

A magyar tudományos diákköri konferenciák története
(1951–2011)

DIÁKTUDÓS
AZ ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI TANÁCS
KIADVÁNYA

KÜLÖNSZÁM

Budapest, 2011
XXII. évfolyam, 1-4. összevont különszám

A magyar tudományos diákköri
konferenciák története
(1951–2011)

Összeállította és szerkesztette
Anderle Ádám

Országos Tudományos Diákköri Tanács

Készült a XXX. Jubileumi Országos Tudományos Diákköri Konferencia
tiszteletére

Összeállította és szerkesztette
Anderle Ádám

Irodalmi szerkesztő
Balassa Éva

A kötet munkálataiban részt vett
Cziráki Szabina, Nagy Anna Emilia, Szabó Barbara

HU ISSN: 0238-4787

© Országos Tudományos Diákköri Tanács, 2011

Felelős kiadó:
Dr. Kaposi József főigazgató,
Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet,
Országos Tudományos Diákköri Tanács

Budapest, 2011

TARTALOM

Előszó

Bevezetés

Öt évtized a magyar tudományos diákköri mozgalom szolgálatában * Beszélgetés Szendrői Péter professzorral (*Anderle Ádám*)

A magyar diákkörök mint országos mozgalom (*Anderle Ádám*)

Történelmi vázlat

A kezdetek

Újjáéledés és intézményesülés

Mérlegkészítés és szabályozás

Diákkörök fénye és árnyéka

Diákkör mint önkormányzat

A diákköri mozgalom a rendszerváltás idején

Diákkörök az ezredfordulón

Az új évezredben

A tudományterületek konferenciái

Agrártudományi Szekció (*Gulyás László–Pénzes Béla*)

Állam- és Jogtudományi Szekció (*Balogh Judit–Máthé Gábor*)

Biológia Szekció (*Varga Zoltán*)

Fizika, Földtudományok és Matematika Szekció (*Erlichné Bogdán Katalin*)

Had- és Rendészettudományi Szekció (*Harai Dénes*)

Humán (bölcész) Tudományi Szekció (*Anderle Ádám*)

Informatika Tudományi Szekció (*Pataricza András*)

Kémiai és Vegyipari Szekció (*Horváth Attila–Kathó Ágnes*)

Közgazdaságtudományi Szekció (*Bakacsi Gyula–Zsidi Vilmos*)

Műszaki Tudományi Szekció (*Balázs György–Kulcsár Béla*)

Művészeti és Művészet tudományi Szekció (*Horányi Attila*)

Orvos- és Egészségtudományi Szekció (*Ludány Andrea–Kövér András–*

Kellermayer Miklós–Benedek György–Balogh Péter)

Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekció (*Kékes-*

Szabó Mihály)

Tanulás- és Tanításmódszertani, Tudástechnológiai Szekció (*Lesku Katalin*)

Társadalomtudományi Szekció (*Feleky Gábor–Szilágyi Erzsébet*)

Testnevelés- és Sporttudományi Szekció (*Riegler Endre–Trzaskoma-Bicsérdy Gabriella–Sáringerné Szilárd Zsuzsanna–Tibanyi József*)

Mellékletek

Az OTDT elnöksége, 2011

Az OTDT organogramja

Az OTDT-hez kapcsolódó intézmények

Kötetünk szerzői

ELŐSZÓ

A magyar tudományos diákköri mozgalom ez évben rendezte meg *harmincadik*, jubileumi konferenciáját tizenhat, tudományterületenként szervezett szekciókonferencia füzéréként. Ezekre négyezetötszáz dolgozattal jelentkeztek a helyi-kari konferenciákon bemutatott legjobb pályamunkák. E szám mögé pedig legalább ugyanennyi témavezetőt és több ezer induló-érdeklődő diákot és tanáraikat is oda kell képzelnünk.

Az Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) még 2010-ben úgy határozott, hogy a XXX. Jubileumi OTDK alkalmából mutassuk be a magyar tudományos diákköri mozgalom egész történetét, egyaránt áttekintve ennek általános, országos dimenzióit és az egyes szakmai bizottságok (szekciók) történetét is, ahogyan ez a szekciók országos konferenciáin tükröződik.

E felvállalt feladat nem előzmény nélküli. Az OTDT már az ezredforduló időszakában kezdeményezte és támogatta a tudományos diákkörök történetének feltárását. Ennek első, s talán legfontosabb eredménye a XXV. OTDK évében (2001) megjelent *A magyar tudományos diákköri konferenciák fél évszázada* című kötet volt. Ennek szerkezeti felépítését, tartalmát és megállapításait e könyvünkben is használhatónak találtuk.

Bizonyos tekintetben tehát jelen könyvünk a 2001-es kötet *bővített kiadásának* is tekinthető, amennyiben szerzőink az eredeti 2001-es, 50 évet bemutató fejezetekhez kapcsolták az elmúlt évtized történéseit.

A konkrét megoldást illetően azonban többféle változattal találkozhat a könyvben az olvasó. Egyik megoldásként a 2001-es részhez kapcsolódik önálló, új fejezetként az elmúlt évtized bemutatása. Ilyen megoldást választottunk az első, általános rész esetében is. Más szerzők az eredeti fejezet szempontjait felhasználva írták tovább szekciójuk országos konferenciáinak történetét. Megint mások, főleg azon esetekben, amikor új források feltárására is lehetőség nyílt, teljesen új fejezeteket írtak országos konferenciáik történetéről.

A szakmai bizottságok és szerzőik maguk döntöttek a választott megoldásról. A szerkesztői feladat a különböző változatok közötti egységesség megteremtése lett. Az olvasó azonban többször szembesülhet azzal, hogy azonos esetekben

többféle adattal is találkozunk. Ennek az az oka, hogy a szerzők esetenként eltérő forrásokból dolgoztak, s a szerkesztőknek nem voltak vitathatatlanul pontos adatok a birtokukban. Ilyenkor az eltérő adatokat nem korrigáltuk.

Célunk eközben az volt, hogy a kötet fejezetei hitelesen adjanak számot a magyar tudományos diákkörök konferenciáinak történetéről. Úgy véltük azonban, könyvünk nem lett volna teljes a magyar diákköri mozgalomban öt évtizede tevékenykedő és az OTDT-nek negyed százada elnöki tisztét betöltő Szendrő Péter professzor bemutatása nélkül. Tevékenységéről, a tehetséggondozásért végzett állhatatos munkájáról és tanári filozófiájáról egy 2005-ben vele készült interjú segítségével adunk képet.

Természetesen kötetünk nem vállalkozhat a magyar diákkörök egészének teljességre törekvő bemutatására. Ennek megvalósulásához új kutatási irányokat is ki kell alakítani. Úgy gondoljuk, hogy leginkább az *egyes intézmények* (karok, intézetek, tanszékek) diákköreinek története adhatna fontos új ismereteket a diákköri munka és tevékenység mélyáramáról. Ez azonban még teljesítendő feladat.

Amire eddig vállalkozni tudtunk, az, hogy konkrét esettanulmányokon keresztül bemutatjuk a diákkörök szerepét a kutatóvá, tudóssá válás folyamatában. Erről szól a 2006-ban megjelent könyvünk, mely *A tehetségről. Beszélgetések a tudományos diákkörökről* címmel jelent meg. Ebben tizenhat magyar tudóssal készült interjú próbált választ adni e kérdésekre. Hasonló felfogásban született az OTDT elnökének, Szendrő Péter professzornak 70. születésnapjára kiadott kötet is: „*Képezzük őket tudósokká?*” (2008).

Az elmúlt évtizedben sokszor elhangzott: a magyar tudományos diákkörök *hungarikum*, más országok felsőoktatásának történetében nem ismert mozgásforma, a tehetséggondozás különlegesen hatékony formája, amely talán – más tényezőkkel együtt – magyarázatot adhat a magyar tudományosság magas nemzetközi presztízsére.

Az olvasó a magyar tudományos diákköri konferenciák hatvan éves történetét tartja kezében.

Szeged–Budapest, 2011 áprilisa

Anderle Ádám

BEVEZETÉS

ÖT ÉVTIZED A MAGYAR TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI MOZGALOM SZOLGÁLATÁBAN

BESZÉLGETÉS SZENDRŐ PÉTER PROFESSZORRAL*

Budapesten született 1938. szeptember 10-én. Gépészmérnök. Tanulmányait a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Mezőgazdasági Gépészmérnöki Karán végezte (1958–1963), azóta is az egyetem oktatója, 1984-től egyetemi tanár. 1981–1987 között dékánhelyettes, 1987–1993 között dékán, 1993-tól 1996-ig az Egyetemi Habilitációs Bizottság elnöke, 1996–1999 között tudományos dékán, 1999–2004 között a Szent István Egyetem alapító rektora. 1987-től 2004-ig tanszékvezető, intézetigazgató.

Oktatási és kutatási területe a termény-betakarítás gépesítése, gépelemek és gépszerkezettan. Ezen kívül a felsőoktatás-szervezés, valamint a tehetséggondozás és az esélyteremtés foglalkoztatja.

Kandidátus 1975-től, és 1994-től az Akadémia doktora. Tizenegy megvalósult találmány, húsz könyv és 500-nál több tanulmány, cikk szerzője, szerkesztője, társszerzője.

Főbb közéleti megbízatásai: Az Országos Doktori és Habilitációs Tanács alelnöke (1993–1996), majd elnöke (1996–1999), az MTA elnökségi tagja (2000–2003), az MTA Agrár-Műszaki Bizottságának elnöke 2002-től, a Magyar Akkreditációs Bizottság alelnöke 2004-től, az Országos Tudományos Diákköri Tanács elnöke 1987-től.

Számos szakmai elismerése közül a Kiváló Feltaláló arany fokozat (1974), az Apáczai Csere János-díj (1992), a Pázmány Péter-díj (1994), a Gábor Dénes-díj (2000), az Eötvös József-díj (2004) és a Darányi Ignác-díj (2005) a legkiemelkedőbbek. Főbb kitüntetései: SZOT-díj (1982), Munka Érdemrend arany fokozat (1988), a Magyar Köztársaság Érdemrend Középkeresztje (1998).

* A kötet bevezetéseként egy 2005-ben készített interjút adunk közre, amely az OTDT elnökének, Szendrő Péter professzornak a diákkörökkel és tehetséggondozással kapcsolatos nézeteit mutatja be. Ezek ugyanis alapvetően meghatározták az országos diákköri mozgalom formálódását. In: Anderle Ádám–Koósne Török Erzsébet: *A tehetségről*, OTDT, 2006.157–170. o.

A neveddel 1962-ben találkoztam az Agrártudományi Szakmai Bizottság történeti áttekintésében, amikor az OTDK-n, negyedévesként jelentél meg egy társszerzővel közös dolgozattal. Hogyan vezet az út idáig? A középiskola milyen impulzusokat adott? Miért éppen ezt a szakmát, az agrárgépész szakot választottad? Mi történt az egyetemista életedben? Hogyan lettél TDK-s, a negyedik évfolyamig tartó út az egyetemen mit jelent, és a te hallgatói időszakodban – tehát az 1956-ot követő esztendőekben – mit jelentett a TDK az egyetemen?

Azt gondolom, hogy nagyon előlről kell kezdeni. Azon szerencsések közé tartozom, akinek az iskoláiban mindig is volt egy-egy nagyszerű tanármestere, akihez igazodhattam, ami azért is fontos volt, mert édesapám nagyon korán meghalt, így szeretett édesanyám nevelt fel. Ilyen formán nagyon fogékony voltam arra, ha találtam egy engem is be- és elfogadó tanár példaképet. S nekem nagy szerencsém volt, mert már az általános iskolában kiváló tanáraim voltak, sőt tanítóimra is nagy-nagy szeretettel emlékezhetek. Hatodiktól nyolcadikig osztályfőnök fizikatanárom volt Kmetty György, az 1848-as Kmetty tábornok leszármazottja. Akkor fedeztem fel, hogyan lehet hangszórót csinálni a csengő reduktorból. Ez volt az első „műszaki alkotásom”, bevittem az iskolába, és mindenki a csodájára járt. Pedig csak arról volt szó, hogy a vasmag rezgett...

Melyik városban vagyunk?

Budapesten. Kezdhethném persze a háború utáni 1945-ös első elemivel is, a Práter utcai iskolában, vagy azt követően a győri bencéseknél, ahonnan elindultam. Egyik sem volt rossz iskola. Az igazi történet azonban ismét Budapesten, az ugyancsak kiváló Sziget utcai általánosban, az ötödik osztályban kezdődött, ahol is a már említett Kmetty Györgyöt tekintem első mentoromnak. Ott folytatódott, hogy mivel édesanyám nevelt, és nem volt valami nagyon sok pénzünk, nem gimnáziumba mentem, hanem a Puskás Tivadar Távközlési Technikumban érettségiztem. Ahol megint csak volt egy példakép tanárom, Mohay Béla, aki Mohayné Katanics Mária, kiváló Kodály-tanítvány férje volt. Mohay Béla magyar-angol-történelem szakos tanár volt az osztályfőnököm. Mi 1957-ben érettségiztünk, tehát 56-os osztály voltunk, és azt tudnod kell, hogy akkor ebből az osztályból az érettségi évében nem igazán vettek fel egyetemre senkit. Később 80 százalékunk egyetemet vagy főiskolát végzett. Engem azért nem vettek fel, mert az indokolás szerint előmenetelem, meg a magatartásom „nem volt megfelelő” a Budapesti Műszaki Egyetemre. Miközben példás magatartásom és kitűnő érettségim volt.

Esetleg valami „származási folt”?

Úgynevezett „nehéz sorsú”, 56-os osztály voltunk. Osztályfőnökünknek is távoznia kellett az iskolából, jöllehet később megbecsült lektorátus-vezetőként ment nyugdíjba a 80-as években, a Budapesti Műszaki Egyetemről. Nekem mérnök volt az édesapám, nem munkás. Bár már akkor is „m” betűt írtam a megfelelő rovatba a mérnök helyett. Ez aztán később munkássá változott. Elég sok helyre jelentkeztem a kitűnő érettségimmal, végül fellebbezéssel Miskolcra, a gépészkarra vettek fel. Pedig logikus lett volna, hogy villamosmérnök leszek, hiszen a Puskás Tivadar Távközlési Technikum ilyen utat jelölt ki. Hárman voltunk kitűnő tanulók abban az osztályban. Az egyik Csuday András, aki végül is munka mellett tanulva villamosmérnök lett, a másik Púpos László, aki ma sikeres pszichológus tanár, és én, aki fellebbezés után átmenetileg Miskolcra kerültem. Szerencsém volt. Annak ellenére, hogy akkor még nem is tudtam fellebbezést írni. Pedig magyarból elég jó voltam. Tudod, hogy ki írta az én sikeres fellebbezésemet? Gál György, a *Pesti Izzé* című híres vicclap, majd a *Füles* alapító főszerkesztője. Az egyik barátom papája.

Meddig maradtál Miskolcon? Mert az nyilván csak kitérő lett.

Igen, egy fél éves kitérő volt. De ismét nagy szerencsével, hiszen megismertem Terplán Zénó professzort, akit ugyancsak mesteremnek tekintek, talán az ő hatása is, hogy ma a Gépelemek professzora vagyok. Miután elfogyott minden, a nyári munkák során tanulásra összpórolt pénzem, évet halasztottam, és elmentem a Hajógyárba sójátéri technikusként. Egy fél évet dolgoztam itt. Hajódarukat szereltünk össze. Aztán családi, és főleg anyagi okokból átjöttem Budapestre. Elhagyva a miskolci egyetemet – pedig nem ment rosszul a tanulás – kiváló tanároktól, többek között Terplán, Petrich, Gáspár professzoroktól kellett búcsút vennem.

De miért döntöttél az agrárgépész szak mellett?

Oda sikerült bejutnom. Itt kísértett legkevésbé a múlt, a polgári származás és egyebek...

Egy ilyen hányattatás...

Nem volt hányattatás. Ez egy nagy kaland volt. Különben is, akkor tájt sokunknak ilyen volt az élet.

Nem vetted nagyon a szívedre.

Nem. Semmiképpen. Budapesten, az agráregyetemen, a mezőgazdasági gépészmérnöki karon empatikus közeget találtam, befogadtak és elfogadtak.

Ott is megtaláltad a magad mesterét?

Igen. Azt, akit ma is példaképemnek tartok, Lehoczky László professzort, aki dékánként később helyettesévé, majd még később utódává fogadott. Az intézet-igazgatóságot, a tanszékvezetést, a dékánságot, mindent én folytattam, és szomorú szívvel én temettem el őt néhány évvel ezelőtt, amikor tisztességgel viselt hosszú betegség után meghalt. Nagyon szerettem. Hat idegen nyelven beszélt, írt és fordított. A Felvidékről származott. Mérnöki pályáját Csepelen kezdte, ezután lépett a tanári pályára, és meg tudta csinálni azt a bravúrt, hogy kétszer hat évig – közte 12 év telt el – volt a gödöllői gépészkar dékánja. Nekem nagyon fontos az életemben mestereim szeretete és példamutatása. Ezért is nagy öröm számomra, hogy az előttem járó tudósnemzedék két nagy egyénisége, Dimény Imre és Tomcsányi Pál akadémikus professzorokat is mestereimként tisztelhetem, és ők is tanítványukként fogadnak el.

Hogy lett ebből diákkörösség?

Nem ebből lett a diákkörösségem, mert Lehoczky sajátos személyiség volt. Arisztokratikus alkat, aki nem igazán engedte közel magához, de nagyon szerette és tisztelte az embereket. Ő az egyéniségeivel nevelt. Lehoczky például nem bejött, hanem „megjelent”. Mindig nyakkendőben. Ő volt „a” Főnök.

Abból lett a diákköri vonzódás, hogy már elsőéves korom óta az egyetem mellett a Mezőgazdasági Gépészmérnöki Intézetben dolgoztam. A nagyszerű és szerény tudós Bölöni doktornál tanultam a szakmát és a kutatást. Őt ma is mestereimnek tekintem, hiszen a nála 1958-ban választott témám ma is foglalkoztat. Ebből született több TDK-dolgozat, az évfolyam- és diplomatervem, a kandidátusi és az akadémiai doktori értekezésem. Erről szól a mintegy 500 publikációm, 20 könyvem és 11 szabadalmam döntő többsége. És volt akkor a karon egy professzor, akkor még docens, akit Knoll Imrének hívnak. Ma is él és dolgozik, pedig nyolcvanéves elmúlt. Ő volt a kari TDK-elnök. Én, aki végig Népköztársasá-

gi Ösztöndíjas voltam, hívására – amiért ma is hálás vagyok – beálltam hozzá inasnak. Természetes közegem lett a tanszék, a Lehoczky-tanszék, ahol ma is dolgozom; 1960-ban, másodéves koromban már ott dolgozhattam, taníthattam.

Mit jelentett az, hogy ott dolgoztál?

Demonstrátor voltam, órát tartottam, diákköröztem és a TDK titkára lettem.

Térjünk vissza az általános iskolai betedik osztályos első felfedezéshez! Ezek a fajta kísérletek továbbra is megmaradtak? Ilyenek a témáid később is?

Van hasonlatosság, mert például az eddig legjobban fizető találmányom ötlete is a tanszéki mosdó vízfolyásának megfigyeléséből származik. Ez már a 70-es években volt. De, tartunk sort!

Az első TDK-dolgozatom – egy nyolc fős csoporttal együtt készítettük – az ekék erőtani vizsgálatával foglalkozott; a másodikat, amellyel az országos TDK-ra is eljutottunk, Szabó Károly kedves évfolyamtársammal írtuk. A traktorra szerelhető szalmafelszedő konstrukcióval pedig díjat is nyertem, 1960-ban. Igazából engem mindig a mérnöki alkotás érdekelt. Bár kérdezhetnéd, hogy miért nem lettem magyar–történelem szakos tanár, hiszen a középiskolában a történelem is roppantul izgatott, és szépirodalmi, újságírói munkáimmal sem kellett szégyenkeznem.

Az érettségin ugyanis a következő történt. Tudnod kell, hogy ez szakmai érettségi képesítő vizsga volt, 1957-ben. Ott mondta az osztályfőnököm az eredményhirdetéskor – akkor már Buttykay István, valamikori sárospataki diák, aki ugyancsak kiváló magyar–történelem–angol tanár volt, Mohayt váltotta, akit addigra már „eltávolítottak” az iskolából – az elnöknek, amikor kiosztotta a kitűnő bizonyítványt: ha nem veszik föl a Műegyetemre Szendrőt, akkor bizonyára történelemtanár lesz belőle. Ugyanis, hogy bár szakmai tantárgyakból is végig jó voltam, igazából én magyar dolgozatokat szerettem írni, és a történelmet, kiváltképp pedig a görögöket kifejezetten imádtam. A középiskolában ezért a technikától, a színészetten át a jogig minden érdekelt.

De az utolsó, 1962-ben országos díjnyertes tudományos diákköri dolgozat ettől már meglehetősen eltávolodott.

Igen, ennek „A hárommenetes gabona-betakarítás gazdaságossága” vagy valami hasonló volt a címe.

Ez közgazdász téma volt, vagy mennyi volt ebben a gépészet?

Nálunk a kombájn elterjedésével a búzát egy menetben takarítják be. De korábban a németek ezt nem így csinálták, hanem az első menetben levágták a gabonát, egy másik géppel felszeccskázták, kicsépezték, majd harmadik menetben a majorban szétválogatták és szárítás-tárolás céljából a padlásra juttatták. Ez volt a „hárommenetes” betakarítás.

Ez nekem nagyon tetszett, mert itt a közbenső gép éppen a szeccskázó. Ugyanis az egész szakmai életem a szeccskázásról, a terményaprításról, annak modellezéséről és energetikájáról szól. Mint mondtam, elsős koromtól minden nyáron ilyen kísérletekben vettem részt.

Azért érdekes az, amit mondasz, mert alapvetően városi gyerek vagy, mégis a falu és az agrárszakma felé fordultál.

Igen. De ez azért gépészet a javából. Ma is gépszerkeztant tanítok.

Közben KISZ-tag és vezető is lettél.

Nos, ez egy hosszú történet, amelynek a lényege az, hogy én mindig nyüzsgöttem valahol a közéletben. Már úttörőként is én voltam a tábor-, majd a csapattanácselnök, bár ezt ma nem illik elmondani.

Nekem a KISZ-munkám – ha úgy teszik – a TDK volt. És mint „újságíró”, én voltam az egyetemi újság egyik szerkesztője. Tehát maradt az egyetemen is valami a humán elkötelezettségből. Fiatal tanársegéd koromban talán azért is lettem egyik motorja az egyetemen az amúgy elég bárgyú, de igen jó szándékú kezdeményezésnek: a József Attila olvasómozgalomnak. Így tehát azt lehet mondani, hogy négy pályán futott az egyetemista életem, és ma már tudom, ez alakított olyan „felnőtté”, amilyen ma is vagyok. Egyrészt a népköztársasági ösztöndíjért már akkor is sokat kellett tanulni. Nekem ez nagyon fontos volt, mert abból éltem. Meg hát presztízis okokból is, mindig jó tanuló voltam, és nem nagyon viseltem el, ha valamiből nincsen ötösöm. Ebből „épült fel” a kitüntetéses diploma, meg a szaktudásom. Másrészt nyaranta a kutatásban, gépkísérleteken dolgoztam. Ebből lett a zsebpénzem, a TDK, no meg az egész életem át tartó tudományos érdeklődés. Harmadrészt a mezőgép tanszéken másodévtől demonstrátor voltam, és már taníthattam is. Ezért lettem tanár és tehetségpártoló. Végül a kari TDK-titkárból és diákújságíróból lettem elkötelezett közéleti ember.

Mit jelentett akkor a te karodon a TDK, amikor te titkár, illetve elnök voltál és ráláttál az egész TDK-ra? Létszám, érdeklődés, témák?

Nézd, azt hiszem, hogy a lényeg az elmúlt ötven évben alig változott. Azt lehet mondani, hogy mindig volt egy százas évfolyamon tíz-tizenöt olyan gyerek, aki többet akart az előírt kötelezőnél. Ez azért is érdekes, mert rendszerváltás ide, rendszerváltás oda, mi azért sem találkozunk ellenérzésekkel a TDK-t illetően, mert akkor is, ma is minden valamit akaró egyetemista vagy TDK-s volt, vagy az akart lenni. És ez a mozgalom mindig is a mester–tanítvány érték és teljesítmény alapú együttműködésén, vagyis igazán maradandó, szilárd alapokon nyugodott. A magyar tudományos, gazdasági és politikai elit jelentős része Berecztól Orbánig valamikor, valahol diákkörös, vagy szakkollégista volt. Akár Fodor Gáborral, akár Demszky Gáborral beszélék, egyaránt büszkén mesélik, hogy milyen TDK-sok voltak. Ez volt a kitörési pont, és valahol innen is indult a magyar rendszerváltás.

Egyszer meséltél nekem az 1972-es OTDK-ról, amit te szerveztél.

Az volt a X. Országos Tudományos Diákköri Konferencia. Két szekciónak, az agrárnak és a társadalomtudományinak is otthont adott Gödöllő. Én voltam az egyik fő szervezője, ma azt mondanánk: ügyvezető elnök, ugyanis még nem minden szekciónak létezett szakbizottsága. Akkor még a közgazdaság és a társadalomtudomány egy szekcióként működött. A rendezvényt is úgy hívták: „marxizmus–leninizmus és társadalomtudományi konferencia”.

S épp a téma miatt, a gödöllői konferenciára rászállt a BM, a III/III. Feltették a rendszert. Mi volt az oka?

A filozófia, a szociológia, a közgazdaságtan, a politikatudomány, a jogtudomány dolgaiban érdekes, tilalmas dolgok hangzottak el. De hát ez egy olyan TDK volt, ahol például Pozsgay Imre is bírálóbizottsági elnök volt, talán éppen a szociológia alszekcióban.

Ez valamilyen utóköngése volt a 68-as diákmozgalmaknak?

Nem hiszem, de tény az, hogy a későbbi rendszerváltó erők fiatal magyar értelmisége ott mutatkozott be talán első ízben legális országos fórumon. Akkor én már visszajöttem első féléves franciaországi tanulmányutamról, ahol végigéltem a

francia diáktüntetések utórezgéseit, de akkor, 1972-ben még nemigen véltem felfedezni hasonlóságot. Az viszont bizonyos, hogy ez egy nagyon fontos rendezvény volt az új magyar „felvilágosodás” folyamatában. Így az sem véletlen, hogy az agrárszekciót, akkor egyáltalán nem szokásos módon maga a miniszter, Dimény Imre nyitotta meg, aki ma, túl a 80. esztendején, akadémikus professzorként is aktív vezető személyisége a TDK-nak. Visszatérve a társadalomtudományra: főként a filozófiai és a közgazdaságtudományi alszekcióban nagyon komoly kritikai hangnemet ütöttek meg a fiatalok a létező szocializmussal kapcsolatban. Ezek a srácok nem nagyon féltek semmitől, és tényleg nagyon okosak voltak. Ők voltak aztán később a motorjai a diákszabadságmozgalomnak és a közgazdasági reformprogramoknak.

Mielőtt nagyon előreszaladnánk, még visszatérnék 1963-hoz, amikor hivatalosan is oktató lettem. Átnézve a TDK-iratokat, az a tapasztalatom, hogy talán az agrár-egyetemek voltak a legszervezettebb társaság. Jól összefogtak az egyetemek, főiskolák, sőt, ha nem tévedek, van egy időszak, amikor felsőfokú technikumok is – néha onnan is jöttek diákkörösök. Ez abból származott, hogy ti más minisztériumhoz tartoztatok, amely jobban törődött a dolgozókkal? Vagy ott erősebb volt a szakmai-emberi kohézió? Vagy a szövetkeztetés és a mezőgazdasági nagyüzemek lehettek nagy hatással, és perspektívát adtak a fiatal agrárszakembereknek?

Mindezeknek együtt volt közük ehhez. Igazából az a helyzet, hogy az agrár-felsőoktatás, amely tudományterületi szempontból tulajdonképpen mesterséges képződmény, mert a gépészmérnökségtől, az erdőszaktól, az állatorvossáig minden ide tartozott, közös gyökerei, hagyományai, céljai és fejlődéstörténete miatt nagyon összetartó volt, és a sok „zavaró” hatás ellenére talán még ma is az. Ugyanakkor szerencséjére egy szaktárca, az FM felügyelte. Viszonylag kicsi és áttekinthető világ volt, 16–20 karral, 6–8 intézménnyel.

És volt néhány vezető személyiség, szakpolitikus, tudós, tanár, akik a TDK-t nagyon szerették. Egyikőjükről, aki hosszú elkötelezett és tevékeny élet után ez évben távozott közülünk, külön is szeretnék most megemlékezni. Mások helyett is teszem, akik ezt rohanó világunkban elmulasztották. Szabó Gyuláról van szó, aki velem egy tanszéken volt tanársegéd. Fiatalon került a minisztériumba, ahol nyugdíjazásáig szolgálta az agrár-felsőoktatást, és egészen a főosztályvezetőségig vitte. Én tőle vettem át az agrár szakmai bizottsági elnökséget, amikor docens lettem, a 70-es évek második felében. Ez Sopronban történt, egy agrár OTDK-n. És attól kezdve én voltam az „agrár TDK” megszervezője az ezredfordulóig, amikor rektori megbízásom kapcsán, megtartva az OTDT-elnöki feladatot, az Agrártudományi Szakmai Bizottság vezetését átadtam Pénzes Béla barátomnak.

De hogyan lett egy agráros oktatóból országos TDK-elnök?

Mint mondtam: voltam kari felelős hallgatói titkárként, majd kari elnök tanársegédként és adjunktusként. Vagyis nem előzmény nélkül, hiszen szép lassan hozzám nőtt a TDK az egyetemen, később – miután megszerveztem a X. országos konferenciát az ágazatban, és lassan, sikeres agrár szakmai bizottsági elnökként – országosan is. Aztán a 80-as évek első felében elkezdődött az Oktatási Minisztérium irányította diákköri konferenciák válsága. Akkor Nagy Imre, akkori KISZ KB titkár kezdeményezésére Csikai Gyula debreceni atomfizikus professzor, akkori OM miniszterhelyettes az OTDK szegedi megnyitóján ünnepélyesen bejelentette az OTDT átalakítását és megerősítési szándékát. Ez 1986-ban történt. Ekkor lettem országos elnök, és Csikesz Erzsébet a titkár. Vele, és a Párizs György vezette Tudományszervezési Intézettel, valamint a KISZ KB támogatásával kezdtük az új, önálló életet.

A KISZ és a diákkörök kapcsolata attól is függött, hogy a KISZ a minisztériummal milyen viszonyban volt. Az iratokból egy rivalizálás tűnik elő, ami azt is jelentette, hogy a KISZ szerette volna magához vonni az OTDK-t, ami egy időben – a 70-es években – sikerült is. Amiről te beszélsz, az már más helyzet. A KISZ lehet, hogy támogatta az OTDT-t, de a te elnökséged már annak a jele, hogy a diákköri mozgalom önálló, autonóm lett. Tehát a függetlenségét 1985-re jórészt megtalálta. Vagyis a KISZ nem tudta magának alávetni, nem tudta befolyásolni. Legfeljebb hagyta, vagy kicsit védte. Védte a minisztérium bürokratikus részétől, amennyiben ezt kellett.

Ez így van. A KISZ ebben az időszakban sokkal többet tett, mint az OM.

Tehát te így látod – én nem látom, a kutatás alapján nem tapintható ki –, hogy a 80-as évek első felében a KISZ jobban ráhangolódott a diákkörök segítésére a korábbiakhoz képest?

Nézd, az egyetemeken és a főiskolákon – kivéve a politikai aspektusú fakultásokat és szakkollégiumokat – a politika igazából nem érdekelte a hallgatói elitet, a tudományos tevékenység, amelyhez a TDK keretet adott, viszont igen. Azt hiszem, a KISZ ezt felismerte. A TDK ekkor nagyon sokat köszönhetett a KISZ-nek. A KISZ akkor már progresszív vezetése ugyanis rájött, hogy a tudással felvértezett, mindig véleményt formáló TDK-s, illetve TDK-ban felnőtt fiatal értelmiség lehet a legjobb partnere az egyre inkább megcsontosodott Kádár-

rendszer megújításában, ami – ma már tudjuk – valójában hozzájárult a rendszer-váltás előkészítéséhez.

Az agrárdiákkörök ügyét tanulmányozva látom, hogy ez az önképzőköri jelleg az agrár felsőoktatásban a 18. századtól már ott van Keszthehen. Tehát nálatok voltak bizonyos hagyományai a tehetséggondozásnak.

A tanári hagyományokkal együtt ez is szerepet játszott máig is tartó TDK-sikereinkben. Mi szervezettebbek is voltunk mindig. Rendszerezések voltak az ülések, a mindenkori agrárminisztériumot is be tudtam vonni a konferenciák szervezésébe, a munkatársak és a vezetők is mindig támogattak. Valamennyi agrárminiszter fontosnak tartotta a támogatásunkat – így van ez a mai napig is. Tehát az elmúlt több, mint fél évszázadban országos agrár TDKügyben kétvétenként mindig minden rendben ment, anélkül is, hogy lett volna Országos Tudományos Diákköri Tanács, az OTDT.

Beszélgjünk meg az OTDT megszületését! Mennyiben voltál ennek formálója? Mert hát te vagy az első igaz elnök, hiszen korábban mindig ELTE-rektor elnökölt, kvázi hivatalból.

Emlékeim szerint Eörsi Gyula és Fülöp József ELTE-rektorok voltak az első kinevezett elnökök. Jó volt velük agrár elnökként együtt dolgozni, de számukra a TDK főleg protokolláris, és csak a sokadik feladat volt.

Azt hiszem, az előzőekből kideríthetően volt már valamilyen „nevem”, meg azután több nem agráros országos konferenciát is szerveztem az előző húsz évben.

Milyen más dimenziót jelentett az országos elnökség? Elnökséged jövőre, 2006-ban lesz éppen 20 éves. Ez már komoly periódus. E húsz év alatt a vezetésed alatt erősödött meg és vált kitörölhetlenné a magyar tudomány fejlődéstörténetéből a diákköri mozgalom.

Tulajdonképpen ezt tekintem valódi életművemnek.

Mi a mérleged erről a 20 évről?

A mérleg személyes életemben is nagyon pozitív, hiszen csaknem fél évszázados tanári életpályám ezen húsz esztendejében már nemcsak gépészmérnök nemzedékek sok-sok, engem mestereként elfogadó fiataljainak életpályáját egyengettem, hanem hivatástól függetlenül, módomban van segíteni a tehetségek

kibontakoztatását is. Nekem óriási szerencsém van abban is, hogy olyan munkatársakat találtam az OTDT Titkárságára, akik alkotó módon kiteljesítve saját hivatásukat szolgálják a magyar tudományosság folyamatos megújítását, Magyarország jövőjét. Nagyszerű emberek, Koósné Török Erzsébet, Jánosi Melinda és Réti Gabriella, korábban pedig, a kezdetekben, Csikesz Erzsébet.

Amikor elnökségedről kerestem korabeli iratokat, felfigyeltem arra, hogy már 85-ben ott van az egyik beszédedben ez a fogalom, hogy tehetséggondozás. Tehát te nagyon tudatosan léptél ebbe az elnökségbe. Ezt a fogalmat akkor még kevesen használták. Mióta van benned ez a tudatosság, az, hogy a TDK-mozgalomnak a tehetséggondozás fontos terepe kell legyen? Ami ma vezetői filozófiád, tanári magatartásod hitvallásának központi fogalma.

Engem sohasem a szakma önmagában érdekelt, hanem az is, hogyan lehet segíteni a tehetséges fiataloknak bármikor és bárhol, legyenek 10 vagy 30 évesek, tanulatlanok vagy doktorátussal rendelkezők. Álljon itt egy példaként a legfrissebb „ügyem”. Valaki kiugrott előttem egy elhagyott parti telek kerítésén Balatonkenesén, mert csövezett s menekült. Jobb sorsra érdemes fiatalembernek látszott. Szóba elegyedtünk. Kiderült, nehéz életű, gyökértelen, kallódó, lakástalan, alkalmi munkákból élő fiú. Az apját nem is ismerte. Borzasztó körülményekről mesélt, de igencsak figyelemreméltó kulturáltsággal és összeszedettséggel. A beszélgetést követően néhány nap alatt a történet odáig jutott, hogy őstől már lesz otthona és munkája egy pestvidéki középiskola kollégiumában, és 23 évesen neki láthat az érettséginek, azután ki tudja...

Van másik nyári példám is. Aki néhány évtizede felszolgált nekem a siófoki SZOT üdülőben az ebédet, ma már sikeres kandidátus-kutató. Rábeszéltem, tanuljon, mert láttam rajta az értelmet, megéreztem a tehetségét, hogy tudna tanulni. Nekem ez a mániám, amelynek középpontjában azért mindenképpen a TDK országos irányítása áll.

Ez misszionárius hajlamra vall.

Igen, de ez a hajlam nálam igen sokszor intézményesül is. Ebből a tudományos diákköri mozgalom a legfontosabb, de nem egyedüli, mert te azt biztosan nem tudod, hogy én a SZET-nek is voltam az igazgatója, aztán az agrárágazati FEB-et is hosszú ideig vezettem. Ma pedig a Tehetségpártolók Baráti Körének tevékenységét szervezem. Az emberekkel való foglalkozás az igazi, ami engem érdekel.

De mikortól? Mert ez egy filozofikus alapállás. 1985-ben már erről beszélés, de nyilván nem akkor született benned a gondolat.

Amióta az eszemet tudom, tanítottam. A középiskolában általános iskolásokat, egyetemistaként középiskolásokat és alsóbb éveseket. Így elsősorban tanár vagyok, és csak ezután kutató, s oktatástudomány-szervező. Mert diákként már azt láttam, hogy ez nagyszerű hivatás. És én is ilyen, a foglalkozásukat hivatás-ként megélő tanárookra találtam.

Mindig az a kérdés, hogy mit jelent a tehetséggondozás. Kiket kell gondozni? Nagyon egyszerű ez, és most már félvéyszázados tapasztalattal meg tudom fogalmazni, bár sokáig nem tudtam. Akinek a képességei a lehetőségeitől távol esnek, azt kell segíteni. És az ambíciót, ha nincs, fel kell ébreszteni! Ha nagy a szakadék, vagy nagy a távolság, azt kell leküzdeni, segíteni. A képességet a lehetőséggel egyensúlyba kell hozni. Ez a tehetség mellett elkötelezett tanár elemi kötelessége. Az egyetemen ennek fő eszköze a TDK, amely mindig is egy tehetséges hallgatói rétegre, 8–15 százalékra korlátozódik, amely azonban, ha jók a mesterek, fokozatosan bővíthető. Csak meg kell teremteni a mesterek elismerésének módját, és a tudományos műhelymunka feltételeit.

Most értem csak meg, miért is született meg a Mestertanár Aranyérem kitüntetés.

Igen. De a legeredményesebb tudományos diákkörösöknek 1987-ben alapított Pro Scientia Aranyérem nagy ötletére is nagyon büszke vagyok. A minap védte egy PSA érmes volt diákom a PhD-értekezését 100 százalékosra. Amikor az életrajzát ismertette a bizottság titkára, és szólt a doktorjelölt Pro Scientia Aranyérméről, öröm volt látnom, hogy csillan fel egyaránt a gödöllői professzor, a műegyetemen tevékenykedő akadémiai doktor és a szegedi egyetemi rektor bizottsági tagok tekintete. Tudják, hogy miről van szó. Szóval idáig eljutni, az óriási dolog. De hozzáteszem, hogy így van ez ma már Berlinton Washingtonig.

Am időről időre ezt a csodát valamilyen rosszul értelmezett reform keretében meg kívánják kérdőjelezni. Tulajdonképpen erről szól a mi küzdelmünk, de hála istennek, sokan vannak szövetségeseink, akik segítenek továbbvinni a lángot a változó politikai kurzusokon át.

Amikor rólad, mint az OTDT elnökéről gondolkodom, és erről a 20 évről, akkor olyanfajta mérlegre jutok, hogy az elnökség jelentősége az, hogy a diákköri mozgalom önmozgását, autonómiáját meg tudad tartani. Sőt, tekintélye dinamikusan növekedett is egy nehéz helyzetben, miközben, ami korábban nem volt, ki kellett alakítani egy olyan infrastruktúrát, szőlárd,

kemény alapszatót, ami ezt az autonómiát nem sérti, hanem segíti. Logisztikai alapként szolgál a gazdasági, belső szervezeti kérdéseknél, kapcsolatrendszerekben, az intézményekkel, minisztériumokkal, az Akadémiával. A felsőoktatási törvénybe betenni például azt a bizonyos TDK-passzst, ami egy ezreléket adott a tudományos diákkörök országos irányítására. Mindez tudatos elnöki programként, mandátumként fogalmazódott meg benned, vagy a kényszer szüli meg esetről esetre e tetteket: hogy ezeket a feladatokat föl kell vállalni, hogy a mozgalom stabilitása ne kerüljön veszélybe?

Azt gondolom, hogy ezt az egész ügyet, mint egy falióra ingáját, az élet lendíti ide-oda, miközben a mutatók könyörtelenül haladnak előre. Az én dolgom segítoimmal időről időre felemelni a súlyokat, hogy azok ismét gravitációs erőre kapva tovább húzzák a rendszert, működtessék az ingával vezérelt szerkezetet, vagyis, hogy a folyamatosság és az előrehaladás ne szenvedjen semmi kisédelmet.

Szövetségesek keresésében pedig addig szabad elmenni, ameddig nem kell feladni elveinket. Az állandó harcban mindig vannak jó szövetségesek. Szervezők, témavezetők, mestertanárok, intézményvezetők egész sora, a Honoris Causa Pro Scientia Aranyérmesek, a PSAT, vagyis a Pro Scientia Aranyérmesek Társasága, az MTA számos tagja, elnökei és tisztségviselői. Valamennyi oktatási és szakminiszter, nem kevésbé köztársasági elnökeink. A TDK nem az oktatásügy belügye. Szponzorok ezrei segítenek, kiváltképpen a MATÁV és az OTP Bank Rt. Fáy András Alapítványa, valamint a Glatz Ferenc által létrehozott Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány. Végül, de nem utolsó sorban elismeréssel és köszönettel szólok nagyszerű fegyvertársaimról, az oktatási tárca illetékességén túl is elkötelezett államtitkáraitól: Csikai Gyuláról, Manhercz Károlyról, Biszterszky Elemérről, Dinya Lászlóról, Gál András Leventéről, Kiss Ádámról és Mang Béláról. Az, hogy az OTDT most így fennáll, ebben életek, családok, barátok és hitek vannak együtt. És nagy történetek. Egymásra való figyelem és nemcsak a munkában. És sokan, az OTDT elnöksége, a Tanács tagjai, a szakbizottságok és elnökeik, lelkes tanárok az egyetemeken és főiskolákon, volt és jelen diákjaik serege segít. Ez mozgalom és talán egy vallás, meghitt vallás. A szeretet és a tehetség szeretetének hite és hitvallása. És személyesen nekem is mekkora gyönyörűség, milyen nagy boldogság látni és megélni tehetséges diákok százainak, ezreinek, sőt eddigi 45 éves tanári tudomány-menedzseri pályám alatt talán tízezeinek is sikereit, szívet melengető ragaszkodását.

A politikát említetted. Ha a rendszerváltás előtti évtizedeket nézzük, látjuk a politika szándékát, hogy valami módon kibaszálja, alávesse, fölhasználja a tudományos diákköri mozgalmat, annak autonómiáját a maga céljaira. Milyen a helyzet 1989-től a rendszerváltás után,

milyen a politika és a diákköri mozgalom viszonya? Az egyes kormányok hogyan viszonyultak a diákkörökhöz? Emlékszem, Andrásfalvának miniszterként egész furcsa mondatai voltak. Voltak konfliktusok is az első éveken, amikor az embernek szinte az a benyomása, hogy sokan nem lettek volna nagyon szomorúak, ha megszűnik a diákkör, amehet szovjet másolásnak láttak. Ezért kellett a nagy harc, úgy látom, 1990–92 tájékán. A politika hogyan viszonyult a diákkörökhöz?

A politika leginkább saját magához viszonyul, ezt tudnod kell, és minden, ami felhasználható ehhez a viszonyuláshoz, azt fel is használja. Andrásfalvy nekem igen jó barátom és nagyon sokat szerepelünk ma is együtt. Nem ővele volt a baj, hanem egyik „jósándékú”, de felkészületlen tanácsadójával, aki azt gondolta, hogy mindent el kell takarítani, ami korábban volt, mert hogy ezek rossz dolgok. Ez persze nem igaz, amit aztán hosszú munkával sikerült is bebizonyítani. Én azt gondolom, hogy a politikának nincs olyan szereplője, akit ne lehetne meggyőzni, bár időnként valaki mindig meg akarta a maga ízlésére – remélem csak múlt időben kell mondanom – reformálni, „egyesületté”, meg „jogi személlyé” tenni a TDK-t. De én négy évtized tapasztalatából már tudom, hogy bármilyen „jogi reform” csak tönkre tenné a tudományos diákköröket. Hiszen minket a kor követelményeinek megfelelően mindig változó, értékközlő és teremtő változatlan-ság gyönyörködtet. A diákkör és az OTDT mindig megmaradt, mert minden hibájával együtt is jól működik. És hovatovább oda jutottunk, hogy ha valaki egy adatot akar az iskolateremtésről, az elit képzésről, minket emleget. A tudományos diákköri munka a hazai tudományos és társadalmi közéletben, de nemzetközi méreteken is ismert és elismert lett.

Sokszor fölvetődött az elmúlt 6–8 év beszélgetéseiben, hogy az egyetemek és a felsőoktatás tömegesedése hogyan hat a tudományos diákköri mozgalomra. Neked erről markáns a véleményed, amit szeretném, ha most kifejtenél. Ha jól emlékszem, ezt úgy fogalmaztad meg, hogy akárhányszorosa is nő a felsőoktatási hallgatói létszám, a kiemelkedő tehetségek száma alig növekszik. Mit is jelent ez pontosan?

Azt, hogy míg korábban az érettségizők 8–10 százalékát vettük fel az egyetemekre, főiskolákra, ami persze nem volt jó, a 40 százalék beiskolázásával nem-hogy ötszörösére, de még kétszeresére sem nőtt a kiváló tanulók száma. Talán azért van ez így, mert a legjobbak már korábban is bejutottak. A probléma ma inkább az, hogy a tanárnak a hatalmas hallgatótömeg tanítása közben nincs ereje, figyelme a tehetségekre. És bizony az egy fő hallgatóra jutó személyi és tárgyi

állami gondoskodás, és ebből adódóan a felsőoktatás minősége is hosszú ideje mélyrepülésben van.

A diákköri munka az új rendszerben új értelmet is kapott: a doktori képzés megalapozásaként, előzményeként, egyfajta ajánlólevélként is szolgál.

Igen, ha valaki doktoranduszt akar magának, akkor kénytelen TDK vezető tanár is lenni, és ha valaki sikeres doktorandusz akar lenni, azt hallgató korában, a TDK-ban kell megalapoznia.

Igen, így van. Ám a problémákat is látni kell. Az idei OTDK-n mind a 16 szekció konferenciáján jelen voltam. Látni lehetett, hogy nagyon tehetséges kemény mag, nagyszerű 4000 diák vett részt ezeken. Döntő többségében kiválóak voltak. Csak azt ne higgyük, hogy ez döntő részben a felsőoktatás intézményes munkájának az eredménye. Ez annak az eredménye, hogy a fiatalok között sokan vannak nagyon tehetségesek, saját maguktól. Ha megkérdezed őket, hogy mennyi támogatást kaptak, kiderül, hogy sokkal kevesebbet, mint kellett volna. Több a szerencsájük – a kiváló befogadó műhely és mester –, mint a szükségelt tervszerűség. Én úgy látom, van elit, de a TDK-n kívül még nincs szervezett felsőoktatási elitképzés Magyarországon. Ha megnézed ezeket a fiatalokat, mindig van egy mentoruk otthon a családban, ismeretségi körben, vagy a volt középiskolájukban... És utána van egy mesterük is a felsőoktatásban. De igazából ez még nem a felsőoktatás dicsősége, ez még csak a magyar szürkeállomány továbbélési reflexe.

Pesszimista vagy?

Nem, csak látom, hogy rohanó „sikerorientált” világunkban ez a dolog még nem igazán érdekli az oktatáspolitikát. A tehetséggondozás ugyanis nem látványos, nagyon sok odaadást kíván.

Bologna-folyamat. Sokfajta félelem és remény fűződik hozzá – de inkább csak kétehyek –, hogy mi várható a kétfokozatú képzés bevezetésekor a tudományos diákkörök esetében.

A TDK-mozgalom sokat nyerhet ezzel, megteremtheti a többlépcsős oktatásban a tehetséggondozás kontinuitását. Hiszen, ha az alapképzés időszakában egyfajta TDK-előképzéssel megtaláljuk az utat a tehetségekhez, a dolgozatok készítése kapcsán megnyílnak az út a legjobbak részére a mesterdiplomák, majd a doktori fokozatok felé. De ezt jogszabályi keretekkel segíteni is kell. Ám, amikor arról szövelünk – és de gyakran tesszük –, hogy az új felsőoktatási képzés feleljen

meg az európai standardnak, akkor én azt mondom, szóljunk még arról is, hogy tartsa meg a magyar felsőoktatás értékes hagyományait. Mert az a véleményem – ebben én „maradi” vagyok –, hogy a magyar felsőoktatásnak vannak olyan hagyományos értékei, amelyekből nem szabad engedni. Persze szerintem idetartozna jó középiskolai hagyományaink védelme is. Mert, ha mi csak olyanok leszünk, mint az európai vagy a világstandard, nem leszünk érdekesek a világ számára, de ami még nagyobb baj, gyökerek és identitás nélkül még a magunk számára sem.

Mindegyik beszélgetésnek és ennek a kötetnek is az a lényege, amit te hangsúlyoztál először és állandóan, és most is valójában erről szól mindaz, amit mondtál: hogy a magyar tudományos diákköri mozgalom olyan hungarikum, amely folyamatosan nagy figyelmet és támogatást érdemel. Én a mondataidban egyfajta pesszimizmust érzek, éppen abból következően, hogy a tanárok teherbíró képessége, vagy figyelme csökkenhet a tehetségek iránt. Ha nem történnek pozitív változások, megvan egy rossz forgatókönyv megvalósulásának lehetősége is.

Persze, aggodás van bennem, és időről időre nem is alaptalanul. De azért alapvetően optimista vagyok, és az idő engem igazol! Nem is lehetek más, hiszen tehetséges fiatalokkal, a jövővel foglalkozom. Szerencsére és hála istennek, van egyfajta önmegújulási készség a magyar felsőoktatásban! Sok minden szükséges a sikeres felsőoktatáshoz, de leginkább minden azon dől el, hogy kik a professzorai. Csak a jó professzori kar húzhatja az oktatókat és a hallgatóságot az emberiség és az igényesség, az elkötelezett értelmiségi szolgálat irányába. Semmiféle törvény, semmiféle kredit vagy Bologna-folyamat ezt az igényességet helyettesíteni nem tudja. Tehát, ha a professzori kar jó, amire folyamatosan törekedni kell, akkor elitképzés is lesz Magyarországon. Ha nem, felsőoktatásunk menthetetlenül sodródik a bűnös közepszer felé.

Természetesen fontos eredménye a fejlődő magyar társadalomnak, hogy csaknem négyszázezen tanulnak a felsőoktatásban, és százezer diplomát adunk ki évente. De ebből az a néhány száz, vagy ezer, amely a legjobbaké lesz, jelenti igazán Magyarország szellemi tőkéjét. Ezt sokan nem hiszik el, pedig így van. Ezért a minőségi magyar felsőoktatás, és ennek egyik erős motorja, a TDK, nemzetstratégiai kérdés és nem üzleti, munkaerő-piaci megfontolások tárgya! Itt nincs piac. Csak és kizárólag Magyarország ez ügyet is érintő szellemi elitjének kell eldöntenie, hogy melyek az igazán fontos képzési területek, és hogy a legjobbak képzésére mennyit és hogyan kell ráfordítani. Magyarországnak nincs jobb újratermelő energiaforrása a mezőgazdaságon kívül, mint a szürkeállomány. Ennek gondozása, új és újabb nemzedékek megsegítése a felnőtt társadalom folya-

matos kötelessége. Tessék kérem végre megérteni, hogy bár a tudás sokba kerül, a tudatlanságból akkora kár keletkezik, amely egyszerűen megfizethetetlen.

Anderle Ádám

A MAGYAR DIÁKKÖRÖK MINT ORSZÁGOS MOZGALOM

ÍRTA: ANDERLE ÁDÁM

TÖRTÉNELMI VÁZLAT

A kezdetek

A korabeli hivatalosság 1952-re tette a diákköri mozgalom indulását Magyarországon, s az „élenjáró szovjet tudomány” tapasztalatainak átvételével magyarázta-indokolta azt, s az ugyanebben az évben a diákkörökkel kapcsolatos miniszteri utasításhoz (85-0111/1952) kötötte születésüket.

Az igazi indulás azonban, az egyetemi munka normalizálódásának egyik jeleként, spontán tanár-diák kezdeményezésként jelent meg több egyetemen is, adataink szerint először az 1950/51-es tanévben. Az ELTE Természettudományi Karán, mint a *Felsőoktatási Szemle* 1952 áprilisában hírt ad erről, „nem régiben zajlott le a hallgatók első tudományos ülésszaka”. E beszámoló szerint „A kar az 1950/51-es tanév végén szabadon választott téma kidolgozására pályázatot hirdetett. A beérkezett pályázatok közül 20 részesült 750, 500 és 250 forintos jutalomban. A pályázatok közül a legjobbak kerültek nyilvánosan megvitatásra az ülészakon.” A krónikás a matematikus, a biológus és a geológus hallgatók előadásait emelte ki magas színvonalukért, s azt, hogy az érdeklődők között professzorok, egyetemisták és egyetemen kívüliek egyaránt ott voltak.

Ugyanebben a tanévben a veszprémi vegyipari egyetemen is megjelentek a 20-40 fős „szakkörök vagy tudományos körök”, melyeken „előadásokat tartottak és hallgattak”, s alakult fordító szakkör is. Itt *Tudományos Faliújság* is született, a szilikátipari szakkör pedig kapcsolódott az Építőanyagipari Tudományos Egyesülethez.

A felsőoktatásban tanuló diákok létszámának gyors növekedése alapozta meg e spontánul fejlődő mozgalom dinamizmusát: 1953-ban 71 egyetemi karon és főiskolán 45 330 hallgató tanult, s az ekkor alakult Felsőoktatási Minisztérium egy összefoglalása szerint 1952 végéig 97 diákkört regisztráltak a felsőoktatásban. Ezek kétharmada természettudományi és műszaki jellegű volt, de a budapesti Gyógypedagógiai Főiskolán alakult pedagógiai diákkör is.

A miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen is több szakkör alakult, melyeket 1952-ben diákkörökké szerveztek át. Itt sajnálattal említik, hogy „a Marxizmus–Leninizmus Tanszék ... nem tud indítani TDK-t ...”

A szegedi Tudományegyetem Természettudományi Karán ez időben nyolc „szakkör” és „diákkör” működött együttesen 130-nál több hallgatóval. Itt az 1953 elején szervezett kari konferenciára 46 pályamunka érkezett, ebből három dolgozatot „hazai szaklapban” javasoltak megjelentetni. Az öntevékeny hallgatói munka kapcsán megfigyelhető a fogalmak pontosítása és átalakulása. Kezdetben

a „szakkör” és „diákkör” egymásnak szinonimái, de érzékelhető a fogalmakban egyfajta distinkció: a *szakkör* a passzívabb, befogadó jellegű diákkönpézésre utalt, a *diákkör* pedig egyre inkább a kreatív, alkotó-kutató tevékenység leírására szolgált.

Az orvosegyetemeken az első diákkörök 1953-ban szerveződtek. Egy belső statisztika szerint az 1952/53-as tanévben 7 diákkörben 80 orvostanhallgató dolgozott. A következő két évben a hallgatói létszám húsz diákkörben 140 fölé emelkedett, de 1955-ben visszaesést regisztrált, 112 hallgatóról téve említést.

A „szovjet példa” mindazonáltal átvételre került. Ennek lényege a szakjukkal kötelező tanulmányaikon túl, önálló kutatásokat folytató érdeklődő és törekvő hallgatók és lelkes tanáraik „alulról épülő” mozgalmának államosítása, egy erős bürokratikus kontroll kialakításának szándéka volt. Miniszteri utasításra Szervező Irodákat hoztak létre, a diákköri „munkaterveket” ez ellenőrizte és fogadta el. Szabályzatok, tagfelvétel, „tagkönyv” váltak fő kellékeivé a diákköri munkának; melyről „naplót” kellett vezetni, s ezt a DISZ irányítása alatt álló Irodák ellenőrizték. Kötelezővé vált „a szovjet módszertani anyag” tanulmányozása, a közeli üzemek „élenjáró dolgozóinak” meghívása, a „szocialista építést” segítő témák kijelölése és a „marxizmus-leninizmus elmélyült tanulmányozása”.

Ezzel párhuzamosan születnek meg az első statisztikák a diákkörben tevékenykedők „származásáról”, külön figyelve a munkás-paraszt származású diákok arányára, amely nem lépte túl az 50%-ot. A diákköröknek e hivatalos és vonalas felfogásban, az új „szocialista értelmiség” nevelésének műhelyévé kellett volna válniuk. Ám, mint a visszatérő kritika-önkritika ezt jelzi, ez csak kevésbé sikerült.

Ezt a bürokratizálódást azonban nehezen viselte ez az öntörvényű mozgalom, s a Nagy Imre-kormány megalakulása után a hivatalos pártvonallal szemben nyitottabb szellem is nehezítette e kontroll intézményesülését. Erdey-Grúz Tibor felsőoktatási miniszter, aki az új kormányprogrammal kapcsolatos egyetemi feladatokat tekintette át, új egyetemi politikát hirdetett meg, ahol a törvényesség szellemét kell biztosítani és érvényesíteni. Síkra szállt az egyetemi oktatók kutatási szabadsága és az egyetemi autonómia mellett, sürgette a bürokrácia csökkentését, az iskolás tanulás-tanítás helyett a diákok önálló munkájára és a tanári konzultációkra helyezve a hangsúlyt. Kilátásba helyezte azt is, hogy az oktatókkal, diákokkal kapcsolatban korábban hozott fegyelmi határozatokat felülvizsgáltatja.

Ez az igényes, a felsőoktatás színvonalának emelését sürgető miniszteri felfogás erősen segítette a diákköri mozgalmat abban, hogy az egyetemi párt- és DISZ-ellenőrzés alól kikerüljön. 1954-ben az ELTE Jogi Karán már igényként fogalmazódott meg: „adjanak egyre több szabadságot” az oktatásban, s szinte a miniszter szavait ismétlik, amikor az „önálló munka és készülés” igényét fogal-

mázták meg. E karon született meg 1954-ben egy „Tudományos Diáktársaság” is, amely a két másik jogi kar (Pécs, Szeged) diákköreivel is felvette a kapcsolatot. Így kerülhetett sor már 1954-ben az első országos jogász diákköri konferenciára. Ugyancsak ebben az évben került sor az összbudapesti, tehát fővárosi diákköri konferenciára is.

Mintha a hivatalos kommunista ifjúsági szervezettel, a DISZ-szel szemben egy *alternatív diákszervezet* kontúrjai sejlenének fel ebben az egyesületben. Egy 1955-ben előkészített miniszteri rendelet már általában is lehetővé tette volna az „Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Tudományos Egyesületeinek” létrehozását, de ezeket már az állami és DISZ vezetés ellenőrzése alá kívánta helyezni, és csupán a marxizmus–leninizmus elvei alapján tartotta elképzelhetőnek működésüket.

Az egyetemeken 1954 végétől megnőtt és a diákkörökre is kisugárzó politikai aktivitás mederben tartása volt vélhetően a célja a kormányzatnak. Egyfelől dicséri a tanárok részéről a „a tanítványok szeretetét”, „az emberi jóérzésből, tudósi elhivatottságból s a tudomány jövőjébe vetett feltétlen hitből” táplálkozó oktatói magatartást, mely a fiatalok kutatói ambícióit és elhivatottságát segíti – a hivatalos vélemény szerint „ösztönös kádermunkaként” –, ugyanakkor aggodalommal konstataulta, hogy az egyetemi vitákat nem a pártszervek irányítják, a „demokráciára hivatkozva ellenséges nézetek terjednek”, és „széles körben tapasztalhatók jobboldali megnyilvánulások az egyetemeken” – szól a hivatalos állásfoglalás.

Ez időben erős véleményként jelent meg – a szovjet – bürokratikus diákköri irányítás kritikájaként az autochton hazai „NÉKOSZ tapasztalataihoz való viszonzatérés” igénye is.

Az oktatási kormányzat erős konszolidációs, ideologikus és legitimációs szándékát is kifejezve, a diákköri munka reprezentatív seregszemléjeként kívánta felhasználni a felszabadulás tizedik évfordulójával kapcsolatos nagyszabású politikai-kulturális rendezvényeket, ezért döntött úgy, hogy 1955. április 21–23. között szervezi meg a Tudományos Diákkörök első Országos Konferenciáját.

Ezen egyfelől regisztrálni lehetett a diákköri mozgalom számszerű növekedését: 300 diákkör több mint 3000 diákjának képviseletében 19 szakkonferencián 109 előadás hangzott el. Több egyetemen ekkor már – így például Sopronban és az ELTE-n – diákköri folyóirat is létezett, az ELTE Jogi karán pedig *Diáktársaság* néven újságjuk is megjelent.

A nyilvánvaló hivatalos politikai szándékokkal együtt is, az első országos konferencia nagy lendületet adott a diákköri tevékenységnek, s egyetértés alakult ki abban is, hogy a következő országos konferenciát előzzék meg helyi, kari konferenciák. Egy országos kiadványról is született döntés „*Tudományos Diákköri Dolgozatok*” elnevezéssel. Az első országos konferencia mérlegét azonban a szektás

hivatalosság nem látta túl pozitívnak. Mint olvashatjuk: „nem fordítottunk kellő gondot ennek az új szervezetnek az eszmei-politikai oldalára”. Kevesellték e mozgalomban a munkás-paraszt származású hallgatók arányát is.

Nem valósult meg az a kinyilvánított szándék sem, hogy a diákkörök, amint ez megfogalmazódott, „a DISZ leányvállalatává váljanak”. A „felülről lefelé történő szervezés” (sic!) szovjet elve ugyanis szemmel láthatóan ütközött e formálódó sajátos bázisdemokrácia gyakorlatával.

A második országos konferenciára egy évvel később, 1956 tavaszán került sor. Az időzítés nyilvánvalóan politikai indíttatású: a kommunista rendszer által elfogadott állami ünnepekhez kívánták kapcsolni e színvonalas diákseregszemlét. Talán éppen ez lehetett az oka, hogy az a szegedi javaslat, amely *ősz*i időpontot javasolt az országos konferenciákra, visszhang nélkül maradt.

Az 1956-os második OTDK már szakkonferenciák füzéréként szerveződött: Veszprémben a szervetlen kémiai, Szegeden pedig a szerves kémiai szekció ülésezett, a jogi és a földtani-földrajzi konferenciának az ELTE adott otthont, s külön ülésezett az agrártudományi-biológiai szekció is. Debrecenben a társadalom- és bölcsészstudományok konferenciája zajlott. Ennek a konferenciának az apropóján a *Felsőoktatási Szemle* ez év nyarán komoly figyelmet szentelt a diákköröknek. Ennek az érdeklődésnek az epicentruma a július–augusztusi összevont számban közölt négy tanulmány lehetne. Ezekben felvetődött a diákkörök *bürokratikus* kezelésének gondja, a pénzügyi kérdések megoldatlansága, ami miatt a vidéki egyetemek lehetőségei kisebbek voltak az országos konferencián való részvételt illetően, rögzítették azt is, hogy a kari párt- és DISZ-szervezetek „nem törődtek” a diákköri munkával; vita támadt ama miniszteri utasításról is (vissza is kellett vonni), amely a diákköri dolgozat és a szakdolgozat közötti mindenféle kapcsolatot tiltott – nem ismervén a tudományos kutatás természetét, módszertanát, logikáját.

Ami figyelmet érdemel e nyári eszmecserén, az a korábbi „vonalas” hivatalos álláspontok jelenlétének hiánya. Legüdítőbb Barta János debreceni professzor írása, amely a második országos konferencia kapcsán komoly és bölcs írásban az egyetemek tudományos jellegének erősítését sürgette – s ebben szánt a diákköröknek nagy szerepet. Elutasította a szovjet szisztéma kritikátlan és bürokratikus átvételét, jelezvén azt is: a diákköri mozgalom nem szovjet ihletésre, hanem hazai „kezdeményekre” vezethető vissza; a tanárok-diákok együttes munkájára. Lelkesen számolt be a debreceni bölcsészkonferencia színvonalas dolgozatairól, a fiatal kutatók friss szellemű és tudós elemzéseit, Sík Csabát, Grezsa Ferencet és Székelyhidi Ágoston dolgozatait említve, erősen meglepődve a világirodalom egésze iránt megnyilvánuló nyitottságtól.

A diákkörök „titkát”, ha van, a következőkben látta Barta János professzor: „jó téma”, „szuggesztív tudós egyéniség”, mely iskolát teremt maga körül.

Elutasítva a felsőoktatásban ekkor uralkodó politikai-ideológiai kalodákat, arra a következtetésre jutott: „nincs szükség semmiféle adminisztratív beavatkozásra, újabb szervezetekre, bizottságokra. Oktatók és hallgatók egyaránt azt kéri: hagyják őket dolgozni!”

* * *

Az első évek diákkörrel kapcsolatos hivatalos álláspontjait szemlélve az a kutató benyomása: a kommunista politikai vezetés kívánatosnak tartotta volna, ha a diákkörök az új kommunista tudományos elit kinevelésének műhelyeivé válnak. Ám ez a direkt politikai cél és szándék a diákkörök oktatói és hallgatói között nem talált a várt fogadókésztségre. Inkább a minőség és a pártpropaganda diszkkrét küzdelmének látszik: a tudományos kutatás ugyanis nem mutatott kellő fogadókésztséget e politikai szándékok iránt.

Újjáéledés és intézményesülés

Azt ma nehéz lenne dokumentálni, hogy a diákkörök hallgatói milyen módon, milyen mélységig és aktivitással vettek részt az 1956-os forradalom eseményeiben. Ezért a debreceni példa említése inkább szimbolikus jelentőségű.

Itt tudjuk ugyanis, hogy az 1956. tavaszi II. OTDK-n kiemelkedő dolgozatot bemutató Székelyhídi Ágoston a Kossuth Lajos Tudományegyetemen megalakult Szocialista Forradalmi Bizottmány diáktagja lett. Ezért eltávolították az egyetemről és börtönbüntetést kapott fiatal oktatótársával együtt.

Mindenesetre a KLTE MSZMP-titkára 1957 nyarán még igen erősnek tartja „a polgári gondolkodás hatását”, s megállapítja: „Főleg a hallgatók között a nyilvánosság előtt apolitikus szakmába-burkolózás, saját köreikben pedig a tisztázatlanul maradt zavaros nézetek megmaradása, sőt továbbfejlődése” a jellemző.

Alighanem ez az „apolitikus szakmába burkolózás” lehet az egyik oka, hogy a diákkörök 1957–58-ban újjáéledtek. A debreceni egyetemen még ebben az évben megtartották az orvostudományi egyetem diákköri kongresszusát, ahol tíz dolgozatot mutattak be élénk vita mellett (28 hozzászólást regisztrált a krónikás). Hasonlóképpen energikusak voltak a jogász diákkörök, amelyek 1958-ban már a negyedik országos konferenciájukat tartották meg az ELTE-n, az ekkor még létező *Joghallgatók Tudományos Egyesülete* szervezésében. A KLTE-n, a Kossuth Körrel történt 1956. őszi retorziók után ugyan „a folytonosság megszakadt”, de 1957 őszén már szerveződtek diákkörök.

Miskolcon 1958 májusában a Nehézipari Műszaki Egyetem Tudományos Diákegyesülete adott életjelet magáról. Három szekcióban kilenc előadás hangzott el.

Az orvostudományi diákkörök III. Országos Konferenciájára Debrecenben került sor 1958. május 3–4-én, ahol a négy orvostudományi egyetem diákjai 41 dolgozatot mutattak be: Szegedről 12, Budapestről és Pécsről 10-10, Debrecenből 9 előadás hangzott el, s a résztvevők száma túllépte a 200-at.

Ez a gyorsan megélénkülő diákköri élet azért is érdemel említést, mert feltűnő kontrasztot mutatott az ekkor szerveződő új kommunista ifjúsági szervezet, a KISZ iránti egyetemi közömbösséggel. Valószínűleg ez is oka lehet annak, hogy az új politikai, oktatási kormányzat már 1957-ben rendelkezett a „tudományos diákkörök további működéséről” (68/1957).

A miniszteri rendelet ugyanis nem hagy kétséget afelől, hogy az alapszándék politikai indíttatású. A rendelet szerint ugyanis a diákkörök alapcélja „a hallgatók politikai fejlődésének”, a „marxizmus–leninizmus elvei alapján a hallgatók tudományos látókörének szélesítése”, „a tudományos igazság pártos elsajátítása”, „a haladó tudomány” eredményeinek megismerése.

Rendelkezik arról is, hogy a TDK-ba csak a KISZ javaslata alapján lehet hallgatót felvenni. Tulajdonképpen az 1952-es miniszteri utasítás született ekkor újjá, mely ugyanakkor egyértelművé tette, hogy a diákkörök tevékenységéért az egyetemi oktató vezetők a felelősek. A spontán újrakezdést tehát ismét az etatizálódás mozzanata követte. Újjá kellett szervezni a kari Szervező Irodákat is, amelybe a KISZ egy-egy képviselőjét delegálta.

Mindezt az új országos konferencia meghirdetése követte 1958-ban, ám ezt is az új rendszer politikai és legitimációs igényei motiválták. A III. OTDK-t ugyanis 1959. március 19. és április 10. közöttre hirdették meg, a Tanácsköztársaság 40. évfordulója megünneplésének keretében. A miniszteri rendelet öt (társadalomtudományi, természettudományi, műszaki, agrár- és orvostudományi) szekcióban való megrendezésre adott utasítást, s egy országos szervezőbizottságot is létrehozott. Ahol az egyetemi vezetők nem mutattak kellő lelkesedést, ott főosztályvezetők figyelemztetés ösztönözte őket.

E harmadik OTDK-felhívás még külön megemlítette, hogy ez egyben az orvosi diákkörök negyedik országos konferenciája is. Ezt április 1–3. között a szegedi orvostudományi egyetem szervezte. Itt a többi szekcióhoz képest kiemelkedően sok dolgozat, 77 előadás hangzott el, a résztvevők száma 150-nél nagyobb volt, igen aktív professzori jelenléttel. Az Egészségügyi Minisztérium külön figyelmét és támogatását élvező orvostudományi szekció 15 díjazottja – akkori mértékkel igen magas – 9000 Ft jutalomban is részesült.

A természettudományi alszekciókban együttesen 81 dolgozat került felolvasásra, de ebből 74 dolgozatot három egyetem, a magyar diákköri mozgalom zászlóshajói, az ELTE (34) a KLTE (20) és a Szegedi Tudományegyetem (20) diákjai olvastak fel. Az agrárszekcióban a 3 alszekció 30 dolgozatából viszont 13 gödöllői volt.

Említésre méltó, hogy az oktatáspolitikai milyen nagy figyelmet fordított ekkor a nem-társadalomtudományokra. Többféle megfontolás is szóba jöhetett, hogy az ideológiai, politikai szempontból kevésbé érzékeny tudományterületek kaptak 1959-ben nagy biztatást. Az egyetemi diáksághoz és oktatókhoz a szakmán, a tudományon keresztül történő közeledés a politika konszolidációs igényeire utalhatott, mert ez „lengéscsillapító” szerepet tölthetett be, miközben a bölcsészekkel kapcsolatos fenntartásokra is utalhatott, még akkor is, ha a lelkesedő hivatalos értékelések szerint a dolgozatok „jelentős része a Tanácsköztársaság történetével foglalkozott”. Ez azonban nem volt így! A III. OTDK-n résztvevő összesen 295 dolgozat döntő része természettudományos, műszaki, agrár és orvosi témájú volt. Másrészt a KISZ KB egyik vezetője éppen, hogy erős bíráló tónusban tette szavá, hogy „bajok vannak a témaválasztással is. A hallgatók egy része – úgy mond – tudományosdit játszik, elavult témákkal foglalkozik, vagy semmire sem használható részkérdéseket boncolgat.”

A kutató diákok és tanáraik aktivitása azonban szembeötlő. Még 1959-ben több helyi konferenciára sor került, köztük a Testnevelési Főiskola első szakkonferenciájára is.

A politikai befolyás erősítésének szándékára utaló elem az is, hogy az országos konferenciák szervezésében az ekkor alakuló KISZ nagy szerepet kapott. Ebben elsősorban nem az játszott szerepet, hogy a KISZ egyetemi osztályát az a Berecz János vezette, aki az első OTDK egyik nagydíjasa volt; inkább az, hogy a Kádár-kormány a politikai befolyásolás közvetett módszereivel kívánta a miniszteri rendeletben nyíltan megfogalmazott célokat megközelíteni, illetve a nyugtalanító hallgatói aktivitást a politikai szférából az apolitikusabb, tehát tudományos témák felé igyekezett terelni.

Mindenesetre a fellendülő diákköri mozgalom politikai ösztönzése a Kádár-rendszer konszolidációs igényeit szolgálta, s közvetlenül a következő évben, 1960-ban sietve megszervezett IV. országos konferencia is erre utalt, ahogy az is, hogy az oktatási kormányzat a KISZ kezdeményezésére 1960-ban eltörölte azt az 1956 közepén született rendeletet, mely tudományos diákköri egyesületek szervezésének a lehetőségét is megadta. A KISZ és a Kádár-rendszer nem tűrte meg az alternatív és autonóm diákszerveződés lehetőségét.

A IV. konferencián 500 diák alkotásaként már 429 dolgozat hangzott el. Figyelmet érdemelt, hogy először vettek részt a pedagógiai főiskolák diákjai (13 dolgozattal) az OTDK-n, de az is, hogy a KISZ-ben szóvá tették, hogy feltűnően kevés történelem témájú dolgozat szerepelt, „és ezek közül is a többség nem mai témát választott vizsgálata tárgyául, bár kézenfekvő lett volna, hogy a felszabadulás és az azóta eltelt 15 év történetével foglalkozó dolgozatok többsége e körök munkájából került volna ki.”

Az 1962-re időzített V. OTDK már arra utalt, hogy a diákköri mozgalom nemcsak meggyökereződött a magyar felsőoktatásban, de szolid és népes mozgalommá vált, egy tudományos diák *báziselit* mozgásformájaként volt jelen, elsősorban az oktatók ambícióit, tanári-tudósi elhivatottságát jelezve, amely távol tartotta magát a direkt politizálástól. Pontos adatokat a diákkörök országos arányairól nehéz lenne adni, a budapesti Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemről rendelkezésre álló adatok azonban jellemzőek lehetnek – illusztratív jellegük ellenére is. Itt 1961/62-ben 29 diákkör működött 301 hallgatóval. A helyi diákköri pályázatra 75 pályaművet nyújtottak be a hallgatók, ebből 38-at díjaztak (14 első, 19 második, 5 harmadik helyezés), 7 dolgozatot miniszteri díjazásra terjesztettek fel. E dolgozatok közül végül 54 előadás hangzott el az országos konferencián. 1962-re már eldőlt az is, hogy az országos konferenciák állandósult intézményekké válhatnak: nagy kutatói kedv pezsdült fel a diákok között, s lelkes oktatói-tudósi biztatás állt mindezen lelkesedés mögött. Az V. OTDK központja Debrecen volt (természet- és bölcsészettudományok, orvosok); a jogászok Pécsen, a műszaki és vegyész szekció Veszprémben, az agrártudományok pedig a Kertészeti és Szőlészeti Főiskolán kaptak helyet.

A konferencia már az intézményesülés jegyeit mutatta: több szekció két dolgozat-példányt kért előzetesen, komolyra vált az előzetes bírálat műfaja is. A házi konferenciák pedig „tréning”-ként szolgáltak az országos versenyre. A minisztérium pályázati témákkal próbálta orientálni a diákok-tanárok kutatói kedvét, de ezt maguk a rektorok utasították el a Rektori Tanács egyik ülésén. Az oktatási kormányzat kifelé is igyekezett konszolidált arcát mutatni: ez az első OTDK, amelyen külföldi – keleti, moszkvai, berlini, prágai diákok is részt vettek. Az országos konferenciák azonban alapvetően az egyetemek és néhány vezető főiskola ügye maradt. A 60-as években rendkívül széttöredezett magyar felsőoktatás kicsiny tanítóképzői és a számtalan felsőfokú technikum nem tudott bekapcsolódni a diákköri mozgalomba.

Az orvosegyetemek konferenciái diszkrét elkülönültségben, de nagy részvétellel zajlottak Debrecenben. Az ugyanitt zajló TTK-s szekcióban 116, a BTK-s szekcióban 57 dolgozat szerepelt. E két szekció adatai markánsan húzták alá a

három vezető egyetem dominanciáját. Az ELTE 77, a Szegedi Tudományegyetem 59, a KLTE pedig 46 dolgozattal indult: őket követte a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem 6, a szegedi pedagógiai főiskola 3, a veszprémi pedig 2 dolgozattal. A műszaki tudományokban Veszprém és a BME vezetett, őket pedig Miskolc és Sopron követte; az agrártudományokban pedig Gödöllő a leg-erősebb. Az ez időről rendelkezésünkre álló névsorok a díjazottokról döntően ma is „ismerős” neveket tartalmaznak: később vezető professzorokká, akadémikusokká váló kutatók tudományos pályájának indulását rögzítik ezek a minisztériumi és egyetemi iratok.

A III. és IV. konferencia szervezése kapcsán kialakult az országos konferenciák szervezésének a szervezete, mechanizmusa is. Bár a KISZ adta mindehhez nevét, csupán a „csúcson”, a Művelődési Minisztérium és KISZ KB szintjén érintkezett szimmetrikus módon a két szervezet. A megszervezés-lebonyolítás valójában az egyetemi, kari állami vezetők és szervezetek feladata maradt, a felsőbb fórumok az irányelvek, a konferenciák és helyszíneik kiírása, a meghirdetett pályázati témák és jutalmak-díjak ügyeiben voltak jelen, s ez lett az OTDK-gyakorlat egészen 1973-ig.

Azt, hogy a következő évben, 1963-ban is szerveztek országos konferenciát, politikai évfordulós megfontolások diktálták. Egy minisztériumi leirat figyelmeztetett arra, hogy így ezt követően „elegendő idő áll majd rendelkezésre az 1965 tavaszán, hazánk felszabadulásának 20. évfordulóján megtartandó VII. Országos Diákköri Konferenciáig.” A központi konferenciákra kijelölt szegedi tudományegyetem rektorának kérésére a VI. OTDK-t őszre, 1963. november első napjaira hirdették meg. Az eredeti tervek szerint Szarvason adtak volna helyet az óvónő-képző főiskolák konferenciájának, de erről végül is lemondtak: a szarvasi óvónő-képzőben nem működött diákkör. Ugyancsak az eredeti tervvel szemben, a nagy hagyományú önálló jogi kari konferencia is elmaradt: a társadalomtudományi szekció egyik alszekciójává fokozták le, ám ott 29 jogászdolgozatot mutattak be. A szegedi jogi kar viszont Szófiából oktatókat és diákokat hívott meg, emelendő a rendezvény rangját. A szegedi orvosi konferencián németek, bolgárok, Gödöllőn csehszlovákok, lengyelek is voltak külföldi diák- és tanárresztvevőként a testvéregyetemekről. Új mozzanat volt az is, hogy Szegeden, az orvosegyetemekkel együtt a konferenciák összes résztvevője (350 fő) számára bállal egybekötött közös záróvacsorát szerveztek.

A közben József Attila nevét felvevő egyetem rektora jelentésben foglalta össze a szegedi társadalomtudományi és természettudományi szekció konferenciáján történeteket. A 76 magyar felsőoktatási intézményből hat egyetem és három főiskola (testnevelési, gyógypedagógiai, pécsi tanárképző) diákjaiból toborzódott

a nagy érdeklődést kiváltó konferencia, ahol három tanárképző főiskola „megfigyelőként” volt jelen.

A JATE bölcsészkarának dékánja, azonban „rázósabb” jelentésben foglalta össze a bölcsésztagozatok tanulságait, kiemelve, hogy több egyetem, köztük „az ELTE küldötte pedig ... ülés közben, amikor a történelmi dolgozatokra került sor – tette le az asztalra a kéziratot”. A reális vitára, a dolgozatok előzetes megismerésére ezért nem volt lehetőség. Ezek és a hasonló visszasságok elkerülhetők lettek volna alaposabb és fegyelmezettebb előkészítéssel, ahogy „az értekezleten visszataszítóan érvényesülő kari sovinizmustól fűtött önző elfogultság is”, zárja jelentését a dékán. Hadd tegyük hozzá: a karok közötti „sovinizmus”, amely gyakran rontotta el a tudományos viták örömét, elsősorban oktatói rivalizálást jelentett, s nem a diákokat jellemezte.

A társadalomtudományi szekcióban a jogász, közgazdasági és bölcsész alszekciók tagozatai szerveződtek, ez utóbbiban az „ideológiai” tagozat a marxizmus–leninizmus tematikájába vágó dolgozatokat fogadta (itt bújtt meg a filozófia is). Tagozatként működött a pedagógia, a néprajz, a történelem, az irodalom és világirodalom, valamint a nyelvészet és a művészettörténet. A közgazdaságtudományi alszekcióban világgazdasági, „ipargazdaságtani és agrárgazdaságtani” tagozat szerveződött, a természettudományiban pedig a matematika, a fizika, a földrajz, a földtan és a biológia tagozatai.

A VII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia a legnagyobb állami ünnep, április 4-e 20. évfordulója mellett a diákköri mozgalom tízéves jubileumi rendezvényévé is vált, amely mérlegkészítéssel is összekapcsolódott. Különösen a *Felsőoktatási Szemle* vált ennek fórumává 1964-es, 1965-ös számaiban, ami szembevetően utalt ugyanakkor a folyóirat 1962–63-ban megmutatkozó erős érdeklenségre is.

Ez időben egy, az ELTE-n, Hunyadi György végzős hallgató által 1964-ben elvégzett vizsgálat a diákkörösökről próbált szociológiailag is értékelhető képet adni a bölcsészkar kapcsán. A vizsgálatból kitűnik, hogy a 60-as évek első felében komoly lendületet kapott a mozgalom. 1964-ben 19 diákkör működött 407 taggal, többségük 1963/64-ben kapcsolódott a diákkörökbe. Feltűnő, hogy a második évben fordultak a diákok a tudományos munka felé, s az is sokat mond, hogy a diákköri tagoknak – minden politikai figyelem ellenére – alig 40%-a volt „munkás-paraszt származású”. Ekkor már a KISZ tömegszervezetté válását követően 96,3%-uk KISZ-tag. Ezzel együtt is fontos megállapításnak tűnik, hogy „a diákkörök rendszere ... viszonylag különálló szervezet”, s hogy a KISZ szervezetei nem igen tudták kezelni e köröket: a „bekebelezés” és az érdektelenség végletei

közt jellemezhető a KISZ-es magatartás, szemben a diákkörösök autonómiaigényével. A diákkörösök jó része fővárosi családokból jött, rögzíti a vizsgálat.

A KISZ KB vezetőinek elemzéseiből viszont az tűnik ki, hogy ez időben már diszkrét rivalizálás folyt a művelődési kormányzat és a KISZ között a diákkörök irányításáért, befolyásolásáért. Ezt a rivalizálást a KISZ KB a „Tudományos Diákköri Füzetek” újbóli elindításával próbálta a maga javára eldönteni, „publikációs monopóliumot” igyekezvén kialakítani.

Az a tény, hogy a KISZ KB titkára megróttá az ELTE és a JATE vezetőit a diákköri munka idényszerű, kampányjellegű működtetéséért, inkább az előbbi kérdéssel kapcsolódhat össze. Az kétségtelen persze, hogy a műszaki és agrár-egyetemi diákkörök „szabályszerűbbek”, jobban szervezettek és kevésbé „kócosak” voltak, mint a tudományegyetemié. Az viszont minden írásból kitűnik, hogy a tudományos diákkörök a tudományos elit nevelésének fő műhelyei, de a „szocialista szakemberképzésnek” már kevésbé: vissza-visszatérő panasz és kritika ugyanis a marxista-leninista diákkörök iránti kicsiny érdeklődés. Az ELTE bölcsészkarán a 19 működő között még 1965-ben sincs ilyen diákkör – feltűnő viszont a sokáig „áltudománynak” tekintett pszichológiai és régészeti diákkörök iránti nagy érdeklődés, s hát a „nyugati nyelvek” 97 diákkörösével szemben a legnagyobb hallgatói létszámú orosz szak TDK-ja is csak 20 főt számlált.

Azt minden korabeli hivatalos információ egyöntetűen állítja, hogy 1965 elején a magyar felsőoktatás hallgatóinak kb. 10%-a diákköri tag, a konkrét számokat 4000–5000 fő között határozták meg. Ez nem tűnik ugyan reálisnak, de a VII. Konferencián bemutatott dolgozatok száma meghaladta az 500-at, sokat ebből több szerző mutatott be. Halkan, de elhangoztak bíráló hangok az elburokratizálódásról, olykor a tanári „túlsegítésről” is.

A „kettős” jubileumi VII. OTDK központi ünnepségének az ELTE adott otthont, ám a Közgazdaságtudományi Egyetem rektorának, Pach Zsigmond Pálnak 1964. őszi határozott fellépésére a közgazdaságtudományi konferencia önállóvá vált, s a „közgáz” adott otthont számára. Itt 40 dolgozat (a KISZ adatai szerint 49) hangzott el. Az MKKE a gazdasági szakfőiskolákat így igyekezett e mozgalomba bekapcsolni.

A TTK szekcióban 133 (72 budapesti, 61 vidéki) dolgozat szerepelt, s itt különösen a matematikai tagozat dolgozatai mutattak „szokatlan teljesítményt”, „kiforrott kutatókat”. A bölcsészeknél 119 előadást mutattak be (47-et budapesti, 72-t vidéki egyetemek és főiskolák) a jogász szekcióban 26 (más adat szerint 40) dolgozatot regisztráltak. A BME és az Állatorvostudományi Egyetem a műszaki (199 dolgozat) és agrárkonferencia (56 dolgozat) színhelye volt, a jelentések a példás szervezettséget és a szakszerűséget emelték ki, az országos elemzések pe-

dig a természettudományos szekció nemzetközileg is egészen kiemelkedő színvonalát említették. A Budapesten tartott orvostudományi konferencia a jubileumi évben kevés figyelmet kapott. Ezen 65 dolgozatot olvastak fel.

Érdemes megemlíteni, hogy az Oktatási Minisztérium és a KISZ KB összesítő adatai némiképp eltértek egymástól. A társadalomtudományi és a természettudományi dolgozatok együttes számát az OM 252-ben adja meg, a KISZ KB 360-ról beszélt. Más szekcióknál is (bár nem ilyen szélsőségesen) magasabb számokkal „dolgozott” a KISZ-apparátus.

A KISZ KB és az OM által a konferenciákat orientáló előzetes pályázati témák – mint kiderült – visszhangtalanok maradtak. Túlságosan praktikus, tudományon kívüli látásmóddal megfogalmazott 15 kérdés/téma jobbára megválaszolatlan maradt.

* * *

A VII. OTDK-t követő tanévről rendelkezünk először összefoglaló áttekin téssel a diákköri mozgalom országos adatairól a KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Osztályának összeállításában. Eszerint az 1966/67-es tanévben az ország 96 felsőoktatási intézményéből 78-ban működött diákkör. Ebből egyetemeken 258, főiskolákon, felsőfokú technikumokban 200, tehát összesen 458. A tagok száma 6549 fő, az összes hallgató 12,5%-a.

A diákköri tagok aránya intézményenként eltérő:

tanítóképző intézetek	32,4%
tudományegyetemek	18,9%
orvosegyetemek	18,5%
műszaki egyetemek	9,0%
felsőfokú technikumok	3,5%

Ezek a KISZ KB által közölt arányok valószínűleg túlzsúfoltak, egészen nyilvánvalóan a tanítóképzők esetében, de másutt is magasnak tűnnek még akkor is, ha nem minden diákköri tag szerepelt dolgozattal. Valószínűnek látszik, hogy a diákkörnek a KISZ-ben egy önképzőkör-szakkör jellegű felfogása élhetett. Jobban közelíthetünk a valósághoz, ha egy intézményt vizsgálunk. Ilyen adat ugyanebben a tanévben az ELTE esetében áll rendelkezésünkre, ahol az 1966/67-es tanévben 36 diákkör működött 723 taggal:

ÁJTK	11 diákkör	200 tag
BTK	18 diákkör	273 tag
TTK	7 diákkör	250 tag

Ha ezeket a számokat az ELTE 4500-as összhallgatóságához viszonyítjuk, akkor azt látjuk, hogy ez az arány 15-16% körüli lehetett. Magunk azonban ezt az arányt is magasnak tartjuk.

A VIII. OTDK konferenciái 1967 tavaszára hirdették meg, immár a „Forradalmi Ifjúsági Napok” (március 15 – április 4.) programsorozatába elhelyezve a diákköri konferenciákat. A jogászszekció Pécsen, a tudományegyetemi szekciók Debrecenben üléseztek, a műszaki és vegyész szekció a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen, az agrártudományi pedig a soproni Erdészeti és Faipari Egyetemen kapott otthont. Az orvostudományi konferencia ugyancsak Debrecenben, az Orvostudományi Egyetemen ülésezett, ám az orvosok az OTDK „számozása” mellett megtartották saját „időszámításukat” is. Ez a kilencedik volt, s ezt követte 1968-ban az Orvostudományi Egyetemen tizedik OTDK-ja. A miniszteri kiírás igényelte, hogy „a szorosan vett szakmai témákon kívül a szocializmus építésének időszerű problémáival is” foglalkozzanak a hallgatók.

E konferencia kevés országos figyelmet kapott. A *Felsőoktatási Szemle* 1967–68-as számaiban sem kapott helyet írás az OTDK-ról, csupán néhány intézmény helyi beszámolója olvasható. Sem az OM, sem a KISZ KB archívuma nem őriz a VIII. OTDK-ról összegző információkat.

Természetesen annál nagyobb figyelem övezte a három év múlva, 1970 tavaszára meghirdetett IX. Konferenciát.

Az egy éves *csúszás* okát csak találgatni lehet. A politika talán távolodni látta érdemesnek az 1968-as viharos diákmozgalmaktól? Ennél biztosabbnak látszik az a feltételezés, hogy a diákköri konferenciákkal – mint ez egykor már megtörtént – kívánták emelni a felszabadulás 25. évfordulójának fényét. Ezen túl Lenin születésének centenáriuma lett az OTDK-hoz „csatolt” másik politikai megemlékezés. A „sorban következő” 1969-es évben viszont a Tanácsköztársaság 50. évfordulóját is ünnepelendő, a marxista-leninista diákkörök első országos konferenciáját rendezték meg – Budapesttől távol – Debrecenben.

A IX. OTDK rendezvénysorozatáról Polinszky Károly egyetemi tanár, aki veszprémi dékánként tett sokat a diákköri mozgalomért, immár miniszterhelyettesként a rendezvények záróülésén mondott beszédében igen jó és pontos összegezést adott a konferenciákról. Érdemes megismerni a Polinszky által közölt adatokat, melyben szekciónként sorolja fel a tagozatok és a dolgozatok számát.

<i>szekció</i>	<i>tagozatok száma</i>	<i>dolgozatok száma</i>
társadalomtudományi	7	157
természettudományi	6	150
műszaki	8	132
vegyész	6	127
marxizmus–leninizmus és		
közgazdaságtan	8	91
agrártudományi	6	85
orvostudományi	?	83
jogtudományi	5	43

A dolgozatokat 41 intézmény 1048 diákja készítette.
Érdekes az intézmények „sorrendje”, vagyis hány dolgozattal szerepeltek a konferencián:

ELTE	125
JATE	124
BME	119
KLTE	82
MKKTE	50
Veszprémi VE	35
Pécsi Tanárképző Főiskola	31
Nehézipari Műszaki Egyetem (Miskolc)	26
SOTE	25
Nyíregyházi TF	18
Agrártudományi Egyetem (Gödöllő)	17
SZOTE	17
Pécsi Jogi Kar	16
Szegedi TF	16
DOE	15
POTE	15
Debreceni Agrártudományi Főiskola	10
Keszthelyi Agrártudományi Főiskola	9
Mosonmagyaróvári Agrártudományi Főiskola	9
Kertészeti Egyetem	8
Erdészeti és Faipari Egyetem (Sopron)	8
Egri TF	6
Gyógyypedagógiai Főiskola	6
Győri Tanítóképző	6
Bánki Donát MF	5

Az egyes intézményekről közölt adatokhoz azonban tudni kell, hogy az orvostudományi egyetemek korlátozták az elküldhető dolgozatok számát, az egyes intézmények hallgatói létszámának függvényében.

A Polinszky által közölt adatok alapján néhány dologra érdemes felfigyelni. Például arra, hogy a vegyészet külön konferenciát tartott, egészen imponáló számú dolgozatot bemutatva – közvetve persze jelezve a kormányzat vegyiparral kapcsolatos álmait, ambícióit is. Rögzítendő az is, hogy sokéves politikai szándékok – lassú – megvalósulásaként önálló konferenciát kapott az OTDK-n a marxizmus–leninizmus is, ám ennek az volt az ára, hogy a közgazdaságtudomány Pach rektor által elért függetlensége egy időre véget ért: tagozattá fokozták le.

A leglátványosabb eredmény azonban a főiskolák egy jelentős csoportjának felzárkózása az egyetemekhez. Ez egyszerre utalt a főiskolai oktatók kutatói ambícióira és hallgatóik nyitott, kreativitást mutató-igénylő magatartására is.

Az 1970-ben szervezett országos konferencia az eddigi diákköri konferenciák legszervezettebb, legnagyobb energiabefektetést mutató rendezvénysorozata volt. A Kádár-rendszer politikai demonstrációnak szánta a IX. OTDK-t, ezért országos Operatív Bizottságot hozott létre, amelyben nemcsak az érintett minisztériumok és a rendező egyetemek voltak jelen, de az MTA és a TIT is, irányítását pedig a KISZ KB feladatául jelölték ki. Több szocialista országból hívtak oktatókat és hallgatókat, súlyt helyeztek arra is, hogy az összességében 640 oktatót mozgósító zsűriükben kiemelkedő akademikusok és professzorok is benne legyenek (például Kalmár László, Tandori Károly, Barta János, Hahn István, Imre Samu). Számos nagyvállalat s szinte minden minisztérium 115 különdíjat ajánlott fel.

A konferenciák után kitüntetésekkel osztottak. 17 KISZ és 13 miniszteri kitüntetést adtak a diákköri munkában kiemelkedő munkát végzett oktatóknak és diákoknak. Kiemelést kapott az a vélekedés is, hogy „az országos tudományos diákköri konferencián „nemcsak a hallgatók vizsgáznak, hanem legalább olyan mértékben a hallgatók szakvezetői is,” valamint egyetemeik. Nagy meglepetést keltett (és több összefoglaló jelentés is említi) Lovász László matematika szakos hallgató, aki több dolgozattal is szerepelt, közülük az egyiket szakvezetője kandidátusi értekezésésként is benyújthatónak tartotta.

A IX. OTDK ünnepi megnyitóján a KISZ KB titkára beszédében az előző évben az MSZMP által elfogadott tudománypolitikai irányelvek, s az annak alapján elindult felsőoktatási reformok igazolását látta a konferenciában. Mindenesetre abban igaza lehetett, hogy a tudományos diákköri mozgalom extenzív fejlődésének szakasza lezárult. Azt is mondhatnánk, mennyiségi szempontból elérte növekedésének határait. Erre utalt az is, hogy 1968-tól egyre több elemzés foglalkozik a diákkörök tartalmi kérdéseivel, problémáival, a továbbfejlődés-fejlesztés lehetőségeivel, helyével a felsőoktatásban, a magyar tudományos utánpótlás nevelésében, s az ország gazdasági-társadalmi fejlődésében elfoglalt/elvárt vagy elvárható szerepével.

Mérlegkészítés és szabályozás

A Művelődési Minisztérium, a KISZ KB és az MSZMP KB iratanyagát áttekintve meg kell említenünk, hogy 1968 és 1973 között folyamatosan jelen van és rendre megfogalmazódik olyan központi szándék, amely a diákköri mozgalom érdemi, kritikai értékelésével együtt egy hatékony szabályozással *intézményesíteni* kívánta ennek tevékenységét. A kezdeményezés, forrásaink szerint KISZ-es berkekből indult, s az oktatási/művelődési minisztériummal való diszkrét rivalizálás

szándékát is felfedezhetjük ebben, s azt a KISZ-törekvést, hogy a diákok és oktatók részéről az MM bürokratizmusával szembeni elégedetlenséget a saját politikai céljaira hasznosítsa. Egy későbbi belső elemzés szerint 1968 után kezdődött „a diákkörök mozgalmi-politikai jellegének és kizárólag az intézményi KISZ vezetése alá való rendelésének erőltetése.”

Az első átfogó elemzés 1968 nyarán készült el a KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Osztályán. Röviden összefoglalva a diákköri mozgalom eredményeit, a hangsúlyt a jelentés a problémákra és hiányosságokra helyezi. Érdemes tételesen is összefoglalni e – jobbra egyébként reális – kritikai áttekintést:

- A TDK-munka dolgozatcentrikus, kampányszerű, egyéni jellegű, nem alakultak ki „diákköri kollektívák”.
- Hiányzik az előzetes tervezés, a TDK-kal szemben nincsenek követelmények és normák, a diákvezetők kiválasztása formális.
- „A diákköri mozgalomban rejlő szellemi energia nagy része kihasználatlan vagy egyáltalában nem gazdaságosan kihasznált”. Az egyetemen kívüli szféra (ipar, kutatóintézetek) közömbös a diákkörök eredményei iránt, a „dolgozatok nagy része feledésbe merül”.
- A TDK-k nagy része elszigetelten dolgozik, nincsenek kapcsolatai más diákkörökkel, tudományos társaságokkal, üzemekkel, kutatóintézetekkel.
- A TDK-k többségét „nem kapcsolták be egy-egy tanszék vagy intézmény oktatómunkájának segítésébe”, a diákköri tagok nem segítenek gyengébb vagy alsós társaiknak.
- A sikeres működés erős korlátja az anyagi feltételek hiánya – főképp kísérletes TDK-k esetében. A jutalmazási lehetőségek is szegényesek.
- Megoldatlan – az agrártudományi egyetemek kivételével – a dolgozatok egységes elbírálása; az intézmények maguk bírálják, ezért erős és sok konfliktust kelt a tanári szubjektívizmus.
- Az országos konferenciák rendszere, formája, éppen a gyors növekedés miatt „már nem tekinthető optimálisnak”, ezek nem teszik lehetővé „termékeny tudományos viták folytatását”.

Milyen irányokban keresi a KISZ KB a javítás, a változás lehetőségeit?

Országos szinten sürgeti az érdekelt minisztériumok részéről megalkotandó *működési szabályzatot*, a jutalmazás egységesítését, a TDK-munka elismerését az ösztöndíjak és a „káderutánpótlás kérdésénél”.

Erős kritikával követeli az érdekelt minisztériumoktól, hogy törődjenek többet a diákköri munkával; vegyenek részt annak „irányításában, ellenőrzésében,

segítésében”. Új, „megfelelő értékelési rendszert” kell kialakítani intézménytípusokként, hangsúlyozza a KISZ KB.

Az országos konferenciákkal kapcsolatos a legtöbb KISZ-javaslat. A legfontosabb: „tudományáganként jobban differenciálva” kell őket megrendezni. Ezen túl azt ajánlja, hogy ezek előre meghirdetett pályázati témák alapján, „rögzített témakörben” kerüljenek megrendezésre. A túlszűfoaltság megszüntetése érdekében javasolja, hogy az OTDK-n csak a helyi konferenciák első helyezettjei vehessenek részt.

Javasolja azt is: a minisztériumi és KISZ KB díjak mellett „üzemek, kutatóintézetek és egyéb szervek is adományozhatnak különdíjakat”. A KISZ KB arra biztatja a fővárosi, a megyei és a városi KISZ szervezeteket, hogy „nyújtsanak messzemenő segítséget”, s a diákköröket vonják be a szakkörök és politikai vitakörök munkájába, külön figyelve a „marxista diákkörök” tagjaira.

A diákkörök előtt – szerintük – „hármass feladatcsoport” áll: – kapcsolódniuk kell a szakemberképzéshez, részt kell venniük oktatási feladatok megoldásában, és foglalkozniuk kell egy-egy tudományág világnézeti problémáival”:

- „ki kell alakítani a tudományos diákköri munka korszerű módszereit”,
- „meg kell szüntetni a diákköri munka viszonylagos öncélúságát, elzártságát, erősíteni, fejleszteni kell a diákkörök belső és külső kapcsolatait”,
- rendszeressé kell tenni a TDK-k munkáját.

A sok apró részletjavaslat sem fedheti el, hogy a KISZ KB igazából szervezeti-bürokratikus megközelítésben szemlélte a diákköröket, amikor lényegében a továbbra is igen spontán, többnyire diák-tanár kapcsolatra, együttműködésre, a hallgatói öntevékenységre alapozódó mozgalmat szervezetté, – a KISZ egyfajta transzmissziós szervezetévé, egyesek szerint „szakszervezetévé” – kívánta változtatni.

A KISZ KB „anyagának” e vonásai különösen akkor tűnnek elő, ha összevetjük azzal az igen részletes, 26 oldalas háttérelmzéssel, amely e KISZ KB-állásfoglalás alapozásaként szolgált. Ebben az 1968. április 12-i keltezésű „előzetes vitaanyagban” az eredmények még nagyobb és részletesebb helyet kaptak. A diákkörök szerepét elemezve e vitaanyag úgy látja, ezeknek jelentős szerepük van az „egyetemi ifjúság önállóságra nevelésében”, a demokratikus egyetemi légkör kialakításában, „a személyre szóló nevelőmunka” és a hallgatói öntevékenység terén.

A kritikai elemeket a KISZ KB nyilván e vitaanyagból vette, de ez utóbbi vitaanyag a diákkörök vezetésében „az ifjúsági jelleg erősítéséről” is szólt, s hang-

súllyal említi, hogy az oktatók megítélésénél a diákköri segítőmunka nem kap kellő elismerést.

Kiemelt követelményként fogalmazza meg e vitaanyag azt is, hogy a tudományos diákkörök munkája rendszerességének erősítése – amit a KISZ KB-állásfoglalás is említ – elsősorban a diákköri hagyományok, tradíciók kialakítása érdekében szükséges, s aláhúzottan igényli a diákkörök vezetésének *nagyobb demokratizmusát*. Végül a vitaanyag javasolja, hogy a minisztériumok mellett alakuljanak *diákköri bizottságok*.

A tudományos diákköri mozgalommal kapcsolatosan ezek a KISZ-műhelyekben készült elemzések a legrészletesebbek és legelmélyebbültek, amelynek megállapításaihoz a későbbi években a KISZ KB titkárai és a miniszterhelyettesek OTDK-t megnyitó beszédekben vissza-visszatértek, s az a benyomásunk, hogy a *Felsőoktatási Szemle* 1968–72 közötti számaiban egyébként megפורodó írások is ezen elemzések egy-egy elemét nagyították ki, járták körül, hangsúlyt adva természetesen a 70-es évek elején megszülető párthatározatoknak, az MSZMP KB tudománypolitikai irányelveinek és az oktatáspolitikai határozatoknak. Olyan írások, mint Csillik Bertalan orvosprofesszoré (1969/5. szám), amelyben a diákkörök kapcsán a *nevelés* lehetőségeiről és fontosságáról értekezett, ritkán jelentek meg. Ő a diákkör kapcsán a részletek helyett azt hangsúlyozza, hogy a fiatalok olyan *dinamikus* szemléletet kell, hogy kapjanak, amely „összefüggésben láttatja a szaktárgy fejlődését az orvostudomány gyökereinek kialakulásától a jelenkor tudományáig, s amely perspektívát nyit az elkövetkező kutatásokra” és az új eredmények elsajátítására.

A diákkörök kérdése az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Bizottságának 1968. augusztus 20-i állásfoglalásában is szerepel. Ez megállapítja – vélhetően a KISZ KB elemzését használva – „A tudományos diákköri munka továbbfejlődésnek gátja, hogy túlságosan önmagába zártan, csak szűk, helyi keretek és lehetőségek közt él és fejlődik”.

Elvárja, hogy az országos tudományos szervek, tudományos társaságok és kutatóintézetek „tekintsék magukénak a felsőoktatási intézményekben nevelődő és szárnyaikat bontogató tudományos és szakmai utánpótlást, s adjanak nagyobb erkölcsi, tudományos és szakmai, szervezeti és anyagi támogatást munkájukhoz”. E követelmények alapján sürgeti, hogy a tudományos társaságok hozzák létre ifjúsági tagozataikat, „váljanak gazdáivá a specializált országos tudományos diákkonferenciák szervezésének”, folyóirataikban adjanak helyet diákdolgozatoknak is, „vonják be a diákköröket az országos szakmai tudományos élet áramába”. A KISZ KB titkársága 1970 novemberében, majd 1971. július 2-i ülésén ismét említi a diákköröket, amikor arról dönt, hogy a különböző ifjúsági köröket, klubokat,

társaságokat, önkormányzati szerveket „vonja jobban a KISZ politikai – nem szervezeti – hatása alá”. Ennek kapcsán jegyzi meg: „a tudományos diákkört összefogó, irányító koordináló, ifjúsági egyesületek létrehozása célszerű”.

Az 1970-es évek elején szaporodó diákformációk jobbára a KISZ-en kívül születtek, s a KISZ, pártbízttatásra igyekezett ezeknek utána menni. E formációk kétségkívül egyik legminőségibb és legtömegesebb példája a diákkör volt, ám a KISZ *egyesület* is elképzelni tudó fantáziája nem kapott teret a megvalósításra. Az 1972 elején a Művelődési Minisztériumban megszülető feljegyzés a TDK „rendező elveiről” nem az „egyesület”, hanem a KISZ-nek alárendelt Tudományos Diákköri Tanácsok modelljét dolgozta ki, amely aztán alapja lett az 1973-as miniszteri utasítást előkészítő tervezeteknek is.

Az MSZMP KB említett felsőoktatási állásfoglalása és tudománypolitikai irányelvei a MM-et ugyanis arra ösztönözték, hogy a diákkörök ügyében lépjen. Ennek formáját is megtalálták, amikor a diákkörökkel kapcsolatos, 1960 óta hatályos miniszteri rendelet helyett újat készítettek elő. Úgy látták miniszteriális körökben, hogy a TDK-munka ösztönzése, fellendítése elsősorban *jogszabálymódosítást* igényel.

Az 1972-ben formálódó miniszteri utasítástervezet és az ehhez csatolt „irányelvek” csupán szervezeti kérdéseket tárgyalt. Rendelkezik arról, hogy karonként Tudományos Diákköri Tanácsot kell létrehozni, amelybe a diákalelnököt és -titkárt a KISZ delegálta. Tanárelnökét a kar vezetője bízta meg. Az utasítástervezet „vonalasabbra” sikerült, mint a KISZ KB elemzései és elvárásai. A „szocialista szakemberképzés” normája és a fizikai dolgozók gyermekeinek – sztereotip jelleggel megfogalmazott – előnyben részesítése a diákkörökben mint politikai cél – a KISZ anyagokban már nem szerepelt, ám a felsőoktatás ügyeiben ekkor rámenősebbé váló párthatározatok szellemét tükrözve a miniszteri utasítástervezet, majd az utasítás is tartalmazza e „klasszikus” pártnormákat.

Az utasítástervezet rendelkezett az *Országos Tudományos Diákköri Tanács* (OTDT) megalakításáról is. Az Irányelvek szabályozta a diákkör létrehozásának lehetőségeit, a tagok felvételének feltételeit pedig a KISZ egyetértéséhez kötötte.

Az előzetes miniszteriális intézményi „egyeztetéseken” nem történt módosítás, ezért a megszülető 112/1973 (MK.8.) MM számú miniszteri utasítás az előzetes tervezetet és irányelveket változatlanul vette át.

Egy érdemi eredménye mindenesetre volt. Ugyan másfél év várakozás után, de megszületett az Országos Tudományos Diákköri Tanács, melynek elnöke az illetékes miniszterhelyettes lett. Egyébként az eddig kócos diákköri mozgalom e miniszteri utasítás után sem vált jól fészültté: mozgása, lüktetése kevésbé alkalmazkodott a finoman cizellált utasítás rendelkezéseihez.

* * *

Ebben a diákköri mozgalomról szóló eszmecserében az 1972 tavaszára összehívott X. jubileumi OTDK szekcióinak diák- és tanárrésztvevői is szerepet kaptak, amennyiben a miniszteri utasítástervezetet ott vitára bocsátották.

E tizedik konferenciasorozat több új jegyet is mutatott. Mindenekelőtt azt, hogy nem miniszteri rendelet, hanem a KISZ KB hirdette meg s vállalta megszervezését. Új vonás a figyelmes és jó szervezés, mely azt is jelzi, hogy az OTDK máig életben lévő gyakorlata itt kapott először átfogó és átgondolt rendszert. Kötelezően előírták például, hogy 1971. december 15-ig minden intézményben helyi konferenciákat kell szervezni, s ezek legjobb dolgozatai szerepelhetnek csak az országos konferenciákon. Megjelentek a nevezési lap, a beküldendő két dolgozat és rezümé, valamint a pontozás máig élő szempontjai. A X. konferenciát a „Forradalmi Ifjúsági Napok” (március 15– április 4.) rendezvénysorozatába illesztették, s összekötötték a KISZ újjászervezésének 15. évfordulójával, illetve Petőfi születésének 150. évfordulójával, amelyet az 1972/73-as tanév fő eseményének terveztek.

A KISZ KB meg akarta mutatni, hogy az előző években kidolgozott koncepciójuk a gyakorlatban is kivitelezhető.

Erős előkészítő kampány indult: a tudományos társaságokat, szakmai folyóiratokat, napilapokat előzetesen tájékoztatták és felkérték a részvételre (pályatételek, különdíjak); a megnyitók és záróünnepségek magas rangú politikusok részvételével kerültek sorra. Az OTDK időpontjaiban és helyszínein zajlottak a KISZ által szervezett felsőoktatási művészeti fesztivál rendezvényei is, amelyek azonban – mint a konferencia értékelésekor ezt a szervezők bevallották –, nem emelték az OTDK presztízsét, inkább elvonták a résztvevők figyelmét a konferenciákról.

A szakkonferenciákat nyolc intézmény szervezte (köztük egy főiskola, a nyíregyházi), a központi ünnepségeket a gödöllői egyetemen tartották meg. Külön figyelem fordult a marxizmus–leninizmus szekció felé, amely – a közgazdászok erejét mutatva – ekkor „Marxizmus–leninizmus és Közgazdasági Szekció” elnevezést kapta, jelezve, persze azt is, hogy a közgazdasági diákkörök félig kibújtak a marxizmus–leninizmus köntöse alól. A kémiai (vegyész) és az orvosi szekció Debrecenben, a természettudományi Nyíregyházán, a társadalomtudományi az ELTE-n, a jogi szekció a JATE-n, a műszaki a Nehézipari Műszaki Egyetemen Miskolcon, az „élelmiszeripari és fagazdasági” szekció pedig Keszthelyen tartotta konferenciáit.

Pontos statisztikák is születtek, ezek közül az összegző adatokat érdemes megismerni. Nyolc szekcióban (szakkonferencia), 45 alszekcióban 928 dolgozatot

mutattak be (1006 dolgozat érkezett), 1974 hallgató és 532 oktató vett részt az üléseken valamint 27 külföldi hallgató.

Az országos hatóságok idejét látták annak is, hogy a kiemelkedő TDK-munkát illetve tanári tevékenységet kitüntetéssel ismerjék el: 29 különböző KISZ-kitüntetést, 31 oktatási miniszteri kitüntetést, valamint 9 más minisztériumok által alapított kitüntetést adományoztak. Az országos és helyi sajtó bőséggel írt a rendezvényekről, ám kivételt éppen a KISZ lapja, a Magyar Ifjúság jelentett, ahol – az összefoglaló KISZ-es értékelés szerint – „teljes érdektelenség jelentkezett”.

E jubileumi OTDK-ról fennmaradt az MM Marxizmus–leninizmus Oktatási Főosztály által készített zárójegyzőkönyv a gödöllői „marxizmus–leninizmus és közgazdaságtudományi szekció” munkájáról. Ilyen pontos összegezést más minisztériumi főosztályok nem igényeltek, ez a különleges főosztály azonban rövidebb pórázon, katonás fegyelemmel vezette, irányította a hozzá tartozó tanszékeket.

A zárójelentés minden dolgozat címét, előadóját tartalmazza, külön elemzést ad az egyes alszekciókról, a díjazottak munkájának értékeléséről, a vitákról, a zsűrik tagjairól. Tanulságos e zárójelentés, mert korai példáját adja annak a későbbi tapasztalatnak, hogy a „marxizmus–leninizmus” tanszékek egyre kevésbé ideologikus-apologetikus, s egyre inkább szaktudományos kérdések felé fordultak.

A filozófiai szekcióban a természetfilozófiai, tudománytörténeti és tudományelméleti témák domináltak, a 22 dolgozat közül csupán kettő foglalkozott a „klasszikusok” gondolataival. A politikai gazdaságtani szekcióban az „új gazdasági mechanizmus” elindulásával összefüggő gazdasági problémák kaptak döntő figyelmet, a tudományos szocializmus alszekciót jelenkor-történeti dolgozatok uralták. A tizennégyből egyetlen dolgozat tárgyalt egy, az MSZMP 1956-os állásfoglalásával kapcsolatos témát.

Mindegyik alszekcióban figyelemre méltó a modern kori egyetemes történeti témák iránti érdeklődés. A szociológiai alszekcióban említésre méltó, hogy a vallásszociológiai témák (kis szekták) mellett konkrét szociológiai esettanulmányokat mutattak be a hallgatók. A zárójelentés olvasója meglepődve találkozhat mai közéleti szereplők nevével (Demszky Gábor, Szekeres Imre, Krausz Tamás szerepelt dolgozatokkal, Pozsgay Imre pedig a szociológiai zsűri elnöke volt).

A zárójelentés végezetül sajnálatát fejezi ki amiatt is, hogy több nagy egyetem (ELTE TTK, JATE, agráregyetemek) egyetlen dolgozatot sem küldtek e szekció konferenciájára.

* * *

A X. OTDK záróünnepségén Polinszky Károly miniszterhelyettes értékelte a szekciókat, azzal a törekvéssel, hogy a felsőoktatás filozófiáját is megfogalmazta. A tudományos-technikai forradalom idején szerinte a magyar felsőoktatás feladata, hogy „a nyitott gondolkodás képességét, a módszerek elsajátítását, a tudatos önművelődés képességét adja a hallgatónak”. Fontos tényezőnek látta azonban a diákoknál az ambíció, a hajlandóság, a tanulásigény tulajdonságait, a kis kutatói közösségek megszületését. A felsőoktatásból, mondta, száműzni kell „a feudális módszereket”. Demokratikus szellemű egyetemeket igényel, melyek a tudományos teljesítményt is fokozzák. A kutatóegyetemké a jövő, ám ehhez az idegennyelv-tanítás „megoldása” is szükséges, mondta Polinszky. Végül ismertette a készülő miniszteri rendeletet és az „irányelvek” fő téziseit.

A X. jubileumi OTDK-tól azonban nemcsak az ugyanekkor rendezett felsőoktatási kulturális-művészeti fesztiválok vonták el a figyelmet. A pártközpontban elemzés készült a március 15-i „rendbontásokról”, amelyek aztán megismétlődtek 1973 tavaszán is, amikor a XI. OTDK rendezvényeire került sor. Mindkét évben a Petőfi-szobor körül került sor tüntetésre, „Ki az oroszokkal! Szabad Magyar Sajtót! Szabadságot! 1848–1956” jelszavakkal. A résztvevők fiatalok, döntően diákok és munkásfiatalok. Röpcédulák is megjelentek. A rendőrségi jelentések szerint az 1972. március 15-i események ellenségesebbek és agresszívebbek voltak, „nacionalista és szovjetellenes” tónussal. Ezek az új ellenzéki politikai mozgások azzal jártak, hogy az állambiztonsági szervek az OTDK rendezvényeit is szigorúbb ellenőrzés alá vonták – amint ezt a korabeli szervezők visszaemlékezéseikben említik.

A 70-es évek elejétől lehetünk ugyanis annak tanúi, hogy a diákköri tevékenység, elsősorban a társadalomtudományok területén legális lehetőséget adott-adhatott a „másképp-gondolkodók és -gondolkodás” megjelenítésére. A tudományos kutatás, a nemzetközi szakirodalom megismerésével együtt nemcsak új módszereket, de új eszméket, gondolatokat is hozott.

Diákkörök fénye és árnyéka

A diákköri mozgalom országos történetét kutatva feltűnő a forráshiány 1972 után. A KISZ-archívumban teljesen eltűntek az OTDK-ra vonatkozó témák és iratok, a művelődésügyi minisztériumi iratokban pedig igen esetlegesen található nyoma a diákkörökkel való foglalkozásnak. Az MSZMP-archívum pedig korábban sem tartalmazott konkrét iratokat a diákkörökről. Az alapvetően politika-mentes diákkörök nem keltették fel a felső pártfórumok figyelmét.

E forráshiány oka a 112/1973-as miniszteri rendelet, amely – szakítva a korábbi gyakorlattal – egyértelműen állami feladattá tette a diákkörökkel való foglalkozást. A KISZ-archívumban ezért nincsenek iratok. A minisztérium viszont a mindenkori szervezőintézmények feladatául szabta a megrendezett konferenciák anyagainak és a beérkezett dolgozatok egy példányának őrzését az intézmények könyvtárában. Ez azonban esetlegesen valósult csak meg.

Fő forrásunk ezért a *Felsőoktatási Szemle*, amely fennállása idején a 70-es években szentelt legtöbb figyelmet a TDK ügyeinek. Fontos forrást jelent az egyes konferenciák dolgozatainak kiadása, még akkor is, ha ezek publikálása erős esetlegességet mutat, valamint igen diszperz jellegű. A különböző felsőoktatási intézmények könyvtáraiban találhatunk nagy számban köteteket az *Acta Iuvenum* és a *Diákköri Füzetek* sorozataiban. Néhány egyetemi újság is gazdag forrást kínál. E tekintetben különösen a *Jövő Mérnöke* említendő. Ám ezeknek a forrásoknak a döntő része az egyes szakmai bizottságok és szekciókonferenciák története számára kínál főként lehetőségeket.

* * *

Az 1972-es jubileumi X. konferenciát igen gyorsan, már 1973-ban követi a XI. OTDK. Ezt egy 1972. októberi főosztályvezetői értekezleten döntötték el. A fő ok politikai volt: így a következő, XII. OTDK 1975-re kerülhetett: „Emellett szól az is, érvel az értekezletről készített feljegyzés, hogy 1975-ben felszabadulnunk 30. évfordulóját ünnepeljük ...”

Tizenegy konferenciát terveztek. Az ünnepi megnyitóra és a Petőfi-emlékülésre Nyíregyházán került sor. Figyelemre méltó, hogy a tizenegy helyszínből hat főiskola volt. A másik újdonsága a XI. OTDK-nak, hogy önálló szekciókonferenciaként megszervezték a számítástechnikai (Kecskemét) valamint a „pedagógiai-pszichológiai-népművelés” szekciót és konferenciát a szegedi tanárképző főiskolán.

A számítástechnika önállósodása a műszaki főiskoláknak kívánt lehetőséget adni a TDK-ba való bekapcsolódáshoz, a pedagógiai szekciót pedig főképpen a tanárképző, tanítóképző valamint óvónőképző főiskolák diákjai számára hozták létre. Továbbra is önálló maradt a kémiai konferencia (ELTE), de „kiszakadt” – immár véglegesen – a marxizmus-leninizmus keretei közül a közgazdaságtudományi szekció, melyet a zalaegerszegi Pénzügyi és Számviteli Főiskolán rendeztek meg.

A minisztériumi szándék szerint csökkenteni kellett az országos konferenciákra érkező dolgozatok számát, a jobb helyi kiválasztás eredményeként. A szervezésre – utoljára – „országos előkészítő bizottság” alakult – később ezt a létrejött OTDT váltotta fel.

Az intézmények azonban nem teljesítették a minisztériumi szándékot, így „a vártnál több” dolgozat érkezett. Az 1972. március 15-i pesti „zavargások”-ban manifesztálódó nemzeti érzésre és szovjetellenességre válaszul a rendezők Nyíregyházán a Petőfi-szobornál szerveztek – jó távol Budapesttől – ünnepséget, ám ez a pesti tüntetések intenzitását nem befolyásolta.

A szervezők elbizonytalanodására és aggodalmaira utalt, hogy úgy döntöttek, nem szerveznek központi záróülést Szegeden – ahogy ezt eredetileg tervezték.

A XII. OTDK előtt alakították meg az Országos Tudományos Diákköri Tanácsot (OTDT) Garamvölgyi Károly miniszterhelyettes elnökletével. Helyet kaptak benne a társmisztériumok képviselői, az intézmények TDK-felelősei és néhány külső tudományos intézmény képviselői. Az 1975-ös konferenciát már az OTDT hirdette és szervezte meg.

A korábbi konferenciákhoz képest nagyságrenddel nagyobb létszámú dolgozat érkezett. Új szekcióként, önálló konferenciával jelentkezett az *oktatástechnika* a tanító-, óvónő- és tanárképző főiskolák hallgatóinak lehetőségeit tágítva erőteljesen. Tulajdonképpen a XII. OTDK-nak is igyekeztek jubileumi jelleget adni, hiszen 1955-ben tartották az első OTDK-t.

A korábbiakhoz képest is nagy létszámú dolgozatot küldtek be az intézmények. 12 szekció 120 alszekciójában kétezer beérkezett dolgozathoz 1800 dolgozatot be is mutattak – csaknem háromezer hallgató munkáját. E számok arra utaltak, hogy – minisztériumi becslések szerint legalább is – a felsőoktatásban tanuló nappali hallgatók 20–30%-a (intézményenként változó arányban) kapcsolódott a diákkörökhöz valamilyen módon. Az OM illetékes főosztálya ezért arra a következtetésre jutott, hogy „felül kell vizsgálni a szekciók számát, és ahol szükséges, tovább kell bontani”, valamint felvetette, hogy „meg kell határozni az intézményenként beküldhető dolgozatok számát”.

Abban is az ekkor formálódó közvélekedést fejezte ki az OM-véleménye, hogy az országos konferenciák elvesztették szakmai jellegüket és „versenypályáká” váltak. A bírálóbizottságokban felerősödő intézményi rivalizálást is érzékelve az OM *független szakértői bizottságot* javasolt létrehozni, s felvetette, hogy a szekciókonferenciát rendező intézmény könyvtára, kötelességeként őrizze meg a felolvasott dolgozatokat, a munkákat pedig legalább bibliográfia formájában tegyék ismertté.

Érzékelhetően nőtt a társadalmi érdeklődés. Csaknem 300 üzem, gazdaság, intézmény ajánlott fel különdíjakat, gyaníthatóan persze politikai nyomásra, hiszen a politikai évforduló, 1945 megünneplése volt a tét.

A gigantikussá vált rendezvénysorozat több tanulságot is kínált. „Kritikus háttérért” a résztvevők nagy száma miatt, amikor egy-egy konferencia megszer-

vezése, lebonyolítása már komoly gondot okozott, s éppen a rendező felsőoktatási intézmények hallgatói szorultak ki a konferenciákról – mint érdeklődők. A bírálati szempontok viszont egységessé váltak, a szekciók programfüzetei előzetesen közzéttek a felolvasandó dolgozatok rezüméit.

Komoly figyelmet fordítottak a díjazásra: 110 hallgató kapott fődíjat, 400 pedig különdíjat – lényegében a résztvevők csaknem egyharmada díjazott lett – beállítva a ma is létező arányokat.

Politikai jellegű kritikai megjegyzés az OM részéről egyetlen egy volt: „egyes szekciókban (pl. a társadalomtudományokban) kevés volt az olyan dolgozat, amely történelmileg elemezte egy-egy területen a felszabadulásunk óta eltelt időszakot”.

A „tömegesedés” folyamata tovább folytatódott a XIII. OTDK rendezvényein 1977-ben. Tanulmányképpen közreadjuk az OM által összeállított, igen beszédes táblázatot (1. táblázat).

1. táblázat. A XIII. OTDK-n bemutatott dolgozatok

	Marxizmus-Leninizmus	Társadalomtudomány	Pedagógia-Pszichológia-Közművelődés	Oktatástechnika	Állam- és jogtudomány	Közgazdaságtudomány	Természettudomány	Orvostudomány	Mezőgazd.-élelmiszer és fűszertudomány	Műszaki tudományok	Kémia	Számitéstechnika	Összesen
Tudományegyetemek	69	185	33	1	52	57	161	-	1	-	45	15	619
Műszaki egyetemek	19	-	3	-	-	1	3	-	-	204	41	20	291
Műszaki főiskolák	13	-	5	2	-	9	-	-	1	85	2	24	141
Agrártudományi egyetemek	16	-	3	-	-	4	7	-	63	20	11	-	124
Agrártudományi főiskolák	2	-	1	-	-	-	2	-	35	-	-	1	41
Orvostudományi egyetemek	23	-	-	-	-	-	2	95	-	-	-	-	120
Gazdasági főiskolák	8	-	-	-	-	55	3	-	9	-	1	3	79
Katonai főiskolák	1	-	13	5	2	-	-	-	-	-	-	-	21
Művészeti főiskolák	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Tanárképző főiskolák	3	62	112	24	-	-	32	-	2	-	2	2	239
Tanító- és óvónképzők	7	20	102	9	-	-	1	-	-	-	-	-	139
Mindösszesen	164	267	272	41	54	126	211	95	111	309	102	65	1817

A negyedik évtizedébe lépő diákköri mozgalomnak továbbra is a tudományegyetemek, az agrár- és orvostudományi egyetemek a pillérei. A tanárképző főiskolák legalábbis számszerű felzárkózását a pedagógiai szekció tette lehetővé, de azt is látni kell, hogy társadalom- és természettudományi dolgozataik száma is nőtt. A tanító- és óvónképzők főként a pedagógiai szekció lehetőségeivel éltek,

s az is látszik, hogy az oktatástechnika szekció megteremtése nem hozott átütő sikert – csak a tanárképző főiskolák éltek lehetőségeivel, jelezve talán a tanárképző lobbis erős minisztériumi befolyását és bizonyos pedagógiai divatirányokat is. A művészeti és katonai főiskolák megjelenése is új elem az 1970-es évek végén.

A díjazás valamilyen jutalomhullássá vált ezen a konferencián: a 125 fődíj mellett 741 dolgozat részesült különdíjban, az összes dolgozat 48%-a.

Több mozzanat utalt az országos konferenciák mennyiségi növekedésével kapcsolatos torzulásokra. A megnövekedett dolgozatszám korlátozta-csökkentette a megvitatásra szánt időt, olykor lehetetlenné is téve azt az időhiány miatt. A vitafórum helyett a versenyelem előtérbe kerülése felfokozta az intézményi rivalizálást, amely a pontozás tökéletlensége miatt erős szubjektivitást és a sportszerűség hiányát is magával hozta. Ezzel volt kapcsolatos, hogy a diákkörök „kör” jellege sokhelyütt megszűnt, illetve kizárólag a *dolgozatkészítésre* korlátozódott, s alibit kínált a dolgozatok országos versenyeken való indulásához. Sok dolgozat esetében pedig erős gyanú merült fel a tanári „túlsegítést” illetően.

A feszültségek és torzulások egyik fő oka a korabeli elemzések szerint a szekcióbesorolásban volt keresendő: néhány szekciókonferencia ugyanis rendkívül nagyra nőtt. Az is kitűnt, hogy az OTDT megszületése sem segített a diákköri mozgalom irányításának és eljárási rendjének egységesítésében, mert az intézményi diákköri tanácsok és az OTDT közt hiányzott egy közbülső szakmai integráló szint és testület. Azon kívül az OTDT igen ritkán ülésezett. Ezért 1977 után állásfoglalás született az OTDT állandó szaktanácsának létrehozásáról amelyben minden érdekelt intézmény képviselője helyet kapott. Ezek lettek volna felelősei a szekciókonferenciák lebonyolításának. Az operatív ügyek szervezését pedig 1978-tól az OTDT titkárságának szerepében az OM *Tudományszervezési és Informatikai Intézete* vette át. 1979–80-tól az OM Tudományos Diákköri Munkabizottságot is működtetett.

Az OTDT szerepének, feladatainak megfogalmazása, helyének keresése persze tovább tartott: „az irányelveknek, a diákköri munka koncepciójának kidolgozását, elvi koordinációt és irányítást” vártak tőle az intézmények. A szaktanácsok létrehozásának igénye mellett felmerült a hatékonyabb minisztériumok közötti *ágazati együttműködés* fejlesztésének szükségessége is, mint az országos konferenciák sikeres lebonyolításának másik fontos feltétele. Hangsúllyal vetődött fel a diákköri mozgalom és a konferenciák *finanszírozásának* megoldatlansága is, amely ilyen nagyságrendeknél már komoly kiadást jelentett az összes intézménynek és a szervezőknek is.

A XIII. OTDK kapcsán jelenik meg először egy igen fontos új elem: a *szak-kollégiumok* megszervezésével a hagyományos diákkörök mellett ezek is műhelyei

lesznek a hallgatói tudományos munkának, e tekintetben igen széles bázisú és sokszínű tevékenységet mutatva fel. A pesti és szegedi Eötvös Kollégium mellett konkrétan a Rajk László szakkollégium említődött a műszaki egyetemi kollégiumok ilyen törekvései mellett.

A XIV. OTDK-ról (1979) nem áll rendelkezésünkre összesítő anyag, sem a központi hatóságoknál, sem a KISZ KB-nál nem leltük ilyen források nyomát. Egyes szekciókonferenciákról a *Felsőoktatási Szemle*, másokról néhány egyetemen kiadott *Diákköri Közlemények* és *Acta Iuvenum* ad információkat. Ezekből kitűnik, hogy ezen OTDK nagyságrendje és a korábban felmerült problémák hasonlóak voltak az előzőekhez. Szemmel látható volt, hogy a tömegmozgalommá vált diákköri mozgalom stabilabb szervezeti infrastruktúrát és állandó, elkülönült pénzügyi forrásokat igényelt.

Megfigyelhető, hogy az intézmények maguk is igyekeznek új szabályzatokkal, új kezdeményezésekkel és *kiadványokkal* biztosítani, hogy a kétségtelenül nekilendülő diák–tudós ambíciók megfelelő feltételek között, sikeres és eredményes munkában teljesülhessenek ki. Ebben az évtizedben az egyetemek, főiskolák évkönyveiben komoly fejezetekké váltak a diákköri tevékenységről szóló részek. A *Felsőoktatási Szemle* és a felsőoktatási diákújságok jó tükröi ennek a sistergő-kreatívan élénk TDK-életnek, ahogy az egyetemi könyvtárak katalógusaiban is erről az évtizedről már rendkívül sok kiadványt találhatunk az OTDK címszavaknál.

Ebből a periódusból két írást kívánunk ismertetni az 1970-es évek második feléből, mert úgy gondoljuk, hogy – ha különböző látószögből is, – jól érzékeltethetik a diákköri munka helyzetét, lényegét, de problémáit is. Leindler László matematikus egyetemi tanár (*Felsőoktatási Szemle* 1977. 1. sz.) egészen poetikus emelkedettséggel ír a diákköri tevékenység lényegéről, ennek emberi oldaláról. Miközben az egyetemi oktatás egészének lényege „bizonyos szintű tudományos szemlélet kialakítása, a tudományos munka legalapvetőbb módszereinek megismertetése”, de ez nem fejeződik/fejeződhet be az egyetemi tanulmányokkal, ezért „a hallgatókba az önképzés képességét és igényét bele kell oltani”, írja. Ebben van Leindler szerint a diákköröknek kiemelkedő szerepe, mert itt lehet e képességeket-készségeket legkorábban megszerezni. A diákkör a matematikus professzor számára az *önkéntesség* színtere, a *szép*, az *érdekes*, az *értékes* megszületésének műhelye, ahol a munka egyben *öröm*, és az *első alkotás* varázslata.

Leindler a kutatóvá válás három stációját is megfogalmazza a diákkörök számára. Az elsőben egy más által felvetett problémát a diák segítségével old meg. A másodikban ismert problémát már segítség nélkül old meg a hallgató. A kutatóvá

válás harmadik stációjában a diák már maga vesz észre, vet fel és old meg új problémákat.

E fejlődési pályán Leindler professzor nélkülözhetetlennek tartja az idegen nyelvek ismeretét, s erre a diákkörök fakultatív intenzív nyelvtanfolyamokat is szervezhetnének, javasolja. Az írás középpontjában a *lemondást*, a *képtartást* és *tartós bátorságot* igénylő *munka* dicsérete áll, amely ugyanakkor a kiemelkedő tudósok körül kialakult serkentő, őszinte légkör „varázslatos” ereje iránt fogékony hallgatókból hosszabb távon a tudományos iskolák megszületésének záloga is, ahol „a szeretett, kutatott téma szépségei” is feltárulnak. Egyfelől az *optimizmus*, a *hit*, a *tiszta fej*, az *eredetiség*, a *tehetség* a hívószavai e diákköri hitvallásnak, másfelől pedig a *rendszeres tanulás*, a *mindennapi aprómunka*, az *irodalmazás*.

Az írás részletes ismertetésekor úgy véljük, ez nemcsak a szegedi matematikai iskola filozófiáját mutatja be – emberi-tudósi alapállását segít feltárni, de a diákköri munkával kapcsolatos általános tanári-tudósi magatartást és hitvallást is –, ami e mozgalom *mélyalapjaként* épül/épült ki a felsőoktatásban.

A diákkörök által felvetett problémákra figyel *Füstöss László* műszaki egyetemi adjunktus írása (*Felsőoktatási Szemle* 1977. 1. sz.). A tanulmány szerint az a látszat, hogy a diákköri mozgalom a *felsőoktatási* tevékenység „erős pontja”. Füstöss azonban kételyének ad hangot, illetve legalábbis szükségesnek tartja felvetni: a TDK-munka lehet, hogy inkább az önállóságot korlátozó egyetemi oktató munka egyfajta *fakultatív korrekciója*, vagy talán az *elitképzés* műhelye? Azt is fontosnak tartja újragondolni, hogy a TDK-munkában részt vevő 10–15% hallgató, s a 3–5% körüli dolgozattal befejeződő diákköri munka sikernek minősíthető-e?

Füstöss alapélménye az, hogy a „modern oktatóüzem sokat tesz a hallgatói szabadság ellen a szabadság elleni harc címén”, gyakran „fel sem csillantja vagy egyenesen ki is öli a kutatásban való örömet”.

„Szokás úgy érvelni, hogy kevés kutatóra, de sok fegyelmezett mérnökre van szükség”, folytatja, leszögezve: „A rátalálás élményét, a saját eredmény örömét azonban senkitől sem szabad megtagadni. Manapság a közepesekkel, elégségekkel jutalmazott többségnek a túlélés kétes eleme jut csak, és sokszor az egyetem utáni évekre marad az önbizalom rehabilitációja”.

Füstöss a hallgatói többség diákköri munka iránti érdektelenségét ebből a helyzetből vezeti le, s a kreatív, önálló munkának az egész egyetemi oktatásba való megjelenését igényli, amit a választható pályázati témák bősége, a tanszéki elszigeteltségen túllépő témaszemlélet adhat meg. Ha jól értjük a szerző álláspontját, ő valójában az egész felsőoktatás „diákkörösítését” szorgalmazná. Ehhez persze, s ezt világosan látja, másfajta feltételrendszerre lenne szükség, hiszen ma a diákkörök is csak „az oktatók maradék teherbírásának, nevelői lelkiismeretének

kegyelemkenyerén élnek”, írja. Nagyobb oktatói létszámra és több hallgatói laboratóriumra lenne mindehhez szükség, vonja le a következtetést a szerző.

Az érdekes az, hogy Leindler László és Füstöss László alapállása azonos vagy hasonló, csupán a látószögük más: Leindler a diákkör fényét, Füstöss az árnyékát mutatja be.

* * *

Az 1970-es években a nemzetközi egyetemi kapcsolatokban megjelentek a diákköri kapcsolatok is. Ez jobbra a szocialista országok felsőoktatása között épült, mint ezt például két nemzetközi diákköri *hegesztési* konferencia jelezte, amelyeken kicsiny magyar diákcsoport is részt vett. De például az 1975/76-os tanévben az ELTE diákkörei nemzetközi matematikai konferenciát rendeztek. Ide sorolható a DOTE idegen nyelvű diákkonferenciája is. Ám a Magyarországon rendezett legnagyobb ilyen rendezvényt a KISZ KB szervezte 1976 őszén, október 26–31. között Pécsen, miután 1975 májusában Moszkvában egy nemzetközi diáktalálkozón erről megállapodtak.

Ez a szocialista országok *Első Nemzetközi Diákköri Konferenciája* volt. Öt társadalomtudományi (marxizmus–leninizmus, közgazdasági, jogi, történelem, pedagógia-oktatástechnika) és hat természettudományi (alkalmazott matematika, kémia, orvosi, élelmiszer-fagazdasági, műszaki és környezetvédelmi) szekciót szerveztek, munkanyelve az orosz és a magyar volt.

Az egyes országokat 8-18 fős delegációk képviselték, több szocialista ország azonban nem küldött képviselőket (Kuba, Románia, Vietnam). Magyar részről minden szekcióban egy, illetve két hallgató vett részt előadással. A dolgozatok témái igen kimódoltak, és protokolláris jellegűek voltak.

A KISZ KB szándéka az volt, hogy minden két évben kerüljön sor ilyen rendezvényre, amelyen előre meghirdetett pályatételekre írott dolgozatokkal lehetett volna részt venni. Erre az eltervezett másodikra (1978) azonban már nem került sor.

Kitűnt azonban, hogy a KISZ KB azon terve, mely valamilyen, az OM-mel rivalizáló nemzetközi diákköri formációt kívánt létrehozni és működtetni, nem volt életképes.

Diákkör mint önkormányzat

Az 1980-as évekre nyilvánvalóvá vált, hogy a magyar tudományos diákkörök igen sokszínű mozgalmat alkotnak, ahol a szakma és a tudományterület valamint a felsőoktatási intézmények és tanszékek sajátosságai, a diákkörök hagyományai, a vezető oktatók emberi-tudósi habitusa, a diákkört alkotó hallgatók felkészültsé-

ge, a diákvezetők egyéni tulajdonságai alakították a helyi diákköri mozgalom jellegzetességeit. Ahogy egy korabeli feljegyzés (1983) írta: „A tudományos diákkörök általában laza és sokszínű szervezetet alkotnak a nagyobb intézményeken belül, ugyanakkor valamennyi képzési forma közül többnyire ezt tartják a tanárok és a diákok is a leghatékonyabbnak, amely legelőbb kapcsolatban van a szakmai és a tudományos gyakorlattal”.

A diákok aktív, ambiciózus, jól tanuló és eredményekre törekvő rétege található itt meg, amely – s ez közhelyként ismétlődik a különböző feljegyzésekben, tanulmányokban, – „a legfontosabb bázisa a tudományos utánpótlás és a szakmai elit nevelésének”.

Mindazonáltal, az 1960–70-es évekhez képest a diákkörök új egyetemi-főiskolai környezetben tevékenykedtek az 1980-as években. Ahogy a felsőoktatásban a kötelező kurzusok mellett egyre nagyobb helyet és teret kaptak a szabadon választható speciális kurzusok és kollégiumok, a főszakokhoz kapcsolódó speciális képzési formák és a „C-szakok”, a szakkollégiumok, ezek határai összeérnek, vagy olykor össze is mosódnak a diákkörével, hiszen ezek a „mozgásformák” a diákkörök mellett és ahhoz hasonlóan szintén a hallgatói érdeklődésnek, a többletismeretek elsajátításának, az elmélyülésnek, az új kutatói módszereknek és megközelítéseknek a lehetőségeit nyújtották a diákfiataloknak, de oktatóiknak is. Gyakran egy-egy „speckoll” vagy „specképzés” is tudományos műhelyként működik, s a (diákköri) dolgozatkészítés színtere is. Az egyes tudományos diákkörök működési rendje is igen eltérő. Van ahol a „kör” jelleg a domináns, ahol heti rendszerességgel jönnek össze, sajátos klubként: kulturális- vagy szakmai, esetleg politikai téma vitája, közös sportolás, kirándulás céljából. Másutt félévente csak egyszer-kétszer találkoznak a tagok az egyéni-tutori munkával elkészült tanulmányok megvitatására; vannak diákkörök, melyek az irodalmazás, a szisztematikus tájékozódás fórumai (folyóiratfigyelés, előadások), másutt a *gyűjtés* (néprajz, nyelvészet, régészet) közös programjai lesznek építőkövei a szakmai közösségeknek – ám jobbára mindenütt a magas szinten felkészült, olykor karizmatikus oktatót látjuk e tevékenységek epicentrumában. Megfigyelhető az is, hogy – legalábbis forrásaink szerint – ez időben e diákkörök jobban kapcsolódtak a tanszéki kutatásokhoz, mint korábban.

A diákkörösök aránya a 80-as évtizedben igen eltérő az egyes intézményekben: 5–35% a két szélső határ forrásaink szerint.

Ebben az évtizedben megszorodtak a diákkörös produktumokat közreadó publikációk és sorozatok. Ennek lendületet a XV. OTDK-t követően a Tudományszervezési és Informatikai Intézet által kiadott háromkötetes „Díjnyertes Diákköri Dolgozatok” adott (1981), ám e diákköri publikációs lendületnek – ma

már látni – megvolt a maga árnyoldala is: némiképpen „ifjúsági irodalomként” a szakma periferiáján vagy azon kívül maradtak legtöbb esetben, a tudományos közélet számára jobbra ismeretlenül.

Ha az 1970-es évek második felében megfogalmazódhatott az a vélemény, hogy az országos diákköri mozgalom lehetőségeinek határához, egy küszöbhez vagy plafonhoz érkezett – legalábbis mennyiségi, szervezeti értelemben –, akkor azt mondhatjuk, hogy a 80-as évtizedben a TDK-mozgalom e határt túllépte, elsodorta vagy, hogy folytassuk a hasonlatot, áttörte e plafont.

Az 1980-as évek első felének OTDK adatai (2. táblázat) jól illusztrálják ezt, különösen akkor, ha összevetjük az 1991-es adatokkal, amely évben rendezett OTDK már jelzi az OTDT-nek és szakmai bizottságainak ama szándékát, hogy szigorúbb, következetesebb, igényesebb normák alapján az országos diákköri konferenciákat a *szervezhetőség és lebonyolíthatóság* határai között tartásák. A mennyiségi csúcs 1983, amikor 2762 dolgozatot nyújtottak be a diákkörök, és 1985, amikor az elfogadott és felolvasott dolgozatok száma is jelentősen túllépte a kétezret.

2. táblázat. A szekciónként bemutatott dolgozatok száma, 1981–1987

Orvostudományi	169	164	157	100
Agrár- és élelmiszertudományok	145	162	164	137
Társadalomtudományi	170	127	163	177
Pedagógiai, pszichológiai, közművelődési	250	175	200	147
Állam- és jogtudományi	72	73	90	49*
Humán tudományi	358	257	322	266
Közgazdasági	196	173	157	102
Kémiai	120	123	105	86
Számítástechnikai (informatika)	47	40	48	49
Oktatástechnikai, tantárgy-pedagógiai	184	159	184	111
Összesen	2388	2005	2151	1517

*(1993-as adat)

Ezeknek az adatoknak a valódi dimenzióit természetesen akkor érzékelhetjük, ha ismerjük ezekben az években a nappali szakos hallgatók összlétszámát a ma-

gyar felsőoktatásban. Az 1980-as évtized első éveiben ez a létszám lényegében stagnált – egyébként 1975-től kezdődően. Az 1980/81-es tanévben 64 057 hallgató járt egyetemre, s ez a szám csak enyhén csökkent 1984 végéig, 62 944 főre. (*Felsőoktatási Szemle* 1985, 7–8. szám). Ha ebből kivesszük az első- és másodéves hallgatókat és kb. 35–38 000 felsőssel számolunk, láthatjuk a TDK valódi dimenzióit.

A 80-as évek elejének országos konferenciáit ezért is erős feszültségek terheltek: főképpen a lebonyolítás és az értékelés módja miatt, de más részletkérdésekben is tanúi lehetünk heves vitáknak és összeütközéseknek. Leglátványosabb eseményt az jelentett, amikor például a XIV. OTDK közgazdász szekciójának nyitótülésén 24 hallgató, tiltakozva az alszekcióbeosztás ellen, levélben vonta vissza dolgozatát.

Alighanem igaza van azonban – legalábbis részben – a Tudományszervezési és Informatikai Intézet feljegyzésének, amikor a diákköri konferenciákon feltörő feszültségek, viszályok okát keresve a következőket írja (1984): „Az országos konferencia rendezési elvei és módszerei közül az utóbbi néhány évben lezajlott viták egy része a hazai tudományos élet zavarainak lecsapódásából fakadt. Akadnak tanárok, akik a diákkör fórumát is felhasználják viták és a rivalizálás indirekt folytatására, amelyekben néha a diákkörös hallgatókon csattant az ostor.” Ez a megjegyzés persze a későbbi éveket illetően is helytálló lehetett volna.

Az OTDT eredeti összetételében nem volt képes kezelni e kérdéseket, sem a gyors növekedésből adódó feszültségeket és megoldandó feladatokat. Harmincöt fős reprezentatív szerv volt, melyben tizennyolcan a főhatóságokat képviselték, akiknek kevés közvetlen közük volt a diákköri mozgalomhoz. A fennmaradó 17 tag, akik *egyéni jogon* képviselték a felsőoktatást, nem lehetett operatív szempontból hatékony, mert nem voltak intézményes kötődéseik.

1985 elején új alapokon szervezték újjá az OTDT-t, melyben a formálódó szakmai bizottságok oktató és hallgató képviselői valamint, más felsőoktatási képviselők kétharmados arányban voltak jelen. Először három, majd öt fős operatív vezetőség vitte az ügyeket. „Az új tanács önkormányzati és képviseleti elv szerint épült fel”, írja egy feljegyzés. Elnöke Eörsi Gyula jogászprofesszor, titkára pedig Németh András lett. Társelnökként ugyan a kor politikai etikettjének megfelelően a KISZ KB felsőoktatásért felelős titkára, Nagy Imre lett, aki azonban már a keményvonalas Maróti Lászlóval záruló korszak után a nyitott, útkereső KISZ-es vezetők közé tartozott.

Ekkor jött létre a KISZ KB-hez kapcsolódóan egy másik fórum, amely a diákköri mozgalom ügyeiben meghatározó tényező lett: az *Egyetemi és Főiskolai Tanács* (ETF), melyet dinamikus fiatal oktatókból és hallgatókból hoztak létre.

A KISZ érdekvédelmi jellegének erősödésével szerveződtek meg a KISZ országos rétegtanácsai, s ezek egyikeként az EFT, amely igen gyorsan létrehozta TDK-munkabizottságát. E munkabizottság tagjainak többsége maga is nagy tapasztalattal és terepismerettel rendelkező diákkörös, és/vagy diákkörvezető oktató volt; elkötelezettek a diákköri mozgalom mellett, akik a korábbi TDK–KISZ kapcsolatot, mely elsősorban az alávetés és politikai ellenőrzés szándékait jelentette, *újra kívánták értelmezni*, túllépve a korábbi rivalizálás periódusán. Ez az új helyzet lehetővé tette azt is, hogy a EFT munkabizottságának tagjai szerepet vállaljanak az OTDT testületében és munkájában.

Az, hogy 1984–85-ben határozott változások zajlottak le a „csúcson”, minden bizonnyal az 1983-as, XVI. OTDK-val függ össze. 1982-ben ugyanis az OTDT, amikor meghirdette a XVI. OTDK-t, hozott néhány fontos és nagy vitát kiváltó határozatot. Az egyik arról szólt, hogy – a korábbi vitákban markánsan megjelenő véleménynek érvényt kívánván szerezni – „az intézményi TDK konferenciák legyenek minél több pályamunka bemutatásának színhelyei, ahol az egy intézményen belüli összehasonlítás és sorbaállítás alapján a jutalmazás lényeges szempont legyen ...”, másfelől viszont a XVI. OTDK „legyen fórum a tudományos eredmények széleskörű megvitatására, *ahol díjak nem kerülnek kiosztásra*” (kiemelés tőlem, A.Á.). Ezzel ugyan sokan nem értettek egyet, s az *Egyetemi Lapokban* komoly vita is indult erről. Végül azonban, ha kísérleti jelleggel is, de így bonyolították le a XVI. OTDK-t. A próba azonban kudarcot vallott.

Az OTDT azon szándéka sem teljesült, mely az intézményi konferenciákra helyezte a hangsúlyt, így akarván csökkenteni az OTDK-n felolvasott dolgozatok számát, több időt hagyva a szakmai vitákra. Mint korábban említettük, 2700-nál több dolgozat érkezett, s a korábbiakhoz képest igen szigorú előzsűrizés után is még 2000-nél több dolgozatot mutattak be (volt olyan alszekció, ahol 57 dolgozatot nem javasoltak felolvasásra). Az OTDT másik állásfoglalása arról szólt, hogy a XVI. konferencia minden szekciójában indítsanak nyilvános vitát az OTDT-ről, a diákkörök jövőjéről, a javítás lehetséges módozatairól. Az OTDT javaslatokat várt. Kezdeményezése nyomán széles, heves, nyílt viták zajlottak a XVI. OTDK szekcióiban, amelyek persze az egész felsőoktatás gondjait is érintették.

Meglepően sok javaslat foglalkozott a TDK-s tanárok problémáival: a javaslatok arra utalnak, hogy ezt a munkát – a frázisokon túl – az egyetemek, főiskolák valójában nem ismerték el.

Másik témacsomópont a TDK-s munka elismerése a diákok esetében (külföldi ösztöndíjak, szakdolgozatok, órakedvezmény stb.). A harmadik témacsoport pedig a pénzügyi, finanszírozási gondokat, kénakat tárt fel.

Határozottan fogalmazódott meg az is, hogy az egyetemi KISZ „kevés figyelmet fordít a diákkörökre”, s meglehetősen elmarasztaló általános vélekedés rajzolódott ki a KISZ egészéről. A zsűrik egységes értékelésének hiánya „ősi” problémaként, újra előjött.

Sokan nem értettek egyet azzal sem, hogy a diákkörökön kívüli formációkban (speckoll, szakkollégium) született dolgozatok megjelenését korlátozták vagy akadályozták a TDK-konferenciákon.

Új követelményként jelent meg a vitában, hogy a művészeti és egyházi főiskolák előtt is nyissák meg az OTDK fórumait.

Igény fogalmazódott meg egy *országos tudományos diákköri folyóirat* létrehozásáról is, többen pedig *új alszekciók létrehozását* sürgették (politológia, művészettörténet, stb.). Felvetődött az is: legyen/lehessen idegen nyelvű felolvasásra is mód, s javaslat érkezett a TDK-munkát segítő tanárok számára adható kitüntetés (emlékérem) alapításáról.

Azt is rögzíthetjük, hogy valójában e viták következtében formálódtak ki a *szakmai bizottságok* ma is meglévő feladat- és szerepkörei. Ahogy az OM Tudománypolitikai és Informatikai Intézetének a XVI. OTDK-ról készített részletes összefoglalója megfogalmazta: „Az egyes szekciókat gondozó szakmai-tudományos testületek a jövőben az OTDT szakmai bizottságaiként működjenek. Legyen feladatuk – az OTDK szekcióülésein túl – az adott szakterület egész tudományos diákköri tevékenységének folyamatos segítése.”

Nem lehet azt mondani, hogy a felvetett kérdések újdonságként hatottak vagy hathattak volna. Jobbára régi, akut ügyek-gondok jöttek elő: hatásukat azonban fokozta, hogy széles, nyílt vitákban, több ezer (tanár-diák) résztvevővel fogalmazódtak meg.

Volt a felvetődött témáknak egy másik csoportja is. A többség elutasította az OTDT jutalmazást megszüntető javaslatát, s azt is, hogy korlátozni akarják az országos konferenciákra beküldött dolgozatok számát.

* * *

A következő éveket nézve, láthatjuk, hogy e vitákon felvetett javaslatok leg többje vagy megvalósult, vagy megvalósítására kísérlet történt.

A KISZ EFT TDK-munkabizottsága is megtárgyalta az előbbieken ismertetett jelentést, amely az OM számára készült. Bár elfogadta a jelentést, több megjegyzést fűzött ennek megállapításaihoz és javaslataihoz. Egyetértett például azzal a Tudományszervezési és Informatikai Intézet által megfogalmazott javaslattal, mely a TDK „intézményesítésére” irányuló törekvéseket bírálta, s maga is a „mozgalmi jelleg” fenntartását támogatta. De a „jelleg” dolgában is markánsan fogalmazott az EFT, amikor a TDK „elitképző” szerepét tartotta kiemelendő-

nek, miközben úgy látta, hogy a „Jelentés”-ben említett jelenségtől, amely az oktatói-szakmai konfliktusok OTDK-ra való beszüremkedését említi, nem kell féltetni a diákokat, mert azok (ti. a hallgatók) „ezzel is pontosabb képet kaphatnak a tudományos élet mindennapjairól.”

Ugyanakkor a „Jelentés”-nél keményebben fogalmazott az EFT a pénzügyi kérdésekben. Az EFT szerint az OTDK-nak saját pénzalappal kell rendelkeznie. Ez egyébként a XVI. OTDK-n már súlyos kérdéssé és problémává vált, sok szervező intézmény számára ugyanis elviselhetetlen megterhelést jelentett a konferencia. Az akkori pénzügyi feltételek között ugyanis a XVI. OTDK igen komoly összegbe került, ha az 1985-ös esztendő árarányait is tekintetbe vesszük. Az MM által központilag finanszírozott reggeli normatívája például 8,52 Ft/fő, az ebéd és vacsora hallgatókat terhelő része pedig 14,40 illetve 10,40 Ft volt.

A 12 szekció összköltségét tekintve:

béralap:	44 048,00
személyi kiadás:	685 966,80
készletbeszerzés:	185 247,30
<u>szolgáltatás:</u>	<u>422 581,84</u>
összesen:	1 337 843,94

Miközben a tanárok jó része ingyen, pedagógusi-tudósi elhivatottságból vett részt az OTDK munkájában szervezőként, zsűritagként, témavezetőként.

Az EFT a „Jelentés”-nél szigorúbb a XVI. OTDK lebonyolításának minősítésében is: az „egységes irányelvek ellenére sem sikerült ezek egységes értelmezését, érvényesítését az egyes szekciórendezvényeken, de az intézményi házi konferenciákon sem elérni. Az előkészítő munkálatok késedelme bizonytalanságot, olykor kapkodást, a szervezési feladatok összesűrűsödését idézte elő, plusz terheket rótt a rendezőkre, résztvevőkre. A költségtérítési hiányok utólagos pótlása pedig hátrányosan érintette az EüM és a MEM tárcához tartozó intézményeket”, írja a jelentés.

* * *

A magyar tudományos diákköri mozgalom történetét író kutató-történész itt szükségesnek látja megszakítani egy pillanatra az elbeszélés menetét és gyakorló szakmai bizottsági elnökként, három OTDK szervezőjeként, kitekintve cédulái mögül, annak a gyanújának ad kifejezést, hogy az EFT által kritikailag említett jelenségek – bárha jogosak és valóságok – talán az OTDK-k lényegéhez tartoznak. Ugyanis bármelyik 1983 előtti s utáni konferencia kapcsán leírható és elmondható lenne e vélemény. Ezért hajlunk arra, hogy azt gondoljuk: e mozgalom jellege, a döntően jókedvből, önfeláldozásból újra és újra megszülető konferenciák *valósága* mindig is hasonló lesz, már csak azért is, mert az egy-egy konferencia szervezésekor szerzett tapasztalatok jobbára elvesznek; az újabb konferenciákat rendező

ző új intézmények új szervezői ezért újra kell, hogy „tanulják” a konferenciaszervezést, s jobbára persze „újratermelik” annak gyengéit, hibáit is.

A XVII. OTDK az előzőhöz képest „szélcsendben” zajlott. Nem hozta résztvevőit izgalomba az sem, hogy ezt „hazánk felszabadulásának 40. évfordulójához” kapcsolva 1985. március 15. és április 15-e közötti periódusban szervezték. Ezt már az új, egyelőre „ideiglenes” OTDT szervezte, továbbra is a 70-es évek végén kialakult 12 szekcióban. Az EFT kritikai értékelése az előző OTDK kapcsán elmondottakat ismételte meg. Az olyan kritikai megjegyzés, mint hogy az alszekciókról „szóló kiadványokat és a rezüméköteteket nagyobb részt a helyszínen kapták kézhez a résztvevők, így szinte lehetetlenné vált a mások témájában való alaposabb tájékozódás, majd a vitatás is” – ma már nem hangzik el, mert ez az állapot az OTDK későbbi éveiben „intézményesült”.

Az OTDT újdonságként tervezte, hogy a 400 díjnyertes dolgozat rezüméit közös kötetben adja ki – ám ez végül is csupán szándék és terv maradt.

* * *

A 80-as éveknek ezt a periódusát az 1986. november 17-én kiadott MM utasítás zárja le, amely újrashabályozta a diákköröket, s rendelkezett a 112/1973-as miniszteri utasítás hatályon kívül helyezéséről.

Jó azt azért tudnunk, hogy e miniszteri utasítás tulajdonképpen már 1984 végére elkészült, amint ezt egy 1984. május 4-én kelt tervezet mutatja.

Ez arra utal, hogy az új szabályozás az 1981–83 közötti élénk viták eredményeként és erre való reagálásként született meg, valószínűleg nem függetlenül az 1981-es heves egyetemista mozgalmaktól sem, amelyek nyilvánvalóan a fennálló politikai rendszert kérdőjelezték meg, egyetemi autonómiát, tanszabadságot és nagyobb diákrésztvételt igényeltek az egyetem ügyeiben.

Az, hogy a tervezet több mint két év után jelent meg jogszabályként, belső politikai küzdelmeket feltételez. Mert hát e rendelet új koordináták közé helyezte a diákköri mozgalmat, amikor megállapította: „A TDK mozgalom funkciója: a legaktívabb, tehetséges hallgatók önkéntes és *önkormányzati mozgalma* legyen” (kiemelés tőlem, A.Á.). A rendelet a TDK mozgalmat tehát kiemelte KISZ-től való alárendeltségéből: az intézményi TDK tanácsokba már nem delegálhatott a KISZ képviselőt és vezetőket. Új vonás, hogy csak az OTDT és a szakmai bizottságok szintjét illetően rendelkezett, az intézményi TDK szabályozást ráhagyta az OTDT-re és szakmai bizottságaira.

A rendelet legitimálta a már létező szakmai bizottságokat is, amelybe az intézményi Tudományos Diákköri Tanácsok delegálnak egy-egy oktatót és hallgatót. A KISZ egyetértési joga ugyan megmaradt, ám ez az adott környezetben csupán az elvárt politikai etikettből fakadó illem jele. A diákköri mozgalom a

miniszteri rendelettel jogilag önálló életre kelt, az egyébként a gyakorlatban már létező felsőoktatási diákluralizmus jeleként. Az a diákköri mozgalom erejére és önbizalmára utalt, hogy – mint erről már írtunk – az 1985 legelején újjáalakult OTDT és szakbizottságai már e tervezet alapján formálódtak, nem várva meg ennek hatályba lépését. Az a kutató benyomása, hogy az OTDT, a helyi TDK-k és az EFT koordinált együttműködése és egy alulról jövő diáknyomás a politikai vezetést jelentős engedményekre kényszerítették: a felsőoktatásban a diákkörökre épülő autonóm diákmozgalom jött létre.

A diákköri mozgalom a rendszerváltás idején

A rendelkezésre álló források és dokumentumok alapján határozottan állítható, hogy a rendszerváltás a magyar diákköri mozgalomban 1986-ban kezdődött, indulása pedig az említett miniszteri rendelethez (106/1986) köthető, mely új pályára állította át a mozgalom váltóit. Egyfelől a diákköri mozgalom és az OTDT autonómiájának deklarálásával megszűnt a minisztériumtól való szigorú alárendeltsége és a KISZ-től való politikai függés. Másfelől az Országos Tudományos Diákköri Tanács megszűnt miniszteriális szerv lenni. Egy átmeneti periódus után teljesen autonóm intézménnyé vált, amelynek többségét az őt alkotó intézményi diákkörökből delegált tagok, diákok és oktatók s mellettük a diákköri mozgalmat támogató más intézmények (MTA, OMFB stb.) alkották.

Az is sokat mondó, hogy – mint már említettük –, még jóval a miniszteri rendelet aláírása előtt, 1984 második felétől annak alapelvei alapján kezdett tevékenykedni az OTDT. A személyi változások is erre utaltak. 1985. február 11-én még Földiák miniszterhelyettes mentette fel Eőrsi Gyula professzort, az OTDT „előző éveiben” volt elnökét, de ugyanezen év február 22-én az új elnököt, Fülöp József professzort, az ELTE rektorát, még miniszterhelyettesi javaslatra ugyan, de az OTDT választotta meg.

A miniszteri rendelet hatályba lépése után, 1987. március 17-én pedig, amikor Fülöp József rektori teendőire hivatkozva felmentését kérte, az OTDT Szendrő Pétert, a gödöllői Agártudományi Egyetem professzorát választotta (egyelőre társ) elnökké, aki akkor már több mint egy évtizede meghatározó és ismert személyisége volt a diákköri mozgalomnak.

Szendrő Péter elnöki hozzászólásában a diákköri mozgalomban eddig nem említett új célt is megfogalmazott: a *tehetséggondozást*.

Az OTDT titkársági teendőit a rendelet után még egy évig a Páris György vezette Tudományszervezési és Informatikai Intézet látta el. Még ők készítették elő a XVIII. OTDK-t (1987), de ezt követően a Művelődési Minisztériumban alakult

meg az OTDT titkársága Csikesz Erzsébet miniszteri tanácsos vezetésével, aki az OTDT ügyvezető titkára lett.

Az OTDT állást foglalt abban is, hogy a XVIII. OTDK folyamán az összes szakmai bizottság üljön össze, rendezze sorait és válasszon új hallgató és oktató tagokat az OTDT-be. Ezen az OTDT ülésen határoztak arról is, hogy új szekciót alapítanak a *hadtudományok* számára.

Az említett OTDT-ülés a XVIII. OTDK idejére esett. A 12 szekció konferenciáira 9 városban került sor: 58 magyar és 17 külföldi egyetem és főiskola diákjai összesen 2139 dolgozatot olvastak fel. A külföldi egyetemek esetében azonban döntően ott tanuló magyar diákokról volt szó.

Az MM által adott rendezési költségek a korábbiakhoz képest emelkedtek, érték a 3 millió forintot, emellett az orvosegyetemek és agrárintézmények konferenciaköltségeit saját minisztériumaik fedezték.

A szekciókonferenciák beszámolóí alapján az OTDT titkársága példás összegezést állított össze, a számszerű adatok mellett az általános érdeklődésre tartó problémákat is megemlítve. Először mondja ki nyíltan egy összegezés, hogy „a rendezvényeken gyenge vagy az éppen elvárható színvonal alatti dolgozatok is helyet kaptak”, jelezvén néhány intézmény előzsűrizésének igénytelenségét is. A bírálatok körüli – egyébként hagyományos – viták miatt az OTDT felveti: „az opponensek és zsűrik körét közelíteni kellene egymáshoz” – esetleg össze is vonva a két szerepet.

Említésre méltónak tartott jelenség volt az is, hogy „emelkedett azon dolgozatok száma, amelyek valamilyen módon kapcsolatban álltak a számítógéppel”, bár magában az új számítástechnikai szekcióban kevés volt a számítástudományi dolgozat. Néhány egyetem esetében a részvétel zuhanását regisztrálták, különösen a *pedagógiai* szekcióban volt ez feltűnő. Színvonalzuhanást eredményezett, jegyzi meg a jelentés, hogy a marxizmus–leninizmus szekcióba az ELTE egyetlen dolgozatot sem nevezett.

Visszatérő gondként említődött az is, hogy szekciókonferenciákról mindenütt hiányoztak az érdeklődő hallgatók. Először olvashatjuk azt is, hogy számos intézmény vezetése nem tartja fontosnak a TDK-munkát, s csekély érdeklődést mutat annak tevékenysége iránt.

Két szekció esetében külön vizsgálatot tartott szükségesnek az OTDT. A *számítástechnikai* esetében az alacsony dolgozatszám (41) miatt annak önállósága vált kérdésessé. A *humán szekció* ezzel éppen ellentétes problémát jelentett. A magas dolgozatszám miatt (387) szinte szervezhetetlenné vált konferenciájuk: itt a több szekcióra való bontás lehetősége/szükségessége fogalmazódott meg.

A szekciókonferenciák résztvevőit vizsgálva vélhetően sok, ma már ismert személyiség nevét találhatnánk meg. A mából visszatekintve támadhat olyan gyanúnk, hogy a 90-es évek fiatal politikus-generációjának több tagja itt jelent meg (először) országos fórumon. Mindenesetre regisztrálhatjuk például, hogy a Miskolcon rendezett állam és jogelmélet szekció politikai és jogszociológiai tagozatában, melyet Samu Mihály professzor vezetett, mutatta be „A társadalmi önszerveződés” című dolgozatát Orbán Viktor, akinek konzulense Paczolai Péter volt.

Az 1987–1989-es periódus a magyar felsőoktatás életében igen mozgalmas időszak lett. Témánk szempontjából a diákaktivitás és -politizálás dinamizmusa érdemel említést. Már az oktatói (diák) véleményezés elrendelése is igen nagy hallgatói csoportokat hozott mozgásba, a diákdemokratizmus gyors kiszélesedését is maga után vonva. Az 1988 áprilisában, Veszprémben megtartott felsőoktatási diákszövetség pedig már heves politizálás színhelye lett. Az ez év márciusában alakult FIDESZ vezetői által felvetett kérdések kerültek a viták középpontjába a rendőrségi zaklatás ellenére is. A diákszövetség állást foglalt arról, hogy politikai tevékenységét folytató ifjúsági szervezetek jöhetnek létre. A közben megalakult Németh-kormány és Glatz Ferenc művelődési miniszter tevékenysége pedig a korábbinál kedvezőbb körülményeket jelentett a változást akaró OTDT számára is.

A felsőoktatási törvény alapján 1987-ben újjászerveződött OTDT új irányokban igen energikusan nyitott. Megalapította saját folyóiratát, a *Diáktudóst*, melyek első száma 1987 decemberében jelent meg, 1500 példányban. Szendrő Péter elnöki bevezetője egyértelművé tette, hogy az OTDT felvállalja a TDK-mozgalomban részt vevő hallgatók *szakmai érdekvédelmét* is. Az OTDT elkészítette saját szervezeti és működési szabályzatát és véglegesen döntött a hadtudományi szekció megalakításáról. 1988-ban hosszú vita után az érintett társadalomtudományok képviselőinek fellépésére döntöttek arról is, hogy a marxizmus-leninizmus nevet törlik, s a szekció a *társadalomtudományi szakbizottság* nevet veszi fel. Az 1989-es XIX. OTDK-n már ezen a néven szerveződött a szekció konferenciája. Ide tartozik az is, hogy más érintett-érdekelte intézményekkel, az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal aktív részvételével 1988-ban részt vettek az első Országos Környezettudományi Konferencia megszervezésében.

A XIX. Konferencia (1989 tavasza) előtti OTDT tevékenységéből az előbb említetteken túl két mozzanatot kell kiemelni.

1988-ban arról döntött az országos tanács, hogy a fiatal, legsikeresebb diákkörösök számára *Pro Scientia* néven aranyérmeket alapítanak, amelyet a több éves diákköri munka, az OTDK-n elért első helyezés, idegennyelv-tudás, a publikációk, más konferenciák és kiemelkedő tanulmányi teljesítmény alapján – a szakmai

bizottságok javaslatát meghallgatva az OTDT adományozza. Ezt először a XIX. OTDK után tervezték kiosztani. A pályázat feltételeit a *Diáktudósban* tették közzé. Az aranyéremmel együtt járó *jelvényt* az érmesek tanárai kapták.

Az aranyérmesek ügye 1988 őszén az MTA elnökségével folytatott tárgyaláson is előkerült. Az OTDT elnöksége egy helyzetelemzést készített az MTA számára, ez lett a tárgyalás alapja. A régi idők stílusában megfogalmazott cím („Az egyetemi-főiskolai tudományos diákköri mozgalom helyzete és fejlesztési lehetőségei a tudományos utánpótlás szolgálatában”) ellenére is az OTDT tárgyszerű képet adott a diákköri mozgalomról, bemutatva az alulról építkező, az önszervezés és képviselő elvére alapozódó új, most alakuló struktúrát. Tájékoztatót a mozgalom anyagi helyzetéről is: az OTDT két évre 3,5 millió forintot kapott ekkor az MM Tárcsa Kutatási Alapjától, ami csupán kisebbik részét jelentette a felhasználható forrásoknak. A többi, mondja a beszámoló – s ez is új jelenség volt – „piacorientált szellem érvényesülését” mutatta, szponzorok keresésével kívánták biztosítani. Az OTDT, mint a beszámoló címe is utal rá, a „káderutánpótlásra” helyezte a hangsúlyt, a fiatal, pályakezdő, „legtehetségesebb” kutatók egyfajta, tudatosan vállalt érdekképviselői fórumaként kérte számukra az MTA támogatását.

Ajánlásaiban a beszámoló az *aranyérmeseket* ajánlotta első helyen az MTA elnökségének figyelmébe – pályázatok, MTA-rendezvényeken való részvétel, munkalehetőségek, az aspirantúra formájában.

Az OTDT kérte, hogy szakbizottságai kaphassanak képviselőt az MTA tudományos bizottságaiban, maga pedig ugyanezt ajánlotta fel az MTA testületeinek.

Felvetette a jelentés azt is: „az MTA demonstratív módon is foglalja keretbe a TDK eredményeit kétévenként áttekintő Országos Tudományos Diákköri Konferenciákat. Ennek keretében kérjük, hogy már az 1989 tavaszán sorra kerülő XIX. Országos Tudományos Diákköri Konferencia nyitó ünnepségét ... az MTA székházában rendezhessük meg”. Ugyanígy a záróülést is itt javasolták megtartani. A Szentágothai János akadémikus vezette MTA elnökségi ülés nyitott volt a kérdésre: azóta is hagyományosan a Várban vagy a Roosevelten téren szervezik az OTDK záróüléseket.

Ez távlatos tárgyalás volt, s az intézményes hivatalos kapcsolatfelvételen túl egy évtizedes baráti, jó együttműködés kezdete is lett.

Az önállóság a pénzügyekben is tükröződött. Először, mint erről a *Diáktudós* beszámoló, a XIX. OTDK előtt tapasztaltuk, hogy az OTDT gondos számvetést, és költségvetést készített, meghatározta az elosztás szempontjait, s elosztotta a szakmai bizottságok között a rendelkezésre álló pénzeszközöket. Az alapvető

rendező elv a szekciókhoz beérkező dolgozatok száma volt, mindig a három előző OTDK-átlagát véve bázisnak. Az elosztás számai jól mutatják a szakmai bizottságok nagyságát. Illusztrációképpen álljanak itt a XIX. OTDK-ra előzetesen szétosztott 3 millió forint adatai:

állam és jogtudományi	125 ezer Ft
humán	502 ezer Ft
informatikai	72 ezer Ft
kémiai	198 ezer Ft
közgazdasági	281 ezer Ft
műszaki	558 ezer Ft
pedagógiai stb.	334 ezer Ft
tantárgy-pedagógiai	283 ezer Ft
társadalomtudományi	246 ezer Ft
természettudományi	400 ezer Ft

Mindezen kívül az egyes szekciókonferenciák gazdasági felelőseinek Gödöllőn előkészítő megbeszélést szerveztek. Az OTDT központi pénzalapját társadalmi támogatásból 1988-ban 1,4 millió Ft-tal, 1989-ben 850 000 forinttal bővítette, pénzt bankban helyezte el.

Egységes értékelési szempontok születtek, megalkották az egységes formanyomtatványokat, döntöttek a Pro Scientia aranyérem odaítélésének szempontjairól. Tervbe vették, hogy a maradék pénzalapból saját alapítványt hoznak létre.

Az OTDT, miután először 1989-ben rendezett önállóan országos konferenciát, jó „gazdaként” készült erre. Még arra is jutott figyelve, hogy a Magyar Televízióval szerződést kössön 1989 januárjában. A sajtónak külön információs anyagokat készített, hogy a nyilvánosság is megismerje a diákköri mozgalmat.

A XIX. OTDK hatalmas konferenciasorozattá vált. A 2234 beérkezett dolgozathoz 1935-öt fogadtak el felolvasásra. Ebből 996-ot díjaztak, csaknem 2,5 millió forint értékben – jelezve a jelentős szponzori támogatást is.

Az MTA-ban tartott záróünnepségen adták ki először a Pro Scientia aranyérmeit, szám szerint hatvankettőt, s oklevéllel jutalmazták a kiemelkedő „diákkörös” oktatókat. Az állami, miniszteri kitüntetések és jutalmak megszűntek.

Mindenki számára evidens volt, amit a sajtónak nyilatkozó diákok is megfogalmaztak: a dolgozatokban tükröződtek a napi, aktuális problémák. Különösen szembetűnő volt ez a közgazdasági szekcióban, ahol például „Hogyan tovább? A gazdasági talpraállítás egy lehetséges útja”, „Megtakarítás és infláció. Magyarország 1988–89”, „Az adóreform többoldalú megközelítése”, „A munkanélküliség okai és alakulása az 1980-as években” című dolgozatok utaltak erre az érzékenységre.

A humán tudományi szekcióról szóló beszámoló azt emelte ki, hogy a „vonalas” témák helyett az emberközeli vizsgálódás kapott teret a történeti, néprajzi, régészeti alszekciókban.

A politikai fordulat és (rendszer)váltás jelei a nyíregyházi ünnepi megnyitó beszédeiben is tetten érhetőek, de különösen markánsan fogalmazódtak meg a novemberi záróünnepségen.

Glatz Ferenc oktatási miniszterként szólalt fel. A történész-minisztert, mint beszédében elmondta, hosszú és szoros kapcsolat fűzte a diákköri mozgalomhoz. A 60-as évek legelején tanszéki, kari, majd egyetemi diákköri titkár volt, s az ELTE-n tartott 1963-as OTDK egyik fő szervezője is. Most miniszterként emlékezett vissza e korszakra. Glatz két aktív diáktípust látott az 1960-as években. Az egyik „a forradalmi tanokat követte, amelyeket még akkor is – meg még sajnos, most is – tankönyveinkben tanítunk ...; ... ez (a típus) tulajdonképpen reggeltől estig, ha úgy tetszik – forradalmat akart csinálni ..., minden nap forradalmi célt kereset az életben”. Ám, folytatja a miniszter, „volt egy másik típus, aki úgy gondolta, hogy a társadalom fejlődése nem okvetlenül nap mint nap-kénti világmegváltásból, hanem sokkal inkább a világ fenntartásából, emberi, tisztességes működtetéséből és irányításából áll”. E két típus a 80-as évek végéig meghatározta a diákmozgalmakat. Az egyik életlehetőséget – az első típus számára – a KISZ jelentette, míg a másik típus a tudomány felé orientálódott. A jövőre 90-es évek felé fordulva, a miniszter ezt mondta: „úgy gondolom, hogy a kilencvenes évek Magyarországon egy olyan államrendszernek és olyan kormányzati politikának kell megvalósulnia, amely szakít a proletárdiktatúra minden erőszakos formájával, amely céljai között nem a hatalmi eszközök mindenképpen való birtokbavételét tekinti célnak, amely nem a párt politikáját és a pártok politikáját fogja értékelni”. A politika mást kell, hogy jelentsen, mondja: „a politika ember és környezet, ember és társadalom viszonyára, a radikális demilitarizálásra, az elesett, szegény rétegek szociális integrációjára kell, hogy fordítsa figyelmét.” S hozzáteszi: „szakítani kell azokkal az álközösségi és mindent politikai intézménybe csomagolt közösségi eszményekkel, amelyek az elmúlt 40 év oktatáspolitikáját jellemezték ... Egy olyan közösségi eszménynek, amely valamiféle emberek fölé emelt, megváltó messianisztikus eszményeket akar ráerőltetni az emberekre, nincs jövője”. Glatz az iparkodást, az egyéni gondolkodást, az egyéni vállalkozás lehetőségét és megbecsülését sürgeti.

A záróülésen Csikesz Erzsébetnek, az OTDT titkárának beszéde hasonló „hullámhosszon” hangzott el, amikor a magyar diákköri mozgalom kritikai történetét vázolta fel:

„A történelmi időben előrehaladva azt látjuk, hogy a tudományos jelleg, a többlettudás igénye és igényessége miatt a diákköri mozgalom megreformálásra szorult, a tömeg és mozgalmi jelleg kiemelésére terelődött a hangsúly: az ifjúsági szövetség (a KISZ, A.Á.) mozgalma részévé akarta tenni a diákköröket. Ez az

igyekezet lényegében meghiúsult. Az oktatók többsége nem ifjúsági politikai mozgalmat akart, hanem ragaszkodott felsőoktatás tanulmányi munkájához kapcsolódó diákköri mozgalomhoz. Az ifjúsági szövetség fokozatosan lemondott törekvéseiről, s a 80-as évek közepétől egyre inkább egyetértett a szakmai, tudományos jelleg erősítésével, miközben pártfogója lett annak a demokratizálódási törekvésnek, amely a diákköri mozgalomra vonatkozó jogszabály módosítását szorgalmazta. E törekvés lényegében az öntevékenységet, önkormányzat és érdekképviselő megvalósítását akarta. Többek között tartamában arra irányult, hogy a diákköri mozgalmat elvi szinten irányító, koordináló, érdekképviselőt ellátó országos tanács ne a hivatalok embereiből álljon, hanem kapjanak benne helyet a tudományos diákkörök munkásai: oktatók és hallgatók. A követelések között szerepelt az is, hogy jöjjenek létre hivatalosan is a felsőoktatási intézmények delegáltjaiból álló szakmai bizottságok, s ezek intézzék az egyes szekciók ügyeit, döntsenek a szakmai kérdésekben.”

* * *

Az 1990-es évtized első országos konferenciái kiegyensúlyozott, újjászervezett diákköri mozgalomra utalnak. Az első három OTDK összesítő adatai a felolvasott dolgozatokról erre utalnak (3. táblázat).

Az új, 1990 utáni művelődési kormányzat és az OTDT viszonya az első években nélkülözötte a harmóniát. A feszültségek a XX. országos konferencia finanszírozásának kapcsán kerültek napfényre. Úgy tűnt, hogy a művelődési tárca nem vállalja az országos konferencia költségeit. Ezért az OTDT vezetői a Tudománypolitikai Bizottsággal tárgyaltak, segítséget kérve. A „tárca korábbi vezetésének együttműködő magatartása” azaz Glatz segítsége is számottevő volt, aki a Pro Renovanda Cultura Hungariae keretében létrehozott *Diákok a tudományért szakalapítványon* keresztül – az OTDT több tagja helyet kapott a kuratóriumban – próbált segíteni, de az MTA és a többi szaktárca „a harmonikus együttműködésével” is számolhattak. Az OTDT belépett az *Új Hullám Alapítvány* alapítói közé, mely a tehetséggondozást vállalta fel.

3. táblázat. A bemutatott dolgozatok száma szekciónként, 1991–1995

Szekciók	XX. 1991	XXI. 1993	XXII. 1995
Testnevelési és sport	28	51	50
Természettudományi	184	196	328
Társadalomtudományi	177	191	229
Tantárgy-pedagógiai	111	90	82
Pedagógiai, pszichológiai	147	139	149
Orvostudományi	100	182	138
Műszaki	158	185	210
Kémiai	86	91	122
Informatikai	49	55	58
Humán	266	250	380
Hadtudományi	75	89	67
Állam- és jogtudományi	?	49	112
Agrártudományi	137	166	181
Közgazdasági	102	145	194
Összesen	1620	1879	2300

Egy 1990 szeptemberében a Művelődési és Köznevelési Minisztériumban szervezett tanácskozásról közöl emlékeztetőt a *Diáktudós* 1990. novemberi száma (V. évfolyam, 3. szám). Itt csaknem az egész OTDT tárgyalta a tárca néhány vezetőjével. A minisztériumi főosztályvezető szerint, rögzíti az emlékeztető, „Az OTDT-nek saját lábára kell állnia. Legyen anyagi bázisa, ez a *Diákok a tudományért Szakalapítvány* lehet, ebből fenn tudja magát tartani, menedzselni meg kell tanulnia. Autonóm szervezetté kell válnia, hogy miniszteri rendelettel ne lehessen megszüntetni.”

Szendró Péter, az OTDT elnöke reagált elsőként. Úgy látta, az OTDK anyagi fedezete nincs biztosítva. Elutasította a Diákok a tudományért szakalapítvány összekapcsolását az országos konferenciák és az OTDT problémáival: a szakalapítványt másra hozták létre, az erre való utalás hamis, mondta. A szakmai bizottságok elnökei is ingerülten reagáltak a főosztályvezetői gondolatmenetre, mert úgy érezték, a tárcs nem kívánja támogatni őket. Voltak, akik egyenesen a TDK mozgalom eltörlésének szándékát is felfedezték a minisztériumi képviselő szavaiban. Csurgay Árpád akadémikus, az MTA főtitkárhelyettese is hasonlóan sejtethetett, mert kifejtette: a diákköröket nem szétverni kell, „a Pro Scientia megszüntetése pedig politikai hiba lenne”, mondta. Csurgay támogatást ígért: „Az MTA hajlan-

dó a TDK mozgalom megmentésének segítésére”. Hasonlóképpen reagált a földművelődési és népjóléti minisztérium képviselője is.

E tárgyaláson az OTDT titkárságának az elhelyezése is felmerült. A művelődési tárca az akkor tervezett Felsőoktatási Intézetben, a Professzorok Házában kívánta elhelyezni a titkárságot. Ez az ügy még a XX. OTDK befejeztekor sem zárult le, mint Csikesz Erzsébet az OTDT titkára, főmunkatárs, Andrásfalvy Bertalanhoz írott belső feljegyzése tájékoztat.

Az OTDT, írta a feljegyzés, más szakmai diákszervezetekkel együtt javasolta egy Felsőoktatási Koordinációs Iroda létrehozását, amelyet a Dorottya utcában képzeltek el. Az álláspont ésszerű volt, hiszen a Professzorok Háza céljaira nem volt igazán megfelelő.

Egy autonóm szakmai diákszövetség közös adminisztratív irodájáról gondolkodtak, amelyben az OTDT mellett a Nemzetközi Diákszervezetek Kamarája, a Novus Művészeti Egyesület, a szakkollégiumok képviselője stb. kapott volna ügyeinek intézésére jobb feltételeket.

A diákszervezetek nagy várakozással tekintettek a rendszerváltás utáni első művelődési kormányzatra, de „csak ígéreteket kaptak”, írja a feljegyzés, mely az OTDT ügyeit tág dimenzióban helyezi el:

„A rendszer stabilizálásának, az ország jövőjének érdekében a szakmai műveltséget és minőséget gondozó régi és új testületeket kellene felkarolni. A napjainkban követhető ifjúságpolitika nem ragadhat le egyoldalúan a politika szó köznap értelemezésénél, s az elmúlt rendszerben tapasztalthoz hasonlóan egy ifjúsági szervezet sem kerülhet monopolhelyzetbe. Ezért lenne az ellenpólus, a szakmai ifjúsági szervezetek felerősítése kívánatos. Ez szolgálná az ország, a magyar szellemi élet, a felsőoktatás érdekeit. Szükséges lenne az ifjúságpolitika ártértékelése, a helyes arányok kialakításához pedig az állam támogatása.”

„A rendszerváltás után sokféle diák szakmai szervezet működhet, de a jelenlegi ifjúságpolitika nem biztosítja működésükhöz az alapfeltételeket. Amíg a politikai jellegű ifjúsági szervezetek kivirágoznak, addig a meglévő szakmai, politika-mentes testületek a fennmaradásért küszködnek, paradox módon az összeomlás felé haladnak”, írja az OTDT titkára.

A XX. országos diákköri konferencia záróünnepsége persze ebből a feszültségből keveset mutatott meg. Kosáry Domokos akadémiai elnök után szólt Andrásfalvy Bertalan művelődési és közoktatási miniszter. A miniszter, hogy a diákkörök jelentőségét még jobban kiemelve némiképpen sematikus, leegyszerűsített vízióban tekintett vissza az előző évtizedek felsőoktatására, melyben a hetvenes években már komoly változások mentek végbe:

„A tudományos diákköri tevékenység akkor született, amikor érvényesültek már az egyetemek életét beszűkítő, a szabad szellem szárnyalását megölő központi előírások; az egyetem iskola lett, ahol a tanár a kinyilvánított „szentírást” közvetítette, ahol magolni, biflázni kellett, s nem átgondolni, értékelve újrateremteni a tanulásra felkínált ismeretanyagot. A tanárnak is olyasmit kellett visszavárólag megkövetelnie, amivel talán maga sem tudott azonosulni. Amikor tért hódított ez a szolgálalkúséget követelő központi irányítás, akkor ezzel szinte egy időben, mintegy ellenerőként életre kelt a tudományos diákköri tevékenység. Mert mi veszett el ezzel a központilag kialakított oktatási diktatúrával, egyéniségektől függően más és más mértékben értéket elüpró és elvesztő folyamattal? Először is kirekesztődött a szabad szellem. Hiszen csak egyfajta tudományos, vagy tudományosnak mondott ideológia jegyében volt szabad rátekinteni a természet és a humán tudományokra, a történelemre egyaránt. Nem mondhatta el mindenki azt, amit gondolt, amit hitt. Alkalmazkodnia kellett ahhoz, amit elvártak. Másodszor, ebben az értékvesztő folyamatban fal épült a hallgató és a tanár közé. A tanár védekezett, a diák félt; a tanár a magas katedráról kinyilvánított, a diák a kijelölt anyagot a könyvből megtanulta és nagy hűséggel visszamondta a feleltetés, a megmértetés során. Általában nem volt élményen nyugvó személyes kapcsolat, pedig így nincs nevelés. Az ember nevelésének motorja a személyes kapcsolat; – a kisgyermek például nem azért tanul, mert tudja, hogy minden megszerzett ismeretre valahol szüksége lehet, hanem azért, mert kedvébe akar járni azoknak, akik foglalkoznak vele.”

„A tudományos diákkör megmentett valamit a régi universitasból: amikor azok széthullottak, megmentett valamit a szabad szellemből, megmentett valamit a személyes kapcsolatokon nyugvó átadás szépségéből, megmentett valamit az ember tudományos tevékenységének lényegéből.

Most – talán nem túlzott reményeink szerint – elindulhatunk újra az európai értékű egyetemi élet megteremtésének útján. Én úgy gondolom, a diákkörök könnyítették az idejutást, egyengették ezt az utat.”

Tulajdonképpen minden beszéd az elmúlt 40 év felsőoktatási és tudománypolitikai mérlegét vonta meg, Kosáry Domokoshoz hasonlóan kiegyensúlyozott és szigorú elemzéssel Kocsis Károly, a Magyar Rektori Konferencia elnöke is, aki maga is komoly diákkörös múltat mondhatott magáénak.

Érthető ez, hiszen a XX. OTDK volt a rendszerváltás utáni első országos konferencia, amely mérleget kellett, hogy készítsen az előző évtizedekről.

Az OTDT jelentése azonban elsősorban az 1991-es OTDK-ra figyelt, hiszen a történelmi mérlegkészítést már 1989-ben, a XIX. országos konferencia kapcsán elvégezték. Az OTDT-titkár által terjesztett összegzés ezért inkább az 1986 után

elkezdett átalakulás, nyitás előremutató elemeit, új lépéseit-eseményeit vette számba.

Mindenekelőtt arra utalt, hogy 1986 után új szekciók alakultak, jelezve, hogy a diákköri tevékenység új tudományterületeken is megjelent. Az *informatika*, a *hadtudomány* és a *testnevelési* tagozat mellett a *művészeti* főiskolák érdeklődése és az egyházi felsőoktatás megjelenése volt fontos esemény.

Az OTDT jelentés beszámolt arról is, hogy – különösen az állam- és jogtudományi diákköri mozgalom tanárai közül – sokan vezető politikai vagy egyetemi intézményi pozíciókba kerültek. A váltás korábban bekövetkezett a volt marxizmus-leninizmus szekcióban, amely – mint említettük – nevét is megváltoztatta. Az új szellemű szekció talpon maradt, a XX. konferencián a 109 dolgozattal együtt kb. 500 hallgató vett részt ülésein; új tagozatokkal: a vallástörténet, a tudomány- és technikátörténettel gazdagodva.

Több szekció a dolgozatok számát illetően csökkenést mutatott: elsősorban a pedagógiai és a műszaki konferencia, nőtt viszont az informatika dolgozatok száma. E jelenségek valószínűleg a rendszerváltás utáni értékátrendeződést tükrözték, mely a felsőoktatásban bizonyos szakok válságával, leértékelődésével járt együtt.

A „vállalkozói” magatartásra való átállás sikerére utalt a szponzorok hosszú listája. A jelentés regisztrálta azt is, hogy művelődési tárca végül öt millió forinttal támogatta a konferenciákat. A XX. OTDK-n másodszor került sor a Pro Scientia aranyérem átadására. Ebben az évben 42 fiatal nyerte ezt el.

A XX. OTDK, az országos tanács szándéka szerint, megvitatta a magyar diákköri mozgalom perspektíváit, a *Diáktudósban* és a szekciókonferenciákon is kezdeményezve ilyen eszmecserét.

Az OTDT javasolt mindent újragondolni. Elképzelhetőnek tartotta például, hogy a szekciókeretek átalakulnak, s új formációk alakulnak ki a tudományterületek új kapcsolódását is feltételezve. Felvetette azt is, maradjon-e a kialakult OTDT szervezet vagy a szakmai bizottságok egyfajta konföderációként fogjanak össze a korábbinál nagyobb önállósággal, az együttműködés és különélés/különállás új lehetőségeit feltételezve, s megállapítja: „azoknak a szakmai testületeknek lesz jövőjük, amelyek jövőt akarnak a maguk számára”.

Felvetődött: ne változzék a rendező intézmény két évente, hanem pályázat útján nyerje el egy-egy konferenciarendezésben tapasztalatokat szerzett intézmény a szervezés jogát. Vita tárgya volt az is: a szigorúbb, igényesebb helyi, intézményközi konferenciák után az országos konferencia már csak a legjobbak bemutatkozását szolgálja és jutalmazza, s mint a „rendes” tudományos konferenciákon, itt sem legyenek díjak. Volt olyan felvetés is: a „diákkör” szó helyett találjanak

jobb kifejezést (pl. „diáktudományos egyesület” stb.). A viták végeredménye azonban azt jelezte, hogy a hallgatók, a tanárok többsége a kialakult formák és koordináták mentén kívánta megtartani a diákköri tevékenységet, erősítve a tehetséggondozás, a szakmai diák-érdekvédelem funkcióját, megőrizve az öntevékenység, az önszerveződés alapelveit, elvárva a művelődési kormányzat elkötelezett támogatását, s feltételezve az egyetemek és főiskolák intézményes törődését is. Ahogy az OTDT-titkár jelentése írta: „A tudományos diákköri mozgalom ... jelentős eredményeket csak ott tud (és tudott) produkálni, ahol a kifutáshoz szükséges versenypályát az oktatás biztosítja”.

A diákköri tevékenység „új pályára állítása”, ahogy az OTDT fogalmazott, a korábbi évtizedek eredményeire alapozva, nagyobb szervezeti-szerkezeti átalakulás nélkül folytatódott tovább.

* * *

A diákköri mozgalom országos szintű tevékenységét szemlélve a kutató megállapíthatja, hogy a 80-as évek elejétől elinduló, olykor sistergően aktív, építő, útkereső tevékenység, amely 1986 után már a (rendszer)változást megalapozó és ahhoz alkalmazkodó szándékokat jelezte, az 1990-es évek elején folytatódott, s a XX. OTDK lezárulta után sem gyengült dinamizmusa.

1992 márciusában ült össze a megújult OTDT, mely megváltoztatta ügyvezető elnökségét. Elnök ismét Szendrő Péter professzor lett, a titkári teendőket Csikesz Erzsébet miniszteri tanácsos látta el továbbra is. Az ülésen a szakmai bizottságok elnökei mellett a szekciókonferenciákat rendező ügyvezető elnökök is jelen voltak. Itt felolvasták a művelődésügyi tárca közigazgatási államtitkárának az OTDT-t és a diákköri mozgalmat méltató levelét.

A szakbizottsági elnökök beszámolóit igen aktív tevékenységre utaltak. Több alapítvány létrehozásáról adtak hírt (Agráralapítvány, Pro Scientia Alapítvány, melyet az OTDT elnökségének néhány tagja: Szendrő Péter, Csikesz Erzsébet, Máriás Antal, Kövér András, Patvaros József magánszemélyként alapított).

Az aranyérmesek már készítették elő novemberre tervezett első konferenciájukat, több szakma pedig intézményközi konferenciát szervezett (élelmiszer-ipari, közgazdasági, környezettudományi, sporttudományi, könyvtáros hallgatók).

1992 elején az OTDT helyzete azonban még bizonytalan. Mint a művelődési tárca képviselője kifejtette az említett márciusi ülésen: „a tárca elképzelése szerint az OTDT-nek perspektivikusan a Magyar Rektori Konferencia hatókörébe kellene tartoznia, a felügyeleti körben (pedig) az OTDT vállalja fel minden diáktudományos szervezet képviselését. A finanszírozást alapvetően a Pro Cultura Renovanda *Diákok a tudományért* szakalapítványból kellene megoldani.”

Ez az álláspont a korábban ismertetett 1991-es minisztériumi pozíciót ismétli, ami tudniillik a finanszírozás dolgát illeti – míg az OTDT továbbra is a tárca támogatását igényelte, mert a szakalapítvány e hatalmas felsőoktatási rendezvény-sorozatot nem tudta finanszírozni. A rektori konferenciára, valamint a diáktudományos egyesületekre történő utalás viszont arra mutat, hogy miközben a MKM az OTDT-től valamiképpen szeretett volna megválni, – ami tulajdonképpen elfogadható szándék volt – a diáktudományos egyesületek problémáit is az OTDT-nek „adományozta” volna.

Mindenesetre a tárca az ekkor már szervezés alatt álló XXI. OTDK (1993) számára 5 millió forintot biztosított.

Az 1993-as konferenciát már az új miniszter, *Mádl Ferenc* nyitotta meg a Várban. A jogtudós professzor miniszteri megbízása reményt keltő jel volt, ahogy beszéde is, amelyben, amint ezt az Új Magyarország rögzítette, „Eötvös József miniszternek fiához, a tudós Eötvös Lorándhoz intézett soraival emlékezve a tudóslét sajátos, boldogító voltára”.

A megnyitón – hagyományt teremtve, Csurgay Árpád akadémikus előadást tartott a tudományos iskolák esélyeiről Kelet-Közép-Európában. Csurgay a felsőoktatás évszázados ívének európai és magyar tanulságaként fogalmazta meg: „a tehetség iskolát keres, tehetséges mestert, aki vonzza a tanulni vágyó fiatal.”

Az országos konferenciák a sajtó élénk figyelmétől kísérve zajlottak. A *Magyar Nemzet* a társadalomtudományi konferenciáról adott hírt, kiemelve: ezen olyan új tudományterületek is megjelentek, mint a szociális és kulturális antropológia, a néprajzi informatika és a kulturális menedzsment. Az *Új Magyarország* is e szekcióról írt, kiemelve: „Sikerült új, a megváltozott szemléletet valóban tükröző szakmai bizottságot felállítaniuk, bebizonyítaniuk, hogy a politológia nem azonos a tudományos szocializmussal.”

Szendró Péter, az OTDT elnöke, aki a műszaki szekció kecskeméti konferenciáját nyitotta meg, a *Petőfi Népének* nyilatkozott. Azt emelte ki, hogy ugyan az elmúlt rendszer a szovjet példa alapján, a kollektív kutatást szorgalmazta, de ezzel szemben „a diákkörök szinte az egyedüli lehetőségei voltak az *elitképzésnek*.” Szendró professzor nagy vívmánynak tartotta, „hogy most demonstratív módon is politikamentes lett az OTDK”.

A magyar sajtó a XXI. OTDK kapcsán figyelt fel először a Pro Scientia aranyérmesekre. Az előző év novemberében lezajlott sikeres konferenciájuk, s az, hogy társaságukat is létrehozták, angol és magyar nyelven is közreadva a konferencia előadásait, egy új fiatal tudományos elit születésére utalt. Mindenesetre az OTDT részéről az aranyérmesek megkülönböztetett figyelemben részesültek – s ezt a szakmai bizottságok fokozódó önállósága lehetővé is tette.

Kritikus mozzanat a Magyar Hírlap egy írásában jelent meg, amely – érzékelve a minisztérium OTDK-val kapcsolatos korábbi tartózkodását, ezt írja: „A jelen ugyanis azt sugallja, hogy az OTDK nem egyéb, mint a felsőoktatási intézmények megtűrt (elviselt?) beltenyészete, amelyben néhány okos(kodó) diák – néhány megszállott vagy kényszerből ügködő tanár vezérletével – egymást fertőzi tudományos(kodó) sziporkáival.”

Az érdekes az, hogy ilyen vélekedést a sajtó (ha tehette volna) megfogalmazhatott volna 1950–53 vagy 1957–63 között – ami arra utal, hogy a (mindenkori) politika gyanakvással szemlélte a „deklaráltan politikamentes” diákköri mozgalmat.

A Magyar Hírlap mintha folytatta volna az 1992. márciusi OTDT ülés vitáját. A cikk felveti egy OTDT-alapítvány létrehozásának szükségességét, s olyan megoldást javasol, ahol az országos konferenciákat „már nem az egyetemek és a főiskolák gondoznák, hanem egy, a távolságot jobban tartó intézmény, a Magyar Tudományos Akadémia felügyelné”.

Ez az írás jól érzékelteti, hogy valójában az OTDK-val és az OTDT végleges helyével kapcsolatos viták még nem csitulnak el. Ám közben a diákkörök továbbra is élénken működtek, kevés figyelmet fordítva a „politika felhőrégióiban” megfigyelhető gomolygásokra, a széljárás változásaira.

Diákkörök az ezredfordulón

A *Diáktudós* 1996. (X. évf.) 2. számában esik szó arról, hogy „az 1993. évi LXXX. – felsőoktatásról szóló – törvény szelleme ugyan lehetővé tette a diáktudományos tevékenységet, az elkészült munkák támogatását, az eredmények elismerését, de sem a tudományos diákköri tevékenységet, sem annak országos koordináló szervét, az OTDT-t nem nevesítette, így a miniszteri utasítás eltörlésével (utalás a 4/1995. sz. utasításra, mely hatályon kívül helyezte a korábban említett 106/1986. sz. rendeletet, mely eddig szabályozta a diákkörök tevékenységét, AÁ) *annak jogi és gazdasági háttere is bizonytalanná vált.*” (kiemelés tőlem, A.Á.).

Ez persze arra is utalhat, hogy a rendszerváltás utáni első demokratikus művelődési kormányzat nem kezelte rangján vagy barátságosan a TDK-mozgalmat. Kétségtől, a diákkör „szocialista találmány” volt, mint erre Szendrő Péter, az OTDT elnöke utalt egy interjúban, s talán innen is volt az új kormányzó elit egy részéről megnyilvánuló „gyanú” (akik nem ismerték e mozgalmat közletről), hogy ez esetben is egy régi kommunista-szocialista intézmény „átmentéséről” van szó.

A helyzet persze tarthatatlan volt, ezért az OTDT nagy erőfeszítéseket tett, hogy a felsőoktatási törvényt a diákkörök számára kedvezően módosítsa a parla-

ment. Az 1996-os módosítás a 32/A §-ban rendelkezett a diákkörökről és az OTDK-ról. Eszerint:

1. *A tudományos diákköri tevékenységet végző hallgatók és az őket támogató oktatók szakmai és érdekképviseleti szerve az Országos Tudományos Diákköri Tanács.*

2. *Az Országos Tudományos Diákköri Tanács feladata a felsőoktatási intézményekben folyó hallgatói tudományos tevékenység, a tudományos diákköri mozgalom országos képviselete és összehangolása, valamint az országos jellegű tudományos diákfórumok szervezése.*

3. *Az Országos Tudományos Diákköri Tanács működését az általa megalkotott szervezeti és működési szabályzat határozza meg.*

4. *Az országos diákköri tevékenység támogatásának pénzügyi fedezetére az éves hallgatói normatíva országos keretösszege egy ezrelékének megfelelő összeget kell előirányzatként biztosítani.”*

Ennek az lett az eredménye, hogy „a korábbi miniszteri felügyelet megszűnt, az OTDT önszerveződő, koordinatív szakmai érdekképviseleti jellegűvé vált”. Működéséhez a törvény a hallgatói normatíva keretének egy ezrelékét biztosította. A finanszírozás tehát automatizmussá vált, s megszűnhetett az OTDT-t folyamatosan nyomasztó forráshiány. Fontos új elem volt az is, hogy ezen túl a törvény lehetővé tette, hogy a *programfinanszírozási előirányzatból* pályázat útján a diákkörök további támogatást szerezzenek. Ennek egy részprogramja pedig kimondottan a *tehetséggondozás* finanszírozását vállalta, melynek 1997-es kerete 400 millió forint lett. Erre is pályázhattak az intézményi és országos konferenciák.

Az 1995-ös XXI. OTDK ugyan még az eredeti, 1993-as törvény árnyékában szerveződött, de a közben megalakult új kormány, illetve az MKM végül is 13,715 millió forinttal járult hozzá a konferenciák költségeihez. Ez ugyan több millióval kevesebb volt a szükségesnél, de az OTP Bank Rt. által létrehozott *Fáy András Alapítvány*, mely ugyancsak a tehetséggondozást állította középpontjába, több mint 10 millió forintot adott jutalmazásra az OTDT helyezettjeinek, a Pro Scientia új aranyérmeseinek és mestereinek. Sokféle módon igyekezett az OTDT takarékoskodni, például úgy, hogy elhagyták a hagyományos és költséges közös országos megnyitót.

Az 1996-os törvénymódosítás 32/A §-a szerint 1997-ben, mint ezt az akkori államtitkár-helyettes, *Dinya László* (maga is régi diákkörös tanár, aki miniszteriális tiszte után szakbizottsági elnökként tevékenykedett) közölte: az egy ezrelék 11,1 millió forint volt. A FEFA 3 milliót, a programfinanszírozás 7,4 milliót, az OMFB 250 000 Ft-ot adott. A honvédelmi és agrártárca 700-700 ezer forintot adott saját konferenciáinak, s két másik tárca (népjóléti, környezetvédelmi) is jelezte szándékát a támogatásra.

Az országos konferenciák költségei egyébként radikálisan emelkedtek a 90-es évtizedben. Sokáig függetlenül az inflációtól, évi 5 milliót kapott az OTDT a művelődési tárcától; ez 1995-ben emelkedett először: a közvetlen költségvetési juttatás 8,3 millió Ft volt – miközben az OTDK összköltségei elérték a 30 milliót. Ám elmondhatjuk, hogy az ezredforduló után ez az összeg – ti. a teljes, valódi bekerülés – elérte a 100 millió Ft-ot. Ez az egy ezreléken túl az *OTP Bank Rt. Fáy András Alapítványának* támogatásából, a hallgatói önkormányzatok, a szervező intézmények és a sok száz szponzor hozzájárulásából adódott össze, miközben a szervezők, bírálók, a zsűrik továbbra is ingyen látták el feladataikat.

A 90-es évtized második felének országos konferenciasorozatai tehát nagy vállalkozások voltak. Az 1995-ös XXII. konferenciára már 2600-nál többen küldték el dolgozataikat. Az alábbi táblázatban az összesítő adatokat adjuk közre:

Az adatok a szekciók közötti továbbra is erős nagyságrendbeli eltéréseket mutattak. Az OTDT 1995. szeptember 20-i ülésén, ahol a XXII. konferencia tanulságait elemezték, egyetértésre jutottak abban, hogy „tovább már aligha halasztható a 14 szekció profiljának átgondolása”. A nagyságrendi különbségekben szerepet játszottak a „valamikori oktatási rend kiemelt területei”, amelyek jelentősége azonban csökkent (pl. oktatástechnológia), s szintén csökkent dolgozataik száma is.

Emellett átfedések is voltak: több szekció hasonló vagy azonos tagozatokat szervezett (pl. a társadalomtudományi szekcióban is volt közgazdasági tagozat). Az OTDT szerint újra kellett volna szervezni a szekciókat, hogy ezek kiegyensúlyozottabbak – és szervezhetőbbek legyenek. Ám erős volt a megszokásokból és hagyományokból származó ellenállás, s ezért, mint az XXIII. és XXIV. konferencia adatai mutatják, nem történt változás, csupán a volt természettudományi szekció vált ketté (1999 végén), amelyek a kémiaival együtt három különálló TTK-s szakmai bizottságot alakítottak ki az évtized végén.

4. táblázat. A bemutatott dolgozatok száma szekciónként, 1997–2001

Szekciók	XXII. 1997	XXIV. 1999	XXV. 2001
Agrár- és élelmiszer-tudományi	223	237	300
Állam- és jogtudományi	97	177	258
Biológiai	178	208	190
Fizika, földtudomány, matematika	178	266	242
Hadtudományi	65	104	107
Humán	423	440	385
Informatikai	77	80	97
Kémiai	134	177	203
Közgazdasági	213	254	261
Műszaki	224	268	253
Orvostudományi	117	111	144
Pedagógiai, pszichológiai	192	210	217
Tantárgy-pedagógiai	90	104	83
Társadalomtudományi	251	266	262
Testnevelési és sport	49	66	63
Összesen	2511	2968	3065

A létszámcsoökkentés volt a célja annak a rendelkezésnek is, hogy a szakdolgozatokkal ne lehessen indulni OTDK-n, valamint annak is, hogy a PhD-hallgatók részvételének lehetőségét korlátozták vagy tiltsák meg.

Az 1995-ös esztendő fontos új eredménye volt, hogy elsősorban Csermely Péter professzor (SOTE) szervezőmunkájaként, megszületett a középiskolás kutató diákok szövetsége, amely elnyerte az OTDT támogatását.

Ebben az évben már negyedszer osztották ki a Pro Scientia Honoris Causa kitüntetést az alapító irat szerint három, az országos diákköri mozgalmat támogató személyiségnek. A kiírás szerint a három díj közül egyet olyan tudománypolitikusnak adtak, aki sokat tett a diákkörökért; egyet az országos mozgalom szervezésében játszott kiemelkedő és tartós munkálkodásért; a harmadikat pedig egy műhelyteremtő tudósak adományozhatták. 1989-ben: Csikesz Erzsébet, Csurgay Árpád, Kövér András; 1991-ben: Máriás Antal, Patvaros József, Pungor Ernő; 1993-ban: Biszterszky Elemér, Cséfalvay Klára, Tamás Attila; míg 1995-ben Dimény Imre, Kosáry Domokos és Ritoók Zsigmond nyerte el a kitüntetést. Ezt követően 1997-ben Glatz Ferenc, Kékes-Szabó Mihály és Spät András, 1999-ben pedig Kiss Ádám, Jánosi Melinda és Fried István.

Az évtized közepére már nyilvánvalóvá vált, hogy a Pro Scientia Aranyérme-seinek Társasága (PSAT) életképes képződmény. Az 1992 novemberében megrendezett első után 1994-ben a második, 1996-ban a harmadik tudományos konferenciájukra került sor, mindegyik vezető tudósok és közéleti személyiségek jelenlétében. Az ekkor már 193 aranyérmes fiatal közül 68-an vettek részt ezen a Debrecenben tartott tanácskozáson, s közülük 47-en olvastak fel dolgozatot. 1998-ban Szeged adott otthont negyedik konferenciájuknak, az ötödikre pedig Sopronban került sor 2000. november 2-a és 7-e között.

A PSAT ekkor már jó kapcsolatot alakított ki a közben létrejött *Doktoranduszok Országos Szövetségével* is. A PSAT újdonságát az adta, hogy az elkülönült szűk szekció felolvasó ülések helyett a tudományok közös *universitas*aként tudott megjelenni. Elnyerte az MTA, valamint a művelődési tárca támogatását, képviselői pedig helyett kaptak az OTDT-ben, illetve a szakmai bizottságokban.

A PSAT önálló életre kelt, táplálója és forrása viszont továbbra is a diákköri mozgalom maradt. Kevés figyelem irányult viszont egy különleges, tematikus országos konferenciára az 1990-es években. A környezettudományi diákkonferenciákról van szó, amely 1998-ban Budapesten már a hatodik országos tanácskozását tartotta. Korszerű, jövőorientált mozgalomként lehetne minősíteni, de a különös az, hogy sem az ország diákköri közvéleménye, sem a sajtó nem figyelt fel rá. Pedig 1998-ban 43 hazai felsőoktatási intézményből 200 pályamunkát mutattak be, s működött egy „művészet és környezet” tagozata is. A konferenciákat a Környezetvédelmi és Területfejlesztési Minisztérium támogatta komoly díjaival. Rendje az OTDT-hez alkalmazkodott: minden páros évben szervezték. A VII. konferencia megszervezését a KLTE Természettudományi Kara vállalta. Úgy tűnik, a 90-es évek legeredetibb kísérlete – bár a figyelem fényét elkerülte – éppen e szakkonferencia volt.

A 90-es évek közepétől annak lehetünk szemlélői, hogy az OTDT, miközben a diákköri tevékenység fő koordinátora lett, korábbi, legalábbis a 80-as évek közepéig meglehetősen zárt, belterjes tevékenységét feladva, kinyílt az őt környező „világra”: a felsőoktatáson, a tudományos életen túl a középfokú oktatás és részben a tudományos társaságok felé.

Saját tevékenységi formái és intézményei is megsokszorozódtak. Ehhez a tevékenységhez, ahogy korábban is, két főállású munkatárs biztosította az infrastruktúrát – az OTDT-titkárt is beleszámítva: Csikesz Erzsébet, aki az 1986 utáni évtizedben Szendrő Péter elnök mellett az OTDT titkára volt. Őt Jánosi Melinda (1995–1999), majd Koósne Török Erzsébet (1999–2007) követte.

Ez időben, a túlterhelésnek és pénztelenségnek, egyaránt jó tükre a *Diáktudós* sorsa. Az évente három számot ígő OTDT-folyóirat 1988-tól 1992-ig valóban

tartani tudta az évi 3-3 számot, ám 1993-ban csak két, 1994-ben viszont már csak egy száma jelent meg. 1995-ben ismét kettőt sikerült kiadni, de 1996-ban és 1997-ben megint csupán csak egyet-egyet. Egy „jó év” után (1998), amikor a folyóiratnak négy száma jelent meg, 1999-ben egy összevont szám, majd 2000-ben ismét két szám jelent meg. Bár itt már hozzá kell tenni, 1999-től tartalmában és formájában jelentősen átalakult kiadványról van szó.

A 90-es évek új feltételek közé helyezték a diákköri mozgalmat. Egyik fontos új tényező az *egyházi felsőoktatási intézmények* születése és megjelenése az országos konferenciákon – különösen nagy számban a társadalomtudományokban. Miközben az állami felsőoktatásban az integrációs folyamat révén csökkent az intézmények száma, a nem-állami egyetemek és főiskolák, persze más kapcsolatrendszerben, visszaállították a magyar felsőoktatás szétaprózódottságát. Illusztrációként a humán szakmai bizottságot említenénk, ahol az ezredfordulón hét egyházi felsőoktatási intézmény képviseltette magát.

Ezek közül legdinamikusabban a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (PPKE) jelent meg az OTDK színpadán. Ismét a humán konferencia adatait említenénk példaként. A helyezések közül a XXV. OTDK-n (Szeged) 78-at az ELTE, 64-64 helyezést a SZTE és a KLTE szerzett meg, ám őket már a PPKE követte 42 helyezéssel, elhagyva a pécsi bölcsészkart (36). Jól mutatkozott be itt a Károli Gáspár Református Egyetem is 17 helyezéssel, megelőzve a miskolci BTK-t (16 díjazott).

Erősen befolyásolta a diákköri mozgalmat a doktori képzés egyetemekre történő visszatelepítése is. Legtöbb doktori program, illetve doktori iskola ugyanis a felvétel feltételei között pluszpontokkal jutalmazta a TDK-munkát, s különösen az OTDK-n való részvételt és helyezést. Ez a tény érzékelhetően kiélezte az országos konferenciákon a versenyt, s nemcsak jó irányban. A bemutatkozás, a megjelenés tiszta öröme gyakran a „várt haszon” (ti. helyezés) elmaradása, s ennek következményei miatti ingerültség, olykor a törtetés váltotta fel. Az OTDK téje ezért – PhD-ösztöndíj – megnőtt.

A nem-állami felsőoktatási intézmények megjelenése kapcsán már utaltunk az állami intézmények integrációs folyamatára, melynek formai-jogi része lezárult. A tartalmi része, a belső összezsírozódás, szervesülés azonban még tart – erős konfliktusokat is keltve. Ezzel párhuzamosan az egyetemi képzésen belüli átrendeződések is zajlanak. A tudományegyetemeken az egyszakosságra való áttérés, napjainkban pedig a kétszakosságra való visszatérés; a kreditrendszerre való áttérés; a szakok akkreditációival kapcsolatos bürokratikus centralizmus eluralkodása, ami már a professzori kinevezéseket is érinti stb. – mindez arra utal, hogy a magyar felsőoktatás bürokratikus jellegű túlterheltségtől szenved, miközben

hallgatói létszáma többszörösére nőtt. Ebben a környezetben kevés hivatalos figyelem jut a diákkörökre és a diákköri mozgalomra.

Tanulságos példa lehet erre a *Felsőoktatási Szemle* helyett 1991-től indult *Magyar Felsőoktatás* tartalomjegyzékének áttekintése az 1991–2000 közötti évtizedben. Ha jól számoltuk, ez idő alatt csupán három írás foglalkozott a diákköri témával (ebből egy Andrásfalvy Bertalan OTDK-n elmondott 1993-as beszéde). A mindenkori művelődési kormányzat érdektelensége miatt hiányoztak az ilyen írások? Vagy mert a diákkörökkel „nincs baj”?

A diákköri mozgalom azonban ezekben az ezredforduló körüli években sem mutatott válságot, amint ezt a 2001-es, XXV. Jubileumi OTDK adatai is jelzik: 9 városban 15 szekciókonferencia zajlott, melyre 3500 hallgató 3065 dolgozatot küldött be (a dolgozatok egy része mindig többszerzős). Említésre méltó, hogy először szervezett konferenciát a Pázmány Péter Katolikus Egyetem s egyszerre kettőt is (társadalomtudományi és jogi OTDK).

A diákköri munka korábbi természete sem változott. A rendszerváltás után a TDK továbbra is „a műesség, a megszállottság, a műhelymunka kezdete, amelytől idegen „a hangoskodás, az őrségváltó retorika”, s amely „a lokális nemzeti szokásrendi hagyományok továbbélését jelenti”, amint ezt Glatz Ferenc, az Akadémia elnöke fogalmazta meg 1997 novemberében a XXIV. OTDK ünnepi ülésén.

A felsőoktatási törvény 1996-os módosítása, úgy tűnik, egy fontos, hosszú távú következménnyel járt. A magyar diákköri mozgalom és a mindenkori politika és hatalom viszonyát vizsgálva az elmúlt évtizedekben láttuk, hogy a hatalom egyfelől közömbösen vagy távolságtartással szemlélte a diákköröket – amennyiben nem – legalábbis 1990 előtt – okoztak „problémákat” számára; másfelől viszont folyamatosan kitapintható volt a politikának, illetve a hatalomnak való alárendelés, alávetés, függésbe kényszerítés törekvése. Ennek lehetőségeit a 96-os törvénymódosítás erősen korlátozta, kitágítva az autonómia, az önszerveződés, de a felelősség határait is.

Ezt ismerte el és méltatta az 1998-ban hatalomra került új kormány oktatási minisztere, Pokorni Zoltán a XXIV. OTDK záróünnepségén (1999) elmondott beszédében. Írásunkban az előző évtizedekben az országos konferenciákon elhangzott politikusi, miniszteri beszédekből rendszeresen idéztünk, mert ezek sűrítetten jelenítették meg a politika és a hatalom szempontjait és elvárásait. Pokorni miniszteri beszéde abban hasonlít elődeiéhez, hogy elismeréssel szólt a mozgalomról, amely „fenntartja a magyar tudomány legjobb hagyományait”. Utalt arra, hogy amikor a felsőoktatásban tízezrekkel többen tanulnak, mint korábban, s évente 80–90 000 fiatal kíván bejutni ennek intézményeibe, a diákkörök

tarthatják fenn „a magas színvonalú minőségi felsőoktatást a tömegessé váló felsőoktatás keretein belül”. Új elemként magyar miniszter beszédében először hangzott el a Pro Scientia aranyérmeinek átadásakor: Pokorni Zoltán ugyanis külön üdvözölte az aranyérmesek *szüleit is*, „akik gyermekeiket kísérték el erre a mai ünnepi napra. Legyenek büszkék rájuk!”

Az oktatási miniszter az előző évezred utolsó országos diákköri konferenciájának záróünnepségén elmondott beszédét Szent-Györgyi Albertet idézve zárta, aki a tudományos kutatásról írta: „A kutatás nem más, mint látni, amit eddig mindenki látott előttünk, és olyanra gondolni, ami eddig még senkinek sem jutott eszébe.”

* * *

Az 1999–2001 közötti időszak összegzéséről elmondható, hogy a diákköri munka az évezredforduló után is erőteljesen, dinamikusan volt jelen a magyar felsőoktatásban.

Az országos problémák közül a finanszírozási gondok és a jogi biztonság ügye megnyugtatóan alakult. Az OTDT vezetése jó partnerre talált az oktatási kormányzat felsőoktatásért felelős vezetőiben, Gál András Levente államtitkárban és Kiss Ádám professzor, helyettes államtitkár személyében.

Említést érdemel, hogy az aranyérmesek társasága önálló tevékenysége közéleti dimenziókat kapott. Erre utalt már 1998 februárjában a Professzorok Batthyány Körével tartott közös tanácskozásuk a felsőoktatás, a tudományos elitképzés gondjairól („Befutás vagy kifutás” némiképpen ironikus címmel rendezték meg). 2001 tavaszán már második találkozásukra került sor, ahol az új tudományos nemzedék nevelésével, feladataival, de a finanszírozás kérdéseivel is foglalkoztak, középpontban a diákköri tevékenység és a doktoranduszképzés ügyeivel, a tehetséggondozás feladatával.

Ezen a konferencián a házigazda Szendrő Péter professzor, az OTDT elnöke a normatív finanszírozás mennyiségi szempontja mellett a minőség elemét is javasolta a felsőoktatás finanszírozási rendszerébe beépíteni, utalva a diákkörök tevékenységére. Vitaindítójában írta:

„...az egyetlen működő tudós legfőbb «alkotása» az új nemzedék. ... Az iskolateremtés az igazi produkció; alkotás maga is.”

Az új évezredben (2001–2011)

A diákkörök történetét vizsgálva az új évezred első évtizedében különös megfigyelést tehetünk. Egyfelől azt látjuk, hogy a felsőoktatás-politika felső régióiban állandó, gyakran érthetetlen-ellentmondásos, gyors, olykor önkényes változások, „reformok” zajlottak, zajlanak, amelyek az egyetemeket és főiskolákat váratlanul, előkészítetlenül érik, miközben életüket alapvetően befolyásolják, a bensőséges alkotómunka lehetőségeihez viszont kevés nyugalmat biztosítanak.

Menetrendszerűen érkező új törvények és -módosítások, egyetemi-főiskolai integrációk, állandóan változó oktatási programok, melyek a kísérletezés lehetőségeit sosem adják meg, legutóbb pedig a bolognai rendszer diktátumszerű gyorsasággal ránk kényszerített rendje, egymást követő oktatáspolitikai divatok fémjelzik az elmúlt évtizedet, miközben „bizottságok”, „programok”, „pályázatok” óriási bürokráciát termelő és működtető rendszere telepedett rá a felsőoktatásra, oktatóink kreatív energiáit pusztítva, gyakran kedvüket szegve.

Eközben pedig a magyar tudományos diákkörök az elmúlt évtizedben erős, országos mozgalomként éltek tovább, az állandóság, a szerves szakszerűség, az eltérő politikai álláspontokon és szekértáborokon felülemelkedő elkötelezettség és hivatástudat szimbólumaként jelennek meg továbbra is a diák-tanár, tanítvány-mester kapcsolatban, a magyar felsőoktatás és tudósképzés jövőjét szolgáló, erős sugárzó, stabil intézményként és mozgásformaként mutatta meg önmagukat a kétfévente rendezett országos konferenciákon.

A tudományos diákköri mozgalom országos szervezete

A XXI. század első évtizedében a megszülető új magánfőiskolák és egyetemek folyamatosan bekapcsolódtak a magyar tudományos diákköri mozgalomba és annak szervezetébe. 2010 végén a magyar felsőoktatás 67 intézményéből már 25 egyetem és 42 főiskola tagja az OTDT 16 szakmai bizottságának. Ezek közül 20 egyházi intézmény: öt egyetem és tizenöt hittudományi főiskola. A magán (de nem egyházi) főiskolák száma kilenc, ezek döntően az üzleti élettel kapcsolatos oktatást folytatnak.

Az persze nyilvánvaló, hogy az 1990-es évek kényszerű integrációs folyamata valójában semmit sem javított a magyar felsőoktatás szétaprózódottságán. Az „integráció előtti” 48 önálló intézmény helyett ma 67 felsőoktatási intézményt találunk, melyek együttesen 329 karral képviseltetik magukat a különböző diákköri szakbizottságokban (szekciók). Egy részüknek a konferenciákon való jelenléte

is inkább csak szimbolikus jellegű, a tapasztalatszerzés és tájékozódás jellemzi őket.

Több nagy múltú, a diákköri mozgalom erős pilléreit is jelentő tanárképző főiskola (Szeged, Budapest, Pécs) egyetemi karként működik tovább, megtartva erős diákköri elkötelezettségét. A „régiek” közül Szombathely, Eger, Nyíregyháza rangja a megmaradt önállósággal együtt markánsan jelenvaló.

A diákköri mozgalom alapszerkezete eközben azonban nem változott. Legfelső szerve az *Országos Tudományos Diákköri Tanács* (OTDT) maradt. Ennek tagjai a szakmai bizottságok (szekciók) elnökei és diákképviselői, az MTA és az érdekelt minisztériumok képviselői, valamint a Pro Scientia Aranyérmesek Társaságának elnöke. Meghívottként kapcsolódnak az OTDT-hez a diákköri mozgalomban érintett határon túli egyetemek és diákszervezetek.

Az OTDT-t 2007-ig *Ügyvezető Elnökség* irányította. Elnevezése ez után *Elnökség* lett, azzal összefüggésben, hogy az országos konferenciákat rendező intézmények fő felelőseiből, akik a megfelelő szakbizottságok ügyvezető elnökei lettek, az *Ügyvezető Elnökök Kollégiuma* pedig az országos konferenciák jobb, egységesebb szervezése érdekében jött létre.

A 15 tagú Elnökség és az OTDT elnöke – immár évtizedek óta – Szendrő Péter, a gödöllői Szent István Egyetem professzora, alelnökei: Pénzes Béla professzor, Szécsi Gábor főiskolai tanár és Weiszbürg Tamás egyetemi docens. Az OTDT titkára és a Titkárság vezetője Cziráki Szabina. A háromtagú *etikai bizottság* vezetője Selényi Endre professzor.

E hatalmas, bonyolult, ellenszolgáltatás nélkül működő szervezetté váló országos diákköri mozgalom üzemszerűen átgondolt működése új, hatékony irányítási, adatmegőrző és kiszolgáló szervezetet igényelt. Az ehhez szükséges számítógépes adatbázist, az OTDK-ra való központi jelentkezést, az adatkezelést, az archiválás rendjét a könyvtáros-informatikus végzettségű Koósné Török Erzsébet, az OTDT titkára és a Titkárság vezetője alakította ki munkatársaival és külső segítséggel. Koósné 1999 és 2007 között töltötte be e tisztséget. Őt rövid ideig Baranyainé Réti Gabriella követte (2007–2009. február). Cziráki Szabina 2009. március 1-től vette át a Titkárság vezetését. A Titkárság három szakreferense Bacskai-Rácz Erika, Nagy Anna Emilia és Szabó Barbara.

Munkájuk eredménye, hogy a diákköri mozgalom történetéről, az országos konferenciákról, a titkárság és az Elnökség valamint a szakmai bizottságok tisztségviselőiről és tevékenységéről az érdeklődő immár igen gazdag anyagot találhat nemcsak az OTDT *honlapján* (amely már *fotoárát* is őriz), de az OTDT *Diák tudós* és OTDT-*Almanach* nevű rendszeresen megjelenő kiadványokban, időszaki publikációkban.

Az Elnökség és a Titkárság az elmúlt évtizedben kinyílt a világra. A *Mindentudás Egyetemével* kialakított jó kapcsolata révén és az MTA folyóirata, a *Magyar Tudomány* állandó érdeklődését élvezve egyre több információt juttat el az érdeklődőkhöz. A határon túli magyar egyetemekkel és diákszervezetekkel kialakult intézményes kapcsolatok is ennek az évtizednek a fejleményei. Erdély, Kárpátalja, a Felvidék és a Vajdaság egyetemistái is megszervezik helyi konferenciáikat, s részt vesznek az országos konferenciákon.

Az Elnökség a „*páros években*” – amikor nincsenek országos konferenciák –, szorgalmazta a *tematikus* konferenciák tartását (ilyen a környezetvédelmi diákköri konferencia, a nemzetközi diákköri konferenciák és a Pro Scientia Aranyérmesek tudományos ülésszaka), és maga is rendezett elméleti konferenciákat, és kiadványokat adott ki a tehetséggondozás problémáiról.

Figyelmet érdemel a tehetséggondozás iránt megnyilvánuló fokozódó érdeklődés, amelyet több szervezet és mozgalom megszűletése jelezhet. Talán legtávlatosabb a Csermely Péter professzor által inspirált, középiskolásokat összefogó *kutató diákok mozgalma*: e diákok legjobbjai bemutatkozhattak az OTDK ülésein is. E mozgalmak, szervezetek hozták létre 2006-ban a *Nemzeti Tehetségsegítő Tanácsot*, melynek tagja az OTDT is.

Az OTDT újabb díjakkal és kitüntetések alapításával igyekezett a tehetséggondozásban példamutatóan tevékenykedőket, vagy e munkát segítőket elismerni. A *Máriás Antal Emlékérem* (2001), az *Arany Kitűző* (2004), a *Pro Arte Aranyérmesek* (2005), a *Junior Pro Scientia Aranyérem* (2003) egészítik ki az 1989-től évente adományozott *Mestertanár Aranyérem* kitüntetést és a *Pro Scientia Aranyérem* díját, valamint a *Honoris Causa Pro Scientia* érdmét.

Az OTDT-t és Titkárságát kezdeményezőként vagy javaslataival ott találjuk a felsőoktatási törvények és módosításaik vitáin, valamint a tehetséggondozást segítő pályázatoknál, mindig a tudományos diákköri mozgalom érdekeit képviselve.

Az OTDT és a Titkárság egyik legfontosabb feladata eközben, hogy az országos tudományos diákköri mozgalom létehez, működéséhez szükséges pénzügyi feltételeket segítsen megteremteni. A kétévente megrendezendő 16 országos diákköri konferencia ugyanis nagy kihívást és feladatot jelent az OTDT és a szervező intézmények számára.

2001-ben az akkor még 15 konferencia összköltsége együttesen már elérte a 100 millió forintot. Ebből kb. 25%-t tett ki a minisztériumi költségvetési támogatás. A konferenciákon részt vevő diákok nevezési díja és részvételi költségei jelentik a másik állandó, bár nem nagy tételt. A többi támogatást szponzoroktól kell megszerezni. Természetesen a rendező egyetemek és karok is nagy elkötele-

zettséggel és szolidaritással támogatják az intézményükben szervezendő konferenciákat.

Az elmúlt hosszú években az OTP Bank Rt. *Fáy András Alapítványának* 10 milliós támogatása jelentette a legnagyobb és legbiztosabb tételt. De komoly segítséggel jelent meg a *MATÁV Rt alapítványa*, később pedig a *Magyar Telekom Rt.* is. Ezen túl az *OTKA*, az *OKA*, a *Pro Renovanda* több szakalapítványa, a *Magyar Zoltán Felsőoktatási Szakalapítvány*, valamint az érdekelt minisztériumok támogatása és különdíjai jelentettek fontos hozzájárulást e konferenciák sikeréhez. Külön említést érdemel *Csányi Sándor*, az OTP elnök-vezérigazgatója, aki tíz éve minden második évben 4,8 millió összegű díjat ajánlott fel a Pro Scientia Aranyérem kitüntetetteknek (100 000 Ft/alkalom). A kisebb támogatók száma (köztük könyvkiadók, folyóiratok) pedig több százra tehető. Természetesen a költségcsökkentő technikák és ötletek is állandóan jelen vannak a szervezők munkájában (pl. a humán konferencia a díjazottaknak nem ad pénzjutalmat).

Az évtized végén, 2009-ben a XXIX. OTDK összköltségvetése már megközelítette a 200 millió forintot. Ennek mintegy 20%-t tudta biztosítani az oktatási kormányzat. Ezért több intézmény a megjelenő új pályázati lehetőségek felé fordult 2011-ben (TÁMOP-4.2.3, TÁMOP-4-1.4). A Nemzeti Tehetség Program keretében a felsőoktatási intézmények által a tehetséggondozásra elnyert támogatások összege elérte a 360 millió forintot.

Az elmúlt évtized ugyanakkor az OTDT és a Titkárság székhelyét illetően nélkülözte a kellő biztonságot és állandóságot. Sokáig úgy tűnt, hogy a *Professzorok Háza* (Ajtósi Dürer sor) stabil székhellyé válhat, miután az ott működő intézményekkel kisebb-nagyobb súrlódások után kialakult az együttélésnek és egymás autonómiája tiszteletének egyfajta normális rendje.

2007. január 1-vel azonban a Professzorok Háza megszűnt, az OTDT a Dorottya utcában, a közben megszületett *Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet* székházában kapott (szűkös) elhelyezést, és sokáig nem érezte, hogy az egyébként törvényben is megfogalmazott *autonómiáját* tiszteletben tartják.

Ám a 2011-es esztendő ismét a költözés éve

Az országos konferenciák az utolsó évtizedben

A magyar tudományos diákköri mozgalomnak a kétévente rendezett konferenciák csak a (jól látható és impozáns) csúcsát jelentik. A tudományos diákköri tevékenység mélyebb rétegeiről, az egész magyar felsőoktatást átfogó, sokszínű szövetéről, amely tízezres nagyságrendű, karokon szervezett diákrendezvények sorozata, a közvélemény kevésbé értesül, kevesebb is róluk a szisz-

tematikus, dokumentált információink. A tanszéki-intézeti, a kari tevékenységről és rendezvényekről csupán esetleges forrásaink vannak továbbra is. Tudjuk, és számon is tartjuk, hogy a tanszékeken a „TDK-tanárok” feladata a tudományos diákköri munka koordinálása, ők a tagjai a *kari diákköri tanácsoknak*. Ezek az országos konferenciák előtti helyi válogatást végzik el *kari konferenciákon*. Vannak azonban főiskolák, egyetemek, ahol intézményi diákköri tanács is működik. Adiákköri mozgalom azonban alapvetően decentralizált, tanszéki, s tanszéken belüli műhelyek mozgásformája.

Ám az, hogy e diákköri „mélyrétegek” állandó, tektonikus mozgása létezik, éppen az országos konferenciák léte mutatja és élteti... A tanszéki műhelyekben, laboratóriumokban végzett, tanár–diák közös munkálkodásnak, alkotómunkának az eredményei az országos konferenciákon jelennek meg, vállalva/igényelve a megmérettetés izgalmát és feszültségeit is.

* * *

Az évtizedről adható összegező adatsorok a következők:

	beérkezett dolgozatok száma	bemutatott dolgozatok száma	tagozatok száma
2001	3065	2687	270
2003	3503	3083	320
2005	3569	3143	331
2007	3477	3161	311
2009	3959	3705	383

Az adatok egyrészt arra utalnak, hogy az előzetesen két bírálónak kiadott dolgozatok egy része nem éri el a meghatározott minimális pontszámot, így nem mutathatók be a konferencián, ez magyarázza az intézményi versenyek szűrőjén túljutott és az OTDK-ra *beérkezett* és a *bemutatott* dolgozatok száma közötti különbséget. Másfelől, a tagozatok számának emelkedése arra utal, hogy a tudományterületeken belüli kutatási problémák sokszínűbben jelennek meg a korábbiaknál, sokszor új diszciplínákat vagy határterületek új problémáit is bemutattva. A számsorok azonban azt is jelzik, hogy a diákköri konferenciák iránti érdeklődés, – az évtized közepén jelentkező pesszimista jóslatok ellenére – folyamatosan nőtt.

A 2011-es XXX. konferenciára már összességében 4470 dolgozat érkezett, amely mögött legalább ugyanennyi tanár-konzulenszt kell elképzelni.

Az egyes szekciók, szakmai bizottságok konferenciái azonban eltérő számú dolgozattal jelennek meg. Legnépesebbek a humán (bölcész) és közgazdasági konferenciák: 2009-ben 358, illetve 431 dolgozatot mutattak itt be. A legkevésbé népesek ugyanez évben a hadtudományi (80), a tanítás-módszertani (80) és a testnevelési (90) konferenciák voltak. Tudni kell ugyanakkor, hogy az orvostudományi és a jogász szakmai bizottság szigorú kvotarendszerrel maga is segít szűrni a dolgozatokat – minőségi szempontból. Így itt a konferenciák létszáma a szakmai bizottságok által előre szabályozott.

Ezen túl figyelemreméltó változások is bekövetkeztek. Néhány szekció tovább tagolódott, új szekciókat és/vagy tagozatokat kialakítva, tudományterületek változó hangsúlyai és az új diszciplínák megjelenése miatt.

Legfontosabb talán, hogy tizenhatodik szekcióként megszületett a *Művészeti és Művészettudományi Szekció* Droppa Judit professzor asszony elnökségével. A szakbizottság 2003-ban tartotta első, de már népes (151 dolgozat) konferenciáját. Az egységes természettudományi szekció konferenciáira is csak régi diákkörösök emlékezhetnek. Immár négy szekciót és négy országos konferenciát alkotnak: *Biológiai Szekció*, *Fizika, Földtudományok és Matematika Szekció*, *Informatika Tudományi Szekció*, *Kémiai és Vegyipari Szekció*.

Átalakult a korábbi hadtudományi szekció is, amely a *rendészettudománnyal* egészült ki, a pedagógiai-pszichológiai szekció pedig *andragógiai* tagozattal bővült.

Az egyes szekciókon belüli mozgások, érdeklődés-változások is figyelemre méltóak, mert jelzik a tudományos kutatásokban bekövetkezett mozgásokat is. Minderről a szekciók könyvünkben közölt fejezetei tájékoztatnak, de összefoglaló áttekintésünkben érdemes, ha jelzésszerűen is, említést tenni erről. A humán (bölcész) és társadalomtudományok például markáns változásokat mutatnak: a kulturális antropológia, a filmtudomány, a médiaelmélet, az általános és elméleti nyelvészet dolgozatainak száma nőtt meg jelentősen. Figyelemre méltó a környezettudomány kérdései és az orvosi biotechnológia iránti növekvő érdeklődés is. De a kisebb szekciókban is érzékelhetők finom változások. Például a könyvtár alszekcióban a könyvtárhasználati szokások, a könyvtártörténet vagy a bibliometria kérdései is előkerültek. A jogtudományi konferenciákon az elektronikus kereskedelem, az internetes bűnözés, a nemzetközi válságkezelés kaptak nagy figyelmet legutóbb.

A biológiai szekcióban csökkent a humánbiológiai vagy az elméleti biológiai dolgozatok száma, de erősödött a molekuláris biológia, a mikrobiológia, a neurobiológia, a viselkedésokológia vagy a természetbiológia iránti érdeklődés.

Nőtt a kémiai informatika témában beadott dolgozatok száma is. A közgazdaságtudományi szekcióban a marketing és a turizmus témája erősödött, új tagozat lett 2003-ban a logisztika, a controlling és az infokommunikáció. Figyelemre méltó az informatikai szekció dinamizmusa (korábban számítástechnika néven szerveződött), de jelezni kell, hogy csökkent az oktatásemélet és a neveléstörténet iránti érdeklődés.

Sorolhatnánk az újdonságokat, mégis a 2003-ban először szervezett művészeti diákköri konferenciával kapcsolatos lelkes reakciót érdemes mindenkéltől illusztrálni a jeles keramikus iparművész, Kádasi Éva szavaival:

„Csak az elragadtatás hangján tudok szólni arról, hogy megvalósult a művészeti felsőoktatásban részt vevő diákok seregszemléje is. Alkotó emberként legjobban egyedül szeretek dolgozni a műterem mélyén, de egy ilyen szép gondolat, feladat engem is kicsalt. Az alkotás örömét visszahangozzák a fiatalok, minden művészeti ág másképpen, és mégis egyformán hirdeti: érdemes élni, mert annyi-annyi szép dolog van a világon.”

A tudományos diákköri mozgalom a XXI. század elején is *tömegmozgalom* maradt. Ha az előzetesen szervezett, kb. 330-340 kari konferenciával együtt szemléljük az országos konferenciákat, akkor diákok és tanárok sokezeres táborát kell elképzelnünk. S még a 16 országos konferencia is „tömegrendezvény”: a dolgozatok szerzői, az opponensek, a zsűrik tagjai, az érdeklődő diákok és tanárok együttesen 15 000–16 000 főt számlálnak.

Új, de már állandó színfoltot jelentenek a határon túli magyar diákok és tanárai, akik a zsűrikben is helyet foglalnak. Erdélyből, Kárpátaljáról, Vajdaságból, a Felvidékről érkeznek: legtöbbször 2001-ben, amikor 63 dolgozatot mutattak be. 2005-ben számuk 52 lett – ez a nagyságrend állandósult egy ideig, de a XXX. OTDK-ra már 90 határon túli diák nevezett. Ellátásukról az OTDT és a szervező intézmények gondoskodnak.

Az új évtized másik újdonsága, hogy 2001-től a középiskolás kutató diákok legjobbjai is lehetőséget kaptak dolgozataik bemutatására. A 2003-as konferencián már 29 junior szerepelt. Azóta számukra külön díjat alapított az OTDT. (*Junior Pro Scientia Aranyérem*)

Áttekintve a XXV–XXIX. konferenciák beszámolóit, látjuk, hogy komoly kérdésként vetődött fel a főiskolások részvétele és esélyeik a diákköri konferenciákon – összevetve az egyetemistákkal.

Ezzel kapcsolatban érdekes eszmecsere zajlott a *Magyar Tudományban*. Bencze Gyula professzor az OTDT 2001-ben megjelent kötetéről (*A magyar tudományos konferenciák fél évszázada*) írott könyvismertetésében (2002/7), talán túlértékelve vagy félreértve említett könyvünk vonatkozó adatait és információját, ezt írta:

„A TDK történetében a legtöbb diákköri dolgozat (csaknem 40%) szinte mindig főiskolákból érkezett be, messze megelőzve hazánk nagyírú és tekintélyes egyetemeit. Minthogy a főiskolákon jóval kevesebb a magasan kvalifikált (tudományos elithez tartozó?) professzor, hogyan lehetnek e főiskolák képesek az egyetemeket is megszégyenítő elitképzésre?”

Említett könyvünk adatai ilyen megállapításra azonban nem adnak alapot. A diákköri mozgalom „vezérhajói” a nagy egyetemek. Ám az kétségtelen, hogy az egyetemek mellett a tanárképző főiskoláknak mindig volt egy markáns, erős csoportja, amely a diákköri mozgalomban meghatározó szerepet játszott: Szombathely, Pécs, Szeged, Budapest, Eger, Nyíregyháza.

Azt gondoljuk azonban, hogy e főiskolák missziója elsősorban nem „*az egyetemeket is megszégyenítő*” elitképzésben játszott szerepük lehetett.

Erlicsné Bogdán Katalin, a Nyíregyházi Főiskola docense, a diákköri mozgalom máig meghatározó személyisége nem is ebben látta a főiskolás diákkörösök szerepét, amikor reflektált Bencze professzor írására „*A főiskolások helyzete a tudományos diákköri mozgalomban*” címmel (2003, augusztus).

Bencze professzor írásában a TDK-mozgalom céljáról medítálva „önképzés, tudományos utánpótlás-nevelés vagy verseny?” alternatíváit vetette fel. A docens asszony úgy látja, hogy a főiskolai hallgatókat mindenekelőtt az első (*önképzés*) és a harmadik (*verseny*) szempont motiválja, s különösen a tantárgy-pedagógiai és oktatástechnológiai szekcióban látja versenyképeseknek a főiskolai diákokat, bár megjegyzi, hogy a korábbi, a tömegesedés előtti felvételi rendszerben az egyetemi és főiskolai diákok „*tudása és felvételi teljesítménye között alig volt különbség.*” Ezért, teszi hozzá, az ambíciózus főiskolás hallgatók önképzéssel és kutatással is építették önmagukat, tudásukat. Az a megjegyzése is helytálló, hogy az igényes főiskolai hallgatók később az egyetemet is elvégezhettek. S hadd tegyük már mi hozzá, számos példa ismeretében: a főiskoláról induló ilyen, igényes diákok gyakran PhD-fokozatot is szereznek, s tudnánk példákat említeni, amikor e főiskoláról indult hallgatók az egyetem elvégzése és a PhD megszerzése után az MTA doktorai lettek/lesznek-lehetnek. Vagy éppen akademikusok, mert erre is van példánk. A főiskola és az egyetem közötti átjárás tehát szabad volt és nyitott.

A kérdés persze nem az, hogy „*képesek lehetnek-e a főiskolák az egyetemeket megszégyenítő elitképzésre.*”

Erlicsné sem erre válaszol. Reálisan bemutatja, hogy egy kutató tanszékhez kötődő egyetemista lehetőségei a kutatásra messze jobbak, ezért a főiskolások esélyei is kisebbek a TDK-s versenyben. Ő a megoldást abban látta, hogy külön kellene értékelni az OTDK-n az egyetemisták és a főiskolások – „*a két versenyzői kategória*” létrehozásával – teljesítményét.

Ez a dilemma azonban a fenti formában lekerült a napirendről. A magyar felsőoktatás reformjai másfajta alternatívákat vetettek fel az évtized közepén. Az egyetemek és főiskolák kényszerű integrációjával és a felsőoktatás tömegesítésével ugyanis a főiskolák helyzete romlott elsősorban – a diákköri munka lehetőségeit illetően.

Először a 2005-ös XXVII. OTDK összegező elemzésében fogalmazódott meg: „az is előfordult több szekcióban, hogy a főiskolások szinte teljesen kiestek, már nemcsak a helyezéért folyó versengésből, de a konferencián való részvételből is.” Ez a megállapítás ismétlődött meg 2007-ben is. Az OTDT ekkor úgy látta, hogy a megoldás: „jobban kell támogatni az ilyen, hátrányosabb körülmények között kutató, alkotó fiatalokat”.

A bolognai rendszerre átváltó magyar felsőoktatás azonban ezt a problémát nem megoldotta, hanem átrendezte. A határok immár nem az egyetemisták és főiskolások között húzódnak, hanem a három éves képzésben és a mesterképzésben résztvevők közt. Lehetséges megoldásként felvetődött ugyan, hogy Erlichné említett írásában felvetett „*két versenyzői kategóriát*” a BA/BSc és MA/MSc képzésben részt vevők számára alakítsuk ki. Döntés ebben azonban nem született, így a 2009-es XXIX. OTDK-n továbbra is egységes maradt az értékelés. Amit persze az is indokolt, hogy a mesterképzésben részt vevők száma még nagyon alacsony volt, illetve, hogy a régi, „kredites”, a bolognai rendszer előtti képzésben részt vevők száma még jelentős maradt. 2009-ben statisztikáink még nem rögzítették külön a BA-képzésben résztvevő diákkörös hallgatók számát és arányát. Becsléseink 20–25%-os arányra utalnak.

A 2011-es XXX. OTDK-n, előzetes tájékozdásunk szerint a dolgozattal jelentkezett hallgatóknak már fele, vagy talán többsége is a hároméves BA-képzésből érkezett. Motivációik között hangsúlyosan szerepel, hogy az eredményes TDK-s szereplés az MA/MSc-képzésbe való bejutást segítheti.

Ez a megjegyzés is arra utal, hogy az OTDK „tétje” igen nagy lett. Egyfelől az MA/MSc-képzésbe való felvételt segítheti, másfelől a PhD-jelentkezéseknél is pluszpontokat hozhat. Mindez erősítette az OTDK versenyjellegét, olykor éles, esetleg etikátlan mozzanatokat is mutatva. Ehhez azonban azonnal hozzá kell tenni, hogy összességükben a versenyek sportszerűsége – a diákköri konferenciák 60 éves perspektívájában is szemlélve –, stabilan erős. A 2006-ban létrehozott Etikai Bizottságnak kevés tennivalója volt az utolsó konferenciákon. A felmerült konfliktusokat ugyanis már a szekciók szervezői és a zsűrik tagjai meg tudták oldani. Ebben persze szerepe van annak is, hogy a zsűrikben mindenütt a szakma legkiválóbb tudósai, tanárai foglalnak helyet, akiknek szakmai-emberi tekin-

télye és hitele vitán felüli. Csupán egyetlen, illusztratív példát: a 2009-es humán (bölcész) OTDK 34 zsűrijében 5 akadémikus és 23 MTA doktora foglalt helyet.

Az Etikai Bizottság csupán egy plágiumügyben kellett, hogy állást foglaljon, ezen túl pedig egy rosszkedvű kolléga interneten tett igaztalan vádaskodásait tette helyre. Negatív visszhangot csupán a társadalomtudományi OTDK kapott 2009-ben, amelynek szervezetlenségét a sajtó nyilvánossága előtt tették szóvá.

* * *

Befejezésül érdemes visszatérnünk még egy pillanatra a Bencze professzor és Erlichné docens asszony által felvetett problémákra és a számok nyelvén foglalni állást e kérdésben, a diákköri mozgalom *belső erőterét, epicentrumát* is illusztrálva.

Adatainkból nyilvánvalóan kitűnik, hogy, a magyar tudományos diákköri mozgalom meghatározó szereplői a nagy egyetemek: az ELTE, a szegedi, a debreceni és a pécsi tudományegyetem, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a Semmelweis Egyetem és a Budapesti Corvinus Egyetem. Dinamikusan jött fel ezek mellé a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, a Miskolci Egyetem, a Szent István Egyetem és a Nyugat-Magyarországi Egyetem.

Tájékoztatásul és illusztrációképpen csupán a 2009-es konferenciáról közöljük a *helyezésekre* vonatkozó adatokat. A XXIX. OTDK összes helyezettjeinek száma: 1191 a 3705 felolvasott dolgozatból.

A *helyezések* intézményenkénti megoszlása:

ELTE	201
Szegedi Tudományegyetem	185
Debreceni Egyetem	112
Pécsi Tudományegyetem	110
Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	110
Pázmány Péter Katolikus Egyetem	47
Corvinus Egyetem	62
Szent István Egyetem	52
Miskolci Egyetem	45
Nyugat-Magyarországi Egyetem	40
Semmelweis Egyetem	31
Összesen	995 helyezés

A helyzet tehát az, hogy az OTDT-hez kapcsolódó 67 felsőoktatási intézményből az első öt egyetem 718 helyezést nyert el, a második csoportba tartozó hat egyetem pedig 277 helyezést szerzett. Együttesen a helyezések 90%-a ezen 11-es csoport diákjainak jutott.

Figyelemre méltó azonban két főiskola teljesítménye is. Az egri főiskola 100 dolgozatot küldött, ebből 18 kapott díjat. A másik a Budapesti Műszaki Főiskola (Óbudai Egyetem), amely a 40 küldött dolgozatból 12 (I–III.) helyezést szerzett.

A bemutatott dolgozatok és a szerzett helyezések közötti jó *arány* az egyetemekhez sorolja e két főiskolát.

Nyilvánvaló azonban, hogy az országos tudományos diákköri konferenciák értékelésének *csupán egyik* lehetséges, bár fontos és egzakt szempontja a *helyezések száma, aránya*. A konferenciák jelentősége azonban sokkal összetettebb. Hiszen itt nyílik lehetőség diák és tanár, valamint intézményük számára az összehasonlításra, a megtett út/munka eredményeit és gyengéit is számba véve. Az önismert színterei is lehetnek a viták, miközben lehetőség nyílik tanár és diák számára egyaránt, hogy képet kapjon a felsőoktatásban zajló új kutatásokról: témákról, módszerekről, megközelítésekről. Lehetőség megismerni a zsűrik tagjainak érvelését, látásmódját.

Ötletek nagy „vására” is lehet egy országos tudományos diákköri konferencia, ahol a helyezések mellett a „*részvétel*” legalább olyan fontos és *távlatos jelentőségű*.

És persze ünnep is!

A TUDOMÁNYTERÜLETEK KONFERENCIÁI

AGRÁRTUDOMÁNYI SEKCIÓ

A magyar agrár-felsőoktatásban az önképzésnek hagyományai vannak, mely évszázados múltra tekint vissza. Keszthelyen, a Georgikonban az 1800-as évek második felében önképzőkori tevékenység veszi kezdetét azzal a céllal, hogy a hallgatók előadói és vitakészségüket javítsák. A Georgikonban tanulók számára a tanulás mellett mindig fontos feladat volt a tudományos kutatómunka végzése. Az így nyert eredmények bemutatása, előadása már igen régóta igény volt, így talán a TDK előfutáraként kezelhető a *Georgikon Gazdasági Kör* megalapítása 1882-ben.*

A Georgikon Gazdasági Kör célja volt „a hallgatóságnak szakszerű irányba való önképzése mellett az is, hogy a hallgatóságot hozzászoktassa a nyilvános szerepléshez, vitákhoz, és hogy a tanári kar és a hallgatóság között az összetartozás érzését ápolja. Ezért a tanári kar részvételével nyilvános helyiségben összejöveteleket, felolvasásokat tartottak, vitakérdéseket vetettek fel. Az összejöveteleken, amelyeken idegenek is megjelentek, a tudományos rész után zene, szavalat és más hasonló szórakoztató előadások mulattatták a jelenlévőket. Hogy a hallgatóság a nyilvános szerepléshez minél jobban hozzászokjon, a szomszéd falvakban is rendeztek szakszerű népies felolvasásokat.”

A felolvasott dolgozatok közül a legjelesebbeket nyomtatásban is megjelentették, ezen kívül pályadíjakat is kitűztek, hogy ezzel is serkentsék a hallgatókat a komoly és szakszerű munkára.

A kiemelkedő dolgozatokat a „védnök” indítványára teljes terjedelemben bevezették a Georgikon *„Aranykönyvébe”*, amely csupán 1903-tól maradt ránk, és 1942-ig tartalmaz bejegyzéseket.

Néhány dolgozat ebből a csokorból:

Gallina Zoltán, III. évf. (1903): Miként volt megjavítható egy község silány minőségű magyar szarvasmarha állománya. 100 koronával jutalmazott pályamű.

Tóth Elemér, III. évf. (1904): Miként történjék a termésekkel kivont nitrogén visszapótlása. 100 koronával jutalmazott pályamű.

Schlesinger Adolf, III. évf. (1905): Milyen jelentősége van Magyarországon a hússertés tenyésztésnek. 100 koronával jutalmazott pályamű.

Dittrich Jenő, III. évf. (1907): A bortermelés jelentősége hazánkban. Felolvasó ülésen hangzott el.

*Forrás: Várnagy László tanulmánya, *Diáktudós*, XI. évfolyam

Farkas Jenő, II. évf. (1907): Mezőgazdasági munka és a szocializmus. 40 koronával jutalmazott pályamű.

Hegedűs József, (1907): A mezőgazdaság jelentősége. Felolvasó ülésen hangzott el.

Mehmed Ekrem Nazim, III. évf. (1922/23): A rizs termesztéséről. Felolvasó ülésen hangzott el.

Kiss József, III. évf. (1941/42): A Gazdasági Akadémia tehenészetének fejlődése 1926-tól. Felolvasó ülésen hangzott el.

A példák jelzik, hogy egyes témakörök kutatása, vizsgálata, feldolgozása ma is aktuális lehet. A kör általában havonta egyszer ülésezett, az utolsó 30 évben jobbra a Bocskai vendéglő volt a helyszín, ahol színpaddal ellátott különterem is rendelkezésre állt.

A korabeli feljegyzések szerint 1922 májusában Keszthelyen Gazdászkongresszuson vettek részt a debreceni és a magyaróvári akadémiák hallgatói is 8-8 küldöttel. Fő esemény az ünnepélyes szakülés volt a hallgatók Georgikon Szak körében.

* * *

Az egyetemi és főiskolai hallgatók kutatás iránti érdeklődése, az önképzőkori munka szervezése az 1950-es évek elején-közepén indult el, és hamarosan sor került a tudományos eredmények országos fórumokon történő bemutatására is.

Az első Országos Tudományos Diákköri Konferenciát 1955-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetemen rendezték meg. Itt még agrártudományi szekcióról nem beszélhetünk, de az agrárkutatás diákképviselői eredményeikkel már megjelentek a konferencián.

„A tudományos diákkörök szerepe a szakemberképzésben” című 1970-ben az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat által kiadott, Szűcs Istvánné által összeállított kiadványban Takács Aranka írása foglalkozik ezzel a rendezvénnyel. A 12. oldalon a következőket írja: „az Oktatási Minisztérium 1955 tavaszára hirdette meg I. Országos Tudományos Diákköri Konferenciát, mivel az 1954/55. tanévben már országosan kb. 300 tudományos diákkör működött és ebben mintegy 3000 hallgató vett részt.” Az országos konferencia megnyitójára az Eötvös Loránd Tudományegyetemen került sor, majd 19 szakkonferencián vitatták meg az előadásokat. Érdemes felsorolni a szakkonferenciákat annak illusztrálására, milyen széles skálájú volt az I. Országos Konferencia tematikája: biológiai, fizikai, földrajzi, geológiai, gépészmérnöki, iparművészeti, jog- és államtudományi, magyar irodalomtudományi és néprajzi, orosz irodalom és nyelvészeti, orvostudományi, párttörténeti és politikai gazdaságtani, színművészeti és filmművészeti, testnevelési, történettudományi, vegyész, villamosmérnöki. A 19 szakkonferencián – a köz-

ponti megnyitón elhangzott referátumot nem számítva – 105 előadást tartottak a hallgatók.

A „Viruló Föld” című újság 1955. szeptember 12-i számában dr. Balla István egyetemi adjunktus cikket közölt „Hallgatóink tudományos munkája a múlt tanévben” címmel.

Ebben írja: „A konferencia előkészítő bizottsága Petrányi István IV. évfolyam, Nyíri László III. évfolyam agronómiai kari hallgatók dolgozatát fogadta el az országos konferencián való előadásra. A társfőiskolák és akadémiák hallgatói közül még Rácz Mária III. évfolyam kertészeti főiskolai hallgató előadását vették fel a biológiai szakkonferencia programjába. Így a biológiai szakkonferencia 9 előadása közül 3 volt mezőgazdasági szakirányú. A konferencia teljes ülésén csak karonként 5 hallgatóból álló küldöttségek vehettek részt.

A záróünnepélyen egyetemünkről Petrányi István IV. évfolyam agronómiai kari hallgató 1000 Ft, Nyíri László III. évfolyam 800 Ft jutalomban részesült. Az országos diákköri konferencia alkalmából a Földművelésügyi Minisztérium a tudományos diákkörökben eddig kifejtett eredményes munkájukért még a következő hallgatókat részesítette pénzjutalomban: Bodó Imre, Katona Zoltán, Szentmihályi Sándor IV. évf. állatteny. kari hallgatóknak a közösen készített dolgozatuk jutalmazására 600 Ft-ot, Almási Pál III. évf. agronómiai kari hallgatónak 300 Ft-ot adományozott.”

Az elhangzott előadások nyomtatásban is megjelentek az akkor kiadott „Tudományos Diákköri Dolgozatok” 2/b füzetben (Felsőokt. Jegyzetell. Váll. Bp. 1955). *Nyíri László*: „Néhány megfigyelés egy üzemi talajtérképezéssel kapcsolatban”; és *Petrányi István*: „A debreceni Nyulasi legelő gyepeinek gazdasági elemzése fitocönológiai és ökológiai módszerek felhasználásával” címmel.

A II. Országos Diákköri Konferenciát az Agrártudományi Egyetemen, Gödöllőn rendezték meg, ahol az ELTE, Szeged TTK hallgatói is szerepeltek. A konferencián bemutatkozó hallgatók közül többen (Dohy János, Vida Gábor) későbbiekben nemzetközileg is jegyzett tudósok lettek.

A III. Országos Diákköri Konferencia (1959) volt az agrár-felsőoktatás első önálló konferenciája, ahol növénytermesztési, állattenyésztési, kertészeti, erdészeti és állatorvosi témakörű dolgozatokat mutattak be. Bubán Tamás és Brunner Tamás későbbi neves kertész kutatók a konferencián IV. évfolyamos hallgatóként sikeresen szerepeltek.

A IV. Országos Diákköri Konferenciát Debrecenben, az Agrártudományi Főiskola 1960. március 28–30. között rendezte meg. A 40 diákot felvonultató rendezvényről sajnálatos módon ezidáig hitelt érdemlő adatokat nem sikerült felkutatni. A konferencia megrendezésének tényét rögzíti a I. Konferencia anyagában ismer-

tetett Takács A. dolgozata is a 21. oldalon, de többet nem közöl róla. Az 1962. évi konferencia előkészítése során a „Kertészíró” című lap 1962. évi májusi számának 13. oldalán S.T. interjút készített Farkas Károly tanársegéddel, a konferencia szervezőjével. Ő közli: „1960-ban Debrecenben nagyon jól sikerült konferencia volt. A konferencia előkészítése javában folyik.... 8 agrárintézmény vesz részt 54 dolgozattal, azaz a dolgozatok száma 14-gyel több, mint 1960-ban.” Tehát a IV. konferencián 40 dolgozatot mutattak be. Az anyag lezárásáig ennél több információt nem találtunk, valószínűleg a teljes anyag selejtezésre került.

Az *V. Országos Tudományos Diákköri Konferencia* a meghívó tanúsága szerint a VIII. diákifjúsági találkozó jegyében 1962. május 3–5. között a Kertészeti és Szőlészeti Főiskolán került megrendezésre, így nem véletlen a KISZ képviselő szerepeltetése a plenáris ülésen és a szekciókban.

A növényvédelmi tárgyú dolgozatok előadói közül Benedek Pál és Hodossi Sándor jelenleg egyetemi tanárok, az MTA (tudomány) doktorai, Bodor János főszerkesztő, nemesítési tárgyú dolgozatával szereplő Velich István ma ny. egyetemi tanár, az MTA doktora és sikeres növénynemesítő, Szendrő Péter IV. éves gépészmérnök hallgató ma az Országos Diákköri Tanács elnöke, a tehetséggondozás országosan elismert irányítója, a Szent István Egyetem korábbi alapító rektora. A konferencián dr. Duduk Vendel fiatal egyetemi tanársegédként a Keszthelyi Mezőgazdasági Akadémia képviselőjeként elnökölt, majd a diákköri munka lelkes, fáradhatatlan támogatójaként harmincöt év elteltével, 1997-ben a Pannon Agrártudományi Egyetemen rendezett XXIII. OTDK Agrártudományi Szekcióját ügyvezető elnökként szervezte.

A konferencia a Földművelésügyi Minisztérium támogatásával szerveződött és díjakat a minisztérium képviselője adta át.

Néhány pályamunka címe:

Benedek Pál: A Cydnidae, Scutelleridae, Pentatomidae poloskacsaládok hazánkban előforduló fajainak faunisztikai vizsgálata és mezőgazdasági jelentősége

Tóth Balázs: Összehasonlító toxicitási vizsgálatok különféle eredetű lipopolysachari-endotoxinokkal

Velich István: Görögdinnye keresztezési vizsgálatok

Horváth Róbert: Mezővédő erdősávok jelentősége a vadgazdálkodásban

Matyó Hajnalka: Gyümölcslé félkoncentrátumok eltarthatóságának vizsgálata

Szabó Károly és Szendrő Péter: Hárommenetes betakarítás gazdaságossága

A hatvanas években szerveződött diákköri konferenciákra általánosságban jellemző, hogy a dolgozatokat rendszerint két-három szekcióban mutatták be, a konferencián szinte kizárólag 7-8 agrár-felsőoktatási intézmény vett részt és a dolgozatok száma általában ötven és hetven között mozgott. A VI. OTDK Agrártudományi szekcióját a gödöllői Agrártudományi Egyetem, majd a soron következőket, a budapesti Állatorvostudományi Egyetem (1965), a soproni Erdészeti és Faipari Egyetem (1967), a mosonmagyaróvári Agrártudományi Főiskola (1969) információink szerint nagy lelkesedéssel és alaposítással szervezte. A konferenciákon bemutatkozó akkori hallgatók között olyan kiválóságok neveit fedezhetjük fel, mint pl. Dudits Dénes akadémikus, Bernáth Jenő egyetemi tanár, dékán, MTA doktora, Ligetvári Ferenc és Hunyadi Károly egyetemi tanárok, Mucsi Imre egykori államtitkár-helyettes, Kristófné Kégl Erzsébet OMMI osztályvezető, Hamar Norbert és Föglein Ferenc tudományos főmunkatárs.

Néhány pályamunka címe:

Fejlesztés Ágnes: Az Izsáki sárfehér szőlőfajta változékonyságának vizsgálata
Harmath Sándor és Hrivák Géza: Vizsgálatok az újszülött állatok felszívódási viszonyaira

Szobony Gyula: Takarmányadagok gazdaságos összeállítása a lineáris programozás módszerével

Ligetvári Ferenc és Mátyás Sándor: Öntözés okozta erózió lejtős területen

Dudits Dénes: A röntgensugárzás, etilaminszulfonát mutagének jellemzése és hatásának vizsgálata a borsó M₁ nemzedék növényein

* * *

Az 1970-es években szervezett OTDK Agrártudományi Szekcióiban egyre nőtt a tagozatok száma. Szemben az előző évtizedben általánosan jellemző két-három szekcióval a tudományterületek elkülönülését követve általánosan 6-9 szekciót szerveztek a rendező intézmények. Ebből adódóan jobban összehasonlítható dolgozatok kerültek azonos tagozatokban bemutatásra és a dolgozatok, egyben a teljesítmények elbírálása is könnyebbé vált. A tudományos diákkörös hallgatók száma jelentősen növekedett, konferenciánként a dolgozatot bemutató hallgatók száma 92 és 140 között mozgott. A részvevő intézmények száma a felsőoktatás szerkezetének változása miatt is gyarapodott, és átlagosan 16-20 intézmény képviseltette magát a konferencián. A szekció elnevezése többször változott. Egyaránt nevezték Élelmiszer- és Fagazdasági Szekciónak, majd Mezőgazdaság-, Élelmiszer- és Fagazdaság-Tudományi Szekciónak. A benyújtott diákköri dolgozatokat tudományterületeknek megfelelő tagozatokba sorolták és kialakulóban volt a napjainkban is kisebb módosításokkal követett, ill. kiegészített tagozati beosztás, nevezetesen Alaptudományi, Állattenyésztési, Állatételtani és

Állategészségügyi, Erdészeti és Faipari, Kertészeti, Környezet- és Növényvédelmi, Műszaki, Növénytermesztési, Alkalmazott Ökonómiai és Üzemszervezési és Élelmiszerfeldolgozási-Technológiai Tagozatok. Az országos konferenciákon 10 év alatt bemutatkozott több mint hétszáz hallgatóból a későbbiekben neves szakemberek, tudósok, oktatók, kutatók kerültek ki. A teljesség igénye nélkül ehhez a generációhoz tartozik Balázs Ervin, Rudas Péter akadémikusok, Csilléri Gábor paprikanemestő, Kozma Pál szőlőnemesítő, Kismányoki Tamás, Balla Csaba, G. Tóth Magdolna, Beke János, Sényi Judit, Juhász Lajos, Husvéth Ferenc, Sütő Zoltán, S. Szabó Botond, Ángyán József, Szemán László, Pénzes Béla, Pedryc Andrzej, Bisztrai György, Paszternák Ferenc egyetemi oktatók, Botos Ernő kutatóintézeti igazgató, Galambosi Bertalan tudományos főmunkatárs, Lánszky Imre egykori minisztériumi főosztályvezető, Dula Bence egri hegybíró és még sokan mások a diákkörösök közül, akik hozzáértéssel végzett munkájukkal az agrárágazatot szolgálják.

Néhány pályamunka címe:

Szemán László: Növekedésszabályozó anyagok hatása a gyepnövények csírázására, növekedésére és maghozamára

Sényi Judit: Szabályozott légterű hűtőtároló hőmérsékletének mérése és szabályozása

Szentpéteri József: Különböző műtrágyaadagok termelésbiológiai hatásának vizsgálata a hortobágyi halastavakban

Révész Imre: A szürke fogoly (*Perdix perdix*) tojásrakásának és a tojások keltethetőségének alakulása zárttéri tartásban

Sinoros Szabó Botond: Gépjármű erőátviteli rendszerek összehasonlító értékelése

Farkas Róbert: *Nippostrongylus brasiliensis*szel fertőzött patkányok celluláris immunreakciójának vizsgálata sejtmigráció gátlási próbával

Kozma Pál: Antocyan színanyagok öröklődésének vizsgálata szőlő fajhibrid populációkban

Szerémy Péter: Pécs környéki külfejtések újrahasznosításának kérdései, a pécsbányatelepi külfejtés jövője

* * *

Az 1980-as esztendőkből a fiatal agrárértelmiség számára biztos megélhetést és egzisztenciát nyújtó agrárágazat iránt az egyetemi hallgatóság érdeklődése növekedett, így a diákkörökben munkát végzők száma az évtized elejétől a korábbiakat meghaladó mértékben nőtt. Az országos diákköri konferenciára benevezett dolgozatot bemutató hallgatók száma 174 és 239 között konferenciáról konferenciára növekedett. Az agrártudományi szekció tagozatai egyre nagyobb szám-

ban vonzzák a Budapesti Műszaki Egyetem, és a tanárképző főiskolák hallgató-ságát. A tagozatok száma, párhuzamosan a bemutatott dolgozatok számával a 80-as évek végére 16-ra nő. Az előző időszakhoz képest továbblépést jelent a környezetvédelmi és a növényvédelmi tagozat, továbbá a takarmányozási tagozat önállósulása. A résztvevő intézmények száma 14-24 között változott. A konferenciákon szerepelt diákkörös hallgatók jelentős része, még ha kezdetben a kutatás vagy az oktatás területén helyezkedett el, gyakran nem vállalta fel a kemény, kitartó munkával párosuló szerény jövedelmet, ebből adódóan könnyen engedett a versenyszféra csábításának.

* * *

A 90-es évek átalakuló mezőgazdasága, a politikai változások körüli bizonytalanságok, az agrár-felsőoktatási intézmények finanszírozási gondjai nem kedveztek a diákköri munka szervezésének. Az elbizonytalanodó, olykor egzisztenciális gondokkal küzdő tanári kar tehetséggondozás iránt érzett felelősségtudatának és emberi helytállásának köszönhető, hogy nem történt számottevő visszaesés a tudományos diákköri munka folytatásában. A kétévenként megrendezésre kerülő országos diákköri konferenciák életben tartására mindig akadt rendezésre vállalkozó, annak gondját, baját tisztességgel megoldó intézmény és valamennyi intézményben fennmaradtak olyan tudományos műhelyek, ahol volt tehetséggondozás, akadt elkötelezett mestertanár, diákkört szervező megszállott kolléga és egy jól irányított Országos Tudományos Diákköri Tanács a mindenkor országos gondok megoldására. Ennek tudható be, hogy a kilencvenes évek elején tapasztalt rövid megtorpanás után az eredményes diákköri munka az agrár-felsőoktatásban is felértékelődött, a diákköri teljesítmény belépést jelentett az egyetemi doktorandusz iskolába, az életre hívott mestertanári kitüntetés és Pro Scientia Aranyérem a felsőoktatási kitüntetések között a legrangosabb elismerések közé tartozik, amelyeket kemény és tartós munkavégzés után adományoznak.

Az 1991-ben rendezett XX. és a 2001-ben rendezett XXV. OTDK konferenciák között a részt vevő hallgatók száma 179-ről 315-re növekedett, a tagozatok száma 20-ra gyarapodott, a részt vevő intézmények száma 20-25 között változott. A 90-es évek elejétől tudományos műhelyekben, így a diákkörös munkában a kutatási módszerek rohamosan fejlődtek. Általánossá vált a számítógépes információkeresés, az adatok számítógéppel történő feldolgozása, a dolgozatok számítógépes szövegszerkesztővel történő szerkesztése, ábrakészítés. A 2001. és a 2003. évi OTDK konferenciákon a prezentáció színvonala olykor meghaladta nem egy tudományos konferencia átlagos szintjét. A diákköri munkában agrárterületen a rendszerváltást a molekuláris szintű kutatás lehetősége jelentette. Ehhez a hallgatókat nem volt elegendő „beengedni” a jól felszerelt laboratóriumokba,

hanem szükséges hozzá olyan nyelvismeret, amellyel az angol szakirodalom naprakész feldolgozására képes és ez szerencsére sok tehetséges hallgatónál adott. Több diákkörös hallgató külföldi részképzés keretében Nyugat-Európában folytathatta kutatásait, bizonyíthatta rátermettségét, tehetségét. Az agrárszekciók előadásainak összefoglalóját a Szakmai Bizottság ajánlására 1993-tól kezdődően a rendező intézmény angol és magyar nyelven is megjelentette.

Néhány pályamunka címe:

Vastagh Endre: Az i-x diagram szerkesztése számítógéppel

Nagy Tibor–Szabó Attila: MBP–6,5 kéttengelyes billenőszekrényes pótkocsi alvázszerkezetének szilárdsági analízise és optimalizálása végelemek módszerrel

Tavi Rudolf: Számítástechnikai program tejtermelő tehenészeti telepek részére

Ambrus Mária: A romániai magyarság helyzete és esélyei a gazdasági szférában

Varga János: Homozigóta gynogenetikus és tetraploid egyedek előállítása afrikai harcsáni (*Larias Gariepinus*) mitotikus sokk alkalmazásával

Kiss Gábor: Az erdészeti térinformatikai rendszerek szerepe az erdőrendezés támogatásában

Takács Péter: Broiler csirke fajták objektív, műszeres minősítésének lehetősége

Szentgyörgyi Ákos: A tömegárammérés kibővített lehetőségei

Kiss Márta Andrea: Kertészeti közegek mikroelemszolgáltató képességének vizsgálata modellkísérletben

Vidács Éva: A hazai verébfajok (*Passer spp.*) szerepe az integrált növényvédelemben

Vas János: Adatok egy hazánk faunájára új kéregtetűfaj a *Cinara tujaefilina* Del. G. (*Lachnidae*) biológiájához, elterjedéséhez és növényvédelmi jelentőségéhez

Széll Imre: Az öntözés hatása a kukoricahibridek termésére

Pálmai Lajos: A hangyasav hatása a választott malacok teljesítményére

* * *

A Kaposváron (2003) rendezett XXVI. konferencián tapasztaltuk, hogy az OTDK szakmai bizottsága által kialakított országos szervezési rendszer működőképes, és megkönnyíti a rendezést vállaló intézmények munkáját. Visszatérő gondként jelentkezett, hogy a diákkörös hallgatók megjelölt tagozati besorolási igénye, gyakran nem volt teljes szinkronban a hallgató kutatási munkájával. Ilyen

esetekben az ügyvezető elnök a Szakmai Bizottság elnökének véleményével egyetértésben átsorolást kezdeményezett.

Az Agrártudományi Szekcióba nevezett 321 dolgozathoz 309 dolgozatot fogadtunk be és a visszalépések következtében 287 került bemutatásra. A helyezett dolgozatok száma összesen 96 volt. A helyezésekkel járó díjak – 20–50 ezer Ft – többségét a szponzoroktól befolyt összegből fedezte a rendező intézmény. A konferencián 25 kar képviseltette magát és az elhangzott előadások átfogták az agrárágazat valamennyi témakörét.

Javaslat érkezett a bíráló bizottságoktól új tagozatok kialakítására. A javaslat alapja az volt, hogy a konferencián bemutatásra kerültek olyan önálló kezdeményezés alapján készült diákköri dolgozatok is, amelyek eredetiségük révén nem kötődtek tudományos műhelyekhez, és így nem vethetők össze méltányosan a tudományos alkotó műhelyekben készült munkákkal. Külön szekció létrehozásának kezdeményezésével további motivációt kívánunk nyújtani a saját vagy családi erőforráson alapuló, egyébként jelentős innovációs tartalommal rendelkező diákköri munkák készítésére.

A XXVII. konferencia megnyitására Szarvason az Evangélikus Ótemplomban került sor 2005-ben. A békét és nyugalmat sugárzó templombelső, dr. Szendrő Péter OTDKT elnök úr sokak számára emlékezetes, optimizmust, hitet, emberi tartást sugárzó köszöntő beszéde, a művészi orgonamuzsika külsőségében és szellemiségében is megadta a konferencia alaphangulatát. A program változatos volt, a konzulensekkel, vendégekkel együtt közel ötszáz résztvevő diák, oktató egyaránt találhatott érdeklődésének megfelelő eseményt, amelyen keresztül valóban megismerhette a várost és magát a rendező intézményt. A résztvevők ellátogattak a Tessedik Múzeumba, Szarvasi Arborétumba, Körös-Maros Nemzeti Park tanösvényeire. Természetesen a konferencia középpontjában a tagozati ülések előadásai voltak, a diákok munkájának, eredményeinek meghallgatása és értékelése.

A 293 nevezésből a szakmai bizottság 278-at fogadott el és a konferencián 268 dolgozat került bemutatásra. A legjobb dolgozatok tudományos műhelyek támogatásával készültek, magukon hordozva munkahelyi adottságok, sajátosságok és kutatási lehetőségek meghatározó jegyeinek lenyomatát. Legalább ilyen elismerésre méltóak az originális hallgatói gondolatból fogant, egyéni kezdeményezésű, sokszor a szülői gazdaság fejlesztésére irányuló dolgozatokban rejlő eredmények. A bemutatott dolgozatok közül 86 helyezésben és ezen felül 46 díjban részesült. A helyezésekkel járó jutalmak megszerzésében a rendező intézmény által felkutatott szponzorok voltak segítségünkre. A konferencia megrendezésének költségvetése meghaladta a 10 millió forintot, ez az összeg már nem

kis pénz a felsőoktatás szintjén, de minden intézmény igyekezett a részvételhez a rá eső részt előbb utóbb előteremteni. Most is, mint a korábbi konferenciáinkon a kiemelt támogatók között tudhattuk a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztériumot. Szarvas város vezetése is magáénak érezte és támogatta a rendezvényt.

A konferencia tapasztalatokkal is szolgált a diáknak, konzulensnek, szervezőknek és az Agrártudományi Szakmai Bizottságnak egyaránt. Az előadások színvonalasak, kiválóan szemléltetettek voltak. Negatív észrevételként hangzott el az irodalmi feldolgozásokkal kapcsolatban, hogy a hallgatók egy része megelégedett a régebbi keletű, de tudományos mércével mérve még ma is helytálló ismereteket tartalmazó, magyar nyelvű közlemények feldolgozásával. Összességében a konferencia tartalmában tudományos, légkörét tekintve kollegiális és egyben baráti volt. Az elvégzett munka megbecsülése, az együttgondolkodás igénye jellemezte a konferenciát.

A XXVIII. OTDK előkészítésekor, tekintettel a képzési formák tudományterületi differenciálódására a szervező intézmény javaslatára új tagozatok alakítását határozta el a szakmai bizottság. Így kerültek meghirdetésre az Agrárgazdaságtani, Agrármarketing Vállalatgazdálkodási, Környezetgazdálkodási, Vadgazdálkodási és természetvédelmi tagozatok. A rendezvény plenáris ülésén Prof. Dr. Horn Péter akadémikus „Kihívások a jövő agráriumban”, illetve Prof. Dr. Szendrő Péter az OTDT elnöke „Csak a tudás mentheti meg a magyar vidéket” címen tartott előadásai körvonalazták a diákkörösök számára a kihívások sokrétűségét és a tudományos kutatás fontosságát, rávilágítva arra, hogy képzett agrárértelmiség nélkül a hazai kedvező adottságok veszendőbe mehetnek.

A konferencián a több évtizede a TDK minőségbiztosításában meghatározó szerepet játszó személyek részére a szakmai bizottság Örökös Tiszteletbeli Elnöki címet alapított és adományozott.

Kitiintetettek:

Balázs Sándor	akadémikus
Farkas József	akadémikus
Horn Péter	akadémikus
Horváth József	akadémikus
Janik József	DSc
Mészáros János	akadémikus
Sáringer Gyula	akadémikus
Schmidt János	akadémikus

A konferencia nevezési díjának összege: 5000 Ft pályamunkánként és a konferencia lebonyolításának költsége meghaladta a 15 millió Ft-ot, amelynek egy

részét, a rendező intézménynek szponzori támogatásokból sikerült előteremteni. A konferencia kiemelt támogatói Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, a Magyar Prebiotikum, Probiotikum és Funkcionális Élelmiszer Társaság, az Oktatási és Kulturális Minisztérium, az AVE Ásványvíz és a Hortobágyi Génmegőrző Kht. voltak. Rajtuk kívül még 32 vállalat, intézmény szponzori adományából sikerült minden tekintetben kiemelkedő színvonalon a konferenciát megrendezni. A rendezvény zökkenőmentes lebonyolítását a 48 főből álló hallgatói rendezőgárda nagymértékben segítette.

Néhány nyertes pályamunka címe:

Szabó Viktor: Marketing promóció hatékonyságának vizsgálata az almaértékesítésben

Sike Nikolett: A Magyarországon előforduló PRRSV törzsek összehasonlító genetikai vizsgálata

Kozma Linda: Lúd (*Anser anser*) mikroszatellit szekvenciák izolálása

Vizi Tímea: Különböző kémiai szerkezetű oligo- és poliszacharidok prebiotikus hatásának bizonyítása in vitro kísérletekben

Sipos Kitti: A málnavessző-szűnyog (*Resseliella theobaldi* BARNES) előrejelzési módszerének fejlesztése

Zsíros László: Baktérium indukálta általános védekezési reakció hatása a dohány mozaik vírus (TMV) fertőzés lefolyására

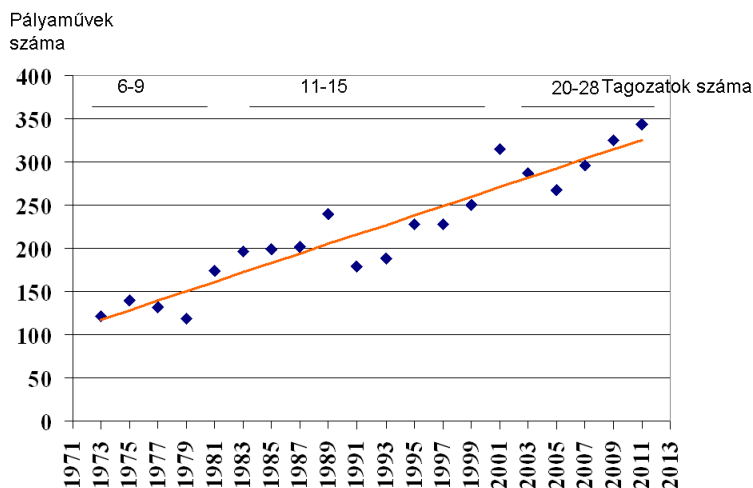
Pocza Péter: *Solanum* subgenusok molekuláris genetikai vizsgálata

Az egyre szigorodó gazdasági feltételek mellett szervezett XXIX. konferencia (Gödöllő, 2009) megvalósulása azért nem került veszélybe, mert a rendező intézmény Dimény Judit ügyvezető elnökkel és Bognár Ákos ügyvezető titkárral az élen, nem ismert lehetetlent. A szervezésében közreműködő munkatársak: Falusi Eszter, Hoffmann Orsolya, Papp Krisztina, Staszny-Havas Enikő, Török Gergely, Centeri Csaba, Bokor Zoltán.

A XXIX. OTDK Agrártudományi Szekciójának résztvevői között megjelentek az alapszakokon tanuló hallgatók. Már annak is örülni kellene, hogy megjelentek, de közülük többen sikeresen szerepeltek, ami bizakodásra adhat okot. Oszlani látszik sokunk félelme, hogy az osztott képzés csökkenti a természettudományos kutatásban a kísérletezéssel járó munka lehetőségét. Az Agrártudományi Szekcióban a növénytermesztéshez és állattenyésztéshez szorosan kapcsolódó dolgozatok számaránya tovább csökkent, és dolgozatok számának súlypontja az új képzési irányok vidékfejlesztés, környezetgazdálkodás felé tolódott.

A felsőoktatásban a 90-es évek végétől jelentősen megnövekedett hallgatói létszám egyúttal a diákkörös hallgatók számát is megnövelte. A diákköri munka a minőségi oktatás értékmérőjévé vált. Az Országos TDK Konferenciák Agrártu-

ományi Szekciójában bemutatott dolgozatok száma lineárisan növekedett, vele együtt megnövekedett a Szakmai Bizottság felelőssége a tudományos színvonal megőrzésében.

1. ábra. A bemutatott TDK dolgozatok száma az OTDK Agrártudományi Szekciójában (1971–2011)

Ennek legjobb, már hosszú ideje bevált módszere, hogy a teljesítmények elbírálását a tudományterület kiválóságaira bíztuk, és ezen nem változtattunk. A teljesség igénye nélkül kívánjuk megemlíteni azoknak a nevét, akik mindig vállalták a zsűri elnöki, vagy a zsűritag feladatát: Balázs Sándor, Dimény Imre, Farkas József, Győrffy Béla, Heszky László, Horn Péter, Horváth József, Mészáros János, Sáringer Gyula, Schmidt János, Stefanovits Pál akadémikusok, Dr. Babinszky László, Dr. Bodó Imre, Dr. Csete László, Dr. Fekete András, Dr. Glits Márton, Dr. Hodossi Sándor, Dr. Hoschke Ágoston, Dr. Iváncsics János, Dr. Izsáki Zoltán, Dr. Jolánkai Márton, Dr. Kismányoky Tamás, Dr. Kovács Melinda, Dr. Kuroli Géza, Dr. Szabó Ferenc, Dr. Papp János, Dr. Porpáczy Aladár, Dr. Winkler András egyetemi tanárok.

Az Agrártudományi Szakmai Bizottság munkáját, az országos konferenciák szervezését, a tehetséggondozást támogató pályázatok bírálatát az utóbbi évtizedben nagyban segítette Koósné Török Erzsébet az OTDT titkára által kezdeményezett és kialakított diákköri adatbázis. Már az adatbázis kialakításának kezdetén a XXV. OTDK lebonyolításában nagy segítségünkre volt a nevezések befogadásában. Ma már nehezen képzelhető el nélküle a tehetséggondozás országos rendezvényeinek korrekt megszervezése. A kezdet kezdetén mindnyájunknak

tanulni kellett a látszólag több adminisztrációt és a vele járó fegyelmet, de mára a korábbi beruházásunk ezen a területen kamatostól megtérült.

Arra a kérdésre, hogy melyik országos konferencia volt a legjobb az elmúlt 10 évben az agrártudományi területén, nem igazán adható válasz. Összességében valamennyi konferencia tartalmában tudományos, légkörét tekintve kollegiális és egyben baráti volt. Az elvégzett munka, a tehetség megbecsülése, a pozitív együttgondolkodás igénye jellemezte a konferenciákat. A Szakmai Bizottság zsűrielnökökkel kibővített értékelő ülésein elhangzottak, legyenek azok bírálatok, vagy elismerések, hasznosak és egyben megfontolandók voltak a tehetséggondozás elkötelezettjei számára.

Napjainkban az Agrártudományi Szakmai Bizottság önmagában is több, egyre inkább differenciálódó tudományterületének képviselőjét foglalja magában. Az agrártudomány ma már a molekuláris szinttől kiindulva a növénytermesztés, állattenyésztés, biotechnológia, genetika, kertészet, állategészségügy, növényegészségügy, élelmiszertermelés természetvédelem, agrárgazdaságtan változatos területeit ölei fel, így a bizottság munkája témát, módszertant, hagyományt tekintve sokszínű és összetett. A tradicionális növénytermesztés és állattenyésztés köré szerveződő tagozatok az utóbbi évtizedben újakkal – agrárinformatika, környezetgazdálkodás, természetvédelem, vadgazdálkodás, vállalati gazdálkodás, vidék-, és területfejlesztés – bővültek. Így elsőként felmerülő kérdés: Hogyan lehet a sokszínű pályázatokat érdemben elbírálni, a sokféle eredményt tudományos igénnyel összevetni, az intézményi eltérő lehetőségekből adódó különbségek hatását a diákok eredményeiről lefejtetni, a hallgató valódi tehetségét értékelni és elismerni. Hát nem könnyű.

Szerencsére elmondhatom, hogy személyesen is megtapasztalhattam a szakmai bizottságunk szerveződésének kezdeti korszakát. Szendrő Péter elnök úr irányításával, az FVM oktatási osztályának hathatós támogatásával az akkori bizottság feladata hasonló volt, mint ma: helyzetelemzés, és a konferenciák előkészítése, megrendezése. Élénken emlékszem a nyolcvanas évek elején létrejött Szakmai Bizottság összetételére, és nem tehetem meg, hogy visszatekintésemben ne említsem az Állatorvos-tudományi Egyetem neves parazitológus professzorának, Varga Istvánnak a nevét. Már akkor szakmájának tudósa, a tehetséggondozás mestere volt, akire mindnyájan felnéztünk. Szerénységével, mértékadó véleményével, kollegiális szellemiségével követendő stílust teremtett, példát mutatott a bizottságban. A szakmai bizottsági tagok közül többen ekkor kezdtük, és vállaltuk fel a tehetséggondozás ügyét. Az intézményi TDK elnökök közül Dér Ferenc, Gulyás László, Juhász Lajos, Víg Péter, Krász Ádám, Veresegyházi Tamás, Sótónyi Péter, Pék Lajos, Nádasy Miklós, Sütő Zoltán, Takácsné Hájos Mária,

Rezessyné Szabó Judit hosszú időn keresztül meghatározó egyéniségei voltak az Agrártudományi Szakmai Bizottság szellemiségének alakításában. És szerencsére már köztünk vannak a fiatalabb korosztály képviselői: Antal Zsuzsanna, Bognár Ákos, és a Pro Scientia Aranyérmesek Társasága képviselőjében Szabari Miklós.

Jó, ha a szakmai bizottság, olyan személyekből verbuválódik, akik több szállal is kötődnek a kutatáshoz, oktatáshoz, akik diákkörösként maguk is átértékelték a siker élményét, megtapasztalták a méltánytalanság keserűségét és érznek erőt ahhoz, hogy a tehetséggondozás ügyét az intézményi pillanatnyi érdeken felülemelkedve, hathatósan támogassák. Amikor a Szakmai Bizottságban a bíráló bizottságok jelölésénél az intézmény képviselője önmérsékletet gyakorol, akkor tudomásul veszi, hogy másik intézmény is méltó szakmai képvisellel rendelkezik, példát mutat a jelen lévő diáknak. Voltak viták régen is, ma is a bizottságban. A vitákat főleg az újonnan érkezők kezdeményezték a jobbítás szándékával. Minden oktatási intézménynek van egy értékrendje, szerencsére a Szakmai Bizottságunknak is. Az értékrendünk közös, nehéz változtatni rajta. Megértő türelemmel fogadjuk az új tagok mindent átalakítani szándékozó igyekezetét, de a döntés felelőssége a Bizottságé, ezért csak megfontoltan haladhatunk.

Az országos konferencia szervezését felvállaló intézmények sokat vállaltak, sokszor erőn felül vállaltak feladatokat, sőt anyagi terheket is, de ez nem jogosít fel arra senkit, hogy akár szándékán kívül is, a túlzott tenni akarás hevületében saját intézményének módszereit egyetemlegesen érvényesítse. A Szakmai Bizottság felelős az országos konferencia lebonyolítása során a szakmaiságért, a tudományosságért, a nevezések és a teljesítmények etikus megítéléséért. Tudom, valamennyi szakmai bizottság erre törekszik és törekvéseiben segítségül hívja a szakma, a tudomány kiválóságait. Mi is ezt tesszük. A bíráló bizottságokba kérjük a szakma képviselői közül azokat, akikről tudjuk, hogy tudományos teljesítményük elismert, hogy több évtizede elkötelezettjei a tehetséggondozásnak, és hitelességük megkérdőjelezhetetlen. Legyenek tudós akademikusok vagy kitűnő pedagógusok. Szerencsére a Szakmai Bizottság bővelkedik tudós támogatókban, akikre mindig számíthatunk.

Jó, ha a szakmai bizottságnak diák tagjai is vannak, hiszen ez a történet róluk és értük szól. Igazságérzetükkel, nyíltságukkal, fiatalos lendületükkel hasznos tagjai lehetnek akár a Pro Scientia ad hoc bizottságnak is. Láthatják, hogy megalapozott döntések születnek és azt is, hogy mindezért etikai felelősséget is kell vállalni. Jó, ha bizottságban résztvevő hallgatói képviselő, titkár maga is diákkörös, vagy PhD-hallgatóként korábban sikeres volt diákkörös, aki érti feladatát és a közös értékeket fel tudja vállalni.

A Szakmai Bizottságra napjainkban kettős szerep hárul. Részben az OTDT döntések végrehajtásának letéteményese, másrészt az intézményi TDK elnökök támasza. Láthattuk, hogy az elmúlt tíz esztendőben a szakmai bizottságok támogatásával létrehozott OTDK adatbázis, on-line nevezés egy sikeresen működő tehetséggondozás országos szervezésének és elismertetésének lehetőségét teremtette meg.

A Szakmai Bizottság tagjainak empatikus képességét növeli, ha a bizottság tagjai közül többen maguk is diákkörösök voltak valaha. Nemcsak amolyan címetesek. Hanem valódiak, akik átérték, mit jelent, ha feltételek híján megghiúsul egy kísérlet, vagy pl. ha a rosszul feltett kérdésre a természet nem nekünk tetszően válaszol. Esetleg átérték az országos konferencia sikerét, netán kudarcát, akik konzulensként hallgatóik eredményeinek jobban tudtak örülni, mint korábban sajátjukénak. Jó, ha a bizottság tagjai között vannak lendületes fiatalok, tapasztaltabb vezető oktatók, mindenben örökké változtatni akarók, és haladni megfontoltan is tudók, diákok és tanárok, akkor munkájuk eredője csak előremutató lehet. Az Agrártudományi Szakmai Bizottság feladata ezeknek az erőknek, a versenyhelyzetből adódó, egyre inkább eltérő intézményi érdekek fölé emelése, a tudományterület tehetséggondozásának felelősségteljes felkarolása és képvisellete az Országos TDK Tanácsban és a felsőoktatás egészében.

FÜGGELÉK

Az Agrártudományi Szekció konferenciáinak fontosabb adatai (1956–2011)

II. OTDK (1956)

GÖDÖLLŐ

Rendező intézmény: Agrártudományi Egyetem

Konferencia időpontja: 1956. április 13–14.

Szekciók száma: 2

Résztvevő intézmények száma: 6

Dolgozatot bemutató hallgató: 21

III. OTDK (1959)

GÖDÖLLŐ

Rendező intézmény: Agrártudományi Egyetem

Konferencia időpontja: 1959. március 25–27.

Szekciók száma: 2

Résztvevő intézmények száma: 6

Dolgozatot bemutató hallgató: 35

IV. OTDK (1960)

DEBRECEN

Rendező intézmény: Agrártudományi Főiskola

Konferencia időpontja: 1960. március 28–30.

Dolgozatot bemutató hallgató: 40

V. OTDK (1962)

BUDAPEST

Rendező intézmény: Kertészeti és Szőlészeti Főiskola

Konferencia időpontja: 1962. május 3–5.

Szekciók száma: 2

Résztvevő intézmények száma: 8

Dolgozatot bemutató hallgató: 64

VI. OTDK (1963)

GÖDÖLLŐ

Rendező intézmény: Agrártudományi Egyetem

Konferencia időpontja: 1963. november 4–6.

Szekciók száma: 3

Résztvevő intézmények száma: 9

Dolgozatot bemutató hallgató: 53

VII. OTDK (1965)

BUDAPEST

Rendező intézmény: Állatorvostudományi Egyetem

Konferencia időpontja: 1965. április 22–24.

Szekciók száma: 3

Résztvevő intézmények száma: 7

Dolgozatot bemutató hallgató: 55

VIII. OTDK (1967)

SOPRON

Rendező intézmény: Erdészeti és Faipari Egyetem

Konferencia időpontja: 1967. március 23–25.

Szekciók száma: 3

Résztvevő intézmények száma: 8

Dolgozatot bemutató hallgató: 66

IX. OTDK (1969)

MOSONMAGYARÓVÁR

Rendező intézmény: Agrártudományi Főiskola

Konferencia időpontja: 1969. április 17–19.

Szekciók száma: 3

Résztvevő intézmények száma: 7

Dolgozatot bemutató hallgató: 74

IX. OTDK (JUBILEUMI 1970)

DEBRECEN

Rendező intézmény: Agrártudományi Főiskola

Konferencia időpontja: 1970. március 26–28.

Szekciók száma: 6

Résztvevő intézmények száma: 16

Dolgozatot bemutató hallgató: 92

X. OTDK (1972)

KESZTHELY

Rendező intézmény: Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Kar

Konferencia időpontja: 1972. április 10–12.

Szekciók száma: 6

Résztvevő intézmények száma: 17

Dolgozatot bemutató hallgató: 103

XI. OTDK (1973)

DEBRECEN

Rendező intézmény: Agrártudományi Egyetem

Konferencia időpontja: 1973. április 26–28.

Szekciók száma: 5

Résztvevő intézmények száma: 18

Dolgozatot bemutató hallgató: 121

XII. OTDK (1975)

SOPRON

Rendező intézmény: Erdészeti és Faipari Egyetem

Konferencia időpontja: 1975. április 10–12.

Szekciók száma: 8

Résztvevő intézmények száma: 20

Dolgozatot bemutató hallgató: 140

XIII. OTDK (1977)

BUDAPEST

Rendező intézmény: Állatorvostudományi Egyetem

Konferencia időpontja: 1977. április 6–8.

Szekciók száma: 9

Résztvevő intézmények száma: 17

Dolgozatot bemutató hallgató: 131

XIV. OTDK (1979)

KECSKEMÉT

Rendező intézmény: Kertészeti Egyetem Kertészeti Főiskolai Kar

Konferencia időpontja: 1979. április 5–7.

Szekciók száma: 9

Résztvevő intézmények száma: 19

Dolgozatot bemutató hallgató: 118

XV. OTDK (1981)

GÖDÖLLŐ

Rendező intézmény: Agrártudományi Egyetem

Konferencia időpontja: 1981. április 6–9.

Szekciók száma: 11

Résztvevő intézmények száma: 21

Dolgozatot bemutató hallgató: 174

XVI. OTDK (1983)

KAPOSVÁR

Rendező intézmény: Mezőgazdasági Főiskola

Konferencia időpontja: 1983. április 6–8.

Szekciók száma: 10

Résztvevő intézmények száma: 20

Dolgozatot bemutató hallgató: 196

XVII. OTDK (1985)

DEBRECEN

Rendező intézmény: Agrártudományi Egyetem

Konferencia időpontja: 1985. április 1–3.

Szekciók száma: 12

Résztvevő intézmények száma: 14

Dolgozatot bemutató hallgató: 199

XVIII. OTDK (1987)

SZEGED

Rendező intézmény: KÉE Élelmiszeripari Főiskolai Kar

Konferencia időpontja: 1987. március 24–26.

Szekciók száma: 13

Résztvevő intézmények száma: 19

Dolgozatot bemutató hallgató: 201

XIX. OTDK (1989)

MOSONMAGYARÓVÁR

Rendező intézmény: KATE Mezőgazdaságtudományi Kar

Konferencia időpontja: 1989. április 5–7.

Szekciók száma: 16

Résztvevő intézmények száma: 24

Dolgozatot bemutató hallgató: 239

XX. OTDK (1991)

SZARVAS

Rendező intézmény: DATE Mezőgazdasági Víz és Környezetgazdálkodási Kar

Konferencia időpontja: 1991. április 9–11.

Szekciók száma: 11

XXV. OTDK (2001)

SOPRON

Rendező intézmény: Nyugat-Magyarországi Egyetem Erdőmérnöki Kar

Konferencia időpontja: 2001. április 17–20.

Szekciók száma: 20

Résztvevő intézmények száma: 26

Dolgozatot bemutató hallgató: 315

Ügyvezető elnök: Dr. Bartha Dénes egyetemi tanár, tanszékvezető

Ügyvezető titkár: Dr. Víg Péter egyetemi adjunktus

Hallgatók képviselője: Mokos Béla egyetemi hallgató

Szakmai Bizottság elnöke: Dr. Pénzes Béla egyetemi docens

XXVI. OTDK (2003)

KAPOSVÁR

Rendező intézmény: Kaposvári Egyetem Állattudományi Kar

Konferencia időpontja: 2003. április 3–5.

Szekciók száma: 22

Résztvevő intézmények száma: 25

Dolgozatot bemutató hallgató: 287

Ügyvezető elnök: Dr. Dér Ferenc tvsz. egyetemi docens

Ügyvezető titkár: Dr. Sütő Zoltán egyetemi adjunktus

Szakmai Bizottság elnöke: Dr. Pénzes Béla egyetemi docens

Rendezvény szervezésében közreműködő munkatársak:

Csorbai Attila tanszéki mérnök

Plutáné Lukács Helga adminisztrátor

XXVII. (OTDK 2005)

SZARVAS

Rendező intézmény: Tessedik Sámuel Egyetemi Központ Mezőgazdasági Víz- és Környezet-gazdálkodási Főiskolai Kar

Konferencia időpontja: 2005. március 31–április 2.

Szekciók száma: 21

Résztvevő intézmények száma: 26

Dolgozatot bemutató hallgató: 268

Ügyvezető elnök: Takácsné dr. Hájos Mária tszv. főiskolai tanár

Ügyvezető titkár: Kobza Róza főelőadó

Szakmai Bizottság elnöke: Dr. Pénzes Béla egyetemi docens

XXVIII. OTDK (2007)

DEBRECEN

Rendező intézmény: Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum

Mezőgazdaságtudományi Kar

Agrárgazdasági- és Vidékfejlesztési Kar

Konferencia időpontja: 2007. április 16–18.

Szekciók száma: 28

Résztvevő intézmények száma: 26

Dolgozatot bemutató hallgató: 297

Ügyvezető elnök: Dr. Jávor András egyetemi tanár

Ügyvezető titkár: Dr. Szűcs István egyetemi docens

Szakmai Bizottság elnöke: Dr. Pénzes Béla egyetemi docens

Hallgatói képviselő: Pluhár Dóra egyetemi hallgató

Rendezvény szervezésében közreműködő munkatársak: Antal Zsuzsanna doktorandusz, Tikász Ildikó egyetemi tanársegéd

XXIX. OTDK (2009)

GÖDÖLLŐ

Rendező intézmény: Szent István Egyetem Gödöllő Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar

Konferencia időpontja: 2009. április 6–8.

Szekciók száma: 29

Résztvevő intézmények száma: 28

Dolgozatot bemutató hallgató: 325

Ügyvezető elnök: Dr. Dimény Judit egyetemi tanár, intézetigazgató

Ügyvezető titkár: Bodnár Ákos egyetemi tanársegéd

Szakmai Bizottság elnöke: Dr. Pénzes Béla egyetemi docens

Hallgatói képviselő: Jung Ivett, PhD hallgató

XXX. OTDK (2011)

KESZTHELY

Rendező intézmény: Pannon Egyetem Georgikon Kar

Konferencia időpontja: 2011. április 6–8.

Szekciók száma: 30

Résztvevő intézmények száma: 30

Dolgozatot (várhatóan) bemutató hallgató: 340

Ügyvezető elnök: Dr. Kocsis Zoltán egyetemi tanár, dekanhelyettes

Ügyvezető titkár: Dr. Hoffman Borbála egyetemi docens

Szakmai Bizottság elnöke: Dr. Pénzes Béla egyetemi docens

Hallgatói képviselő: Sipos Péter PhD hallgató

Gulyás László – Pénzes Béla

ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI SZEKCIÓ

Az állam- és jogtudományok szakmai konferenciája a diákköri mozgalom legelső, sőt, azt is mondhatnánk, a legelső előtti pillanatától a felsőoktatási szakmai versenyek elsőszámú rendezvényének számít. Az 1952 óta működő jogi kari diákkörök már két év múlva konferenciát szerveztek, amelyen a három akkori jogi kar legalaposabb diákmunkáit vitatták meg. Ezt az 1954 óta tartó sorozatot *kronológiai tagolásban* feldolgozta a Szakmai Bizottság korábbi elnökének, *Nagy Árpád-nak* a 2001-ben az OTDT *Anderle Ádám* által szerkesztett ünnepi kötetében megjelent tanulmánya. Ez hűen tükrözi a szerző sok évtizedes személyes elkötelezettségét, aki az 1960-as évektől végigkísérte a diákkörök fejlődését. Világos képet ad az olvasónak a jogtudományi szekció fejlődéséről, folyamatos bővüléséről, és nem hallgatja el az elmúlt évtizedek megoldott vagy megoldatlanul maradt problémáit sem. Tekintettel arra, hogy a Nagy Árpádéhoz (vagy hozzá hasonlóan *Ruszoly József* professzoréhoz) hasonló alaposággal és részletességgel a szekció történetét nem lehetne még egyszer megírni, a jelen tanulmányban más módszert választunk. Az említett tanulmányból csak a tényeket szedjük csokorba, kiegészítve azt az azóta eltelt tíz év adataival, ám adatok statisztikai pontosságú, időrendi feldolgozása helyett egy sokkal szubjektívabb, az állam- és jogtudományi szekció mindennapjairól talán kissé árnyaltabb képet adó, *tematikailag tagolt* feldolgozásmódot választunk. A tisztelt Olvasót pedig arra ösztönözzük, hogy – amennyiben az itt következő összegző megállapítások felkeltik érdeklődését – olvassa el a szekció történetéről korábban készült tanulmányokat is*.

A konferencia

A jogtudományi diákkörök a hazai felsőoktatás tudományos vitáiban hagyományosan aktívan vannak jelen. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint maga a tény, hogy már az országos tudományos diákköri konferencia hivatalos megszervezése (1955) előtti évben, 1954-ben sor került az I. Országos Jogász Diákköri Konferenciára – igaz, csak a budapesti jogi kar hallgatóinak részvételével és Budapesti Városi Konferencia néven. Ezt követően 1963-ig összesen hét állam- és jogtu-

* Pl. Nagy Árpád: *Az állam- és jogtudományi konferenciák*, in: Anderle Ádám (szerk.): *A magyar tudományos diákköri konferenciák fél évszázada*, OTDT, Budapest, 2001, 89–102. o., Zlinszky János: *Utódnevelés – diákkörök*. Válasz az OTDK kérdőívére, in: Anderle Ádám – Koósne Török Erzsébet: *A tehetségéről*. OTDT, Budapest, 2005, 108–119. o., Ruszoly József: *Diákkörök a József Attila Tudományegyetemen*, in: *Diákköri füzetek*. - I. 2., Szeged, 1967, 201–209. o.).

dományi konferenciára került még sor (az OTDK-tól részben eltérő időpontokban, ezért a számozásbeli eltérés, és ezért a számos korai forrásban a ma már nehezen beazonosítható megjelölés). Az 1965-ös VII. OTDK volt az első, amely mellett már nem volt külön számozott joghallgatói konferencia, és ettől kezdődően a joghallgatók szakmai megmérettetései egyértelműen az országos diákköri konferenciák körében zajlottak le. (A konferenciákról a rendelkezésre álló adatokat tartalmazó összefoglaló táblázatot a tanulmány végén közlünk.)

A konferenciák története a konferencia *funkciója, stílusa* alapján két időszakra osztható: egyrészt a „hőskorra”, amikor a karok még csak 2-3 dolgozattal szerepeltek, amelyeknek részletes megvitatására, alapos elemzésére akár több óra is rendelkezésre áll, másrészt pedig az „újkorra”, amely 40-50 dolgozattal kezdődött, és mára akár 290-300 dolgozatig is terebélyesedett szekciót jelöli. Az 1967-es pécsi rendezésű konferencia számítható az elsőnek abban a fejlődési szakaszban, amikor a megelőző 26-29 dolgozat helyett 50 (+ 7 külföldi) dolgozatot mutattak be, ezért a konferenciát belső tagozatokra kellett bontani. Ezt követően ez a nagyságrend állandósult, majd 1995-től 100 körülire, az 1999-es konferenciától kezdődően pedig 200 körülire emelkedett a benevezett és bemutatott dolgozatok száma. Ez a nagyságrend pedig értelemszerűen magával hozta a párhuzamos tagozatok számának növekedését is.

Az egyes diákköri konferenciákat értékelő feljegyzések, illetve a történeti vizsszatekintések ennek az extenzív fejlődésnek a legnagyobb hátrányát abban jelölik meg, hogy a dolgozatok bemutatására szánt idő egyre csökkent, ennek következtében azok beható megvitatására már egyáltalán nem volt (és ma sincs) mód. A szekció azon hagyományai, amelyek szerint egy-egy jogi OTDK valódi tudományos műhelybeszélgetést jelent, amelyben szerző és bíráló, azaz hallgató és professzor (és más hallgatók) egyenrangú vitapartnerként áll egymással szemben, és a termékeny beszélgetésből legalább annyit profitál a szerző, mint amennyit az anyaggyűjtés és a dolgozat megírása során gazdagodott, ma már csupán múltbéli-nek tekinthetők. Igazságtalanok volnánk az Állam- és Jogtudományi Szekcióval, ha az elmúlt idők fölötti nosztalgikus melankóliához nem tennénk mindjárt hozzá azt is, hogy a szekció azonban e nemes hagyományait – még ha csökevényesebb formában is – de igyekezett *mutatis mutandis* átmenteni, és máig őrizni. Más szekciókban ismeretlen és szokatlan módon a jogtudományi szekcióban máig kötelező szabály a „hallgatói opponencia” néven ismert bírálat, vagyis az a gyakorlat, hogy a pályaműveket – természetesen a zsűri oktató tagjai általi „hivatalos bírálat” mellett – 1-1 társakról érkező, felkészült opponens is véleményezi, értékeli. A 90-es években a konferenciák általánossá vált, hogy hivatalos oktatói bírálat nélkül, 2-2 társak hallgató elfogulatlan (?) véleményezése alapján állapít-

ják meg a zsűrik az eredményeket. A szakmai bizottság azonban hamar felismerte, hogy a társkari opponensek nem elfogulatlanok (hiszen, ha maradéktalanul elismerik egy dolgozat erőnyeit, óhatatlanul is saját karuk hallgatóinak esélyeit rontják), és erre, valamint az OTDT részéről jövő, egyre erőteljesebb nyomásra, az opponensi véleményekben előforduló esetleges torzulások, torzítások kiküszöbölését határozta el. A dolgozatok bírálatát akként szabályozta, hogy minden dolgozat minősítése két részből tevődik össze: egy hivatalos zsűrivéleményt (pontosítással meghatározott, összehasonlítható eredményt) egy hallgatói opponensi vélemény egészít ki, amelynek szerzője valamelyik más kar jogi vagy igazgatási szakon tanuló hallgatója. A hallgatói opponensi vélemények tárgyszerűségét pedig egyre inkább pontosított bírálati szempontrendszer segítségével kívánják elősegíteni.

Szervezők és résztvevők

Az állam- és jogtudományi szekcióban részt vevő intézmények körét éppúgy a változó jogszabályi környezet alakította és alakítja, miként a dolgozatok tematikáját. A folyton változó összetételű szakterületen mégis viszonylagos állandóságot, kiszámíthatóságot biztosítanak a Szakmai Bizottság által lefektetett elvi állásfoglalások. Az Állam- és Jogtudományi Szakmai Bizottság szakmai irányítása alá e tanulmány lezárásakor a nyolc jogi képzési hely (az intézmények alfabetikus rendjében a Debreceni Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Károli Gáspár Református Egyetem, a Miskolci Egyetem, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem, a Szegedi Tudományegyetem, valamint a Széchenyi István Egyetem jogtudományi karai), továbbá a Budapesti Corvinus Egyetem Közigazgatás-tudományi Kara és a Rendőrtiszti Főiskola tartozik. A résztvevő intézmények e viszonylag zárt felsorolása annak köszönhető, hogy általában e karok küldenek dolgozatokat a szekcióba. A Szakmai Bizottság természetesen befogadja a más karokról érkező dolgozatokat is, ám erre – nyilvánvalóan a tudományterület specialitásából adódóan – az elmúlt évtizedekben csak elvétve akadt példa (de e ritka esetekben is kevésbé más szakokról, inkább határon túli jogi karokról érkezett dolgozatokról volt szó).

A jogtudományi diákköri konferenciák mögött álló bő hatodfél évtizedes történetet áttekintve a *szervezők* körét illetően három „korszak” különíthető el: 1954 és 1983 között az országos konferenciákon – sokáig szinte egyedül a budapesti jogi kar szervezésében – csak a három jogi kar: a budapesti, a pécsi és a szegedi hallgatói vettek részt. (Az országban másutt – a jogakadémiák megszüntetése és a debreceni egyetem jogászképzésének 1949-ben elrendelt „szüneteltetése” után –

nem folytatható jogászképzés). A három kar egymás között nagyjából forgórendszerben osztotta meg a szervezés gondjait.

A konferenciákon *résztvevő* intézmények száma azonban csak az első tíz konferencián, azaz 1972-ig volt ténylegesen három, mivel a XI. konferenciától (1973) a rendőrök, a XVI.-tól pedig már az új alapítású, és működését 1981-ben megkezdő miskolci jogi kar hallgatói is részt vettek, részt vehettek dolgozataikkal a vitákban. A jog azonban mindig erősen kötődik az adott államhoz, ezért igazán kuriózumként hat az a két kísérlet, amelyek mindegyike Pécshez köthető, és amelyekre a baráti szocialista országok jogi karai is meghívást kaptak. 1967-ben a VIII. OTDK jogtudományi rendezvényein mutathattak be dolgozatot jugoszláv, csehszlovák és NDK-ból érkezett hallgatók, majd 1976 októberében Pécsen a szocialista országok joghallgatóinak részvételével megrendezték az I. (és ilyen formájában egyedülnek maradt) Nemzetközi Diákköri Konferencia jogi szekcióját is. Az ilyen szervezés ugyanis inkább politikai, mint valódi szakmai jelleget adott a rendezvényeknek.

A második szakasz 1985–1997 közé tehető, amikor a *szervezők* köre az akkori Államigazgatási Főiskolával, majd a Rendőrtiszti Főiskolával bővült. E periódusban az Államigazgatási Főiskola kétszer is, míg a Rendőrtiszti egyszer vállalta el (bár a 80-as években még mindenképpen helyesebb a „kapta meg” kifejezés, hiszen az OTDK-k egyes szekcióinak helyszíneiről a minisztérium és a KISZ vezetése határozott) az országos konferencia megszervezését. Ezeken a konferenciákon a *résztvevő* intézmények száma általában hat volt (az immár négy jogi kar mellett a két főiskola), ám 1997-ben már csatlakozott a következő generáció első képviselője, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara is.

Végül a rendezés tekintetében a harmadik elkülöníthető szakasz 1999-ben kezdődött, és mind a mai napig tart. A felsőoktatás jelentős átalakulásával, a képzőhelyek és hallgatói létszámok megemelkedésével ugyanis együtt járt, hogy új jogi karok születtek, amelyek aktív és minőségi tehetséggondozási módszereket valósítottak meg, amellyel méltó társaikká válhattak a tradicionális, ún. „nagy” jogi karoknak. Ennek következménye, hogy az 1990-es évek közepének nagy karalapítási hulláma nyomán 1999-től már nyolc, majd hamarosan tíz kar hallgatói vehettek, vehetnek részt az Állam- és Jogtudományi Szekció rendezvényein. A *szervezés* tekintetében az 1999-es miskolci rendezésű konferencián ugyanis a kari diákkörök képviselői (azaz a Szakmai Bizottság tagjai) megállapodtak abban, hogy a következő konferenciákat az új karok rendezhetik meg, követve alapításuk sorrendjét (így szervezhetett konferenciát 2001-ben a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 2003-ban a Debreceni Egyetem, 2005-ben a győri Széchenyi István

Egyetem, majd 2007-ben a Károli Gáspár Református Egyetem jogi kara. Ezt követően a rendezés joga a forgórendszert (rugalmasan) követve ahhoz kerül, amelyik kar a legrégebben szervezett konferenciát.

Az elmúlt időszak reformjai és a kilátásba helyezett kormányzati intézkedések a szekció összetételében ismét változásokat indukálnak. Az OTDT szakmai struktúrájában a Rendőrtiszti Főiskola a Hadtudományi Szakmai Bizottságban és szekcióban is részes (olyannyira, hogy az nevét Had- és Rendészettudományi Szakmai Bizottságra változtatta), ezért valószínűleg az eddigi évek gyakorlatában megszokottnál kevesebb dolgozattal szerepel a jövőben a jogtudományi konferencián. A BCE Közigazgatás-tudományi Kara várhatóan szintén megváltozott szervezeti keretben vesz majd részt a szekció munkájában. A Szakmai Bizottság mára jól kiforrottnak tekinthető szabályrendszere azonban lehetővé teszi e változások azonnali követését is.

A Szakmai Bizottság egyik legkarakteresebb jellemzője az a törekvés, hogy a *részvevő* karok között teljesítményarányos egyensúlyt tartson, s ennek érdekében immár évtizedes gyakorlatában egy kvótarendszert alkalmaz, amely meghatározza a tagozatba a karok által küldhető dolgozatok számát. A Szakmai Bizottság minden tagja, a szekcióban részt vevő valamennyi kar tudja és a jelenlegi felsőoktatási versenyben érzi ennek az önkorlátozó rendelkezésnek a hátrányait, ugyanakkor minden kar tudja azt is, hogy egy jó konferenciát igényesen megszervezni a jelenleginél nagyobb összlétszámmal már nemigen lehet.

A *részvételi kvóta*, azaz az egyes karok által a szekcióba nevezhető dolgozatok száma a Szakmai Bizottság ülésein folyamatosan alakul. Az 1999-es eredeti megállapodás szerint két csoportot különböztettek meg: a tradicionális „nagy” karokat, és az új alapítású „kis” karokat. Előbbiek kb. 40-40, utóbbiak 20-20 dolgozattal szerepelhettek a konferenciákon 2001–2005 között. Ebben az időszakban még nem lévén a „ranking-nyomás” túl erős, nagyobb anomáliák nélkül tartható volt a megállapodás – különösen amiatt, mivel néhány kar (elsősorban a főiskolai karok) rendszeresen nem töltötték fel a részükre megállapított nevezési létszámot. 2007 és 2009 azonban e kvótarendszer reformját hozta el, hiszen az időközben lezajlott konferenciák megmutatták, hogy a létszámot némileg emelni szükséges, ugyanakkor azt is, hogy a „kis” karok sem olyan kicsik, azaz hallgatóik teljesítménye, eredményessége nagyobb részvételi számra jogosítja őket. Ekkor azonban már az is látszott, hogy egyre nehezebb maradéktalanul megtartatni a karokkal a maguk szabta kvótákat, hiszen minden kar azt tapasztalta, hogy az egyre több hallgatóból egyre több szeretne részt venni az országos megmérettetésen. Ebből aztán egy átalakulási folyamat indult el, és bizonyos átrendeződések következtek.

A Szakmai Bizottság konszenzusos döntése alapján tehát a két csoport helyett előbb három lett (2007-re és 2009-re vonatkozóan), majd egy fokozatosan csökkenő sor alakult ki. A 2011-es OTDK-ra a Szakmai Bizottság a nevezési maximumokat határozta meg: az ELTE, az SZTE, a PTE és a PPKE jogi karai 40-40, a DE és az ME 30-30, a győri Széchenyi István Egyetem jogi kara 25, a KRE ÁJK 20, míg a BCE Közigazgatás-tudományi Kara és a Rendőrtisztviselői Főiskola 15-15 hallgatót nevezhet a konferenciára. A karok komoly elhatározása alapján, a mindenkori szervezők következetes szigorúsága mellett és az OTDT adminisztratív segítségével ezek a nevezési számok valóban betarthatók.

Az irányítás

Az OTDK hőskorában a jogtudományi diákköri konferenciák – miként a pártállamban szinte minden tevékenységé – a mindenkori *oktatási minisztérium* (és a KISZ) felügyelete alá voltak rendelve. A minisztériumban határozták meg a konferenciák rendező intézményeit, a szervezés kereteit, de még arra is voltak (különösen a 60-as években) kísérletek, hogy a hallgatói kutatások, a bemutatandó dolgozatok témáit előírják. Ez utóbbi törekvés azonban, amely szerint kívánatos, hogy pl. a szocialista jogfejlődés időszerű kérdéseivel foglalkozó dolgozatok minél nagyobb számban szülessenek, már a pártállami időszakban sem volt sikeres.

Az 1980-as évektől folyamatosan működik az intézmények belső, öngazgatási rendszere is, amelynek célja elsősorban a felmerülő elvi és szervezési problémák megoldása, és kezdetben lehetőségei is csak idáig terjedtek. A helyi konferenciák esetlegessége, átláthatatlansága, az ebből fakadó előszűrés hiánya, a zsűrik gyakran vitatható döntése, a növekvő résztvevői létszámból, a párhuzamos szekciókból adódó bírálati anomáliák csak néhányat jelentettek a megoldandó kérdések közül.

Az 1990-es években ez az öngazgatás vált kizárólagossá, hiszen az OTDT létrehozta a Szakmai Bizottságait, amelyek jelenleg is a legfontosabb szakmai döntéshozó fórumok. A jogtudományi területen a szakmai bizottság összetétele kezdettől fogva rögzített, hiszen – mint előbb már látható volt – a résztvevő karok is igen nagyfokú stabilitást mutatnak. A Szakmai Bizottság – előbb Nagy Árpád, majd Máthé Gábor vezetésével – fokozatosan dolgozta ki a szervezés alapvető követelményeit. Ezek között legfontosabbak a *karok együttléte* kötelező esetei, amelyek a korábbi konferenciák legproblémásabb területeit fedik le. Ilyen döntések születtek, és születnek pl. a tagozatok és a zsűrik beosztásáról, a részvételi díj mértékéről, ilyen a szekcióban 2005 óta szigorúan betartott 100 000

leütés, amennyiben a dolgozatok terjedelmi korlátját a Szakmai Bizottság meghatározta, de minden konferencia előtt ilyen döntés születik a tagozati helyezések és díjazások száma, valamint összege tekintetében is. Szintén a Szakmai Bizottság rögzítette az elmúlt években a legfontosabb etikai elveket, amelyek hozzájárultak ahhoz, hogy a jogtudományi szekciókban (a joghallgatók közismert „jogorvoslati kedve” ellenére) mindig csak csekély számú, és hamar megnyugtató elrendezést nyert panasz érkezzen.

Az újabb etikai alapelvek egyike a *dolgozatok* tagozatokba történő *beosztásában* érvényesül: a Szakmai Bizottság alapelve szerint a rendező karnak (és képviselőtében az Ügyvezető Elnöknek) a felelőssége, hogy a dolgozatokat főszabály szerint abba a tagozatba sorolja be, amelybe a hallgató a dolgozatát a nevezéskor kérte. Ennek érdekében már az országos felhívásban megjelennek a tervezett tagozatok, így a hallgatók tudatosan készülhetnek egy-egy tagozati szereplésre, és arra is alappal számíthatnak, hogy egy-egy tagozat (természetesen a dolgozatok számának függvényében) valóban létre is jön. A tagozati beosztások elvi szempontjaihoz tartozik az a törekvés is, hogy a kialakítandó tagozatokban hasonló számú dolgozat szerepeljen, hiszen ez az esélyegyenlőség alapkövetelménye. Ezt követően a tagozatlétszámhoz lehet igazítani a kiosztható helyezéseket és díjazásokat is, ezzel a módszerrel pedig maradéktalanul – és ellenőrizhetően – be lehet tartani az OTDT helyezési és díjazási keretszabályait. Azt viszont már a rendező intézményre bízta a Szakmai Bizottság, hogy kevesebb nagy tagozatot (mint pl. 2007-ben, amikor összesen 19 tagozat volt, több akár 16-20 fővel), vagy inkább több, kisebb létszámú tagozatot hoz létre (mint pl. 2003-ban, amikor 25, 2005-ben, amikor 30, vagy 2009-ben, amikor 33 tagozat volt, átlagosan 8-10 dolgozattal).

Hasonló, közmegelégedésre okot adó határozattal döntött a Szakmai Bizottság az *opponensek* személyi körének rögzítésében is. Miután – amint erről korábban már volt szó – a szekció munkájában nagy szerepe van a fiatalabb nemzedéknek, akik maguk dolgozattal még nem szerepelnek, de azt vállalják, hogy a dolgozatokat alapos elemzés alá veszik, ugyanakkor azt is figyelembe kell venni, hogy itt mégiscsak versenyről van szó (nem csupán a hallgatók, hanem – összesítésben – a karok közötti versenyről is), kiemelkedő fontosságúnak ítélte meg a Szakmai Bizottság az opponensi véleményezésre jogosultak körének rögzítését. 2006-ban elvi élel rögzítette döntésében, hogy doktorandusz vagy oktató nem lehet opponens, továbbá olyan szerző, aki maga is dolgozattal indul, lehet ugyan (bár ez nem kívánatos) más dolgozat opponense, de semmiképp nem a saját tagozatában. Annak érdekében, hogy a karokra háruló mind nagyobb anyagi terhen könnyítsen, a Szakmai Bizottság kiállt azon gyakorlat mellett, hogy egy opponens

ne csak egy, hanem lehetőség szerint két (maximum három) dolgozat véleményezését vállalja és lássa el. Ez természetesen a szervezőkre hárít nagyobb terheket, hiszen gondoskodniuk kell arról, hogy az egyes hallgatók által bírálni vállalt dolgozatok ne essenek azonos időpontra. A 2003-as debreceni és a 2005-ös győri szervezők ezt komoly, és szigorúan betartott időtábla segítségével, a dolgozatok bemutatási sorrendjének cseréjét kizáró gyakorlattal oldották meg. A 2011-es pécsi rendezők pedig egy huszáros vágással akként rendezték, hogy bírálatra tagozatonként 2-2 dolgozatot küldtek meg egy-egy karnak, ekként az opponensnek nem kell másik tagozatba átmennie, nem kell a tagozatok munkájának ütemét egymáshoz igazítani, és a hallgatók is alaposabban felkészülhetnek a hasonló tárgyú dolgozatokból, hiszen azokat egymással is összevethetik. Jó példáját szolgáltatja ez a folyamat a szekción belül a fenntartható minőségi fejlődésnek.

Még egy példát említve a Szakmai Bizottság utóbbi évtizedben hozott elvi döntései közül, amely számos korábbi kritika méregfogát húzhatja ki, a Szakmai Bizottság állást foglalt a *zsűrik* személyi összetételében és munkamódszerében is. Olyan etikai szabályokat dolgozott ki és követel meg, mint a *zsűrik kvalifikációja* (a zsűriket a rendező intézmény a résztvevő karok által jelölt zsűritagokból szakmai alapon állítja össze, törekedve arra, hogy a zsűrik lehetőleg valamennyi tagja minősített, tudományos fokozattal rendelkező oktató, vagy a szakma valamely szakterületének kiemelkedő, elismert művelője legyen), a *személyes érintettség miatti összeférhetetlenség* (a pártatlan és független bírálat érdekében nem lehet a tagozatban zsűritag olyan személy, aki valamely, a tagozatba besorolt dolgozat konzulenseként működött közre), *kari érintettség miatti összeférhetetlenség* (nem bírálhatja a dolgozatot az a zsűritag, amely arról a karról érkezett, amelyről a dolgozat – bár amióta a dolgozatok anonimitásáról jellege révén gondoskodnak, ez az elv nem ellenőrizhető, hiszen a dolgozatok „származását” a konferencia előtt a zsűri sem tudhatja meg, ezáltal is elősegítve az objektívebb elbírálást), a *zsűri testületi működésének elve* (a zsűri a tagozatába beosztott dolgozatok bírálatáról testületként, egységes rendben dönt, közösen kialakított, írásba foglalt, indokolt véleményét az elnök jegyzi), a *transzparencia elve* (a zsűrik fentiek szerint készített véleményét egységes időpontban az interneten nyilvánosságra kell hozni). A zsűrik kialakítása tekintetében mindemellett is óriási felelősség hárul a rendező intézményre, hiszen az ügyvezető elnök és titkár köteles gondoskodni arról is, hogy a karok a részvételi kvótához közelítő arányban kapjanak zsűrihelyeket is – persze mindezt a szakmai szabályok maradéktalan betartása mellett. A Szakmai Bizottság azonban úgy gondolja, hogy ezek a szigorú szabályok a konferenciák mind tisztességesebb lebonyolítását, a hallgatók valódi teljesítményének lehetőség szerinti legrealisabb értékelését segítik elő, s ezzel mindenképpen a konferenciák színvonalát emelik.

A dolgozatok és szerzőik

Az Állam- és Jogtudományi Szekció hatodfél évtizedes története során az állam- és jogtudományok minden területe szót és hangsúlyt kapott. Nem állami irányítás és befolyásolás alapján, hanem általában egyéni érdeklődés mentén, sokszor viszont egy-egy karizmatikus oktató egyéniség vonzásában alakultak, formálódtak a dolgozatok. A jogi karokon pedig gyakran fordulnak meg ilyen karizmatikus egyéniségek, akiknek okos, bölcs szemináriumain sok hallgató kap muníciót tudományos dolgozatok elkészítésére. A szekció érdekessége, hogy a jogi képzés folyamán több tantárgyi dolgozatot kell írniuk a hallgatóknak, a diákköri munkák azonban ezeken messze túlnőnek alaposságukban, módszertanukban és következtetéseikben is. A hallgatók szívesen vállalkoznak ilyen dolgozatok elkészítésére, hiszen olyan ismeretekre tehetnek szert a professzorral, témavezetővel közös (de mégis önálló szellemi tevékenységet igénylő és önálló eredménnyel kecsegtető) munkában, amilyenre a képzésben nincs módjuk. A kutatómódszertan, a dolgozatkészítés elméleti és gyakorlati alapjait ugyanis csak így lehet megtanulni. A módszertan is sajátosan jogtudományi: a legtöbb dolgozat elemző-összehasonlító módszerrel születik, de ma már nem ritka az empirikus kutatáson (lekérdezésen) alapuló, új tudományos eredményt produkáló dolgozat sem. Persze a jogtudomány alapvető sajátossága, hogy a dolgozatok tipikusan egyszerűek, megmaradtak, még annak ellenére is, hogy e tudományterületen is egyre fontosabb szerepet kapnak a tehetséggondozó tudományos műhelyek, amelyek az utóbbi években mind szakmai, mind pénzügyi tekintetben országos támogatásra tehettek szert.

Ha végigtekintünk a szekció történetén (pl. Nagy Árpád munkája segítségével), az egyetemek jelenkori legendás professzorainak névsorát látjuk, mint hajdani sikeres diákkörös hallgatót. Csak néhány nagy nevet említve a sorból: Harmathy Attila akadémikus, Vékás Lajos akadémikus, Bessenyei Lajos, Ruszoly József, Sárközy Tamás, Valki László, Sári János, Bruhács János, Nagy Árpád, vagy a fiatalabb nemzedékből Rácz Lajos, Mezey Barna, Kukorelli István, Pokol Béla, Jobbágyi Gábor, Stipta István professzorok, valamint a következő nemzedék is mára több jeles diákkörös tanszékvezetővel is büszkélkedhet. Hosszú évek óta igaz a tétel, hogy eredményes diákköri tevékenység nélkül szinte nem is lehet már bekerülni az oktatói karba, a PhD hallgatói felvételinél is jelentős súllyal esik a latba a tudományos önképzőkörben nyújtott teljesítmény. Ha valamely tudományterületre, akkor az állam- és jogtudományra különösen igaz Szendrő Péter

kijelentése, amely szerint a felsőoktatásban kétféle ember van: az, aki TDK-s volt, és az, aki az szeretett volna lenni.

Az utóbbi évek diákköri konferenciáinak szereplői hasonlóan alkalmasak komoly kutatói életpályára. A szekcióba nevezett diákköri dolgozatok körében ugyanis folyamatosan jelen vannak az *aktuális* jogalkotási vagy jogalkalmazási kihívások, a hallgatók követik, elemzik és értékelik a társadalmi-jogi változásokat. A szervátültetés és szervkereskedelem, a fenntartható fejlődés, a közigazgatás regionális átszervezésének lehetséges módjai, az elektronikus közigazgatás jogi kérdései, az EU-csatlakozással felmerülő problémák, a bolognai folyamat oktatás-irányítási hatásai – mind-mind az előző évtized problémaérzékeny dolgozatainak címei. Ezeken a tanulmányokon jól látszik, hogy nem politikai ösztönzésre vagy nyomásra születtek, hanem a hallgatók táguló világképének lenyomatai.

Ez a korszerűség megjelenik a *tagozatok beosztásában* is. Az 50-es és 60-as években, amikor még nem kellett párhuzamos tagozatokat kialakítani, vagy legalábbis nem sok volt ezekből, a tagozatok elnevezései (tárgyai) szigorúan az egyes jogterületekhez kötődtek (államjog-államigazgatási jog, büntetőjog, polgári jog, állam- és jogelmélet, és az ekkor még elmaradhatatlan politikai gazdaságtan). Az extenzív fejlődés szakaszában ezek a keretek is tágultak. Ennek első jelei a tagozatok megduplázódásai voltak (pl. Büntetőjog I – Büntetőjog II.; Polgári jog I – Polgári jog II, majd III.), ami a dolgozatok bizonyos csoportosítását tette lehetővé (pl. elkülönülve lehetett értékelni a büntetőjog általános részi és a különös részi témáit tárgyaló dolgozatokat, így jobban összehasonlítható csoportokat lehetett képezni, ugyanígy szét lehetett választani a polgári jogon belül a személyi és családjogot, a kötelmi jogot és akár a szövetkezeti jogot is). A következő lépés a (szocialista terminológiával „keresztülfekvő jogágaknak” nevezett területek tagozati önállósodása (munkajog, agrárjog stb.), majd a nem csak egy-egy jogterülethez kapcsolódó, komplex szemléletet igénylő tagozatok megjelenése (így az agrárjogi tagozattól lassan véglegesen eloldódó környezetjogi, a kereskedelmi, a pénzügyi, a nemzetközi jogi, de az Európa-jog jelentős területeit is átfogó versenyjogi, vagy a 2005-ben megjelent „Esetjogi elemzések” tagozat). Az új iránti fogékonyság jele, hogy szinte minden újabb konferencián adódik olyan igény, hogy eddig még nem létezett tagozatot alakítsunk ki. 2011-ben ez az Infokommunikációs és médiajogi tagozat.

Az Állam- és Jogtudományi Szekció nem az egyetlen olyan, amelyben – annak ellenére, hogy a társadalomtudományokban általában hosszabb idő kell egy tudományos teljesítmény kiérlelésére – már jellemző, hogy a Mestertanárnak több Pro Scientia Aranyérmese van, sőt, számos Pro Scientia Aranyérmesnek is vannak már aranyérmesei, illetve eredményes diákkörös hallgatói. Ez a kontinuitás

az, amely meggyőződésünk szerint a nehézségek ellenére is tovább élte és élteti ezt a szakmai közeget, ezt a versenyformát.

Elismerések

Az Állam- és Jogtudományi Szekció munkáját jól jellemzik a hallgatók által megszerezhető elismerések, díjak, helyezések, és az ezek mögött álló szakmai és közéleti érdeklődés is. A szekció joggal büszke arra, hogy rendezvényei a szakmai szervezeteknek, valamint a gazdaság (a rendező intézmény székhelye szerinti jelentősebb lokális) szereplőinek széles körét képes megmozgatni. Megint Szendrői tanár urat idézem, aki sokszor említette az OTDK rendezvényeinek rangját illetően, hogy ez egy olyan esemény, amely miatt a magyar Alkotmánybíróság is elhalasztja ülését, hiszen szinte mindenki ott van a konferencián. Valóban, a szekciók rendező intézményeinek nagy segítséget, a rendezvénynek pedig presztízst jelent, hogy valamennyi jogász hivatásrend országos vezetősége képviselteti magát a konferencián: alkotmánybírák a zsűrikben, főbíró, főügyész, az ügyvédi és a közjegyzői kamara elnöke a megnyitón vagy a zárórendezvényen... – egyáltalán nem ritka kép ez az Állam- és Jogtudományi Szekciókban. Ugyanígy maga mögött tudhatja a szekció az illetékes és érintett minisztériumok támogatását is. Az igazságügyért vagy a környezetvédelemért felelős minisztériumok rendszeresen ajánlanak fel különdíjakat, a miniszter vagy államtitkár részt vesz a megnyitó vagy a záróünnepségen, amint fontos, jeles szakmai szervezetek (Gazdasági Versenyhivatal, Szabadalmi Hivatal, jogi és üzleti kiadók, néha egy-egy bank is). A rendezvényt támogató szponzorok felkutatása az ügyvezető elnökségnek mindig nagy fejtörést okoz, és – bár kétségtelen reklámerkével bír – a társaságokat, szervezeteket egyre nehezebb rábírni a rendezvény vagy egy-egy tagozat támogatására. Az 1990-es években jellemző volt, hogy maguk a karok is különdíjakkal érkeztek, amely az évtized végi és a 2000-es évek eleji konferenciákon karonként 100-100 000 Ft összegben felajánlott különdíjakat jelentett. Ezek a hagyományok azonban a nehezedő gazdasági helyzet nyomása alatt mára sajnos megszűntek.

A konferenciák azonban még ezen külön felajánlások nélkül is nagy terheket jelentenek a résztvevő karoknak, amelyet önréből és alapítványi vagy pályázati forrásból igyekeznek előteremteni, a Hallgatói Önkormányzatok segítségét is igénybe véve. Mindezzel mindaddig lehetővé vált az, hogy a részvétel valamennyi jelenlevő (szerzők, opponensek, zsűritagok és témavezető oktatók) számára a hallgatók anyagi hozzájárulása nélkül volt lehetséges. A jövőben azonban ez egyáltalán nem látszik biztosítottnak, ezért feltétlenül szükséges a hasonló tehetség-

gondozó tevékenység értékeinek elismertetése, és ennek támogatására valamiféle hatékony forrásbevonás.

Az elismerés másik, de az Állam- és Jogtudományi Szekcióban hosszú ideje elismert formája a tudományos szakfolyóiratokban, kiadványokban való publikációs lehetőség. A XXI. században a karok egyre több gondot fordítanak arra, hogy fiatal kutatóik, hallgatóik dolgozataiból legalább részleteket, de néha teljes munkákat is megjelentessenek (ilyenek pl. az ELTE vagy az SZTE kifejezetten diákköri kötetei), mégis óriási rangot, sikert jelent a hallgatóknak, ha egy rangos szakmai folyóirat szerkesztői alkalmasnak találják dolgozatukat, vagy az abból készítendő tanulmányt megjelentetésre (különösen a büntetőjog területén voltak az elmúlt években ilyen felajánlások).

Az elismerések egy következő szintje az OTDT által adományozott Pro Scientia Aranyérem, amelyből – tekintettel arra, hogy az Állam- és Jogtudományi Szekció a legnagyobbak közé tartozik az OTDT jelenlegi 16 szekciója között – a joghallgatók a kétvétenkénti kiosztáskor általában négyet szereznek meg. A benyújtott Pro Scientia Aranyérem pályázatokból (amelynek benyújtására minden, a szekcióban I. helyezést elért hallgató jogosult) az tűnik ki, hogy az igazán sikeres diákkörösök mögött fiatal koruk ellenére már komoly szakmai teljesítmény van: sikerük tehát nem egyszeri fellángolás, hanem módszeres, tervezett tanulmányi és kutatómunka eredménye. Általában jellemző már a több idegen nyelv magas szintű ismerete, a külföldön töltött szemeszterek (ERASMUS), de akár már megjelent tudományos közlemények is. Ez egyértelmű bizonyítéka a konferenciák helyes kiválasztó mechanizmusainak, a tehetséggondozás és tehetségszűrés eredményességének.

Summa

Az elmúlt évtizedeket áttekintve az Állam- és Jogtudományi Szekció kétirányú változással írható le: megfigyelhető egyrészt egy extenzív növekedés, amelyet a szekció munkájában résztvevő intézmények számának emelkedése, ezzel együtt a dolgozatok számbeli növekedése jelez, másrészt viszont a konferencia szakmai vitajellegének előbbivel párhuzamos, és tulajdonképpen törvényszerű csökkenése. Miközben ugyanis az 1950-es, 60-as és 70-es években rendszeresen sorra került konferenciákon egy-egy dolgozat bemutatására nem ritkán akár egy-egy óra is rendelkezésre állt, az 1979. évi OTDK-ról szóló szakmai beszámoló már aggodalommal teszi szóvá, hogy a nagy (kb. 70 dolgozatos) létszám miatt a dolgozatírónak már csak 20 perc állt rendelkezésére ahhoz, hogy dolgozatának téziseit ismertesse, és a két opponens is egyenként 10-10 percben volt jogosult véleményezni

azt. Ez azzal is járt, hogy a dolgozatok *valódi* megvitatása jobbára elmaradt, a szereplések egyre formálisabbakká váltak.

Mára, újabb 30 év elteltével a szerzőknek a párhuzamos tagozatok dacára is csak 15, az opponenseknek pedig mindössze 5-5 percük van érdemi mondanivalójuk alapos kifejtésére. Amennyiben azonban a kisebb tagozatok fentebb említett gyakorlata megmarad, ez a minőségi munka javulását eredményezheti, hiszen egy-egy dolgozatra akár fél óránál is több idő juthatna, azaz alaposabb megvitalásra adna lehetőséget.

A konferenciabeszámolók és a korábbi összefoglalások tükrében felmerül a kérdés: ez a közel hatvan év elegendő volt-e arra, hogy a szinte a kezdetektől meglevő problémákat (értékelési visszasságok, szubjektívizmus, intézményi elfogultság stb.) önszabályozó mechanizmusaival megoldja a szekció közössége? Válaszunk sok tekintetben pozitív lehet: a Szakmai Bizottság fokozatosan kikristályosodó és rögzülő munkamódszerei számos konfliktusforrást képesek kiiktatni, ha az intézmények is a bölcs önkorlátozást választják. A folyamatos egyeztetés, a játékszabályok világos és egyértelmű rögzítése, a nyilvánosság segítségül hívása, az anonimitás biztosítása az utóbbi 5-6 év erőfeszítéseinek eredménye, amelyek meggyőződésünk szerint kiszámíthatóbbá, az esetlegességektől mentesé, átláthatóvá teszik a szekció működését.

Azt is fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy az elmúlt évtizedek gyakori változásai ellenére is sikerült a szekció legfontosabb sajátosságát megőrizni: az *opponensi rendszer* olyan, az OTDK egészét tekintve is egyedülálló értéke az Állam- és Jogtudományi Szekciónak, amely lehetővé teszi az alsóbbéves joghallgatók (és újabban már az osztott képzésben részt vevő, s ezért az oktatásban és kutatásban potenciálisan rövidebb időt eltöltő igazgatásszervező vagy más igazgatási szakos hallgatók) bevonását a konferencia munkájába, s ezzel együtt a tudományos közéletbe is. Így tudják a karok előkészíteni a következő konferencián már önálló dolgozattal megjelenő, eredményes „következő generációt”.

A történeti hűséget a fenti összegző értékelés során mindvégig szem előtt tartva ekként igyekeztünk a magyar felsőoktatás tudományos műhelyeinek, kis és nagy családjának közelgő ünnepéhez hozzájárulni. Sok évtizedes hagyományainkra és eredményeinkre büszkén, ám azok tapasztalataiból a megfelelő következtetéseket levonva köszöntjük a XXX. Jubileumi Országos Tudományos Diákköri Konferenciát.

FÜGGELÉK: Az Állam- és Jogtudományi Szekció rendezvényeinek főbb adatai a megismerhető források alapján (1954–2011)

OTDK száma (éve)	Egyéb megnevezés	Rendező intézmény*	Részrtvevő intézmények*	Bemutatott dolgozatok száma	Tagozatok száma	PSA érn száma
- (1954)	1. Jogász diákköri konferencia	ELTE	ELTE, Szeged, Pécs	6	1	
I. (1955)	2. Jogász diákköri konferencia	ELTE	ELTE, Szeged, Pécs	6	1	
II. (1956)	3. Jogász diákköri konferencia	Szeged	ELTE, Szeged, Pécs	7	1	
- (1958)	4. Jogász diákköri konferencia	Budapest (Joghallgatók Tudományos Egyesülete)	ELTE, Szeged, Pécs	n. a.	1	
III. (1959)	5. Jogász diákköri konferencia	Budapest	ELTE, Szeged, Pécs	45	n. a.	
IV. (1960)	-	- (nincs jogi konferencia)	-	-	-	
V. (1962)	6. Jogász diákköri konferencia	Pécs	ELTE, Szeged, Pécs	28	n.a.	
VI. (1963)	7. Jogász diákköri konferencia	Szeged	ELTE, Szeged, Pécs	29	n. a.	
VII. (1965)	**	ELTE	ELTE, Szeged, Pécs	26	n. a.	
VIII. (1967)		Pécs	ELTE, Szeged, Pécs + Jugoszlávia Csehszlovákia, NDK intézményei	50 + 7 más szocialista országból	6	
IX. (1970)		ELTE	ELTE, Szeged, Pécs	43	5	
X. (1972)		JATE (Szeged)	ELTE, JATE, Pécs			
XI. (1973)		Pécs	ELTE, JATE, Pécs, RTF	51	n. a.	
XII. (1975)		ELTE	ELTE, JATE, Pécs, RTF, Tanácsakadémia, nemzetközi kapcsolatok Intézete (Moszkva) magyar hallgatói	72	?	
XIII.		JATE	ELTE, JATE, Pécs,	54	6	

(1977)			RTF			
XIV. (1979)		Pécs	ELTE, JATE, Pécs, RTF, ÁF (utóbbi „megfigyelőként”)	Kb. 70.	?	
XV. (1981)		ELTE	ELTE, JATE, Pécs	72	?	
XVI. (1983)		JATE	ELTE, JATE, JPTE (Pécs)	73	?	
XVII. (1985)		ÁF	ELTE, JATE, JPTE, ÁF	90	?	
XVIII. (1987)		NME (Miskolc)	ELTE, JATE, JPTE, NME, ÁF	115	16	
XIX. (1989)		JPTE	ELTE, JATE, JPTE, NME, ÁF, RTF	105	?	2
XX. (1991)		ELTE	ELTE, JATE? JPTE, ME (Miskolc), ÁF, RTF	n. a.	n. a.	0
XXI. (1993)		ÁF	ELTE, JATE, JPTE, ME, ÁF, RTF	71	8	4
XXII. (1995)		RTF	ELTE, JATE, JPTE, ME, ÁF, RTF	112	9	3
XXIII. (1997)		JATE	ELTE, JATE, JPTE, ME, PPKE, ÁF, RTF	92	13	3
XXIV. (1999)		ME	ELTE, JATE, JPTE, ME, PPKE, DE, ÁF, RTF	192	21	4
XXV. (2001)		PPKE	ELTE, SZTE (Sze- ged), PTE (Pécs), ME, PPKE, DE, ÁF, RTF	210	24	5
XXVI. (2003)		DE	ELTE, SZTE, PTE, ME, PPKE, DE, KRE, BKÁE (ÁF), RTF, Babes-Bolyai Tudományegyetem (Kolozsvár), George Baritui Egyetem (Nagyvárad)	228	25	4
XXVII. (2005)		SZE (Győr)	ELTE, SZTE, PTE, ME, PPKE, DE, KRE, BCE (ÁF), Babes-Bolyai Tuda- ományegyetem, Károly Róbert Főiskola (Gyöngyös),	270	30	4
XXVIII.		KRE	ELTE, SZTE, PTE,	244	19	4

(2007)			ME, PPKE, DE, KRE, SZE, BCE, RTF			
XXIX. (2009)		ELTE	ELTE, SZTE, PTE, ME, PPKE, DE, KRE, SZE, BCE, RTF, EMTE (Ko- lozsvár)	302	33	4
XXX. (2011)		PTÉ	ELTE, SZTE, PTE, ME, PPKE, DE, KRE, SZE, BCE, VMTDK (Vajdaság)	271 (neve- zett)	31	

* A rendező ill. résztvevő intézmények megjelölésénél mindig a konferencia időpontjában hivatalos megnevezést használjuk. A rendező és a résztvevő értelemszerűen az adott egyetem jogi kara, illetve az államigazgatási és rendőrtisztai főiskolai kar.

** E konferenciától kezdve nincs külön számozása a jogász diákköri konferenciáknak. Viszont a számozásbeli eltérések miatt a forrásokban két 7. számú diákköri konferencia is szerepel: az 1963-ban tartott jogász konferencia és az 1965-ben tartott OTDK.

Balogh Judit – Máthé Gábor

BIOLÓGIAI SZEKCIÓ

A szekció történetében 2011-ben egy tízéves ciklus zárul le. 2001-ben vált külön a természettudományi szekciótól a biológiai tudományok szekciója, és rendezett önállóan országos konferenciát. Legalább két olyan tényező volt, ami ezt messzemenően indokolta. A természettudományi szekció addigra már jócskán kinőtte korábbi kereteit, és ebben a „főbűnös” a biológia volt, hiszen ezen a tudományterületen volt a legnagyobb a pályázók száma, összemérhetően az összes további szakterület által képviselt hallgatók létszámával. Ezen kívül, magán a biológián belül is hallatlan mértékű differenciálódás zajlott le. Míg ezelőtt 30-40 évvel elegendőnek bizonyulhatott néhány tagozat szervezése a hasonló témakörű pályamunkák előadására, addig az ezredfordulóra már a biológia talán legrohamosabban fejlődő tudományterületein – mint például a molekuláris biológia, genetika, mikrobiológia, de említhető az ökológia is – szükségessé vált a nagyobb témakörökön belül altagozatokat is szervezni. Némelyik olyan határtudományt is megjelölt, amely az adott időszakban kezdett igazán kibontakozni, mint pl. a mikrobiális genetika és biotechnológia, a viselkedésökológia stb. Így azután 2001-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetem biológusai vállalták magukra az első önálló konferencia megszervezését, és nagyon stílszerűen, most, tíz év elteltével a kör bezárul, a képzeletbeli diákköri forgószínpadon ismét az ELTE kullisszái jelennek meg, és hívják megjelenésre a kutatómunkájuk eredményeit előtárho egyetemi hallgatóságot.

A 2001-es konferencia abból a szempontból is alapozó jellegű volt, hogy egy új összetételű, a korábbi természettudományi szakbizottságnál jóval kisebb létszámú szakmai bizottság ekkor „vizsgázott” először. Tanulságok bőven adódtak. Ekkor még többé-kevésbé élt az a régi gyakorlat, hogy a dolgozatok végleges formában csak a téli vizsgaidőszak utánra készültek el és kerültek benyújtásra. Ez a dolgozatok bírálatában számos nehézséget, időbeli csúszásokat okozott, kedvetlenül visszhangot váltva ki a hallgatók körében, akik a dolgozataikról írott bírálatokkal csak néhány órával a pályamunkáik bemutatása előtt szembesülhettek, sőt ezek a bírálati lapok is nem egyszer formálisak voltak. Így arra az álláspontra jutottunk, hogy a bírálat módszerén, stílusán változtatni kell. Ezt azzal igyekeztünk javítani, hogy zsűri mint testület is véleményt alkot a dolgozatokról, ami kiküszöbölheti a bírálatokkal kapcsolatos esetleges anomáliákat. Ezen kívül kövendőnek jelöltük meg azt a Szegedi Tudományegyetemen elfogadott gyakorlatot,

hogy az ősszel rendezett helyi konferenciára a dolgozatot már a végleges formában kell beadni, és azon a helyi konferencia után legfeljebb csak a bírálatokban javasolt kisebb javításokat lehet végrehajtani. Ez az elv a továbbiakban is bevált, követendőnek bizonyult.

A zsűrik összetételének kialakításában a rendezőség fontos előkészítő munkát végzett, és ez a továbbiakra is modellként szolgált. A fő tanulság az volt, hogy nagyon gondos, körültekintő előkészítést igényel, hogy a zsűrik összetétele mind a szakmai kompetencia kérdésében, mind pedig az összeférhetlenség elkerülésében optimális legyen. A korábbiakhoz képest azt is sikerült csökkenteni, hogy a bírálók feltűnően eltérő módon értékelték adott dolgozatokat (ez korábban több OTDK-n a tagozatok zsűrielnökeinek komoly szakmai és morális gondot okozott). Az viszont szinte természetessé vált, hogy több tagozatban a végső sorrend igen-igen szoros volt, az első és a hetedik helyezett között is csupán néhány pont különbség volt. Ezen a helyzeten a különdíjak kiosztása helytel-közzel gyógyírt jelentett, de ismételt megállapítható, mint ezt a szakmai bizottság elnöke zárszavában is kiemelte, hogy a „helyzetlenül” maradtak túlnyomó többsége is emelt fővel távozhatt. A konferencia értékelése során a szakmai bizottság egyetértett a rendezők által követett gyakorlattal, mely szerint a szponzorok által felajánlott összegeket legnagyobb részt a helyezettek díjazására fordították. A szponzorok nevének nyilvánosságra hozatalára így is megvolt a mód, sőt a záróünnepségen a legtöbb esetben magának a szponzornak a képviselője adta át a díjakat. Ezzel a megoldással el lehetett kerülni azt a korábbi disszonáns helyzetet, hogy a „felpántlikázott” különdíjak anyagi értékben felülmúlták az első-második helyezettek díjazását.

A konferencia szakmai színvonala határozottan erős volt. Ebben, nagyjából a várható sorrendben, a három nagy egyetem bizonyult a legeredményesebbnek, emellett erősen érződött, hogy több MTA kutatóintézet is jelentős szerepet vállalt a sikeres diákköri dolgozatok témavezetésében, feltételeinek biztosításában. Aránylag kevesebb volt a tanárszakos, és különösen a tanárképző főiskolás pályázó, utóbbiak eredményessége a korábbiak alatt maradt. Ennek okait keresve nehéz másra gondolni, mint arra, hogy a képzés tömegesedése nem kedvez a személyes, közvetlen tanár-diák kapcsolatra épülő tehetséggondozásnak. Ez a jelenség, amelyre már akkor, a bolognai rendszerre való áttérés előtt felfigyelhettünk, a továbbiakban is tartósnak bizonyult. Sőt, sajnos arra is fel kellett figyel-nünk, hogy a korábbi, hangulatos diákköri rendezvényekkel szemben, mind az esti programok, a tervezett hallgatói fórum, mind pedig az egyébként példaadón megszervezett intézetlátogatások csak nagyon mérsékelt részvételnek örvendtek. A rendezőknek egy további elgondolása azonban példaként szolgálhatott, és kö-

vetésre is talált a további konferenciákon. Az, hogy az országos konferencia tudományos életünk egy-egy prominens alakjának magas szintű szakmai előadásával induljon, megadva az alaphangot a továbbiak számára.

A következő konferenciát 2003-ban a Szegedi Tudományegyetem rendezte, hasznosítva az előző konferencia számos tanulságát, egyben iránymutatást is adva a továbbiak számára. A tagozatok beosztása azoknak a szakmai szempontoknak megfelelően történt, amelyeket az előző konferencia előtt kialakítottunk, azonban a hallgatók érdeklődésében bizonyos változások még markánsabban jelentkeztek. Egyes tudományterületek tagozatait össze kellett vonnunk, a dolgozatok viszonylag kis száma miatt. Kevesebb dolgozattal szerepeltek általában a „klasszikus” biológiai tudományterületek, mint például az állatanatómia, a taxonómia, és megjelentek új, zömmel határterületi tudományágak, mint a neurobiológia, a szünzoológia, viselkedésokológia, a természetvédelmi biológia. Nehézségeket főleg az okozott, hogy a húsvét előtti héten az OTDK-val párhuzamosan több más szakmai konferencia is zajlott, ami miatt egyes vezető oktatók részvétele nem volt biztosítható, mások pedig csak egyetlen napra tudtak Szegedre eljönni. Ezért párhuzamosan zajlottak a szünzoológia, hidrobiológia és a természetvédelmi biológia előadásai, ami lehetetlenné tette, hogy adott tagozatban érintettek a rokon tagozatok előadásait meghallgathassák. További gondok pedig azért jelentkeztek, hogy a fentiek miatt szűkült a zsűriben részt vevő, ill. dolgozatokat bíráló oktatók köre. Ennek következtében csak részben sikerült azt az elvárást teljesíteni, amelyet a szakmai bizottság és a szervezőbizottság a konferencia előtti ülésén megfogalmazott, hogy lehetőleg a zsűri tagjai ne legyenek érintettek, mint témavezetők, ill. a zsűritagok és a dolgozatokat bírálók ne legyenek azonosak. Utóbbi elvet később felülvizsgáltuk, mert több esetben előnyösnek találtuk, hogy az írásbeli bíráló, aki a dolgozat anyagát alaposan ismeri, egyben az előadásokon is zsűritag legyen. Sőt, bár a zsűrielnökök, akik többnyire neves professzorok, akadémikusok voltak, és így nem kaptak írásbeli bírálói feladatokat, példamutatóan vették maguknak a fáradságot, hogy maguk is részt vállaljanak a bírálói munkában, segítve ezzel a zsűritagok közötti esetleges véleménykülönbségek áthidalását.

Ezen a konferencián is megmutatkozott, hogy több tagozatban a végső sorrend nagyon szoros volt. A konferencia értékelése során a szakmai bizottság egyetértett a rendezők által követett gyakorlattal, mely szerint a szponzorok által felajánlott összegeket döntően a helyezett díjazására fordították. Emellett támogatandó gyakorlatként jelent meg, hogy rangos szakmai egyesületek is elismerő oklevelet adhattak a kiemelkedő dolgozatok szerzőinek, díjazottaknak is, sőt további kiváló hallgatóknak is. Jóllehet megfogalmazódott olyan kritika is,

amely a díjazás módját, ill. a vele járó éles versenyhelyzetet kifogásolta, a szakmai bizottság úgy foglalt állást, hogy a versenyhelyzet minden tudományos megmérettetés sajátsága, és ezzel a jelöltek a PhD felvételi vizsgákon szembetalálják magukat.

Az előadások általános szakmai színvonala továbbra is erős maradt, emellett még a korábbiaknál is jobban érvényesült a nagy egyetemek, különösen az ELTE és az SZTE dominanciája. Ezt tükrözi az is, hogy a Pro Scientia aranyérmes pályázatokban is e két nagy egyetem növendékei nyújtották be a legesélyesebb pályázatokat, olyannyira, hogy az első 8 pályázóból a legjobb 4-5 kiválasztása a szakmai bizottságnak igen komoly fejtörést okozott, és gondos, több szempontú mérlegelést igényelt. Megmutatkozott, hogy azok az egyetemek vannak a diákköri munka lehetőségeit tekintve is kiemelt helyzetben, ahol fontos kutatóműhelyek működnek az egyetemi tanszékek mellett, mint például az SZBK vagy az az MTA tanszéki kutatócsoportok. Ilyen körülmények között a versenyfeltételek még inkább egyenlőtlenekké válnak, de ez, mint több bizottsági tag megállapította, hasonlóképpen van a tudományos élet más területein, illetőleg nemzetközi viszonylatban is.

A vendéglátók példaadóan szervezték meg a zsűritagok és a kísérő tanárok el látását, a TTK Dékáni Tanácstermében a szünetekben vagy az előadások előtt mindig nyílt lehetőség egy-egy baráti beszélgetésre, kávé vagy üdítő elfogyasztása mellett. A szálláshelyek is jók voltak, sőt az előadások helyszíne és a szálláshelyek közti (ingyenes!) közlekedés is kedvezően alakult, hála a szervezők és a szegedi közlekedési vállalat egységének, amely példa lehet további diákköri konferenciák szervezői számára is. Folytatódott az a rendezői gyakorlat is, hogy a konferencia egy vezető tudós nagy érdeklődésre számot tartó előadásával indult. Fontos fejleménye volt ennek a konferenciának, hogy a szakmai bizottság a tanulságok összegzésével mintegy „útravalókat” fogalmazott meg a további bizottsági tevékenység számára, az alábbiak szerint.

- Az OTDK megrendezése előtt legalább fél évvel fel kell venni a kapcsolatot a tudományos rendezvényeket szervező nagyobb szervezetekkel, társaságokkal (MTA, Magyar Biológiai Társaság, Magyar Genetikai Társaság, Magyar Biokémikusok Egyesülete stb.), tájékoztatva őket az OTDK Biológia Szekció időpontjairól, a rendezvények ütközéseinek elkerülése végett.
- Határozottan elkerülendő a zsűritagok és a témavezetők közti személyes átfedés, továbbá, hogy az írásos opponenciákat is független bírálók írják, és ha a két bírálat közt nagy az ellentmondás (8-10 pont), akkor a zsűrielnök feladata a kialakult ellentmondások feloldása. Emellett megkövetelendő, hogy a bírálók a meg-

adott pontokat *minden esetben szövegesen is alaposan indokolják*, ami a hallgatónak is és a zsűrinek is támpontot, segítséget ad.

- Kíváncsú, hogy a dolgozatokhoz a témavezető tegyen egy nyilatkozatot, hogy a dolgozat milyen mértékben a pályázó saját, egyéni munkája, ill. mennyire épül egy kutató team (labor) eredményeire.
- Végezetül, kíváncsúként jelöltük meg (elégé idealista módon), hogy legyen állandó, előre tervezhető, központilag biztosított díjalap, ahelyett, hogy a szervező bizottság ideje jelentős részét szponzorok felkutatására fordítsa, ami a gazdaságilag kevésbé tehető régiókban eleve kevesebb sikerrel kecsegtet. Emellett kértük az egyes szakterületeket képviselő rangos tudományos egyesületeket, szervezeteket, hogy a díjalaphoz való hozzájárulásuktól függetlenül, elismerő oklevelekkel is segítsék a kiváló, magas színvonalú munkák szélesebb körű szakmai, erkölcsi elismerését, amely aztán a későbbi tudományos pályán is megbecsülést jelent.

Szeged után a biológiai OTDK stafétáját 2005-ben Pécs vette át. Ez a konferencia minden korábbihoz képest szakmailag tagoltabb és népesebb részvételű volt, világosan mutatva annak a korábbi döntésnek a helyességét, hogy a biológia OTDK önálló szekcióban kerüljön megrendezésre. Az a helyes elv is a korábbiaknál jobban érvényesült, hogy a dolgozatokat a helyi konferenciák már lényegében kész állapotban kell bemutatni. Miután a helyi konferenciák megfelelő rendben lezajlottak, a konferenciára benyújtott dolgozatokban csak a hallgatói időszakban végzett munkák eredményei szerepeltek, így vitás vagy visszás eseteink nem voltak. Ezen a konferencián már az elektronika jelentős szerepet játszott, és segítette, hogy minden időben rendelkezésre álljon. A korai jelentkezési határidő azt is lehetővé tette, hogy az esztétikus kiállítású összefoglalás-kötet időben megjelenhetett, és a hallgatók a konferenciacsomaggal együtt a bírálatokat is kézhez kaphatták. A konferencia honlapja is korán elkészült, és mindvégig jól működött, a konferencia tagozatbeosztása és időrendje jól nyomon követhető volt. Szakmai bizottsági üléseink azokra a pontokra koncentráltak, amelyek a korábbi konferenciákon eddig a legtöbb gondot okozták (többek egybehangzó tapasztalatai szerint): ilyen volt a tagozatbeosztás és a zsűri összetétele.

Miután a jelentkezések viszonylag korán megtörténtek, kellő idő maradt a tagozatbeosztás véglegesítésére. A legtöbb tagozat létszáma egyenletes volt, és reális lehetőséget adott a 3 (esetleg 4) legjobb dolgozat helyezéseinek kialakítására. A nagy érdeklődés miatt 4 tudományterületen 2-2 tagozatot kellett létrehozni a 20-nál több jelentkező miatt (biokémia, molekuláris biológia, hidrobiológia, szünzoológia). Mivel 2005-ben a konferencia időpontja nem ütközött más, jelen-

tős országos rendezvénnyel, ezért a konferencia időbeosztásában és a zsűritagok felkérésében külső kényszerek nem érvényesültek. A szervező bizottság gondos, körültekintő előkészítő munkával sikeresen elkerülte azt, hogy a zsűrik összetétele és a tagozatban szereplő hallgatók között összeférhetetlenség álljon fenn. Emellett a szervező bizottsággal közösen létrehoztunk az egyes tagozatok zsűritagjairól egy olyan adatbázist is, amely a további konferenciák rendezőit segítheti. A megfelelő felkészültségű zsűrik összeállítását leginkább csak az nehezítette, hogy némelyik tagozat (pl. etológia, hidrobiológia) dolgozatai zömmel ugyanarról az egyetemről érkeztek. Itt néhány potenciális zsűritagtól, ill. bírálótól el kellett tekinteni, témavezetői voltuk miatt. Az is kitűnt, hogy néhány lényeges, újabban kibontakozó szakterület zsűrizésbe bevonható szakemberbázisa sajnálatosan szűkös (immunológia, virológia, etológia, evolúciobiológia stb.). Itt a fiatalabb kutatógeneráció beérése hozhatja meg a kedvező változást. A tagozati zsűrik többségére viszont az volt jellemző, hogy neves tudósok, professzorok és akadémikusok is szívesen vállalták a zsűrielnökséget, ill. tagságot. Ez igen kedvező visszhangot váltott ki mind a rendezők, mind pedig a konferenciát értékelő szakmai bizottság részéről. Az is jó, és a továbbiakban mások által is követett kezdeményezés volt szervezők részéről, hogy minden nap, mintegy fél órával a tagozatok munkájának megkezdése előtt volt egy rövid egyeztetés. Így a helyezéseket eldöntő és a díjakat odaítélő zsűri értekezletén már érdemi vita nem folyt, hanem harmonikus légkörű egyeztető megbeszélés zajlott. Szintén kedvező, kellemes légkörben zajlott a konferencia minden ünnepélyesebb, illetve informálisabb rendezvénye is. A konferencia magas színvonala mellett, a helyezések most is szoros versenyben dőltek el, az elégedettség érzését a nagy számú „különdj” (általában könyvjutalom) is fokozta (tehát nem egyértelműen a pénz dominált...). A fentiek alapján az sem volt váratlan, hogy a konferencia után a „Pro Scientia” aranyérmekre számos, többnyire értékes pályázat érkezett. Tovább folytatódott az a tendencia is, hogy jelentős az MTA kutatóintézetek és kutatócsoportok részesedése a TDK-dolgozatok témavezetésében, ami pozitívan értékelhető. Emellett azonban az a negatív tendencia is folytatódott, hogy a főiskolák szinte kiestek nemcsak a helyezésekért folyó versengésből, de ami ennél sokkal szomorúbb, a konferencián részvétel lehetőségeiből is. *Sajnos, ez megerősítette azt az akkor előrelátásként megfogalmazódott, és azóta megerősödött aggályt, hogy a lényegében főiskolai szintű BSc képzés merev formában való bevezetése egyetemünkön is hasonló helyzetet fog teremteni, törést okozva a már középiskolás szinten elkezdett tehetőség gondozásban.*

A soron következő konferencia megrendezését az eredetileg felkért szombathelyi Berzsenyi Dániel Főiskola sajnós, nem vállalhatta el. Így a Debreceni Egyetemen a TTK Biológia és Ökológia Intézetének koordinálásával került meg-

rendezésre a XXVIII. OTDK Biológia Szekciója, 2007. április 4–6. között. Ennek már az Egyetem új biológiai központja adott otthont. Erre szükség is volt a benyújtott dolgozatok és a résztvevők száma alapján. A 20 hazai intézményből, ill. karról és 2 határon túli intézményből összesen 274 dolgozatot neveztek be, amelyek közül 264 került elfogadásra és bemutatásra. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy a részvétel emelkedő tendenciája lényegében nem torpant meg, annak ellenére, hogy a költségek emelkedtek. Az előadások a pécsi konferenciához hasonlóan 28 tagozatban zajlottak, ami azt mutatja, hogy ez a beosztás és a dolgozatok zsűrizésének módja is kikristályosodott. Miután folytatódott a korai jelentkezések gyakorlata, a tagozatbeosztás véglegesítése is zökkenőmentes volt. Három kisebb tagozattól eltekintve (Bioinformatika, Taxonómia és Evolúció, Természetvédelmi Biológia) a többi tagozat létszáma (többnyire 10-12) viszonylag egyenletes volt. A nagy érdeklődés miatt 7 tudományterületen kellett 2-2 tagozatot létrehozni, a 20-nál több jelentkező miatt (biokémia, mikrobiológia, molekuláris biológia, neurobiológia, hidrobiológia, növényökológia, szünzoológia).

Debrecenben is folytatódott az az alaptendencia, hogy a legtöbb dolgozat, és ezzel együtt a helyezések is szinte kivétel nélkül, a nagy egyetemek természettudományi karairól kerültek ki. Ezeken vannak a biológiai tudományos diákköröknek a legerősebb bázisai. Továbbra is látszott, hogy az ELTE-n és a Szegedi Tudományegyetemen kimutathatóan jelentős az MTA kutatóintézetek részesedése a TDK-dolgozatok témavezetésében. A Debreceni Egyetemen pedig az integráció kedvező következményeként jelent meg, hogy a korábbinál nagyobb számban vettek részt a TTK-hoz tartozó, de munkájukat az OEC laboratóriumaiban végző molekuláris biológus hallgatók. Sajnos, az a negatív tendencia is továbbfolytatódott, hogy a főiskolák hallgatói nagyon gyér számban szerepeltek ezen a konferencián is, megerősítve korábbi aggályainkat a bolognai típusú képzési rendszer merev átvételével kapcsolatban. Kötetlen megbeszélésen tárgyaltuk meg a diákköri mozgalom kilátásait is, tekintettel a bolognai reformra, amely ezen a konferencián érezte először komolyabb formában a hatását. Bevált az a korábbi gyakorlat is, hogy a konferencián volt egy olyan szemináriumi terem, ahol a tagozatok zsűritagjai kötetlen megbeszéléseket folytathattak egymással. Ennek, és a bírálati szempontok világos meghatározásának köszönhetően a helyezések tárgyszerű légkörű egyeztető megbeszélésen dőltek el. Ezen a konferencián is szoros verseny folyt a helyezésekért, és a zömmel könyvjutalom formájában megadott különdíjak miatt továbbra sem egyértelműen a pénz dominált. Az a tendencia is folytatódott, hogy a „Pro Scientia” aranyérmekre színvonalas pályázatok futottak be.

A konferencia előkészítésével kapcsolatban szakmai bizottságunkat az a jogos kritika érte, hogy a korábban kialakított egységes állásfoglalásunk ellenére, nem minden intézményben tartották be, hogy a dolgozatokat a házi konferenciákon már lényegében kész állapotban kell bemutatni. Ezért ezzel a kérdéssel szakmai bizottságunk kiemelten foglalkozott, a helyi konferenciák megfelelő rendben lezajlottak, az V. éves hallgatók számára a tavaszi félév folyamán, a többiek számára pedig az őszi félévben, november végén. Ennek köszönhetően a konferenciára benyújtott dolgozatokban ténylegesen csak a hallgatói időszakban végzett munkák eredményei szerepeltek. A konferencia elektronikus előkészítése a pécsi tanulságok alapján történt, és ennek köszönhetően zavartalanul működött. A szervező bizottság körütekintő előkészítő munkájának köszönhetően teljes mértékben sikerült elkerülni azt, hogy a zsűrik összetétele és a tagozatban szereplő hallgatók témavezetői között összeférhetetlenség álljon fenn. Ezt az is elősegítette, hogy a konferencia szervezői használhatták az előző konferencián létrehozott adatbázist az egyes tagozatok zsűritagjairól. Azt a korábban tapasztalt helyzetet, hogy néhány lényeges biológiai szakterület zsűrizésbe bevonható szakemberbázisa nem túl népes (immunológia, virológia, taxonómia, etológia, evolúcióbiológia stb.), azzal sikerült enyhíteni, hogy a szervezők nagyobb mértékben igyekeztek kutatóintézeti munkatársakat (SZBK, Gödöllő, Martonvásár) és orvosegyetemi oktatókat is bevonni a bírálói és zsűrimunkába. A zsűrikbe meghívott kollégák és a bírálók, a korábbiakhoz hasonlóan, most is tiszteletdíj nélkül látták el feladatukat, de a zsűritagok szállás és étkezési költségeit a szponzorok által felajánlott támogatásokból és az OKM támogatási keretéből biztosítani lehetett. Öröndetes volt, hogy a szervezők által megkeresett cégek, egyesületek, nemzeti parkok stb. közül többen ajánlottak fel támogatást a rendezvényhez, bár hozzájárulásuk formája és mértéke nagyon változó volt. Újdonságként jelentkezett, hogy a helyezések díjainak és a különdíjaknak a biztosításához a konferencián szponzorként jelent meg az Egyetem több szervezeti egysége: a Tudományegyetemi Karok, a Biológia és Ökológia Intézet, a Hidrobiológiai és a Növényteni Tanszék.

A legutóbbi, XXIX. OTDK biológiai szekciójának főbb eseményeiből és eredményeiből az alábbiakat emelhetjük ki. Ez a konferencia Veszprémben, 2009. április 8–10. között került megrendezésre a Pannon Egyetemen, a Limnológiai Intézeti Tanszék koordinálásával. A tanszék oktatói gárdája és diákkörös hallgatói nagyfokú szervezettséggel és körütekintéssel látták el ezt a munkát. A dolgozatok befogadását és elbírálását jelentősen megkönnyítette és meggyorsította a rendezők által kialakított felhasználóbarát informatikai rendszer, amelynek működéséről a konferencia után is többen nyilatkoztak elismeréssel. Ennek köszönhetően a hallgatók időben megláthatták a bírálatokat és a bírálók

által írásban feltett kérdéseket. Ez a rendszer a bírálók munkáját is nagyban megkönnyítette, lépésről lépésre vezetve őket végig a bírálat folyamatán, elősegítve azt, hogy a dolgozatokról egységes módon és valóban érdemi bírálatok készüljenek. Az elektronikus dolgozatbeadás és -bírálat a folyamatot jelentősen fel is gyorsította.

A konferencia rendezői az igényesen megszervezett megnyitó- és záróünnepessel is igyekeztek megadni a konferencia rangját. A szakmai program ezúttal is igen sűrű volt. A rendezőség minden tagozati ülésszak előtt biztosította a zsűritagok részletes tájékoztatását a Limnológiai Tanszék előadótermében, amely az egész konferencia időtartama alatt tanácskozási és találkozási színhelyként szolgált a zsűritagok részére. Az absztraktkötet ezúttal különösen esztétikus kiállításúnak bizonyult, időben megjelent, és a regisztrációkor rendelkezésre állt. A pécsi és debreceni konferenciákhoz képest a pályamunkák számát és a résztvevők létszámát tekintve némi csökkenés volt tapasztalható, különösen a témavezetők és a szakmai bizottsági tagok részéről, a megnövekedett költségek miatt. A 16 hazai intézményből, ill. karról és egy határon túli intézményből (Babes-Bolyai Egyetem, Kolozsvár) összesen 244 dolgozatot neveztek be, amelyek közül valamennyi elbírálásra került, azonban végül 237 dolgozatot mutattak be.

Sajnos, ennek a konferenciának az anyagi keretfeltételei a korábbiaknál jóval nehezebbeknek bizonyultak. Jóllehet a rendező egyetem által beadott TÁMOP-pályázat biztosíthatta volna a szervezési költségek fedezetét, de ez a rendezvény idejére nem érkezett meg. Az alaptámogatásként kapott OM összeg pedig sajnos, nem állt arányban a feladat nagyságával, mégis csupán ez képviselte a befolyt nevezési és részvételi díjakon kívül az egyetlen jelentős támogatást. Súlyosan érintette a rendezőket az áfaszabályok kedvezőtlen változása is, amelynek „köszönhetően” számos korábban ígéretet tevő szponzor elállt a konferencia támogatásától. Ennek ellenére biztosítva volt a résztvevők kellő színvonalú ellátása, jóllehet a résztvevők étkeztetése után reprezentációs adót kellett fizetni, szállásköltségükre pedig idegenforgalmi adót, a minden esetben felmerülő áfa mellett. A korábbiakhoz hasonló összjövedelekre (pl. rektori fogadás) azonban már nem kerülhetett sor.

A konferencia-előadások, jóllehet az előadások száma valamivel kisebb volt, mint az előző két konferencián, a korábbiaknál több, 32 tagozatban zajlottak. A tagozatok szakmai megoszlása a korábbiakhoz hasonló volt. Egy-egy tagozatra átlagban csupán 7-7 dolgozat jutott, amelynek helyességéről megoszlottak a vélemények, azonban a Szakmai Bizottság ebben nem kívánta a rendezők által képviselt koncepciót megváltoztatni. A korábbi gyakorlatnak megfelelően, minden tagozatban a dolgozatokat 2 független bíráló, az előadásokat pedig 3 tagú zsűri

értékelt a Szakmai Bizottság által jóváhagyott szempontok szerint. Az az elv is teljesült, hogy a bírálók és a zsűritagok lehetőleg ugyanazok a személyek legyenek. Visszalépések sajnos, most is voltak, így két esetben a rendezők már nem tudták elkerülni, hogy a zsűriben (társ-) témavezető is jelen legyen. Ilyenkor azonban ez a személy nem vett részt a bírálatban, és két zsűritag pontszámaiból alakult ki a megfelelő pontszám. Részben a lemondások, részben anyagi okok (úti- és szállásköltségek!) miatt is úgy alakult, hogy egyes tagozatok zsűrijeiben el kellett tekinteni több, korábban nagy tapasztalatot szerzett zsűritag részvételétől. Egyes tagozatok zsűrijei ezért kissé egyoldalú összetételt mutattak (pl. az MTA Limnológiai Kutató Intézetének erőteljes részvételével). A díjak odaítélése általában komolyabb nézeteltérések nélkül zajlott, bár egy esetben erősen kifogásolták, hogy nem lehetett osztott első díjat adni. Nyilvánvaló volt, hogy adott körülmények között a díjazásra fordítható összeg (1,450 millió Ft) jóval csekélyebb volt, mint a legutóbbi konferencián (2,390 millió Ft), és a díjak jelentős része könyvvitalom volt.

A konferenciának emellett számos szakmai tanulsága is volt. A minden tekintetben kiválóan működő elektronikus rendszernek megvolt az a „mellékhatása” is, hogy mivel a tagozatbeosztás véglegesítése is elektronikusan történt, érdemben meg nem vitatott véleménykülönbségek maradhattak a tagozatok optimális méretéről. A gyakorlat végül azt mutatta meg, hogy az adott (kis) létszámok mellett is reális lehetőséget adódott a 3 (esetleg 4) legjobb dolgozat helyezéseinek kialakítására. Abban a korábban vitatott kérdésben sikerült előrelépünk, hogy véleményünk egységessé vált abban, hogy az írásbeli bírálók és az előadások zsűrijei lehetőleg azonos személyek legyenek. Folytatódott az a tendencia is, hogy a bírálói- és zsűrimunkába legutóbb is be kellett vonni kutatóintézeti munkatársakat (SZBK, Tihany, Gödöllő, Martonvásár) és orvosegyetemi oktatókat is.

A helyezések általában szoros versenyben dőltek el, és a „Pro Scientia” aranyérmekre is színvonalas pályázatok érkeztek. A legtöbb dolgozat, és ezzel együtt a helyezések is jórészt – bár nem kizárólag – a négy nagy egyetem természettudományi karairól kerültek ki. Továbbra is ezeken vannak a biológiai tudományos diákköröknek a legerősebb bázisai. A Pannon Egyetem nemcsak „házigazdaként” mutatkozott be előnyösen, hanem abban is, hogy számos hallgató munkájának támogatásában kedvezően érződött a szomszédos Limnológiai Kutató Intézet szellemi bázisa. A főiskolai hallgatók részvételének szinte teljes hiánya újra megerősítette korábbi véleményünket, hogy az osztott képzés, illetve a főiskolai szintű BSc képzés merev formában való bevezetése egyetemünkön is kedvezőtlen következményekkel fog járni. A nagy érdeklődés miatt 2 tudományterületen 3-3 (mikrobiológia, molekuláris biológia), más tudományterületen pedig 2-2 ta-

gozatot (genetika, immunológia, neurobiológia, sejtbiológia) kellett létrehozni a jelentkezők nagyobb száma miatt. Ugyanakkor a „szuprabiológiai” területek iránti érdeklődés csökkenni látszik, talán amiatt is, hogy a jelenlegi, de még inkább a jövőbeni három fokozatú képzési rendszer mellett kevesebb idő és lehetőség biztosítható az időigényes (és gyakran időjárásfüggő!) terepi munkákra.

Az elmúlt évtized története tehát számos tanulságot hordoz. A Biológia Szekció a számos nehézség ellenére továbbra is nagy népszerűségnek örvend. Elsősorban a nagy egyetemeken a diákköri munkának jelentős bázisai vannak, ahol legkiválóbb professzoraink, egyetemi oktatóink áldozatos munkájának köszönhetően olyan kutatói műhelyek jöttek létre és működnek, amelyek évtizedekre kell, hogy biztosítsák a szakterület utánpótlását. Ebben a tevékenységben méltóképp vesz részt több akadémiai kutatóintézet és kutatócsoport, jelezve azt, hogy az egyetemi MTA kutatócsoportok fenntartása mindkét fél érdeke és hatékonyan szolgálja a diákkörök tevékenységét is. Fontos tanulság az is, hogy felsőoktatásunknak a tudományos diákkörök már évtizedek óta integráns részei. Ezért ami felsőoktatásunkban történik, elkerülhetetlenül érinti a tudományos diákköröket is. Változtatásokat tehát csak úgy lehet és szabad megtervezni és végrehajtani, hogy eközben lássuk ezeket az összefüggéseket és mérlegeljük a lehetséges hatásokat a diákköri munkára, és rajta keresztül a tudományos utánpótlás nevelésére. A tehetséggondozásnak és az elitképzésnek erre a formájára okvetlenül szükség van, mert ez teremti meg a tudomány műveléséhez nélkülözhetelen kapcsolatot a kutatói nemzedékek között, viszi tovább a munka folyamatosságát és önmegújulását.

Varga Zoltán

TERMÉSZETTUDOMÁNYI DIÁKKÖRÖK (1952–1999)
FIZIKA, FÖLDTUDOMÁNYOK ÉS MATEMATIKA SZEKCIÓ (2001–2011)

Természettudományi diákkörök a felsőoktatási intézményekben

A II. világháború előtt nem foglalkoztak szervezett keretekben a természettudományi kutatásokat végző hallgatókkal. Az utánpótlás-nevelést inkább egy-egy oktató, tudós tekintette feladatának. Egyes hallgatók intézeti kulccsal, szabad könyvtár-használattal, dolgozóasztallal vagy fiókkal rendelkeztek, de tevékenységük nem volt közismert. Az egyetemek viszonylag hamar felismerték, hogy a diákok kutatómunkája fontos szerepet tölt be a felsőoktatásban, a tudományos utánpótlásban, szakmai elhivatottságra nevelésben, és az önálló tudományos alkotómunka megalapozásában.

Az 1950-es évek elején egyre nagyobb számban alakultak önképző körök, majd diákkörök is egy-egy tanszékhez vagy intézethez kapcsolódva. A tudományos diákkörök az egyetemek, főiskolák legszínesebb, legtöbb lehetőséget nyújtó szinterei lettek. Azokban a diákkörökben értek el kiváló eredményt a hallgatók, amelyeknek szakmai vezetője intézet- vagy tanszékvezető volt, akiknek a szakmát ismerő és jó szervezőkészséggel rendelkező asszisztens segítette munkáját, és sikeres volt a diákutikár kiválasztása is. Ahol ezek a személyi feltételek együtt voltak, a legtehetségesebb hallgatók rövidesen szép eredményeket értek el. A természettudományi képzéssel foglalkozó tanszékek mellett működő diákkörök viszonylag korán megerősödtek, népszerűvé váltak, hamar sikeresek lettek. 1952-ben az országban működő 97 diákkör több mint fele a természettudományok szakterületén szerveződött, a diákkörök taglétszáma 4-5-től 20-25 főig terjedt. A diákköri tagság kritériumát különböző módon értelmezték. „Tudományos diákköröknek tagja lehet minden erkölcsi-politikai szempontból kifogástalan egyetemi (főiskolai) hallgató, akinek általános tanulmányi eredménye jó, az illető szakágban az átlagnál magasabb szintet ér el, és rendszeres tevékenységgel segíti a tudományos diákkörök célkitűzéseinek megvalósítását.” (Szűts Pál, 1960) Az „erkölcsi-politikai szempontból kifogástalan” feltétel kivételével máig tartalmazza a TDK SZMSZ-ek zöme a fenti feltételeket.

„Eleinte a kör jellegét, a munkatervet, a tagok számbavételét, a tagfelvételt, az ülések jegyzőkönyveinek vezetését, a munka értékelését, a beszámolókat talán túl is hangsúlyozták” – írja Abonyiné Palotás Jolán a Természettudományi Szakmai Bizottság korábbi elnöke, aki a gazdaságföldrajzi diákkör vezetője volt a JATE-n és még ma is őrzi az akkori diákköri jegyzőkönyveket tartalmazó naplót, amelyet

időnként „a kari diákköri tanács elnöke, illetve a dékánhelyettes láttamozott. A Diákköri Tanács (kari, intézményi) hagyta jóvá a körök tematikáját, és megerősítette tagságukban a körök által felvett tagokat. A szakmai tudományos vezetés a professzorok, oktatók kezében volt. A szervezőmunkában azonban az akkori ifjúsági szervezetek nagyobb részt vállaltak, mint ma a Hallgatói Önkormányzatok.” (Abonyiné, 2001)

„A diákköri munkának nem egyetlen megnyilatkozása és célja a diákköri nyilvános ülés, hanem életének és eredményének a tükré”, írja Kovács Ödön szegedi docens a Természettudományi TDK kapcsán a Felsőoktatási Szemlében 1956-ban. Hangsúlyozza, hogy amilyen hiba az önképzőköri szintre süllyedt folytonos ülésezés, ugyanolyan káros az ülések teljes mellőzése. Szerinte többféle jótékony hatása van a diákköröknek, mint pl. az előadói, illetve a vitakészség fejlesztése, mások előadásából is új ismeretszerzés, ötleteket ad, gondolatokat ébreszt, módszereket ismertet, szakmai kritikai érzéket fejleszt stb.

A tudományos diákköröknek nagyon fontos a szerepük a *tudományos utánpótlásban*. A természettudományos diákkörökben a tudományos kérdések iránt érdeklődő hallgatók igen nagy hányada dolgozott (dolgozik). E munka során az átlagosnál magasabb szintű ismereteket szereznek a diákok, a gyakorlati életben sokkal jobban boldogulnak. A diákköri munka fejleszt a gondolkodást, növeli a specializációt, hozzájárul a magasabb készségek kifejlesztéséhez, segíti az előadókészség fejlődését. A diákköri munka során az oktatók és a kiemelkedő képességű, szorgalmas hallgatók közelebb kerülnek egymáshoz, a tanár-diák viszony kollegiális viszonyra alakul. Az oktató fegyelmezettségével, példamutatásával, jellemével tud leghatékonyabban munkaszeretetre, tervszerű munkabeosztásra, munkafegyelmre, kitartó munkára, szilárd jellemre nevelni.

Természettudományi tárgyú hallgatói munkák már az 1950-es években viszonylag nagy számban készültek és igen nívósak voltak. A diákköri tevékenység eredményeként született dolgozatok túlnyomórészt felsőbb évesek tollából származnak. A hallgatók tanulmányaik első éveiben legtöbbször szakirodalmazó tevékenységgel, a szakirodalom ismertetésével, valamilyen tudományos érdekesség referálásával, előadótársuk munkájával kapcsolatos vitákban való részvétellel kapcsolódnak a diákköri munkába. Alsóbb évesek tollából csak elvétve születik igazán színvonalas, önálló kutatómunkára épülő dolgozat.

A természettudományi konferenciák szervezési kérdései

A legjobb diákköri munkák bemutatásának jól bevált fórumai a diákköri konferenciák. Már a kezdeteknél is komoly tanszéki, intézeti, illetve intézményi szű-

rőkön estek át azok a dolgozatok, amelyeket országos bemutatásra javasoltak. A kari (intézményi) ún. házi konferenciákat ünnepélyes keretek közt rendezték meg a legtöbb felsőoktatási intézményben. A dolgozatok szerzői vezető oktatókból álló 3-4 fős zsűri és hallgató társaik, ill. meghívott szakemberek előtt mutatták be 10-15 percben megfelelően szemléltetve tudományos eredményeiket. Az előadásokat 5–20 perces diszkusszió követte. Ebben részt vettek a tanszék (intézet, szakcsoport) oktatói, a témavezető és az érdeklődő hallgatók. A zsűri minősítette a pályamunkákat, döntött arról, hogy a dolgozat bemutatható-e az országos konferencián, illetve, hogy az intézményi konferencián milyen helyezést ért el. A karok szerény forrásaikból pénz-, könyv-, illetve tárgyjutalomban részesítették a legkiválóbb munkák szerzőit. A diákok oklevelet is kaptak, amely dokumentálta az eredményt.

Az első természettudományi diákkonferencia 1952-ben volt, amely a *TTK Hallgatók Első Tudományos Ülésszaka* nevet viselte. 1955-ben tartották a *Tudományos Diákkörök Első Országos Konferenciáját*. Az első rendezvényeknél az ELTE kitüntetett szerepet játszott. Később egyre több vidéki egyetem és főiskola vállalta a Természettudományi Szekció szervezését. Az ELTE 8, a JATE (Szegedi Tudományegyetem) 6, a KLTE (Debreceni Egyetem) 5, a Bessenyei György Tanárképző Főiskola (Nyíregyházi Főiskola) 4, a JPTE (Pécsi Tudományegyetem) 2, a Miskolci Egyetem 1, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem 1 szekciórendezvényt vállalt az elmúlt 60 évben.

Ezeknek a konferenciáknak nagyon pozitív volt a visszhangja. A korabeli tanulmányok azonban rámutatnak egy-két negatívumra is. Egyik pl. az volt, hogy a rövid határidő nehézséget okozott a szervezésben, illetve akadályozta kellő számú dolgozat elkészülését. Hiba volt az is, hogy a konferenciákon az előadókon kívül alig volt hallgatóság. Az előadások sűrűn követték egymást, kevés idő maradt vitára. Azt is hiányolták a résztvevők, hogy a rendezvények idején szakmán kívüli egyéb programok alig voltak.

Eltérő módon értékelték azt a később visszavont rendelkezést, hogy „a tudományos diákköri dolgozatnak nem szabad semmiféle kapcsolatban lennie a szakdolgozattal.” Ez a probléma egészen máig megosztja a szakmai közvéleményt. Napjainkban nyilatkozatot kell tennie a TDK dolgozat szerzőjének és témavezetőjének, hogy az OTDK-ra benyújtott pályamunka tartalmában nem azonos a szakdolgozattal. Megengedett, hogy a TDK dolgozatot a hallgató szakdolgozattá fejlessze tovább.

A diákköri dolgozatok számának emelkedésével a Művelődésügyi Minisztérium mindinkább szakosítva hirdette meg a konferenciákat. Az OTDK-k során is szekciókra különültek el a nagyszámban benyújtott munkák. A *természettudományi*

szekciók jól reprezentálták a hazai természettudományok fejlettségét és egyre nőtt a szekcióba benyújtott dolgozatok száma. A szekció által lefedett tudományterületek az évek során sokat változtak. Az 50-es évek első felében – talán a kémia és vegyipar politikailag is erősen preferált jellege miatt – kivált a kémia, és önálló szekcióvá lett: Kémiai és Vegyipari Szekció. Az informatika fejlődésének kezdeti szakaszában a Természettudományi Szekció fogadta be az ilyen tárgyú dolgozatokat, akkor még számítástechnika néven. Később ők is önállósodtak, Informatikai Szekció szerveződött. Egy évtizede a már mamuttá nőtt Természettudományi Szekció kettévált élő (biológia) és élettelen (fizika, földtudományok, matematika) természettudományokra.

A X. OTDK (1972) Természettudományi Szekciójának záróünnepsége után megjelent írásában a nemrég elhunyt Ferenczy Lajos akadémikus, a JATE TTK akkori diákköri vezetője úgy értékelte a diákköri tevékenységet, hogy „a húszéves mozgalom felnőtté érett”. Hangsúlyozta, hogy a természettudományi karokon minden eredmény alapja a „műhelymunka”. Az OTDK-t a kollektív diákköri tevékenység reprezentatív csúcsának nevezte. Javaslatot tett új szervezeti és működési szabályzat kidolgozására, példaként állítva a Szegeden már jól bevált módszert. (Ferenczy, 1972) Az első tíz OTDK tanulságait összegezve elhangzott az a javaslat, hogy minden második évben rendezzenek OTDK-t, a köztes években pedig művészeti fesztivált. A következő, rendkívüli OTDK időpontját 1973-ra tűzték ki, az azt követőt pedig 1975-re.

A diákköri konferenciák szervezési feladatait kezdetben az ún. *Szervező Iroda* látta el. 1973-ban létrehozták a KISZ-nek alárendelt *Országos Tudományos Diákköri Tanácsot* (OTDT), amely fő feladatául a konferenciák szervezését kapta. 1977-ben szakmai bizottságok alakultak az OTDT munkájának segítésére. 1977-ben megszervezték a *tudományos diákkörök vezetőinek tanácskozását*. A fórumon lehetőség nyílt széles körű tapasztalatcserére és segítséget adott az intézményi diákköri munka tartalmi és szervezeti fejlesztéséhez. Felmerült, hogy az Oktatási Minisztérium és a KISZ KB által adományozott fődíjak elosztásáról a főszerű saját belátása szerint dönthessen.

1987-ben újjászervezték az OTDT-t és megalkották az új SZMSZ-t. Az OTDT mellé 12 Szakmai Bizottság szerveződött, saját SZMSZ-t is alkottak. Mindezekről az Országos Tudományos Diákköri Tanács 1987-ben életre hívott orgánuma, a *Diáktudós* 1. száma tudósított.

A Természettudományi Szakmai Bizottságban 8 felsőoktatási intézmény képviseltette magát 1987-ben: Gödöllői Agrártudományi Egyetem, Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola, Bessenyei György Tanárképző Főiskola, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Ho Si Mihn Tanárképző Főiskola, Janus Pannonius Tudo-

mányegyetem, Kossuth Lajos Tudományegyetem, Nehézipari Műszaki Egyetem. A Természettudományi Szakmai Bizottság feladata az volt, hogy segítse és felügyelje a *fizika, földtudományok, matematika és biológia* tárgykörű diákköri kutatások és dolgozatok országos megmérettetésének keretét adó Természettudományi Szekciók szervezését, működését, szakmai szempontú értékelését.

1999-ben, a szekció kettéválása előtt 10 intézmény delegáltjai működtették a Természettudományi Szakmai Bizottságot: Gödöllői Agrártudományi Egyetem, Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola, Bessenyei György Tanárképző Főiskola, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Eszterházy Károly Főiskola, Janus Pannonius Tudományegyetem, József Attila Tudományegyetem, Juhász Gyula Tanárképző Főiskola, Kossuth Lajos Tudományegyetem, Nehézipari Műszaki Egyetem.

A természettudományi diákköri dolgozatok témakörének változásai

A diákköri témák többnyire a tanszék (intézet) tudományos kutatási célkitűzéseihez kapcsolódtak, kapcsolódnak. Ez természetes, hiszen a témavezetők elsősorban azokban a témákban tudnak élményszerű, hathatós segítséget nyújtani, amelyekben ők maguk is otthonosak. Ugyanakkor a hallgatók bevonása a munkába növeli az intézet tudományos teljesítményét is.

A diákköri dolgozatok témaköreinek hat évtizedes változása hű tükrre az egyetemeken folyó természettudományos kutatások terén bekövetkezett változásoknak. A pályamunkák tematikája egyrészt bővült, másrészt mélyült. Az elmúlt hat évtized alatt a tudományágak és a tanszékek is változtak. Egyiknek-másiknak csökkent a jelentősége, újak jelentek meg, az egyes tudományágak határterületin folyó kutatások nagy jelentőségre tettek szert. A kutatásokhoz felhasználható műszerek, mérőberendezések, informatikai eszközök és módszerek, kiértékelési eljárások megjelenése és gazdagodása, fejlődése magával vonja azt is, hogy a természettudomány területén szorgoskodó diákkörösök is mást kutatnak és másképp, mint 50-60 évvel ezelőtt. Lényegesen korszerűbb módszereket, eszközöket alkalmaznak, ezért vizsgálataik pénzigényesebbek is. Kimagasló eredményük sokszor nagy költséggel jár és a laborok felszereltségének is a függvénye. Sokszor nehéz megállapítani, mi is a diák saját munkája, hiszen a kutatóintézetekben segregnyi segítő, szakértő is tevékenykedik egy-egy téma kutatása során.

Az utóbbi OTDK-kon már komoly szakmai feladatot jelentett a rendkívül szerteágazó témakörű, sokszor a tudományok határterületein mozgó diákköri dolgozatok tagozatokba sorolása. Így is akadtak „kilógó”, illetve heterogén témájú tagozatok. Pl. a fizika területén 1987-ben a XVIII. OTDK-n még csak 5 tagozat volt: Kísérleti fizika, Elméleti fizika, Szilárdtestfizika, Geofizika, Csillagászat.

Két évtizeddel később, a XXIX. OTDK-n már 11 tagozatot kellett kialakítani: Anyagtudomány, Csillagászat, Modern kvantumfizikai problémák, Nanoszerkezetek, Térelmélet, Bio- és biológiai fizika, Klasszikus- és környezetfizika, Gravitációkutatás, Atommag- és nehézion-fizika, Komplex rendszerek fizikája és plazmafizika, Optika.

A mai diákköri dolgozatok általában szűk területen, de nagyobb mélységbe jutnak, épp a versenyképesség, illetve publikálás érdekében. Nem ritkaság, hogy a diákköri dolgozatok nemzetközileg jegyzett (hazai vagy külföldi) lapokban jelennek meg. Gyakran előfordul, hogy egy-egy tehetséges diákkörös hallgató nemzetközi konferenciák ismert szereplője (Jedlovsky Pál, Kántor Zoltán, Pintér Ákos, Osvay Károly, Vinkó József, Csörnyi Marianna stb.).

A természettudományi témájú dolgozatok számának alakulása

Az OTDK-kon bemutatott természettudományi témájú dolgozatok száma némi hullámlás ellenére növekvő tendenciát mutatott. A rendelkezésre álló adatok szerint jelentősebb visszaesés 1985 és 1993 között volt, amint azt az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat. A Természettudományi Szekcióban bemutatott dolgozatok számának alakulása

	1955	1959	1963	1965	1970	1973	1975	1977
Összes	34	↑52	↑108	↑133	↑150	150	↑243	↑211
főfőma	25	40		76			147	
%	73,5	77		57			60,5	
bio	9	12		57			96	
%	26,5	23		43			39,5	

	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999
Összes	↑252	↑265	↓241	↑246	↓187	↑199	↓184	↑212	↑327	↑357	↑468
fiföma	138	134	150	153	131	117	106	108	165	177	266
%	55	51	62	62	70	59	58	51	50,5	50	47
bio	114	131	91	93	56	82	78	104	162	180	202
%	45	49	38	38	30	41	42	49	49,5	50	43

2. táblázat. A FIFOMA Szekcióban bemutatott dolgozatok számának alakulása

	2001	2003	2005	2007	2009	2011*
Összes	220	↓215	↓212	↑224	↑316	↑320
fi	56	58	53	73	90	98
%	25,5	27	25	32,6	28,5	30,6
fő	142	125	119	123	196	186
%	64,5	58	56	54,9	62	58,1
ma	22	32	31	28	30	36
%	10	15	19	12,5	9,5	11,3

*Beérkezett dolgozatok száma

1993 után az emelkedés meredek. A dolgozatok számának növekedéséhez az is hozzájárult, hogy gyors ütemben nőtt a hallgatói létszám a felsőoktatásban. Ezen kívül minőségi követelmények megjelentek: a diákköri munka, ill. a konferencián való megjelenés nagy hajtóereje az a tény, hogy a kétszintű felsőoktatási képzésben a mesterszakra bejutásnál nagy súllyal esik latba a tudományos diákköri tevékenység. Hasonlóképpen fontos feltétele a doktori iskolai felvételnek az OTDK-n való eredményes részvétel.

A benyújtott és bemutatott dolgozatok száma között általában nem volt nagy különbség, 8–12% alatti értéket mutatott. Általában azok a szerzők nem jelentek meg előadásokkal a konferenciákon, akik betegek voltak, vagy az előző tanévben végeztek és munkába álltak, emiatt nem tudtak, vagy nem is akartak megjelenni az országos konferencián. Újabban egyre többen vannak olyanok is, akik külföldi tanulmányútjukat nem szakítják meg a rendezvényen való részvétel miatt. Néha

az előzsűrizéskor megfogalmazott túl kemény bírálat, vagy az alacsony pontszám miatt lépnek vissza a hallgatók.

1999-ben a debreceni konferencián (XXIV. OTDK) már 468 dolgozatot mu-tattak be, amelynek majdnem a fele biológia tárgyú volt. Ez a dolgozatszám a zsűrikel, témavezetőkkel, egyéb érdeklődőkkel együtt közel ezer ember ellátását, mozgatóját jelentette, ami igen nehezen megoldható feladat volt. A konferencia után kettévált a szekció és a szakmai bizottság. Megalakult a Biológia Szakmai Bizottság és a Fizika, Földtudományok és Matematika Szakmai Bizottság, majd dolgozni kezdtek a hozzájuk tartozó OTDK szekciók.

2011-ben a Fizika, Földtudományok és Matematika Szakmai Bizottságban 11 intézmény 16 képviselője dolgozik.

Intézmények és képviselők

Babes Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár: Soós Anna (matematika); Buda-pesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem TTK: Erdei Gábor (fizika); Deb-receni Egyetem TTK: Boros Zoltán (matematika); Eötvös Loránd Tudomány-egyetem TTK: Weidinger Tamás (földtudományok), Jordán Tibor (matematika); Eszterházy Károly Főiskola TTK: Dávid Árpád (földtudományok); Miskolci Egyetem: Lénárt László (földtudományok); Nyíregyházi Főiskola: Sütő László (földrajz); Nyugat-Magyarországi Egyetem TTMK: Benkó Zsolt (földtudomá-nyok); Pannon Egyetem MK: Boda Dezső (fizika); Pécsi Tudományegyetem TTK: Rudl József (földrajz); Szegedi Tudományegyetem TTK: Szatmáry Károly (fizika), Fodor Ferenc (matematika)

Elnök: Horváth Ákos ELTE (fizika)

Elnökhelyettes: Erlichné Bogdán Katalin NyF (fizika)

Titkár: Benkó Zsolt

XXX. OTDK Ügyvezető Elnök: Hadházy Tibor (fizika), XXX. OTDK Ügy-vezető Titkár: Sütő László (földrajz),

XXIX. OTDK Ügyvezető Elnök: Veress Márton (földrajz), XXIX. OTDK Ügyvezető Titkár: Puskás János (földrajz)

A diákköri munka elismerése

Kezdetektől fogva vita tárgya, hogy szabad-e, kell-e a diákköri kutatómunkát pénzzel jutalmazni, elég-e a hallgatóknak a kutatás öröme, az elért helyezés, a siker élménye. A kérdés máig nem dőlt el, de a gyakorlatban a jobb munka ösz-tönzésére különböző eszközöket is alkalmaztak, alkalmaznak (pl. a karok pályadí-jakat, könyv- vagy tárgyjutalmat osztottak ki). Az országos konferenciákon is voltak (vannak) pénzjutalmak. Az OTDK szabályai szerint minden tagozatban a

dolgozatok harmada részesülhet díjazásban (1., 2. vagy 3. díj), s természetesen vannak különdíjak és dicsérek is.

A Természettudományi Szekcióban, később a Fizika, Földtudományok és Matematika Szekcióban is igen változatos volt a díjazás formája és mértéke. A legtöbb konferencián I., II., III. helyezést, nívó-, illetve különdíjat, valamint tárgyjutalmakat osztottak ki. A helyezettek és a nívódíjasok általában pénzjutalomban is részesültek. A kezdeteknél igen jelentős összegnek számított a 400–600 Ft értékű jutalom, nem is beszélve az 1000 Ft-os nívódíjról, de a 70-es évektől minimálisra csökkentek a pénzjutalmak és ez hosszú évtizedeken át így maradt. Sőt, volt olyan OTDK is, amikor elvből nem adtak pénzjutalmat. Az utóbbi időben számottevő emelkedés történt a pénzjutalmak terén. A pénz- vagy tárgyjutalom mértéke attól is függött, hogy a mindenkori szekciórendező intézmények milyen szakmai-társadalmi kapcsolatrendszerrel rendelkeztek, milyen volt a támogatók adakozó kedve és anyagi lehetősége.

Komoly hajtóerőnek minősült a kitartó kutatómunkára az, ha a hallgató tudta, hogy megfelelő színvonal esetén *publikációs lehetőséget* is kaphat. Ezek a publikációs lehetőségek az 50-es években még szerények voltak, de a későbbiek során bővültek. 1981-ben és 1983-ban az Művelődési Minisztérium Tudományszervezési és Informatikai Intézete 4-4 kötetben adta ki a legkiválóbb hallgatók munkáit.

A *Szegedi Egyetemen* 1967-ig jelentek meg Acta Iuvenum számok, majd 20 év múlva, 1987-ben újjáélesztették ezeket az elismerési formákat. Az 1987. évi Acta Iuvenum 1. kötetének előszavában ezt írja Hatvani László (ma már elismert Széchenyi-díjas akadémikusunk): „Tanárember számára nincs nagyobb öröm, mint diákjainak első szárnypróbálgatásait figyelni és segíteni, különösen, ha némelyikük már azonnal tiszteletet parancsoló magasságokba emelkedik, mint a jelen kötetben is”. (Abonyiné, 2001).

Az *Eötvös Loránd Tudományegyetem* Tudományos Diákköri Tanácsa Diákköri Füzetek néven rendszeresen megjelentette a kétévenként megrendezésre kerülő országos konferenciákon legjobban szereplő hallgatók dolgozatait. A köteteket Weiszburg Tamás szerkesztette.

A *Bessenyei György Tanárképző Főiskola* (a Nyíregyházi Főiskola egyik jogelődje) a 70-es, 80-as években kétévenként kiadta a főiskola hallgatóinak tollából született díjnyertes OTDK pályamunkákat Diákköri Tudományos Közlemények címmel. 1990 után a főiskola házi konferenciáin előadott dolgozatok összefoglalói ún. rezümé-kötetben jelentek meg. Ma az intézményi TDK honlapján olvashatók. Az OTDK-ra eljutott dolgozatokat a főiskola Központi Könyvtára a Szakdolgozati Olvasóban őrzi.

Az Országos Tudományos Diákköri Tanács 1988-ban *Pro Scientia Aranyérmet* alapított a *kimagasló teljesítményt nyújtó* hallgatók munkájának elismerésére. A díjra azok pályázhatnak, akik első helyezést értek el az OTDK-n, s kimagasló hallgatói tudományos teljesítményt nyújtottak a megelőző években (hazai és külföldi cikkek, konferencia részvétel, kiváló tanulmányi munka, nyelvtudás). 45 hallgató nyerheti el az érmet két évente.

Az Országos Tudományos Diákköri Tanács fontosnak tartja a kiemelkedő témavezetői és tudományos diákköri szervezői munka elismerését. Erre a célra kezdetben „Témavezető Mester”, majd „Iskolateremtő Mestertanár”, végül az 1999 óta (napjainkban is) adományozott „Mestertanár Aranyérem” kitüntetések szolgáltak. Két évente 50 oktató-kutató veheti át a *Mestertanár Aranyérem* kitüntetést a diáktudományos tevékenység szervezéséért, a színvonalas és sikeres tanár-diák együttműködésért, tudományos iskolateremtésért. Ez a tehetséggondozás egyik legrangosabb elismerése, aminek az alapja a teljes életpálya mérlegelése.

Rangos elismerések között szerepel a *Honoris Causa Pro Scientia Aranyérem*, amit a tudományos diákkörökért sokat tevő iskolateremtő professzoroknak, közéleti személyiségeknek adományoznak. Ilyen elismerést kapott a természettudományi területről Kiss Ádám professzor 1999-ben, Medzihradszky Kálmán professzor emeritus 2001-ben és Weiszburg Tamás az OTDT alelnöke, a Fizika, Földtudományok és Matematika Szakmai Bizottság korábbi elnöke 2009-ben.

A kitüntetett hallgatók, oktatók, tudósok és a tudományos diákköri munkát tartósan támogató más szakemberek neve és intézményi kötődése az OTDT honlapján megtekinthető. Munkásságukról a két évente megjelenő Almanachban olvashatunk.

Az OTDK természettudományi rendezvényei

Az alábbiakban összefoglaljuk az Országos Tudományos Diákköri Konferenciák *Természettudományi Szekciójának* (1952–1999), ill. *Fizika, Földtudományok és Matematika Szekciójának* (2001–2011) történéseit a rendelkezésünkre álló adatok alapján. A kezdetekről kevés írásos emlék maradt fenn, ezért kérjük az Olvasót, ha segíteni tud a hiányosságok pótlásában, jelezze azt az Országos Tudományos Diákköri Tanács Titkárságán!

Természettudományi Szekciók 1952–1999

1952-ben az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kara megszervezte a *TTK Hallgatók Első Tudományos Ülésszakát*. Az előadások a mate-

matika, a földtudományok és a biológia tárgyköreiből kerültek ki. 1952-ben az országban működő 97 diákkör több mint felét a természettudományiak adták.

A Tudományos Diákkörök Első Országos Konferenciája 1955. április 20–23. között került megrendezésre. 19 szakkonferencia keretében összesen 108 pályamunkát mutattak be. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán, a természettudományi szakkonferencián összesen 34 előadás hangzott el: 9 biológiai, 9 földtudományi, 6 fizikai, 6 matematikai, 4 vegyész témában. Az ELTE 21, a KLTE 8, a Szegedi TE 3, az Agrár- és Kertész Főiskola 2 dolgozattal vett részt a konferencián. A dolgozatok igen magas színvonalúak voltak, amit az is bizonyít, hogy sok pályamunka nyomtatásban is megjelent, és több, 1000 Ft-os akadémiai jutalmat osztottak ki. (Pécsiné, 1955.)

A II. OTDK 1956 április–májusában zajlott le. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Karán a természettudományok közül csak a földrajz-földtan (ELTE 7, Szegedi TE 1 dolgozat) és a fizika (nincs adat a dolgozatok számáról) szakszekciók működtek. *A II. OTDK*-t időben nagyon széthúzták. A földtudományokra április 12-én, a fizikára május 23-án került sor, így nem volt egységes konferenciaként megélhető élmény. Annál is kevésbé, mert adminisztrációs mulasztások miatt a vidéki felsőoktatási intézmények nem tudtak megjelenni a konferencián. A meghívókat ugyanis két nappal a konferencia előtt postázták a Szerző Irodának. (Vitalis, 1956)

Nem találjuk írásos nyomát a matematikusok szereplésének. Kántor Sándor és felesége Varga Tünde, a KLTE egykori hallgatói, majd oktatói 1956-ban szereztek diplomát. Ők mindketten részt vettek valamilyen nagyobb szabású diákköri konferencián még hallgatóként Debrecenben. 1956-ban tartottak – népes érdeklődő közönség előtt – diákköri előadást. Arra nem emlékeznek, hogy ezután bármelyikük is elutazott volna más városba ugyanazt a dolgozatot előadni. Mindezek alapján valószínű, hogy ők, valamint néhány hallgatótársuk (Ádám András, Heppes Aladár, Kovács László és László Zoltán) egy OTDK szintű rendezvényen vettek részt matematikusként 1956-ban Debrecenben. Az is lehet, hogy a matematikusok akkor nem a Természettudományi Szekcióban szerepeltek (a kezdetekkor még nem voltak köbe vésett szervezési szabályok).

A III. OTDK rendezvényei 1959. március 25–28. között kerültek sorra. Közel 300 dolgozatot mutattak be. *A III. OTDK* szekciókra és alszekciókra tagozódott. A Társadalomtudományi és Természettudományi Szekció a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetemen tartotta üléseit. A természettudományok önálló szekcióként különültek el 52 dolgozattal, ezen belül 4 alszekció működött: biológia (12 előadás), földrajz-földtan (21 előadás), fizika (11 előadás) és matematika (8 előadás). Az ELTE 34, a KLTE 20, a Szegedi TE 20, a Marx K. Közgazdasági

Egyetem 3, a Szegedi Pedagógiai Főiskola 4 dolgozatot mutatott be. A tudományegyetemek vegyész hallgatói (29 előadás) a Műszaki Szekcióban mutatták be dolgozataikat.

A dolgozatok komoly, elmélyült kutatómunkát tükröztek. Magas színvonalú, tartalmas vita folyt az előadások után. Sok jelentős összegű pályadíj talált gazdára. A pályadíjakat a dolgozatok előzetes minősítése alapján, a nyitóünnepségen osztották ki, a konferencia csak a művek bemutatására szolgált. Értékelés, díjazás nem követte, csak szakmai vita.

A résztvevők jól sikerült fizika kiállítást tekinthettek meg, amelyen egyszerűen, könnyen elkészíthető kísérleti eszközöket mutattak be a szervezők. Megemlékeztek Eötvös Lorándról is, halálának 40. évfordulója alkalmából.

A IV. OTDK 1960-ban került sorra a Szegedi Tudományegyetemen. A konferencián 500 hallgató szerepelt, 429 dolgozatot mutattak be. Először mutatkoztak be a pedagógiai főiskolák diákkörösei. A konferencia négy szekciója közül az egyik legsikerültebb a természettudományi volt.

Az V. OTDK Természet- és Társadalomtudományi Szekciója 1962. május 3. és 5. között tartotta üléseit Debrecenben, a Kossuth Lajos Tudományegyetemen. A konferencián összesen 173 előadás hangzott el, ebből 116 a Természettudományi Szekcióban. Legtöbb előadással az ELTE szerepelt, de szép számban adtak elő a szegedi és a debreceni egyetem hallgatói is. Részt vett a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem és a Veszprémi Vegyipari Egyetem is. A főiskolások távol maradtak, közülük csak a Szegedi Pedagógiai Főiskola hallgatói vettek részt a konferencián a Művelődésügyi Minisztérium javaslatára. Lublinból és Rostockból is érkeztek hallgatók.

Meglehetősen szoros határidőkkel dolgoztak. A dolgozatok beadási határideje 1962. március 15. volt, a bírálóknak két hét állt rendelkezésre a vélemények megfogalmazására. A helyezetteknek a karok által adományozott 400-600-800 Ft-os jutalmakat osztottak ki. Két dolgozatot az MM és a KISZ KB 1000 Ft-os pályadíjára terjesztettek fel.

Az esti programok közül kiemelkedő volt az Irodalmi Diákkör által szervezett szerzői est. Néhány diákkör és az Ásványtani Tanszék által szervezett szakesten fehér asztal mellett találkoztak a három egyetem azonos szakú hallgatói és a konferencián vendégként részt vevő oktatók.

A VI. OTDK-t 1963. november 3–6. között rendezték meg. A nyitóünnepség, valamint a Társadalom- és Természettudományi Szekció rendezvényei a Szegedi Tudományegyetemen voltak. Antalffy György, az egyetem rektora megnyitóbeszédében az előző öt OTDK-t seregszemlének, a most kezdődött tudományos utánpótlásnak nevezte. A tudományos diákkörök jelentőségét abban látta, hogy

ott „a hallgatóság megismerheti az alkotás örömét, a tudományos kutatások szépségét.” Hangsúlyozta, hogy köszönettel tartozunk azoknak az oktatóknak, akik személyes példamutatással, önzetlenül, áldozatosan támogatják a diákköri munkát.

Az előadások két szekcióban, ezeken belül három alszekcióban hangzottak el. 19 tagozatban összesen 201 dolgozatot mutattak be, ezek közül 108 természettudományi tárgyú volt. Az előadások látogatottak voltak: legalább húsz, de több ízben 100 érdeklődő is beült az előadásokra. A dolgozatok között több olyan is volt, amelynek témája és kidolgozása túlnőtt a diákköri konferencia keretein. 400-600-800 Ft-os pályadíjakat osztottak ki, 10 dolgozatot az Művelődési Minisztérium és a KISZ KB 1000 Ft-os pályadíjára terjesztettek fel.

A szakmai programot a Szegedi Tudományegyetem művészeti csoportjának műsora és a hallgatók szerzői estje követte.

A VII. OTDK-nak 1965. április 20–22. között az Eötvös Loránd Tudományegyetem volt a házigazdája. A természettudományi szekciót a társadalomtudományival összevontan rendezték meg. Itt kapott még helyet 6 előadással az Eszperantó Tudományos Diákkör is.

A Természettudományi Szekcióban 133 dolgozatot mutattak be. A 72 budapesti és 61 vidéki felsőoktatási intézményből érkezett dolgozatokat 8 tagozatba osztották be: a matematika 24, a fizika 23, a földtan 9, a földrajz 20, a biológia 57 (20 állattan, 5 antropológia, 16 növénytan, 16 biokémia, genetika, mikrobiológia) dolgozatot fogadott be. Többen foglalkoztak időszerű gyakorlati kérdésekkel. Néhány hallgató több dolgozatot is benyújtott. A fizikusok közül a KLTE hallgatói emelkedtek ki a mezőnyből: kitűnő kísérletező készségről és elméleti felkészültségről tettek tanúbizonyságot. A biológiai témájú dolgozatok közül a sejtműködés elektronmikroszkópos vizsgálatával foglalkozó dolgozat volt a legjelentősebb. Geofizika, földrajz, biológia szakos hallgatók a bódvaszilasi táborban megvalósított csapatmunkájukról számoltak be. A matematikus hallgatók is kiváló teljesítményt nyújtottak, dolgozataik alapján kiforrott kutatóknak mutatkoztak. Jó részük azóta szakmai körökben ismert és elismert egyetemi, főiskolai oktató, akadémiai intézeti kutató, kandidátusi, illetve akadémiai doktori címmel. Az előadásokon sok érdeklődő (általában 20-25 hallgató) jelent meg, de előfordult 100 fős érdeklődő hallgatóság is a biológia témájú előadásokon. 220 vidéki és 30 külföldi hallgató volt az egyetem vendége.

A szakmai programot irodalmi alkotóköri est és klubest követte.

A VIII. OTDK 1967. március 15. és április 4. között zajlott. A Társadalom- és Természettudományi Szekciót a Kossuth Lajos Tudományegyetem rendezte Debrecenben. Összesen 360 dolgozatot mutattak be. Több külföldi egyetem

diákjai is részt vettek a konferencián. A természettudományi szekció munkájáról nem találtam adatot.

A IX. OTDK Természettudományi Szekciójának 1970-ben a szegedi József Attila Tudományegyetem adott otthont. Néhány külföldi egyetem is elküldte diákjait a konferenciára. A természettudományi szekció vendégei Greifswaldból, Temesvárról és Jugoszláviából érkeztek. Hat alszekcióban 150 dolgozatot mutattak be a hallgatók. Előadást tartott Névay Gábor Pál, a Leningrádi Zsdanov Egyetem matematikus hallgatója is. Sok többszerzős dolgozat szerepelt az előadásokon. A hallgatók többsége szabadon adott elő, biztonságosan kezelve az oktatástechnikai eszközöket. A túlnyomórészt magas színvonalú munkák bemutatását nagy érdeklődés övezte, és élénk vita követte. Sok új ötlet, megoldás, szempont került felszínre. A IX. OTDK egyik fontos megállapítása az volt, hogy a diákkörök fejlesztésének extenzív szakasza lezárult, a jövőben a diákkörökben folyó munka minőségi javítása lesz a feladat.

Érdekessége volt a konferenciának, hogy a két dolgozatot bemutató Lovász László, a konferencia egyik fődíjasa, egyik diákköri dolgozatáért még hallgató korában – elsőként a felsőoktatás történetében – kandidátusi fokozatot nyert. Ezzel kapcsolatban idézzünk most egy Lovász Lászlóval készült interjúból (Anderle–Koósné, 2005), a kérdező Anderle Ádám:

- *Diákköri rendezvényeken, ünnepi és munkaalkalmakkor egyaránt gyakran példálóz-
nak neveddel, utalva arra, hogy dolgozatodat az OTDK-bírálok egyike már a vitán
kandidátusi értekezéséként javasolta beadni. Szeretném, ha ezzel kezdenénk a beszélge-
tést: a leginkább autentikus "tanú" szerint pontosan, hogy is történt ez a nevezetes
eset?*
- Az eset nagyon régen történt, úgyhogy nem biztos, hogy mindenre pontosan emlékszem. Azt hiszem, 1969 tavaszán volt ez a diákköri konferencia. Erre beadtam egy pályamunkát, mely gráfok faktorizációs problémáiról szólt, és melynek eredményeit Gallai Tibor irányítása alatt értem el. A bíráló, T. Sós Vera azt mondta, hogy ez kandidátusi értekezésnek is megfelel. Nagyon jólesett persze a dicséret, de azt gondoltam, hogy csak dicséret; nagyon meglepett, amikor az ezt követő napokban-hetekben kiderült, hogy komolyan gondolta, és nagy energiával támogatta, hogy megkapjam a beadáshoz szükséges engedélyeket. Végül is beadhattam kandidátusi disszertációnak, és még egyetemista koromban megkaptam a kandidátusi címet."

A X. OTDK rendezvényei 1972. március 16. és április 26. között zajlottak 8 szekcióban. A Természettudományi Szekciót a Bessenyei György Tanárképző

Főiskola rendezte Nyíregyházán. Ez volt az első eset, hogy a Természettudományi Szekciót nem egyetemen rendezték. Mindenki elismeréssel szólt a házigazdák rendezői munkájáról. 260 hallgatót és 100 oktatót láttak vendégül. A konferenciát megtisztelte jelenlétével Láng István, a Magyar Tudományos Akadémia titkára. A konferenciának nagy „sajtója” volt: újság-, rádió- és tv-tudósítások vitték szét a híret.

A szekció öt alszekcióra oszlott, de elég nehéz volt megoldani az egyes tudományágak, tudományterületek szerinti differenciálást. „Talán legeredményesebben a szegediek szerepeltek. A JATE Természettudományi Kara 33 beküldött dolgozattal 15 díjat és 5 dicséretet vitt el, a Szegedi Tanárképző Főiskola 8 beküldött dolgozatra 5 díjat kapott.”

A X. OTDK Természettudományi Szekciójának záróünnepsége után megjelent írásában a nemrég elhunyt Ferenczy Lajos akadémikus, a JATE TTK akkori diákköri vezetője úgy értékelte a diákköri tevékenységet, hogy „a húszéves mozgalom felnőtté érett”. Hangsúlyozta, hogy a természettudományi karokon minden eredmény alapja a „műhelymunka”. Az OTDK-t a kollektív diákköri tevékenység reprezentatív csúcsának nevezte. Javaslatot tett új szervezeti és működési szabályzat kidolgozására, példaként állítva a Szegeden már jól bevált módszert (Ferenczy, 1972).

A XI. OTDK Természettudományi Szekciójának 1973. április 5–7. között a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola volt a házigazdája Egerben. 11 felsőoktatási intézmény hallgatói 150 dolgozatot mutattak be. Hat első díjat és 40 különdíjat osztottak ki a szponzorok jóvoltából.

A XII. OTDK rendezvényei 1975-ben, az I. OTDK meghirdetésének huszadik évfordulóján zajlottak. Kétezer dolgozatot neveztek be, ebből 1800-at be is mutattak a szerzők. A Természettudományi Szekciónak 1975. április 1–3. között a József Attila Tudományegyetem Természettudományi Kara adott otthont Szegeden. A 243 dolgozatot négy alszekcióban mutatták be: fizika (49 dolgozat), geo-tudományok (52 dolgozat), matematika (46 dolgozat), biológia (96 dolgozat). A fődíjas dolgozatok között több elérte a doktori disszertáció színvonalát. A hallgatók többsége szabadon adta elő munkáját és nagy biztonsággal kezelte az oktatástechnikai eszközöket. A bíráló bizottságok országosan egységes szempontok érvényesítésére törekedtek. A végső minősítést a dolgozatra adott pontszámok és a szóbeli bemutatás színvonala alapján alakították ki.

A XIII. OTDK 1977. márc. 31. és április 9. között zajlott Budapesten, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. A 12 szekcióban megrendezett konferencia harmadik legnépesebb szekciója a természettudományi volt. Az 1817 összes OTDK-s dolgozat közül 211, a dolgozatok mintegy 12%-a ebben a szekcióban

került bemutatásra. A tudományegyetemek 161, a műszaki egyetemek 3, az agrártudományi egyetemek 7, az agrártudományi főiskolák 2, az orvostudományi egyetemek 2, a gazdasági főiskolák 3, a tanárképző főiskolák 32, a tanítóképzők 1 dolgozattal jelentkeztek. Ezen a konferencián érvényesült először az *egységes értékelési rendszer*.

A XIV. OTDK Természettudományi Szekciójának a Kossuth Lajos Tudományegyetem adott otthont 1979. április 4–5. között Debrecenben. 16 felsőoktatási intézmény hallgatói nyújtottak be pályamunkát. 252 dolgozatot mutattak be a négy alszekció 33 tagozatában: fizika (3 tagozat, 26 dolgozat), geo-tudományok (4 tagozat, 65 dolgozat), matematika (4 tagozat, 47 dolgozat), biológia (12 tagozat, 114 dolgozat).

A szakmai programot rektori fogadás, ismerkedési est és a Délibáb Együttes előadása követte.

A XV. OTDK Természettudományi Szekciójának rendezője a Bessenyei György Tanárképző Főiskola volt. A rendezvényre 1981. április 5–8. között került sor Nyíregyházán. Az ügyvezető elnöki tisztet Frisnyák Sándor töltötte be. A konferencián 20 felsőoktatási intézmény (8 egyetem és 12 főiskola) hallgatói vettek részt.

Négy alszekció működött: a biológiában 7, a fizikában 3, a földrajzban 4, a matematikában 4 tagozatot alakítottak ki. A csillagászat ekkor a földrajz alszekció része volt, a számítástechnika pedig a matematika alszekció egyik tagozata. A konferencián 265 dolgozat szerepelt: 131 biológia, 31 fizika, 62 földtudományok, 41 matematika. A 20 perces dolgozatbemutatót 15-20 perces vita követte. A dolgozatok csaknem felét befogadó biológia alszekció tagozataiban 17-21 dolgozatot mutattak be, így négy félnapot ülészttek. A többi tagozatban 2-3 félnapig tartott a munka.

A főiskola ismételten ragyogó szervezéssel oldotta meg a feladatokat. 265 hallgatót és 100 oktatót látott vendégül. Április 6-án este az Ének-Zene Tanszék hallgatóinak ünnepi műsora, valamint a Zsebszínházban rendezett táncbáz és filmvetítés nyújtott kapcsolódási lehetőséget.

52 nívódíjat osztottak ki. A konferencia nívódíjas pályamunkáinak nagy részét a Művelődési Minisztérium Tudományszervezési és Informatikai Intézete kötetben jelentette meg. A kötetben 22 biológia, 4 fizika, 12 földtudományi és 8 matematika tárgyú, magas színvonalú diákköri dolgozat jelent meg. Az akkori szerzők között vannak, akik ma kiváló tudósok (pl. Rozlosnik Noémi, Szatmári Sándor), felsőoktatási intézmények jeles oktatói (pl. Krisztin Tibor, Páles Zsolt, Weisburg Tamás), tankönyvírók (pl. Makádi Marianna), illetve Pro Scientia Aranyérmes diákot nevelő iskolateremtő mestertanár (Szatmáry Károly).

A XVI. OTDK Természettudományi Szekcióját 1983. április 6–8. között a József Attila Tudományegyetem rendezte Szegeden, Gulyás Sándor ügyvezető elnök irányításával. Matematika, fizika, csillagászat, földtudományok és biológia alszekciók működtek. A konferencián 18 felsőfokú intézmény képviseltette magát, közülük 16-ból mutattak be összesen 241 pályamunkát (ELTE 78, KLTE 42, JATE 45, PJTE Főisk. Kar 15, GATE 4, Kertészeti Egyetem 5, DATE Szarvasi Mezőgazd. Kar 1, NME Miskolc 7, Agrártud. Egy. Mezőgazd. Kar Keszthely 2, Geológiai Egyetem Moszkva 1, Bessenyei Gy. TF 12, Ho Si Minh TF 20, Bárczi G. Gyógyp. TF. 2, Testnevelési Főisk. 1, Juhász Gy. TF 6). Szembetűnő az ELTE kimagasló (32%), és a három tudományegyetem vezető (68%) szerepe. A bemutatott dolgozatok 23%-a a 7 főiskoláról származott.

Az előadott dolgozatok alszekciónkénti megoszlása a következő volt: fizika (25 dolgozat, 5 tagozat), csillagászat (6 dolgozat, 1 tagozat), földtudományok (74 dolgozat, 4 tagozat), matematika (46 dolgozat, 4 tagozat) biológia (90 dolgozat, 4 tagozat). Legtöbb dolgozat (37,8%) a biológia tudományok körében született. Ez a tény és a magas dolgozatszám (241) már ekkor felvetette a biológiatudományok kiválásának szükségességét. Sokan hangoztatták, hogy nehéz a szervezőknek ilyen mamut rendezvényt lebonyolítani, továbbá hogy túl heterogén a szakmai összetétel, a résztvevők nemigen ismerik egymást. E téma időnként felszínre került, majd lekerült a napirendről. A szétválás egyelőre ellenállásba ütközött és 2000-ig halasztódott.

Ezen a konferencián a zsűrik nem rangsorolták a dolgozatokat, nem adtak ki díjakat, csak elismerő oklevelet kaptak a hallgatók és témavezetőik. Az ötlet nem váltott ki lelkesedést a hallgatók és a TDK különböző fórumainak vezetői körében, ezért a jobb munkára ösztönző díjazási rendszer később helyreállt.

A konferenciát követően, 1983-ban ismét megjelent az Országos Tudományos Diákköri Konferencia tevékenységének teljes keresztmetszetét szemléltető *gyűjteményes kiadvány*. E kötet 235 oldal terjedelemben közölte a szekcióbeli legjobb dolgozatokat. 16 biológia, 2 csillagászati, 8 fizika, 27 földtudományi és 10 matematika tárgyú pályamunka rövidített változata került a kötetbe. A szerzők közül sokan újabb szép eredményeket értek el szaktudományuk terén, Weidinger Tamás pedig ezen felül az ELTE diákköri vezetőjeként is sokat tett a kar eredményes diákköri mozgalma érdekében (Abonyiné, 2001).

A XVII. OTDK Természettudományi Szekciójának rendezője az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kara volt 1985. április 1–3. között. Az ügyvezető elnök Medzihradszky Kálmán volt. A jól szervezett konferencia díszelnökségében Ádám György, Almár Iván, Császár Ákos, Fülöp József, Justyák József és Nagy Károly akadémikusok is részt vettek. 16 intézményből 246

dolgozat szerepelt a tagozatokban. A csillagászati alszekcióban 7, a fizikában 29, a matematikában 34, a földtudományokban 83, biológiában pedig 93 pályamunka került bemutatásra.

A bemutatott dolgozatok intézmények szerinti megoszlása: ELTE 79, KLTE 37, JATE 14, GATE 5, Kertészeti Egyetem 2, NME Miskolc 14, ATE Keszthely 5, BGYTF 14, Ho Si Minh TF 15, Bárczi G. Gyógyp. TF. 1, Juhász Gy. TF 1, PJPTE Pécs 14, BME Budapest 2, BDTK Szombathely 1, Élelmiszeripari Főiskola Szeged 1, KTF, Kaposvár 1.

A konferenciát mindenki nagyon pozitívan értékelte. Általános vélemény az volt, hogy a dolgozatok jelentős hányada felülmúlta az egyetemi és a főiskolai oktatás szintjét és sok esetben igen kiemelkedő eredményt tükrözött. Újdonság volt, hogy a számítástechnika és a videotechnika is teret kapott. A látogatottság és a vitakészség is jobb volt a korábbiaknál.

Az esti programok kínálatában az ELTE Természetvédelmi Klub rendezvénye, fogadás, zenés-táncos-játékos műsor volt.

A XVIII. OTDK Természettudomány Szekciójának rendezője 1987. április 6–8. között a Ho Si Minh Tanárképző Főiskola volt Orbán Sándor ügyvezető elnök irányításával. A konferenciára 22 intézményből 226 dolgozat érkezett, 260 hallgató vett részt. A négy alszekcióban 187 dolgozatot mutattak be. A dolgozatok tagozatonkénti eloszlásáról az alábbi információk van: fizika (41 dolgozat, 5 tagozat), földtudományok (64 dolgozat, 4 tagozat), matematika (26 dolgozat, 4 tagozat), biológia (56 dolgozat).

A XIX. OTDK Természettudomány Szekciójának a Kossuth Lajos Tudományegyetem volt a házigazdája Debrecenben, 1989. április 5–7. között. Az ügyvezető elnök Süli-Zakar István volt. 269 hallgató és 157 oktató vett részt a konferencián. Összesen 18 intézmény küldött be pályamunkát. A 223 beküldött dolgozathoz 149 (66,8%) a tudományegyetemről (ELTE 70, KLTE 41, JATE 38), 26 (11,7%) a műszaki- és agráregyetemről, 48 (21,5%) pedig főiskolákról érkezett. A dolgozatok egyik példányát a társintézmények TDK-felelősei kapták, hogy társadalmi munkában készítsék el a bírálatokat. A másik példányt 30 ún. „hivatalos bíráló” kapta, akiknek díjazására a KLTE TTK Dékáni Hivatala 30 000 Forintot ajánlott fel. A zsűri-elnökök 8-10 nappal a konferencia előtt megkapták a dolgozatok egy-egy példányát és a két-két bírálatot, így volt idejük véleményüket alkotni az írásbeli teljesítményről.

A konferencia négy alszekciójában 28 tagozatba sorolták a dolgozatokat. A beérkezett 223 dolgozat közül néhányat nem tartott bemutatásra érdemesnek a zsűri, vagy nem jelentek meg a szerzők, így csak 199 előadás hangzott el: 4 tago-

zatban 28 fizika, 5 tagozatban 58 földtudományi, 7 tagozatban 31 matematika, 12 tagozatban 82 biológia tárgyú.

Az ELTE hallgatói 51, a JATE hallgatói 27, a KLTE hallgatói 34, a JPTE hallgatói 8 díjat érdemeltek ki. Ez a 120 díj az összes díj 75%-a. A főiskolák a 160 díj közel 15%-át szerezték meg, míg a műszaki- és agráregyetemek 10%-ban részesedtek a díjakból, amelyeket 22 támogató segítségével tudtak kiosztani.

A szakmai programok feszítettségét a Napfizikai Observatóriumban tett látogatás, ismeretterjesztő előadás, családi meghívások, és diszko oldotta.

A XX. OTDK Természettudományi Szekciójának a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Természettudományi Kara volt a házigazdája 1991. április 3–5. között. Az ügyvezető elnök Fischer Ernő volt. 16 intézményből 210 dolgozatot nyújtottak be, de csak 184 előadás hangzott el a konferencián. A 210 beküldött dolgozathoz 128 (61%) a tudományegyetemekről (ELTE 34, KLTE 39, JATE 37, JPTE 18), 15 (7%) a műszaki- és agráregyetemekről, 38 (20,6%) pedig a tanárképző főiskolákról érkezett. 17 többszerzős munka volt, három pályázó pedig 2-2 dolgozattal jelentkezett.

A 184 dolgozatot 33 tagozatba sorolták: a fizika 20 dolgozattal 3, a földtudományok 71 dolgozattal 12, a matematika 15 dolgozattal 3, a biológia 95 dolgozattal 15 tagozatra oszlott. A bemutatott dolgozatok témájukat tekintve igen széles skálán mozogtak. A sok elméleti kérdést elemző dolgozat mellett egyre nagyobb számban jelentek meg a legmodernebb tudományágak igen speciális részkérdéseit nagyon mélyen elemző munkák is (genetika, molekuláris biológia, mikrobiológia, algebra-számelmélet-algoritmuskok). A zsűri sok dolgozatot ítélték nagyon értékesnek. Az előadásokat követő viták és hozzászólások színvonalasak voltak. A díjak 74 %-át a négy tudományegyetem hallgatói kapták. A négy tanárképző főiskola hallgatóinak a díjak 13,7%-a jutott. 7 szponzor támogatta a rendezvényt.

A XXI. OTDK Természettudományi Szekciójának ülésére 1993. április 5-én és 6-án került sor Szombathelyen, a Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskolán. Az ügyvezető elnök Veress Márton volt. A konferencián 16 hazai és 3 határainkon túli intézmény (Babes-Bolyai, Maribor, Nyitra) vett részt. A 223 benyújtott dolgozathoz 212 kapott lehetőséget a bemutatásra. A három matematika tagozatban 10, a négy fizika tagozatban 24, a tizennégy biológia tagozatban 104, és a 10 földtudományi tagozatban 74 dolgozatot mutattak be a hallgatók. Versenyen kívül még elhangzott három külföldi hallgató előadása.

A rendezők 25 szponzor támogatását nyerték meg a díjak fedezésére. Az első helyezettek 5000, a második helyezettek 3000, a harmadik helyezettek 2000, a különdíjasok 3-4000 Ft pénzjutalomban részesültek. A 113 1., 2., 3. helyezés közül a legtöbbet a JATE (26) és a KLTE (28) érte el. Igaz, hogy részvételi arányuk

is a legmagasabb volt: a JATE 45 (21%), KLTE 53 (25%) dolgozatot mutatott be.

A XXII. OTDK Természettudományi Szekciójának rendezője a Gödöllői Agrártudományi Egyetem volt az 1995. április 11–13. közötti időszakban. Az ügyvezető elnöki tisztet Heltai György töltötte be. Erre a konferenciára 366 hallgató 347 dolgozattal jelentkezett, ami több mint százszal magasabb, mint az előző konferencián bemutatott dolgozatok száma. A rendezők azonban kiválóan oldották meg a feladataikat. A rendező intézmény jó személyi és tárgyi adottságai miatt a résztvevők mit sem éreztek a nagy létszám miatt hatványozottan jelentkező nehézségekből. A barátságos atmoszférában lezajlott rendezvényen 71 kísérőtanár volt jelen, a zsűrik munkájában pedig 141 kolléga vett részt.

A 347 dolgozat 37 intézményből érkezett. A tudományegyetemen kívül a természettudományokat oktató főiskolák szinte teljes köre, de más egyetemek (pl. orvostudományi, agrártudományi, műszaki, faipari stb.) hallgatói is nyújtottak be dolgozatot. A határon túli (temesvári, kassai, marosvásárhelyi, nagybányai, nyitrai) felsőfokú intézmények is elküldték legtehetségesebb hallgatóikat (23 hallgató és 14 oktató érkezett, ellátásukról a GATE és az OTDT gondoskodott).

Az előadók 4 alszekció 47 tagozatában mutatták be kutatási eredményeiket: fizika (7 tagozat, 47 dolgozat), földtudományok (14 tagozat, 96 dolgozat), matematika (4 tagozat, 22 dolgozat), biológia (22 tagozat, 173 dolgozat). A konferencia tudományos színvonala minden tudományterületen kiemelkedő volt. A 34 támogatónak köszönhetően a díjak is magasabbak voltak a korábbiaknál, melyek 3000-tól 50 000 Ft-ig terjedtek. Utóbbit az OTP Bank Rt. Fáy András Alapítványa bocsátotta rendelkezésre. 47 első díjat osztottak ki, közöttük 15 Fáy András díjat. 77 II. díj és 13 könyvjutalom talált gazdára.

A XXIII. OTDK Természettudományi Szekcióját 12 év után ismét a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola szervezte 1997. március 24–26. között. Ügyvezetőként Balogh Árpád tevékenykedett. 19 hazai és két külföldi felsőoktatási intézmény hallgatói nyújtottak be pályaművet a konferenciára. A programfüzetben 406 szerzőtől 370 rezümé jelent meg, az alábbi alszekciónkénti megoszlásban: fizika 54, földtudományok 102, matematika 21, biológia 193. Az alszekciók 42 tagozatra oszlottak: fizika 6, földtudományok 12, matematika 3, biológia 21. A csillagászat a fizika alszekció egyik tagozata lett. Végül 357 dolgozatot mutattak be a szerzők. A dolgozatok és előadások bírálatában 134 zsűritag és -elnök vett részt. A „főszereplőkön” kívül meghívott protokoll vendégekkel, konzulensekkel, érdeklődő hallgatókkal és helyi szervezőkkel együtt 839 főről kellett gondoskodni a házigazdáknak.

A szekció a nagy létszám ellenére jól szervezett, zökkenőmentes volt. A főiskola adottságai mindenben megfeleltek a feladatnak. Egy helyen volt minden: a szakmai programok előadótermei, az étterem, a szállás, valamint a kapcsolódás színterei: uszoda, szauna, teaház. A szakmai programot a Nyírség Táncegyüttes és a ZIG Singers elsőprő sikerű fellépése egészítette ki. Fakultatív programként kínálták a rendezők a sóstói Múzeumfalú megtekintését, városnézést és szabolcsi körutat autóbusszal. A konferenciának 32 támogatója volt (intézmények, vállalatok, tudományos intézetek és társaságok).

Ekkor már érlelődött a szekció szétválása. Volt, aki a földtudományok leválásában látta a megoldást, de a többség az élő (biológia) és az élettelen (fizika, földtudományok, matematika) természettudományok külön szekcióba sorolását támogatta. Ez a megosztás azért is célszerű, mert az MTA bizottságai is élő és élettelen megoszlásúak. Bár a matematika nem is természettudomány, csúnya dolog lenne magára hagyni, hiszen a matematika tudományában felhalmozott ismereteket minden természettudományban felhasználják valamilyen módon és formában. A döntést a következő OTDK-ig elhalasztották.

A XXIV. OTDK Természettudományi Szekciója 1999. márc. 31. és április 2. között zajlott le. Házigazda a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Természettudományi Kara volt. Ügyvezető elnök: Szabó József. Itt a hagyománynak megfelelően matematika, fizika, csillagászat, földtudományok és biológiatudományok tagozat különült el. Összesen 482 pályamunka érkezett be, közülük 217 (45%) az élő, 265 pedig az élettelen természettudományok tárgyköréből. A kolozsvári egyetemről 52 hallgató érkezett. A konferenciát 62 szponzor támogatta.

Mivel régi gyakorlat szerint „társadalmi munkában”, egyszerűzetből végzik az oktatók a dolgozatbírálást, zsűrizés feladatait, nagyon nehéz évről évre vállalkozókat találni erre a feladatra. Régi gyakorlat az is a szekcióban, hogy az egységes elbírálás érdekében minden zsűritag elolvas és bírál minden dolgozatot. Ez nagyon időigényes tevékenység. Ezért felvetődött az a javaslat, hogy a dolgozatok terjedelmének felső korlátot kellene szabni. Az alapos bírálatok és értékelések érdekében az egy tagozatban lévő dolgozatok számát nem célszerű kilenc fölé emelni.

Ez volt az utolsó olyan OTDK, ahol a biológia egy szekcióban szerepelt a többi természettudományi alszekcióval. A nagyszámú dolgozat szerzői, témavezetői, a zsűrik valamint az érdeklődő hallgatók és oktatók száma már ezer körül volt, nagy terhet róva a rendezőkre. Az évek óta érlelődő elhatározás itt valósult meg, a Természettudományi Szekció kettévált. A XXV. OTDK rendezvényein már két szekcióban, az élő természettel foglalkozó Biológia Szekcióban és az élettelen természettudományokat magában foglaló Fizika, Földtudományok és

Matematika Szekcióban folytatódott a munka. Ennek megfelelően két szakmai bizottság kezdte meg munkáját 2000-ben.

Fizika, Földtudományok és Matematika Szekciók (2001–2011)

A XXV. OTDK jubileumi rendezvényei 2001 áprilisában zajlottak. Április 17–19. között a Pécsi Tudományegyetemen volt az első fizika, földtudományok és matematika alszekciókat magában foglaló, a biológiától elkülönülő önálló szekciórendezvény, amely azóta a *Fizika, Földtudományok és Matematika Szekció (FIFOMA)* nevet viseli.

A szokásosnál nagyobb ünnepélyességgel megrendezett konferenciát Tóth József, az egyetem rektora köszöntötte. Beszédében hangsúlyozta, hogy „a magyar felsőoktatás legértékesebb hagyományai között említhetjük a tudományos diákköri konferenciát. Az OTDK azonban nem csupán hagyomány, hanem a jövő záloga is. A pezsgő hallgatói tudományos élet kialakítása, a szakkollégiumok létrehozása, a kutatási tevékenység ösztönzése közös érdekünk, hiszen a hallgatók ezeken a folyamatokon keresztül ismerkedhetnek meg közelebbről a tudományos munka, a kutatás korábban ismeretlen fortélyáival, gazdagíthatják ismereteiket, miközben a nekik otthont adó intézmény, de a tudomány világa is gazdagodik új ismeretek, új értékek megalkotásával, új tehetségek megismerésével.” (Abonyiné, 2001)

A XXV. OTDK Fizika, Földtudományok és Matematika Szekciójában 11 hazai és 2 külföldi (a Kolozsvári BBTE és a Tordai MV Nemzeti Kollégium) felsőoktatási intézmény képviseltette magát. Egy dolgozattal jelentkezett a Kutató diákok Országos Szövetsége is. 232 dolgozatot nyújtottak be a hallgatók, végül 220 pályamunkát mutattak be. A 61 zsűritaggal együtt 300 főt tett ki az érdemi munkában résztvevők száma. Mindez arról tanúskodik, hogy helyes döntés volt a szétválás, mert a FIFOMA ma is az egyik legnépesebb szekció. A három alszekcióban 30 tagozat működött: fizikában 7 (56 dolgozat), a földtudományokban 20 (142 dolgozat), a matematikában 3 (22 dolgozat). A bemutatott dolgozatok 80%-a a négy tudományegyetemről érkezett (az ELTE-ről, a dolgozatok mintegy 40%-a). 30 I., 34 II., 14 III. helyezés született és 37 különdíjat osztottak ki. 25 szponzor adománya segítette a jutalmazást.

A XXVI. OTDK Fizika, Földtudományok és Matematika Szekciójának rendezvényei 2003. április 14–16. között kerültek sorra a Miskolci Egyetemen Dobróka Mihály ügyvezető elnök irányítása alatt. A konferencia jól szervezetten zajlott. A szervezők jól használták fel a Miskolci Egyetem adottságait, az elmúlt évek fejlesztéseként előállt infrastruktúrát.

A szekcióba 242 dolgozatot neveztek be, köztük 14 határon túli hallgató és két középiskolás diák, mint junior tagozatos nevezett. A felhívásban közzétett szabályoknak végül 220 dolgozat felelt meg, ezek közül 215 dolgozat szerepelt a tagozatokban. Egy határon túli diák vendégként mutathatta be dolgozatát. A dolgozatokat 32 tagozatba sorolták az alábbi megoszlásban: a Fizika alszekcióban 7 tagozatban 58 dolgozat, a Földtudományok alszekcióban 19 tagozatban 125 dolgozat, a Matematika alszekcióban 5 tagozatban 32 dolgozat került bemutatásra. A tagozatbeosztás is tükrözi egyes tudományterületek erősödését, így a Földtudományi alszekcióban megjelent az archeometria, a környezet-földtudomány, ill. az idegenforgalom földrajza tagozat.

A dolgozatok igen jó szakmai színvonalat képviseltek, így minden tagozatban hirdettek első (32) és második (33) helyezést, harmadik helyezést 11 tagozatban osztottak ki. A többi arra érdemes dolgozat (55) a zsűri kiemelt dicséretét, illetve dicséretét kapta. A helyezéshez – a szekció hagyományainak megfelelően – pénzjutalom, a dicséretre jutalom is társult. A pénzjutalom fedezetét a szervezők és a résztvevő intézmények részben saját forrásaikból, részben szponzorok felkutatásával biztosították. A könyvjutalmat szakmai szervezetek ajánlották fel.

A szervező kar kiemelten támogatta a határon túli résztvevőket: a szállás és étkezés ingyenes volt.

A XXVII. OTDK Fizika, Földtudományok és Matematika Szekcióját az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kara szervezte 2005. március 21–23. között, párhuzamosan az OTDK Humán Tudományi és Informatika Tudományi Szekcióival. Szendrő Péter, az Országos Tudományos Diákköri Tanács elnöke a három szekció közös megnyitóján indította útjára a XXVII. Országos Tudományos Diákköri Konferenciák sorozatát.

A Fizika, Földtudományok és Matematika Szekció Szervező Bizottsága a Szakmai Bizottsággal és az OTDT Titkársággal közösen alakította ki a jelentkezés, a dolgozatok értékelésének és a konferencia lebonyolításának szempontjait: *magas színvonalú szakmai bírálati rendszer* megvalósítása, az *esélyegyenlőség* megteremtése, a *függetlenségre* való törekvés a zsűrik kialakításánál, a fiatal szakmai közösség konferenciájának *baráti, családius légköre*. A regisztrációt nagyban segítette az OTDT Titkársága által bevezetett központi webes jelentkezési felület használata.

A konferenciára 224 dolgozat érkezett 15 felsőoktatási intézményből, köztük két határon túli egyetemről (Babes-Bolyai Tudományegyetem és Újvidéki Egyetem). A dolgozatokat 33 tagozatba osztották be: 6 földrajzi, 6 geológiai, 7 környezettudományi, 5 matematika, 6 fizika, 2 csillagászati és egy tudománytörténeti tagozat alakult. A korábbi konferenciákhoz képest említést érdemel a környezet-tudományi témakörök markáns megfogalmazódása. Bemutatásra 212 szerzőnek

volt lehetősége: fizikából 53, földtudományokból 119, matematikából 31, tudománytörténetből 9 dolgozat szerepelt a szóbeli bemutatáson.

A tagozatokban 3 fős zsűri állapította meg a szakmai sorrendet. A zsűrik függetlenségét az MTA kutatóintézeteiben dolgozó kollégák és több esetben külföldön élő magyar kollégák biztosították. A 33 tagozat elnökei között 13 akadémikus, és 17 MTA doktor dolgozott. A zsűrikben témavezetők nem tevékenykedtek. 33 első, 35 második és 7 harmadik helyezés született, emellett 38 (szakmailag a 3. helyezéssel egyenértékű) kiemelt dicséretet érdemeltek ki a diákok. A helyezésekhez és kiemelt dicsérethez pénzjutalom is járt. A diákköri munkák magas szakmai színvonalát több zsűrielnök is hangsúlyozta. Sok előadásban már a munka tudományos publikációjáról is beszámoltak a hallgatók.

A szakmai programok kiegészítéseként az ELTE Ásvány- és Kőzettárának megtekintése volt az első szabadidős program. A három szekciónak közösen szerveztek szabadidős programokat: szimfonikus zenekari hangversenyt és a Muzsikás Együtttest hallgathatták meg a szakmai programok után.

A XXVIII. OTDK Fizika, Földtudományok és Matematika Szekcióját a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi Kara szervezte 2007. március 21–23. között. Az ügyvezető elnök Mezősi Gábor volt. Összesen 262 előadás hangzott el a tagozatokban. A dolgozatok 18 intézményből (15 hazai és 3 határon túli felsőoktatási intézmény) érkeztek. A szekció a tudományos élet egyik rangos találkozási helye volt: a 116 zsűritag mellett 138 témavezető és 173 érdeklődő külső szakember is részt vett a konferencián. A dolgozattal érkező diákokon kívül mintegy 150–180 további érdeklődő diák is beült az előadásokra. A rendezvény jelentősebb zökkenők nélkül, erős szakmai mezőnnyel, jó hangulatban zajlott. A szervezők támaszkodtak a Fizika, Földtudományok és Matematika Szakmai Bizottság által 2005-ben – a korábbi konferenciák tapasztalatai alapján – megfogalmazott rendezési és értékelési alapelvekre. A zsűrik összeállításánál sikerült szigorúan betartani az igen erős összeférhetetlenségi követelményt. A 116 zsűritag közül 70 fő a felsőoktatáson kívülről, főként kutatóintézetekből, az iparból, sőt külföldről is jött.

A konferencián a három alszekcióban összesen 39 tagozat működött: fizika (11 tagozat, 73 dolgozat, 25 helyezett), földtudományok (24 tagozat, 152 dolgozat, 56 helyezett), matematika (4 tagozat, 28 dolgozat, 10 helyezett). A helyezettnek pénzjutalomban részesültek. Ezekén kívül összesen 47 különdíjat osztottak ki.

Szervezési problémaként jelentkezett, hogy az erdélyi diákok egy része későn és nem a nevezési szabályoknak megfelelően jelentkezett a szekcióba. A szabálytalan nevezés miatt ezek a diákok csak bemutató jelleggel vehettek részt a konfe-

rencián és ez rossz érzéseket keltett bennük. A helyi szervezők mindent megtettek a helyzet javítására, valamennyi érintett diáknak névre szólóan összeállított könyvcsomaggal kedveskedtek. A határon túli diákok és tanárok nevezési, részvételi és szállásköltségeit teljes egészében az ELTE TTK Tudományos Diákköri Tanácsa fedezte.

A XXIX. OTDK Fizika, Földtudományok és Matematika Szekció megrendezésére Szombathelyen, a Nyugat-magyarországi Egyetemen került sor 2009. április 7–9. között. Az ügyvezető elnök Veress Márton volt, immár másodszor az OTDK-k történetében.

A konferencián 18 karról 315 dolgozat került bemutatásra. Ebből 14 határon túli (Kolozsvár, Marosvásárhely) volt. Két középiskolából (Avasi Gimnázium és a Nagy László Általános Iskola és Gimnázium) is érkezett egy-egy dolgozat. Földtudományból 136, társadalomföldrajzból 59, fizikából 89, matematikából 31 dolgozat készült.

A dolgozatokat 37 tagozatba sorolták be: Földtudományoknál 15, társadalomföldrajznál 6, fizikánál 15, matematikánál 4 tagozat kialakítására került sor. A konferencia résztvevőinek döntő többsége magas színvonalú dolgozatot készített, amelyet jól dokumentált előadással egészített ki. Az előadásokat sok helyen követte élénk vita, ahol az előadók jól és eredményesen érveltek. A dolgozatok magas színvonalát bizonyítja, hogy számos dolgozat kapott a szigorú bírálóktól maximális pontszámot. A bírálók objektivitását bizonyítja, hogy a legtöbb dolgozatnál a két bíráló által adott pontszám mindössze néhány ponttal tért el. Kielezett versenyre utalt, hogy több tagozatban is néhány tized pont döntötte el a helyezések sorrendjét. 33 első, 35 második, 7 harmadik helyezés született és 90 dolgozat részesült különdíjban. A legtöbb dolgozat (122→38,7%) az ELTE-ről érkezett, ennek megfelelően a legtöbb helyezést (45→45,43%) is ők érték el.

A konferencia több problémát is felvetett, amelyeknek a megoldására javaslatok is születtek: a lelkiismeretes bírálói munkát az oktatói vagy a kutatási munkába az eddiginél jobban számítsák be az intézmények; kívánatos lenne, hogy a résztvevők az összefoglalóikat, dolgozataikat elektronikusan töltsék fel (ez azóta magvalósult); a jogosultság megszerzéséhez a határon túliak magyarországi intézményekben adják elő a dolgozatukat; a szekció dolgozatainak a száma jelentős mértékben már nem növelhető, ezért megfontolandó a konferencia időtartamának meghosszabbítása, vagy a szekcióból két újabb szekció létrehozása (pl. Matematika, Fizika és Földtudományok).

A konferencia lebonyolítása sikeres volt. Több intézmény képviselője is elismerően nyilatkozott a szervezésről.

Felhasznált irodalom

- A magyar tudományos diákköri konferenciák fél évszázada, szerk. Anderle Ádám, OTDT 2001.
- Abonyiné Palotás Jolán: A természettudományi konferenciák – In. A magyar tudományos diákköri konferenciák fél évszázada, szerk. Anderle Ádám, OTDT 2001, 225-246. p.
- Anderle Ádám szerk. - Koósné Török Erzsébet szerk.: A tehetségről. Beszélgetések a tudományos diákkörökről. Országos Tudományos Diákköri Tanács, 2005. 133-138. p.
- T. Bíró Zoltán: A Tudományos Diákköri Konferencia mérlege = Felsőoktatási Szemle 1972/12. 731. p.
- Bogsch László: A természettudományi diákkörök munkájáról a III. Országos Tudományos Diákköri Konferencia után = Felsőoktatási Szemle 1959/7-8. 472-477. p.
- Diáktudós 1. évf. 1. sz. 1987. december
- Ferenczy Lajos: Természettudományi diákkörök és diákköri konferenciák = Felsőoktatási Szemle 1972/7-8. 402-405. p.
- Frank Henrikné: Beszámoló a VII. Országos Tudományos Diákköri Konferenciáról = Felsőoktatási Szemle 1965/7-8. 82-83. p.
- Frisnyák Sándor: Beszámoló a XV. OTDK Természettudományi Szekciójáról = Nyíregyházi Főiskola TDT irattára, 1981.
- Gruber László: A VI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia = Felsőoktatási Szemle 1964/1. 48-49. p.
- Heltai György: Beszámoló a XXII. OTDK Természettudományi Szekciójáról = Diáktudós 1995/2.
- Kovács Ödön: A természettudományi karok szak- és diákköreinek szervezési kérdéseiről = Felsőoktatási Szemle 1956. 7-8. sz. 424-429. p..
- XI. Országos Tudományos Konferencia = Az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola évkönyve 1972-1973.
- Pécsi Mártonné: A Tudományos Diákkörök I. Országos Konferenciája = Felsőoktatási Szemle 1955/5. 236-239. p.
- Polinszky Károly: A IX. Országos Diákköri Konferencia = Felsőoktatási Szemle 1970/6. 357-361. p.
- Süli-Zakar István: Beszámoló a XIX. OTDK Természettudományi Szekciójáról = Diáktudós, 1989/2
- Szövényi Zsolt – Topár József: A XIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia tapasztalatai, a tudományos diákköri mozgalom továbbfejlesztésének időszzerű feladatai = Felsőoktatási Szemle 1978/1. 24-30. p.
- Szövényi Zsolt: A tudományos diákköri munka a XII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia alapján = Felsőoktatási Szemle 1975/7-8. 464-469. p.
- Szűts Pál: Felsőoktatási Szemle 1960. 392. p.
- Vasváry Béla: Tapasztalatok az V. Országos Diákköri Konferencián = Felsőoktatási Szemle 1962/7-8. 458-461. p.
- Vedres László: A diákköri mozgalom helyzete = Felsőoktatási Szemle 1969/2. 82-86. p.
- Vitális Sándor: A tudományos diákköri munka eddigi eredményei, hiányosságai és jövő feladatai = Felsőoktatási Szemle 1956. 430. p.
- Vuics Tibor: Beszámoló a XXI. OTDK Természettudományi Szekciójáról = Diáktudós 1993. december, 229. p.
- Vuics Tibor: Beszámoló a XXIII. OTDK Természettudományi Szekciójáról = Diáktudós 1995/2.

- Vuics Tibor: A XXIV. OTDK Természettudományi Szekció Beszámolója = Diáktudós 1999/1-2. 295-339. p.
- Weiszburg Tamás: A XXV. OTDK Fizika, Földtudományok és Matematika Szekció Beszámolója = Diáktudós 2001/1-2, 126-127. p.
- Weiszburg Tamás: A XXVI. OTDK Fizika, Földtudományok és Matematika Szekció Beszámolója = Diáktudós 2003/1-2, 126-127. p.
- Weiszburg Tamás: A XXVII. OTDK Fizika, Földtudományok és Matematika Szekció Beszámolója = Diáktudós 2005/1-2, 126-127. p.
- Weiszburg Tamás: A XXVIII. OTDK Fizika, Földtudományok és Matematika Szekció Beszámolója = Diáktudós 2007/1-2, 126-127. p.
- Weiszburg Tamás: A XXIX. OTDK Fizika, Földtudományok és Matematika Szekció Beszámolója = Diáktudós 2009/1-2, 126-127. p.
- Weidinger Tamás: A tudományos diákkörök szerepe a felsőoktatásban, a Meteorológiai TDK tevékenysége ELTE Meteorológiai Tanszék, 2010.

1. FÜGGELÉK. Tisztségviselők a Természettudományi Szekcióban (1981–1999)

OTDK Rendező intézmény Helyszín, időpont	Ügyvezető elnök Ügyvezető titkár Hallgatói képviselő	Szakmai Bizottság elnöke
XV. OTDK BGYTF Nyíregyháza, 1981.	Frisnyák Sándor főigazgató-helyettes Pál Miklós intézetvezető főiskolai tanár	
XVI. OTDK JATE Szeged, 1983.	Gulyás Sándor tszv. egyetemi docens, dékán Dr. Abonyiné dr. Palotás Jolán egyetemi docens <i>Kocsis Erzsébet</i> <i>egyetemi tanársegéd</i>	
XVII. OTDK ELTE Budapest, 1985.	Medzihradszky Kálmán egyetemi tanár, dékán Láng Edit egyetemi docens <i>Weiszbürg Tamás</i> <i>tanszéki mérnök</i>	Dr. Abonyiné dr. Palotás Jolán egyetemi docens JATE
XVIII. OTDK Ho Si Minh TF Eger, 1987.	Dr. Orbán Sándor főiskolai docens Dr. Bodnár László főiskolai tanár <i>Gubis Csaba</i> <i>főiskolai hallgató</i>	Dr. Abonyiné dr. Palotás Jolán egyetemi docens JATE
XIX. OTDK KLTE Debrecen, 1989.	Dr. Süli-Zakar István egyetemi docens	Dr. Abonyiné dr. Palotás Jolán egyetemi docens JATE
XX. OTDK JPTE Pécs, 1991.	Dr. Fischer Ernő egyetemi docens	Dr. Abonyiné dr. Palotás Jolán egyetemi docens JATE

XXI. OTDK BDTF Szombathely, 1993.	Dr. Veress Márton főiskolai docens	Dr. Vuics Tibor egyetemi docens JPTE
XXII. OTDK GATE Gödöllő, 1995.	Dr. Heltai György egyetemi tanár <i>Semsei Szabolcs</i> egyetemi hallgató	Dr. Vuics Tibor egyetemi docens JPTE
XXIII. OTDK BGYTF Nyíregyháza, 1997.	Dr. Balogh Árpád tszv. főiskolai tanár Göncziné dr. Szabó Terézia főiskolai docens <i>Domina Norbert</i> főiskolai hallgató	Dr. Vuics Tibor egyetemi docens JPTE
XXIV. OTDK KLTE Debrecen, 1999.	Dr. Szabó József egyetemi tanár Dr. Mészáros Ilona egyetemi docens Dr. Sümeg Pál egyetemi adjunktus <i>Bérczes Attila</i> egyetemi hallgató	Dr. Vuics Tibor egyetemi docens JPTE

2. FÜGGELÉK. Tisztségviselők a Fizika, Földtudományok és Matematika Szekcióban (2001–2011)

OTDK Rendező intézmény Helyszín, időpont	Ügyvezető elnök Ügyvezető titkár Hallgatói képviselő	Szakmai Bizottság elnöke
XXV. OTDK PTE Pécs, 2001.	Dr. Janszky József intézetigazgató, tudomá- nyos tanácsadó Dr. Hebling János tszv. egy. doc. <i>Poszsga Kinga</i> egy. hallg.	Dr. Weiszburg Tamás egyetemi docens ELTE
XXVI. OTDK Miskolci Egyetem Miskolc, 2003.	Dr. Dobróka Mihály intézetigazgató egyete- mi tanár Dr. Márai Ferenc egyetemi adjunktus <i>Baracsa Mátyás Krisztián</i> PhD-hallgató	Dr. Weiszburg Tamás egyetemi docens ELTE
XXVII. OTDK ELTE Budapest, 2005.	Dr. Horváth Zsolt akadémikus, egyetemi tanár Dr. Horváth Ákos egyetemi docens <i>Oroszlány László</i> egyetemi hallgató	Dr. Weiszburg Tamás egyetemi docens ELTE
XXVIII. OTDK Szegedi Tudományegye- tem Szeged, 2007.	Dr. Mezősi Gábor tszv. egyetemi tanár Dr. Sümei Pál tszv. egyetemi docens <i>Varjú Péter Pál</i> egyetemi hallgató	Dr. Weiszburg Tamás egyetemi docens ELTE
XXIX. OTDK Nyugat-magyarországi Egyetem Szombathely, 2009.	Dr. Veress Márton tszv. egyetemi tanár, dékán Dr. Puskás János főiskolai tanár <i>Kéri Péter</i> egyetemi hallgató	Dr. Weiszburg Tamás egyetemi docens ELTE

XXX. OTDK Nyíregyházi Főiskola Nyíregyháza, 2011.	Dr. Hadházy Tibor főiskola tanár Dr. Sütő László főiskolai docens <i>Jászai Lídia</i> főiskolai hallgató	Dr. Horváth Ákos egyetemi docens ELTE
---	---	--

Erlicsné Bogdán Katalin

HAD- ÉS RENDÉSZETTUDOMÁNYI SZEKCIÓ

A hadtudományi szekció konferenciái

A tehetséggondozás kiemelt, szervezett, fél évszázados tapasztalattal rendelkező, a hallgatók tömegeit megmozgató formája az OTDK, amely az Országos Tudományos Diákköri Tanács részéről sikeresen és energikusan vezetett, hatalmas tapasztalatokkal rendelkező, a hallgatók tömegeit megmozgató formája. Arisztotelész megfogalmazása szerint: „A tanuló keletkezőfélben lévő tudós.” Kétezer év elmúltával sem tudunk mást mondani, különösen nem az OTDK mozgalom szempontjából. Örülünk, hogy a had- és rendészettudomány területén tanuló hallgatóink közül eddig minden országos konferencián közel száz hallgató vett részt, időszerű és tudományos igénnyel kidolgozott pályamunkával. Ez is megerősíti, hogy hallgatóink készülnek katonai és rendészeti hivatásukra. Szabadidejük egy jelentős részét is szakmai kérdések átgondolásával, kidolgozásával és pályázattal töltik. A versenyhelyzet, a teljesítményekkel egymás előtt való bizonyítás, az elért eredmények hidak a továbbtanuláshoz, fel tudják szabadítani a minőségre való törekvést a tanárban és a tanulóban egyaránt. A szakmai horizont szélesedik, azzal is, ha csak kiaknázzák a kapott ismereteket, továbbá, ha kutatásaikkal, tapasztalataik összegzésével megerősítenek korábbi felismeréseket, vagy ha új dolgot hoznak létre.

A kreativitásnak több szintje és formája van, hallgatóink, ha nem így fognák fel, akkor nem lenne bátorságuk témakidolgozást vállalni. Az OTDK nemcsak azt mutatja meg, hogy annál motiváltabb az oktatás, minél többen vállalkoznak témakidolgozásra, hanem azt is, hogy a tanároktól készen kapott gondolatok nem elégségesek a fiatal szakembereknek. Ennyiben is *modern szemléletű, igényes és kivételes* emberek a pályázók. A tudományos diákköri konferenciák sorozata összhangkeresés a hivatáscsoporttal is. A szakmai identitáshoz például a XXIX. konferencián olyan pályázati témák is hozzájárultak, mint: *A katona, mint rendszer a korszerű hadműveletekben; A kritikus infrastruktúrák veszélyes anyagokkal szembeni védelme; A missziókban szolgálokat fenyegető rádió-távvezérlésű bombák és az ellenük való védekezés kérdései; Antennarendszerek iránykarakterisztikájának háromdimenziós szimulációja.* A rendészeti hallgatók esetében: *A bűnözés elleni háborútól a közösségi rendőrségig; Mesterséges intelligencián alapuló számítógépes szakértői rendszer felhasználása a rendőri alkalmazási és beváltás vizsgálati keretében* és még hosszan sorolhatnánk a pályamunkák címeit. Említhetnénk példákat továbbá a digitális topográfia, a klímaváltozás, a

hadtörténelem, a rendészettörténet témaköreiből is. A pályázatok nyitott gondolkodásról, a magyar és a nemzetközi szakirodalom ismeretéről, a fogalmi készlet bővüléséről tanúskodnak. A hallgatók érzékenyek a változások és az új jelenségek iránt.

A Had- és Rendészettudományi Szakmai Bizottság két részben – de egyetlen anyagban – írta le történetét.

A ZMKA jogelődei, a katonai főiskolák (a Kilián György Repülő Műszaki, a Kossuth Lajos Katonai, a Zalka Máté Katonai Műszaki), illetve a Rendőrtiszti Főiskola *1977-ben jelentek meg a XIII. OTDK-n*, amelyen 21 pályamunka került bemutatásra. „A dolgozatok megoszlása sajátos, hiszen a marxizmus-leninizmusból 1 dolgozat, közművelődés témában 13 dolgozat, az oktatástechnika területéről 5 dolgozat, míg az állam-és jogtudományok területéről 2 pályamunka volt” – írta Dr. Koczka József elnök az OTDK félévszázados történetét bemutató (2001-es) kötetben. A polgári egyetemekről már akkor is érkeztek pályázatok, amelyeket a katonaföldrajzi, a hadtörténelmi és a haditechnikai tagozatok fogadtak be.

A ZMNE jogelődjének, a ZMKA-nak 1985-ben az oktatási törvény (1985. évi I. tv.) egyetemi rangot adott. A hallgatók bekapcsolódása az OTDK munkába ezt követően új lendületet vett. Az egyetem történeti könyve a korábbi hallgatói tudományos munkákról az alábbiak szerint számol be (oktatási évek szerint felsorolva).

1985: Ez évben 34 hallgatói osztályban 25 Hallgatói Tudományos Kör működött 447 fő résztvevővel, amely az alapfakultás hallgatói állományának 92%-a. Ennek ágazatonkénti megoszlása: a szárazföldi összefegyvernemi ágazatnál 18 kör 287 fővel, a légvédelmi és repülő ágazatnál 6 kör 85 fővel, a társadalomtudományi ágazatnál 1 kör 75 fővel. Ez évben 143 pályamunkát készítettek a hallgatók: a szárazföldi-összefegyvernemi ágazatnál 99, a légvédelmi és repülő ágazatnál 24, a társadalomtudományi ágazatnál 20 dolgozat született. A beküldött pályamunkák 21,7%-a részesült díjazásban és elismerésben, 47,5%-a lett elfogadva szakdolgozatnak és évfolyammunkának, továbbá 31,6%-át javasolták a bírálók publikálásra. Az összes pályamunka közel 2/3-a volt felhasználható az oktatásban. A tanévben a Hallgatói Közleményeknek három száma jelent meg, amelyekben 71 hallgató publikált. Az Akadémiai Közleményekben 6, az Akadémiai Értesítőben 4, egyéb folyóiratokban 4 alkalommal publikáltak a hallgatók.

1987: Az ágazatoknál tudatosan folyt a kiemelkedő képességű és a tudományos munkában érdeklődő, illetve a tanári utánpótlás szempontjából alkalmas tisztek kiválasztása, felkészítése és irányítása. A tanulmányi évre meghirdetett hallgatói pályázatra 192 pályamű érkezett be, ami számszerűleg is magasabb volt

az előző évinél, ugyanakkor a tudományos színvonal is emelkedett. A minőség emelkedését mutatja a magas átlagpontoszám (1985/86-ban 18,5; 1986/87-ben pedig 19,5). A pályamunkák megoszlása: a szárazföldi-összefegyvernemi ágazatnál 122, a légvédelmi és repülő ágazatnál 39, a társadalomtudományi ágazatnál 31 dolgozat készült. A pályamunkák készítői közül 2 fő akadémiaiparancsnoki nívódíjban, 11 fő ágazati díjban részesült, 28 fő munkáját szakdolgozatként, 31 főét pedig évfolyammunkaként fogadták el. A tudományos körök száma: a szárazföldi-összefegyvernemi ágazatnál 23 osztályban 17, a légvédelmi-repülő ágazatnál 8 osztályban 6, a társadalomtudományi ágazatnál 6 osztályban 2, összesen 25 kör. 1986 novemberétől folyamatosan megjelent a „Hallgatói Tudományos Élet Hírei” című kiadvány. A Hallgatói Közleményeknek 3 száma jelent meg, amelyekben 57 hallgató publikált. Az Akadémiai Közleményekben 2, az Akadémiai Értesítőben 1, egyéb folyóiratokban 3 hallgatói publikáció jelent meg. *A XVIII. OTDK időszakában alakult meg az OTDT Hadtudományi Szekciója. Elnöke: Dr. Szénes Zoltán alezredes, egyetemi docens volt.*

Ebben az évben lépett színre a Hallgatói Tudományos Tanács. A három ágazatnál 21 hallgatói tudományos kör működött 457 fővel. A beérkezett 85 pályamunka megoszlása: a szárazföldi-összefegyvernemi ágazatnál 55, a légvédelmi és repülő ágazatnál 22, a társadalomtudományi ágazatnál 8. A pályamunkák közül 31 nyert díjat, 19 lett elfogadva szakdolgozatnak, 5-öt évfolyammunkának, 15-öt publikálásra javasoltak a bírálók.

1989: A XIX. Országos Tudományos Diákköri Találkozóra 1989. április 5–7. között került sor, a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskolán. *Ez volt a Hadtudományi Szakmai Bizottság első konferenciája*, amelyen 103 pályamunkát mutattak be. A KLKF és a ZMKMF 30-30, az RTF 28, a ZMKA 10 pályamunkával vett részt. Tizenhárom tagozatban (ebből két tagozat zárt volt) mutattak be dolgozatokat. A ZMKA-ról beküldött 10 pályamunkából kilenc I-III. helyezésű díjazásban részesült. A Hadtudományi Szekció részéről három fő: Antal Zoltán, Molnár Eszter, valamint Teke András kapott Pro Scientia Aranyérmet. Olyan hallgatók pályáztak, mint: Szombath Csaba (*Az új biztonságpolitika*), Dobos Attila (*A híradó sorkatonák pszichés megterhelése háborús körülmények között*), Sándor Tamás (*A páncélozott szállító harcjárművek fejlődése a kezdetől napjainkig*), Metzger János (*Hidak teherbírás számítása C-64 típusú személyi számítógéppel*), Molnár Sándor (*Fémhidak robbantásának tervezése Commodore-64 személyi számítógépen*). (Az adatok a ZMKMF kiadványában szerepelnek, sns: 3946/133/ZMKMF.)

1991: A tanév során lassú fejlődés volt tapasztalható a hallgatói tudományos munkában. A 19 hallgatói tudományos körben 252 fő vett részt. A hallgatók 89%-a tagja volt valamelyik tudományos körnek. Az intézeti konferencián a be-

nevezett 40 pályamunkából 35 került bemutatásra, ebből 18 részesült díjazásban. *1991-ben a XX. OTDK Hadtudományi Szekcióját a ZMKA-n rendezték meg (május 20–22.), ahol a 11 tagozatban 91 pályamunkát mutattak be.* A szekcióban jelentősen megnőtt a ZMKA hallgatóinak részvétele. A szekció részéről három fő: Kántor Tibor, Padányi József, valamint Pohl Árpád kapott Pro Scientia Aranyérmet. Mestertanár Aranyérmet egy fő: Húth József mk. alezredes kapott. Témavezető Mester Aranyérmet négy fő kapott: Dr. Szabó János egyetemi docens (HM Védelmi Kutató Intézet), Dr. Szenes Zoltán egyetemi docens, Mártfai György egyetemi adjunktus és Pokorádi László egyetemi adjunktus. A szekcióban 75 pályamunkát mutattak be. Az egyes tagozatokban elnyerhető pályadíjak összege: Nívódíj 5000 Ft, I. díj 4000 Ft, II. díj 3000 Ft, III. díj 2000 Ft volt.

A tagozatok elnökei a következő tanárok voltak:

Általános: Dr. Vasvári Vilmos ny. ezds.

Szociológia-nevelési: Dr. Farkas János tszvv. (Műegyetem).

Történeti I.: Dr. Szabó Miklós vör. (BJKMF).

Történeti II.: Dr. Dombrádi Lóránd (HIM).

Közrendvédelmi-Közbiztonsági: Dr. Nagy Sándor r. ezds. (ORFK).

Büntetés-végrehajtási: Dr. Vókó György ügyész (Legfőbb Ügyészség).

Hadműveleti-Harcászati: Dr. Kőszegvári Tibor ezds. (SVKI).

Technikai: Dr. Csatári Sándor vör. (HM).

Kiképzési: Dr. Biszterszky Elemér államtitkár (MKM).

Légvédelmi és Repülő: Dr. Szabó József vör. (HM).

Bűnügyi: Dr. Finszter Géza (BM).

Olyan hallgatók pályáztak, mint: Padányi József (ZMKA), Böröndi Gábor (KLKF), Kántor Tibor (RTF), Mészáros Tibor (RTF), Pohl Árpád (ZMKA), Kuti Géza (ZMKA), Kovács Sándor (ZMKA).

1993: A hallgatók 75%-a 16 tudományos körben tevékenykedik. A beérkezett 31 pályamunkából 21-et mutattak be az intézeti konferencián, 13 részesült díjazásban. Ekkor említik tisztán először az OTDK-t, a ZMKA történeti könyvében. A XXI. OTDK-n – amelyet az SZRMF rendezett Szolnokon, 1993. április 5–7. között – az Akadémiát 25 pályamunkával 26 hallgató képviselte, akik 5 első, 2 második és 3 harmadik helyezést értek el, valamint 6 különdíjat kaptak. Az intézmények eredményességi listáján a ZMKA az első helyezést érte el. A szakmai bizottságban 89 pályamunkát mutattak be. Megjelent a „Hallgatói Közlemények” című folyóirat. Évi rendszerességgel számítástechnikai, idegen nyelvi, harcászati vetélkedőket bonyolítottunk le.

Az Intézményi Tudományos Diákköri Konferenciára 94 pályamunka érkezett be, amelyből 79-et mutattak be. 10-10 első, második és harmadik helyezést értek

el, valamint 19 különdíjat kaptak a pályázók. Az OTDK Hadtudományi Szakbizottsága (elsőként említette így a ZMKA történeti könyve) 5 pályázót jelölt a „Pro Scientia Aranyéremre”. Az OTDT az Aranyérmet 3 főnek ítélte oda: Kolossa Sándornak, Kuti Gézának és Töltési Imrének. Olyan pályázók vettek részt a konferencián, mint: Magyar István szds. (*Az ellenség által elfoglalt területek visszamaradt és be nem kerített különböző fegyvernemekhez – területvédelmi honvédelmi –, csapatokhoz tartozó kislegrészek tevékenységének lehetőségei, harcjárása módjának hatása az ellenség tevékenységére*), Kolossa Sándor szds. (*A területvédelmi alegységek alkalmazása megkerülő osztágként a gl. bk. dandár támadóharcának sikere érdekében*), Gőcze István fhdgy.–Nagy Miklós fhdgy. (*A Nógrádi medence katonaföldrajzi értékelése*), Horváth Attila fhdgy. (*A 2. Magyar Hadsereg mozgósítása fegyverzetének, felszereltségének és ellátó szolgálatának általános jellemzői 1942–43-ban*), Négyesi Lajos fhdgy. (*Hol volt a mohácsi csata?*). A zsűrielnökök közül kiemelem: Dr. Vargyai Gyulát, Dr. Rázsó Gyulát, Tanczos Miklós ezds.-t, Dr. Tari Ferenc bv. vezérőrnagyot, valamint Dr. Dombrády Lórándot.

1995: A Hallgatói Tudományos Tanács 1995-ben pályázatot hirdetett a parancsnokok és a katonai vezetők tevékenységében, valamint a csapatok életében felhasználható tanulmányok írására. A pályázatra 89 fő 87 pályamunkát nyújtott be, amelyek megfelelően tükrözték a haderőnemek, fegyvernemek és szakcsapatok sajátosságait. A tanévben került sor a XXII. OTDK-ra (április 4–5.), a Rendőrtiszti Főiskolán. A Hadtudományi Szekcióban a benyújtott 67 pályamunkából 33 érkezett a ZMKA-ról. A pályamunkákat 12 tagozatban mutatták be. III. helyezést 6, II. helyezést 5, I. helyezést 9 pályamunka, kiemelt I. helyezést 3 pályamunka ért el. További 3 pályamunka nívódíjban, 2 különdíjban részesült.

Az OTDT ünnepélyes eredményhirdetésén az MTA elnöke, Kosáry Domokos „Pro Scientia Aranyérmet” adott át: Magyar István őrnagynak és Horváth Gábor századosnak. Témavezető Mester Aranyérmet kapott Szabó László mk. őrnagy, főiskolai docens. Az ITDK-t 1996. április 23-án rendezték meg. A hallgatók 40 pályázatot nyújtottak be. Őt szekcióban (Hadművészeti, Légvédelmi és repülő, Logisztikai, Határőr- és rendvédelmi, Hadtörténelmi, valamint Vegyes) 23 pályázat került díjazásra. A történeti könyvben ekkor jelentek meg először az ITDK-ra pályázók közül a díjazottak név és téma szerint. Például: III. helyezést ért el Krajcz Zoltán őrgy. (Légvédelmi, repülő hadm. fak.): „*Magyarország légvédelmi aspektusú katonaföldrajzi értékelésének egyes kérdései*” vagy Tornyai Miklós hőr. őrgy. (hőr. szak): „*Egy tűzoltó-parancsnok élete és munkássága a XX. század első felében*”.

1997: A XXIII. OTDK Hadtudományi Szekcióját a ZMNE KLKF Karán, Szentendrén rendezték meg (április 1–3.). Pro Scientia Aranyérmet két fő kapott:

Baráth István és Resperger István. Iskolateremtő Mestertanár Aranyérmet kapott két fő: Szabó József alezredes, egyetemi docens, valamint Szabó László mk. alezredes, főiskolai docens. Összesen 8 intézmény 65 pályamunkáját mutatták be a hallgatók 14 tagozatban.

1999: A XXIV. OTDK-n Pro Scientia Aranyérmet a Szekció részéről egy fő: Lénárt Sándor; Mestertanár Aranyérmet ugyancsak egy fő: Dr. Koczka József egyetemi tanár kapott. Az országos rendezvény Hadtudományi Szekcióját a Bolyai János Katonai Műszaki Főiskolán tartották meg (április 7–8.). A 11 intézmény 104 pályamunkát mutatott be, 14 tagozatban. Versenyen kívül rendezték meg a külföldi katonai felsőoktatási intézmények versenyét, amelyen a brnoi Katonai Akadémia, a vyskovi Szárazföldi Haderőnemi Főiskola, a líptószentmiklósi Katonai Akadémia, a brémai Szárazföldi Csapatok Ellátó Iskolája, az aacheni Bundeswehr Műszaki Iskola, a bukaresti Katonai Műszaki Akadémia és a bécsi Haderő Ellátó Iskola vett részt. Az előadások angol nyelven hangzottak el.

2001. április 10–11-én rendezték meg a XXV. OTDK Hadtudományi Szekcióját a ZMNE Vezetés- és Szervezéstudományi Karán. Ügyvezető elnök: Dr. Csűrös János (1943–2002) ny. ezds., VSZTK dékán, majd a konferencia idején már Dr. Makay Imre mk. ezds. volt. A szakmai bizottság elnöke: Dr. Koczka József tanszékvezető egyetemi tanár. Nyolc felsőoktatási intézmény 107 pályamunkát mutatott be. A XXV. OTDK-n Pro Scientia Aranyérmet két fő: Bebesi Zoltán és Papp Tamás kapott. Mestertanár Aranyérmet szintén két fő: Dr. Hajdú István tanszékvezető egyetemi docens, valamint Dr. Óvári Gyula tanszékvezető egyetemi tanár kapott. Olyan hallgatók indultak, mint: Bebesi Zoltán r. fhdgy. (*Magyarországra irányuló és az országon áthaladó kábítószer-csempészet módszerei, különös tekintettel a heroinra és a kokainra*), Boldizsár Gábor szds. (*A Magyar Honvédség nem háborús katonai feladatai – a biztonságpolitika tükrében*), Szabó Sándor hallgató (*A Messerschmitt BF. 109. típusú repülőgép a Magyar Királyi Honvéd Légierőben*), Papp Tamás mk. őrgy. (*A légvédelmi rakétaegység analitikus harcmodelljének megvalósítása számítógép-program segítségével*), Szurcsik Zoltán tőrm. (*A járőr- és a kábítószerkereső-kutyák alkalmazása a Határőrségnél*), Král Attila őrgy. (*A MH 32. Budapest Örezred története*), László Csaba (*A távközlési mesterséges holdak és a katonai úrtávközlés jellemzői, alkalmazási lehetőségei*). Négy külföldi katonai intézmény 11 hallgatója önálló tagozatban mutatta be pályamunkáit. A külföldi tagozatban például: Marek Sopko (*Computer graphic application in simulation of combat activity*), Mark Fodor (*Pollution diagnosis of lubricants in service*) és még hosszan sorolhatnánk a pályamunkákat minden tagozatban. I. helyezettek: Bebesi Zoltán r. fhdgy., Papp Tamás mk. őrgy., Szalai Tibor szds., Beller Balázs és Morvai Balázs, Piros Ottó őrgy., Pásztor Zoltán, Bilik Péter (ELTE TFK), Tóthi Gábor, Szentes Ferenc hőr. zls. és Bakai Kristóf Pé-

ter, Draskóczi József őrgy., Barczikai Péter és Bihari László, Dányi Béla mk. alez. és Magyar Sándor mk. őrgy., Verebéli Erzsébet, Jánosi Krisztina, Pap Rita.

2003: A XXVI. OTDK-n Pro Scientia Aranyérmet a Szekció részéről két fő: Ruszin Romolusz, valamint Czikora Ildikó kapott. Mestertanár Aranyérmet egy fő kapott: Dr. Horváth Csaba alezredes, egyetemi docens. A Szekcióban 8 intézmény 95 dolgozatot mutatott be. I. helyezettek: Menyhárt Ferenc, Dési András, Müller Gábor, Kósa Sándor, Ruszin Romolusz, Nagy Renáta, Hegedűs Ernő, Kaló József, Tóth Árpád, Johanesz Zsolt, Nagy István, Bíró Péter, Czikora Ildikó, Kiss Ferenc és Sági Gábor, Klein László.

2005: A XXVII. OTDK 9. Hadtudományi Szekcióját a ZMNE Bolyai János Katonai Műszaki Kara rendezte 2005. április 20–21-én, a ZMNE Üllői úti bázisán (1. táblázat).

1. táblázat. A pályázók megoszlása intézmények szerint, 2005

Küldő intézmények	Dolgozatok száma
Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Kar	1
Bolyai Gimnázium Szombathely	1
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar	2
Eötvös József Főiskola	1
Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar	1
Kecskeméti Főiskola Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskolai Kar	1
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar	1
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	1
Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar	1
Rendőrtiszti Főiskola	12
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	3
ZMNE Kossuth Lajos Hadtudományi Kar	48
ZMNE Bolyai János Katonai Műszaki Kar (és VSZTK)	43
Összesen:	116

A dolgozatokat 14 tagozatban mutatták be és versenyen kívül megrendeztek egy nemzetközi tagozatot is. A Hadtudományi Szekciók történetében első ízben a szervezés és a verseny teljes időszakában minden híradást, szervezési információt és eredményt az e célra készült honlapon kísérhettek figyelemmel az érdeklődők.

Első helyezést olyan dolgozatok szerzői nyertek, akik kutatásai a mai napig is aktuálisak. Ilyenek például: Ambrus Attila (*A radioaktív hulladékkezelés helyzete és várható jövője Magyarországon*), Mintál Noémi (*Az Európai Unió katonai képességei: vita és realitás*), Böröndi Gábor Dr. (*A CIMIC tevékenység és tapasztalatai az ISAF–III.*

misszióban), Laufer Balázs (*A migráció és a terrorizmus a nemzetbiztonsági szakszolgálatok szemszögéből*), Tóth Gyula (*Vezeték nélküli informatikai hálózatok, és katonai alkalmazhatóságuk lehetőségei*).

Az ünnepélyes eredményhirdetésen 14 első, 14 második, 10 harmadik helyezés és összesen 45 különdíj került kiosztásra. A XXVII. OTDK-n Pro Scientia Aranyérmet a Szekció részéről egy fő: Tóthi Gábor; Mestertanár Aranyérmet egy fő: Dr. Fekete Károly egyetemi docens kapott.

2007. április 18–19.: A XXVIII. OTDK-n Pro Scientia Aranyérmet egy fő: Hetényi Soma Ambrus kapott, pályamunkájának címe: *Fekete-Afrika „fekete aranya”*. Mestertanár Aranyérmet egy fő kapott: Dr. Lükő Dénes okl. mk. alezredes, tanszékvezető egyetemi docens. Ő betöltötte egyben az ügyvezető elnöki tisztséget is. Olyan pályázók indultak, mint: Mészáros Katalin Éva (*Közúti veszélyes áru szállítmányok ellenőrzésének aktuális kérdése*), Veigli Zsófia (*Politikai-batalmi játékok Nagorno-Karababban – Az örmény-azeri konfliktus háttere*), Buzna Viktor (*Korunk fegyvere: média. Gondolatok a médiáról, javaslatok a honvédség PR munkájáról*), Molnár Dóra (*„A szabadság szeretete hozott minket ide.” Az Amerikai Egyesült Államok pragmatista politikájának érvényesülése, különös tekintettel Libériára*), Vogel Dávid (*Kuba – Az elfelejtett sziget*), Salamon Péter (*Isten Pártja a cédrusok országában. A Hezbollah: Isten pártja vagy Libanon pártja?*), Molnár Zsolt (*A Magyar Honvédség szárazföldi alakulatok „missziós” felkészítéseinek rendszere, változása, fejlődése, következtetések, jövőbeni kihívások*), Marton Melinda (*A cseh és a magyar tiszti hallgatók pályamotivációjának összehasonlító elemzése*), Éles Éva (*A Magyar Honvédség szeméhi kiegészítési feladatrendszerével szembeni elvárások változása a sorozott hadsereg megszűnésével*), Vajkai Edina Ildikó (*A francia biztonság- és védelempolitika változásai Nicolas Sarkozy elnöksége idején*), Rábel Roland (*A Magyar Honvédségben alkalmazott műholdas helymeghatározó eszközök, navigációs berendezések és azok használata*), Gorda Éva (*Correspondentia; A magyar sajtó kezdeti évei 1705–1840*), Nagy Nikoletta Magdolna (*A katona, mint rendszer a korszerű hadműveletekben*), Marsai Viktor (*Az arnheimi csatában nyújtott német katonai teljesítmény vizsgálata az Ausfragstaktik és a „harci erő” fogalmán keresztül*). A nemzetközi tagozatban ezen az OTDK-n 14 fő indult, közöttük például: Veronika Tóthova (*Women in Army*), Roman Rostás (*Evaluation of tracked infantry fighting vehicles*) és mások. (Az adatok a rezümékötetből valók. Szerkesztette: Dr. Horpácsi Ferenc hőr. alez.)

2. táblázat. A pályázók megoszlása intézmény szerint, 2007

Intézmény (magyar)	Létszám
BDF Bolyai János Általános Iskola és Gimnázium	1 fő
Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar	3 fő
Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar	1 fő
Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	3 fő

Rendőrtiszt Főiskola	9 fő
Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	1 fő
Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Bolyai János Katonai Műszaki Kar	16 fő
Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Kossuth Lajos Hadtudományi Kar	46 fő
Intézmény (külföldi)	Létszám
Academy of Armed Forces of gen. M. R. Štefanik Liptovski Mikulas	3 fő
Military Technical Academy Bukarest	5 fő
Military University of Tehnology Warsaw	3 fő
University of Defence Brno	3 fő

2009: A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem adott otthont a XXIX. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Had- és Rendészettudományi Szekciójának 2009. április 15–16-án. A Szekcióban 10 intézmény 80 dolgozatát mutatták be 14 tagozatban. A kiemelkedően sikeres szekciót az egyetem Bolyai János Katonai Műszaki Kara rendezte. Mestertanár Aranyérmet két fő, Kolossa Sándor ny. alez. és Dr. Ványa László okl. mk. alez. kapott. Pro Scientia Aranyérmet a Szekció részéről két fő: Mészáros Katalin Éva, valamint Tongori András kapott. Tongori András a ZMNE KLHTK hallgatója, OTDK díjazott pályamunkáinak száma kettő. Publikációinak száma hat, amelyből egy idegen nyelvű. Az értékelt időszakban hat alkalommal volt külföldi tanulmányúton. Részt vett TDK konferenciák szervezésében, aktív tagja tudományos egyesületeknek. Mészáros Katalin Éva a ZMNE BJMKK hallgatója, OTDK díjazott pályamunkáinak száma kettő. Publikációinak száma három. Volt előadó nemzetközi szakmai konferencián, külföldi tanulmányúton is részt vett. Bekapcsolódott a TDK szervezésébe.

OTDK-n ekkor szerepeltünk először Had- és Rendészettudományi Szakmai Bizottságként. Elnök: Dr. Harai Dénes ny. ezredes, egyetemi tanár; tagjai: Dr. Lakatos János ny. r. ezds. alelnök, Dr. habil. Kiss Zoltán László alez. ITDT elnök, Tongori András hallgató (ZMNE) HÖK elnök. Dr. Mógor Judit pv. szds. titkár (RTF). Állandó meghívott: Kolossa Sándor ny. alez. – az Aranyérmesek Társasága részéről –, Dr. Szelei Ildikó őrgy. KLHTK TDT elnök, Gósi Mariann (SZIE), Dr. Tóth László (Szegedi Egyetem), Vörös Tibor (CORVINUS Egyetem), Dr. Kobolka István (Pécsi Egyetem), Dr. Németh András fhdy. BJMKK TDT elnök, Dr. Giebiszer Gyöngyi r. szds. (RTF) ITDT titkár, Tóth Katalin hallgató (ZMNE).

2008–2009-ben a felsőoktatási rangsorban mérésre került az OTDK-n való szereplés eredményessége is. A felsőoktatási rangsorban a ZMNE 2008-ban a 3. helyen, 2009-ben a 10. helyen végzett. Az OTDK pontértéke 1,000 volt (a leg-

jobb pontérték 3,737 volt ekkor). A mért két időpontban az OTDK összesítésben a ZMNE a 10. helyen végzett, ami nagyon szép teljesítmény volt.

A Rendőrtiszti Főiskola tudományos diákköri munkája*

A tudományos önképzőköri tevékenység a jogelőd Rendőrtiszti Akadémián kezdődött meg. Az akkori szokások (és elvárások) szerint működő *szakkörök* – a kiképzési céloknak megfelelően – leginkább arra szolgáltak, hogy a résztvevők a tantervi követelményeket meghaladó, de elsősorban gyakorlati irányú, speciális szakmai ismereteket szerezhessenek. A beiskolázási rend következtében a hallgatók túlnyomó többsége pontosan tudta, hogy milyen területen fog dolgozni, így ennek megfelelően vállalt szerepet egy vagy több szakkörben is. Tudományos jellegű tevékenységüknek határt szabott az is, hogy leginkább csak a szűken vett szakma előtt mutakozhattak be. A Rendőrtiszti Főiskola 1970-ben történt megalapításakor már nem csak kiképzésről volt szó, hiszen megkezdődött a felsőoktatási rendszerbe integrálódás, a mai értelemben vett felsőfokú rendvédelmi oktatás. Már az első tanévben, 1971-ben megalakult a büntetőjogi, a kriminalisztikai és a pszichológiai, majd néhány évvel később a büntetés-végrehajtási TDK. Ennek ellenére csak fokozatosan alakult ki a „civil” felsőoktatásban addigra már „szokásos” hallgatói tudományos tevékenység részben a miatt, mert a diákkörök nyilván nem válhatták ki a szakkörök nyújtotta lehetőségeket, másrészt pedig a zártpályás felvételi rendszer és a katonai főiskolák diákköreinek elkülönültsége is csak hosszú idő elteltével, az 1990-es években szűnt meg.

Mivel a TDK munka dokumentálása csak 1995-ben kezdődött meg, a kezdetekről csak vázlatosan számolhatunk be. A tudományos diákköri tevékenység életre hívásában nem kis szerepet vállaltak azok a vendégoktatók, akik amellett, hogy elismert szaktekintélyként kapcsolódtak be a Főiskola egyes tanszékeinek oktató-nevelő munkájába, a saját felsőoktatási intézményükben szerzett tapasztalataikat átadva és hasznosítva közreműködtek a diákköri munka megindításában is.

Az intézményi rendszer 1974-ben jött létre: megalakult a Tudományos Diákköri Tanács, és életbe lépett „A Rendőrtiszti Főiskola Tudományos Diákkörei Működési Szabályzata”. A TDT elnökét (e pozíciót önálló munkakörre minősítve) a főiskola parancsnoka nevezte ki, a tagok a diákköröket vezető oktatók és a diákköri titkárnak megválasztott hallgatók voltak, az utóbbiak közül delegált hallgató töltötte be a TDT titkári funkciót. Ez a struktúra összességében már megfe-

* Dr. Lakatos János r. alezredes, a szakmai bizottság alelnökének összefoglalása

lert a magyarországi felsőoktatási intézmények diákköri rendszerének. Ebben az időszakban a diákköri tevékenység egyik fő szervezője és irányítója *Dr. Dános Valér r. százados* volt, aki később Főiskolánk kutatóintézetének vezetőjeként, majd Főiskolánk parancsnokaként is jelentős támogatást nyújtott a számunkra. Az országos konferenciákon az első sikeres bemutatkozásunk 1975-ben történt: az állam- és jogtudományi szekcióban II. díjat szerzett az „Idegenforgalom és a bűnözés” témájú dolgozat. Az ezt követő években a főiskola diákkörei többnyire a „fegyveres felsőfokú oktatási intézmények” konferenciáin szerepeltek.

1988-ban főiskolánk volt a házigazdája a Katonai Főiskolák IV. Országos Tudományos Diákköri Konferenciájának, amelyre 165 pályázó 143 dolgozatot nyújtott be. Hallgatóink legnagyobb számban – 34 pályaművel – az igazgatási és jogi szekcióban vettek részt, és az öt szekcióban összesen 39 helyezést, illetve díjat nyertek el. A konferencián résztvevő miniszterhelyettes az elért eredményeket úgy értékelte, hogy immáron érett diákköri tevékenységről van szó, amelyet a dolgozatok magas színvonala mellett az is bizonyít, hogy a pályaművek túlnyomó többsége önálló kutatómunkán alapul, és aktuális témákat, gyakorlatias jelleggel dolgoz fel. Egyúttal bejelentette, hogy rövidesen megalakul az OTDK XIII. önálló szekciója és ezzel a katonai főiskolák diákkörei véglegesen beépülnek a civil felsőoktatási intézmények rendszerébe. Az így létrehozott Hadtudományi Szekció először 1989-ben, majd az 1991. évi XX. OTDK-n mutatkozott be, mely utóbbi mind a mai napig kiemelkedő eseménynek számít a mi diákköreink életében is. Hallgatóink saját szorgalmuknak és a konzulenseik alapos munkájának eredményeképpen a tudományegyetemek pályázóival szemben is megállták a helyüket. A védések során ékesen bizonyították, hogy választott témájukban alapos, széleskörű, a főiskolai követelményeket meghaladó ismeretekkel rendelkeznek. Ezt bizonyítja, hogy az Állam- és jogtudományi, a Hadtudományi, a Humántudományi, a Tantárgy-pedagógiai és Oktatástechnikai, valamint a Társadalomtudományi Szekciókba nevezett 60 pályaműből 41 helyezést ért el, illetve díjat kapott. Az 1993. évi XXI. OTDK Állam- és Jogtudományi Szekciójában 8 hallgatónk vett részt, az akkori döntésnek megfelelően mindnyájan nívódíjban részesültek.* Három hallgatónk, illetve konzulensük kapott Pro Scientia Aranyérmet: 1989-ben *Molnár Eszter*, 1991-ben *Kántor Tibor*, mindkettőjük konzulense *Dr. Parádi József*, 1993-ban *Búzás András*, konzulense *Dr. Sléder Judit*. Diákköreink tevékenységének elismerését az is jelzi, hogy 1995-ben főiskolánk lehetett a házigazdája a XXII. OTDK Állam- és Jogtudományi, valamint Hadtudományi Szekciójának. Előbbiben 32-ből 16, utóbbiban hatból egy pályaművünk ért el helye-

* Más szekciókról nincsenek pontos adataink.

zést, vagy kapott valamilyen díjat; míg a Pszichológia szekcióban indított dolgozat I. helyezést ért el és Fáy András díjat is kapott.

1995-ben a főiskola akkori vezetése megvizsgálta a diákköri munka helyzetét. Hatályon kívül helyezte az 1992 őszén módosított TDK szervezeti és működési szabályzatot. A TDT elnöki és titkári feladatok teljesítésével – oktatói munkakörük ellátása mellett – egy-egy főállású oktatót bízott meg, majd az így újjáalakult TDT feladatává tette a szervezeti és működési szabályzat átdolgozását. A főiskola vezetésében bekövetkezett változások miatt ez a munka több ízben is megszakadt, végül a Főiskolai Tanács „A Rendőrtiszti Főiskola Tudományos Diákköreinek Ügyrendjé”-t az RTF Szervezeti és Működési Szabályzata mellékleteként (a Tanulmányi és Vizsgaszabályzat vonatkozó pontjainak módosításával együtt) 1998-ban fogadta el. 1997-ben a TDT – az ügyrend szellemében – megerősítette pozíciójában a korábban csupán vezetői döntés alapján megbízott elnökét (*Dr. Németh Zsolt r. alezredez*) és titkárát (*Dr. Lakatos János r. alezredez*).

A TDT azt a célt tűzte maga elé, hogy a lehetőségekhez képest támogatja a főiskolánkkal szemben támasztott követelmények – a szakma elvárásai, a tudományos tevékenységben részvétel, az akkreditációs feltételek stb. – teljesítését. 1995-től szinte minden tanévben két alkalommal rendezünk intézményi konferenciát, és ezen kívül is nagyon sokszor került sor az aktuális, érdekes témákat feldolgozó *szakdolgozatok* diákköri keretek közti, nyilvános védésére is. A munkában mind a mai napig jelentős számban vesznek részt a szakmai tapasztalatokkal rendelkező levelező tagozatos hallgatók is. A diákkörök érvényesítik a TDT azon álláspontját, hogy országos konferenciára csak olyan dolgozatot küldjünk, amely valóban színvonalas, és amelynek elbírálásában külső szakemberek is részt vettek. Így ma már elmondhatjuk, hogy konferenciáink eseménynek számítanak Főiskolánk tudományos életében; és hozzásegítenek ahhoz, hogy a korábban nem igazán folyamatosan működő diákköreink is megtalálják a helyüket a közösségünkben. A következő évek eredményei: 1997-ben (XXIII. OTDK) az Állam- és Jogtudományi Szekcióban 19 dolgozatot neveztünk, ebből 14 részesült díjazásban; a Társadalomtudományi Szekcióban nevezett 7 dolgozathoz 4 kapott különdíjat; a Hadtudományi Szekcióban indított 4 dolgozathoz 2 részesült díjazásban. 1999-ben (XXIV. OTDK) az Állam- és Jogtudományi Szekcióban 43 dolgozatot neveztünk, ebből 23 részesült díjazásban, továbbá elnyertük az opponensi díjak egyikét; a Társadalomtudományi Szekcióban nevezett 5 dolgozathoz 1 kapott különdíjat; a Hadtudományi Szekcióban indított 11 dolgozathoz 6 részesült díjazásban.

Persze, a diákköri tevékenység nem csupán „sikertörténet”. 1993-tól kezdődően egyre nehezebb anyagi támogatást szerezni a diákkörök számára – kivéve

persze az országos konferenciák időszakát. Amíg korábban a szerdai nap délutánja a tudományos tevékenység ideje volt, addig a főiskolánk megnövekedett feladatai miatt erre már évek óta nincs lehetőség, ami szinte ellehetetleníti a diákköri rendezvények megszervezését, megtartását. Bár a különböző szakok megindulásával, illetve tanszékekhez kötődően megalakult a társadalomtudományi, a kriminológiai, a határrendészeti, a közbiztonsági, a közlekedési, az államtudományi, a vám- és pénzügyőr, a bűnügyi és legutóbb a katasztrófavédelmi TDK, némelyik működése sajnos nem mondható egyenletesnek. 1998-ban az OTDT új nevezési-résztvételi szabályokat vezetett be, amelyek megnövelték az adminisztrációs terheket is.

A változásokhoz alkalmazkodva módosítottuk a Rendőrtiszti Főiskola Tudományos Diákköreinek Működési Rendjét – amelyet az OTDT (mintegy jó példaként, hiszen útmutatásul szolgálhatott a bolognai rendszerű képzés feltételei között is) közzé tett a Diáktudós 2004. évi 1–2. számában. Működési rendünk természetesen összhangban áll a Tanulmányi és Vizsgaszabályzattal, megfelel a Főiskola sajátosságainak, az OTDT irányelveinek – és nem utolsósorban biztosítja a diákköri dolgozatok, a szerzők és az opponensek tevékenységének kívánatos elismerését. Az Oktatási Minisztérium az intézmények diákkörei számára 2009-ig három alkalommal nyújtott anyagi támogatást; mi minden esetben a nyertes pályázók között voltunk. Ez nyújtott lehetőséget a diákköri kiskönyvtár létrehozására (amelyből kölcsönözni lehetett); a „Szemelvények a Rendőrtiszti Főiskola Tudományos Diákköri Dolgozataiból” című sorozat kiadására; valamint a diákköri dolgozatok videó-mellékleteinek elkészítését szolgáló technikai beszerzésre. Pályázati programunkat úgy dolgoztuk ki, hogy a diákköri tagok minél nagyobb szerepet kaphassanak a tanszéki kutatómunkában, a tananyag-korszerűsítési tevékenységben, az elavult vagy hiányzó oktatási segédanyagok elkészítésében – hozzájárulva ezzel Főiskolánk eredményes működéséhez.

Időközben a TDT döntései alapján többször is megváltozott a tisztségviselők személye: 2004-től a TDT elnöke *Dr. Lakatos János*, titkára *Dr. Szilvássy György Péter főiskolai tanársegéd* – 2007-től *Dr. Giebiszner Gyöngyi r. százados* – volt, 2010-től pedig az elnök *Dr. Ruzsonyi Péter bv. ezredes*, a titkár *Dr. Mógor Judit pn. százados*. Erre az időszakra esik az a kezdeményezésünk, amelyben sikerült megnyernünk a ZMNE TDT támogatását: összefogásunk eredményeképpen az *OTDT Hadtudományi Szekcióját hivatalosan Had- és Rendészettudományi Szekcióvá alakult*. Ezzel új perspektívák nyíltak meg: a rendészettudományi tagozatokkal kibővített szekció a korábbiaknál sokkal nagyobb lehetőséget nyújt a speciális szakterületeken végzett diákköri munka eredményeinek bemutatására éppen úgy, mint arra, hogy újabb lendületet kapjanak a *minőségi munka* irányába tett erőfeszítéseink. Mivel az OTDT

nyilvántartása ma már hozzáférhető, a 2001–2007 között született eredményeket csupán néhány számmal mutatjuk be. Az Állam- és Jogtudományi, a Hadtudományi, a Pedagógiai és Pszichológiai, valamint a Társadalomtudományi Szekciókban 74 pályaművel vettünk részt, közülük 20 ért el helyezést és 28 kapott különdíjat. Ezeknek az éveknek a sikereihez tartozik, hogy az OTDT által 1999-ben alapított Mestertanár címet 1999-ben *Dr. Németh Zsolt r. alezredes*, 2001-ben *Dr. Lakatos János r. alezredes* (Állam- és Jogtudományi Szekció), 2003-ban *Dr. Parádi József* (Hadtudományi Szekció) nyerte el.

A XXIX. OTDK Állam- és Jogtudományi Szekciójában 5 pályaművet indítottuk, sajnos nem igazán eredményesen. Ezzel szemben a Had- és Rendészettudományi Szekcióban szerepelt 14 pályaművel 5 helyezést és 7 különdíjat nyertünk el, s ami igen fontos: elismerésben részesült három konzulens tanár is. Úgy tűnik, az újjáalakult szekció felkeltette a diákköreink és hallgatóink érdeklődését.

Összegzés, következtetések

A szervezőmunka

Az OTDK konferenciák Hadtudományi, majd később Had- és Rendészettudományi szekcióját az ügyvezető elnökségek és a rendező intézmények minden alkalommal felelősségteljesen, a pályázó hallgatók érdekeit maradéktalanul képviselve, szisztematikus szervezőmunkával, a felmerülő problémákat hatékonyan kezelve, kiemelkedő eredményességgel rendezték meg. Az ügyvezető elnökségek az OTDT-vel folyamatosan kapcsolatot tartottak, ahonnan azonnali és segítő információkat kaptak. A Szakmai Bizottság érdemi döntésekkel orientálta a folyamat eredményességét. A konferencia átláthatósága, a személyiségi jogok tiszteletben tartása, valamint a megalapozott döntések megerősítették a hallgatókban a bizalmat a TDK egésze iránt.

Pályázó hallgatóink

A hallgatók nem taktikai ügyként kezelték a felkészülést a konferenciákra, hanem az a szakmai felkészülés része volt, amely valóban „híd a továbbtanuláshoz”. Tapasztalatunk, hogy a konferenciákon eredményesen szereplő hallgatók a szakmai pályájukon is kreatívak maradtak. A bíráló bizottságok elnökei elismerően inspirálták a pályázókat. A konferenciák erősítették a védelmi szektoron belüli együttműködést. A katona-hallgatók egy része mindig kihasználta a tudományos igényű munkára biztosított lehetőségeket, kutattak és publikáltak. Az

eredményeket a ZMKA parancsnokai, majd a ZMNE rektorai elismerték. Fogalmilag és szervezetileg a kezdeti néhány évben még nem volt tisztázott a helyzet. Kezdetben a ZMKA, majd a ZMNE sajátosságának megfelelően a hallgatók a gyakorlatra irányuló szellemi munkaként folytattak pályázati tevékenységet. Minden egyes pályázat – már ebben az egyszerű formájában is – megismétli az egész tudománytörténetet, így a problémafelvetést, a hipotézis megfogalmazását, az anyaggyűjtést, a vizsgálatot, az osztályozást, a mérést, a tételek igazolását, a következtetések levonását. A pályázók bejárják a gondolkodás útjait és szintjeit, így az egyszerű adatok kezelését, gyűjtését, osztályozását, a koncepciók és a problémák megértését és bátran foglalkoznak elvont fogalmakkal, szimbólumokkal. A differenciálódás egyre inkább a kis eltérések problémáját hozza előtérbe, amelybe beleütközik a katonai gondolkodás is, utalhatunk az olyan kifejezésekre, mint az iraki háborúval összefüggésben hangoztatott „szükséges háború” (necessary war). A sima megfigyeléskor a Föld mozdulatlannak látszik. Ez azonban még nem a szükséges igazság a tudományos gondolkodáshoz, amely „több, mint a tények összegzése” – hangsúlyozza William Whewell. Az egész katonai kultúrát érinti, ha a megszerzett magasabb tudás kihat a gyakorlatra is. A folyamatban a pályázók jobb megfigyelőkké, szakszerűbb rendszerezőkké, kidolgozókká, valamint jobb előadókká, szellemileg fegyelmezett szakemberekké válnak. Ilyen képességű emberekre szüksége van a kultúraváltás elején tartó Magyar Honvédségnek is. Összességében: a pályázó hallgatók szakmai felkészültségük legjavát képesek voltak tézisszerűen bemutatni, professzionális módon kezelték kezdetben az oktatástechnikát, majd a számítástechnikát, jól gazdálkodtak a rendelkezésre álló idővel. Többen közülük eredményesen képviselték egyetemünket a külföldi TDK-kon. Az OTDK mozgalomnak a Had- és Rendészettudományi Szakmai Bizottságában megfelelő médianyilvánosságot biztosítottunk, népszerűsítettük hallgatóinkat.

Témavezetők

Témavezetőink kiváló tudományos orientációt biztosítottak a pályázóknak. *Az elmúlt évtizedekből kiemeljük közülük a következőket:* Dr. Földi László, Dr. Kaiser Ferenc, Dr. Remek Éva, Kolossa László, Dr. Ványa László, Dr. Padányi József, Ruppert József, Dr. Ruttai László, Dr. Koczka József, Dr. Óvári Gyula, Dr. Kovács Tibor, Dr. Haig Zsolt, Dr. Lükő Dénes, Dr. Csikány Tamás, Dr. Szani Ferenc, Dr. Turcsányi Károly, Dr. Mészáros Margit, Dr. Horváth Csaba, Dr. Nagy Tamás, Dr. Pálvölgyi László, Dr. Sándor Vilmos, Horpácsi Ferenc, Dr. Nagy György, Dr. Vass Sándor, Dr. Sándor Miklós, Fekete Károly, Szászi Gábor, Dr.

Jászai Béla, Koós Gábor, Dr. Czuprák Ottó, Dobai Pál, Dr. Szakács Lajos, Dr. Hajdú István, Dr. Héjja István, Gyimesi Miklós, Dr. Szabó Sándor, Dr. Lengyel Ferenc, Dr. Szilágyi Tivadar, Márfi László, Dr. Zsigmond Gyula, Dr. Forgon Miklós, Dr. Csetneky László, Dr. Kis Géza, Dr. Parádi József, Dr. Kállai Gábor, Jarecsni Miklós, Dr. Szauder Lajos, Dr. Parádi József, Dr. Szenes Zoltán, Dr. Kovács Anrás, Dr. Eszényi József, Sallai János, Pokorádi László, Füzesi Ottó, Dr. Óvári Gyula, Dr. Kiss Zoltán László, Dr. Szelei Ildikó.

* * *

A Szakmai Bizottságaink, az ITDT-k, a témavezetők, a Bíráló Bizottságok elkötelezett képviselői voltak az elmúlt évtizedekben a hallgatói tehetséggondozásnak. Az intézményi konferenciák eredményessége nélkül nem szerepelhettünk volna sikeresen az OTDK-kon. *A szakbizottság/ITDT elnökei voltak:* Dr. Szenes Zoltán, Dr. Koczka József, Dr. Lükő Dénes, Dr. Hajdú István, Dr. Szendy István, Dr. Kiss Zoltán László. Neves bírálóbizottsági elnökök és tagok voltak a felsoroltakon kívül: Dr. Szabó Miklós akadémikus, Dr. Gönczöl Katalin (ELTE), Dr. Szakály Sándor (HIM), Dr. Hermann Róbert (HIM), Dr. Nagy Pál mk. alez., Dr. Czékus János ezds., Dr. B. Nagy János ezds., Dr. Szikinger István (ELTE), Dr. Bócz Endre; és akik már nem lehetnek közöttünk: Dr. Széplaki János ezds., Dr. Csabai György alez., Dr. Fülöp Imre alez., Dr. Füzi Imre ezds.

2009. október 7-én az OTDT Had- és Rendésettudományi Szakmai Bizottság az ülésén egyhangúlag megválasztotta: Dr. Virányi Gergely ny. hőr. dandártábornokot, rektorhelyettest (RTF) a XXX. Jubileumi OTDK Had- és Rendésettudományi Szekció ügyvezető elnökének. A ZMNE, valamint az RTF közös érdeke a Jubileumi XXX. OTDK-ra (2011. április 18–20.) való sikeres felkészülés.

Fontosabb rövidítések jegyzéke

alez.	alezredes
BJKMF	Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola
BJKMK	Bolyai János Katonai Műszaki Kar
BM	Belügyminisztérium
bv.	büntetés-végrehajtási
ezds.	ezredes
fhdy.	főhadnagy
HIM	Hadtörténeti Intézet és Múzeum
HM	Honvédelmi Minisztérium
hőr.	határőr
KGYRMF	Kilián György Repülő Műszaki Főiskola

KLHTK	Kossuth Lajos Hadtudományi Kar
KLKF	Kossuth Lajos Katonai Főiskola
MH	Magyar Honvédség
mk.	mérnök
MKM	Művelődési és Közoktatási Minisztérium
ny.	nyugállományú
okl.	okleveles
ORFK	Országos Rendőr-főkapitányság
őrgy.	őrnagy
pv.	polgári védelmi
r.	rendőr
RTF	Rendőrtiszti Főiskola
SVKI	Stratégiai és Védelmi Kutatóintézet
szds.	százados
SZRMF	Szolnoki Repülő Műszaki Főiskola
tőrm.	törzsőrmester
tszv.	tanszékvezető
vőrgy.	vezérőrnagy
VSZTK	Vezetés- és Szervezéstudományi Kar
zls.	zászlós
ZMKA	Zrínyi Miklós Katonai Akadémia
ZMKMF	Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola
ZMNE	Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem

Harai Dénes

HUMÁN (BÖLCSESZ) TUDOMÁNYI SZEKCIÓ

Az országos tudományos diákköri konferenciák rendjében először a II. OTDK szerveződött szakkonferenciák füzéréként, amikor a társadalomtudományok ülésére Debrecenben került sor. Ekkor még, az állam- és jogtudományokat leszámítva, minden társadalomtudomány együtt szerepelt. Az 1960-as években volt azonban némi bizonytalanság a besorolást és a szervezés alapelveit illetően, mert a szakkonferenciákat intézménytípusonként próbálták lebonyolítani úgy, hogy például 1963-ban Szegeden, 1965-ben az ELTE-n, 1967-ben pedig Debrecenben „tudományegyetemi” konferenciákra került sor, két – bölcsész- és illetve természettudományi – szekcióban. Erre kaptak meghívást a tanárképző főiskolák is. A tanító- és óvónőképző főiskolák konferenciái e rendben külön üléseztek.

Szisztematikus, folyamatos információkkal, adatokkal nem rendelkezünk ezekből az évekből. Azt azonban tudjuk, hogy 1962-ben (V. OTDK) a társadalomtudományi szekcióban 57 dolgozat felolvasására került sor, 1965-ben viszont már 119-re.

A diákkörök növekedése differenciálódással járt. Ebből az egységes társadalomtudományi szekcióból először a marxizmus–leninizmus és a közgazdaságtudomány vált ki 1969–70-ben, aztán néhány évvel később a közgazdászok önállósodtak. 1973-ban a pedagógia, pszichológia és közművelődés vált külön szekcióvá és szervezte önállóan, más helyszíneken konferenciáit. A ma is fennálló „humán” szekció működése tehát az 1970-es évek közepétől vizsgálható önállóan. Mindazonáltal két konferenciáról, a Pécsen tartott 1970-es (IX. OTDK), valamint az 1972-es X. OTDK-ról (ELTE) viszonylag pontos képet tudunk adni – érzékeltetve a bölcsész diákkörök érdeklődésének fő jellegzetességeit is.

Az 1970-es pécsi országos társadalomtudományi konferencia alszekciói a következőképpen szerveződtek:

<i>alszekció</i>	<i>felolvasott dolgozatok száma</i>
világirodalom	15
magyar irodalom	28
történelem és régészet	23
pedagógia, pszichológia	28
néprajz, népművelés	11
magyar és finnugor nyelvészet	29
idegen nyelvek és általános nyelvészet	20
összesen	154

Vitavezetőként a tudományágak olyan ismert, kiemelkedő tudósai és fiatal szakemberei vettek részt, mint Hahn István, Róna-Tas András, Barta János, Imre Samu vagy Hársfalvi Péter és Kristó Gyula.

Az intézményi részvételt vizsgálva feltűnő, hogy a KLTE (37 dolgozat) és a JATE (32 dolgozat) vezették a mezőnyt, az ELTE csak 21 dolgozattal szerepelt. A tanárképző főiskolák közül kiemelkedett Pécs (18), Nyíregyháza (8) és Szeged (6).

Az egyes tudományterületeken belül vizsgálódva konstatálható, hogy a régészetben a JATE hallgatók voltak a meghatározóak, a történelemben a KLTE és a JATE, az idegennyelvi filológiában a KLTE, a néprajzban pedig a pécsi tanárképző.

Feltűnő volt a magyar nyelvjáráskutatás és nyelvtörténet, de az ókortörténet és a földrajzi nevek iránti nagy érdeklődés is, ám általánosságban azért elmondható, hogy markáns iskolák, témák vagy vonulatok nem körvonalazódtak. E tekintetben igen heterogén-sokszínű érdeklődést mutatott e konferencia.

Mai árainkat és az OTDK mai költségeit ismerve, tarthatnak számot érdeklődésre a pécsi konferencia „tarifái”, amelyekkel a szervezők számoltak egy-egy hallgató esetében:

egy éjszakára szállás	5,50 Ft
reggeli	2,85 Ft
ebéd	10,38 Ft
vacsora	7,37 Ft

A konferencia összköltségvetése 20 ezer Ft volt.

Az ELTE-n 1972-ben szervezett X. OTDK humán szekciójáról az *Egyetemi Lapok* május 2-i számából tájékozódhatunk. Itt 8 tudományterületről összesen 209 dolgozat érkezett, ebből 166 került felolvasásra. Legnagyobb alszekció a világirodalmi volt, ide 47 dolgozat érkezett. A szigorú válogatás után ebből 25-öt mutattak be.

A történelem alszekcióba 39 dolgozat érkezett, ezekből 30 került bemutatásra. A pedagógiai pszichológiai alszekcióban 17 dolgozatot mutattak be, a magyar nyelvészet és irodalom alszekcióban 30-ból 22-t olvastak fel.

A konferenciát két vezető tudós, Hahn István és Szabolcsi Miklós (aki a bíráló bizottság elnöke is volt) értékelte.

Hahn István a történeti zsűrik tapasztalatai alapján a „sokoldalú tematikát” hangsúlyozta, kiemelve, hogy „néhány közérdeklődéstől távolabb álló kérdés is napirendre került, mint például Latin-Amerikával kapcsolatos, vagy a régészet, vallástörténet területéről néhány téma”. Némiképp kritikailag említi Hahn pro-

fesszor, hogy „Talán a munkás- és parasztmozgalmak nem érvényesültek elég súllyal”, s hogy csak „8 (ti. dolgozat A. Á.) foglalkozott korunk kérdéseivel”.

Nagy feltűnést keltett és nagydíjat kapott Kövér György (KLTE) „Értelmiségiek Kelet-Európában a feudalizmusból a kapitalizmusra való átmenet idején” című dolgozata, említi meg Hahn István.

Szabolcsi Miklós akadémikus a konferenciát lezáró értékelésében kiemelte, hogy új, érdekes témák jelentek meg. Példaként említ egy új líraelméletet felvázoló dolgozatot, Kövér tanulmányát, Shakespeare szonettjeinek érdekes interpretációját, és a nyelvjáráskutatás iránti nagy kedvet.

Bírálólag említette Szabolcsi, hogy több volt a világirodalmi, mint a magyar irodalomról szóló dolgozat, s hogy a világirodalmi dolgozatok viszont csak nyugat-európai témákkal foglalkoztak. Hiányzott a zenei tematika és a kultúrtörténet is. Szabolcsi regisztrálta az ELTE gyengébb szereplését – ami már 1970-ben is feltűnő volt, de ehhez hozzátette: az ELTE-n főleg a kis szakok tanszékei jeleskedtek a TDK-munkában.

* * *

Az 1970-es évekről nincs az előzőekhez hasonló szakmai összegzés az OTDK-król, egészen 1979-ig. E periódusról valószínűleg az egyes intézmények saját forrásait, irattárait, kiadványait áttekintve tudnánk részletes képet megrajzolni, s ezekből az intézményi mozaikokból összerakni az országos összképet.

Van ennek a hiánynak azonban egy előnye is. 1972-höz képest 1979-ben markánsabban látszanak az elmúlt 7-8 évben bekövetkezett változások.

1972-höz képest 1979-ben több erőteljes változás rögzíthető. Mindenekelőtt az, hogy az ELTE bölcsész diákkörei az évtized végére visszaszerezték vezető helyüket a dolgozatok számát illetően. Alábbi összeállításunk ezt mutatja be, nem említve a kis tanítóképzőket, melyek csupán egy-két dolgozattal szerepeltek.

Az egyetemek adatai 1979-ből:

ELTE	66 dolgozat
KLTE	55 dolgozat
JATE	41 dolgozat

A tanárképző főiskolák jelentik a következő csoportot:

Szombathely	20 dolgozat
Eger	18 dolgozat
Szeged	14 dolgozat
Nyíregyháza	10 dolgozat
Pécs	9 dolgozat

Másik fontos változás a tudományos érdeklődés sokszínűvé válása. Harminc tudományterületen, ill. zsűri előtt mutatták be ekkor a dolgozatokat.

Nyelvészet:

általános nyelvészet	5 dolgozat
uralisztika és altajisztika	7 dolgozat
történeti és leíró magyar nyelvészet	3 dolgozat
stilisztika	11 dolgozat
névtan	9 dolgozat
nyelvjárások	6 dolgozat
szakszókincs	5 dolgozat
történeti szlavisztika + eszperantó	10 dolgozat
leíró szlavisztika	14 dolgozat
idegen nyelvi (nyugati) filológiák	15 dolgozat

Irodalomtudomány:

régi magyar irodalom	13 dolgozat
felvilágosodás és reformkor irodalma	6 dolgozat
XIX. századi magyar irodalom	3 dolgozat
XX. századi magyar irodalom	19 dolgozat
orosz irodalom	12 dolgozat
angol irodalom	10 dolgozat
német irodalom	9 dolgozat
francia irodalom	6 dolgozat
olasz irodalom	3 dolgozat
klasszika filológia	6 dolgozat

Történettudomány:

egyetemes történet	10 dolgozat
magyar feudális korszak (1790-ig)	23 dolgozat
Magyarország a kapitalizmus korában	7 dolgozat
Magyarország 1918 után	5 dolgozat
történeti metodika, forrástan	7 dolgozat
magyar agrártörténet	3 dolgozat
régészet	8 dolgozat
művészettörténet	5 dolgozat
zenetudomány	2 dolgozat

Ha az intézmények tudományterületek szerinti megjelenését vizsgáljuk, kitűnik, hogy a nyelvtudomány és az irodalomtudomány alszekcióiban a KLTE mutatott be legtöbb dolgozatot. A történettudományban és a néprajzban nagy ELTE fölény volt megfigyelhető. A JATE a régi magyar irodalomban és a régészeten volt erős. Fontos megemlíteni, hogy sok néprajzos dolgozattal szerepeltek a tanítóképzők.

Az 1970-es évek végén az országos diákköri mozgalom jelentős oktatói, tudósi támogatást kapott. Az 1979-es konferencia szakmai előkészítésére és lebonyolítására, színvonalának, minőségének biztosítására – minisztériumi kezdeménye-

zésre – ugyanis szakbizottságok alakultak, amelyek az alszekciók szakmai színvonalát felügyelték és a zsűriket állították össze. Figyelemre méltó, hogy az MTA kutatóintézetei milyen nagy szerepet kaptak, illetve vállaltak e szakbizottságokban.

A nyelvészeti szakbizottság elnöke Hajdú Péter akadémikus, a történettudományié Mucsi Ferenc, az MTA Történettudományi Intézetének igazgatóhelyettese, az irodalomtudományt Szabolcsi Miklós vezette. A régész szakbizottságot Bóna István, a művészettörténetit Marosi Ernő, a néprajzit Paládi-Kovács Attila elnökölte.

A szakbizottságok tagságát vizsgálva azonban egészen feltűnő, hogy döntően KLTE-s oktatók kaptak ezekben szerepet, az ELTE, a JATE vagy más intézmény oktatója csak elvétve található. Okát érdemes lenne kideríteni!

Ez az aránytalanság és KLTE-s dominancia csupán kicsit enyhült az 1981-es OTDK-n. E szakbizottságok szerepe azonban mindenképpen kiemelkedő, s itt kell jelezni azt is, hogy megszűnésük a 90-es évek elején a diákköri mozgalom akadémiai-intézeti kötelékeit is erősen gyengítette.

Az 1981-es, Szegeden rendezett XV. OTDK humán (bölcész) konferencia megtartotta az előző OTDK sokszínűségét. Új, külön zsűrik jöttek létre az ókortörténeti, a historiográfiai és összehasonlító irodalmi dolgozatok bemutatására.

A belső arányok elmozdulására utalt a XX. századi magyar irodalomban benyújtott nagyszámú dolgozat (46), s több érdeklődés övezte a XIX. századi magyar irodalmat is (19). A nyugati irodalmak és filológiák az oroszhoz képest némiképp megerősödni látszottak, de továbbra is hiányzott a spanyol és portugál, valamint az olasz filológia. S egészen meglepő az 1918 utáni magyar történelem iránti érdeklődés csekély volta (4), miközben feudális kori témát 22 dolgozat tárgyalta. Egészen alacsony volt az egyetemes történeti dolgozatok száma is (8). Miközben, tehetnénk hozzá, a „tudományos szocializmus” alszekcióiban már élénk diákfigyelmet lehet regisztrálni az egyetemes jelenkortörténeti témák iránt.

* * *

Az 1980-as évek három országos konferenciáján (1983, 1985, 1987) a programfüzetek és rezümékötetek tanulsága szerint az érdeklődés nagy tudományos blokkjai közötti arányok nem változtak, de finom belső aránymódosulások azért érzékelhetőek. A meghatározó bölcész „tömb” az irodalomtörténet maradt, ezen belül azonban több változásra is érdemes felfigyelni. A világirodalom aránya fokozatosan növekedett; a magyar irodalmon belül a régi magyar irodalom alszekció meghatározó jelenléte megmaradt, de ez egyre inkább a XVI–XVIII. századi művelődéstörténetet jelentette.

A nyelvészeti dolgozatok a mennyiségi sorrendben a második legjelentősebb terület maradt, de a terület sokszínűbbé vált. A nyelvjáráskutatás és nyelvtörténet mellett megjelent a nyelvészociológia (szociolingvisztika), a „nyugati” filológia is változatosabb tematikát mutatott és „elérte” az orosz filológia érdeklődési szintjét. Az altajisztika és uralisztika jelenléte a 80-as években halványabb lett. Elmélyültebb tanulmányozást érdemelne az a tény, hogy a történelmi témájú dolgozatok aránya, a történelem felsőoktatásban betöltött szerepéhez képest, viszonylag tartósan kicsi volt, s alig haladta meg a néprajzi és régészeti dolgozatok együttes számát.

Tematikus és diszciplináris szempontból azonban sokszínűbb lett ez az alszekció is. Bár továbbra is a régebbi korok iránti érdeklődés a domináns, de izmosodott a historiográfia és megjelentek a hadtörténeti jellegű dolgozatok; helyet kapott a történeti demográfia is (1983-ban mindegyik ilyen dolgozat a szegedi tanárképző főiskoláról érkezett, mesterük Kovács Zoltán volt). Az egyetemes történet jelenléte továbbra is kicsiny, de az Európán kívüli világ története iránti érdeklődés, ha lassan is, de tovább nőtt. Tematikus szempontból a határon túli magyarok, a szomszédos országok magyarpolitikája, a cigány- és zsidókérdés, valamint a hazai nemzetiségek története is tartósan megjelenő történeti témák lettek. Könnyedebb és fiatalosabb is lett az OTDK ezekben az években, jegyezhetnénk meg, amikor „Pázmány Péter humora” vagy „Min nevettek Pécsen a XIX. század végén” című, és ehhez hasonló témájú dolgozatokat olvasunk például 1983-ban. Az OTDK-ban több évtizede vezető szerepet betöltő oktatók szerint 1983-ban már nem voltak „tabutémák” sem.

A bölcsész konferenciák alapvető (és máig megoldatlan) problémáját a nagy méret, a heterogén-sokfajta tudományos diszciplinából következő bonyolultság jelentette, amely a szervezés és lebonyolítás nehézségeiben manifesztálódott. Az 1983-as (XVI.) humán konferencián 24 felsőoktatási intézmény diákjai jelentek meg dolgozataikkal. Négy egyetem (ELTE, KLTE, JATE, JPTE) és a tanárképző főiskolák mellett nyolc tanítóképző és egy óvónőképző vett részt, de küldtek dolgozatokat a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskoláról, az MSZMP Politikai Főiskolájáról, a Kossuth Lajos Katonai Főiskoláról (Szentendre) és a Testnevelési Főiskoláról is. Később lecsökkent az intézmények száma 15-re, de a beküldött dolgozatok száma erőteljesen emelkedett, s 1987-ben csaknem elérte a négyszázat, az összhallgatói létszám pedig túllépett a hatszázon. Ez a XVIII. OTDK pécsi humán konferenciáját csödközelbe sodorta, s nemcsak pénzügyi szempontból.

Az OTDT jelentése erről így ír: „A humán tudományok szekcióban az opponáltatás, a zsűrizés feladatának megoldása problematikus, sőt lényegében sikerte-

len volt. Ez a sikertelenség minden bizonnyal összefügg azzal a ténnyel is, hogy 1986 decemberében a költségterv beadásakor még »csak« 341 résztvevőt jeleztek, s a szekció jelentése szerint 1987 áprilisában a rendezvényen 615-en vettek részt.”

A dolgozatok számának növekedésével sok lett a „színvonal alatti” dolgozat, írja a beszámoló, s ez a helyi konferenciák igénytelenségére, a kellő szűrés elmaradására utalt: „A felduzzadt dolgozatszámok szinte lehetetlenné teszik a gondos opponálást”. „A dolgozatokat nem kellően ismerő zsűrik nyilvánvalóan elkedvetlenítik a résztvevőket, de a zsűriben való részvételt is nehéz vállalni kellő ismeretek hiányában”, írja az OTDT titkára, s arra a következtetésre jut, hogy a humán szekció helyzetét meg kell vizsgálni.

Ez a vizsgálat megtörtént, de a szükséges lépések – a hatalmas szekció „kettérése”, új alapokon való átrendezése – elmaradt.

Ennek okát csak feltételezhetjük. Mindenekelőtt az 1986-os felsőoktatási törvény következtében az új OTDT-s szervezet kialakításának feladatai vonhatták el ettől a problémától a figyelmet. Hasonló hatással lehetett a rendszerváltás következtében elindult átrendeződés, melyben az újabb belső szervezeti változtatások nem tűntek elsődleges feladatnak. De nyilvánvaló volt egyfajta erős konzervatívizmus is, amely a klasszikus bölcsészdiszciplinákat nem tudta/akarta különálló szekciókban elképzelni.

Mindenesetre a humán (bölcész) szekció *humán szakmai bizottsággá* történő átalakulása – melyről az első részben történik részletesebb említés – már az 1985-ös XVII. OTDK kapcsán elkezdődött. A debreceni humán szakmai bizottság ügyvezető elnöke dr. Barta János egyetemi docens (KLTE), elnöke pedig Fábíán Pál nyelvészprofesszor lett. (A későbbi tisztségviselőkről a fejezetünk végéhez kapcsolt függelék tájékoztat.) A szabály az lett, hogy a szakmai bizottság ügyvezető elnökének a mindenkor szervező intézmény szervezéssel megbízott vezető oktatóját választották meg.

Az autonómmá lett OTDT-n belül a szakmai bizottságok elkészítették saját szervezeti szabályzatukat, így tett a humán szekció is.

Grétsy László professzor elnöksége idején tovább formálódott a humán szakmai bizottság szervezeti rendje, amint ezt a szombathelyi OTDK (1989) dokumentumai rögzítették. A szakmai bizottság átvette a korábbi hagyományt, s *tagozatok* szerint szerveződött, a szekcióban képviselt tudományterületek szerint. Ezek elnökei felügyelték területük szakmai munkáját a konferencia előkészítése és lebonyolítása során, s jelölték ki a zsűri tagjait. Az irodalomtudományi tagozat elnöke Szabolcsi Miklós akadémikus volt, a történettudományié Pölöskei Ferenc professzor (ELTE), a nyelvészeti tagozaté Rácz Endre professzor (ELTE), az

orosz filológiáé Péter Mihály (ELTE), a filológiai és társtudományok elnöke pedig Róna-Tas András egyetemi tanár (JATE) lett. Ez a szervezeti rend magának a konferenciának a szakmai „minőségbiztosításához” rendkívül fontos volt, de mert az OTDT szabályzata a szakmai bizottságokat az intézményi (oktató és diák) képviseletre helyezte, ezért ez a tagozati rend csak alkalmi szervezetként, a konferencia idején működött, s nem vált állandó struktúrává. Ezért később e tagozati-elnöki rendszer el is tűnt a humán konferenciákról.

Szilárd szervezet 1992 tavaszán alakult ki a humán szakmai bizottságban. Áprilisban 16 felsőoktatási intézmény delegátusaiból megalakult az új szakmai bizottság, mely elnökké Ritoók Zsigmond akademikust választotta. Döntöttek arról is, hogy a Pro Scientia-érmesek egy képviselőjét meghívják a bizottságba, s tájékoztódnak más diákegyesületek és szakkollégiumok bevonásáról is.

Az új szakmai bizottság az előbbieken említett régi tagozati szisztémát, mint a XXI. OTDK „Előkészítő Bizottságát” hívta ideiglenesen életre, hogy segítse a konferencia sikeres előkészítését: hét tagozatban 2-2 tagot kért fel a részvételre a különböző egyetemekről és főiskolákról. Később azonban ez a bizottság, mint ideiglenes szerv is eltűnt.

E belső alkotmányozásban és szervezeti átalakulásban az országos konferenciák megszervezése ugyan továbbra is folyamatosan történt, de eközben a szakmai bizottság nem szervezte újjá az MTA kutatóintézeteivel való korábbi intézményes kapcsolatait, s ez nagy vesztesége lett a rendszerváltozás utáni időszakban a humán szakmai bizottságnak és konferenciáinak.

* * *

Az 1987-es pécsi sokk következtében a következő két konferencia önmérsékletet mutatott a dolgozatok számát illetően. Mintha az intézményi előszűrés is jobban funkcionált volna: 1989-ben 286, 1991-ben 234 dolgozatot olvastak fel, de ezt követően ismét nagy nekilendülés következett. 1993-ban már 300, 1995-ben pedig 384 dolgozat került bemutatásra. A történettudományt leszámítva, a növekedést minden tudományterületen regisztrálhatjuk, de leginkább az irodalomtudomány szekcióiban.

A jobb áttekinthetőség érdekében összefoglalót állítottunk össze négy OTDK programfüzetei alapján (*1. táblázat*). Természetesen az alszekciókon belüli tagozatok, s ezeken belül szervezett zsűrik az itt rögzítetténél sokszínűbb, kaleidoszkópszerű képet adnak, de az összefoglaló táblázat így is képet adhat a humán konferenciák belső szerkezetéről és arányairól, s érzékeltet valamit a tudományos érdeklődés belső mozgásairól, átrendeződéséről, ill. változatosságáról is. Meg kell azonban említeni, hogy a programfüzetben említetteknek általában kevesebb dolgozat került a konferenciákon bemutatásra. Szombathelyen például a programfü-

zetben jelettek közül 42 dolgozatot különböző okok (külföldi ösztöndíj, tanulmányút, betegség vagy negatív lektori vélemény) miatt nem mutattak be.

A *Diáktudós* 1993. decemberi és 1995. novemberi száma ad összefoglalást a XXI., illetve a XXII. OTDK humán szekciójáról. Ebből kitűnik, hogy Szombathelyen a Mózer Ibolya vezetésével szervezett rendezvényen több határon túli magyar egyetemi és főiskolai hallgató kapcsolódott be a konferencia munkájába, Ungvárról, Kolozsvárról, Mariborból és Nyitráról érkeztek. Két évvel később Kolozsvárról és Újvidékről érkezett hét magyar diák. Új vonása volt e konferenciáknak az is, hogy a dolgozatok kb. 20%-át idegen nyelven mutatták be.

A szakmai bizottság regisztrálta azt is, hogy a dolgozatok döntő többsége a négy nagy tudományegyetemről jött. 1993-ban a dolgozatok 70%-át adták a „négyek”, 1995-ben pedig 67%-át: az ELTE 79, JATE 64, KLTE 61, JPTE 51 dolgozatot küldött. Ez a helyezésekben is tükröződött. 1993-ban a 120-ból az ELTE 40, a JATE 23, a JPTE 22, a KLTE 12 díjat szerzett. 1995-ben a 77 díjból az ELTE 17-et, a KLTE 22-t, a JPTE 13,5-et, a JATE 13-at vitt el.

Erősen a nyomukban volt azonban három tanárképző főiskola:

	1993	1995
Berzsenyi Dániel TF (Nyíregyháza)	6 dolgozat	15 dolgozat
Eszterházy Károly TF (Eger)	5 dolgozat	18 dolgozat
Juhász Gyula TF (Szeged)	11 dolgozat	15 dolgozat

1. táblázat. A bölcsész konferenciák dolgozatainak megoszlása

	1989	1991	1993	1995
<i>Irodalomtudomány</i>	104	100	121	165
Régi magyar irodalom	12	13	19	16
Magyar irodalom (XVIII–XX. sz.)	40	40	31	59
Világirodalom	52	41	59	77
Komparatiztika	-	6	12	13
<i>Nyelvtudomány</i>	89	43	65	85
Magyar nyelvészet	51	23	42	45
Idegen nyelvek és általános nyelvészet	38	20	23	40
<i>Történettudomány</i>	42	51	61	62
Magyar történelem	33	44	40	38
Egyetemes történelem	9	7	21	24
<i>Egyéb tudományterületek</i>	60	38	53	70
Klasszika-filológia, ókortudomány	18	8	7	23
Régészet	8	5	10	8
Művészettörténet, zenetörténet	16	6	6	6
Néprajz	18	19	30	33
<i>Összesen</i>	295	232	300	382

Ha a táblázatra tekintünk, a dinamikus növekedés területei is kitapinthatóak. A XX. századi és kortárs magyar irodalom, a világirodalom és egyetemes történet említhetők első helyen. Ezen túl a modern filológiák, az általános nyelvészet és a komparatiztika, az irodalomelmélet, a néprajz és az ókortudomány erősödése nyilvánvaló, ahogy azonban a művészettörténet gyengülése és a magyar történeti dolgozatok számának stagnálása vagy a historiográfia eltűnése is az összképhez tartozhat. Megemlítendő új jelenség, hogy Szombathelyen (1993) külön tagozat szerveződött a kortárs magyar irodalom tárgyalására, Debrecenben pedig a dialektológia számára hoztak létre zsűrit.

Debrecen kísérletezett először azzal, hogy az idegen nyelvű irodalmi és nyelvészeti dolgozatokat azonos zsűri elé rendelje (pl. „francia irodalom és nyelvészet”), s először itt jelentek meg a JATE-n szervezett Hispanisztika Tanszék diákkörösei is.

Az országos konferenciák a vezető egyetemi oktatók és akadémiai kutatók figyelmétől övezve és részvételükkel zajlottak. A XIX. OTDK-n 25, a XXI. konferencián 30, a XXII.-en 28 zsűri működött. Ez azt jelentette, hogy az 1989–1995 közötti konferenciákon minden alkalommal száznál több volt a zsűritagok száma. Ezekben az években elsősorban az irodalmi zsűrikben látunk ismételt részt

vállaló tudósokat: Kulcsár Szabó Ernő, Pirnát Antal, Tamás Attila, Egri Péter, Czine Mihály, Kabdebó Lóránt nevét kell elsősorban említenünk, később Fried István, Bécsy Tamás jelenik meg a zsűrikben. A történész zsűrikben Ormos Mária, Orosz István neve tűnik fel Bertényi Iván, Sz. Jónás Ilona, Várkonyi Ágnes, Polányi Imre, Szász Zoltán, Szakály Sándor, Serfőző Lajos nevével együtt. Ritoók Zsigmond, Paládi-Kovács Attila, Fodor István a klasszika-filológia, a néprajz és a régészet zsűrijében foglaltak rendszeresen helyet. S mellettük sok fiatal oktató is – ma vezető oktatók, professzorok. Az 1995-ös konferencia programfüzete azonban nem tartalmazta a zsűrik névsorát, ezért erről a konferenciáról nem tudunk hasonló tájékoztatást adni. Meg kell említeni azt is, hogy az akadémiai intézetek kutatóinak részvétele továbbra is hangsúlyos volt e zsűrikben, bárha a szakmai bizottságban való intézményes képviseletük már nem maradt meg.

* * *

1996 közepén Ritoók akadémikust az MTA osztályelnökévé választották, s ezért lemondott a humán szakmai bizottság elnöki tisztségéről, de megtartotta az OTDT ügyvezető elnökségében tagságát. A szakmai bizottság az ügyvezető elnökség javaslatára Anderle Ádámot választotta meg elnöknek. Ám ez időre maga a szakmai bizottság is jelentősen megváltozott. Mint említettük, 1992-ben 16 intézmény képviselői alkották, ám a 90-es évek második felére ez a szám jelentősen emelkedett. Az állami egyetemi bölcsészkarok száma Miskolccal és Veszprémmel hatra emelkedett. A tanárképző főiskolák továbbra is gerincét alkották a szakmai bizottságnak (Szeged, Nyíregyháza, Szombathely, Eger, ELTE Tanárképző Kara), de élénk figyelem jelentkezett a tanítóképző főiskolák részéről is.

A humán szekcióba integrálódott:

Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskola (Győr)
 Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola (Budapest)
 Budapesti Tanítóképző Főiskola
 Comenius Tanítóképző Főiskola (Sárospatak)
 Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola (Kaposvár)
 Eötvös József Tanítóképző Főiskola (Baja)
 Wargha István Pedagógiai Főiskola (Hajdúböszörmény)
 Illyés Gyula Tanítóképző Főiskola (Szekszárd)
 Jászberényi Tanítóképző Főiskola
 Kecskeméti Tanítóképző Főiskola
 Kőrös Főiskola (Békéscsaba)
 Brunszvik Teréz Óvónőképző Intézet (Szarvas)

Emellett megjelentek az egyházi felsőoktatási intézmények is, amelyek 1999-re két egyetemmel és hat főiskolával határozott csoportot alkottak:

Pázmány Péter Katolikus Egyetem (Piliscsaba)
 Károli Gáspár Református Egyetem (Budapest)
 Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola (Debrecen)
 Piarista Hittudományi és Tanítóképző Főiskola (Budapest)
 Pünkösdi Teológiai Főiskola (Budapest)
 Szent Pál Akadémia (Budapest)
 Vitéz János Római Katolikus Tanítóképző Főiskola (Esztergom)
 Zsámbéki Katolikus Tanítóképző Főiskola

A szakmai bizottság 2000-ben már tehát 31 felsőoktatási intézményt reprezentált, s bár 2000-től az egyetemi integráció legtöbbjük önállóságának végét jelentette, kari státuszuk révén tagjai maradtak a szekciónak.

Az országos konferenciák azonban azt mutatják, hogy számos főiskola csak megfigyelő státuszban volt jelen, dolgozatokat nem küldött. A XXIV. pécsi OTDK-n 20, a jubileumi szegedi XXV. konferencián 21 intézményből érkeztek dolgozatok.

A szakmai bizottság a 90-es évek második felében – az előző konferenciákon felmerült problémákra reagálva – megkísérelte szabályozni a következő országos konferenciákat: pontosabban határozta meg a részvétel feltételeit, szigorította és finomította a pontozás szabályait, (a lehetséges 30 pontból 12 pontot el kellett érni az elő opponensi vélemények alapján, hogy részt vehessen egy dolgozat az OTDK-n), a jelentkezés rendjét az OTDT Titkárságával együtt szabályozta, következetesebben számon kérve a helyi konferencián való részvételt. Mindezzel együtt a végső cél és szándék az volt, hogy az országos konferenciákra érkező dolgozatok száma csökkenjen, s oda valóban csak a legjobbak kerüljenek.

Ezek a szándékok azonban nem teljesültek az intézmények és tanszékek irányából érkező nagy nyomás miatt. Az utolsó három konferencián bemutatott dolgozatok száma erre utal:

XXIII. (Miskolc, 1997)	423 dolgozat
XXIV. (Pécs, 1999)	432 dolgozat
XXV. (Szeged, 2001)	371 dolgozat

Ehhez azonban érdemes hozzátennünk, hogy Miskolcon ötszáznál több volt a beküldött dolgozatok száma, Pécsre pedig csaknem hatszáz dolgozat érkezett. Mindegyiket két opponens bírálta el előzetesen – ami eleve nagy energiákat igényelt a szervezőktől, tekintettel arra, hogy sok bíráló nem vállalta a feladatot.

2001-re készülve, ezért a szakmai bizottság erősen szigorította a jelentkezés feltételeit, de a beküldött dolgozatok száma nem csökkent jelentősen. A pénzügyi

feltételek is megnehezültek. Bár az „egy ezrelék” stabil forrás volt, s az OTDT más pályázatokon is jelentős összegeket szerzett, a legnagyobb szekciókonferencia központi támogatása mégsem lépte túl jelentősen a költségek felét, miközben az opponensek, a zsűri tagjai és a szervező intézmények oktatói tiszteletdíj nélkül látták el feladatukat. Mindezek miatt a rendezők intézményi „apportja” nélkülözhetetlen volt, és az aktív szponzori támogatás felkutatása is igen jelentős energiákat igényelt, miután a helyezések díjait csupán így lehetett biztosítani.

Az 1997-es miskolci bölcsész konferencia különlegességét az adta, hogy a Miskolci Egyetemen a már működő Bölcsészettudományi Intézet karrá történő átminősítésének akkreditációs folyamata zajlott. Ezért a konferencia „legitimációs” hatása igen jelentős volt. Az Intézet vezetői és oktatói, Kabdebó Lóránt igazgatóval az élen a sikeres konferenciával is igazolni kívánták, karrá nyilvánításuk szakmailag indokolt. Az is látszott, hogy a bölcsész szakma is megértette e helyzetet és szándékot, s az igen rangos oktatókból választott zsűrik jelezték ezt a szolidaritást. Ami feltűnt, az a karakterében még mindig főleg műszaki egyetem legfőbb vezetőinek a szükségesnél vagy az elvárhatónál kisebb empátiája volt a bölcsész konferencia ügyeit illetően.

Hell Judit ügyvezető elnök, a miskolci egyetem docense egyetemének készített jelentésében tárgyszerűen és gazdagon dokumentáltan mutatta be a konferenciát. 516-an jelentkeztek a miskolci OTDK-ra, a benyújtott dolgozatok száma 460 volt, ebből végül 423-at olvastak fel, melyekről 460 oktató és kutató adott előzetes bírálatot. 22 intézmény nevezett diákjaival, a verseny 29 zsűri előtt zajlott. A miskolci bölcsészintézetből 45 hallgató 37 dolgozatot nyújtott be, a szervezésben több mint ötvenen vettek részt.

A korábbi konferenciákon előforduló számos panaszt megelőzendő, a szakmai bizottság 5 tagú „fellebbezési bizottságot” állított fel a konferencia idejére, de ez, mint Hell Judit írja, „voltaképpen munka nélkül maradt.” Egyetlen fellebbezés érkezett csupán.

Feltűnő volt Kelet- és Észak-Magyarország szolidaritása és aktivitása. A KLTE-ről 90-en, Nyíregyházáról 15-en, Sátoraljaújhelyről 5-en, Egerből 18-an érkeztek, a miskolciakkal együtt tehát 173 diák mutatta be dolgozatát.

Az első három helyezés összesítő adatai azt mutatták, hogy a KLTE „készült”, a legtöbb díjat (33) ő „vitte el”. Utána az ELTE (29), a JATE (23), a JPTE (16) és Miskolc (11) következett. Először tette le névjegyét a Pázmány Péter Katolikus Egyetem (6 díj) és a Veszprémi Egyetem tanárképző kara (2). Két határon túli egyetem, az újvidéki (4) és a kolozsvári egyetem diákjai (6) is hoztak dolgozatokat.

Talán a legnagyobb újdonságot a kulturális (és ezen belül a vizuális) antropológia megjelenése hozta, s ebben éppen a miskolciak szerepeltek igen jól. Az egyes intézményekből érkezett dolgozatok témája a különböző karokon belüli eltérő diákköri dinamizmusra (és tanári figyelemre) utalt – bárha összességében igen kiegyensúlyozott képet is adtak.

A KLTE a legtöbb diákot az anglisztikában és az angol–amerikai irodalom kategóriában küldte, ezt követték a felvilágosodás és a 19. századi irodalom alszekciójában bemutatottak, de erős csoportjuk jelent meg a régi magyar irodalom, az etnográfia és az olasz nyelv és irodalom zsűrije előtt is.

Az ELTE a XIX. és XX. századi magyar irodalom témáiban küldött legtöbb diákot, de erős volt a klasszika-filológia, a néprajz és a régészet tudományterületein.

A JATE színeiben az anglisztika–amerikanisztika, a régészet és a néprajz mutatott markáns orientációt, de legerősebb csoportot a XX. századi irodalom és irodalomelmélet, illetve a komparatisztika diákjai alkották, valamint a német, a francia és olasz filológia.

A JPTE nem túl nagy, de kiegyensúlyozott érdeklődést mutató intézmény képet mutatva, a miskolciak a XX. századi irodalom területén nyújtottak be legtöbb dolgozatot. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem bemutatkozása is jól sikerült, a régi magyar irodalomban és a XIX. századi irodalomban jelezték erős jelenlétüket. A történelem zsűrik kiegyensúlyozott képet mutattak, de egyik nagy egyetemről sem érkezett számottevő és markáns csoport, s itt a főiskolák is versenyképesek voltak.

Az említett miskolci beszámolóban Hell Judit a következőképpen foglalta össze a XXIII. bölcsész OTDK gondjait: „Csaknem minden nehézségünk a szekció »mamut« nagyságrendjéből adódott. Úgy tűnik, a jövőben ilyen számú dolgozat és előadó a konferenciák megszervezése és zökkenőmentes lebonyolítása szempontjából kezelhetetlen lesz.”

A következő, Pécsen szervezett konferencia tanulságai megerősítették és igazolták ezt az előrejelzést. A konferencia szervezése egyébként is késéssel indult, mert az eredeti vállalkozó, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem bölcsészkar, kollégiumi férőhelyeinek várható elégtelensége miatt elállt a szervezéstől. A bekövetkezettek fényében ez indokolt és időben meghozott döntés volt. Visy Zsolt, a JPTE BTK akkori dékánja mentette meg a helyzetet, amikor a kar nevében vállalta a humán konferencia megszervezését, támaszkodva saját egyetemének és a pécsi középiskolás kollégiumoknak a lehetőségeire.

Itt a hatalmas dolgozatszám miatt 42 zsűrit szerveztek, ami azonban 150 vezető oktató részvételét és ennek költségeit is jelentette. A dolgozatok 23 intézményből (köztük két kolozsvári és az újvidéki egyetemről) érkeztek.

Az eleve erős késéssel induló előkészületeket zavarták személyi kérdések is, amelyek – úgy tűnt – tényleg „kezelhetetlenné” teszik a lebonyolítás ügyeit. Hat-száznál több jelentkező 570 beérkező dolgozata – amiből az előzsűrizés után végül 432-t olvastak fel – nyomasztó feladatot jelentett a szervezők számára, annak ellenére, hogy néprajzi dolgozatokat 1999-ben a társadalomtudományi szakmai bizottság által rendezett konferenciára irányították át.

Az igen rövid (10 napos) határidő miatt nagy volt azoknak az oktatóknak a száma, akik nem vállalták az opponensi feladatokat – ezernél több opponensi véleményt kellett volna biztosítani.

Viszonylag magas volt ezért azoknak a dolgozatoknak a száma, ahol egyetlen opponensi vélemény sem érkezett meg. Nehezítette a szervezést, hogy az OTDT Titkársága, az ügyvezető elnökség határozata alapján központi regisztrációt írt elő. Ez, miközben a Titkárságra elképesztő terheket rakott, lassította a helyi szervezést, illetve szükségtelen konfliktusokhoz vezetett.

A kar vezetése, s maga Font Márta professzor asszony, a kar dékánja, és tan-székeinek többsége, érzékelvén a kialakult helyzetet, felvállalta a szervezés szak-mai kihívásait, beleértve mindennapi rutinfeladatait is. Jó, s végül „mentő” ötlet-nek bizonyult, hogy a szervezés technikai részleteit profikra, a JPTE Rendez-vényszervező Irodájára bízták, amely Szabados Zsuzsa vezetésével végül is egy jól szervezett, sikeres konferenciát bonyolíthatott le. Legfeljebb a zsűrik improvi-zációs ötleteire és megoldásaira való ráutaltság korábbinál magasabb foka jelez-hette a gondokat, s néhány, a konferencia alatt és után megfogalmazott fellebbe-zés utalt az e helyzetben keletkezett problémákra.

A konferencia sikere a pécsi kar előkészítő-szervező munkája mellett ezért a korábbiaknál nagyobb mértékben volt tehát a zsűrielnökök és zsűritagok érdeme.

A pénzügyi helyzet is a vártnál jobban alakult, ahogy már Miskolcon is. A jó „szponzorkereső” tevékenység révén továbbra is mód nyílt a helyezettek pénzbe-li jutalmazására is. Miskolc után Pécs polgármestere is négy nagydíjat alapított, emellett 107 helyezés (34 első, 39 második, 34 harmadik díj) és 20 különdíj átadá-sára került sor. A miskolci példát átvéve – ahol a helyezettek a különböző kiadók és folyóiratok ajándékaiból könyvjutalmat kaptak –, itt, Pécsen minden résztve-vőnek tudtak a részvételt igazoló oklevél mellé könyvjutalmat is adni.

A verseny Pécsen is a „négy nagy” dominanciáját hozta: a díjak több mint 80%-át az ő hallgatóik vitték el. Meglepő volt, de nem érthetetlen, hogy a mis-kolci BTK a korábbinál kevesebb dolgozattal szerepelt: ez a tény a korábbi kon-

ferenciaszervezés utáni „kifáradás” jeleként értékelhető. A PPKE viszont erősödött, 8 díjat szerzett. A pécsi összefoglalások alapján készítettünk egy tájékoztató táblázatot, amely a részvétel intézményi arányaira utal (2. táblázat).

2. táblázat. A XXIV. konferencián szereplő dolgozatok és helyezések intézményi megoszlása

Egyetemek	Előadások összesen	Helyezések száma
JATE	87	19
KLTE	83	25
ELTE BTK	72	27
JPTE	63	20
PPKE	44	8
Miskolc	14	1
Veszprém	7	0
Károli Gáspár Ref. Egyetem	6	1
Főiskolák		
Szeged (JGYTF)	17	1
Szombathely (BDTF)	11	2
Eger (EKTF)	5	0

A felsoroltakon túl további hét főiskoláról érkezett egy-három dolgozat. A konferencia befejezése után készített összefoglaló jelentés a következő mérleget vonta meg: „A humán szekció igen nagy, konferenciáinak megrendezése egyre nagyobb feladatot jelent. Megoldást nem jelentene az előszűrés szigorítása, az intézmények ugyanis nem érdekeltek az önkorlátozásban. Az előszűrés igényét és mai szabályait fenntartva is elérkezett a pillanat a két szakmai bizottságra való szétválásra: egy filológiai mellett egy történeti szakmai bizottság szervezése látszik kézenfekvőnek”. A jelentés ez utóbbiban látta elhelyezendőnek a régészet, néprajz, kulturális antropológia, és természetesen a művészettörténet dolgozatait is. A két önállóan képzelt konferencia mindegyike 200-250 dolgozattal még így is az OTDT legnagyobb szakmai bizottságai közé tarthatna.

Ám a „kettétörés” ügyét illetően a szakmai bizottságban nem volt meg a kellő egyetértés, s az OTDT ügyvezető elnöksége sem látta ezt sürgetőnek. Így a 2001-es XXV. Jubileumi OTDK-t az immár új Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Kara vállalta fel. A Karikó Sándor főiskolai tanár vezetésével

szervezett konferencia a régi rendben zajlott, a néprajzi tagozattal kibővítve – e tanszékek ugyanis kezdeményezték a bölcsész (humán) konferenciához való visszatérést. Szegeden végül is 25 zsűri előtt 374 dolgozatot olvastak fel. Ez a szám csökkenést jelzett, s a szakmai bizottság által megszigorított feltételek eredménye volt, de nem jelentett igazi könnyítést a szervezőknek, bár Pécshez képest nyugodtabban tudtak felkészülni, s több időt is kaptak ehhez. Jól szervezett konferencia volt, ahol talán az jelentett gondot, hogy több nagy egyetem (ELTE, JATE) képviselői jelezték, hogy a zsűriben oktatóikkal nem vagy alig számoltak.

A tagozatok és tudományterületek arányát vizsgálva, a korábbi konferenciákhoz képest új elem az általános és alkalmazott nyelvészet megerősödése, illetve a nyelvtörténeti és nyelvjárás-kutatási témákból hozott dolgozatok csökkenése. Megnőtt a néprajz területéről tartott előadások száma, s folytatódott a russzisztika korábban elkezdődött térvesztése. Az irodalomtudományban a kialakult arányok és tendenciák tartósan bizonyultak, talán a kortárs magyar irodalom iránti érdeklődés emelkedése érdemel említést. A történettudományban viszont a régebbi korok (ókor, középkor) iránti érdeklődés látszott tartósan gyengülni. Az intézmények jelenlétét vizsgálva, úgy tűnik, Pécs most „pihente ki” magát, a korábbinál kisebb részvételt mutatva. Ez a helyezésekben is tükröződött. Az ELTE (78), az SZTE (64) és KLTE (64) után a Pázmány Péter Katolikus Egyetem szerezte meg a legtöbb díjat (42), a pécsi BTK (36), a Károli Gáspár Református Egyetem (17), a miskolci egyetem (16) és a veszprémi kar (9) mögött. A főiskolai karok közül a JGYTFK 10 helyezést szerzett, a Berzsenyi TF és az ELTE Főiskolai Kara 7-7 díjat kapott.

Fontos tapasztalatként rögzítették az intézményi képviselők, hogy az utolsó konferenciákhoz (Miskolc, Pécs) hasonlóan Szegeden sem voltak érzékelhetőek az intézmények közötti rivalizálás korábban említett-panaszolt anomáliái.

A konferencia után 2001 júniusában a szakmai bizottsági ülés elemezte a tanulságokat. Legerőteljesebben a hatalmassá növekedett konferencia létszáma okozta problémák kerültek elő. Erős támogatást kapott az a nézet, amely szerint két önálló szakmai bizottságot kell létrehozni: egy filológiai és egy történettudományit. Ez utóbbiban a történelem mellett a régészet, néprajz, ókortudományok, orientalisztika dolgozatait és tudományterületeit integrálva, két arányos, kb. 200-250 dolgozatot befogadó konferenciát képzeltek el. A szétválás most sem történt meg, mert az intézményekkel történt konzultáció arra utalt, hogy sokan tartottak a hagyományos konferenciák megbontása miatti zavartól, értetlenségtől.

A XXVI. konferencia Veszprémben ezért a régi rendben került megszervezésre 2003 áprilisában. Induláskor több nehézséggel is szembe kellett nézni a Lengyel Zsolt professzor-elnök és Szentgyörgyi Szilárd dékánhelyettes-titkár

vezette szervező stábnak. Mindenekelőtt a kar nem hagyományos bölcsészkar, több tudományterület hiányzik a tanszéki struktúrából, ami a szakmai előkészítés során igényelt több erőfeszítést. A kar nem tudta megszerezni a rektori vezetés kellő támogatását sem. A szállásgondokon végül a város vezetése segített, amikor a konferencia idejére szünetet rendelt el a középiskolákban, így biztosítva a szükséges kollégiumi férőhelyeket.

Jó hangulatú konferencia lett, bár az előjelek borúsak voltak, elsősorban azért, mert nagyon sok bírálat nem készült el időre, komoly feszültséget okozva induláskor. A 32 tagozati zsűri, amelyben számos akadémikus és akadémiai doktor vett részt – szokás szerint, tehetnénk hozzá – (Ritoók Zsigmond, Marosi Ernő, Bécsi Tamás, Gecsényi Lajos stb.) 360 előadást hallgatott meg. A környező, szép vidéken (Zirc, Tihany, Tapolca) szervezett kirándulások és a jó idő teremtettek vidám, baráti hangulatot. A szervezők által készített *beszámoló* elégedetten nyugtázta, hogy csupán egyetlen panaszos levél érkezett a konferencia után. Persze az elemzés komoly kérdéseket is felvetett. Mindenekelőtt az *előadás nyelvének* kérdését kell említeni, mely korábban és később is komoly viták tárgya volt. Főleg a modern nyelvek oktatói sürgették, hogy idegen nyelven is be lehessen mutatni a diákok kutatási eredményeit. A másik álláspont érvei azonban erősek voltak: a hallgatóknak ismerniük kell a szakterminológiát magyarul is; és lehetővé kell tenni azt is, hogy a modern filológiák kutatásait más érdeklődők is megismerhessék, nyitottá téve a tagozatok munkáját, érveltek ezen álláspont hívei.

Ekkor vetődött fel az is, hogy mert a határon túli magyar diákok számára megnyitottuk konferenciáinkat, indokolt lenne, hogy tanáraikat is meghívjunk a zsűrikbe. Ezt a javaslatot elfogadták – a következő konferenciákra már határon túli egyetemek magyar oktatóit is meghívtunk a tagozati zsűrikbe.

A veszprémi bölcsész konferencia más szempontból is eredményes volt. A viszonylag fiatal és nem minden „klasszikus” bölcsész tanszékkal működő Kar bebizonyította, hogy a magyar bölcsészkarok része. A konferencia legitimációs funkciója ezért is igen jelentős volt.

Ilyen problémákkal az ELTE bölcsészkarának természetesen nem kellett küzdenie; sok más gonddal persze számolnia kellett. Mindenekelőtt azzal, hogy az ELTE három konferencia megszervezését vállalta egyszerre. Ezért a XXVII. konferenciák országos megnyitóját is itt tartották. Komoly kihívás volt az is, hogy magát a konferenciát az ELTE bölcsészei számára is „ismeretlen”, új helyen, a budai, Duna melletti természettudományi campuson tartották 2005. március 21–23-án. Kulcsár Szabó Ernő akadémikus elnökként és Borsodi Csaba dékánhelyettes titkárként jegyezte az eddigi legnagyobb jelentkezést (404 dolgo-

zat) mutató konferenciát. Az erős szervezői stábben a kari HÖK is szerepet kapott.

Az ELTE konferencia előkészítéséhez tartozott az is, hogy a humán szakbizottság elnöke, Anderle Ádám egyetemi tanár, aki 1997-től látta el e tisztséget, átadta az elnökséget Kabdebó Lóránt professzornak. A XXVII. konferenciát már az ő vezetésével rendezték meg Lágymányoson.

Az előkészületek jól mutatták, hogy az ELTE gondosan hasznosította széles kapcsolatrendszerét, és az egyre nehezedő gazdasági körülmények között is jó feltételeket teremtett a konferencia résztvevői számára. Több minisztérium, a tudományos társaságok és a fővárosi önkormányzat támogatása mellett a Budapesten működő kulturális intézetek, néhány nagykövetség és alapítványok segítségével is számolhatott.

A nagyszámú jelentkező miatt 40 tagozati zsűrit szerveztek, ám a bírálatok után csupán 321 hallgató mutathatta be dolgozatát. Az eredmények (helyezések) jelezték, hogy a bölcsész konferenciák „zászlóshajói” továbbra is az ELTE, az SZTE és a Debreceni Egyetem. Negyedik helyre a Pázmány Péter Katolikus Egyetem zárkozott fel, és visszaesett a PTE (3. táblázat). Feltűnő volt, hogy kevés dolgozat érkezett a főiskolákról – jelezve a felsőoktatási integrációk utáni helyzetet.

3. táblázat. A XXVII. konferencián legeredményesebben szereplő intézmények

	Nevezett dolgozatok száma	Bemutatott dolgozatok száma	Díjazott dolgozatok száma
ÖSSZESEN	404	321	104
<i>ebből</i>			
ELTE BTK	96	79	40
SZTE BTK	77	70	18
DE BTK	52	46	15
PPKE BTK	47	37	10

A szakmai értékelés jelezte a történettudományi és a magyar irodalomtudományi dolgozatok növekvő és magas számát, és az anglisztika és germanisztika növekvő részvételét is, valamint a szlavisztika és ruszisztika visszaesését. A konferencia, zárja az értékelés, reklamációmentes volt.

2007-ben a XXVIII. konferencia megszervezését a székesfehérvári Kodolányi János Főiskola vállalta. Ez akár meglepetést is kelthetett volna, hiszen akkor még hagyományos bölcsészképzést nem is folytatott a főiskola. Oktatóinak döntő része azonban bölcsész végzettségű, tudományos fokozataik és a tudományos

közéletben való részvételük, erős kapcsolataik azonban érthetővé tették e jelentkezést, egyben jelezhették azt is, hogy a főiskola stratégiai céljai között a képzés szélesítése, a BA képzési formák mellett MA szakok indítása is szerepel. Mindenesetre egy jól menedzselte, lendületes, a szervezést hivatásszerűen is tanító és gyakorló stáb igen jól szervezett, szellemesen átgondolt programokat nyújtó konferenciát rendezett. (A megnyitót például színházban tartották, és színházi előadással kapcsolták össze.) A szakmai-személyi feltételek (bírálok, zsűritagok) terén számolhatott az OTDT és a humán szakmai bizottság segítségével. Szakmailag is példásan, jó szponzori háttérrel bonyolított rendezvény lett – amit egyébként az előző konferenciákra is elmondhattunk volna.

A Hervainé Szabó Gyöngyvér rektorhelyettes-ügyvezető elnök és Szele Bálint titkár irányította a konferencia előkészítését és lebonyolítását. Kevesebb jelentkezőt regisztráltak (375) s ehhez 34 tagozati zsűrit szerveztek, amelyek előtt végül 314-en mutatták be kutatásaikat. Itt szerepelt eddig a legtöbb határon túli hallgató: tízen érkeztek Erdélyből, Szlovákiából és Ukrajnából.

Több komoly problémát jeleztek a szervezők – amelyek persze eddig is állandóan gondot okoztak, de élesen most fogalmazódtak meg. A szakmai bizottság is elfogadta véleményüket, amely a bírálatok pontozására vonatkozott: túl nagy súlya van a szóbeli bemutatásnak. Felvetették azt is: a zsűri esetleg csak a szóbeli bemutatás után ismerhetné meg a bírálók pontszámait. Egyszóval, az értékelés újragondolását javasolták.

Másik felvetett kérdés a pénzügyekkel volt kapcsolatos. A székesfehérvári konferencia volt az első, ahol a helyezettek/díjazottak nem kaptak pénzjutalmat. Ez régi vitatéma volt a szakmai bizottságon belül, tekintettel arra, hogy a bölcsészek sosem tudtak magas pénzdíjat adni helyezettjeiknek. A vitát az segített eldönteni, hogy az egyetem doktori iskolái a felvételi vizsgákon plusz pontokkal jutalmazták az OTDK helyezettjeit. Ez tűnt az igazi, ösztönző jutalomnak. A pénzjutalmak eltörlését a székesfehérvári konferencia résztvevői pozitívan igazolták vissza. A XXIX. szegedi konferencia ezt a megoldást már „hagyományként” kezelte.

Egy másik pénzügyi probléma komolyabb volt. A szervezők jelezték, hogy a résztvevő intézményektől sokan igen későn fizették be a részvételi díjat, így a szállás, étkezés, fogadás stb. költségeit a főiskolának kellett előlegeznie.

A részvételi díj igen késedelmes fizetése persze régi ügy volt a szakmai bizottságban, de a fokozódó pénzügyi nehézségek idején a felsőoktatási intézmények egyre kevesebb szándékot mutattak a többmillióssal összességének megőrzésére.

A XXIX. konferenciáért felelős szegedi szervezők megoldásul felvetették: ők csak nevezési díjat szednek be, részvételi díjat nem. Minden résztvevő intézmény

közvetlenül intézze hallgatóinak, tanárainak étkezését és szállását – természetesen a szükséges adatokat (szálláshely neve, címe, telefon, e-mail, tarifák, ügyintéző; éttermek, bisztrók címe, ügyintézők neve, telefonszáma stb.) biztosítva az intézményeknek.

A szakmai bizottság a második vita után fogadta el e javaslatot. A szervezők így csak a zsűritagok szállását és étkezését biztosították. És a tapasztalatok azt mutatták, hogy ez az út járható, s ezzel a szervezők és a résztvevő intézmények közötti leggyakoribb konfliktus szűnt meg. S mint a gyakorlat során kitűnt, e megoldás bevált!

2009. április 16–18-a között az SZTE bölcsészkar épületeiben került megrendezésre a XXIX. bölcsész konferencia. Ügyvezető elnöke Anderle Ádám egyetemi tanár, titkára Vajda Zoltán dékánhelyettes volt. A konferenciát négyfős stáb, az ügyvezető elnökön és titkáron kívül Révész Éva irodavezető és Polgár Zsuzsa, a kari HÖK elnöke irányította, aki egy népes hallgatói szervezői csoportot vezetett. Ők szervezték a résztvevők szabadidős programjait is. A humán szakmai bizottság a konferencia előtt tisztújítást tartott. Elnök Borsodi Csaba tanszékvezető docens (ELTE), alelnök Hansági Ágnes (KRE) lett. A szakmai bizottság ugyanakkor három tiszteletbeli elnököt is választott: Ritoók Zsigmond, Kabdebó Lóránt és Anderle Ádám kapták meg e kitüntető címet.

A szegedi konferenciára 423 dolgozatot neveztek, ebből 359 került szóbeli bemutatásra. A szervezők adatai szerint 876 volt a bírálók száma. 38 háromfős tagozati zsűrit szerveztek; mindegyikben egy szavazati joggal nem rendelkező PhD-hallgató titkárként segített. A zsűriben hat akadémikus és 26 akadémiai doktor vett részt.

Némi feszültséget okozott a konferencia előtt, hogy az OTDK honlapján menet közben félreérthető közlések is megjelentek, ám ezeket tisztázni lehetett a megnyitói. Még a konferencia előtt ismét felvetődött: a modern filológiák hallgatói adhassák elő dolgozatukat idegen nyelven is. A szakmai bizottság fenntartotta álláspontját: csak magyarul lehet az előadást megtartani. Egy kivételt tett azoknál, akik nemzetiségi (anyanyelvként) nyelvszakra folytatták tanulmányaikat. Ezt a résztvevők elfogadták.

Zökkenőmentes, jól szervezett, jó hangulatú konferencia zajlott Szegeden. A zsűrik nagy empátiával értékelték a dolgozatokat, így az eredményeket nem kérdőjelezte meg senki.

A helyezett adatai tanulságosak (4. táblázat) – ha összevetjük a XXVII. OTDK (3. táblázat) adataival. A húsz résztvevő intézményből hét egyetem 129 díjat szerzett a 136-ból. És a 359 előadott dolgozathoz 317 ezekből az intézményekből érkezett.

4. táblázat. A XXVIII. konferencián legeredményesebben szereplő intézmények

	Előadások száma	Díjazott dolgozatok száma
ELTE BTK	96	40
SZTE BTK	73	37
PPKE BTK	36	16
PTE BTK	45	14
DE BTK	30	16
KRE BTK	21	5
Eger	16	1

Említést érdemel, hogy egy csíkszeredai diák (Sapientia) is első helyezést ért el.

A konferencia előtt találgatások témája volt, hogy a bolognai rendszerű képzésre való átállás vajon hogyan érinti a diákköri mozgalmat és az OTDK-kat. A szervezők a jelentkezők adatai alapján 83 esetben tudták biztosan megállapítani, hogy BA képzésben részt vevő hallgatók, s ezért 80–100 között becsülték a lehetséges létszámukat, ami az összlétszám 20–25%-a lehetett. Egyértelműbb választ a XXX. OTDK-n (2011) várhattunk a feltett kérdésre; ezen ugyanis a régi ETR-es rendszerben tanuló diákokból már kevesebben szerepeltek.

Összefoglaló megjegyzések

Az elmúlt évtized konferenciáit elemezve, figyelemre méltó, hogy a bölcsész diákköri mozgalom (ahogy a többi tudományterület is) megtartotta autonóm, alulról szerveződő jellegét – amelyet kevésbé befolyásoltak a kormányzati döntések és (gyakran) az oktatáspolitikai önkény.

Az oktatók, a tanszékek és a karok a tehetséggondozás fő mozgásformájaként kezelik a diákkört. Erre utal az is, hogy a doktori iskolák felvételi szempontjai is erősen elismerik e teljesítményt, s a diákok curriculumában értékes adatként szerepel a diákköri részvétel és siker. Ahogy a témavezető tanároknál is a mestertanár cím – amelyet az OTDT az MTA-val közösen adományoz – elismert és rangos kitüntetés lett.

Az is leszögezhető, hogy a konferenciákon megjelenő előadások témái az oktatók érdeklődését is tükrözik. Ez azt is jelenti, hogy az egyes konferenciák tematikájának elemzése információkkal szolgálhat a bölcsész felsőoktatásban folytatott kutatások orientációjáról, a témákról és ezek változásairól is.

5. táblázat. A tudományterületek dolgozatainak száma, 1989–2009

	1989	1995	2009
Irodalomtudomány	104	165	163
Nyelvtudomány	89	85	70
Történelemtudomány	42	62	86
Ókortudomány és klasszika-filológia	18	23	20
Régészet	8	8	7
Néprajz	18	33	26

6. táblázat. Az egyes fontosabb tudományterületeken belüli mozgások (dolgozatok száma)

	1989	1995	2009
Összehasonlító irodalomtudomány és irodalomelmélet	-	13	29
Magyar nyelvészet	51	45	23
Idegen nyelvek, ált. és alkalmazott nyelvészet	38	40	47
Magyar történelem	33	38	59
Egyetemes történet	9	24	27

Ha a XXIX. OTDK programfüzetét elemezzük, s összevetjük a korábbi konferenciák hasonló programjaival, néhány (óvatos, előzetes, hipotetikus) megállapítást tehetünk.

Mindenekelőtt azt, hogy minden bölcsész tudományterület rangosan jelen van ezeken a konferenciákon. Kiegyensúlyozottan szerepel a klasszika-filológia, az ókortudomány, az orientalisztika, míg a régészet talán fontosságánál egyelőre gyengébben (5. táblázat).

Markánsan érzékelhető az irodalomelmélet, az összehasonlító irodalomtudomány, az elméleti nyelvtudomány dinamikus fejlődése, miközben a magyar stilisztika és nyelvtörténet jelenléte erőteljesebb lett. Az angol és német filológia, tükrözve a felsőoktatásban domináns helyét, a diákdolgozatok számában is tükröződik (6. táblázat). Új vonás, hogy romanisztikán belül a hispán irodalom és nyelvészet is megjelent (a portugál még nem).

A magyar irodalom a korábbinál kiegyensúlyozottabb arányokat mutat. A régi magyar irodalom korábbi komoly súlya csökkent, az egyes korszakok iránti érdeklődés, beleértve a jelenkori magyar irodalmat is, arányosan jelenik meg.

Erős dinamizmussal jelenik meg a néprajz és az antropológia, amelyek tematikus sokszínűsége egyenesen üdítő.

A történettudományi kutatásokban a művészettörténet stabil, jelenléte megnyugtató. Kronológiai szempontból arányos az érdeklődés, jó, hogy az egyetemes történeti dolgozatok száma/aránya a magyar témákkal egyensúlyban került. Ám a

korábbi konferenciákhoz képest a két világháború közötti magyar történelem iránti érdeklődés mintha csökkent volna, de nőtt az 1945 utáni magyar és egyetemes történeti témák száma. Az Európán kívüli világ (pontosabban az ún. „harmadik világ”) iránti érdeklődés azonban csak nyomokban van meg, tükrözve felsőoktatásunk gyengéit is. Már korábban eltűntek a historiográfia, a történeti demográfia témái, miközben a politikatörténeti érdeklődés továbbra is domináns. Amit ugyanakkor rögzíteni kell: a történész diákköri dolgozatok nem tükrözik a divatos („posztmodern”) áramlatokat, a dolgozatok primér forrásbázison születnek és komoly historiográfiai ismereteket mutatnak fel.

* * *

Másfajta megjegyzések is szükségesek az összegezésünkhöz. Nyilvánvaló a szakma szolidaritása, s nemcsak a felsőoktatásé. Az akadémiai kutatóintézetek, múzeumok, levéltárak, szerkesztőségek szakemberei vállalnak szerepet önzetlenül, térítés nélkül a konferenciák munkájában.

Egy-egy konferencia 800–900 kutató-oktató szakmai segítségét igényli – s ezt mindig megkaptuk, ahogy minden konferencia számíthat saját egyetemi vezetésnek, városának és megyéjének sokféle támogatására. S azt is tapasztaljuk, hogy a konferenciák sikerében stabil szponzori háttér is szerepet kap/kapott. Hiszen az általában 10–12 millió forintba tehető konferenciaköltségből a minisztériumi támogatás (3–3,2 millió Ft) és a nevezési díjak (kb. 2 millió Ft) mellett a többi fedezetet szponzori támogatás biztosítja. Hogy nem voltak eddig gondjaink, ez arra utal, hogy egyetemeink, bölcsészkaraink „társadalmi beágyazottsága” igen jó.

Fontos eredmény, hogy az OTDK-k – amelyek a múltban elsősorban a tanárok és karok szervezőmunkájának eredményei voltak – az elmúlt tíz évben a hallgatói önkormányzatok és a doktoranduszok egyre jelentősebb és érdemi együttműködésére számíthatunk.

A XXX. OTDK szervezését az egri főiskola vállalta (2011. április 18–20.) Kozári József főiskolai tanár ügyvezető elnökségével. Az ügyvezető titkár Reichmann Angelika főiskolai docens, koordinátor Ballabás Dániel tanársegéd, hallgatói képviselő pedig Fejes Ádám. A bölcsészkonferencia 46 tagozatban végezte munkáját. Érdekes érdeklődésbeli elmozdulásokat regisztrálhatunk a dolgozatokban. A történelem tagozatokban a magyar történelem (99 dolgozat) messze túlszárnyalta az egyetemes történeteket (30), s ismét erősödött a két világháború közötti történelem iránti érdeklődés (27 dolgozat). Figyelemre méltó a nyelvészet iránti érdeklődés erős növekedése (78 dolgozat), de a magyar irodalom különböző korszakai iránti figyelem is növekedett (74 dolgozat). Az angol és német irodalom és nyelvészet dolgozatai a korábbinál kevesebb figyelmet kaptak,

miközben az újlatin nyelvek és irodalmuk iránti nőtt az érdeklődés. A régészet, néprajz és orientalisztika pozíciói pedig stabilak maradtak.

Ezen a konferencián a szakmai bizottság lehetővé tette, hogy az idegen nyelvi szekciókban a dolgozatokat a témához kapcsolódó idegen nyelven is bemutat-hassák.

A konferenciára – ahol a bölcsész konferenciák történetében eddig a legma-gasabb a nevezések száma – 551 dolgozat érkezett, ebből 483 munkát olvastak fel. A jelentkezők összetétele pedig azt jelzi, hogy a dolgozatok több mint felét BA-képzésben részt vevők küldték be.

Ez azt jelenti, hogy a diákok kutatási kedve továbbra is erős, s mintha korábbi pesszimista várakozásaink nem teljesültek volna.

1. FÜGGELÉK. *A humán szakmai bizottság tisztségviselői az OTDK konferenciák sorrendjében*

Elnök	Ügyvezető elnök
XVII (1985) Fábián Pál (ELTE)	Barta János (KLTE)
XVIII (1987) Grétsy László (ELTE)	Trócsányi Zsolt (JPTE)
XIX (1989) Róna-Tas András (JATE)	Madarász Imréné (ELTE Tanárképző Kara)
XX (1991) Fried István (ELTE)	Martonyi Éva (JATE)
XXI (1993) Ritoók Zsigmond (ELTE)	Mózer Ibolya (Szombathely)
XXII (1995) Ritoók Zsigmond (ELTE)	Barta János (KLTE)
XXIII (1997) Anderle Ádám (JATE)	Hell Judit (Miskolc)
XXIV (1999) Anderle Ádám (JATE)	Font Márta (JPTE)
XXV (2001) Anderle Ádám (SZTE)	Karikó Sándor (SZTE-JGYTFK)
XXVI (2003) Anderle Ádám (SZTE)	Lengyel Zsolt (Veszprém)
XXVII (2005) Kabdebó Lóránt (Miskolc)	Borsodi Csaba (ELTE)
XXVIII (2007) Kabdebó Lóránt (Miskolc)	Hervainé Szabó Gyöngyvér (Székesfehérvár)
XXIX (2009) Borsodi Csaba (ELTE)	Anderle Ádám (SZTE)
XXX (2011) Borsodi Csaba (ELTE)	Kozári József (Eger)

2. FÜGGELÉK. *A humán OTDK-ken bemutatott dolgozatok száma*

1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
358	257	322	387	283	234	300	384	423	432	371	360	321	314	359	483

Anderle Ádám

INFORMATIKA TUDOMÁNYI SZEKCIÓ

Az Informatika Tudományi Szekció kialakulása

Az Informatika Tudományi Szekció a diákköri konferenciák történetében viszonylag fiatal szekció, a jogelődnek tekintett „Számítástechnikai és Automatizálási” Szekció a XI. OTDK-n mutatkozott be először. A szekció a XIII. konferenciától „Számítástechnika”, a XX. OTDK-tól pedig „Informatika” néven jelentkezik a diákköri konferenciák országos seregszemlájén.

A szekció története egybeesik a számítástechnika-informatika világméretű rohamos fejlődésével és a hazai felsőoktatásban az informatikai specialisták képzésének megerősödésével. Az 1. táblázat a konferenciák legfontosabb adatait foglalja össze.

1. táblázat. Informatikai Szekció konferenciái, 1983–2009

OTDK	Dátum	Rendező intézmény	Résztvevő intézmények száma	Dolgozók száma	Tagozatok száma
XVI.	1983.04. 05–06.	Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola, Budapest	>10*	>40*	4
XVII.	1985.03. 21–23.	Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Győr	13	46	4
XVIII.	1987.04. 15–17.	NME Kohó és Fémipari Főiskolai Kar, Dunaújváros	12	41	4
XIX.	1989.04. 06–07.	Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola, Budapest	11	55	6
XX.	1991.06. 12–14.	Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen	14	57	6
XXI.	1993.04. 05–07.	Veszprémi Egyetem, Veszprém	19	64	7
XXII.	1995.04. 03–05.	Bessenyei György Tanárképző Főiskola, Nyíregyháza	13	61	5
XXIII.	1997.04. 01–03.	József Attila Tudományegyetem, Szeged	13	78	7
XXIV.	1999.04. 06–	Budapesti Műszaki Egyetem,	15	84	9

	08.	Budapest			
XXV.	2001.04. 09–11.	Eszterházy Károly Főiskola, Eger	15	96	9
XXVI.	2003.04. 16–18.	Széchenyi István Egyetem, Győr	15	109	10
XXVII.	2005.03. 21–23.	Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Budapest	16	106	12
XXVIII.	2007.04. 25–27.	Miskolci Egyetem	16	107	16
XXIX.	2009.04. 08–10.	Debreceni Egyetem			18

*becsült érték

A szekció történetét feldolgozó munka során egyetlen konferencia kivételével (XVI. – 1983) minden esetben sikerült a konferenciák legfontosabb dokumentumait (programfüzet, dolgozatok kivonatai) összegyűjteni, ezekből az adatokból – és természetesen a konferenciák életét folyamatosan végigkísérő tanártársak emlékeiből – tudtuk rekonstruálni az informatikai konferenciák történetét.

Az 1. táblázat alapján a szekció összes dolgozatainak száma 2003-ban lépte át az 1000-et (a hiányzó XVI. dolgozatszámát 40 körülre becsülve), és azóta is konferenciánként nagyságrendben stabil 100-100 körüli dolgozat jellemzi a területet. Ezt a több mint 1300 dolgozatot 46 különböző intézmény diákjai készítették, ami azt jelenti, hogy a számítástechnika-informatika területén a hazai felsőoktatási intézmények majdnem mindegyike megjelent az elmúlt idő alatt legalább egy-két országos seregszemlén. Persze a folyamatosan jelen lévő törzstag-intézmények száma sokkal kevesebb, de ők adták az összes dolgozatok kb. 80%-át. Ezek az intézmények a kezdetektől fogva meghatározó szerepűek a hazai számítástechnika-informatika felsőfokú oktatásának formálásában, és ma is aktív résztvevői az informatikai specialisták képzésének.

A törzstag intézmények névsorát végignézve megfigyelhető, hogy erős a korreláció a TDK mozgalom erőssége és a kutatás között, hiszen a kutató egyetem domináns szereplője az országos TDK konferenciáknak. Az egyetemi lét, kutatás és TDK kapcsolatát ugyanakkor mutatja azt is, hogy azon intézmények, amelyek az egyetemi cím elnyeréséért küzdöttek (például SZIE, OE) vagy újonnan jöttek létre (PPKE) szinte robbanásszerűen jelentek meg nagyszámú értékes dolgozattal a TDK mozgalomban, amely újfent jó indikátora a TDK fontosságának az egyes intézmények kutatási stratégiájában.

A harminc év története két nagyobb szakaszra bontható, a kezdeti útkeresés (1973 – kb. 1987) és a szakmai megszilárdulás (kb. 1989-től) szakaszára. Érdekes módon ez a két szakasz több szempontból is elkülönül!

Az 1985–89-es időszakban alakult ki az országos tudományos diákköri mozgalomnak a (többé-kevésbé) stabil szakmai bizottságokkal történő szakmai irányítása, a mi szekciónkban ez a folyamat az 1987–89-es időszakra esett. Ettől az időszaktól érvényes, hogy a szakmai profil korábbi esetlegessége, koordinálatlansága folyamatosan alakulva és korszerűsödve vezetett el a mai, az informatikai tudományok legfontosabb területeit felölelő szakmai szerkezetig.

Az 1987–91-es időszakban történt meg – elsősorban a műszaki felsőoktatásban – az a jelentős tantervi váltás, amikor új, koncentráltabb alapszakok fogalmazódtak meg. Ebben az időszakban önállósodott a „műszaki informatika” szak, amely gyökeresen megváltoztatta a műszaki egyetemi és főiskolai felsőoktatásban a számítástechnikai és informatikai oktatás helyét, szerepét és lehetőségeit. Ezzel egyidejűleg erősödtek meg a természettudományi felsőoktatásban is az informatikai specialistákat képző főiskolai és egyetemi szakok.

2000-től kezdve az informatika oktatása a felsőoktatásban rohamosan terjedt, ami megjelent az informatikát oktató intézmények számának növekedése mellett abban is, hogy minőségileg új, a műszaki alkalmazások mellett más szakterületre is átnyúló informatika specialista képzések is megjelentek azzal párhuzamosan, hogy az informatika a természet- és egyes társadalomtudományok megkerülhetetlen metodikai eszközévé vált.

Az OTDT Szakmai Bizottsága a konferenciák felhívása során ezt a fejlődést a hazai felsőoktatás irányításával szinkronban követte, és az akkreditációs testületek szakmai besorolásával összhangban igyekezett mindazon fiatal kutatói tevékenységet befogadni, amelyek az informatikai alapok műszaki és egyéb (pl. gazdasági) alkalmazói területek megalapozó metodikájára irányultak. A szakmai definíciót tovább színesítette a bolognai folyamat keretében a kétlépcsős képzés országos megjelenése, azaz a BSc képzés bevezetése egyetemeken, illetve az MSc szint megjelenése egyes főiskolákon.

A szervezeti és szakmai változások együttes hatása megjelent az OTDK-k szintjén is, a következőkben az egyes konferenciák visszaidézésével próbáljuk a szekció fejlődésének e két szakaszát bemutatni.

A kezdeti útkeresés

A XI. OTDK újdonsága volt, hogy létrejött a *Számítástechnika és Automatizálás Szekció*. Ahogy Anderle Ádám írja a Magyar Tudományos Diákköri Konferenciák

fél évszázada c. kötetben: „a számítástechnika önállósodása a műszaki főiskolák-nak kívánt lehetőséget adni a TDK-ba való bekapcsolódáshoz”. Valóban, a konferenciát a kecskeméti Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola rendezte, és a dolgozatok döntő többségét öt intézmény hallgatói mutatták be, a nagy egyetemek (ELTE, NME, BME) mellett 6-7 dolgozattal szerepelt a Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola és a rendező Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola.

A szekcióban öt tagozat volt: Programozás, programnyelvek; Gépészeti alkalmazások; Automatizálási; Számítástechnika természettudományi alkalmazása; Rendszerszervezési és rendszertervezési tagozatok. A témák döntő többsége a számítástechnika műszaki és szervezési vonatkozásait dolgozta fel, az ELTE által képviselt TTK-s vonal csak a Programozás, programnyelvek és a Számítástechnika természettudományi alkalmazásai tagozatokban jelent meg.

Néhány az akkor aktuális témák közül:

Kiss Gyula (GAMF): Szerelőüzem optimális kiszolgáló rendszerének számítógépes vizsgálata (konzulens: Dr. Kulcsár Béla)

Adorján Bence (NME): Ollós rendszerű tehermegfogó számítógépes vizsgálata (konzulens: Dr. Cselényi József)

Futó Iván (BME): Digitális rendszerek szimulációja (konzulens: Rupprich Péter)

A kiválóan megrendezett szekció kellően ünnepélyes keretek között folyt le. A megnyitóünnepségen beszédet mondott Madarász László, a megyei tanács vb elnökhelyettese, Lontai Tibor, a főiskola főigazgatója és Dr. Frigyes Andor, a BME egyetemi tanára. A szekció munkáját a záróünnepségen Dr. Pomázi Lajos MM csoportvezető értékelte.

A szekció zsűrijéről nincsenek megbízható adatok, csupán személyes visszaemlékezésekből tudjuk, hogy a helyieket Kulcsár Béla, a BME-t Selényi Endre, a Kandót pedig Sima Dezső képviselte.

A XII. OTDK *Számítástechnika és Automatizálás Szekcióját* 1975-ben az egri Ho Shi Minh Tanárképző Főiskola rendezte. A felszabadulás 30. évfordulója évében szervezett konferencia igen nagyszabású volt. A 16 résztvevő intézmény hallgatói 74 dolgozatot mutattak be, ez sokáig rekordnak számított, csak 1997-től haladja meg a dolgozatok száma ezt az értéket. Akkoriban még nem működött a mai értelemben vett szakmai bizottság, a rendező feladata volt a programot összeállító és a dolgozatokat értékelő szakértői csapat felkérése. A főzsűri elnöke Tóth Imre, az OTH Számítástechnikai Központjának igazgatója volt, és a munkában részt vett többek között Dr. Jékel Pál, Dr. Szelezsán János, Dr. Legendi Tamás, Dr. Kulcsár Béla, Dr. Kátai Imre.

A rekordlétszámú dolgozatot a szervezők négy tagozatba sorolták: Adatbázisok szervezése, adatfeldolgozás; Alap software; Folyamatirányítás; Alkalmazások és alkalmazott software.

A sok dolgozat és a résztvevő intézmények nagy száma is mutatja, hogy ez a szekció döntően a számítástechnika alkalmazásaira koncentrált. Az akkori idők szellemének megfelelően számítástechnikának tartottunk minden olyan munkát, amiben valamilyen természettudományos, műszaki, gazdasági, agrár stb. feladat megoldásához számítógépet használtak.

Néhány aktuális téma (sajnos a konzulensekről nincs adatunk):

Kóczy T. László, Györffy Zoltán (BME): Fuzzy halmazok néhány elméleti és alkalmazási kérdése

Vajk István (BME): PCSP program modern folyamatirányítási algoritmusok szmulációjára

Hangos Katalin (ELTE): Módszer tervezett kísérletsorozat kiválasztására

Galántai Aurél (ELTE): Relaxációs módszer általánosított mátrixinverz kiszámítására

Vajsz Tivadar (HSMTF): A számítástechnika alkalmazása a kvantitatív nyelvészetben

Kuba Attila (JATE): 3 dimenziós tárgyak rekonstrukciója vastagsági vetületeikből

Balaton Károly (MKKE): A vállalati döntések információsükségletének elemzése

A XIII. OTDK *Számítástechnika Szekcióját* ismét főiskola, a miskolci egyetem dunaujvárosi Kohó- és Fémipari Főiskolai Kara rendezte. A szekcióból az automatizálási terület visszakerült a műszaki szekcióba, ezzel lényegesen tisztult a szekció profilja, jobban lehetett koncentrálni a számítástechnika (később informatika) aktuális kérdéseire. A XIII. konferencia szakmai szerveződése tekinthető a mai szerveződés közvetlen ősének, itt már viszonylagos egyensúlyba kerülnek a számításelmélet, a számítástechnika és az alkalmazások eredményei.

A város is értékelte a diákköri konferenciát, a megnyitó- és a záróünnepség a Dunaujvárosi Város Tanács dísztermében volt, a megnyitón Zentai Béla (OMFB) tartott plenáris előadást „A számítástechnikai kormányprogram helyzete és a várható fejlődés irányai” címmel.

A szekció hat tagozata: Adatfeldolgozás; Hardverfejlesztés; Szoftverfejlesztés; Operációkutatási módszerek gazdasági alkalmazásai; Matematikai módszerek számítógépes megoldásai; A számítástechnika műszaki alkalmazásai. Az előző konferenciához képesti profilszűkülés figyelembe vételével a bemutatott összesen 65 dolgozat a számítástechnika iránti érdeklődés magas fokát mutatja. A legtöbb

dolgozattal most is a BME, ELTE és a Kandó diákjai szerepeltek. Amint a tények mutatják, a konferencia rendezése felpozícionálta a helyi főiskola tudományos diákköri életét, ezen a konferencián hat dolgozattal szerepeltek, és ha nem is ilyen nagy számban, de azóta is ott vannak a dunaujvárosi informatikusok szinte minden OTDK-n.

Az aktuális témák közül néhány (ismert szerzőkkel és konzulensekkel):

Sarbó János, Tétényi István (BME): Az INTEL 8080 formális leírása VDL és APL nyelven

Almási József (JATE): Sejtautomaták alkalmazása diszkrét párhuzamos működésű rendszerek modellezésére (konzulens: Dr. Legendi Tamás tudományos munkatárs)

Dombos Kálmán (JATE): Geodéziai feladatok számítógépes megoldása (konzulens: Dombi József tudományos munkatárs)

Kuba Attila (JATE): A rekonstrukciós problémák néhány kérdéséről (konzulens: Dr. Csirik János tudományos munkatárs)

Schiller Edvin, Tick József, Tiszai Tamás (KKVMF): Mikroprocesszoros program-fejlesztő rendszer (konzulens: Dr. Sima Dezső főiskolai tanár)

A XIV. OTDK Számítástechnikai Szekcióját 1979-ben a szegedi József Attila Tudományegyetem rendezte meg. Valószínűleg a rendező intézmény erős ráhatására ezen a konferencián túlsúlyba kerültek a számítástudományi témák. Az 55 dolgozat több mint fele a JATE (15) és az ELTE (14) műhelyeiben készült.

Szembetűnő pl. a BME mérsékelt részvétele is, összesen csak 7 dolgozatot neveztek. Feltehetőleg ennek a konferenciának az idejében kezdődött meg az a kb. 10 éves időszak, amikor a műszaki felsőoktatás – dominánsan a BME és a Kandó – bizonytalan volt abban, hogy a számítástechnikai munkák helye a műszaki vagy a számítástechnikai szekcióban van-e. Ebben az időszakban a pl. a BME Villamosmérnöki Kara az ilyen témájú dolgozatok kb. felét a műszaki, másik felét pedig a számítástechnikai szekciók felé irányította.

A szekció szakmai profiljának kialakulatlanságát és a rendező szerepét a program szervezésében jól mutatja a dolgozatok következő négy tagozatba sorolása is: Számítástudomány matematikai alapjai; A számítógépek szoftver rendszerei; Numerikus és kibernetikus módszerek; Gazdasági és tudományos alkalmazások.

Ez a felsorolás érdekes összehasonlításra ad lehetőséget az informatika szekció utóbbi években szokásos tagozati beosztásával. Mostanában rendszerint 8-10 tagozatból áll a szekció, ezek közül kettő közvetlen utódja az első szegedi konferencia „számítástudományi” és „numerikus” tagozatának, a többi 6-8 azonban a korábbi (a mai szemmel elnevezéseiben már semmitmondó) „szoftverrendsze-

rek” és „alkalmazások” területek konkrét tartalommal feltöltött utódjainak tekinthetők.

Néhány a témák közül:

Bangó György, Kinál György (BME): Mikroprocesszoros fejlesztőrendszer

Búza Antal (JATE): Optimális logikai hálózatok

Csendes Tibor (JATE): A chemoton modellezése

Fülöp Zoltán (JATE): Reguláris egyenletrendszerek és alkalmazásuk automataelméleti eldönthetőségi problémákra

Kiss Zoltán, Prósztéki Gábor, Tóth Lajos (ELTE): Magyar nyelvű mondatok számítógépes szintaktikai vizsgálata

Zsakó László (ELTE): A program állapottérre vonatkozó relációk automatikus kiértékelése

A következő, a *XV. OTDK Számítástechnikai Szekciójának* az ELTE adott otthont. Plenáris előadást Dr. Gécseg Ferenc (JATE) tartott, a dolgozatokat a szervezők a következő öt tagozatba osztották: Mikroprocesszorok; Numerikus matematika; Software fejlesztés; Számítástechnika alkalmazása; Számítástudomány. A fősúrit Gécseg Ferenc (JATE) vezetésével Sima Dezső (KKVMF), Kiss Ottó (BME), Dömölki Bálint (SZKI) és Jékel Pál (KLTE) alkották, mindnyájan régi résztvevői nemcsak a számítástechnikai szakmai életnek, hanem a TDK konferenciáknak is.

Ezen a konferencián a klasszikusan erős számításelméleti munkák mellett igen értékes számítástechnikai eredmények is megjelentek, ezt mutatja az alábbi témaválaszték is:

Friedman Ágnes, Molnár Imre (BME): LSI-11 mikroszámítógépek összekapcsolása

Karsai Gábor (BME): Interaktív monitor-program a 8080-as mikroprocesszorra

Nemesszeghy Ervin (KKVMF): A Walsh függvények és alkalmazásaik

Schwarz Tibor (KLTE): Másodrendű felületek ábrázolása és síkmetszése számítástechnikai eszközökkel

Fülöp Zoltán (JATE): Attributomos nyelvtanok és attributomos fatranszformációk

Prósztéki Gábor (ELTE): Egy magyar nyelven társalgó intelligens rendszer megvalósításának alapjai

Külön kiemelendő, hogy az akkor diák szerzők nagy többsége ma már az informatika elismert képviselője.

1983-ban rendezte meg a Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola a *XVI. OTDK Számítástechnika Szekcióját*. Sajnos erről a konferenciáról alig van

adatunk. Csupán azt tudjuk, hogy négy tagozat volt: Számítástudományi és numerikus alkalmazások; Ipari és gazdasági alkalmazások; Speciális alkalmazások; Szoftverfejlesztés. Szerencsére az OM Tudományszervezési és Informatikai Intézete a legjobb előadások bővített kivonatait megjelentette, innen tudunk néhány akkor aktuális sikeres témáról:

Alexin Zoltán (JATE): Függvények lefordítása deriváltjaikra (konzulens: Dr. Ésik Zoltán)

Kocsis Ferenc (JATE): PASCAL szintaktikus elemző és hibajavító (konzulens: Dr. Ésik Zoltán)

Móray Gábor, Temesváry Gábor (BME): Mátrix-műveletek sejtautomata algoritmusai (konzulens: Kóczy T. László)

Karsai Gábor (BME): Egy PASCAL implementáció (konzulens: Dr. Tóth Endre)

Kovács Péter (KLTE): Inverz-assembler VDL gépre (konzulens: Rochlitz Szilveszter)

Annál többet tudunk a *XVII. OTDK Számítástechnika Szekciójáról*, amelyet a győri Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola rendezett.

Az ünnepélyes megnyitón két plenáris előadás volt: Dr. Páris György igazgató, minisztériumi főtanácsos, Tudományszervezési és Informatikai Intézet: Az informatika szerepe a népgazdaság fejlődésében és Dr. Dömölki Bálint főosztályvezető, SZKI: Számítógépek az V. generációból.

Innen számíthatjuk a szekció azon hagyományát – amely egy-két kivétellel máig tart –, hogy a megnyitón neves szakemberek tartanak közérdekű szakmai vagy szakma-politikai témákról előadásokat. Itt is Páris György személyében az akkori informatikai politikát közvetlenül befolyásoló egyéniséggel és Dömölki Bálint révén a hazai számítástechnikai-informatikai szakma máig meghatározó egyéniségével ismerkedhetek meg a hallgatók és az oktatók.

A szekció négy tagozatáért (Számítástudomány; Műszaki és gazdasági alkalmazások; Természettudományi alkalmazások; Hardware/software fejlesztés) a „felelősséget” az először megjelenő, de csak erre a konferenciára létrehozott szakmai bizottság viselte, melynek elnöke Koren Csaba (KTMF), titkára Marton László (KTMF) volt, a tagozati elnökök pedig Kátai Imre (ELTE), Sima Dezső (KKVMF), Géher Károly (BME) és Varga László (ELTE) voltak.

A dolgozatok száma (46) viszonylag alacsony volt, de ezen belül egészséges arányban jelentek meg a számításelméleti, a hardver/szoftver fejlesztési és különféle alkalmazási témák. Íme néhány:

Lányi Cecília (JATE): Globális optimalizálás Shubert módszerrel (konzulens: Csendes Tibor)

Lencsés Gyula (JATE): Többértékű logikai operátorok előállítás és kiértékelése mesterséges intelligencia vizsgálatokban (konzulens: Dr. Dombi József)

Bukta Lőrinc (KTMF): Jelzőlámpás csomópont forgalmának szimulációja Commodore-64 számítógépen (konzulens: Dr. Koren Csaba, Dr. Marton László)

Göndör Erzsébet (NME KFFK): A Skála Dunaújváros Áruház szimulációs modellje a sorbanállások vizsgálatára (konzulens: Miskolczy László)

Mézes Attila (KKVMF): Eprom programozó készülék (konzulens: Mohos Pál)

Vonderviszt Lajos, Lestyán Gábor (BME): Berendezés-orientált IC-k kézi vázlatának digitalizálása számítógépes képfeldolgozó rendszerben (konzulens: Dr. Székely Vladimir)

Gerszon Miklós (VVE): Digitális szabályozási algoritmusok kifejlesztése és alkalmazása (konzulens: Dr. Vass József)

Komáromi Sándor, Poros Gábor (BME): Képernyőfelolvasó program Commodore-64 típusú személyi számítógépre (konzulens: Dr. Gangli Péter)

A „kezdeti útkeresés” időszakának utolsó konferenciája a Dunaújvárosban rendezett *XVIII. OTDK Számítástechnikai Szekciója* volt. Dunaújváros volt az első, amely már a második konferenciát rendezte meg a számítástechnika-informatika területén. Mindez bizonyára annak is köszönhető, hogy a főiskolai kar erős kötődéssel a Vasműhöz a kezdetektől különösen érzékeny volt a számítástechnika műszaki alkalmazásai iránt, és már a kezdetektől nagyon sikeresen folytatta a műszaki számítástechnikai szervező képzést.

Ezen a konferencián is tartott plenáris előadást Páris György, most a „Felsőfokú számítástechnikai oktatásunk fejlesztése” címmel. Mellette Váradi László műszaki ig.h. beszélt a Videoton számítógépfelkészítési koncepcióiról.

A szakmai bizottságot ezen a konferencián Dr. Gémes Ferenc vezette. A szekció – az előző OTDK-hoz hasonlóan - viszonylag kevés dolgozatot vonultatott fel, ezeket majdnem ugyanolyan tagozatokba sorolták: Műszaki és gazdasági alkalmazások; Software fejlesztés; Számítástudomány; Természettudományi alkalmazások. A fő résztvevők most is a BME, ELTE, JATE, KLTE, KKVMF voltak, de érdekes színfoltot jelentetett a Rendőrtiszti Főiskola és a Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola diákjainak szereplése is.

A dolgozatok címei között kutatva ismét rábukkantunk néhány érdekes témára és szerzőre:

Horváth Zoltán (ELTE): A FORTH rendszer lebegőpontos aritmetikai bővítése

Máray Tamás (BME): Képernyőorientált szövegszerkesztő CP/M-68k-hoz

Pikler Tamás, Linder Tamás, Lugosi Gábor (BME): A legközelebbi szomszéd osztályozási módszer algoritmikus kérdései

Kátai Ferenc (JATE): Döntések és választások

Szilvási István, Nikli Zsolt, Móricz Attila (BME): Z-80 in-circuit emulátor

A Dunaújvárosban rendezett XVIII. OTDK-n alakult meg a szekció mai értelembe vett szakmai bizottsága, a résztvevő intézmények képviselői a szakmai bizottság vezetésére Dr. Varga László egyetemi tanárt választották meg.

Érdekességgként megemlítjük, hogy ezen a konferencián egy tagozat zsűrijében dolgozott együtt a következő 16 év első 8 évében szakmai bizottsági elnök Varga László (ELTE) és a második 8 év elnöke Selényi Endre (BME).

Szakmai megszilárdulás

A második időszak első konferenciáját, a XIX. OTDK Számítástechnikai Szekcióját hat év után ismét a Kandó főiskola rendezte.

Az ünnepélyes megnyitón felszólalt Dr. Vágó István főigazgató, Józsa György MM főosztályvezető és Havass Miklós, az NJSZT főtitkára. A két plenáris előadás: Dr. Selényi Endre (BME): Az informatika jelene és jövője és Pál László (OMFB): Hazánk és az informatika.

Mindkét előadás „informatikáról” beszél, nem véletlen tehát, hogy ez volt az utolsó „számítástechnika” megnevezésű szekció, a következők már az „informatika” elnevezést használták.

Ezen és még néhány további konferencián a szekció szakmai előkészítése (a dolgozatok befogadása, a tagozatok kialakítása, a tagozati zsűrik felkérése) a konferenciák sorozatát stabilan átfogó szakmai bizottság feladata volt, míg az elhangzott előadások értékelése és a díjak odaítélése pedig a szakbizottságtól (részben) független úgynevezett főzsűri feladata volt.

A szakmai bizottságot Varga László irányította, és tagjai a szekció témakörében legaktívabb oktatási intézmények oktatói és hallgatói képviselői voltak. A hallgatók persze konferenciáról konferenciára cserélődtek, de az oktatók rendszerint hosszabb távon vesznek vagy vettek részt a munkában. Több olyan kolléga is van a szakmai bizottságban, aki már 16 éve végzi eredményesen ezt a munkát.

A főzsűri elnöke ezen és a következő két konferencián Dr. Demetrovics János akadémikus (SZTAKI-ELTE) volt. Tagjai rendszerint az egyes tagozati zsűri elnökei.

A konferencián a szakmai bizottság a 11 intézményből érkezett 55 dolgozatot 6 tagozatba osztotta: Matematika és számítástudományi; Software fejlesztés; Műszaki alkalmazás; Gazdasági alkalmazás; Orvosi alkalmazás; Oktatási és egyéb alkalmazás.

Érdemes figyelni a sok „alkalmazási” tagozatra. Ebben az időszakban még döntően azok a dolgozatok kerültek egy tagozatba, ahol az alkalmazási terület volt hasonló, függetlenül attól, hogy az adott munka az informatika mely eszköztárát használta. Ma már sokkal inkább az eszköztárak szerint szerveződnek a tagozatok, megjelentek a grafika, képfeldolgozás, hálózati technológiák stb. típusú tagozatok – ehhez azonban az informatikai szakma további fejlődése volt szükséges!

Ismét néhány érdekesség a szakmai keresztszektorból:

Aszalós Péter (ELTE): Optimális processzorszám alsó becslése (konzulens: Dr. Iványi Antal egyetemi docens)

Csáki Zsuzsanna (ELTE): Mesterséges intelligencia nyelvek real-time környezetbe ágyazásának problémái (konzulens: Hangos Katalin tudományos főmunkatárs)

Illés Péter, Horváth Tibor (BME): A „TINA” programcsomag (konzulens: dr. Cséfalvay Klára, dr. Koltai Mihály)

Kothalawala, Dulana Saman (DOTE): Számítástechnika alkalmazása az orvosképzésben (konzulens: Dr. Agócs László egyetemi adjunktus)

Lédeczi Ákos (BME): Meteorológiai radarrendszer adatfeldolgozó programja (konzulens: Bagó Balázs egyetemi tanársegéd)

Nonn Vilmos (KKVMF): Jelalakfelismerő program IBM PC/AT számítógépre (konzulens: Dr. Kutor László főiskolai adjunktus)

A XX. OTDK *Informatika Szekciójára* Debrecenben a Kossuth Lajos Tudományegyetemen került sor. Innentől kezdve már hiteles adataink vannak a konferencia helyi szervezőiről is, akik a szakmai bizottság elvi szakmai irányítása alapján a konferencia szervezésével járó tömör munkát elvégezték. Ezen a konferencián a szervező bizottság elnöke Dr. Arató Mátyás professzor, a titkára pedig Dr. Juhász István voltak. Mindketten a TDK mozgalom elhivatott harcosai már korábban és azóta is.

A megnyitó plenáris előadását Dr. Benczúr András (ELTE) „Az adatbázis-kezelés kutatási irányai” címmel tartotta.

A szekció mérete kb. megegyezett a korábbiéval, 14 intézményből 57 dolgozat érkezett, ezeket a következő tagozatokba sorolták: Adatbázis-kezelés, karakterfelismerés; Szoftver-fejlesztés; CAD rendszerek, számítógépes grafika; Műszaki alkalmazások; Matematika és számítástudomány; Oktatás. Láthatóan már meg-

jelentek az informatikai eszköztárcentrikus tagozatok, bár időnként elég mester-ségesnek tűnő társulások formájában, példa erre mondjuk a CAD rendszerek és a számítógépes grafika párosítása. Persze a szakmai bizottság mentségeként hozzá kell tenni, hogy nem is olyan egyszerű feladat a benevezett megfelelő színvonalú dolgozatokat kb. egyforma számú dolgozatot tartalmazó tagozatokba sorolni úgy, hogy az egy tagozatba tartozók között valamilyen szakmai rokonság felfedezhető legyen! Igaz, ennek ellentmond az, hogy pont ezen a konferencián a matematika és számítástudományi tagozatban 15, míg a következő legnépesebb tagozatban csupán 9 dolgozat volt. Hogyan tudták a szervezők ezeket a jelentősen eltérő méretű tagozatokat a konferencia időbeosztásával megoldani?

Említésre méltó az is, hogy mostantól kezdve a software már – a magyar helyesírásnak megfelelően – egységesen szoftver, míg korábban ez össze-vissza volt.

A szekció néhány kiragadott dolgozata:

Hermann László (KKVMF): Neurális háló mint szakértői rendszer (konzulens: Dr. Kutor László főiskolai docens)

Horti Gábor (JATE): Többtényezős döntések támogatása az alternatívák tulajdonságai és azok közötti összefüggések strukturális vizsgálatával (konzulens: Dr. Dombi József tudományos munkatárs)

Kóródi Magdolna (BME): Karakterfelismerési kísérletek (konzulens: Dr. Kondorosi Károly egyetemi adjunktus)

Szabó Zoltán (BME): Az ANI animációs program (konzulens: Dr. Horváth Tamás tudományos munkatárs, Szirmay-Kalos László tudományos munkatárs)

Simon Anikó, Zsoldos Zsolt (ELTE): Strukturált multitasking operációs rendszer (konzulens: Csörnyei Zoltán tudományos munkatárs)

Soltész Zoltán (KLTE): Sztochasztikus folyamatok szimulálása PC-n (konzulens: Dr. Kormos János szám.közp.vez.)

Takáts András (KKVMF): Adaptív mintafelismerés és neurális hálózatok (konzulens: Dr. Csink László főiskolai adjunktus, Geiler János tudományos munkatárs.)

Vargyas Miklós (ELTE): Egy párhuzamos szoftver-modell (konzulens: Dr. Kozma László)

1993-ban tartották a XXI. OTDK *Informatika Szekcióját*, a rendező a Veszprémi Egyetem volt. A szervező bizottságot Dr. Györvári János vezette, a titkár Juhász Zoltán volt.

A Veszprémi Egyetemen az informatikai specialisták képzése nem sokkal korábban indult el a műszaki informatika szakon, így saját hallgatói (és részben ok-

tatói) bázisuk még kevés volt a szekcióban, ennek ellenére a rendezés munkáját kiválóan oldották meg.

A megnyitó plenáris előadásain Dr. Demetrovics János (SZTAKI) az adatbázis-kezelő rendszerekről beszélt, míg Dr. Selényi Endre (BME) a műszaki informatika jelenét és jövőjét foglalta össze. Mindkét előadás a szakmát abban az időben leginkább foglalkoztató kérdéseket elemezte. Az adatbázis-kezelés elméleti kérdései, a relációs adatbázisok gyakorlati alkalmazásai az informatika talán legizgalmasabb szakmai kihívásai voltak 1993-ban. Az akkoriban három egyetemen és nyolc főiskolán induló új műszaki informatika szak pedig a felsőoktatás egyik legizgalmasabb kérdése volt.

Tovább stabilizálódott a szekció szakmai profilja is, itt jelennek meg először az azóta rohamosan terjeszkedő hálózati számítástechnika kérdései.

A tagozatok: Matematikai és számítástudományi; Szoftverfejlesztés; Számítógépes tervezés, Számítógépes grafika; Számítógépes információs hálózatok; Műszaki alkalmazások; Gazdasági és humán alkalmazások; Oktatás és egyéb.

A konferencián a résztvevő intézmények száma rekordot ért el, sem előtte, sem azóta nem volt egy konferencián 19 különböző intézmény jelen. Itt jelentek meg a szekcióban először a határon túli magyar nemzetiségű diákok. A Babes-Bolyai Tudományegyetem hallgatói azóta is rendszeres résztvevői az informatika szekcióknak, és a külföldi egyetemi műhelyekben készített dolgozataikkal nagyban színesítik a szekció szakmai palettáját

Néhány a szekció aktuális témái közül:

Csapi Levente, Klatmányi Péter, Molnár István (BME): Képi információk feldolgozása robot szerelési feladat megoldásához, utazó ügynök probléma megoldása (konzulens: Dr. Lantos Béla egyetemi docens)

Fazekas Attila (KLTE): Vékonyító algoritmusok a digitális képfeldolgozásban (konzulens: Dr. Fazekas Gábor, Dr. Pethő Attila)

Istenes Péter (BME): Kézzel írt karakterek optikai felismerése (konzulens: Dr. Cséfalvay Klára)

Kiss Csaba, Molnár Tamás (KLTE): A Hyper*Field hipermédia rendszer (konzulens: Dr. Juhász István egyetemi adjunktus)

Kozek Tibor (BME): Tanuló algoritmus celluláris neurális hálózatok súlytényezőinek meghatározására (konzulens: Dr. Szolgay Péter)

Kozsik Tamás, Czabala Péter (ELTE): Üzenettovábbítás transzputerhálózatokban (konzulens: Horváth Zoltán tudományos munkatárs)

Mógor Emil (VE): Többmonitoros rendszer kifejlesztése PC számítógéphez (konzulens: Dr. Vonderviszt Lajos egyetemi adjunktus)

Szepesváry Csaba (JATE): Topológia tanulása önszervező neuronhálózattal (konzulens: Lőrincz András)

Nyíregyházán, a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán került sor a XXII. OTDK *Informatika Szekciójára*. Mivel a Főiskolán nem volt kifejezetten specialistákat képző informatikai szak, óriási feladat hárult a szervezőkre a konferencia megrendezésével. A Dr. Nagy Mihály vezette és Bódi Antal titkári mindenessége mellett előkészített konferencia végül is igen jól sikerült. Plenáris előadás ugyan nem volt ezen a konferencián, de a szervezőknek, a szakmai bizottságnak, a zsűrinek és nem utolsósorban a benevezett dolgozatoknak köszönhetően magas szakmai színvonalú konferencia volt az 1995-ös.

13 intézményből érkeztek dolgozatok, a legnagyobb létszámmal a dobogós helyeken BME (15), JATE (11), KLTE (7) osztozott.

Ezen a konferencián néhány – több konferencián át tartó – sorozat indult el. Nem volt ott a Kandó, és még a következő három seregszemlén is mélyen súlya alatt szerepelt. Előretört a JATE, s még további néhány konferencián biztosította magának a BME mögötti második helyet. Megkezdődött az ELTE három konferencián keresztül tartó visszahúzódozása. Ezek mögött a sorozatok mögött az okot – legalábbis részben – valószínűleg az intézményi TDK vezetésben kell keresni. A JATE előretörésében fontos szerepe lehetett Bohus Mihálynak, az informatikai vonal TDK éllovasának, a Kandó nyilván nagyon megérezte Kutor László hosszabb külföldi tanulmányútját és az ELTE informatikai terület sem találta meg meg Horváth Zoltán személyében az új, sikeres TDK vezetőt.

Nyíregyházán váltás történt a szakmai bizottság vezetésében, Varga László professzor felmentését kérte, helyére új elnökként a szakmai bizottság Selényi Endre egyetemi tanárt (BME) választotta meg.

A 61 dolgozatot öt tagozatba osztották, ezek: Matematikai és számítástudományi; Szoftverfejlesztés; Számítógépes tervezés, számítógépes grafika; Műszaki alkalmazások; Gazdasági, Humán és egészségügyi tagozat.

Néhány emlékezetes dolgozat:

Jelasity Márk (JATE): Genetikus algoritmusok, a fajstruktúra bevezetése (konzulens: Dr. Dombi József tudományos munkatárs)

Kalmár Zsolt, Szepesvári Csaba (JATE): Konstruktív fogalom formális abdukcióval (konzulens: Dr. Lőrincz András)

Gellért Tibor, Görömbey Péter, Bárány Szilárd (KLTE): Immunológiai programcsomag áramlási citometriához (konzulens: Dr. Juhász István)

Ladányi József, Szabó Dániel (BME): A Népstadion video-mátrixtáblájának általános célú vezérlése (konzulens: Dr. Cséfalvay Klára egyetemi adjunktus)

Brenderl Mátyás (VE): Fraktál típusú half-toning eljárás (konzulens: Dr. Szirányi Tamás)

Farkas Levente (JATE): Az SSA (függvény) interpolációs/reprezentációs eljárás (konzulens: Dr. Kuba Attila)

Cihó András, Istenes Péter (BME): Számítógépes rendszámfelismerés (konzulens: Dr. Cséfalvay Klára)

Koroknai Zoltán (BME): ATM hálózatok jövedelemfüggvényének optimalizálása neurális hálózatokkal (konzulens: Dr. Trón Tibor, Ast László, Bíró József)

Szücs András (VE): Hálózatba kötött munkaállomások felhasználása párhuzamos számításokra: a kommunikációs hatékonyság vizsgálata PVM rendszerben (konzulens: Juhász Zoltán)

Az 1997-es XXIII. OTDK *Informatika Szekciója* ismét Szegedre került, a rendező a József Attila Tudományegyetem volt. Ugy gondoljuk, hogy ettől a konferenciától stabilizálódott igazán a szekció szakmai profilja, innentől két évente 10-15%-kal nő az országos konferenciákon a dolgozatok száma, és a mennyiségi növekedést határozott minőségi fejlődés is kíséri.

Persze ez nem (csak) a TDK mozgalom élharcosainak érdeme! Sokkal inkább megalapozta a mennyiségi és minőségi fejlődést az, hogy a 90-es évek közepére váltak a meghatározó informatikai szakok (programtervező matematikus szak, műszaki informatika szak) nagylétszámú szakokká, ahova mindig a legjobb hallgatók jelentkeztek. Ez a minőségi hallgatói bázis eredményezte, hogy ma már az informatika szekció méretében stabil közép-szekció az OTDK-ban, minőségét tekintve pedig – úgy gondoljuk – az élmezőnyben van.

A szervezők csapatát Bohus Mihály vezette (a rossz nyelvek szerint úgy, hogy mindent maga akart megcsinálni). Ennek ellenére (vagy éppen ezért) nagyon emlékezetes volt a szegedi konferencia. Gördülékeny volt a szakmai program, jól működtek a zsűrik, és élmény-gazdag volt a pusztaszeri közös kirándulás is.

A megnyitón beszédet mondott Mészáros Rezső rektor és Németh Vilmos MKM főtanácsosa. Izgalmas szakmai kérdésekről szólt a két nagy érdeklődést kiváltó plenáris előadás: Dr. Roska Tamás: Analógikai szuperszámítógépek és természet-inspirálta vizuális mikroprocesszorok, Dr. Vámos Tibor: Tudásreprezentáció, ember és gép.

A szekció 78 előadása hét tagozatban hangzott el: Matematikai és számítástudományi; Képfeldolgozás, térinformatika; Ipari informatika; Szoftverfejlesztés; Adatbázisok és információs rendszerek; Telematika és számítógépes-hálózatok; Informatikai alkalmazások. Az egyes tagozatok zsűri-elnökei vezető egyetemi oktatók voltak, rendre: Gécseg Ferenc (JATE), Csirik János (JATE), Pataricza

András (BME), Arató Mátyás (DE), Kozma László (ELTE), Trón Tibor (BME), Vass József (VE).

Az intézményi részvétel dobogós helyezéseit a BME vezette 20 dolgozattal, de szorosan a nyomában volt a rendező JATE 17-tel, és előretört a harmadik helyre a Veszprémi Egyetem 12 dolgozattal, ahol ekkorra érték el az új informatikai szak hallgatói nagy létszámban az országos szintre. Öröndetes, hogy a VE azóta is meghatározó résztvevője az informatikai konferenciáknak.

Rövid válogatás a konferencia dolgozataiból:

Jelasity Márk (JATE): A genetikai algoritmus hullám modellje (konzulens: Dr. Dombi József egyetemi docens)

Beszédes Árpád (JATE): Interaktív rendszer digitális képek javítására (konzulens: Dr. Kuba Attila egyetemi docens)

Czuni László (VE): Képszegmentálás Markov típusú valószínűségi mezőkkel párhuzamos hálózatok felhasználásával (konzulens: Dr. Szirányi Tamás)

Fok Péter, Mundruczó Gábor (BME): Jégkristály osztályozó képfeldolgozó algoritmusok vizsgálata (konzulens: Dr. Nagy Ákos, Dr. Váli Gábor – Univ. of Wyoming)

Jóföldi Endre, Katona Tibor, Török László, Vörös József (KKVMF): Kézzel írott számjegy felismerés (konzulens: Vámosy Zoltán főiskolai adjunktus, Dr. Csink László főiskolai docens)

Marosán Péter (ELTE): Javaslat karakterfelismerő programok hatásfokának növelésére (konzulens: Kiss Gábor, Kőhegyi János)

Ikits Milán (BME): Robotok kinematikai kalibrációja sík használatával (konzulens: Lantos Béla egyetemi tanár, John M. Hollerbach – Univ. of Utah)

Hornák Zoltán (BME): Védekezés a szándékos, rosszindulatú fejlesztési hibák ellen (konzulens: Dr. Pataricza András egyetemi docens)

Szabó Balázs (SZIF): Egy közlekedési vállalat számítógéppel támogatott számlázási rendszere (konzulens: Dr. Raffai Mária főiskolai docens)

Urbán Péter (BME): Elosztott, kényszer alapú diagnosztikai algoritmus több-processzoros rendszerekre (konzulens: Dr. Pataricza András egyetemi docens)

Csóka Zoltán, Kovács Sándor Zsolt (KLTE): Autodiagnosztikai szakértői rendszer (konzulens: Dr. Várterész Magdolna egyetemi adjunktus, Dr. Juhász István egyetemi adjunktus)

A fenti felsorolásban két olyan példa is van, ahol a hallgatók már nem csak hazai műhelyekben, hanem részképzés keretében nemzetközi konzulenssel és környezetben készítik munkáikat! Jó, hogy hallgatóink számára ez a lehetőség gyorsan szélesedik!

A XXIV. OTDK Informatikai Szekcióját végre a Budapesti Műszaki Egyetem rendezte. Elég sokat kellett várni arra, hogy a szekció meghatározó résztvevője rendező legyen, de 1999-ben az évezred utolsó konferenciáján erre is sor került. A rendezés már korábban is szóba került, de a BME képviselői az utóbbi években már úgy gondolták, hogy megvárják, míg a tervezett világkiállítás helyén újonnan felépült – akkor még az ELTE-vel közös – új informatika épületben lehet a konferenciát megrendezni. Valóban, a szép és oktatástechnológiai szempontból is korszerű épület méltó kereteket adott az 1999-es informatika szekciónak.

A helyi szervezést Dr. Trón Tibor, a BME Villamosmérnöki és Informatikai Kar TDK tanácsának elnöke irányította, a titkári feladatokat Dr. Fehér Béla látta el.

Az ünnepélyes megnyitón Dr. Detrekői Ákos, a BME rektora köszöntötte a résztvevőket, és ismét két érdekfeszítő plenáris előadásra került sor.

Először Bottka Sándor OMFB elnökhelyettes az „Információs társadalom technológiái, mi releváns nekünk”, utána Dr. Keviczky László akadémikus, az MTA főtitkára „C3&I (Control, Communication, Computation & Intelligence)” címmel tartott előadást. Mindkét előadó korábban a rendező kar hallgatója volt, és meghatottan emlékeztek vissza saját egyetemi éveikre és sikeres TDK tevékenységükre.

A résztvevők számára minden bizonnyal emlékezetes maradt a szekcióelőadások után beiktatott esti dunai hajókirándulás a kivilágított Budapest panorámájával.

A konferenciára 15 intézményből 84 dolgozat érkezett, ezeket a szakmai bizottság kilenc tagozatba sorolta: Számításelmélet; Számítógépes matematikai módszerek; Modellezés és szimuláció; Programozási technikák és technológiák; Számítógépes grafika és multimédia; Informatikai rendszerek; Számítógépes és kommunikációs hálózatok; Műszaki alkalmazások; Társadalom- és természettudományi alkalmazások. A hazai informatikai felsőoktatás erősödését mutatja az, hogy a számításelméleti vonatkozású fontos eredmények már nem csak a klasszikus bölcsőben, a TTK-k keretein belül, hanem a műszaki egyetemeken is megjelentek. Ennek is tudható be, hogy ettől a konferenciától kezdve az ilyen témájú dolgozatok már két tagozatot követeltek maguknak, a számításelméletit és a számítógépes matematikai módszerek tagozatot. Stabil tagozat innentől a modellezés és szimuláció valamint a programozási technikák és technológiák is.

Néhány a sok érdekes dolgozat közül:

Imre Csanád (JATE): Hálózati folyamatok szintézise (konzulens: Dr. Csirik János egyetemi tanár)

Kőhegyi Csaba, Fejes Sándor Péter (KLTE): Jelszavak megfejtése szótár használatával (konzulens: Dr. Pethő Attila egyetemi tanár)

Varró Dániel (BME): Allokációs feladat a tőzsdén (konzulens: Szeredi Péter, Benkő Tamás)

Dán György, Lukács Zoltán, Nagy Péter (BME): Tőzsdei rendszer elosztott, objektum-orientált megvalósítása (konzulens Dr. Gajdos Sándor egyetemi adjunktus)

Bujnóczki Ádám, Bujnóczki Gergely (KLTE): Gazdasági információs rendszer (konzulens: Dr. Arató Mátyás egyetemi tanár)

Fekete Attila, Nagy Tibor, Vitai Katalin (SZIF): Térinformatikával támogatott járatszervezési rendszer (konzulens Dr. Raffai Mária főiskolai docens)

Bakó Tamás Béla (BME): Zenei anyagok offline zajcsökkentése (konzulens: Dr. Takács Ferenc, Dr. Dabóczi Tamás egyetemi adjunktus)

A jubileumi, XXV. OTDK Informatika Szekciója 1975 után újra Egerbe került, a rendező intézmény az Eszterházy Károly Főiskola volt. A helyiek rendező csapatát elnökként Dr. Holovács József, titkárként Kovács Emőd irányította. A szakbizottság segítségével jó munkát végeztek, a 15 intézményből érkezett 96 dolgozat bemutatása a 9 tagozatban zökkenőmentes volt, a szakmai munka után a szabadidő kellemes eltöltésére is gondoltak a szervezők. A megnyitó utáni gazdag állófogadás a Főiskola dísztermében és a másnap esti kultúralt borkóstoló – amely keretében az informatikai felkészültségünk mellett bortechnológiai ismereteinket is bővíthettük – mindnyájunk számára emlékezetes marad.

Az ünnepélyes megnyitón Palcsóné Dr. Zám Éva főigazgató asszony köszöntötte a résztvevőket, s ez után került sor a plenáris előadásokra, amelyek témája ezen a konferencián a nemzetközi érdeklődés előterében álló beszédtechnológiai kérdésekhez kapcsolódott:

Dr. Prószéki Gábor, igazgató, MorphoLogic: A világháló és a nyelvek és Dr. Szepesváry Csaba, kutatási alelnök, Mindmaker: Gépi tanulási módszerek alkalmazása beszéd szintetizáló rendszerekben.

Mindkét plenáris előadó számára ismerős volt az OTDK-k hangulata, Prószéki Gábor a XIV. és XV. OTDK Informatikai szekciójában még hallgatóként szerepelt, és ugyanezt Szepesváry Csaba a XXI. és XXII. konferenciákon „követte el”. Mindketten OTDK-zókként indultak, és innen érték el nemzetközileg is számontartott tudományos és gyakorlati eredményeiket a beszédtechnológiai kutatásokban.

A konferencia 9 tagozata pontosan megegyezett az előző konferencia tagozataival, csupán a dolgozatok száma nőtt meg kb. 15%-kal. A 15 résztvevő intézmény között most sok dolgozattal szerepelt a BME, a JATE, a Veszprémi Egye-

tem, a KLTE, csak a felsőoktatási intézményi integrációk után többen már új névvel szerepeltek: pl. Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Szegedi Tudományegyetem, Debreceni Egyetem. Örömdetes volt az ELTE több év mélypont utáni látványos visszatérése az OTDK Informatika szekciójába (13 dolgozattal érkeztek), és újra köszönthettük a szekcióban a Kandó jogutódját, a Budapesti Műszaki Főiskola Neumann Informatikai Karát.

Az informatika 2001-es aktualitásából mutat néhányat az alábbi felsorolás:

Lábádi Máté, Szarvas György (SZTE): Logikai következtetések és azok kiterjesztése optimalizálással (konzulens: Dr. Dombi József egyetemi docens)

Berta István Zsolt, Mann Zoltán Ádám (BME): Elliptikus görbéken alapuló nyilvános kulcsú kriptográfia elemzése chipkártyás és PC-s környezetben (konzulens: Dr. Vajda István egyetemi tanár)

Póczos Barnabás, Takács Bálint (ELTE): Az értelmezés problémája neurális rendszerekben: minimális „értelmező” architektúra és alkalmazása idősorok felismerésére (konzulens: Dr. Lőrincz András tudományos főmunkatárs)

Tóth János (VE): Szétválasztási hálózatok szintézise levezetési fák alkalmazásával (konzulens: Dr. Friedler Ferenc egyetemi tanár)

Bank Balázs Lajos, Nagy Attila Balázs (BME): Zongora- és hegedűhang szintézisének lehetőségei (konzulens: Dr. Augusztinovicz Fülöp egyetemi docens)

Miklós Árpád (BMF): Szuperskalár processzor szimulátor (konzulens: Dr. Sima Dezső főiskolai tanár)

Mann Zoltán Ádám, Orbán Péter (BME): Új ütemező algoritmusok a magas szintű szintézisben (konzulens: Dr. Arató Péter egyetemi tanár)

Varró Dániel, Varró Gergely (BME): Grafikus nyelvek automatikus transzformációjának tervezése (konzulens: Dr. Pataricza András egyetemi docens)

Erdőhelyi Balázs, Ollé Krisztián (SZTE): 3D testek modellezése és alkalmazása a műtėti tervezésben (konzulens: Dr. Kuba Attila egyetemi docens)

Csalló Péter (VE): Térképkészítés és objektumok pozíciójának meghatározása több kamerából álló rendszer segítségével (konzulens: Dr. Szirányi Tamás egyetemi tanár)

Varga Tamás (SZTE): Aláírás-ellenőrzés (konzulens: Dr. Csirik János egyetemi tanár)

Prágai Norbert, Sili Attila, Uramecz Zoltán (BME): Biztonságos internetes fizetés mobiltelefon segítségével (konzulens: Hornák Zoltán egyetemi tanársegéd)

1985 után 2003-ban ismét Győr volt a rendező, de immár egyetemi rangban, a Széchenyi István Egyetem rendezte a XXVI. OTDK *Informatika Szekcióját*. Az egyetemen már régóta folyik a főiskolai szintű műszaki informatikai képzés, emellett a közelmúltban indult az egyetemi szintű gazdasági informatika szak.

Mindezek biztos szakmai háttérrel adták a szekció megrendezéséhez. A szervező bizottság elnöke Dr. Raffai Mária, titkára Kovács Katalin volt. Tipikus női alaposan figyelmük mindenre kiterjedt! Egy-egy ilyen konferencia megrendezése az utóbbi években már nem csak szakmai felkészültséget, hanem teljesértékű menedzseri tevékenységet is igényel. Különösen fontos a szponzorok aktivizálása, a konferencia megrendezéséhez és főként a dolgozatok díjazásához szükséges anyagi háttér összegyűjtése. Gratulálunk, Győr kiválóan vizsgázott! Őrizzük azt a kék színű trikót, amelyet résztvevőként kaptunk, és aminek az eleje az OTDK Informatika szekcióját, hátoldala pedig Magyarország közelgő EU csatlakozását reklámozta.

A megnyitón a köszöntőt Dr. Czinege Imre rektor tartotta, a plenáris előadások pedig az internetes technológiák aktuális kérdéseit idézték. Megyaszai Éva, a W3C titkára „A WWW Consortium fejlesztési területei és a csatlakozási lehetőségek” címmel tartott informatív előadást az internetes fejlesztések területén tapasztalható nemzetközi erőfeszítésekről. Ezután Dr. Magyar Gábor egyetemi docens tartott látványos előadást az Internet-alapú ismeretbázisok problémáiról „Keresés a digitális archívumok hálózatán” címmel.

Nemcsak a plenáris előadásokon, hanem a konferencián is rohamosan megszorodtak az információs hálózatokkal és azok alkalmazásaival foglalkozó témák, a korábbi egytől eltérően a győri konferencián már két hálózatos tagozat volt, és önálló tagozatként jelent meg a webtechnológia is.

A szekció 10 tagozata: Számítástudomány; Numerikus és nem numerikus módszerek; Programozási technológiák; Számítógépes modellezés és szimuláció; Számítógépes grafika és multimédia; Kommunikációs hálózatok és szolgáltatások; Protokollok; Informatikai módszerek és megoldások; Informatikai alkalmazások; Webtechnológiák. Az utóbbi évek gyakorlatának megfelelően a tagozati zsűriket ezen a konferencián is alapvetően a szakmai bizottságra ill. a felsőoktatásban dolgozó tanárookra építettük, Győrben a zsűrielnökök a tagozatok sorrendjében Dr. Horváth Zoltán egyetemi docens. (ELTE), Dr. Dombi József egyetemi docens (SZTE), Dr. Kormos János egyetemi docens (DE), Dr. Hangos Katalin egyetemi tanár (VE), Dr. Csetverikov Dimitrij tudományos főmunkatárs (SZTAKI), Dr. Henk Tamás egyetemi docens (BME), Dr. Marton László főiskolai tanár (SZIE), Dr. Németh Géza egyetemi docens (BME), Dr. Kuba Attila egyetemi docens (SZTE), Dr. Molnárka Győző egyetemi tanár (SZIE) voltak, de tagként több tagozat zsűrijében is ott voltak az informatikai felhasználói szféra képviselői, többek között a fő szponzorok delegáltjai is.

Ez a konferencia ismét bebizonyította, hogy Magyarországon az informatikai felsőoktatás jó utakon halad. Az informatikai specialisták három alapszakja – a

programtervező matematikus szak, a műszaki informatika szak és a fiatal gazdasági informatika szak – nemzetközi összehasonlításban is korszerű képzést ad, e szakok diákjai motiváltak a piacképes ismeretek elsajátításában. Akik az OTDK szintjéig eljutnak, azok már hallgatóként is értékes, publikálható eredményeket értek el. Az átlagos színvonal is nagyon magas volt a konferencián, az első díjasok pedig szinte kivétel nélkül nemzetközileg is publikált eredményekről számoltak be.

Az alábbi keresztmetszetben a konzulensek sok esetben a már jól ismertek, a témák frissek, a hallgatók újak, velük várhatóan a következő konferenciákon fogunk – immár konzulensként – újra találkozni:

Roszik János (DE): Visszatérő igényeket tartalmazó számítógéprendszerek matematikai modellezése (konzulens: Dr. Almási Béla, Dr. Sztrik János)

Ivicsics Mátyás (ELTE): A Clean dinamikus típusrendszere és implementációjának továbbfejlesztése (konzulens: Dr. Horváth Zoltán egyetemi docens, Martijn Vervoort)

Fazekas Imre (DE): CIA – Valós idejű szoftvermenedzsment ágensek és wrapperek segítségével (konzulens: Dr. Juhász István egyetemi adjunktus)

Kis Gergely, Orosz József György, Pintér Márton (BME): C# programok metaszintű manipulációját támogató osztálykönyvtár készítése (konzulens: Dr. László Zoltán egyetemi adjunktus, Thomas Genssler)

Terék Zsolt (BME): Korszerű modelltranszformációs rendszer tervezése és alkalmazásai (konzulens: Varró Dániel)

Kiss Zoltán, Rodek Lajos (SZTE): Körmetszeteket tartalmazó tárgyak rekonstrukciója néhány vetületből (konzulens: Dr. Kuba Attila egyetemi docens)

Gémesi Roland, Ivándy Balázs (BME): Mobil ad hoc hálózatok biztonsági protokolljainak vizsgálata (konzulens: Zömbik László)

Muhi Dániel (VE): Elektronikus ügynök megvalósítása SLP protokollal (konzulens: Dr. Tarnay Katalin egyetemi tanár)

Venesz Béla (SZE): Betörésérzékelés és -kezelés hálózatos környezetben (konzulens: Dr. Raffai Mária főiskolai tanár)

Gaál Balázs (VE): Intelligens menügenerálás táplálkozási tanácsadó rendszerhez (konzulens: Dr. Vassányi István egyetemi docens)

Szolnoki Tibor (GDF): Korházi kommunikációs rendszer (konzulens: Dr. Raffay Csaba)

Benkő Borbála Katalin, Katona Tamás, Varga Péter András (BME): Magyar nyelvű szövegek megértése információkinyerési célokkal (konzulens: Dr. Dobrowiecki Tadeusz egyetemi docens, Mészáros Tamás egyetemi tanársegéd)

Mandusitz Sándor, Palotai Zsolt (ELTE): Versengő barangolók egyedfejlődése (konzulens: Dr. Lőrincz András tudományos főmunkatárs)

Az 1981. évi XV. informatikai OTDK után a XXVII. OTDK *Informatika Tudományi Szekciója* visszatért az Eötvös Lóránt Tudományegyetemre, ahol időközben önálló Informatikai Kar alakult, amely a szakma nemzetközileg is rangosnak elismert műhelye. A szervező bizottságot elnökként Horváth Zoltán tanszékvezető, egyetemi docens vezette, ügyvezető titkárként pedig Szabó Nacsá Rozália koordinálta a konferencia számtalan szervezési teendőjét. A zsűri munkáját Dr. Selényi Endre egyetemi tanár irányította. Az összesen 112 benevezett dolgozat 16 különböző felsőoktatási intézményből érkezett. A legtöbb nevezés a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemről érkezett (41), szép számban érkeztek még dolgozatok az Eötvös Loránd Tudományegyetemről (16) és a Szegedi Tudományegyetemről (11). Nagy örömről két határon túli egyetem (Babes-Bolyai Tudományegyetem, Újvidéki Egyetem) hallgatói is részt vettek a konferencián. A dolgozatokat a résztvevők 12 tagozatban mutatták be. Ebben az évben először önálló tagozatban mutatkozott be a multimédia és hipermedia, illetve a jelfeldolgozás.

Az egyes tagozatok széles tematikus fedése jól mutatja azt a fejlődést, amelyet a hazai informatikaoktatás és TDK az elmúlt időszakban felmutatott. Az egyes tagozatok és elnökeik az alábbiak voltak:

Számítástudomány (Dr. Benczúr András, egyetemi tanár, ELTE),

Numerikus és nem numerikus módszerek (Dr. Csendes Tibor, egyetemi docens, SZTE),

Programozási technológiák (Dr. Juhász István, egyetemi adjunktus, DE),

Számítógépes modellezés és szimuláció (Dr. Tóth Tibor, egyetemi tanár, ME),

Számítógépes grafika (Dr. Szirányi Tamás, egyetemi tanár, VE),

Kommunikációs hálózatok és szolgáltatások (Dr. Henk Tamás, egyetemi docens, BME),

Számítógép-hálózatok és protokollok (Dr. Tarnay Katalin, egyetemi tanár, VE),

Informatikai módszerek és megoldások (Dr. Charaf Hassan, egyetemi docens, BME),

Informatikai alkalmazások (Dr. Dombi József, egyetemi docens, SZTE),

Multimédia, hipermedia (Dr. Kozma László, egyetemi docens, ELTE),

Jelfeldolgozás (Dr. Németh Géza, egyetemi docens, BME),

Informatikai rendszerek (Dr. Varga László, egyetemi tanár, ELTE).

A konferenciának az ELTE új Duna parti kampusza adott méltó színhelyet. Az ünnepélyes megnyitón Klinghammer István rektor köszöntötte a résztvevőket, majd az Informatika Tudományi Szekciót az OTDT Informatika Szakmai

Bizottság nevében Selényi Endre elnök, a rendező ELTE Informatikai Kar nevében Kozma László dékán és az OTDK Informatika Tudományi Szekció szervezői nevében Horváth Zoltán ügyvezető elnök nyitotta meg.

Az első nap került sor a plenáris előadásokra, melyeket Gerner Péter (Tudás és technológia a Siemens fejlesztéseiben), Böszörményi László (Omnipresent Multimedia), Charaf Hassan és Albert István (Szolgáltatás-orientált rendszerek) tartottak. A plenáris előadások nemcsak azt mutatják jól, hogy az informatikában folyamatos a metodikai forradalom, hanem azt is, hogy a TDK mindinkább számot tart a hazai informatikai ipar érdeklődésére. Ez egyúttal tükröződött a szponzorok széles, az államigazgatástól innovációs alapítványon át jelentős iparvállalatokig terjedő spektrumában is.

A résztvevők számára emlékezetes maradt az OTDK gazdag közösségi és kulturális programja (hangverseny, bankett, hajókirándulás).

A díjazott dolgozatok közül az első helyezetteket sorra véve jól látható, hogy milyen széles spektrumon folyik az informatika területén a TDK tevékenység:

Informatikai alkalmazások: Dezső Balázs (ELTE): Gépi lottóhúzások előállítása és statisztikai vizsgálata (konzulensek: Dr. Fekete István egyetemi docens, Pröhle Tamás egyetemi tanársegéd);

Informatikai módszerek és megoldások: Nagy Zsolt (BME): Leíró logikán alapuló tudáskezelő rendszer (konzulensek: Dr. Szeredi Péter egyetemi docens és Lukácsy Gergely PhD-hallgató);

Informatikai rendszerek: Balogh András (BME): Üzleti alkalmazások modell-alapú fejlesztése (konzulens: Dr. Pataricza András egyetemi docens);

Jelfeldolgozás: Nepusz Tamás és Kovács Zsombor (BME): Mozgásanalízis felhasználása neurológiai betegségekben szenvedők kvantitatív állapotfelmérésére (konzulens: Dr. Jobbágy Ákos egyetemi docens);

Kommunikációs hálózatok és szolgáltatások: Vass Dorottya és Kovács László (BME): Szolgáltatminőségi paraméterek előrejelzésének javítása "outlier"-ek eltávolításával (konzulensek: Dreilinger Tímea PhD-hallgató és

Dr. Vidács Attila tudományos munkatárs);

Multimédia, hipermedia: Balázs Géza–Husztly Csaba (BME): 32 portú vezetékes és Bluetooth®-alapú vezetékek nélküli MIDI patch bay, hub, merger és filter rendszerterve és megvalósítása FPGA-val (konzulens: Kardos Sándor ügyvivő szakértő);

Numerikus és nem numerikus módszerek: Busa Fekete Róbert (SZTE): Lokálisan Lineáris Beágyazásnak és változatainak alkalmazása az alakfelismerésben (konzulens: Kocsor András tudományos főmunkatárs);

Programozási technológiák: Kovács Péter Tamás (BME): Idővezérelt rendszerek UML alapú tervezése (konzulensek: Dr. Majzik István egyetemi docens és Pintér Gergely PhD-hallgató);

Számítástudomány: Iván Szabolcs (SZTE): Nyelvek shuffle-iteráltjai (konzulens: Dr. Ésik Zoltán tszv. egyetemi tanár);

Számítógépes grafika: Jeni László Attila (ELTE): Valósídejű árnyékolás duál-paraboloid árnyéktérképekkel (konzulens: Dr. Antal György megbízott előadó);

Számítógépes modellezés és szimuláció: Ottucsák György (BME): A másnapi piac modellezése a magyar energiapiacon (konzulensek: Dr. Telcs András egyetemi docens és Dr. Csapodi Márton kutatásvezető);

Számítógép-hálózatok és protokollok: Simon Balázs (BME): Space-time trellis kódok soros dekódolása (konzulensek: Horváth Péter egyetemi tanársegéd és Dr. Bitó János egyetemi docens).

A témalista egyúttal jól reprezentálja azt is, hogy a magyar felsőoktatás és ezen belül a TDK mozgalom is milyen gyorsan reagál egy-egy új kutatási téma területre illetve informatikai paradigma megjelenésére. Nyugodt szívvel állíthatjuk, sőt ezt számos példa a gyakorlatban is alátámasztja, hogy egy-egy OTDK díjazott munka nemzetközi konferenciákon is érdemes a bemutatásra. A díjazások intézményközi eloszlása az első díjak tekintetében a BME és a tudományegyetemek hagyományosan erős TDK tevékenységét tükrözi, de a díjak összességét tekintve véve örömdetes látható a többi számítástudomány illetve műszaki informatikus fókuszú képzés erősödése is, valamint a főiskolákon folyó TDK tevékenység mind eredményesebbé válása. Örömdetes, hogy a határon túli résztvevők is két díjat nyertek.

A XXVIII. OTDK-t a Miskolci Egyetem rendezte. A konferencia ügyvezető elnöke Dr. Tóth Tibor egyetemi tanár, ME volt, a munkáját ügyvezető titkárként Dr. Bikfalvi Péter egyetemi adjunktus, ME segítette. A szervező bizottság további tagjai Dr. Dudás László, Hadházi Csaba, Dr. Hornyák Olivér, Huszák Péterné, Huszák Péter, Dr. Kovács László, Körei Attila, Dr. Nehéz Károly, Mileff Péter, Répási Tibor, Dr. Tisza Miklósné, Dr. Vadász Dénes és Wagner György voltak. A szervezést az OTDT Informatika Tudományi Szekció Szakmai Bizottsága segítette (Dr. Selényi Endre elnök, egyetemi tanár, BME; Dr. Barbarics Tamás PSAT delegált, egyetemi adjunktus, BME; Dr. Dombi József egyetemi docens, SZTE; Dr. Fazekas Attila egyetemi adjunktus, DE; Hadházi Csaba egyetemi hallgató, ME; Dr. Juhász István egyetemi adjunktus, DE; Dr. Kovács Emőd főiskolai docens, EKF; Kógelmann Gábor főiskolai docens, DE; Dr. Kuba Attila egyetemi tanár, SZTE; Dr. Kutor László főiskolai docens,

BMF; Dr. Németh Géza egyetemi docens, BME; Dr. Raffai Mária egyetemi docens, SZE; Dr. Vassányi István egyetemi adjunktus, PE;

A XXVIII. OTDK Informatika Tudományi és Közgazdaságtudományi Szekcióinak közös, ünnepélyes plenáris megnyitóján Dr. Patkó Gyula rektor, ME, Dr. Manherz Károly, államtitkár, OKM és Káli Sándor, polgármester, Miskolc köszöntötte, majd Dr. Vámos Tibor akadémikus tartott előadást „Esélyeink a világhálóban” címmel. Az Informatika Tudományi Szekció szakmai megnyitóját Dr. Tóth Tibor, ügyvezető elnök és Dr. Selényi Endre, elnök nyitotta, majd előadást tartottak Nagy Péter, Evosoft Hungary Kft., Gerner Péter, SIEMENS PSE Kft., Mani S. V., TATA Consultancy Services.

Bár az informatika önálló tudományterületként csak néhány évtizedes múltra tekinthet vissza, jelentősége és szerepe különleges helyet biztosít számára a tudományok között, és ez mindinkább tükröződik az informatika elméleti alapjait jelentő információelmélet és számítástudomány, a mindinkább önálló diszciplínává váló informatikai metodika és a jellegzetesen interdiszciplináris alkalmazások területén. Jól látszott ez a tartalmi gazdagság a szekció 11 tagozatának elnevezéseiben is, de legfőképpen a 16 felsőoktatási intézmény részéről benevezett 107 dolgozat rendkívül változatos, szerteágazó tematikájában. A korábbi évekhez képest például új színfoltot jelentett a Termelési és logisztikai integrált alkalmazások tagozat megjelenése.

Az informatikai TDK mozgalom aktivitási spektrumának bővülését jól illusztrálja, hogy ebben az évben a konferencián résztvevő 16 intézménybe bekapcsolódott a gazdasági informatika területén a Budapesti Corvinus Egyetem is, valamint új résztvevőként jelent meg a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, amely elsődlegesen a bioinformatika területén képviseltette magát. Megjelent a határon túli egyetemek között a Sapientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetem is.

A széles spektrumon megjelenő dolgozatok színvonala rendkívül magas volt. Az első helyezettnek listáját áttekintve is jól látható az az örömdetes jelenség, hogy a TDK mozgalomhoz kapcsolódás erős érzelmi kötődést is jelent, hiszen az első díjas dolgozatok lenti listájában konzulensként feltűnnek olyan fiatal, esetleg tudományos pályájuk elején levő konzulensek is, akik néhány évvel korábban maguk is dolgozatukat prezentálták az OTDK-n, így a TDK mozgalom megújulása folyamatos, hiszen nemcsak a hallgatók állandó frissülése és a résztvevők létszámának bővülése adja erejét, hanem az az elkötelezettség is, ahogy a mozgalom céljait és eszméit a későbbiekben a legjobbak továbbviszik.

Számítástudomány: Nagy Zsolt Gyula (BME): Leíró logikai következtetés nagyméretű tudásbázisokon (témavezetők: Dr. Szeredi Péter egyetemi docens, Lukácsi Gergely PhD-hallgató);

Numerikus és nem numerikus számítógépes matematikai módszerek: Csajbók Timea és Kasza János (ELTE): Primszitalás speciális alakú számokra (témavezető: Dr. Járai Antal tszv. egyetemi tanár);

Programozási eszközök és környezet a programozás technikája és technológiája: Ráth István, Schmidt András és Vágó Dávid (BME): Domain-specifikus modellezési nyelvek automatikus transzformációi (konzulensek: Dr. Varró Dániel egyetemi adjunktus, Balogh András PhD-hallgató);

Számítógépes modellezés és szimuláció, számítógépes geometria és grafika: Dobson Levente (BME): Közúti jelzőtábla felismerés (konzulens: Pataki Béla egyetemi docens);

Komplex informatikai rendszerek: Jósmai Eszter és Tóth Dániel (BME): Grafikus felhasználó felületek modell-alapú fejlesztése (konzulens: Balogh András PhD-hallgató);

Számítógépes architektúrák és hálózatok, teljesítményértékelés és menedzsment: Tisza Dávid (PPKE) és Vizi Péter (PE): Új, polinomiális algoritmusok előírt útvonalkezelésére IP hálózatokban (konzulens: Dr. Levendovszky János egyetemi tanár);

Infokommunikáció, multimédia, hipermédia: Krébesz Tamás István (BME): UWB rádió: Digitális adatátvitel kaotikus és impulzus hullámformákkal (konzulens: Dr. Kolumbán Géza egyetemi tanár);

Természettudományi és műszaki alkalmazások: Csapó Tamás Gábor (BME): Szintetizált beszéd természetesebbé tétele (konzulensek: Dr. Németh Géza egyetemi docens, Dr. Fék Márk ügyvivő szakértő);

Társadalomtudományi alkalmazások: Tóth Krisztika (SZTE): Magyar-angol nyelvű parallel szövegállományok mondatszintű megfeleltetése hibrid algoritmussal (konzulens: Dr. Kocsor András tudományos főmunkatárs);

Termelési és logisztikai integrált alkalmazások: Geresdi Attila, Pápai Tivadar és Siroki László (BME): Komponens alapú, hardver-szoftver rendszer modell járművek fuzzy alapú pályakövető vezérlésére (konzulens: Dr. Kóczy T. László egyetemi docens);

Természettudományi alkalmazások: Iván Gábor (BME): Protein-ligand komplexek kötőhelyeinek vizsgálata adatbányászati algoritmusokkal (konzulensek: Antal Péter egyetemi adjunktus és Dr. Grolmusz Vince egyetemi tanár).

A XXIX. OTDK-t megelőzően jelentős személyi változásokra került sor az Informatika Tudományi Szekcióban.

Dr. Selényi Endre (BME) egyetemi tanár, akinek neve másfél évtizedes szekcióelnökségi tevékenysége alatt egybeforrott a TDK mozgalom és a hazai műszaki informatika oktatás kialakulásával, tisztségéről lemondott.

A Szakmai Bizottság elnöki funkcióját tanítványa Dr. Pataricza András egyetemi tanár, BME vette át.

Selényi Endre sok éves munkája eredményeképpen az országos TDK mozgalom az informatika területén nemcsak folyamatosan, hanem rohamosan fejlődött. Személyes tekintélyével és vezetői értékeivel egy olyan élő, folyamatosan megújuló és harmonikus viszony jött létre a szakterület TDK mozgalmának résztvevői között, amely az informatika oktatásának egyéb hazai együttműködését is katalizálja. Kiemelendő, hogy a szervezeti kontinuitás mellett a szakmai kontinuitás is jól szolgálja az általa elért magas szakmai színvonalat, hiszen az OTDK-n résztvevő tanítványai generációs láncának hossza (azaz a volt TDK-sok által konzultált TDK-sok) elérte az ötödik generációt. Úgy gondoljuk, hogy az általa meghonosított mind a magas fokú professzionalizmus, mind pedig az etikai tisztaság olyan időtálló értékek, amelyet a következő generációknak meg kell őrizniük.

A személycserével egy időben kisebb szervezeti átalakulás is történt, amellyel az Informatika Tudományi Szekció tagsági arányai és szakmai területe hozzáigazodott a felsőoktatás informatika oktatásának rendkívül gyors országos terjedéséhez, amint azt az OTDT megújulásának specializációjaképp létrehozott új működési szabályzatuk is tükrözi. Elmondható ugyanakkor, hogy a korábbi tradíciók folytatásaként megőrződött a magas szakmai és etikai színvonal és a bizottságon belüli rendkívül konstruktív légkör.

A XXIX. OTDK Informatika Tudományi Szekcióját 2009. április 8–10. között a Debreceni Egyetem rendezte meg. Elnöke Dr. Pethő Attila egyetemi tanár, a Debreceni Egyetem Informatikai Karának dékánja volt, a munkáját Dr. Végh János egyetemi tanár vezetésével a Szervező Bizottság segítette, melynek ügyvezető titkára Dr. Rutkovszky Edéné volt. A Szervező Bizottság további tagjai Bíró Piroska, Dr. Bujdosó Gyöngyi, Huszti Andrea, Kálmán Mariann, Kása Ernőné, Matolcsy Zoltán, Polgár Jánosné és a hallgatói képviselő részéről Nagy Brigitta voltak.

A konferencia megnyitóján Dr. Fésüs László, a rendező egyetem rektora köszöntötte a versenyzőket, és Dr. Pethő Attila, az OTDK Informatikai Szekciójának elnöke üdvözölte a vendégeket.

A megnyitó szakmai előadást Dr. Rónyai Lajos akadémikus (SZTAKI/BME) tartotta „A számítástudomány néhány trendje” címmel, amely bemutatta azokat az új fundamentális eredményeket, amelyeket az informatikát megalapozó számítástudomány elért.

A konferencián szponzori előadást tartott Keleti Arthur (KFKI Rendszerintegrációs Zrt.) „IT biztonság: hálózati határvédelmi megoldások” címmel. A konferencián további előadást tartott Horváth András (IBM) „Az informatika fejlőd-

dési irányairól” címmel, Nagy Péter (Oracle) „Technológiai trendek és innováció a vállalati informatikában” címmel, Bátorfi Zsolt (Microsoft) „Irány a természetes felhasználói felület” címmel, Porkoláb Zoltán (Morgan Stanley) „Újdonságok az új C++ szabványban - miért várjuk a C++0x-et?” címmel, Molnár Ferenc (Bull) „Virtualizáción alapuló fejlesztési infrastruktúra-automatizálási megoldások” címmel, Ronai Miklós (Ericsson) „Protokollok vizsgálata egy új (kommunikációs) korszak küszöbén” címmel.

A konferencia kulturális programját színesítette a lovardában megrendezésre került Dumaszínház előadása. A főépület aulájában a záróünnepségen Dr. Fésüs László, rektor köszöntötte újra a versenyzőket, Dr. Pataricza András (BME), az OTDK Informatika Tudományi Szakmai Bizottság elnöke értékelte a versenyt, Dr. Szendrő Péter, az OTDT elnöke adta át a díjakat, és végül Dr. Pethő Attila, az OTDK Informatika Tudományi Szekciójának elnöke zárta le a szekció munkáját átadva a stafétát a XXX. OTDK Informatika Tudományi Szekció rendezőjének, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemnek.

A konferencia 18 tagozatra bomlott. Az összes dolgozatok száma lényegében a korábbi évek szintjén maradt, ugyanakkor spektrumuk jelentősen bővült, pl. a bioinformatika és a gazdasági informatika markáns megjelenésével. A spektrum bővülése ugyanakkor szükségessé tette azt is, hogy a beérkezett dolgozatokat átválogassuk aszerint, hogy a széles értelemben vett informatika a kutatás célterülete vagy csak eszköze, hiszen az informatika mint metodikai tudomány egyre inkább alapvető eszköze számos természet- és társadalomtudományi diszciplináris kutatásnak. A szekcióba befogadás alapja a Magyar Akkreditációs Bizottságnak az egyes képzési formákat az informatika területéhez soroló kritériumrendszere volt.

A TDK mozgalom elismertségével párhuzamosan nemcsak a díjak erkölcsi értéke növekedett folyamatosan, hanem egy-egy díjazást számos egyetem meghatározó módon vesz figyelembe a doktoranduszi felvételi, az ösztöndíjak odaítélése stb. során, ezért is kiemelt feladat a bírálati folyamat objektivitásának és a bírálatok minőségének javítása.

Az Informatika Tudományi Szekció dolgozatainak bíráltatása során a nemzetközi konferencia rendezési gyakorlat legszigorúbb normáit érvényesítettük, így pl. maximálisan törekedtünk a független bíráltatásra.

Új minőségbiztosítási elemként bevezettük a nemzetközi szakterületi konferenciák legjobb gyakorlatához hasonlóan azt, hogy ha a két bírálat pontszáma egy kritikus (kb. 20%-os) mértéket meghaladó eltérést mutatott, akkor mindkét bíráló megkapta a másik véleményét is, és felkértük őket véleményük egyeztetésére és lehetőség szerint szakmai konszenzus kialakítására. Ezzel több esetben sikerült a

bírálok közötti szakmai félreértéseket tisztázni, és jelentős javulást értünk el a bírálatok minőségében.

A zsűritagok valamennyien a szakterületen kiemelkedő intézmények fokozattal rendelkező, a szakmai közéletben is elismert vezető oktatók voltak. Az előzetes tervezést és jelentkeztetést nagymértékben megkönnyítette a bírálati folyamat fokozatos elektronizálása.

A konferencia lebonyolítás zökkenőmentes volt, amely a zsűri elnökének és titkárának áldozatkész munkáján túl az összes helyi szervező munkáját dicséri. Örömmel láttuk a rendező intézmény nagyszámban aktív hallgatóinak jelentős segítségét és lelkesedését, akik a szervezésben részt vettek.

Összességében megállapítható, hogy az előadások színvonala magas, helyenként rendkívül magas volt mind szakmai tartalmukat tekintve, mind pedig a prezentáció szempontjából. A hallgatók az idővel jól gazdálkodtak, vitakészségük szinte kivétel nélkül igen jó volt, amely egyben felkészültségüket is mutatta.

A multidiszciplináris témákban viszont jellemző volt, hogy nehezen tudták az informatika aspektusát kiemelten kezelni. Bár a tematikus előszűrés a kirívóan nem informatika súlypontú dolgozatokat sikeresen átirányította a megfelelő szakterületi szekciókba, azonban így is maradt olyan dolgozat, amely nem igazán illeszkedett a szekció fő vonulatába.

A díjak intézményközi megoszlásában érdekes trendek voltak megfigyelhetők. Öröndetes, hogy a határon túlról is érkezett olyan kimagasló színvonalú dolgozat, amely a hazai dolgozatok közül is kiemelkedve nyert díjat. A díjak intézményközi eloszlása sokkal egyenletesebb volt a korábbi évekénél, ami jelzi azt is, hogy számos egyetemen és főiskolán a TDK tevékenység színvonala öröndetesen növekszik. Ez a színvonal-emelkedés gyakran olyan tehetséggondozó program eredményességét tükrözi, amelyet az egyetemek már a középiskolásokat megszólítva is megkezdnek.

A tematikus és intézményi spektrum bővülését jól mutatja az első helyezettnek listája:

Alkalmazott algoritmika: Nagy Attila, Boldizsár Ádám, Botos Tibor (BMF): Videoszekvencia felbontásának és minőségének növelése „super-resolution” technika alkalmazásával (konzulens: Dr. Vámosy Zoltán főiskolai docens);

Adatkezelés: Hegyháti Máté (PE): Colorability of mixed hypergraphs and their chromatic inversions (konzulens: Dr. Tuza Zsolt egyetemi tanár);

Beágyazott alkalmazások: Radványi Mihály (PPKE): Gyalogos átkelőhely felismerés a Bionikus Szemüveggel (konzulens: Karacs Kristóf tudományos főmunkatárs);

Élettudományi alkalmazások: György András (BME): Az emberi vércukorháztartás újszerű molekuláris modelljének vizsgálata (konzulensek: Dr. Kovács Levente egyetemi adjunktus, Dr. Almássy Zsuzsanna főorvos Heim Pál Gyermek-kórház, Belgyógyászati Osztály);

Élettudományi jelfeldolgozás: Sikolya Kinga (DE): A Down Szindróma kockázatának elemzése az anya életkora és különböző biokémiai markerek szintje alapján (konzulensek: Dr. Baran Sándor egyetemi docens, Dr. Veress Lajos laboratóriumi vezető Genetikai és Biokémiai Laboratórium);

Gazdasági alkalmazások: Berend Gábor (SZTE): Véleménydetekció magyar nyelvű szövegek elemzése és gráfanalízis alapján (konzulensek: Dr. Csirik János egyetemi tanár, Farkas Richárd tudományos segédmunkatárs);

Hálózati alkalmazások: Reguly István Zoltán (PPKE): Fadinges csatornamodellek és csatornabecsülő protokollok vezetékek nélküli érzékelő hálózatok számára (konzulens: Dr. Oláh András tudományos munkatárs);

Intelligens algoritmusok: Neu Gergely (BME): Mondatelemző tanulása inverz megerősítéssel (konzulensek: Szepesvári Csaba (University of Alberta, Canada), Dr. Györfi László egyetemi tanár);

Intelligens rendszerek: Rana Dávid, Németh Balázs, Tóth Silvester (SJE): Automatikus parkoló-rendszer szimulálása (konzulens: Prof. Stoffa Veronika egyetemi tanár);

Mintaalapú technológiák: Huszár Ferenc (BME): Gépi tanulás az emberi tanulás megértéséhez: egy kognitív tudományi kísérlet eredményeinek modell-alapú kiértékelése (konzulensek: Dr. Lengyel Máté egyetemi tanársegéd, Dr. Antal Péter egyetemi adjunktus);

Modellalapú alkalmazások: Hegyháti Máté (PE): Redundanciamentes PNS struktúrák hatékony generálása (konzulens: Bertók Botond egyetemi docens);

Modellezés és alkalmazásai: Kocsi Zsolt (BMF): Strukturált fény és De Bruijn szekvenciák az autonóm robot navigációban (konzulensek: Dr. Molnár András főiskolai docens, Dr. Kutor László főiskolai tanár);

Online alkalmazások: Viktóriusz Ákos (BME): GPS alapú navigációs rendszer vak és gyengén látó felhasználók számára Symbian alapú okostelefonokra (konzulensek: Dr. Németh Géza egyetemi docens, Tóth Bálint Pál PhD-hallgató);

Számítástudomány alkalmazásai: Veress Krisztián (SZTE): Egy angiografikus eljárás áramlásdinamikai paramétereinek meghatározása (konzulens: Dr. Csendes Tibor egyetemi docens);

Szoftver rendszertervezés: Kolumbán Sándor és Dudás Ákos (BME): Lépésszám optimalizálás lehetőségei és korlátai a teljesítménynövelés területén (konzulens: Juhász Sándor egyetemi docens);

Szoftvertchnológia: Tóth Melinda és Bozó István (ELTE): Függvényközpontú refaktorálás funkcionális nyelvekben: függvényáltalánosítás, kiemelés és behelyettesítés (konzulensek: Dr. Horváth Zoltán egyetemi tanár, Lövei László egyetemi tanársegéd);

Szoftvertchnológiai alkalmazások: Bergmann Gábor és Ökrös András (BME): Eseményvezérelt modelltranszformációk inkrementális mintaillesztés segítségével és alkalmazásuk domain-specifikus modellezésben (konzulensek: Dr. Varró Dániel egyetemi adjunktus, Ráth István PhD-hallgató, Dr. Varró Gergely főiskolai tanársegéd);

Vizualizáció: Blaskovics Tamás (SZTE): Kör alakú objektumok szegmentálása Markov mező segítségével (konzulens: Kató Zoltán egyetemi docens).

A szekció értékei és jövője

Az informatika egyike azon szakterületeknek, amelyek a korábbi számítástudományi, illetve általános műszaki, elsődlegesen villamosmérnöki gyökerekből kifejlődve mind az oktató intézmények számát, mind pedig a hallgató képzési létszámokat tekintve leginkább dinamikusan fejlődnek. Ez a fejlődés tükröződik abban is, ahogy egyre újabb intézmények magas színvonalú munkája megjelenik és visszaigazolóódik az OTDK-k Informatika Tudományi Szekciójában elért sikerekben.

A 2000-es évek elejének nyitása jól megmutatkozik abban is, ahogy a legkiválóbb dolgozatok beépülnek az immár nyitottá és elérhetővé vált nemzetközi tudományos közéletbe. A legjobb dolgozatok számára már az OTDK-n történő bemutatás sem végállomás, hiszen azok rangos nemzetközi folyóiratokban és konferenciákon megjelenő publikációk alapját adják. Számos TDK dolgozat született – a tematikus kapcsolódáson túlmenően is – európai kutatási projektekhez kapcsolódóan. Az informatikai területen egyértelműen kimondható, hogy az oktatói, kutatói utánpótlás alapvető bázisa a TDK mozgalom. Ez tükröződik abban is, ahogy az intézmények a doktoranduszi felvételi során figyelembe veszik a TDK pontszámot, és szakmai oldalról jól megfigyelhető a korábbi TDK terület és a doktoranduszi témaválasztás erős korrelációja is.

Az öröndetesen nagyszámú nemzetközileg is elismert hazai tudományos iskolában a TDK, a korai publikáció, a diplomatervezés, a doktoranduszi és poszt-doktori kutatás szerves egységet alkotó, generációkon átnyúló láncot alkot, amelyben nemcsak az egyes hallgatók haladnak végig e tehetséggondozási folyamat stációin, hanem közös elemük a különböző generációhoz tartozó konzulensek TDK iránti elkötelezettsége is. A nemzetközi oktatásfejlesztési együttműkö-

désben, hallgatócsere programokban szerzett tapasztalatok is visszaigazolják ennek a nemes hungarikumnak nemzetközi vonatkozásban is kiemelkedő értékét.

Már többször utaltunk rá, hogy a szekció legfontosabb bázisa az informatikai specialisták három alapszakja: a programtervező matematikus szak, a műszaki informatika szak és a gazdasági informatika szak. Ezekhez a tradicionális bázisokhoz mind sikeresebben zárkóznak fel az olyan újonnan kiforró részdíszciplínák, mint a bio-informatika.

E három szak a magas minőségű oktatás mellett létszámában is meghatározó a magyar felsőoktatásban. Pl. 2002-ben csupán az „államilag finanszírozott” képzésre kb. 1900 egyetemistát és kb. 2400 főiskolást vettek fel összesen a három szakra. Emellett ezekben a szakmákban viszonylag nagy az érdeklődés a „költség-térítéses” képzés iránt is. Ez a szám a 2000-es évek első évtizedének végére 4500 fő körül stabilizálódott.

Mindez azt jelenti, hogy a kétévenként sorra kerülő OTDK kb. 100 dolgozata nemcsak két évfolyam, munkájának eredménye, hanem a kétlépcsős képzés bevezetésével szinte a teljes hallgatói populáció érintett.

A szekció magas minőségi színvonalát mutatja az is, hogy eddig összesen 27 Pro Scientia aranyérmert nyertek el a szekció diákjai. Ez relatív súlyát tekintve több mint kétszerese az összes kiosztott Pro Scientia aranyéremnek a szekcióhoz tartozó dolgozatok és összes dolgozat relatív arányához képest. Ez akkor is jelentős eltérés, ha azt is figyelembe vesszük, hogy a Pro Scientia érme jelölési rendszere kis mértékben kedvez a kisebb szekcióknak.

A szekció szakmai bizottságát a legeredményesebb intézmények oktatói és hallgatói adják. Közülük az oktatók több cikluson keresztül is végzik fontos munkájukat, irányítják intézményükben a TDK munkát a közbenső időszakban, és két évente szervezik az OTDK szekciókat. Ez a folytonosság biztosítja a TDK jövőjét, ezekkel a kollegákkal fogja az informatika szekció is megoldani a közeljövő nagy kihívásait.

A TDK tevékenység egyik öröndetes mellékhatása az, hogy a tradicionális akadémiai utánpótlásnevelő szerep mellett a TDK mozgalom mindinkább bázisa az ipari innovációs tevékenységnek. Számos nagy világ cég figyeli és aktívan támogatja a TDK mozgalmat és rendezvényeit annak reményében, hogy tehetséges fiatalokkal bővítsék szakemberbázisukat. A volt TDK-sok szép számmal jelennek meg ezekben a hazai kutatóközpontokban, ugyanakkor számos kisvállalkozás különösen spin-off motorját is adják.

Pataricza András

KÉMIAI ÉS VEGYIPARI SZEKCIÓ

A szekció első 50 évének történetét 2001-ben Prof. Dr. Horváth Attila, a Kémiai és Vegyipari Szekció Szakmai Bizottságának akkori elnöke foglalta össze a „A magyar tudományos diákköri konferenciák fél évszázada” című kiadványban. A jelen kötetben az elmúlt évtizedben lezajló változásokkal egészítettük ki ezt az írást oly módon, hogy a fejezetek új részeit egy csillag után illesztettük be.

A szekció rövid története

Az adatok alapján

A 20. század második felének küszöbén a világgazdasági trendek egyértelműen mutatták, hogy a világháborút követően a gazdasági kibontakozás egyik fontos feltétele a vegyipar rohamos fejlesztése, amit még a zárt gazdasági rendszerbe kényszerült kelet-közép-európai országokban is felismertek. Nyilvánvalóan ezzel magyarázható a nagy vegyipari kutatóintézetek (MÁFKI, NEVIKI stb.) és a Veszprémi Vegyipari Egyetem alapítása. Erre vezethető vissza az is, hogy már az első Országos Tudományos Diákköri Konferencián is önálló szekcióként, s nem a Természettudományi Szekció egyik tagozataként szerepelt a kémia. Igaz viszont, hogy a ma elfogadott Kémiai és Vegyipari Szekció névre több mint két évtizedet kellett várni. A „hőskorszakban” még az is előfordult, hogy a szerves kémia és a szerves kémia tagozatokat külön-külön, Veszprémben, illetve Szege-den rendezték.

A konferenciákon bemutatott dolgozatok számát illetően érdekes megállapítások tehetők. A kezdeti ingadozásokat követően, amelyek a szervezéssel kapcsolatos helyi és országos szintű, vagyis a rendező intézmény, az éppen illetékes minisztérium, a párt és ifjúságpolitikai szervezetek kezdeményező, szervező, irányító tevékenységének, aktivitásának, valamint erkölcsi és anyagi támogatásának függvényeként alakultak, a hetvenes évek közepére mintegy 100–130 pályamunka szerepeltetése vált szokásossá az országos konferenciákon. Kisebb visszaesés volt tapasztalható a nyolcvanas évek közepétől a kilencvenes évek közepéig. Ebben az időszakban valamennyi konferencián száznál kevesebb dolgozatot mutattak be. A nem számottevő, de mégis szignifikáns visszaesésre több ésszerű magyarázatot is adhatunk:

a) a felsőoktatási intézményekbe beiratkozó hallgatók létszámának csökkenése, a demográfiai hullámvölgy kezdte,

b) a kémia és vegyipar iránti érdeklődés csökkenése, mind az egyetemre, főiskolára jelentkezők, mind a társadalom egésze részéről,

c) a diákkörök 1986-ban megjelent MM rendelet szerinti újrászabályozása, amelynek lényege, hogy a TDK a hallgatók önkéntes mozgalma legyen. Ez egyfelől azt jelezte, hogy a felsőoktatásban a tudományos diákkör egyfajta autonómiát vívott ki magának, másfelől azt is, hogy a tudományok művelése mellett a politikai aktivitás újra felerősödni látszott. Ebben az időszakban az egyes intézményekben a TDK elnökét a hallgatóság soraiból választották.

A tudományos jelleg, az aktív résztvevők többlettudásigénye és alkotási vágya, a szakmai igényesség, a megteremtett „új alapok” után ismét előtérbe kerültek, s a rendszerváltás már ebbe az irányba mutató diákköröket talált. Mindazonáltal 1995-ig, a XXII. OTDK Debrecenben megrendezett kémiai és vegyipari szekciójáig kellett várni ahhoz, hogy a bemutatott dolgozatok száma meghaladja a százat. Ezt követően azonban rohamos növekedés figyelhető meg, s a XXV. OTDK kémiai és vegyipari szekcióján csaknem kétszáz pályamunkát kellett értékelni a szakmai zsűriknek. Ilyen ugrásszerű mennyiségi növekedés mögött nyilvánvalóan könnyen tetten érhető tényezők húzódnak meg, amelyek közül talán a két legfontosabbat célszerű kiemelni:

a) A felsőoktatási intézményekbe felvett hallgatók létszámának növekedése. (Meg kell említeni, hogy ez a létszámnövekedés a vegyész, vegyész-mérnöki és kémia tanári szakokat kevésbé érintette, mint sok olyan szakot, amelyekhez alapos kémiai ismeretek is szükségesek, így pl. környezetmérnöki, környezettudományi, anyagmérnöki, anyagtudományi stb. szakokat).

b) Az eredményes diákköri munka a kémia doktori iskolákba jutás szinte elengedhetetlen feltételévé vált.

*

Hittünk abban, hogy amennyiben az előző bekezdésben jelzett körülmények a 21. század első évtizedében is érvényesek maradnak (és a nevezési feltételek sem változnak), akkor a szekcióban bemutatott dolgozatok száma közel állandó vagy kicsit emelkedő lesz. Ezzel szemben csak a XXIX. konferencián „kapaszkodtunk” vissza a 2001. évi szintre. Az 1. táblázat adatai tájékoztatnak a részletekről.

1. táblázat. Az OTDK konferenciák Kémiai és Vegyipari Szekciójának legfontosabb adatai (1955–2011)

	Év	A szekció neve	A bemutatott dolg.	Színhely
--	----	----------------	--------------------	----------

			száma	
I.	1955			
II.	1956	Szervetlen Kémia Szerves Kémia		Veszprém, VVE Szeged, SZTE
III.	1959	Természettudományi		
IV.	1960			
V.	1962	Műszaki és Vegyész		Veszprém, VVE
VI.	1963	Műszaki és Vegyész		
VII.	1965	Műszaki és Vegyész	48	Budapest, BME
VIII.	1967	Műszaki és Vegyész		Miskolc, ME
IX.	1969	Vegyészet	127	
X.	1971	Kémiai Szekció	60	Debrecen, KLTE
XI.	1973	Kémiai Szekció		
XII.	1975	Kémiai Szekció		Veszprém, VVE
XIII.	1977	Kémiai Szekció	102	Kazincbarcika
XIV.	1979	Kémiai Szekció		Keszthely, KATE
XV.	1981	Kémiai Szekció	120	
XVI.	1983	Kémiai Szekció	123	Debrecen, KLTE
XVII.	1985	Kémiai és Vegyipari Szekció	105	Budapest, BME
XVIII.	1987	Kémiai és Vegyipari Szekció	86	Veszprém, VVE
XIX.	1989	Kémiai és Vegyipari Szekció		Szeged, JATE
XX.	1991	Kémiai és Vegyipari Szekció	86	Budapest, ELTE
XXI.	1993	Kémiai és Vegyipari Szekció	91	Nyíregyháza, BGyTF
XXII.	1995	Kémiai és Vegyipari Szekció	122	Debrecen, KLTE
XXIII.	1997	Kémiai és Vegyipari Szekció	134	Pécs, JPTE
XXIV.	1999	Kémiai és Vegyipari Szekció	177	Veszprém, VE
XXV.	2001	Kémiai és Vegyipari Szekció	196	Gödöllő, SZIE
XXVI.	2003	Kémiai és Vegyipari Szekció	146	Budapest, ELTE
XXVII.	2005	Kémiai és Vegyipari Szekció.	147	Budapest, BME
XXVIII.	2007	Kémiai és Vegyipari Szekció	139	Szeged, SZTE
XXIX.	2009	Kémiai és Vegyipari Szekció.	200	Debrecen, DE
XXX.	2011	Kémiai és Vegyipari Szekció	195	Pécs, PTE

Mi lehet az oka a közbülső OTDK-kon tapasztalt visszaesésnek? Végleg megszűnt volna a vegyiparnak az a gazdaságélénkítő szerepe, melyről az OTDK 50. évét feldolgozó kötet így ír: „... a világháborút követően a gazdasági kibontakozás egyik fontos feltétele a vegyipar rohamos fejlesztése”.

Természetesen, a 21. században is elengedhetetlen az erőteljes fejlesztés, de a rendszerváltást követő években jelentős átrendeződések voltak e téren hazánkban. A KGST (és főként a Szovjetunió) összeomlása nemcsak az iparág nyersanyagainak beszerzését, de a termékek értékesítését is megnehezítette. A veszte-

séges termelés és a párhuzamosan lezajló privatizációk azt eredményezték, hogy jelentős múltú gyárak elvesztették önálló kutatási profiljukat, bizonyos vegyipari ágazatok pedig elsovadtak.

Mindezek taszították a pályaválasztókat, de talán ennél is nagyobb bajt okozott a kemofóbia terjedése. Mit is jelent ez? A kémiai tudományok és a rajtuk alapuló technológiák jelentősége a jelenlegi életforma fenntartásában elvitathatatlan, de ugyanakkor a laikus közvélemény ezt a civilizációs szerepet nem ismeri el. A vívmányokat maguktól értetődőnek tartja, a kémiai jelenségekkel szemben pedig igen gyakran értetlenül, néha pedig kifejezetten ellenségesen viselkedik.

Nem szabad elhallgatni azonban azt sem, hogy ennek a nézetnek a kialakulásához néhány súlyos baleset is hozzájárult: a biztonsági előírások figyelmen kívül hagyása, emberi mulasztások stb. következtében egyes üzemekből emberekre, környezetre káros anyagok szabadultak ki. Bár a katasztrófák száma az iparág egészéhez viszonyítva – szerencsére – elenyésző, a hírekben való bemutatásuk azonban erősen túlreprezentált. Ezzel szemben sokkal kisebb hangsúlyt kap az, hogy a megfelelően üzemeltetett gyárak tömegei látják el az emberiséget mind-azokkal a javakkal, amelyek nélkül a mai életünk kényelme elképzelhetetlen. Ugyancsak nem jelenik meg a hírekben az sem, hogy az efféle balesetek elhárítása, a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében rendkívül nagy szükség van magas szinten képzett kémikusokra, vegyipari szakemberekre.

A köz- és felsőoktatásban bekövetkező változások sem járultak hozzá a kémia térhódításának növeléséhez. A középiskolákban a természettudományos tárgyak, és ezen belül a kémia óraszámai csökkentek. Kedvezőtlen az is, hogy a legtöbb tanuló 16 éves korában berekeszti ilyen irányú tanulmányait: érettségi tárgyként nagyon kevesen választják. Fontos lenne, hogy a kémia, valamint a vegyészmérnöki BSc-szakokon előírják a szaktárgyi érettségit (az orvostudományi egyetemek ettől az évtől ilyen feltételeket szabtak a felvételinél) és annak – a kétszintű érettségi bevezetésekor elképzelt – emelt szintű teljesítését.

A középiskolás anyag hézagossága miatt az egyetemi hallgatók egy részének az alapfeladatok ellátása is gondokat jelent. Többeknek nehézséget okoz az is, hogy a 2006/07-es tanévben bevezetett kétlépcsős oktatás a nyelvvizsgát már a BSc-szint befejezésével egyidejűen kéri. Az osztatlan képzéssel szemben a kémia szakon kettő, míg a vegyészmérnökön másfél évvel korábban kell a nyelvtudást tanúsítvánnyal igazolni. Akár a szakmai alap, akár a nyelvi bizonyítvány hiányzik, megszerzésüknek az idő- és energiaigénye korlátozza a kötelező tanulmányokat meghaladó kutatómunkába való bekapcsolódást.

A főiskolák diákköri munkájában a kétlépcsős oktatás hatása kevésbé érhető tetten, mert a korábbi oktatási struktúrában a szakmai alapképzésre fordított kb.

három év (a főiskola utolsó évében főként a tanításra való felkészítés folyt) megegyezik a BSc-képzés időtartamával. A főiskolák helyzetének megítélését az is nehezíti, hogy a kémiai szekcióban általában kevés, csak 1-2 hallgató indult. Ez a létszám azért is szerényebb, mert a kémiai kutatásokat végző tanárképzős hallgatók egy része a pedagógiával kapcsolatos szekciókban számol be a szakmódszertani vizsgálatok eredményeiről. Hasonló átfedések egyébként más szekciókkal is vannak, pl. a hallgató választhat, hogy az agrokémiai vizsgálatait a kémiai, avagy az agrártudományi szekcióban kívánja bemutatni.

Az egyetemeken folyó diákköri tevékenységnek azonban hasznára vált, hogy az önálló tudományos eredményt is felmutató szakdolgozatot korábban kell elkészíteni. Már az ezt megelőző projekt munka során is sokan „rákapnak” a kutatás ízére, és többen a nyári pihenés helyett inkább a laboratóriumokban dolgoznak. Legelőször a XXIX. konferencián találkozhattunk BSc-hallgatókkal, és talán éppen a megjelenésük járult hozzá a TDK-dolgozatok számának növekedéséhez. Többségük III. évesként nevezett be, de volt közöttük néhány alsóbb éves is. Utóbbiak közül többen a TUDOK keretében ismerték meg a mentorukat, és egyetemi felvételijüket követően náluk folytatták a megkezdett kutatásaikat.

A Debreceni Egyetem 25 hallgatója mutatta be munkáját a XXIX. konferencián. Harmaduk (8 fő) BSc-hallgató volt, akik közül hárman helyezést is elértek (mindegyik III. díjas lett). A Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME) által nevezett hallgatók 1/5-e, azaz 10 fő folytatott BSc-tanulmányokat. Eredményességüket jelzi, hogy közülük ketten első, további 1-1 hallgató pedig második, ill. harmadik díjat kapott. Ugyanez volt az arány a szegedi diákok esetében is: a XXIX. OTDK-ra benevezett 50 hallgatóból 10 BSc-képzésű volt, és közülük négyen lettek díjazottak (mindegyikőjük III. helyezést ért el). Az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) által OTDK-ra nevezett hallgatók mintegy 15%-a folytatott BSc-tanulmányokat, de a 2009-es házi konferencián indulóknál az arány már 30%-ra nőtt. Még öröndetesebb változásról számoltak be a Pannon Egyetem oktatói: a XXIX. OTDK-ra benevezett 33 hallgató közül csak kető volt BSc-hallgató, de ugyanebben az évben megtartott őszi intézményi TDK-konferencián a résztvevők fele került ki az alapképzésűek közül.

A Pécsi Tudományegyetemen azt állapították meg, hogy a diákkörben dolgozó BSc-szakos hallgatók száma kb. megegyezik azzal a létszámmal, amely jellemző volt a diákkörös II–III. évfolyamosokra az osztatlan képzésben.

A tanár–diák kapcsolatok tükrében

Bár a tudományos diákkörök miniszteri utasítással hivatalossá tett kezdetét 1952-ben jelölhetjük meg, az egyetemi oktatás újrendeződése már korábban is magában hordozta a diáktudományos tevékenység kibontakozásának lehetőségét. Kissé meglepő, hogy a kémiai és a vegyészmérnöki tudományok területén a háború utáni első írott emlékek Veszprémből származnak, ahol 20–40 fős szakkörök, tudományos körök alakulásáról már az 1950/51-es tanévben beszámoltak. Az íratlan emlékekből tudjuk, hogy nem volt ez másképpen a sokkal nagyobb múlttal és hagyományokkal bíró egyetemeken, mint az ELTE Természettudományi Karán, a BME-n, a szegedi és a debreceni egyetemen. Ezek a diákkörök természetesen csak úgy jöhettek létre, hogy a kutatásban kiemelkedő, elismert oktatók a jól felkészült, tudományos munka iránt érdeklődő, ambiciózus hallgatók számára lehetővé tették a kutatásokban való részvételt. Vagyis, az önszerveződő diákkörök a haladó hagyományok folytatásaként jöttek létre, bizonyítva, hogy a mester és a tanítvány szoros együttműködése, a tudós generációk folytonos „újra-teremtődése” az, ami a valódi egyetemi szellemiség velejárója. Az, hogy ez önálló vagy szervezett kezdeményezés eredménye, a lényegen nem változtat. A kibontakozást követően megvalósult dimenziók tekintetében azonban bizonyára kimutathatók a szervezett formák előnyei.

A diákköri konferenciákon bemutatott dolgozatokat, a tudományos eredményeket elemezve kimutatható természetesen, hogy a kémiai és a vegyipari kutatóbázisok közül melyek voltak azok, ahol legkorábban bontakoztak ki a későbbi TDK és doktori iskolák. Tetten érhető az is, hogy míg kezdetben inkább egy-egy személy vagy kisebb kutatócsoport körül formálódott aktív tudományos diákélet, a hatvanas és hetvenes években jellemzővé válik, hogy az eredményes alkotómunka inkább egy-egy meghatározott kutatási területen nemzetközileg is elismert tanszékhez rendelhető. Rendszeressé válnak azok a tanszéki eszmecserék, amelyeken nemcsak az oktató és kutató kollégák, hanem legifjabb munkatársaik, a diákkörös hallgatók is beszámolnak eredményeikről, különösen az intézményi és az országos TDK konferenciákat megelőző időszakokban. A fejlődés a XX. század utolsó két évtizedében a hazai és nemzetközi együttműködések kiteljesedésével a tudományos diákkör keretében kutató hallgatók számára is azt hozza magával, hogy egy-egy színvonalas dolgozatban már nem tanszéki, hanem sokkal inkább tanszékcsoporthoz által működtetett berendezéseken, nagyműszereken végzett mérési eredmények kerülnek bemutatásra. A TEMPUS majd ERASMUS programok keretében pedig a hallgatók a nemzetközi együttműködések használatával, előnyeivel is megismerkedhettek. Az ezredfordulóra rendszeressé vált, hogy eredményes TDK munkát felmutató hallgatók a világ legkülönbözőbb helyeire, az adott tudományterületek valóban élenjáró laboratóriumaiba, vezető kutatók

nemzetközileg elismert iskolájába jutottak el. Így még a diploma megszerzése előtt bekapcsolódhatnak a jelentős nemzetközi projektekbe. Ezzel egyidejűleg előtérbe kerültek azok a kutatási témák is, amelyek az alapkutatásra épülő alkalmazott és a gyakorlatba gyorsan hasznosítható eredmények elérésével kecsegtetnek.

A kétszemélyes tanár–diák kapcsolattól, annak lényegi elemeinek megtartásával (közvetlen személyes kapcsolat, rendszeres eszmecsere, szakmai és általános kultúra közvetlen átadása a maradandó értékeket hordozók példája révén) tehát eljutottunk az akár különböző intézményekben több tíz kutató munkájára épült projektek szerepének előtérbe kerüléséhez a jövő tudós generációk nevelésében.

*

Az egyetem kapuinak szélesebbre nyitásával és a kreditrendszer bevezetésével párhuzamosan jelentős változás állt be a hallgatók kapcsolatrendszerében. Megszűntek az évfolyamok, és így az évfolyam-felelősség is történelmi fogalomná vált. Annak ellenére következett be mindez, hogy a képzési struktúrákban, ösztöndíjrendszerben, tanulmányi nyilvántartásban stb. igen gyakran van változás. A hallgatók igényelnének valamilyen útmutatást, de idősebb társaiktól is nehezen tudnak információhoz jutni, hiszen az azonos képzésben részt vevők alig ismerik egymást. Sarkítottnak azt lehetne mondani, hogy nagyobb esély van a hallgatótárs kódjának, mint nevének megismerésére. A személyiségjogok védelme ugyanis nem teszi lehetővé, hogy pl. az azonos tankörbe járók megismerhessék egymás érdemjegyeit. Őszinte, a résztvevők segítségét, támogatását is felvállaló társas kapcsolat nehezen alakulhat ki a kóddal jelölt hallgatók között.

A tapasztalt oktatókat is meglepi, hogy többen akkor találunk először közösségre az egyetem falai között, amikor diákkörözni kezdenek. A közös célok megvalósítása, a kölcsönös egymásra utaltság, az egymás segítése összekovácsolja a társaságot. Lehetőséget kap a frissen bekapcsolódó hallgató, hogy a munkafolyamatokat a diáktársak vagy PhD-hallgatók útmutatásai révén zökkenők nélkül elsajátítsa.

Nemcsak a diák–diák kapcsolat értékelődött át. A hallgatók elég gyakran nem valamely tudományos téma, hanem a témavezető iránti szimpátia alapján csatlakoznak egy-egy kutatócsoporthoz. Vonzóerő az is, ha az adott oktató körül eredményes diákkörösök, szakkollégisták és PhD-hallgatók dolgoznak. Természetesen, ez az eredményesség általában annak köszönhető, hogy az oktató személyre szabottan és intenzíven foglalkozik a diákjaival. Manapság divat ezt tutoriális képzésnek nevezni, és vannak olyan tudományterületek, ahol az ilyesfajta képzést forradalmian újnak tekintik.

A kísérletes szakmákban (így a kémiában is) azonban ez a fajta témavezetés elengedhetetlen feltétele a sikeres munkának. A kísérleti tervek közös átgondolása, az eredmények elemzése, azoknak előadásokká, avagy dolgozatokká formálása rengeteg ismeretet nyújt a diáknak. Sokan vallják, hogy a tudás megszerzésének egyik leghatékonyabb módja a kutatási feladat megoldásán keresztül tanulás. Mindez rendszeres eszmecserét igényel a kétszemélyes tanár–diák viszonyban, amelyek során tágabb értelmű, általános kultúrával kapcsolatos ismeretátadásra is sor szokott kerülni. Nem ritka az sem, hogy a hallgató személyes problémáival is a témavezetőjét keresi meg (sajnálatosan, egyre több csonka vagy nehezebb élet-körülmények közötti családból érkező fiatal van az intézményeinkben, akiknek a tanulás mellett a családjuk támogatásában vagy saját maguk eltartásában is részt kell vállalniuk).

A TDK önképzés, tudományos utánpótlás nevelése vagy verseny?

Az előző fejezetben elemzettekhez szorosan kapcsolódik annak tárgyalása is, hogy mit jelent a TDK az egyén, valamint a közvetlen és tágabb környezete, a társadalom számára. Nem kétséges, hogy a tudományos diákkör aktív szereplői számára mindenekelőtt az önképzés leghatékonyabb formája, amely révén megnyílik a lehetőség a tudományos pályafutás kibontakozásához. A szakmai szempontok mellett azonban legalább olyan fontos a maradandó etikai normákon nyugvó nevelés, a kulturális értéket megőrzésének, továbbörökítésének igénye.

Az egyetemek és főiskolák, a magyar felsőoktatás és a határainkon belül és kívül élő magyarság jövője szempontjából a TDK – alapvető fontosságú lévén – a tudományos utánpótlás-nevelés, a szakmai elit képzésének alappillére. Ezt minden kétséget kizáróan bizonyítják azok az adatok, amelyek megtalálhatók a különböző OTDK dokumentumokban. A kémia tanszékek vezető oktatóinak éppúgy, mint a tanszékvezetők többségének nevével találkozhatunk a hatvanas és hetvenes évek OTDK konferenciáinak kiadványaiban és a díjazottak között.

A díjak említése óhatatlanul indukálja azt a kérdést, hogy az intézményi és országos TDK konferenciákat elsősorban tudományos fórumnak kell tekintenünk, vagy a legkiválóbb diákok tudományos versenyének? Egyéni szempontok alapján akár az egyiket, akár a másikat előtérbe helyezhetjük. Az azonban bizonyos, hogy mindkét elem erősen létező, meghatározó. Ha ez így van, akkor maga a tudományos diákkör is egyfajta verseny. Igen, verseny, ezt tudomásul kell venni, és nem szabad meglepődni, hiszen életünk minden elemében akarva-akaratlanul megtalálható a verseny. Csak az nem mindegy, hogy milyen feltételrendszerben zajlik.

Éppen ezért vált fontossá az OTDK Kémiai és Vegyipari Szekciójában bemutatott dolgozatok és előadások értékelési, bírálati rendszerének kidolgozása, s annak folyamatos, a kor igényei szerinti aktualizálása. A követelmények egyértelmű megfogalmazása természetesen bizonyos támpontot jelent magának a diákköri munkának az elvégzéséhez, a konferenciára való felkészüléshez.

*

Az elmúlt évtizedben a címben feltett kérdésekkel kapcsolatban alig merült fel újabb szempont. Változatlanul leszögezhető, hogy a tudományos diákkör az önképzés egyik leghatékonyabb formája. Az önálló kutatói munka végzése alapvető kíváncsi a szakkollégiumokban is. Mindkét forma azt célozza, hogy a hallgató tudásszintjének növelésében és képességeinek kibontakoztatásában a lehető legnagyobb fokú fejlődést érje el.

Ezeket az erőfeszítéseket siker koronázta, koronázza. Számtalan példát lehetne sorolni az intézmények oktató karaiból arra, hogy az eredményes diákkörös a „kis doktori” – kandidátusi –, „nagy doktori” útvonal bejárását követően ma már professzorként segíti a diákköri mozgalmat, tanítja a jelen ifjúságát. A doktori iskolák azzal is kifejezték a diákkörök fontosságát, hogy a PhD-felvételiknél értékes pontszámokkal ismerik el az ilyen irányú teljesítményeket. A kétlépcsős oktatásban, az MSc-felvételik során ugyancsak pontszámokban megmutatkozó előnyt jelent a diákkörös múlt.

A TDK versenyjellegével kapcsolatban azonban az elmúlt évtizedben sem alakult ki mindenki által elfogadott állásfoglalás. Sokan vannak azon a véleményen, hogy kedvezőbb volna, ha a hallgató az eredmények megvitatásának fórumaként és ne versenypályaként tekintsen a diákkörös konferenciákra. A gyakran hangoztatott ellenérvek közül további kettő álljon itt:

a) igen gondosan kidolgozott bírálati szempontok, szabályok ellenére sem lehetne teljesen kiszűrni a szubjektív elemeket (a bírálás mikéntjéről részletesebben lásd később),

b) gyakran egész kis különbségek vannak a díjazottak és a helyezést el nem nyerők között, és ugyanakkor a PhD-felvételiken a helyezettnek nagyobb pontszámot kapnak az előzetes tudományos munka értékelésekor.

Vannak azonban olyan állásfoglalások is, hogy a versenyhez való alkalmazkodás, az abban való részvétel a mindennapjaink része, így a hallgatót erre is fel kell készíteni. Szükséges rámutatni arra is, hogy a tudományos kutatásban és innovációs folyamatban is igen versengés folyik.

A TDK konferencia tudományos fórum, verseny vagy felkészítés a profitorientált konferenciaturizmusra?

Az intézményi és országos TDK konferenciák egyik fontos célja, hogy már a tudományos szárnypróbálgatás is a hazai és nemzetközi „felnőtt” konferenciákéhoz hasonló körülmények között történjen. Vagyis a résztvevő ne csupán arra összpontosítson, hogy az általa feltárt új ismereteket legjobb tudása szerint bemutassa, hanem az előadása kapcsán felmerült kérdésekre is adekvát válaszokat adjon. Mások előadásán pedig éppen ő legyen kérdező, azaz aktív vita kövessen lehetőleg minden előadást. A szakmai eszmecserék folytatódjanak az előadások szünetében is, a kapcsolatteremtés, a tudományos együttműködés lehetőségét szem előtt tartva. Ezeket figyelembe véve nyilvánvaló, hogy a TDK konferenciáknak diáktudományos fórumoknak kell lenni.

Nem szabad azonban figyelmen kívül hagyni, hogy az ösztöndíj céljával bevezetett jutalmak, majd később a díjak a „versenyjelleg” erősödését hozták magukkal. Ma már jelentős tényező, hogy a minisztériumok és a helyi szervezők által felkért szponzorok anyagi támogatása révén biztosított első díj vagy különdíj a PhD-hallgatók havi ösztöndíját meghaladó összeg is lehet. Ez azonban csak az egyik motiváló tényező. Ennél minden bizonnyal fontosabb, hogy a kiemelkedő eredményt elért hallgatók – tegyük hozzá, megérdemelten – előnyt élveznek a doktori iskolákba való felvétel során. Mivel az egyes intézmények, és azon belül tanszékcsoportok, tanszékek (szakmai, anyagi és erkölcsi) érdeke, hogy a doktori iskolába minél többen iratkozzanak be, természetesen az arra leginkább rátermettek közül, az OTDK konferenciák nemcsak a hallgatók, hanem az egyetemek, főiskolák és azok tanszékeinek versenye is. A nemes versengés feltételeinek biztosítása nem egyszerű feladat, amint azt az egyik későbbi fejezetben érzékeltetni is kívánunk.

Az utóbbi tíz év során tapasztalhattuk azt is, hogy az OTDK különböző szekcióiban a részvételi költségek (nevezési díj, szállás, ellátás stb.) esetenként az inflációt jóval meghaladó mértékben növekedtek. Bár a Kémiai és Vegyipari Szekció Szakmai Bizottsága törekedett arra, hogy a részvételi költségek lehetőleg ne legyenek megterhelők az egyes intézmények számára, növelésüket nem lehetett elkerülni. Felvetődik természetesen a hazai és nemzetközi tudományos konferenciák példáját előtérbe helyezve a „konferenciaturizmus” jelleg erősítésének lehetősége, ami akár a valóságos helyzetre való felkészítés nevelési elveivel is összeegyeztethető. Éppen ezért aligha kerülhető el a következő években, évtizedekben a „profitorientált” szemlélet hatása.

*

A fejezetcímbe feltett kérdésekre nem sikerült mindenki számára elfogadható választ adni a XXI. században sem. Mindenki egyetért azonban abban, hogy kedvező a fiataloknak, ha első tudományos lépéseiket saját korosztályukkal együtt teszik meg. Ilyen fórumokon tanulhatják meg az eredmények megfelelő „tálalását”, megismerhetik a tudományos viták szabályait. Ezek az összefüggések adnak lehetőséget az azonos érdeklődési körűekkel való kapcsolatteremtésre, tudományos együttműködések kezdeményezésére.

Az ismeretségek nemcsak az országon belüli, de a környező államok intézményeiből érkező hallgatók között is kialakulhatnak. A határon túliak meghívásában a Szegedi Tudományegyetem jár élen. 1996 óta minden tanévben várják a helyi konferenciákra a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem (BBTE), az Újvidéki Egyetem (UE) és a Temesvári Nyugat Egyetem (TNYE) hallgatóit.

A legszorosabb együttműködés a Temesvári Nyugat Egyetemmel alakult ki, melyet a testvéregyetemi kapcsolat is kifejez. Mindkét fél kölcsönösen részt vesz a másik intézmény diákköri konferenciáján (4-5 fő minden tanévben). A Szegedre érkező román ajkúak angolul, a magyar diákok pedig anyanyelvükön adnak elő. A Temesvárra utazók angolul tartanak előadást. Az utóbbi 5 évben a szegedi diákok meghívást kaptak az egyetemektől független, Műszaki Tudományos Diákkonferenciákra is. Az Országos Magyar Diákszövetség és a Temesvári Magyar Diák-szervezet évenként megrendezett eseményein 2-3 szegedi hallgató vesz részt.

Az Újvidéki Egyetemről változó létszámú (évi 1-3 hallgató) csoport utazik Szegedre. A szerb anyanyelvűek angolul adnak elő a helyi konferencián. A szegediek közül 1-2 hallgató tart előadást a Vajdasági Magyar Tudományos Diákköri Konferenciákon. A Babes-Bolyai Egyetemről is szoktak fogadni 1-2 hallgatót, és két alkalommal már magyar hallgatók (2-2 fő) is elutaztak az ottani Diákköri Konferenciákra.

A többi intézményben a külföldi egyetemek szereplése kevésbé rendszeres. A Pannon Egyetemen a Zágrábi Egyetem hallgatói már több alkalommal előadást tartottak a helyi konferencián, az egri Eszterházy Károly Főiskolán pedig két kínai hallgató mutatta be a dolgozatát.

A környező országok diákjaival való kapcsolattartást az anyagiak is befolyásolják. Szegeden a hallgatócserék pénzügyi hátterét a Kémiai Tanszékcsoport biztosítja annak az elvnek mentén, hogy az étkezés és a szállás költségeit a fogadó fél, míg az utazását a küldő fél állja. Ebből következően a szükséges összeg függvénye a városok távolságának is. A rendszeres temesvári kapcsolatot azonban nemcsak a kisebb utazási ráfordítás segíti elő, hanem az is, hogy a TNYE anyagilag is támogatja a diákköri tevékenységet (a másik két egyetem diákjai csak akkor utazhatnak, ha a témavezetőjük vagy a családjuk hozzájárul a kiadások fedezéséhez).

További forrásokat igényel a helyi konferenciákon jól szereplő határon túliak országos konferenciákon való bemutatkozása. A Szegedi Tudományegyetem befizeti a külföldi egyetem hallgatóira jutó költségeket is (2001-ben 4 TNYE és 3 UE; 2003-ban 4 TNYE, 3 BBTE és 1 UE; 2005-ben 7 TNYE, 2 UE és 1 BBTE; 2007-ben 1 TNYE; 2009-ben 3 TNYE hallgató vett részt az országos konferencián az SZTE nevezésében). 2007-ben a csíkszeredai Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem két hallgatójának a magyarországi költségeit a BME Vegyészmérnöki és Biomérnöki Karának Tudományos Diákköri Tanácsa állta. 2009-ben egy pozsonyi középiskolás tanuló költségeinek egy részét a TUDOK, a BBTE egy hallgatójának részvételéhez szükséges pénzt pedig a debreceni konferencia szervezői fedezték.

Az évek óta változatlan összegű nevezési díjjal kapcsolatban a rendező intézményeket egymásnak ellentmondó érzések lepik el. Számukra hátrányos, hogy az így befolyt összegnek a vásárlóértéke az utóbbi évtizedben sokat csökkent, hiszen az ebből kifizetendő szolgáltatások árai jelentősen növekedtek. Ugyanakkor saját hallgatóik után is kell nevezési díjat fizetni, és ekkor öröm, hogy az infláció nem „rakódott rá” erre a költségnemre.

A rendezők törekednek arra, hogy a részvételi költségeket viszonylag alacsony szinten tartsák. Ez nagyon komoly, sok munkaórát felemésztő szervező munkát igényel. Szoros együttműködést kíván nemcsak az egyetemek felsőbb vezetésével, de a kollégiumok és a menza felelőseivel is. Tekintve, hogy a felettes minisztérium által nyújtott központi forrás nem elégséges, a megfelelő szintű vendéglátás és az elvárható díjazás forrásainak előteremtése a szervezőktől nagy erőfeszítést igényel. A központi forrás az utóbbi célra egyáltalán nem használható, így a pénz- és/vagy tárgyjutalmak kiosztására csak a diákköri mozgalmat támogató szponzorok segítő adományainak révén kerülhet sor. E tekintetben nagyon sokat számít az intézmények szakmai kapcsolatrendszere, a rendezők személyes összeköttetései, az ügyes és tartalmas propagandatevékenység, a menedzseri gondolkodás. Mindezeket a feladatokat a szervezésben részt vállaló oktatók a napi munkájuk mellett látják el, így nem csoda, hogy többen csatlakoztak a pénzjutalmak ellenzőihez.

Az I–III. díjak összegével kapcsolatban a nevezési díjhoz hasonló megállapításokat tehetünk. A rendezők számára az évek óta változatlan összegek előteremtése is egyre nehezebb, hiszen az általános válságban a szponzorok pénztárcája is bezáródik. A hallgató szemszögéből azonban egyértelműen értékvesztés következett be, mert a nominális értékben változatlan összegnek a vásárlóereje egyre inkább csökken. Meg kell jegyezni azt is, hogy a jutalmak kifizetésének gördülékenységét gyakran pénzügyi szabályozók is hátráltatják. Előfordul az is, hogy az

intézmények gazdasági vezetésének felfogásában, a rendelkezések értelmezésében való eltérések nem teszik lehetővé, hogy a hallgató adó- és járulékmentesen kapja meg ezeket a jutalmakat.

Az utóbbi időkben több, tehetséggondozást támogató pályázatot is meghirdettek. Ezek egyrészt nem mindig illeszkednek az országos rendezvények eseménynaptárához, másrészt nem tartalmazznak olyan lehetőségeket, amelyek révén a helyezettnek jutalmazása megoldhatóvá válna. Többeknek az a véleménye, hogy mind a pályázatok elkészítése, mind az elszámolás aránytalanul sok munkát ró a diákkört a fő tevékenységük mellett irányító oktatókra.

A díjazás mellett a megfelelő szintű vendéglátáshoz szükséges anyagiak előteremtése is nagy erőfeszítést igényel a szervezőktől. A szakmai programokat általában a konferenciák második estjén adott fogadás zárja, melynek teljes költségét a rendező intézmény állja. Pénz és szervezőmunka kell a konferenciák első estjén kínált kulturális programokhoz is (pl. Szegeden orgonahangverseny, Debrecenben megzenésített versek szórakoztatták a résztvevőket). A szervezők abban is segítséget nyújtanak, hogy városuk értékeit megismerjék a diákok. Maradandó élményt jelentett pl. a Gödöllői Királyi Kastély megtekintése.

A tudományos diákköri dolgozatok, előadások értékelésének rendszere a Kémiai és Vegyipari Szekcióban

Mint azt az előzőekben már részletesebben elemeztük, a TDK a tudományos önképzés, utánpótlásnevelés és új szellemi alkotások létrehozásának versenye, a TDK konferenciák pedig a hallgatók tudományos fóruma és versenye. A versenyek esetében pedig biztosítani kell az azonos feltételeket, megfelelő, minden résztvevő számára ismert követelmény- és értékelési rendszert. Természetesen figyelembe kell venni a szekció sajátosságait és a kémia tudomány területén kidolgozott és alkalmazott tudományometriai módszereket és mutatókat is. A Kémiai és Vegyipari Szekció Szakmai Bizottsága a dolgozatok és az előadások jelenleg is érvényes elbírálási rendszerét fokozatosan alakította ki. A pályamunkák értékelésének alapjául azt tekintette a bizottság, hogy a maximális pontszám azokra a dolgozatokra, előadásokra adható, amelyek rangos nemzetközi folyóiratokban publikálhatók, illetve megfelelnek tudományterületük rangos hazai konferenciáján elhangzó előadások színvonalának.

A Szakmai Bizottság ciklusonként alakul újjá az OTDK zárójelentésének összeállítása és elfogadása érdekében összehívott ciklustzáró értekezleten. A bizottság elnöke a lezárt konferencia ügyvezető elnöke, az ügyvezető elnök pedig a következő konferencia színhelyén választott vagy kijelölt intézmény munkatársa.

A bizottság tagjai az intézmények által delegált képviselők, általában az intézmények Kémiai és Vegyipari TDK szekciójáért felelős kollégák, valamint a rendező intézmény legalább egy képviselője. A szakmai bizottság titkára az ügyvezető elnök által felkért hallgató.

A Szakmai Bizottság állítja össze a szekció felhívását a következő OTDK-ra, amelyben javaslatot tesz a lehetséges tagozatokra a korábbi konferenciák adatai alapján. A beérkezett dolgozatokat a jelentkezési lapok alapján tagozatokba sorolja. Dönt arról, hogy minimum hány dolgozatnak kell bemutatásra kerülni egy tagozatban és arról, hogy az általában nagy létszámú tagozatok, mint pl. szerves kémia, fizikai kémia, reakciókinetika és katalízis, hány altagozatra és milyen szakmai megfontolások alapján legyenek felosztva. (A reakciókinetika és katalízis tagozat esetében ésszerű lehet, pl. homogén és heterogén rendszereken végzett kutatási eredményekről szóló munkákat külön altagozatokba tárgyalni.) Az intézmények képviselőivel egyeztetve kéri fel a Szakmai Bizottság a szekciók elnökét és a zsűritagokat.

Az ügyvezető elnök és a helyi szervező bizottság tagjai gondoskodnak arról, hogy a dolgozatok bírálat céljából a megfelelő intézményekbe, az intézményi képviselőkhöz jussanak. Ebben a fázisban kell biztosítani, hogy két egymástól független bírálóhoz kerüljenek a dolgozatok. Az egyes intézményekhez bírálatra elküldött dolgozatok – amelyeket természetesen másik egyetemek, vagy főiskolák hallgatói nyújtottak be – száma a bírálatokért felelős intézmény által delegált dolgozatok számának kétszerese, tekintettel arra, hogy minden egyes dolgozatot két bírálónak kell értékelnie. Az intézményi felelős vagy felelősök feladata, hogy szakmailag legmegfelelőbb személyek készítsék el a bírálatokat. A két bírálat átlaga a pályázó dolgozatának pontszáma, ha a két bírálat eredménye közötti különbség nem haladja meg a lehetséges maximális pontszám 25%-át. Ellenkező esetben a konferencián, az előadások bemutatását megelőzően, a szekció elnökének és a zsűritagoknak újra kell értékelni a dolgozatot. Az általuk adott pontszámot össze kell vetni a két bíráló pontszámával. Ha a zsűri pontszáma a két bírálat átlagával azonos, az eredeti pontszám marad érvényben. Ellenkező esetben a zsűrinek és annak a bírálónak a pontszámát kell átlagolni, akinek a pontszáma a zsűriétől kisebb mértékben különbözik.

Az előadást és az azt követő vitát, pontosabban az előadó vitakészségét a tagozat elnöke és mindkét zsűritag értékeli. Ez alól kivételt jelentenek azok az előadások, amelyek esetében az előadó, vagy az elnök, vagy a zsűritagok intézményének hallgatója. Etikai okokból ugyanis fontosnak tartottuk, hogy a „saját” intézmény hallgatóját ne pontozza senki. Itt kell megjegyezni az elnök személyé-

nek és a zsűri tagjainak kiválasztásánál, a szekció szakmai bizottságának kell törekedni az összeférhetetlenség elkerülésére.

A dolgozat és az előadásra kapott átlagos pontszámok alapján tagozatonként, illetve altagozatonként kerül megállapításra a sorrend és a díjak odaítélése.

*

A szekcióban az értékelés rendszere az utóbbi évtizedben gyakorlatilag nem változott. A folyamat lényege a következőképpen foglalható össze:

A Szakmai Bizottság a szekció felhívásában tesz javaslatot a lehetséges tagozatokra. A dolgozatok beérkezése után ugyanez a szervezet a Szervező Bizottsággal együttműködésben alakítja ki a végleges csoportokat úgy, hogy igyekszik a hallgatók kéréseit is tekintetbe venni. Minden intézmény kétszer annyi dolgozatot kap bírálatra, mint ahányat nevezett, de saját intézményében készült dolgozat nem lehet közöttük. Így minden írásművet két független, külön intézményből származó bíráló értékeli.

A legalább PhD-fokozattal bíró értékelőkre az intézmények képviselői tesznek javaslatokat, akik a Szakmai Bizottság által évekkal ezelőtt kidolgozott szempontrendszer alapján nemcsak pontokat adnak, de szöveges értékelést is írnak (ezeket a véleményeket a hallgatók már a regisztrációkor megkapják zárt borítékban elhelyezve). Szabályozott az is, hogy

a) milyen eltérésnek kell lennie a két független bíráló által adott pontszám között, hogy a dolgozat harmadik bírálóhoz kerüljön,

b) három bírálat esetén melyik kettőnek az átlagát kell végeredménynek elfogadni.

Akárcsak az írásbeli teljesítményekre, a szóbeliek értékelésére is kidolgoztunk egy szempontrendszert, melynek megváltoztatása az elmúlt években sem vált szükségessé. Az időállóságot talán az is jelzi, hogy az OTDT a néhány éve bevezetett prezentációs díjra való jelöléshez egy olyan értékelőlap kitöltését kéri a szekcióktól, mely a miénkkal gyakorlatilag azonos.

Az előadások 3-3 tagú, neves szakemberek alkotta zsűrik előtt zajlanak az egyes tagozatokban. Egybehangzó véleményeik szerint az utolsó évtizedben jelentősen javultak az előadások: nemcsak az illusztrációk minősége, de az előadásmód, valamint az előadások időtartamának betartása is fejlődött. Nem elégedtek azonban maradéktalanul a vitakészséggel, és a hallgatóság nagyobb aktivitása is kívánatos volna.

A Kémiai és Vegyipari Szekció tudományos műhelyei, iskolái

A tudományos diákkörök bázisintézményei a kezdetektől napjainkig a nagy hagyományokkal rendelkező tudományegyetemek: ELTE, KLTE (ma DE) Szege-di Tudományegyetem (később JATE, ma ismét SZTE) és a Budapesti Műszaki Egyetem, valamint az 1949-ben alapított Veszprémi Vegyipari Egyetem (később Veszprémi Egyetem). Ezen intézmények által az OTDK Kémiai és Vegyipari szekciójába összességében delegált hallgatók száma általában meghaladta a teljes létszám 90%-át. Előfordult olyan eset is, amikor csak ennek az öt Egyetemnek a hallgatói mutatták be eredményeiket az országos konferencián. A tudományos diákköri dolgozatok egyes egyetemeken belüli eloszlását áttekintve megállapítható, hogy azok a várakozásunknak megfelelően, egyértelműen tükrözik a hazai és nemzetközi elismertségnek örvendő iskolák aktivitását. Néhány, az OTDK konferenciákon kiemelkedően eredményes iskolát legyen szabad megemlíteni a teljesség igénye nélkül: a BME szerves és analitikai kémiai, az ELTE elméleti és fizikai kémiai, a KLTE koordinációs és fizikai kémiai, a JATE koordinációs kémiai és katalízis, a VE koordinációs kémiai és analitikai kémiai kutatásokat művelő tanszékei.

A szekció „zászlóshajóinak” tekinthető intézmények mellett a nem kémiai szakirányú képzésért felelős egyetemek, főiskolák hallgatói is eredményesen szerepeltek. Ilyenek pl. a Soproni Egyetem vagy a Szent István Egyetem és elődei (Gödöllői Agrártudományi Egyetem, a Kertészeti Egyetem) a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem (később a Pannon Egyetem), továbbá a Miskolci Egyetem, a JPTE, valamint a tanárképző főiskolák (Nyíregyháza, Szombathely, Eger) és a katonai műszaki főiskolák. Külön ki kell emelni, hogy többször mutatták be kutatási eredményeiket az OTDK Kémiai és Vegyipari Szekciójában a határainkon túli magyarság képviseletében Erdélyből a Temesvári Tudományegyetem, a Babes-Bolyai Egyetem és a Vajdaságból az Újvidéki Egyetem hallgatói, elsősorban a Szegedi TDK szervezésében.

A szekció írásos dokumentumait, konferenciák kiadványait böngészve számos megállapítást tehetünk. Formai szempontból szembetűnő, de kevésbé meglepő, hogy az első évtizedben még a kor nyomdatechnikájához mérten is meglehetősen egyszerű kivitelű és főként szűkszavú tartalmi kivonatokat bemutató „füzetszerű” kiadványok jelentek meg. Az utóbbi években ezzel szemben a nemzetközi konferenciák összefoglalóit tartalmazó kötetekére jellemző színvonalon egy oldal terjedelmű összefoglalókat és minden, a konferenciával kapcsolatos hasznos információt magában foglaló „könyv” lapjait forgathatja haszonnal az érdeklődő. Az előadások kivonatait olvasva nyomon követhetjük a kémiai kutatások irányainak változását. Pontosan megállapítható, hogy mely iskolák milyen kutatási programmal kapcsolódtak és kapcsolódnak hazai és gyakran nemzetközi projektek-

hez, mikor, hol és milyen témában értek el nemzetközileg is figyelemre méltó eredményeket. Azt is érzékelhetjük, hogy egyes területek iránti érdeklődés mikor csökken, és az alapkutatásból mikor kezd kibontakozni alkalmazott kutatás. Ismét a teljesség igénye nélkül említhetünk néhány példát. A KLTE szerves és analitikai kémia, valamint a fizikai kémiai tanszékén már a hatvanas években készültek olyan TDK dolgozatok [pl. Nagypál István „A glicin és d-glükóz-aminsav Cu(II) és Cd(II)-vel képzett komplexéinek stabilitási állandói. A stabilitási állandók számítási módjai, amikor a maximális koordinációs szám kettő.” c. pályamunkája 1965-ben], amelyek jelezték a hetvenes években már méltán nemzetközi elismertségnek örvendő koordinációs kémiai iskola kibontakozását. A VII. OTDK Műszaki- és Vegyészi Tagozat előadásainak kivonatai között olvashatjuk például Náray-Szabó Gábor dolgozatának összefoglalóját, ami igazolja az ELTE elméleti kémiai iskolájának létét és sejteti jövőjét. A hetvenes évek elején jelennek meg az OTDK-n a Veszprémi Vegyipari Egyetem Markó László által vezetett Szerves Kémiai Tanszékén született dolgozatok, amelyek a karbonilkomplexekre alapozott homogén katalitikus rendszerek kutatása területén vált nemzetközileg elismert iskolává még abban az évtizedben. A X. OTDK Kémia Szekcióján már találkozhatunk homogén oldatban lejátszódó oszcillációs reakciók tanulmányozásával (Berka Márta, KLTE: „Homogén oszcillációs kémiai reakciók inhibíciójának vizsgálata”). Ez különösen azért figyelemre méltó, mert ebben az időben szerte a világon csak néhány laboratóriumban kezdtek foglalkozni a Belouszov által először észlelt, majd Zsobotyinszkij által értelmezett kémiai oszcillációval. Szerencsére hazánkat, Beck Mihály akadémikus professzor úrnak a KLTE-n és Kőrös Endre akadémikus professzor úrnak az ELTE-n végzett iskolateremtő munkájának köszönhetően, az ELTE, KLTE és BME laboratóriumaiban elért és Orbán Miklós, Bazsa György, Rábai Gyula, Gáspár Vilmos, Noszticiusz Zoltán, Farkas Henrik nevével fémjelzett eredmények ezen a téren „nagyhatalommá” tették. A Veszprémi Egyetem Általános és Szerves Kémia Tanszékén készült szerves fotokémia témájú sikeres diákköri dolgozatokat a nyolcvanas években mutattak be. Ma már e fejezet írója és szerkesztője irányításával működő, doktori programmal is rendelkező iskola nemzetközi elismertségnek örvend.

Szegeden a Szerves és Analitikai Kémia Tanszéken Burger Kálmán akadémikus, majd Kiss Tamás professzor úr vezetésével létrehozott és irányított biokoordinációs kémiai iskola hallgatói értek el kiemelkedő eredményeket az utóbbi évtizedben.

A tudományos munkát végző oktató és kutató utánpótlás-nevelésének szempontjából kiemelkedően fontos a tudományos diákkörök eredményes munkája. Ennek igazolására nem kell mást tenni, csupán végig kell lapozni az OTDK Ké-

miai, majd Kémiai és Vegyipari Szekciójának kiadványait, és összegyűjteni azoknak a nevét, akik ma egyetemi tanárok, tanszékvezetők, dékánok, rektorok, illetve az MTA doktori, levelező vagy rendes tagjai. A hatvanas évek OTD konferenciáin szereplők mintegy ötöde ma vezető oktató, kutató, a MTA doktora, levelező vagy rendes tagja! Megfordítva pedig, megállapíthatjuk, hogy a vezető oktatók, kutatók, MTA doktori, levelező vagy rendes tagjai közül azok, akik a hatvanas és hetvenes években folytatták egyetemi tanulmányaikat, néhány kivételtől eltekintve a tudományos diákkörök valamelyikében kerültek az ismeretlen és a már ismert határán folytatott intellektuális kalandozások vonzáskörébe! Nem kell ennél erősebb bizonyíték arra, hogy a tudományos diákkörök a tudományos utánpótlás-nevelés szempontjából alapvető fontosságúak.

Az alkotó tudományos műhelyek és iskolák összefonódása természetes. Hiszen a hajdan TDK keretében sikereket elért oktatót vagy kutatót nem kell meggyőzni arról, hogy milyen fontos az, ha mint oktató vagy kutató bevezeti a fiatalokat a tudományos kutatás rejtelmeibe, megszeretteti velük azt az oly sok bukta-tót magában rejtő, de mégis máshoz nem hasonlítható örömet szerző munkát, amellyel bár gyakran nem kézzel fogható, de mégis valós és maradandó értékeket állíthatunk elő. A tudományos diákkörös hallgatókkal témavezetőként, iskolavezetőként, kari vagy intézményi TDK elnökként foglalkozó oktatók szinte kivétel nélkül azok, akik hallgatóként csatlakoztak tudományos diákkörhöz.

*

Az országos konferenciákon bemutatott dolgozatok alapján igen jó áttekintést kaphatunk hazánk tudományos életéről. A hallgatói munkákból kiolvasható, hogy az egyes intézmények a rájuk hosszabb ideje jellemző kutatások mellett milyen újabb irányokat választanak. A hagyományos és az újabb területek közül – a teljesség igénye nélkül – megemlítnék néhányat:

Az ELTE-n hagyományosan sok dolgozat készül az elméleti, a fizikai, kolloid- és makromolekuláris, szerves és az analitikai kémia területén, ugyanakkor az agrokémiai, illetve a kémiai technológiai tárgyú dolgozatok száma ezen az egyetemen elhanyagolható.

A BME-n szintén nagyon erős a szerves és az analitikai kémia iránti érdeklődés, de biokémiai, anyagtudományi előadások is igen jellemzőek. Viszonylag ritka a koordinációs és szervetlen kémiai tárgyú dolgozat.

Szegeden a klasszikus diszciplínák (analitikai, szerves, fizikai, kolloid- és koordinációs kémia) mellett a környezeti kémiai, környezeti kémiai technológiai, valamint anyagtudományi kutatások súlya is megnövekedett.

A veszprémi hallgatók legtöbbje a Kémiai technológia, Környezeti kémia, Katalízis tagozatokban indul, de sokan a Koordinációs kémia vagy Analitikai kémia tagozatokba tartozó munkákat mutatnak be.

Ez utóbbi tagozatok népszerűek a Pécsi Tudományegyetemen is, de sokan választják ott az elméleti kémiát és újabban a kémiai informatikát is.

A Debreceni Egyetemen a nevezettek jelentős része a szerves, az analitikai, a reakciókinetikai és a koordinációs kémiai tagozatokban szokott szerepelni. Újabban az anyagtudományi, polimer-, valamint környezeti kémiai tagozatok is népszerűek.

Az országos konferenciákon szereplő előadások legnagyobb része az előbbieken bemutatott hat egyetemen készül. Analitikai vagy környezetkémiai tagozatokban a gödöllői SZIE hallgatói is szoktak indulni. Fizikai kémiai vagy anyagtudományi tagozatokban fel-feltűnnek a Miskolci Egyetem diákjai is. Egyre több területen mutat fel eredményeket az egri EKF. Az EGERFOOD Tudásközpont létesülésekor öt új kutatócsoport alakult, amelyekben főként élelmiszer-kémiai tudományos kutatásokat végeznek. Ezek kijelölésekor a régió iparának igényeire is tekintettel vannak.

A tudományos diákkörök helyzete, működésének rendje a Kémiai és Vegyipari Szekció vezető intézeteiben

Az OTDK Kémiai és Vegyipari Szekciójába legtöbb hallgatót delegált öt intézményben működő tudományos diákkörök szervezeti felépítése és működésének rendje nagyon különböző, egyfelől az intézmények történelmi okokból különböző felépítéséből adódóan, másfelől maguknak a tudományos diákköröknek a szervezettségétől függően. Az alábbiakban e fejezet szerzője az intézmények kémiai és vegyipari szekciójáért felelős TDK vezetőitől kapott információ alapján foglalta össze a legfontosabb tudnivalókat, és nem tekintve feladatának a beérkezett anyagok kritikai értékelését és összehasonlítását.

Tudományos diákkörök a BME Vegyészmérnöki Karán

Mint ismeretes, a kémia és a vegyészmérnöki tudományok oktatása a Budapesti Műszaki Egyetemen, a Vegyészmérnöki Karon történik. Természetes, hogy az egyetemet az OTDK Kémiai és Vegyipari Szekciójában szinte kizárólag ennek a karnak a diákjai képviselik, mint ahogy az is, hogy a többi kartól függetlenül működő Tudományos Diákköre van a Vegyészmérnöki Karnak.

A Kar által rendezett intézményi TDK konferenciákról 1978-tól állnak rendelkezésre adatok, amelyek azt mutatják, hogy a benyújtott dolgozatok száma 21 és 62, a tagozatok száma pedig 2 és 5 között változott. Általában a résztvevőknek mintegy fele részesült különböző díjakban. Az intézményi diákköri konferenciát minden tanév őszi félévében rendezik. A díjakat az 1990-es évek közepéig az egyetem, illetve a Vegyészmérnöki Kar vezetése biztosította. Ezt követően szükségessé vált, hogy a kari forrásokat kiegészítsék, ezért a kari Tudományos Diákköri Tanács feladata immár a szponzorok megkeresése is. Csaknem húsz különböző intézmény, alapítvány, kft., rt. támogatásának eredményeként az 1999-ben megrendezett konferencián az I. díjat 15 000, a II. díjat 10 000, a III. díjat pedig 7000 Ft-ban állapították meg. Annak ellenére, hogy a felsorolt összegek nominálértékben a III. díj kivételével éppen tízszeresei az 1979-ben kiosztottakénak, könnyű belátni, hogy a jelentős külső források ellenére is reálértékben ezek a húsz évvel korábbiaknál kisebbek.

A BME hagyományt teremtett 1990-ben, miszerint minden évben az egyetem valamennyi kara az általa alkalmasnak ítélt díjnyertes hallgatót Rektori Különdíjra terjesztheti fel, amit a hallgató a BME rektorától ünnepélyes keretek között vesz át. A különdíj összege megegyezik az I. díjével. Az utóbbi évek további figyelemre méltó különdíjai, amelyeket évente egy-egy hallgató nyerhet el: a Pro Progresszió Alapítvány különdíja, az Innotech Kft. különdíja, a Magyar Kémikusok Egyesülete különdíja és a Köntös Zoltán által alapított *Kreativitásért díj*.

A hosszú időn keresztül kiemelkedő témavezetői és/vagy TDK szervező tevékenységet végző oktatók közül 1987 óta minden kar általában egy oktatót terjeszt fel a BME vezetésének a TDK Munkáért Emlékplakett adományozására.

Kémiai tudományos diákkörök az Eötvös Loránd Tudományegyetemen

Az egyetem Természettudományi Karának Kémia Tanszékcsoportja (KTCS) a hazai kémiai kutatások egyik fellelvára volt a Tudományos Diákkörök megalakulása idején, ezért természetes, hogy az OTDK kémikus szekciójában kezdetektől napjainkig meghatározó szerepet játszott az ELTE küldöttsége. A múltán

nagy nemzetközi hírnévnek örvendő tanszékek, iskolák mindig is tárt karokkal fogadták a felkészült, lelkes és céltudatos hallgatókat, akiknek kiváló képességéhez egyfajta elhivatottság is párosult. A tudományos diákkörök tevékenységét a KTCS TDK Tanácsa koordinálja. A tanács elnökének irányításával rendszeresen szervezik meg a „házi” TDK konferenciáit, amelyek sikerét és szakmai színvonalát egyfelől a figyelemre méltó számban szereplő hallgatóság, másfelől az elnökből és a 10-12 főből álló szakértő zsűri biztosítja. A bemutatott pályamunkák értékelése során talán a legfontosabb annak megállapítása, hogy mely dolgozatokat tartja érdemesnek a zsűri az OTDK-n való bemutatásra. Természetesen fontos a helyezések megállapítása is. Külön kémiai, a fizikai kémiai, a koordinációs és szervetlen kémiai, a magkémiai és az utóbbi időkben a környezeti kémiai kutatásokba bekapcsolódó hallgatók.

Az ELTE tudományos diákköre, hasonlóan a többi egyeteméhez, a doktori iskolák „óvodájának” tekinthető, amelyben a kutatásokat irányítók hazai és nemzetközi kutatási projektek aktív résztvevői. Ez lehetővé teszi, hogy a hallgatók már TDK munkájuk keretében szerezzenek ismereteket több kutatócsoport, laboratórium, intézmény kutatási együttműködéséről és – természetesen a legkiválóbbaknak – az is megadatik, hogy több hónapos külföldi tanulmányúton gazdagítsák tapasztalataikat, ismereteiket.

Az ELTE KTCS keretében működő tudományos diákkörök sikerét jelzik a hallgatóik által irigylésre méltóan nagy számban elnyert Pro Scientia aranyérmek. Természetesen a hallgatók sikere egyben az őket felkészítő, a tudomány rejtelmeibe bevezető oktatók sikere is. Külön említést érdemel, hogy a TDK elnökök szervező és irányító munkája mellett sokan láttak el szekció elnöki vagy a szekciókban zsűri tag feladatokat az OTDK rendezvényein is, így pl. Nagy Sándor, Barkács Katalin, Rábai József, Máthé Árpád, Keszei Ernő, Turányi Tamás, Záray Gyula.

Kémiai tudományos diákkörök a Debreceni Egyetemen

A kémiai kutatások északkelet-magyarországi fellelővárában, a KLTE, majd DE TTK Kémiai Tanszékcsoportjában a tudományos utánpótlás-nevelés mindig központi kérdésként fogalmazódott meg. A Szervetlen és Analitikai Kémia, a Fizikai Kémia, a Szerves Kémia, az Alkalmazott Kémiai Tanszékeken már a tudományos diákkörök kialakulása idején sok tehetséges, arra érdemes hallgatót vezettek be a kutatás rejtelmeibe kiváló oktatók és kutatók. A hatvanas és hetvenes évek tudományos diákkörösei ma vezető oktatók, az MTA doktorai és tagjai

a méltán világhírű koordinációs kémiai, fizikai kémiai, szerves, polimer- és biokémiai doktori iskolák vezéregyéniségei.

A kémiai tanszékek óráit látogató hallgatók mintegy 15%-a kapcsolódik be a TDK munkába. A hetvenes években félévente egy-két alkalommal ún. „TDK-gyűlést” tartottak, ahol egyfelől a hallgatók beszámoltak az éppen aktuális munkájukról, másfelől egy-egy téma szakértőjét hívták meg előadni. Ugyanebben az időszakban adták ki az ún. *Studium* füzeteket is, melyekben a hallgatók OTDK-n bemutatott előadásainak teljes anyagát közölték. Későbbiekben, mind a „TDK-gyűlések”, mind a *Studium*ok megszűntek. Helyi TDK-konferencián évenként az őszi félév során számolhatnak be a hallgatók ismereteikről. Ezek napjainkban is kari rendezvények, ami főként abban nyilvánul meg, hogy ugyanazon a héten van minden tanszékcsoportban a konferencia, és az előadásokat közös programfüzetben teszik közzé. A PhD-képzés elindulása után egy-két évig még tavasszal is rendeztek házi konferenciát, amit mára már megszüntettek. Az intézményi konferencián általában két szekciót kell szervezni (szervetlen, analitikai, mag-, kolloid- és fizikai kémia szakterületek az egyik, szerves, polimer és biokémia tárgyak a másik zsűrihez tartoznak). A zsűrik (3-3 oktató) az előzetesen beadott írásbeli valamint a szóban elhangzottak alapján választják ki az OTDK-ra kerülő pályamunkákat. A hallgatók területi megoszlása általában hasonló a tanszékek oktatói létszámarányához. Az OTDK-t megelőző őszi konferencián 30-40 diák mutatkozik be, az OTDK-val azonos évben megrendezett eseményen már csak ennek a létszámnak a 2/3-a vagy fele jellemző.

A TDK-felelős kiemelkedően fontos feladatait kivétel nélkül azok az oktatók látták el, akik korábban diákként ismerték meg az intézményi és országos konferenciák különös hangulatát, a konferenciák előtti időszakban sokszor embert próbáló fáradtságos munkával kapott új tudományos eredmény által okozott, és máshoz nem hasonlítható örömet. A felelősök között a hatvanas évektől Csiszár Béla, Dózsa László, Kiss Tamás, Sóvágó Imre, Zsuga Miklós, Pótha György és Kató Ágnes nevével találkozhatunk.

A kiemelkedően aktív tudományos diákköri munkát végző tanszékekre jellemző a kiterjedt hazai és nemzetközi kutatási együttműködés, amelynek révén a felsőbb éves hallgatók közül többnek lehetősége nyílik Európa és Észak-Amerika néhány laboratóriumába kipróbálni és hasznosítani a Debreceni Egyetemen megszerzett tudást.

Az igen eredményes TDK munkát igazolja a *Pro Scientia Aranyérmes* hallgatók és a diákkörösökből doktori iskolákba felvett hallgatók száma.

Kémiai tudományos diákkörök a Szegedi Tudományegyetemen

A Szegedi Tudományegyetemen a kémikus diákkörösök tevékenységét a Természettudományi Karon belül a Kémia Tanszékcsoport megbízott felelőse koordinálja, irányítja. A kémiai diákkör bizonyos önállóságát és az OTDT szekciók rendszerét tükrözi, hogy az intézményi TDK konferenciákon a Kémiai és Vegyipari Szekciót a többi természettudományétól (matematika, biológia, fizika és földrajz) általában függetlenül szervezik 1-3 tagozatban, tagozatonként 7-10 pályamunkával. Minden OTDK-t megelőző év novemberében, az OTDK-t követő évben pedig általában áprilisban kerül lebonyolításra az ITDK. Ez azt jelenti, hogy minden második naptári évben két konferencián mutathatják be eredményeiket a hallgatók, az OTDK évében viszont nincs ITDK.

A pályamunkák értékelése – éppúgy, mint az országos fórumon – két részből áll: a benyújtott dolgozat és a bemutatott előadás bírálatából. Bár egységes pontozási rendszert nem alakítottak ki, minden alkalommal döntés született arról, hogy mely dolgozatokat érdemes nevezni az OTDK-ra, és melyek részesíthetők I., II. és III. díjban.

A diákköri tevékenység anyagi támogatásáról korábban a Természettudományi Kar gondoskodott. Az 1990-es években a TDK finanszírozása részben a hallgatói önkormányzat révén valósul meg. A kar vezetése a dékáni hivatalon keresztül biztosítja a dolgozatok egységes bekötését (megfelelő minőségű irattartó) és a bemutatott pályamunkákra átlagosan 2000 Ft-ot jutalmazás céljára. Az OTDK Kémiai és Vegyipari Szekcióján való részvétel anyagi fedezetéről (utazás, nevezési díj, részvételi díj) a hallgatói önkormányzat gondoskodik.

A pályamunkák között hagyományosan nagy számban szerepelnek reakciókinetika és katalízis területen végzett kutatások eredményei, és az utóbbi években növekedett meg a környezeti kémiával foglalkozó dolgozatok száma. Az intézményi konferenciákon lényegében azonos vagy közel azonos számú beszámoló hangzik el szerves, analitikai, fizikai, kolloid- és komplexkémiái, valamint kémiai technológia témakörökből.

A tudományos diákköri munkák keretében jelentős együttműködés alakult ki egyfelől hazai, másfelől külföldi intézményekkel (Kolozsvár, Temesvár, Újvidék). Az utóbbiak magyar anyanyelvű hallgatói számára lehetőséget biztosítanak az anyaintézményben megkezdett kutatómunkájuk folytatására és eredményeik bemutatására az intézményi, illetve az országos konferencián. Ki kell emelni, hogy a kapcsolat általában kétoldalú, így a szegedi hallgatók is rendszeresen részt vesznek, pl. a Temesvári Egyetem diákköri konferenciáin.

Figyelemre méltó, hogy korábban a hallgatók 20–30%-a, napjainkban pedig több mint 40%-a kapcsolódik be a tudományos diákköri munkákba. Minden

bizonynal ezzel is kapcsolatba hozhatók az OTDK-n elért sikerek. Az egyetem hallgatói közül öten bizonyultak érdemesnek Pro Scientia Aranyéremre. A Tudományos Diákkörben kiemelkedő témavezetői munkát végző oktatók, Dr. Halász János, Dr. Molnár Árpád, a 2010 végén elhunyt Dr. Kiricsi Imre, Dr. Nagy László és a Kémia Tanszékcsoport tudományos diákkörének jelenlegi felelőse, Dr. Labádi Imre.

Kémiai és vegyészmérnöki tudományos diákkörök a Veszprémi Egyetemen

A Veszprémi Egyetem Georgikon Mezőgazdaságtudományi, Mérnöki és Tanárképző Karán egyaránt folyik kémiaoktatás. Mindhárom kar hallgatóinak tehát lehetősége nyílik bekapcsolódni alap- vagy alkalmazott kutatási témákba a kémiai tudomány szinte minden területén. Az egyetemen az elmúlt mintegy tíz esztendő során a TDK Tanács korábbi és jelenlegi vezetése a hagyományok megőrzése mellett fokozatosan és céltudatos munkával alakította ki a működés kereteit biztosító szabályzatot és a pénzügyi feltételeket. Ennek értelmében az Egyetem TDK Tanácsa irányító és koordináló szerepet tölt be. Az egyes tanszékeken működő diákköröket Kari TDK Tanács felügyeli.

Az oktatók által meghirdetett témák egyfelől a tanszéki hirdető táblákon, másfelől a TDK honlapon jelennek meg mindenki számára elérhetően. Ugyancsak a honlapon olvasható az évenként novemberben megrendezésre kerülő Intézményi TDK Konferencia felhívása, majd a konferencia programja, a konferencián elért eredmények stb. Az Intézményi TDK Konferencia dolgozatait magában foglaló kiadványt 1997-től minden esztendőben a konferencia megnyitója előtt kezébe veheti diák és tanár résztvevő egyaránt. Ezeken a rendezvényeken a mennyiségi és minőségi mutatókat tekintve a Kémiai és Vegyipari Szekció az egyik legerősebb, amelyben általában 15–30 hallgató számol be kutatási eredményeiről. Az itt bemutatott pályamunkák elbírálása, értékelése az OTDK azonos szekciójában elfogadott rendszer szerint történik. A tagozatok elnökből és két tagból álló bizottsága a dolgozatokról írásban megfogalmazott bírálatok, az előadás és az azt követő vitában való részvétel értékelése alapján dönt arról, hogy a pályamunka az OTDK konferenciára bocsátható vagy nem, és dönt a helyezések sorsáról is.

Összegezés az intézmények elmúlt évtizedbeli TDK tevékenységéről

A diákkörös hallgatók zöme a tudományegyetemeken (ELTE, SZTE, DE, PTE) vagy a mérnöki karokkal is (BME, PE) rendelkező egyetemeken tanul. Sem

ezekben az intézményekben, sem a többi, kémiai kutatásokat is folytató (SZIE, ME, EKF és NYF) nem volt lényeges változás a diákkörök működésében.

Élve a különböző pályázati lehetőségekkel, szinte minden intézményben kidolgoztak tehetséggondozó programokat a diákok tudományos munkába való bekapcsolásának fokozása érdekében. E programokban a TDK népszerűsítése központi célként fogalmazódik meg. Az eszköztárban a már korábban eredményesen folytatott tevékenységi formák is megjelennek: a kutatólaboratóriumok nyílt napokon való bemutatása, szakmai előadások szervezése (időnként a szak-kollégiumokkal összefogásban pl. a társtudományok megismerésére), nyári ösztöndíjak meghirdetése stb.

A TDK-t gondozó oktatók jelentős feladata az évi legalább egy (egyes helyeken tavaszi és őszi turnus is van) kari konferencia megrendezése. Ezek a konferenciákon a munkákat az országos konferenciákhoz hasonló igényességgel értékelik. A dolgozatok bírálatára a szakma neves oktatóit kérik fel, és több helyen ugyanezen bírálók alkotják az előadások zsűrijeit is. A legjobb munkákat I–III. díjjal jutalmazzák, és a rendező karok anyagi helyzetétől függően a helyezések anyagi elismeréssel is járnak. Leggyakrabban pénz-, de néha tárgyjutalmat kapnak a hallgatók.

Ezekből a munkákból jelentős szerepet vállaló oktatókat részletesebben is bemutatjuk:

Az *ELTE TTK* Tudományos Diákkörének elnöke évtizedek óta *Medzihradzsky Kálmán* professor emeritus. A *Pro Scientia* Aranyérem pályázat döntést előkészítő bizottságai közül az „Élettelen természet- és műszaki tudományok” bizottságban a kémikusokat is képviseli. Segítségére és óriási tapasztalatára a kémia TDK vezetői mindig számíthatnak. Ügyvezető elnöke volt a XXVI. OTDK-nak, majd az azt követő két évben a Szakmai Bizottság elnöki tisztét látta el. Az ELTE-n a Kémia TDK-t az 1990-es évek közepéig Dr. Nagy Sándor docens irányította, akit dr. Barkács Katalin adjunktus követett, majd 2003-tól dr. Vass Gábor adjunktus vette át a szakterület vezetését.

Prof. Medzihradzsky Kálmán 2001-ben *Honoris Causa Pro Scientia Aranyérem*-ben részesült, több oktatót pedig *Mestertanár Aranyéremmel* tüntettek ki: dr. Nagy Sándor (1999), dr. Szepes László (2003), dr. Surján Péter (2005) és dr. Iván Béla (2007).

A szakterületi TDK kimagasló egyénisége *Kalaus György*, a *BME Vegyészmérnöki és Biomérnöki Karának* professzora, akinél 1960-as évek végétől folytatnak rendkívül eredményes diákköri tevékenységet a hallgatók. A kari Tudományos Diákköri Tanácsnak (TDT) 1984-ben elnökhelyettese, majd 1993-tól 2005 júliusáig elnöke volt, jelenleg pedig tiszteletbeli elnöke. Tanítványai az országos konferen-

ciókon nyolc első, hat második és három harmadik helyezést értek el. A nyolc első helyezettből ketten a *Pro Scientia Aranyérmét* is elnyerték 1995-ben, ill. 2007-ben. Kalaus György 1990-ben megkapta a *BME TDK munkáért emléklapoktjét*, 1997-ben *Iskolateremtő Mestertanár* kitüntetésben részesült, és elnyerte a *Fáy András Díjat*. 2007-ben *Mestertanár Aranyérem* elismerést kapott. A kari TDT tagjaként ma is aktívan vesz részt a „házi” TDK konferenciák szervezésében. Tagja az Egyetemi Tudományos Diákköri Tanácsnak (ETDT), valamint az OTDT-ben is megbecsülés övezi. A kar jelenlegi TDT elnöke dr. Hórvölgyi Zoltán. Az utóbbi tíz évben többen is *Mestertanár Aranyérem* kitüntetésben részesültek: dr. Fetter József (1999), dr. Réczey Istvánné (1999), dr. Keglevich György (2003), dr. Hórvölgyi Zoltán (2005), dr. Simándi Béla (2007) és dr. Marosi György (2009).

A SZTE Kémiai Tanszékcsoportjában 1993-tól folytatólagosan Dr. Labádi Imre végezte a diákköri munka szervezését, a helyi és az országos konferenciák lebonyolításával kapcsolatos feladatokat. Ő képviselte az egyetemet a szakmai Bizottságban is. Jelentős szerepe volt a Tanszékcsoport és a kolozsvári BBTE, a temesvári TNYE és az újvidéki UE kémiai tanszékeivel létrehozott diákköri kapcsolatok kezdeményezésében, szervezésében. A gyakorlati megvalósításban az oktatók mindegyike, de főként dr. Halász János egyetemi docens közreműködött.

Az elmúlt 10 évben az SZTE Kémiai Tanszékcsoportján belül számos Tudományos műhely alakult ki, melyekben nagy súlyt fektettek a diákokkal való foglalkozásokra, a diákköri munkára, a diákok kutatói karrierjének elindításában. Kiemelkedő tevékenységet folytattak: dr. Dékány Imre egy. tanár, akadémikus, dr. Halász János egy. docens, dr. Kiricsi Imre egy. tanár, dr. Kiss Tamás egy. tanár, dr. Labádi Imre egy. docens, dr. Molnár Árpád egy. tanár, dr. Tombácz Etelka egy. tanár, dr. Visy Csaba egy. tanár. Ők azok, akik a szervezési munkában való részvétel (zsűrizés, bírálatok) mellett a legtöbb hallgatót küldték az országos konferenciákra, s akiknek a diákjai a legtöbb díjazást érték el.

E tevékenység sikerességét mutatja, hogy a 10 év alatt 5 oktató nyerte el a *Mestertanár* oklevelet (dr. Labádi Imre egy. docens – 2001, dr. Kiricsi Imre egy. tanár – 2003, dr. Halász János egy. docens – 2005, dr. Tombácz Etelka egy. tanár – 2007, dr. Dékány Imre egy. tanár, akadémikus – 2009) és 5 hallgató lett *Pro Scientia* díjas (Bíró Tímea – 2001, Urbán Mónika – 2003, Hajdú Angéla – 2007, Janáky Csaba – 2007, Pataj Zoltán – 2009).

A *Pécsi Tudományegyetemről* és jogelődjéről a Janus Pannonius Tudományegyetemről számos oktató vesz részt a zsűrik munkájában. Külön kiemeljük dr. Nagy Géza, dr. Kollár László, dr. Kilár Ferenc és dr. Felinger Attila professzor urakat, akik mindannyian több mint tíz év óta járulnak hozzá bírálói tevékenységükkel az OTDK konferenciák sikeréhez. A Kémiai Intézetből dr. Kollár László (Jánosi

László 2001, Rangits Gábor 2003) és dr. Kunsági-Máté Sándor (Végh Eszter 2005) hallgatói *Pro Scientia Aranyérem* kitüntetésben részesültek. dr. Marek Nándor 1997-ben, dr. Kollár László 2001-ben *Mestertanár Aranyérem* kitüntetésben részesült.

A XXV. OTDK bezárásáig a Szakmai Bizottság elnöke dr. Horváth Attila, a *Pannon Egyetem* egyetemi tanára volt. A Pannon Egyetemen kiemelkedő szerepe volt dr. Bakos Józsefnek is, aki mind a tudományos diákkör szervezésében, mind a hallgatók témavezetésében igen eredményes volt. Tíz éven keresztül töltötte be a Pannon Egyetem Mérnöki Karának TDT elnöki tisztségét, és képviselte az egyetemet az OTDT Kémiai és Vegyipari Szekció Szakmai Bizottságában. Jelentős szerepe volt az évenként megrendezésre kerülő intézményi konferencia bírálati rendszerének kidolgozásában. Sikeres pályázatával is hozzájárult a házi konferenciák feltételeinek javításához. A XXIX. OTDK lezárását követően átadta a feladatkörét Skodáné dr. Földes Rita egyetemi tanárnak.

Az elmúlt tíz évben két veszprémi kémikus kapott *Mestertanár Aranyérmet*: 2001-ben dr. Hajós Péter (korábban a Mérnöki Kar TDT elnöke volt), 2007-ben pedig dr. Speier Gábor. Hallgatóik több országos konferencián kiemelkedő eredményeket értek el, számos, diákkörös hallgatóikkal közösen publikált munkájuk jelent meg.

Ebben az évtizedben a *Debreceni Egyetemen Kémiai Intézetének* a tudományos diákkörét dr. Kathó Ágnes tudományos főmunkatárs irányította, és ő képviselte az intézményt a Szakmai Bizottságban is. 2007-ben a testület preelnökévé, valamint a XXIX. OTDK Kémiai és Vegyipari Szekciójának ügyvezető titkárává választották.

A Debreceni Egyetemen megrendezett konferencia ügyvezető elnöke dr. Zsuga Miklós tanszékvezető egyetemi tanár volt, aki ezt a posztot már 1995-ben, a XXII. OTDK megrendezésekor is betöltötte. Mestertanár cím birtokosa. Számos alkalommal volt zsűritag a helyi és országos konferenciákon, amelyeken tanítványai is szép sikereket értek el.

A TDK mozgalomban kifejtett tevékenységükért a DE kémikusai közül többen kaptak elismerést ebben az időszakban. 2005-ben Prof. Bazsa György OTDT *Arany kitűző*, Prof. Lipták András pedig *Máriás Antal Emlékérem* tulajdonosa lett. Ugyanebben az évben Dr. Várnagy Katalin egyetemi docenst *Mestertanár* kitüntetésben részesítették. Ugyanezt a címet 2009-ben nyerte el Dr. Kathó Ágnes, aki jelenleg a Szakmai Bizottság elnöke.

A *Miskolci Egyetemen* 2001–2009 között 34 olyan TDK-dolgozat született, amelynek témái a kémia határterületeire estek. Közülük kevés jelent meg az OTDK Kémiai és Vegyipari Szekciójában, mert a hallgatók az országos megmé-

rettetéskor előnyben részesítik a szakterületükhöz közelebb eső rendezvényeket. Az egyetemen ugyanis egészen a közelmúltig nem folyt vegyész vagy kémia szakos képzés. Az utóbbi években azonban vegyipari technológiai szakirányos képzés indult el mind BSc, mind MSc szinten, ami pozitív irányú változás reményét kelti.

A Miskolci Egyetemet nyugdíjazásáig dr. Emmer János egyetemi docens képviselte a Szakmai Bizottságban. Feladatait 2010-ben dr. Lakatos János egyetemi docens vette át, aki bírálóként, zsűritagként már korábban is sok segítséget nyújtott a konferenciák során.

A *Szent István Egyetem* által rendezett XXV. OTDK ügyvezető elnöke, dr. Heltai György tanszékvezető egyetemi tanár a gödöllői konferenciát követő két évben a Szakmai Bizottság elnöki tisztét látta el. Két éve átadta bizottsági helyét Mészárosné dr. Bálint Ágnesnek, de bírálóként, zsűritagként ma is aktívan támogatja az országos rendezvények lebonyolítását.

A *Nyíregyházi Főiskola* képviselője a Szakmai Bizottságban Sarka Lajos adjunktus, de zsűritagként igen sok segítséget nyújt Hargitainé dr. Tóth Ágnes is, aki évekig intézményi TDK-elnök és eredményes témavezető is volt.

Az egri *Eszterházy Károly Főiskolát* Dr. Murányi Zoltán főiskolai tanár képviseli a Szakmai Bizottságban. Dr. Kiss Attila főiskolai tanárral együtt rendszeresen közreműködik zsűritagként az országos konferenciákon. Hallgatóik főként analitikai tárgyú dolgozatokkal szerepelnek az országos konferenciákon.

A Szakmai Bizottság állandó meghívottja dr. Jedlovsky Pál főiskolai tanár (EKF), aki tanácskozái jogkörrel képviseli a Pro Scientia Társaságot.

Horváth Attila–Kathó Ágnes

KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI SZEKCIÓ

A Közgazdaságtudományi Szekció mára az OTDK konferenciasorozatának második legnépesebb szekciójává vált. Ehhez azonban hosszú utat kellett bejárnia. A történet négy jelentősebb szakaszra tagolható:

1. A kezdetek (1955–1967): a közgazdász dolgozatokat a Társadalom- és Természettudományi Szekció keretében mutatták be (II–VIII. OTDK)
2. Önállósodás (1970–1972): Marxizmus–Leninizmus és Közgazdaságtudományi Szekció (IX–X. OTDK)
3. Útkeresés: növekedés, hullámváz, fejlődés, konszolidáció (1973–2001): Közgazdaságtudományi Szekció (XI–XXV. OTDK)
4. Érett korszak (2003–2011): Közgazdaságtudományi Szekció (XXVI–XXIX. OTDK)

Tekintsük át részletesen ezeket a periódusokat!

A kezdetek (1955–1967)

A közgazdász diáktudományosság lényegében Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem „belügyeként” indult: a közgazdaság-tudományi diákkörök szervezése az ország sokáig egyetlen közgazdasági egyetemén, a „Közgázson” kezdődött, előzményeit pedig a szakkörök jelentették.

A diákköri mozgalom beindulása után nyomozva az OTDK konferenciasorozatának kezdetét (1955) megelőző múltba kell visszatekintenünk. Az első egyetemi dokumentum ezzel kapcsolatban 1954-ből való. Ekkor a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem egyetemi tanácsa foglalkozott a „Tudományos Diákkör” munkájával. Innen származik a TDK akkori (első?) definíciója: „A Tudományos Diákkörök feladata az, hogy az egyetem magasabb évfolyamú hallgatói részére lehetőséget nyújtson a tudományos munkában való elmélyülésre, a tudományos munkamódszerek (kutatás, adatgyűjtés, rendszerezés, feldolgozás) elsajátítására, – a hallgató érdeklődési körének megfelelő szaktudomány alaposabb megismerésére, szakdolgozatok, tanulmányok készítésére. E munka fő eszközei: a szaktudomány tanszékeinek rendszeres és állandó segítsége a gyakorlati életben végzett kutatómunka, a gyakorlati élet megismerése és a hallgatók kollektív együttműködése, megbeszélések, viták rendezése. A tudományos diákkörökben való részvétel célja az, hogy a tanulmányukban jó előmenetelt tanúsító diákokban a tudomány iránti érdeklődést felkeltse, tehetségüket fejlessze, s a ki-

magasló tehetségű hallgatóknak különös segítséget nyújtson tudományos káderré nevelésük érdekében.”

Az egyetemi diákköri mozgalom fogadtatása nem volt azonban felhőtlenül kedvező: „A körök tevékenysége...ez ideig csak kezdeti eredményekhez vezetett... Összehasonlítva azzal az idővel, amikor az egyetemen még szakkörök működtek, visszaesést kell megállapítani.” A jelenség okát abban látták, hogy míg a szakkörök a tanszéki tevékenységhez, kutatáshoz kapcsolódtak, addig a diákkörök esetében ez nem így volt.

Érdemes megemlíteni, hogy ebben az időben a TDK munkáját szervező iroda irányította, a következő felállásban: a tanárfelelős, a titkár, a DISZ-megbízott, a propagandista és a külső kapcsolatok felelőse. 1954-ben az egyetemen 9 diákkör szerveződött meg, amelyek közül azonban mindössze négy működött többé-kevésbé aktívan: két politikai gazdaságtani, a statisztikai és a pénzügyi. A többi kör (marxizmus-leninizmus, számvitel, népgazdaság tervezése, ipargazdaságtan, kereskedelem gazdaságtan) inkább csak névlegesen létezett. Figyelemre méltó, hogy a működő négy körből kettőnek volt csak ideológiai jellege (PG), a másik kettő egyértelműen szakmai irányultságú volt. S nem kevésbé érdekes, hogy az ország első deklaráltan marxista egyetemén a marxizmus-leninizmus tudományos diákkörben fennállása egy éve alatt „semmi munka nem folyt”.

Az Oktatásügyi Minisztérium felhívására a budapesti egyetemek részvételével rendezték meg az első („fővárosi”) TDK konferenciát 1954 áprilisában. Az MKKE politikai gazdaságtan és statisztika dolgozattal képviseltette magát a mintegy 70 főt felvonultató rendezvényen. A konferencia megrendezése kezdeti sikernek volt tekinthető. „A dolgozatok színvonalasak voltak, megütötték azt a jó mértéket, amit az ilyen munkától elvárhatunk, a viták pedig igen élénkek voltak, összességében mégsem érte el a kívánt eredményt” – olvashatjuk a korabeli értékelést. Ezzel együtt a budapesti konferencia joggal tekinthető a következő évben megrendezett első országos seregszemle főpróbájának.

Az 1950-es évek konferenciáiról igen kevés információval rendelkezünk. Az 1955-ben Budapesten megrendezett I. OTDK-n a beérkezett több mint 100 dolgozatot 19 szakkonferenciában (tulajdonképpeni szekcióban) tárgyalták. Az eseményről készült jelentésben kiemelték, hogy a közgazdaság-tudományi egyetem hallgatói „napjaink aktuális kérdéseivel” foglalkoztak. Külön kiemelték Csordás Mihály: „A piaci és termelési kapcsolatok szerepe és helye a munkás-paraszt szövetség megszilárdításában a mezőgazdaság szocialista átszervezésében” című dolgozatának fontosságát.

Bár a következő három országos konferenciáról (és azok közgazdász vonatkozásairól) alig tudunk valamit, az egyetemi iratanyagból kitűnik, hogy az MKKE

vezetése igen magas szinten foglalkozott a diákkörök helyzetével, munkájával: László Imre rektorhelyettes és Pach Zsigmond Pál tevékenységét kell itt kiemel-nünk. A tudományos diákkörökkel kapcsolatos polémia arról folyt – előrevetítve számos későbbi vitakérdést –, hogy a TDK mozgalom hogyan kapcsolódjék az oktatók tanszéki, illetve a hallgatók tanulmányi munkájához. 1958-ban az egye-temi tanács számára készült előterjesztés szerint „közvetlenül a szemináriumok-tól kell a tudományos diákmunkának kinőnie...” A szemináriumvezető feladata, hogy a jó képességű – lehetőleg munkás-paraszt származású – hallgatókat segítse: konzultáljon velük, a kutatáshoz adjon útmutatást, irányítást. A hallgatói tudo-mányos munkát érdemesnek tartották összekapcsolni az ekkor visszaállított egye-temi doktori fokozattal: a TDK-dolgozat mintegy lépcsőfok lehet annak meg-szerzéséhez. Az előterjesztés szerint kis létszámú körök szervezése lenne kívána-tos. Ahogy korábban a DISZ, most ebben az időben a KISZ bevonását tartották természetesnek, ez a részvétel azonban inkább csak a szervezésre, a működéssel kapcsolatos adminisztratív munkákra korlátozódott.

1959-ben az egyetemi diákkörök szervezése szinte ugyanott tartott, ahol fél évtizeddel korábban: 8 tanszék – a Nemzetközi Gazdasági és Politikai Ismeretek Tanszék, a Szocialista Pénzügy és Hitelrendszer Tanszék, a Gazdaságtörténeti Tanszék, a Belkereskedelmi Tanszék, a Külkereskedelmi Tanszék, az Ipargazda-ságtan Tanszék, a Számvitel Tanszék, és Statisztika Tanszék – tervezte tudomá-nyos diákköri munka indítását. Összesen 16-20 dolgozat leadását várták. Az Egyetemi Tanács 1960-ban hozott határozatot arról, hogy Pach Zsigmond Pál „kísérje figyelemmel a diákkörök munkáját, adjon irányítást és útmutatást” a mozgalomban résztvevő oktatóknak. A következő évben Pach elnökletével bi-zottság alakult a témajavaslatok összeállítására. A felsorolt tanszékeken kívül té-majavaslatot adott még a Filozófia, a Tudományos Szocializmus, valamint az Agrárgazdaságtan Tanszék is. A témajegyzéken végigtekintve a szocializmus ko-rabeli időszakának aktuális gazdasági, gazdaságpolitikai, politikai és történeti kér-déseivel találkozunk: a két világrendszer viszonya, helyzete, a militarizmus újjáé-ledése, a harmadik világ kérdései, a szocializmus építése, a hazai egyházpolitika és az 1945–48 közötti magyar gazdaságtörténet.

Az 1962-ben a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen megrendezett V. OTDK Társadalom- és Természettudományi Szekciójáról állnak rendelkezé-sünkre az első érdemi források. A közgazdaság-tudományi tagozat mind a 7 dol-gozatát az MKKE hallgatói mutatták be 3 ülésen – érdekes talán megemlíteni, hogy köztük volt Csáki Csaba, az MKKE későbbi rektora, akadémikus. A legna-gyobb visszhangot kiváltó dolgozat Moingl István „A munkaerővándorlás okai és annak szociológiai vonatkozásai” című dolgozata volt, amelyért miniszteri juta-

lomban részesült. Nyilas József professzor a konferenciáról írott értékelésében fontosnak tartotta hangsúlyozni, hogy a „marxista közgazdaság-tudományoknak talán a legaktuálisabb problémáit”, alkalmazási területeit jelentő témák szerepeltek a tagozat ülésein. A dolgozatokat mai szemmel vizsgálva azonban fontos kiemelni, hogy azokban már ott voltak a matematikai módszerek alkalmazásai, a szociológiai vizsgálatok vagy a keresletkutatás (marketing) új módszerei. Az élénk vitáktól kísért üléseken nemcsak hallgatók és oktatók, hanem külső, vállalati szakemberek is részt vettek.

Az MKKE hallgatóinak szereplését egyébként imponálónak értékelték: a dolgozatok felépítése, szerkezete jó volt és „talpraesetten, jól megfogalmazva adták elő mondanivalójukat”. Nyilas véleménye szerint az egy miniszteri dicséret nem reprezentálta megfelelően a budapesti közgazdász hallgatóinak munkáját.

Az MKKE hallgatóinak az országos megmérettetésen való sikeres szereplése ellenére a „*Közgazdász*” c. egyetemi lap hasábjain arról bontakozott ki vita, hogy miért nem működik megfelelően az egyetemi tudományos diákkör. A vita egyik főszereplője, a későbbi a rektori láncot viselő Berend T. Iván volt, aki még az 1960-as évek elején is úgy találta, a TDK színvonala még nem éri el az 1949/51. évi gazdaságtörténeti szekciókét. A KISZ-nek a szervezésben vállalt szerepét nem vitatva rámutatott: „a tanszékek felelősségét és szerepét a diákköri munka sikerében nem lehet elégszer hangsúlyozni.”

A VI. OTDK Társadalom- és Természettudományi Szekcióját 1967-ben Szegeden rendezték. Az erről a konferenciáról rendelkezésünkre álló források alkalmat adnak a tanácskozás szerkezetének áttekintésére. A társadalomtudományi és természettudományi szekción belül alszekciókat, azokon belül pedig szakcsoportokat szerveztek. A társadalomtudományi tudományterület állam- és jogtudományi, bölcsész és közgazdaságtudományi alszekciókra tagozódott. A közgazdaságtudományi alszekción belül pedig világgazdaságtani, ipargazdaságtani és agrárgazdaságtani szakcsoportok alakultak. A legmagasabb pályadíjakon a részt vevő 9 intézmény 5 hallgatója osztozott.

1965-ben a VII. OTDK Társadalomtudományi és Természettudományi Szekcióját az ELTE rendezte. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem vezetésének – élén a korábbi TDK-felelős Pach Zsigmond Pállal, aki 1963–1967 között az egyetem rektora – sikerült elérnie, hogy a többi alszekcióval szemben a Közgazdaságtudományi Alszekció ülései ne az ELTE-n legyenek. Indoklásában a következőket írta: „Az Országos Diákköri Konferenciák elmúlt évi tapasztalatai azt mutatják, hogy a közgazdasági témájú előadások viszonylag önálló területet képeznek a társadalomtudományi témák között, és hogy azokat beolvasztani más társadalomtudományi témájú körök programjába a legtöbb esetben célszerűtlen

volna. A felszabadulás 20. évfordulója alkalmából rendezendő tudományos diákköri konferencián annál indokoltabb külön közgazdaság-tudományi alszekció megrendezése, mert lehet számítani arra, hogy az elmúlt években megszervezett közgazdasági szakfőiskoláknak, esetleg más felsőfokú technikumok üzemgazdasági tagozatainak a hallgatói is benyújtanak közgazdasági témájú előadásra alkalmas dolgozatokat.” Így lett első ízben az MKKE a rangos rendezvény egy alszekciójának a házigazdája.

A közgazdaság-tudományi alszekción belül három tagozat alakult, ahol a magyar népgazdaság fejlődésének problémáit, a gazdasági számítások módszertani kérdéseit, valamint a világgazdaság és a külkereskedelem kérdéseit tárgyalták, tekintélyes vitavezetők irányításával. A VII. OTDK-n közgazdaság-tudományi területről 49 dolgozat szerepelt. (Ez a dolgozatszám az akkori jogtudományi, agrár-, illetve orvostudományi dolgozatokkal azonos nagyságrendet képviselt.)

A tagozatok elnevezéséből is érzékelhető a dolgozatok témaválasztásában egyre inkább tetten érhető ideológiamentesség.

Az 1967-es *VIII. OTDK* Társadalomtudományi és Természettudományi Szekciójának teljes konferenciasorozatát már a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rendezte.

Önállósodás (1970–1972)

A diákkörök növekedése a 70-es évek fordulójára érkezett el odáig, hogy a korábbi társadalomtudományi alszekciók önálló szekciókká kezdtek differenciálódni. Az egységes társadalomtudományi szekcióból először a közgazdaság-tudomány vált ki 1969–70-ben, azonban egyfajta „ideológiai pórázon” önállósult, mégpedig „Marxizmus–Leninizmus és Közgazdaságtudományi Szekció”-ként.

Az 1970-es évtized nyitánya azonban a közgazdász diáktudományosságnak egy sajátos új lendületet ad: a Rajk László Szakkollégium megalakulásával kibontakozó szakkollégiumi mozgalom* nemcsak új intézményi kereteket teremt, hanem motivációs töltetet is. A tudományos diákkörben való aktív részvétel a szakkollégisták önkéntes kötelezettségvállalása (ez egyben a szakkollégiumi tagokkal szemben alapvető elvárás is volt). A szakkollégiumokban folyó szakmai-tudományos munka még túl is mutatott a TDK-n: a szakkollégiumi kurzusok

* A 80-as évek végére csak a Közgázon már öt szakkollégium működik: a Rajk mellett a Széchenyi (SZISZ), a Társadalomelméleti (TEK), az Egyetemi Vállalkozási Kollégium (EVK) és a Heller. A mozgalom mára országossá duzzadva mintegy 70 szakkollégiumot számlál – és lényegében minden diszciplináris területre kiterjed.

valódi közös szakmai munkát jelentettek, a kurzusmunka mellett a szakkollégisták maguk szervezte speciális előadásokat hallgattak, s még egy további idegen nyelvet tanultak. A szakkollégiumok féléves-éves beszámoló rendszereket alakítottak ki, a szakkollégisták kurzusokhoz kapcsolódó kutatásaik eredményét dolgozatban foglalták össze, amelyeket gyakran TDK-dolgozatokká fejlesztettek tovább. A szakkollégiumok TDK mozgalmat megtermékenyítő hatására jellemző adat, hogy a 70-es, 80-as években az intézményi (MKKE) TDK konferencián megvédett dolgozatok kb. 40%-a Rajk Szakkollégiumból került ki, a díjazottak körében ezt meghaladó reprezentációval.

A IX. OTDK önállósult és „Marxizmus–Leninizmus és Közgazdaságtudományi”-ra átkeresztelt szekcióját 1970-ben ismételten az MKKE-n rendezték. 16 intézményből (az egyetemek mellett a főiskolák, sőt felsőfokú technikumok hallgatói is szerepeltek) 90 dolgozatot választottak ki, amelyből a Közgáz hallgatói összességében 50 dolgozattal részesedtek. Ezzel a dolgozatszámmal az MKKE az OTDK rangsorában az előkelő 5. helyen szerezte meg: csak a három nagy tudományegyetem és a Műegyetem előzte meg.

A tanácskozás újdonsága az idegen nyelvű szekció, amelyen 12 dolgozatot mutattak be, valamennyit az MKKE hallgatói nyújtották be. Az idegen nyelvű alszekciójában angol, orosz, német és francia nyelven folyt a tanácskozás.

Az alszekciók a következők voltak:

1. makroökonómiai, 2. mikroökonómiai, 3. lakás- és közlekedéspolitikai

A konferencián 40 díjból 23-at az MKKE hallgatói vittek el. A pályamunkák magas színvonalára jellemző, hogy Móczár József, a szervező bizottság elnöke a következőket írta: „több olyan dolgozat is született, amelyek színvonalukat tekintve egy doktori disszertáció magvát képezhetik”.

A X. jubileumi OTDK Marxizmus–Leninizmus és Közgazdaságtudományi Szekcióját a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen rendezték – a kor szellemének megfelelően – a forradalmi ifjúsági napok rendezvénysorozatba illesztve. A 9 alszekcióból 5 ideológiai jellegű volt és 4 jutott a közgazdasági tudományokra: a makroökonómiai és a legjelentősebb népgazdasági ágaknak megfelelő három mikroökonómiai (1. élelmiszer-gazdaság, vízgazdálkodás, 2. ipar, építőipar, 3. közlekedés, bel- és külkereskedelem). A közgazdász alszekciókban 61 dolgozatot vitattak meg.

Útkeresés: növekedés, hullámváz, fejlődés, konszolidáció (1973–2001)

A XI. OTDK hozta meg a szakterület teljes önállóságát: a Zalaegerszegeen megrendezett konferencia viseli először a Közgazdaságtudományi Szekció elne-

vezést. Sajnálatosan a konferenciával kapcsolatos érdemi adatokra nem leltünk*. A hetvenes évek elejének kétségtelenül fontos újdonsága, hogy az akkor alakult új főiskolák – Külkereskedelmi, Kereskedelmi és Vendéglátóipari, Pénzügyi és Számviteli – bekapcsolódtak a TDK mozgalomba.

A *XII. konferencia* házigazdája 1975-ben ismét az MKKE volt. A résztvevő intézmények száma némiképp csökkent, az alszekciók felosztása azonban differenciáltabb lett. Az alszekcióban 125 dolgozatot tárgyaltak. Az elnyert díjak tekintetében az MKKE dominált: az egy tucat fődíj felét vitték el hallgatói.

A *XIII. OTDK Közgazdasági Szekció* üléseit 1977-ben Pécsen tartották. A mecseki városban már az évtized elején indult el közgazdasági képzés (majd hamarosan szakkollégium is alakult), a konferencia pécsi megszervezése az itt kibontakozó közgazdászképzés minőségének elismerése is volt. A közgazdaságtudományi szekció 9 alszekciójában 119 előadás hangzott el. A legsikeresebb szereplő, 3 fődíjjal Steier József (MKKE) volt. A legeredményesebb intézménynek járó Széchenyi vándordíjat az MKKE kapta meg.

Sajnos ismételtén keveset tudunk a budapesti Külkereskedelmi Főiskolán 1979-ben megrendezésre került *XIV.* és azt követő 1981. évi *XV. konferenciákról*. Annyi bizonyosnak látszik, alapvető változások a korábbi évekhez képest nem történtek.

Jobb helyzetben vagyunk az 1983-ban ismét Pécsre visszatérő *XVI. OTDK Közgazdaságtudományi Szekciójának* bemutatásakor. A szekción belül 14 alszekcióban (elméleti gazdaságtörténet, gazdaságirányítás I., gazdaságirányítás II., kül-gazdaság, marketing, készletgazdálkodás, vállalati gazdálkodás I., vállalati gazdálkodás II., szervezet, szervezés, mezőgazdaság I., mezőgazdaság II., idegenforgalom és vendéglátás, infrastruktúra, világ-gazdaság) folyt a tanácskozás.

Tizenkét felsőoktatási intézményből 173 dolgozatot mutattak be. A dolgozatok számában az 1981. évi 196-hoz képest visszaesés következett be. A témaválasztás az aktuális elméleti és gyakorlati kérdésekre esett, ahogy ez már megszokottá vált ebben a szekcióban. Több kiemelkedő, sőt hasznosításra érdemes mű is született. A díjazás megszüntetése előnyösen befolyásolta a szóbeli szereplést és vitakészséget.

Az alszekciók látogatottsága ugyanakkor – és ez sajnos eltér a korábbi évek tapasztalatától – igen alacsony volt.

* Érdekes adat ugyanakkor, hogy a Közgáz 1973-as intézményi konferenciájának említésre méltó fejleménye: a munka és egyetemi tanulmányaik mellett két esti tagozatos hallgató vállalkozott tudományos diákköri dolgozat megírására.

A XVII. OTDK megrendezését a Kereskedelmi és Vendéglátóipari Főiskola vállalta 1985-ben.

A példás szervezés ellenére kevés dolgozat (157) érkezett be és 12-re csökkent a résztvevő intézmények száma is. Kevesebb alszekciót is szerveztek (11), mint az előző konferenciák. A vitaulések látogatottsága szintén elmaradt a várttól.

A XVIII. OTDK Közgazdaságtudományi Szekcióüléseit 1987-ben ismét a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen rendezték; hasonló részvétellel, mint az előzőt. A konferenciára 10 intézményből 160 dolgozatot küldtek, a pályamunkákat 11 szekcióban vitatták meg (világgazdaság-külgazdaság, a gazdaság társadalmi helyzete, vezetés-szervezés, vállalkozás-verseny-hatékonyság, műszaki gazdaságtan, idegenforgalom-vendéglátás, üzemgazdaságtan, pénzügy, belkereskedelem-marketing, makrogazdaságtan, agrár). Máriás Antal TDK-felelős szerint „az előadások színvonalasabbak voltak, mint a dolgozatok.” A konferencia egyik legizgalmasabb újdonsága a főiskolák előretörése volt, ami a beadott dolgozatok intézményenkénti megoszlását illeti. A legtöbb dolgozatot a PSZF-ről (51) és a KVF-ről (35) mutatták be, a rendező (és a korábbi konferenciákon domináns szerepet játszó) MKKE a maga 31 dolgozatával a harmadik helyre szorult.

A rendszerváltoztatás előtti utolsó, XIX. OTDK 1989-ben volt a Külkereskedelmi Főiskolán. Az érdeklődés csökkenése talán valamelyest tulajdonítható a hazánkban akkor zajló politikai eseményeknek is. Inkább a korszakot, semmint az intézményt jellemző tényként kell értékelnünk, hogy az MKKE az országos konferencia előtt szűk 3 hónappal még egyetlen dolgozattal sem nevezett be. Izgalmas – és talán az országban alakuló változásoktól, az akkori szakmai közérdeklődéstől sem független – fejlemény a politológia és a filozófia felbukkanása a közgazdaság-tudományi szekció témajegyzékében, bár végül alszekció nem alakult ezeken a tudományterületeken.

A rendszerváltoztatás utáni első, sorrendben pedig XX. OTDK-t a Pénzügyi és Számviteli Főiskola salgótarjáni intézete rendezte 1991-ben. Ekkor már érezhető volt a változás, amit jól tükröztek a dolgozatok témái, illetve az alszekciók tematikus bontása (világgazdaság, közgazdaságtan-gazdaságpolitika, pénzügy, marketing-kereskedelem, tulajdonreform-privatizáció, vállalatgazdaság és információ rendszere, mezőgazdaság-élelmiszer-gazdaság, környezetgazdaság-gazdaságföldrajz, statisztikai és számítástechnikai módszerek, emberi erőforrás). Kilenc résztvevő intézményből összesen 122 dolgozat érkezett.

További növekedés jellemezte a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Karán 1993-ban megrendezett XXI. konferenciát. Erre 12 felsőoktatási intézmény 160 dolgozatot küldött be, amelyet 15 szekcióban tárgyaltak. Kiemelkedő volt az érdeklődés a két világgazdasági szekció iránt, csupán ebben a témakörben 24

dolgozat érkezett. A pénzügyi szekcióban is hasonló aktivitást figyelhettünk meg. Külön témakör volt a magyar külgazdaság, valamint a vállalkozás. Veress József „gyorsjelentésében” a következő értékelést adta: csökkenőben a zsűrin belüli intézményi lobbí, a BKE* hallgatói profiknak bizonyultak a megmérettetésben, amit bizonyít, hogy a kiemelt első díjat is az egyetem hozta el: „Persze az OTDK is olyan mint a Sajtófotó '93 vagy World Press '93 kiállítás. Nagyon sok jó képet állítunk ki, de nem minden jó kép kerül oda. (Nem mindenki él az OTDK lehetőségeivel, és a bírálatokban még sok a szubjektív elem.)”

A XXII. OTDK közgazdaság-tudományi szekcióüléseire 1995-ben újra Pécssett került sor. A szekció „megizmosodása”, az érdeklődés tovább folytatódott: a benyújtott 210 dolgozatot 18 alszekcióban tárgyalták. A konferencián 6 egyetem, 8 főiskola és 2 kutatóintézet képviseltette magát kisebb-nagyobb delegációval. A már „megszokott” témakörökön kívül az alábbi új alszekciókat szervezték: gazdaságpolitika, közép-európai gazdasági együttműködés, nonprofit, monetáris politika, tőke- és pénzpiac, bankszféra, vezetés és szervezés, stratégiai menedzsment, termelésmenedzsment, számvitel-controlling. A tagozatok struktúrája izgalmas lenyomata a magyar gazdaságban zajló átalakulásnak, változásoknak, olyan fontos új témák jelentek meg, amelyek a napi gazdálkodás és menedzsment szintjén is aktuálisak és jelentősek voltak. Figyelemre méltó a regionalitás témakörének felbukkanása is.

A BKE belső lapjában, a *Közgazdaság*-ban megjelent értékelés szerint „az utóbbi évek egyik legszínvonalasabban szervezett diákkonferenciáját” rendezték meg Pécssett. A közgazdasági felsőoktatás sokszínűvé válásából következő változás sem kerülte el a cikkíró figyelmét: „Vannak még lelkes, valóban színvonalas tudományos tevékenységet folytatni akaró egyetemi hallgatók. Nem sokan vannak. Vannak még oktatók, akik számára fontos a tehetséges hallgatók kiválasztása és a velük való foglalkozás. Nem sokan vannak.

A következetes és színvonalas hallgatói tudományos tevékenység legfontosabb bástyái továbbra is a szakkollégiumok. A magyarországi felsőfokú gazdasági képzésből egyre több intézmény veszi ki részét. Az oktatott tananyagok, az oktatók, valamint a képzés színvonala nagyon egyenetlen.

A Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem – egyelőre még – a felsőfokú gazdasági képzés vezető intézménye. A vezető szerep azonban nem tartható meg anélkül, hogy ne tennénk ennek érdekében. És végül: A hallgatói tudományos közélet olyan, amilyen a közgazdász társadalomra jellemző tudományos közélet.”

* A Közgáz (MKKE) neve a rendszerváltás után Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemre (BKE) változott

A „vátieszi” gondolatok valóra válását jelzi, hogy a következő *XXIII. konferencián* 1997-ben – amelyet több mint 30 szponzort mozgósítva rendezett meg a Kereskedelmi, Vendéglátóipari és Idegenforgalmi Főiskola – a BKE már csak egy a sok résztvevő intézmény közül. Az OTDK közgazdaság-tudományi szekciójában 25 intézmény vett részt. A határon túli magyarság felé fordulásként lehet értékelni, hogy az universitások között találjuk a Kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetemet.

A konferenciára összesen 217 dolgozat érkezett, legtöbb a Külkereskedelmi Főiskoláról (39) és Pénzügyi és Számviteli Főiskola zalaegerszegi intézményéből (22). A BKE-ről és JPTE*-ről egyaránt 17-17 dolgozatot küldtek.

A 15 alszekció (tagozat) címei között ismét felbukkan néhány aktuális új téma is, így a minőségbiztosítás-TQM, a térségfejlesztés-környezetgazdálkodás, valamint a gazdasági folyamatok. Ugyanakkor – jóllehet a gazdaságtörténet, gazdaságsszociológia és gazdaságpszichológia a felhívásban még szerepelt –, ezekről a területekről nem készült pályamunka. A szekcióról készült beszámoló a rendkívül igényes és színvonalas munkát, illetve a jó szervezést, a konferencia jó légkörét emelte ki.

1999-ben a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kara rendezte a *XXIV. OTDK Közgazdaságtudományi Szekcióját*. Mind a résztvevő intézmények (31), mind pedig a beküldött dolgozatok száma (254) nőtt az előző ülésszakhoz képest. Először köszönthettünk a szekció résztvevői között egyházi intézményt, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemet. A legtöbb dolgozatot a BKE-ről, a GATE-GTK-ról és a győri Széchenyi István Főiskoláról küldték be. A 254 dolgozathoz 54 ért el helyezést, a díjak bruttó összege 1,6 millió Ft-ot tett ki.

A konferencia értékeléséről álljon itt Veress Józsefnek, a szakmai bizottság elnökének néhány gondolata:

„Újítottunk két tekintetben is. Először is a szakmai bizottság szavazott – az előterjesztéseket az elnök tette –, hogy az ajánlott körből kik legyenek opponensek és zsűritagok. Ez a kohéziót növelte, csökkentette az ilyenkor szokásos sűrűlódásokat. A legtöbb szavazatot elérők kaptak felkérést. Újítottunk abban is, hogy – kevés kivételtől eltekintve – egy tagozat dolgozatait ugyanaz a két opponens bírálta. Összességében kezelhetőek voltak a problémás esetek...”

Az értékelésből kitűnt, hogy azok a dolgozatok voltak értékesek és így sikeresek is, amelyek a tudásvágy, a kíváncsiság, és nem a penzum kényszere szült. Mivel az opponensek és a zsűrik teljes keresztmetszetben ismerték a munkákat,

* Janus Pannonius Tudományegyetem (Pécs)

bizonyíthatóvá vált a sejtés: a dolgozatok jelentős részét egyes intézmények »ön-marketing« kényszere szülte, inkább tanári, mint diákambíciók adták a muníciót, ami természetesen visszaütött. A hallgatók irodalom-felhasználása hagyott kívánni valót maga után. A mennyiségi szemlélet ezúttal – szintén csupán egyes intézményeknél – csődöt mondott. Nem örülök annak, hogy a diákok csekély érdeklődést mutatnak egymás dolgozatai iránt. A szekció pozitívumai azonban lényegesen túlszárnyalják a negatívumokat. Igen tehetséges hallgatók sora bizonyított. A BKE diákjai mellett mindenképpen említést kell tennünk arról, hogy igen sikeresek voltak ez alkalommal – többek között – a SZIF és a GATE képviselői. A gazdasági, kereskedelmi felsőoktatás széles palettáját mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a »nagyok« közül – az előbb említetteken kívül a JPTE, a ME, a KLTE, a JATE, a KKF stb. – mindenki bizonyított.”

A XXV. OTDK Közgazdaságtudományi Szekcióját 2001-ben a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kara rendezte. Gálik Mihály szakmai bizottsági elnök tájékoztatása szerint az ülásszakra 261 dolgozat érkezett, amelyből 220-at olvastak fel. A tagozatok száma is jelentősen nőtt, 24 szekcióban folyt a vita. Újdonság volt az integráció, globalizáció, a turizmus és a gazdaságtörténet tagozat megalakítása. 64 díjon 78 fő osztozott.

E periódus összegzéseként néhány jellemzőt emelhetünk ki:

- számszerű adatokat tekintve: a résztvevő intézmények száma 10-ről 31-re, a dolgozatok száma pedig 125-ről 254-re, a tagozatok száma 9-ről 24-re növekszik a periódus elejétől a végére,
- a 80-as évek második fele némi megtorpanást, elbizonytalanodást tükröz a szekció fejlődésében, leképezve a gazdaságban (és a társadalomban) akkorra felhalmozódó nehézségeket, ellentmondásokat és azoknak a politikai rendszerre kivetülő következményeit. A társadalmi-gazdasági változások 1990 után az addig lefelé tartó trendeket újra fejlődési pályára igazítják,
- a periódusban rendkívül izgalmasan rendeződik át a szekció tagozati struktúrája, kifinomult érzékenységgel reagálva mind a gazdaságban, mind a tudományterületen bekövetkező változásokra, fejlődési trendekre.

A periódus végére a Közgazdaságtudományi az OTDK konferenciasorozatának erős középszekciója lett.

Érett korszak (2003–2011)

2003-tól tovább folytatódik a tagozatok differenciálódása és a résztvevő intézmények számának növekedése – a közgazdaság-tudományi lassan az OTDK konferenciasorozatának egyik legnagyobb szekciójává válik.

A XXVI. OTDK Közgazdaságtudományi Szekcióját 2003-ban Gyöngyösön a Szent István Egyetem Gazdálkodási és Mezőgazdasági Főiskolai Kara rendezte. Az ügyvezető elnök Dinya László*, az ügyvezető titkár Tóth Zoltán.

A szekcióra minden korábbi „csúcsot” megdöntve 34 intézményből 357 dolgozatot neveztek, amelyből végül 366 hallgató 27 tagozatban összesen 317-et mutatott be. Ezzel a közgazdaság-tudományi a „300-asok klubja” tagjaként a második legnagyobb szekcióvá vált.

A mintegy egynegyedével megnőtt dolgozatszám ugyanakkor – a résztvevők egybehangzó véleménye alapján – nem jelentett minőségbeli visszaesést, „hígulást”. Majdnem mindegyik szekcióban beszámoltak ugyan arról, hogy voltak súlytalan, az OTDK mércéjét el nem érő benevezett dolgozatok, ez azonban korábban is észlelt jelenség volt, és összességében nem okozott általános minőségi visszaesést. A konferencia szakbizottsági értékelése ugyanakkor rámutatott: célszerű lenne nagyobb hangsúlyt fektetni az intézményi kiválasztásnál és a nevezésnél az abszolút minőségi szűrők alkalmazására (hivatkozás, forráskezelés, bibliográfia stb.), annál is inkább, mert az általános színvonal-emelkedés trendje tükrében a súlytalan dolgozatok mind nagyobb kontraszttal „lógnak ki” a mézőnyból.

A megnövekedett dolgozatszám mellett egy másik érzékelhető pozitív trend volt az felsőoktatási intézmények közötti erőviszonyok kiegyenlítődése: korábban egy-egy intézmény hegemon szerepet játszott az OTDK-n, ezen a konferencián inkább bizonyos kutatóműhelyek, kiemelkedő személyiségek körül voltak kitapintható „sűrűsödési pontok”, az intézmények között azonban egyre kiegyenlítettebbé vált a verseny. Erre utalt, hogy az I. helyezések 14, az összes díjak 25 intézmény között oszlottak meg. Öröndetes a főiskolai tudományos műhelyek előretörése, 6 főiskolai kar hallgatói összesen 16 díjat (köztük öt I. helyezést) érdemeltek ki.

Az OTDK munkáját a szakmai sokoldalúság, sokszínűség jellemezte. A szekcióban három új tagozat született (logisztika, controlling, infokommunikáció). A benyújtott dolgozatok az egyes tagozatokon belül is jól tükrözték az egyes diszciplináris részterületek aktuális fejlődési irányait. A tagozati bíráló bizottságok értékelése szerint igen sok volt az önálló kutatásra alapozott, komoly szakmai

* Érdekesség: Dinya László így ügyvezető elnökként „duplázott”, hiszen két esztendővel azelőtt a Szegeden rendezett konferenciának is ő volt az ügyvezető elnöke.

hozzáadott értékkel bíró dolgozat, amelyek további kutatásokat megalapozó kérdéseket is felvetettek. Ugyancsak több tagozat számolt be arról, hogy a hallgatók aktívan vettek részt a tagozati vitákban, élénk és tartalmas szakmai eszmecserevel növelve a tudományos munka, gondolkodás eredményeit.

Általános, pozitív tapasztalatként fogalmazódott meg, hogy a dolgozatok előadásainak prezentációs technikája professzionalizálódott (PowerPoint használata), többnyire jó időgazdálkodás jellemezte az előadásokat, és jellemző volt a tiszta, precíz fogalomhasználat a szóbeli előadásokban is.

A konferencia ugyanakkor felszínre hozott néhány kritikusan megítélhető elemet is: voltak gondok a precíz, szabatos forráskezeléssel, hivatkozással, emellett gyakori volt a legfrissebb irodalmi források ismeretének hiánya. Az önálló kutatási témák mellett még mindig előfordultak az önálló gondolatokat nem tartalmazó, irodalomszintetizáló munkák, amelyeknek tudományos értelemben nincs hozzáadott értéke.

A XXVII. OTDK Közgazdaságtudományi Szekcióját a Nyugat-Magyarországi Egyetem, 2005-ben létrehozásának 10. évfordulóját ünneplő Közgazdaságtudományi Kara rendezte, az ügyvezető elnök Gidai Erzsébet, ügyvezető titkár Andrassy Adél voltak.

Újabb csúcsok dőltek meg: a konferenciára összesen 61 intézményből (egyetemi és főiskolai karról) érkezett nevezés. 375 TDK-munka került befogadásra, amelyeket 19 tagozatban összesen 31 zsűri bizottsága előtt mutattak be a hallgatók. Ezzel a létszámmal a második legnépesebb szekció voltunk. A közgazdasági szakbizottság 2003-ban hozott határozatának eredményeként határon túli intézmények hallgatói is jelen voltak Sopronban: Kolozsvárról, Csíkszeredából, Újvidékről és Szabadkáról is érkeztek nevezések.

Hat hallgató nevezett két dolgozat szerzőjeként. A nevezett dolgozatok közül 49 többszerzős (ebből 40 két szerzős, 7 három szerzős és 2 négy szerzős). Örvendetes, hogy a többszerzős dolgozatok közül kettő is akadt, amelyek intézményközi kooperációban készültek.

Új tagozatként szerveződött meg a közszolgálat és a módszertan.

A tagozatokba való sorolás kapcsán jelentős eltolódás volt megfigyelhető a gyakorlatiasabb, üzleti, gazdálkodási, mikro témájú dolgozatok javára. Ezekre a tagozatokra olykor olyan mennyiségű nevezés érkezett, hogy egy-egy témakörben a dolgozatok több bizottsághoz sorolva kerültek megvédésre (tőke- és pénzpiac, vállalatfinanszírozás, emberi erőforrás menedzsment, munkaerőpiac – 3-3 bizottság; marketing, turizmus, idegenforgalom – 4-4 bizottság). Ez a jelenség megkezdhetetlenül azzal járt, hogy a kisebb létszámú tagozatok szakmailag egyenletesebbek, magasabb színvonalúak voltak, míg a nagyszámú dolgozatot befogadó

tagozatok esetén szükségképpen nagyobb volt a minőségi szórás. Figyelemre méltó, hogy voltak karok, amelyek igen magas mércét és olyan minőségi szűrőt állítva neveztek be az OTDK-ra dolgozatokat, hogy azok helyezésre, díjazásra legyenek esélyesek, más intézményeknél ez a szűrő – ha létezett is, de mindenképpen – lazább volt.

A nagyszámú dolgozat ellenére valamennyi dolgozatra készült írásos opponensi vélemény, igaz helyenként előfordult, hogy a bíráló csak a pontszámot tartalmazta, szöveges értékelést nem, ez olykor megnehezítette a zsűrik munkáját. A dolgozatok értékelésében továbbra is voltak különbségek, az egyes bírálók által követett értékelési kritériumrendszer nem volt teljesen egységesnek mondható.

A tagozati zsűriktől kapott, írásba foglalt értékelésből kirajzolódó összkép szerint a konferencia összességében magas színvonalú volt, ami a hallgatók és konzulens tanáraik munkáját dicsérte. A bemutatott dolgozatok témaválasztása aktuális, színes, szerteágazó, az egyes diszciplináris részterületek fejlődését jól tükrözte. Sok volt az önálló kutatáson alapuló munka. Ugyanakkor több visszajelzés szerint még mindig akadt leíró jellegű, a projekteket, programokat bemutató, de azokat nem elemző, értékelő, diszkutáló, deskriptív igényű dolgozat is. Néhány dolgozat szakirodalmi háttere alig ment túl a kötelező egyetemi tananyagon. Ugyancsak előfordult, hogy gazdasági-közgazdasági jellegű problémákat társadalomtudományi megközelítésben tárgyaltak a szerzők.

A tagozati zsűrielnökök írásos visszajelzései alapján a dolgozatok prezentációja során kitűnő szemléltetettséget (a PowerPoint-os előadás gyakorlatilag teljesen általánossá vált) és szabad, kötetlen jó időgazdálkodással jellemezhető szóbeli előadásmódot tapasztaltak. A dolgozatok bemutatását többnyire élénk vita követte (a zsűrik mellett a hallgatóság aktív részvételével), általános probléma volt a vitára adott időkeret szűkössége. Tekintettel a nagyszámú dolgozatra, ez egy majdnem feloldhatatlan dilemmaként jelentkezett a jövőre nézve: további (fél) nappal megnövelni a konferenciát vagy kitartani a korlátozott vitaidőnél.

Kritikaként fogalmazódott meg ugyanakkor, hogy a forráskezelés nem volt egységes, a szakbizottság célul tűzte ki egy egységesített hivatkozási és bibliográfiai formula elfogadását.

A határon túliak debütálása jól sikerült (4 különdíj). A konferencia alatt egy műhelybeszélgetés is folyt a határon túli oktatók és hallgatók részvételével arról, hogyan fejleszthető a intézményi-kari TDK rendszer a magyar nyelvű oktatási intézményekben, és hogyan tudjuk segíteni az adminisztráció pontosabbá tételét. A szakbizottság fontosnak tartotta, hogy a jövőben tartani tudjuk azt a szintet, melyet az akkori minőségi lépéssel elérték – a határon túli hallgatók reprezentatív megjelenését és szerves beintegrálását az anyországi TDK mozgalomba.

Ugyancsak kitűnő új kezdeményezésnek bizonyult a konferencia keretei közé illeszkedő doktorandusz konferencia, amelyen 6 szekcióban tekintélyes tagozati zsűrik előtt 54 PhD hallgató mutatta be dolgozatát (köztük négy határon túli doktorandusz) és a konferenciát követő kötet megjelenésével jutott publikációs lehetőséghez.

A szakbizottság a konferencia tapasztalatainak összegzése után elfogadott egy olyan tartalmi és formai kérdéseket is rögzítő protokollt, amelyben rögzítette az OTDK-ra benyújtott dolgozatokkal szembeni elvárásokat, a dolgozatok minimális és maximális terjedelmét, a hivatkozás és bibliográfia formai követelményeit stb. Ugyancsak egységesítette a bírálati kritériumrendszert is.

A résztvevők általános véleménye szerint a konferencia külsőségeiben a rendezvény méltóságát megalapozó módon kifejezetten elegáns volt, és amely pozitív módon határozta meg a konferencián részt vevő diákok viselkedését, hozzáállását, a rendezvényeken való részvételét. S jóllehet a résztvevő intézményeknek nem kis gondot okozott a részvételi költség előteremtése, a költségek összhangban voltak a konferencia színvonalával. A rendezők a költségek jelentős részét (beleértve a díjakat, valamint a határon túliak teljes utazási és itt-tartózkodási költségét) saját forrásból és szponzori támogatásból magukra vállalták.

A XXVIII. OTDK Közgazdaságtudományi Szekcióját a Miskolci Egyetem 2007-ben megalakulásának 20. évfordulóját ünneplő Gazdaságtudományi Kara rendezte, az ügyvezető elnök Szintay István, ügyvezető titkár Dabasi Halász Zsuzsanna voltak.

40 hazai és 2 határon túli (Babes-Bolyai, Sapientia) felsőoktatási intézményből (karról) érkezett 352 nevezés, végül 362 hallgató 26 tagozatban összesen 326 dolgozatot mutatott be. Ezzel a szekció őrizte a második legnépesebb konferenciapozíciót.

A nevezett dolgozatok közül 45 volt többszerzős (ebből 39 két szerzős, 5 három szerzős és 1 négy szerzős). Öröndetes, hogy a többszerzős dolgozatok közül négy is akadt, amelyek intézményközi kooperációban készültek, ebből kettő karközi (BCE), a másik kettő azonban egyetemközi együttműködés eredménye.

A konferencia tagozatai a következők voltak: Emberierőforrás-menedzsment, Gazdaságelmélet, Gazdaságtörténet, Gazdaságpolitika, Környezet-gazdaságtan, megújuló energiaforrások és fenntarthatóság, Környezetgazdaságtani fenntarthatóságot segítő közgazdasági eszközök, Közszolgálati menedzsment, Marketing-kommunikáció, Marketing piac- és fogyasztói magatartás, Szolgáltatás és non-business marketing, Márkázás, termékmarketing, Munkaerőpiac, Közgazdasági módszertan, Regionális gazdaságtan, Területi versenyképesség, Turizmus és területfejlesztés, Számvitel, kontrollíng, Termelés-menedzsment és logisztika, Pénz-

ügyi közvetítők és termékeik, Értékpapírpia és vállalatfinanszírozás, Közpénzügyek, Vállalkozások helyzetértékelése, Versenyképesség-adó-csőd, Vezetésszervezés, információs menedzsment, Stratégiai menedzsment, Világgazdaságtan.

A tagozatok felsorolásából ismételt kiolvasható, hogy egyes, kiírásban szereplő tagozatokra olyan mennyiségű nevezés érkezett, hogy a dolgozatok több bizottságba sorolva kerültek megvételre (környezetgazdaságtan – 2 tagozat, marketing – 4 bizottság, tőke- és pénzpiac, vállalatfinanszírozás – 4 bizottság).

A legeredményesebben szereplő intézmények a következők voltak: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kara (18 I–III. helyezés), Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar (nyolc I–III. hely), Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Kar (hat I–III. hely), Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Kar (öt I–III. hely).

A dolgozatok írásos bírálatában határozott előrelépés történt, a korábbi konferenciák tanulságait feldolgozva valamennyi dolgozatot a tagozati zsűrik opponálták, és komoly előrelépés történt a határidők betartása és a bírálatok hozzáférhetővé tétele terén is.

A dolgozatok prezentációját többnyire élénk érdeklődés kísérte (a tagozati üléseken összesen 656 fő jelent meg).

A konferencián folytatódott a soproni szekcióban elkezdett folyamat: a rendező intézmény igen komoly erőfeszítéseinek, szervezőmunkájának és anyagi támogatásának köszönhetően 9 határon túli hallgató vehetett részt a konferencián. A határon túliak részvételén túl ezúttal már áttörést jelentett az, hogy egy I. és két III. helyezéssel elmondhattuk, hogy a határon túli TDK mozgalom szakmai színvonala erősödött, és egyre inkább integrálódott az anya-országi konferenciába.

Ugyancsak folytatódott az a kitűnő soproni kezdeményezés, hogy a konferencia keretei közé illeszkedően megrendezésre került a doktorandusz konferencia is, amelynek 10 szekciójában (Emberierőforrás-menedzsment, Európa gazdaságtana, Gazdaságpolitika, Környezet-gazdaságtan és agrárpolitika, Marketing, Oktatás és egészségügy, Pénzügy, Számvitel-adózás-controlling, Vállalatgazdaságtan és Vezetéstudományi szekciók) tekintélyes tagozati zsűrik előtt mutathatták be a PhD hallgatók dolgozataikat. A zsűritagokat az ország doktori iskoláinak vezetői delegálták, a rendező Miskolci Egyetem egyetlen oktatóval sem képviseltette magát. A részt vevő hallgatók 13 intézményből érkeztek (köztük két határon túli egyetemről). Minden nevezett dolgozatot lektoráltattak, 119 dolgozat került így lektoráltként publikálásra. A zsűrik által legjobbnak ítélt 27 dolgozatot a Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kara külön kiadványban is megjelentette.

A nagy létszámú konferencia megrendezése igen komoly költségvetéssel történt, a rendező intézmény a költségek egy részét (beleértve a díjakat, valamint a határon túliak részvételének támogatását) saját forrásból és szponzori támogatásból finanszírozva magára vállalta.

A XXIX. OTDK Közgazdaságtudományi Szekcióját a Debreceni Egyetem két kara, az Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési, valamint a Közgazdaságtudományi rendezték meg, az ügyvezető elnök Láng Eszter, az ügyvezető titkár Tikász Ildikó voltak.

A szekcióba benevezett 452 dolgozattal, történetében először, a Közgazdaságtudományi a legnagyobb létszámú szekcióvá vált, az OTDK teljes (16 szekciós) konferenciasorozat bemutatható összes dolgozatainak (3879) 11,5%-át mutatták be Debrecenben. A Közgazdaságtudományi Szekció növekedési dinamikájára jellemző néhány adat: 2007-hez képest a benevezett dolgozatok száma 100-zal (28%-kal) nőtt, s ha ugyanezt a dolgozatszámot az 1999-es (tíz évvel korábbi) adathoz hasonlítjuk, akkor 75%-os a növekedés.

A ténylegesen bemutatott, a gazdaság különböző területeit felölelő 35 tagozatba sorolt 431 dolgozat szerzői a szakma 122 neves képviselője előtt védhették meg tanulmányaikat. A rendező intézmény (Debreceni Egyetem Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési Kar, valamint Közgazdaságtudományi Kar) 18 fővel képviselte magát a tagozati zsűrikben, ez a sokéves gyakorlatnál alacsonyabb arány volt!

A konferenciára összesen 44 intézményből (egyetemi és főiskolai karról) érkezett nevezés. A tagozatokba besorolt 431 dolgozatot végül összesen 492 hallgató mutatta be. A nevezett dolgozatok közül 69 többszerzős (ebből 56 két szerzős, 12 három szerzős és 1 négy szerzős).

A 35 tagozatban mindösszesen 223 díjat (35 db I. díj, 49 db II. díj, 41 db III. díj és 98 különdíj) osztottak ki. A mezőny nagyon kiegyenlített volt, összesen 31 intézmény szerzett valamilyen díjat (ez a nevezett intézmények több, mint 2/3-a) ebből 14 főiskola (a nevezett főiskolák közel a fele). A díjakon a következőképpen osztottak a résztvevő intézmények:

35 I. díj	12 intézmény (köztük 2 főiskola)
49 II. díj	19 intézmény (köztük 5 főiskola)
41 III. díj	20 intézmény (köztük 9 főiskola)
98 különdíj	28 intézmény (köztük 13 főiskola)

A legeredményesebben szereplő intézmények a következők voltak: Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar (hat I. hely, három III. hely), Budapesti Corvinus Egyetem Gazdálkodástudományi Kar (öt I. hely, hét II. hely, öt III. hely), Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar (öt I. hely, hat

II. hely, három III. hely), Budapesti Műszaki Egyetem Gazdaság és Társadalomtudományi Kar (öt I. hely, kettő II. hely, egy III. hely)

A debreceni szekció újdonságát jelentette, hogy ez volt az első olyan konferencia, ahol a BSc hallgatók *már* nem szórványosan (mint Miskolcon), hanem tömegesen jelentek meg a konferencián. Egyben ez volt az utolsó konferencia, ahol a hagyományos felmenő rendszerű 5 éves képzésben részt vevő hallgatók még nagy tömegben vettek részt és meghatározták a konferencia szakmai arculatát.

A debreceni konferencián 162 bachelor hallgató jegyezte szerzőként a konferencia dolgozatait. Öröndetes tény, hogy volt több vegyes (bachelor-master) szerzős dolgozat, közöttük kiemelkedőre értékelt díjazottak is. Bebizonyosodott, hogy a tudományművelés osztatlan – a képzésnek lehet, de magának a tudománynak bizonyosan nincs bachelor és master szintje. Talán nem elhamarkodott a következtetés: a XXIX. OTDK a bolognai rendszer sikeres integrálódását hozta a TDK mozgalomba.

A szekció tagozatai a következők voltak (köztük újakkal): Ágazati gazdaságtan, E-Business, Fogyasztói magatartás, Gazdaságelmélet, Gazdasági informatika, Gazdaságtörténet, Gazdaságpolitika I., Gazdaságpolitika II., Humánerőforrás-menedzsment, Internet-, online-, mobilmarketing, Környezet-gazdaságtan, Logisztika, Marketingstratégia I., Marketingstratégia II., Média, kommunikáció, eseménymarketing, Módszertan, Munkaerőpiac, Oktatás, tudásmenedzsment, Regionális gazdaságtan I., Regionális gazdaságtan II., Speciális területek marketingje, Stratégiamenedzsment, Számvitel és vállalatértékelés, Szervezéstudomány, Területfejlesztés, Tőke- és pénzpiacok I., Tőke- és pénzpiacok II., Tőke- és pénzpiacok III., Turizmus I., Turizmus II., Vállalatelemzés és -tervezés, Vállalatfinanszírozás, bankügyletek, Vezetéstudomány, minőség- és folyamatmenedzsment, Világgazdaságtan I., Világgazdaságtan II.

A nevezések magas száma ugyanakkor dilemmákat is felvetett: meddig mehet tovább az adott szekció növekedése. A szakbizottság bizonyos mérlegelendő szempontokat már rögzített:

- Minőség megőrzése (és ez nem csak szakbizottsági, hanem jelentős mértékben intézményi felelősség is).
- Finanszírozhatóság, szponzorálhatóság.
- A bolognai rendszer tapasztalatainak a teljes körű begyűjtése, elemzése, értékelése.

Egyetértés volt ugyanakkor abban is, hogy erre a kérdésre megnyugtató válasz további tapasztalatok begyűjtése és megvitatása után adható.

Így jutunk el a máig: a jubileumi XXX. OTDK Közgazdaságtudományi Szekcióját a gödöllői Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kara rendezi, ügyvezető elnök Villányi László, ügyvezető titkár Takácsné György Katalint váltva Koósné Török Erzsébet*. A szekcióba befogadott dolgozatok száma 516, ezzel a második legnépesebb szekció 43 tagozattal várja a konferenciára érkezőket. E konferencia krónikáját azonban már más írja tovább

A Közgazdaságtudományi Szekció utolsó, érett fejlődési periódusában létszámban, a résztvevő intézmények száma, illetve a tagozatok tagoltsága tekintetében a legnagyobbak egyikévé, szervezési-lebonyolítási, valamint finanszírozási szempontból igazi „nagyüzemmé” vált. Az örömteli növekedés azonban új dilemmákat is felvet (minőség, sztenderdizálás, digitalizált kommunikáció, szervezés, finanszírozás), ezeknek a kihívásoknak a megválaszolása talán egy új fejlődési szakaszba vezeti a szekciót és a szakbizottságot.

* * *

A Közgazdaságtudományi Szekció történetét bemutató rövid írás nem lehetne teljes anélkül, hogy megemlékezzünk Máriás Antalról. A Tanár úr – jóllehet nem a szakbizottságban fejtette ki tevékenységét – a TDK mozgalom egyik meghatározó személyisége. A Közgáz tanszékvezető professzoraként elkötelezettje volt a TDK-nak, és mindennek, ami tehetséggondozással függött össze. Munkatársait teljesítményalapon – döntően a TDK-ban elért eredményeik alapján – válogatta ki. Fentebb 1987-ben a Közgáz TDK felelőseként említjük. 1989 után, amikor a tanszék vezetését átadta (ugyancsak TDK alapján kiválasztott) kiszemelt utódjának, idejének és energiáinak döntő hányadát a TDK mozgalom fejlesztésére, segítésére, támogatására fordította, fáradhatatlanul dolgozott a Pro Scientia Alapítvány kuratóriumában: szervezett, koncepciókat fogalmazott és volt tanítványaitól forrást gyűjtött a TDK mozgalom számára. 1991-ben az elsőként ismerték el munkáját Pro Scientia Honoris Causa Aranyéremmel. Nélküle a TDK mozgalom ma nem lenne az, ahova eljutott – halálával pótolhatatlan űrt hagyott maga után. Az OTDT 2001 szeptemberében Máriás Antal Emlékérmét alapított a Tanár úr tiszteletére és emlékére, amelyet kétfévente a nagy iskolateremtő senior mesterek – köztük mindig egy közgazdász – részére adományoz. Ez ma a TDK mozgalom legmagasabb elismerése.

Ha figyel bennünket az égi mezőkről – és aligha hiszem, hogy figyelmét elkerüli az egész mozgalom és azon belül a Közgazdaságtudományi Szekció fejlődése – biztos öröm és büszkeség tölti el a lelkét. Óvó tekinteténél aligha találhatunk

* aki korábban az OTDT titkára volt

magunknak jobb védnököt. Lebegjen előttünk az ő szellemisége, és tisztelegjünk előtte is szakmai teljesítményünkkel, tudományos tisztességgel és alázattal.

FÜGGELÉK. Az OTDK gazdasági konferenciái, 1955–2011

	Hely	Időpont	Szekció megnevezése	Ügy- vezető elnök	Ügy- vezető titkár	Köz- ponti neve- zés	Felol- vasott	Ta- gozat / alsze- kcio	Intéz- mény
I.	Budapest	1955. IV. 21–23.	„Szakkonferencia”						
II.	Debrecen	1956	Társadalomtudományi szekció Szakkonferencia						
III.		1958							
IV.									
V.	Debrecen	1962. V. 3–5.	Társadalom- és Termé- szettudományi Szekció Közgazdaságtudományi Tagozat				7		
VI.	Szeged	1963. XI. 1–6.	Társadalom- és Termé- szettudományi Szekció Közgazdaságtudományi Tagozat					3	
VII.	Budapest, ELTE	1965. IV. 22–24.	Társadalom- és Termé- szettudományi Szekció Közgazdaságtudományi Tagozat				49	3	
VIII.	Budapest, MKKE	1967. III. 23–25.	Társadalom- és Termé- szettudományi Szekció Közgazdaságtudományi Tagozat						
IX.	Budapest, MKKE	1970. III. 23–25.	Marxizmus–Leninizmus és Közgazdaságtudo- mányi Szekció				50	3	16
X.	Gödöllő	1972. III. 16–18.	Marxizmus–Leninizmus és Közgazdaságtudo- mányi Szekció”				61	4	
XI.	Zalaegerszeg, PF	1973. V. 3–5.	Közgazdaságtudományi Szekció						
XII.	Budapest. MKKE	1975	Közgazdaságtudományi Szekció				125		
XIII.	Pécs	1977. IV. 4–6.	Közgazdaságtudományi Szekció				119	9	

XIV.	Budapest, KF	1979. IV. 5–7.	Közgazdaságtudományi Szekció						
XV.		1981	Közgazdaságtudományi Szekció				196		
XVI.	Pécs	1983. IV. 6–8.	Közgazdaságtudományi Szekció				173	14	12
XVII.	Budapest, KVF	1985. IV. 10–11.	Közgazdaságtudományi Szekció				157	11	12
XVIII.	Budapest. MKKE	1987. IV. 1–3.	Közgazdaságtudományi Szekció	Máriás Antal	Bodnár Zsigmond		160	11	10
XIX.	Budapest, Külker. Főiskola	1989. IV. 20–22.	Közgazdaságtudományi Szekció	Mikolay Lászlóné					
XX.	Salgótarján, PSZF	1991. IV. 18–19.	Közgazdaságtudományi Szekció	Csernyák László	Kenyeres Erika		122	10	9
XXI.	Miskolc	1993. IV. 8–9.	Közgazdaságtudományi Szekció	Tóthné Sikora Gizella			160	15	12
XXII.	Pécs, JPTE Közgazd. Kar	1995. IV. 12–13.	Közgazdaságtudományi Szekció	László Gyula	Marczi Edit		210	18	16
XXIII.	Budapest, KVIF	1997. IV. 3–4.	Közgazdaságtudományi Szekció	Sándorné Szennyessy Judit	Buzás Gizella		217	15	25
XXIV.	Gödöllő, GATE Gazd. és Társ. Kar	1999. III. 30–31.	Közgazdaságtudományi Szekció	Villányi László	Malomsoki Mónika		254		31
XXV.	Szeged, SZTE Gazdaságtudományi Kar	2001. IV. 11–13.	Közgazdaságtudományi Szekció	Dinya László		261	220	24	
XXVI.	Gyöngyös, Szent István Egyetem Gazdálkodási és Mezőgazdasági Főiskolai Kar	2003. IV. 24–25.	Közgazdaságtudományi Szekció	Dinya László	Tóth Zoltán	357	317	27	34
XXVI I.	Sopron, NYME Közgazdaságtudományi Kar	2005. IV. 27–29.	Közgazdaságtudományi Szekció	Gidai Erzsébet	Adrassy Adél	375	346	31	61
XXVI II.	Miskolci Egyetem, Gazdaságtudományi Kar	2007. IV. 25–27.	Közgazdaságtudományi Szekció	Szintay István	Dabasi Halász Zsuzsanna	352	326	26	42

XXIX.	Debreceni Egyetem, Agrárgazdasági és Vidékfejlesztési, Közgazdaságtudományi Karok	2009. IV. 6–8.	Közgazdaságtudományi Szekció	Láng Eszter	Tikász Ildikó	452	431	35	44
XXX.	Gödöllő, Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar	2011. IV. 14–16.	Közgazdaságtudományi Szekció	Villányi László	Koósne Török Erzsébet	516		43	

Bakacsi Gyula–Zsidi Vilmos

MŰSZAKI TUDOMÁNYI SZEKCIÓ****A Műszaki Tudományi Szekció kialakulása***

A korabeli feljegyzések szerint az 1949–50-es tanévben a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen (az akkori megnevezés szerint a Rákosi Mátyás Nehézipari Műszaki Egyetemen) az első tudományos diákkört *id. dr. Sályi István* professzor, a Me-chanika Tanszék vezetője alakította. A kb. 10 főnyi kiválasztott hallgató hetenként a professzor dolgozósobájában gyűlt össze, és egy mechanika példatárat fordított oroszról magyarra; ez később meg is jelent. Ezenkívül a kör hallgató tagjai szakirodalmi kutatás alapján valamilyen témáról előadásokat tartottak.

A diákkörök szervezése az 1952-es miniszteri rendelet és a DISZ IB határozata után kezdődött, munkáját az illetékes tanszék által készített és a szervezőiroda által jóváhagyott munkaterv rögzíti: a tagok egyéni terv alapján végzik munkájukat. Két-három hetenként értékelik és megvitatják dolgozataikat; beszámolnak kutatásaikról. Az utasítás azt is jelezte, hogy a szervező iroda később megszűnik és átadja helyét a Tudományos Diákegyesületek tanácsának. A miniszteri rendelkezés alapján a szervezőirodák minden egyetemen és főiskolán létrejöttek, és hozzáláttak a diákkörök megszervezéséhez.

Az 1952–53-as tanév végén már sikeres konferenciákat tartottak a Szegedi Tudományegyetem Természettudományi Karán, a Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki- és Vegyészmérnöki Karán, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen, a Veszprémi Vegyipari Egyetemen és más egyetemeken is. 1953. április 24-én a – korabeli feljegyzések szerint – a Nehézipari Műszaki Egyetemen megrendezett konferencián előadást tartottak: *Vincze Endre* harmadéves gépészmérnök-hallgató „Magasabbfokú egyenletek közelítő megoldása” és *Góts László* negyedéves gépészmérnök-hallgató „Tengelylehajlásszámítás görbesereges módszerrel” címmel.

Már az első diákköri konferenciákon kitűntek olyan dolgozatok, amelyeket a Magyar Tudományos Akadémia illetékes osztálya is érdemesnek tartott a bemutatásra, vagy a szaklapokban önálló munkaként közlésre, illetőleg amelyek a nagyobb körű szakmai hallgatóság előtt is érdeklődést váltottak ki. Az új tanévben a kezdeti lendület alábbhagyott, kezdtek kiütközni a szervezőirodák működésének hibái, amelyek a szervezési időszakban még nem tűntek elő. Nevezetesen az,

*Az áttekintés csupán a 2001-ig terjedő időszakot tárgyalja. *Forrás:* Anderle Ádám (szerk.): *A magyar tudományos diákköri konferenciák fél évszázada*. OTDT, 2001. 151–171.

hogy a szervezőirodák a feladatokat – nagy általánosságban – szó szerint csupán szervezési munkának tekintették, a tartalmi irányítás háttérbe szorult.

A Tudományos Diákkörök I. Országos Konferenciáját 1955. április 21–23. között rendezték meg Budapesten az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának dísztermében. Ez a konferencia a legjobban dolgozó tudományos diákkörök seregszemléje volt, – a feljegyzések szerint 108 színvonalas előadás hangzott el – amelyet egyetemenként 19 szakkonferencián adtak elő. A beszámolók azt is kiemelik, hogy a hallgatók kutatómunkája ott volt gyümölcsöző, ahol a témák a gyakorlattal szoros kapcsolatban álltak, pl. a Budapesti Műszaki Egyetem, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem és a Veszprémi Vegyipari Egyetem hallgatói által előadott témák. Külön megemlítve, hogy a konferencián bemutatott dolgozatok közül ebből a szempontból kitűnt *Kovács Sándor* IV. évf. (BME) „A villagyártás technológiájának vizsgálata” című dolgozata. Ezek a szakkonferenciák váltak később az országos konferenciák szekcióivá.

Az 1955–56-os tanévben növekedett a diákkörök és a tagok létszáma, „javult a szociális összetétel”, emelkedett a diákköri munka színvonala is. Készültek a hallgatók a II. Országos Tudományos Diákköri Konferenciára. A diákköri munka további fejlesztését segítette elő a tudományos diákegyesület alapszabálytervezetének az I. Országos Konferencián valamennyi diákköri vezető részvételével történt megvitatása. Mintaalapszabály jelent meg, eszerint kellett megalkotni az egyes egyesületi alapszabályokat. Az egyetemek vagy karok konkrét helyzetüknek megfelelő, de a mintaalapszabállyal ellentétben nem álló szabályokkal rendezhették a diákkörök és az egyesület működésének részletkérdéseit. A diákköri munkában ott értek el legjobb eredményeket, ahol maguk a tanszékvezetők és az arra rátermett, jól kiválasztott hallgatók vezették a diákköri munkát. Ekkorra már néhány helyen a Szervező Irodák helyett már Tudományos Diákegyesületek működtek.

A konferenciát 1956. április 10. és május 31. között tartották meg. A II. konferencián az elsőhöz képest több szakkonferenciát hirdettek – szám szerint 26-ot – és azokat más-más intézmény rendezte. A műszaki tudományterülethez tartozók közül a földtani–bányászati szakkonferenciát az Eötvös Loránd Tudományegyetem Élet- és Földtudományi Karán, a gépészetit a Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karán, a kohászatit a R. M. Nehézipari Műszaki Egyetemen, a mérnöki–építészmérnököt az Építőipari Műszaki Egyetemen, a villamosmérnököt a Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karán, a szervetlen és analitikai kémiai, valamint a fizika–kémiai a Veszprémi Vegyipari Egyetemen tartották meg. A konferenciák szervezésében a központi irányítás komoly nehézségeket okozott, hiszen az utasítások az intézményekhez rendre késve érkeztek meg.

A konferencián már megjelentek korszerű témák. *Kovács Sándor* szigorló gépészmérnök-hallgató (BME) „Az első magyar automata gépsor kritikai értékelése” című előadásával szép sikert ért el. Az egyes szakkonferenciákon elhangzott kiemelkedő dolgozatokat minisztériumi, illetve egyetemi jutalomban részesítették, sőt, még az MTA is hozzájárult a jutalmazás összegéhez. (A Veszprémben rendezett szakkonferencián 11 dolgozat részesült így jutalmazásban.)

A diákköri mozgalom eredményei ráirányították a diákköri munkára a közfigyelmet az egyetemeken. Mindezek alapján megvolt a remény arra, hogy a diákköri mozgalom újabb fellendülés előtt álljon.

Az 1956-os forradalom után az oktatás szünetelése miatt a diákköri mozgalom fejlődése lelassult. Átmenetileg majdnem minden intézményben megszűnt a diákköri munka, s az 1956–57-es tanév második felében sem indult meg mindenütt. 1957-ben a tapasztalatok alapján a minisztériumi utasítás irányelvek megszabását tartotta célszerűnek. Az intézmények az irányelveken belül az általuk legmegfelelőbbnek tartott formát alkalmazhatták. A kiadott irányelvek szerint a tudományos diákkörök egy-egy tanszék mellett a tudományos vezető aktív irányításával és felelősségével működő diákcsoportok. Az ugyanazon karon működő diákköröket a kari szervezőiroda fogta egybe.

Az 1957–58 tanévben ennek alapján – kötetlenebb körülmények között újból életre keltek a tudományos diákkörök. A III. Országos Diákköri Konferenciát a Művelődésügyi Minisztérium a KISZ KB-val közösen 1958 novemberében hirdette meg. A konferencia országos megnyitóünnepsége 1959. március 25-én volt az Eötvös Loránd Tudományegyetem dísztermében. A Műszaki és Vegyészszekciót a Budapesti Műszaki Egyetem rendezte március 26–27-én, gépész-, vegyész-, villamos-, építésmérnöki, bányaművelő és olajbányász, bányagépész, kohász, geológus és közlekedési üzemmérnök szakokban. A konferencia jó eredményekkel zárult. Ezen a konferencián is hibaként jelentkezett azonban, hogy kevés hallgató vett részt a diákköri tagokon kívül, annak ellenére, hogy a konferencia idejére egyetemi szünnapot tartottak.

1. táblázat. A műszaki tudományi konferenciák kronológiája

Konferencia	Időpont	Szervező intézmény	Résztvevő intézmény	Meghirdetett dolgozatok	Alszekciók száma
I.	1955. IV. 21–23.	ELTE	n. a.	108**	19*
II.	1956. IV. 10– V. 31		10	n.a.	7***
III.	1959. III. 26–27.	Budapesti Műszaki Egyetem	n. a.	93	10
IV.	1960. III. 28–30.	Nehézipari Műszaki Egyetem	6	105	12
V.	1962. V. 1–5.	Veszprémi Vegyipari Egyetem	7	173	12
VI.	1963. XI. 4–6.	Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem	7	125	12
VII.	1965. IX. 9–11.	Budapesti Műszaki Egyetem	8	199	6
VIII.	1967. III. 23–25.	Nehézipari Műszaki Egyetem	13	124	7
IX.	1970. III. 19–21.	Budapesti Műszaki Egyetem	15	132	8
X.	1972. IV. 6–8.	Nehézipari Műszaki Egyetem	17	178	9
XI.	1973. IV. 27–29.	Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskola	10	142	7
XII.	1975. IV. 23–25.	Budapesti Műszaki Egyetem	13	266	15
XIII.	1977. III. 30– IV. 2.	Pollack Mihály Műszaki Főiskola Pécs	n. a.	309	16

XIV.	1979. IV. 5–7.	Közlekedési és Táv- közlési Műszaki Főiskola, Győr	20	303	24
XV.	1981. IV. 15–17.	Nehézipari Műszaki Egyetem	22	409	31
XVI.	1983. III. 21–22.	Budapesti Műszaki Egyetem	17	310	28
XVII.	1985. III. 18–19.	Pollack Mihály Műszaki Főiskola Pécs	n. a.	307	27
XVIII.	1987. IV. 6–7.	Széchenyi István Közlekedési és Táv- közlési Műszaki Főiskola, Győr	16	357	27
XIX.	1989. IV. 5–6.	Budapesti Műszaki Egyetem	18	263	21
XX.	1991. IV. 15–16.	Nehézipari Műszaki Egyetem	16	176	18
XXI.	1993. IV. 14–15.	Gépipari és Automati- zálnási Műszaki Főiskola, Kecskemét	16	208	17
XXII.	1995. IV. 5–7.	Erdészeti és Faipari Egyetem, Sopron	16	215	16
XXIII.	1997. IV. 2–4.	JPTE Pollack Mihály Főiskolai Kar, Pécs	12	216	17
XXIV.	1999. IV. 7–9.	Budapesti Műszaki Főiskolák Szövetsége, a Budapesti Politech- nikum	15	225	18
XXV.	2001. IV. 5–7.	Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	15	225	18

*Szakkonferenciák száma

**Összes előadások száma

*** A Műszaki Tudományterülethez tartozó szakkonferenciák száma

Már a III. konferencia után hozzákezdtek a diákkörök a IV. konferencia előkészítéséhez, amelyet a felszabadulás 15. évfordulójával kapcsolatos ünnepségek keretében 1960 tavaszára hirdettek meg. Az előző országos konferenciához viszonyítva – a felkészülésre már csak egy év állt rendelkezésre – elsősorban a dolgozatok számában volt nagy fejlődés. A IV. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Műszaki és Vegyész Szekcióját 1960. március 28–30. között a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem rendezte. A részt vevő intézmények: Budapesti Műszaki Egyetem, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem, a Szegedi Tudományegyetem, a Kossuth Lajos Tudományegyetem és a Veszprémi Vegyipari Egyetem. Ezen a konferencián már kezdenek kialakulni a tagozatok (alszekciók), amelyek a következők: bányamérnöki, építészmérnöki, gépészmérnöki, kohómérnöki, közlekedési üzemmérnöki, mérnök és földmérnöki, vegyészmérnöki és vegyész, villamosmérnöki. A 12 tagozatban összesen 102 előadás hangzott el 140 szerzőtől. Az előadott témák könnyebb megértéséhez, az anyag szemléltetéséhez az előadók minden rendelkezésre álló segédeszközt felhasználtak. A Művelődési Minisztérium hétezer forintos jutalma mellett a különböző egyetemek 166 pályamunkát részesítettek pénzjutalomban és többen kaptak értékes könyvjutalmat.

Az V. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Műszaki és Vegyész Szekcióját 1962. május 2–5. között a Veszprémi Vegyipari Egyetem rendezte. A részt vevő egyetemek: Budapesti Műszaki Egyetem gépészmérnöki, vegyészmérnöki és villamosmérnöki kara; Eötvös Loránd Tudományegyetem; Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem építészmérnöki, közlekedési üzemmérnöki és mérnöki kara; József Attila Tudományegyetem; Kossuth Lajos Tudományegyetem; Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem bányamérnöki, gépészmérnöki és kohómérnöki kara; Veszprémi Vegyipari Egyetem. Az előadásokat itt is a tudománynak megfelelő tagozatokban tartották; építészmérnöki, közlekedésmérnöki, mérnöki és földmérnöki, gépészmérnöki, kohómérnöki, villamosmérnöki, vegyészmérnöki, műszaki alaptárgyi, műszaki és vegyész, ideológiai és tudománytörténeti. Az előadott 156 dolgozathoz 80 kísérleti jellegű témával foglalkozott. Ezek főleg a vegyész tudományterületről kerültek ki. Az értékelésekben kritika illette a műszaki tudományterületet az irodalmi összefoglalások viszonylag nagy száma miatt ($\frac{1}{3}$ -os részarány).

A IV. és az V. OTDK Műszaki és Vegyész Szekcióinak tagozati összehasonlításából látható, hogy már ekkor kialakulóban volt egy olyan tudományági struktú-

ra, amely akkor képes volt integrálni és értékelhetővé tenni a legjobb dolgozatokat.

A VI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Műszaki és Vegyész Szekcióját az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemen tartották 1963. november 4–6. között. A résztvevő intézmények és a tagozatok megegyeztek a IV. és az V. OTDK tagozataival. A konferencián megjelentek azok a témák, amelyeket a tudományos szakirodalom is csak abban az időben kezdett közölni; *Csörgits Ferenc*, *Farkas László* és *Tóth József* ötödéves villamosmérnök-hallgatók (BME) „Egyenáramú motorok átviteli függvényeinek meghatározása az armatúrareakció figyelembevételével”; *Asszonyi Csaba* ötödéves gépészmérnök hallgató (NME) „A matematikai programozás minimum-feladatának egyik különleges esetéről”.

Az újabb országos konferencia a felszabadulás 20. évfordulójával kapcsolatos politikai eseményekhez kötődik. A VII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Műszaki és Vegyész Szekcióját a 1965. szeptember 9–11. között a Művelődési Minisztérium és a KISZ KB megbízásából a Budapesti Műszaki Egyetem szervezte. A résztvevő intézmények ezen a konferencián is megegyeztek a korábbiakkal. Változás a tagozatokban volt, mert azt a rendezők a tudományágaknak megfelelően alakították ki, így a korábbi 12 tagozat 6-ra csökkent, amely egyes tagozatok túlsúlyosságát idézte elő. Ennek következtében a bányamérnöki és kohómérnöki tagozatban mindössze 4 előadás, a vegyészmérnöki és vegyész tagozatban pedig 49 előadás hangzott el, jóllehet ez utóbbiban négy szakcsoportot alakítottak ki. Ez az előadott 116 dolgozat közel felét tette ki, és előrevetítette azt, hogy a jövőben a vegyészmérnöki és a vegyészeti tudományterületet esetleg új szekcióban kell megrendezni, azonban a VIII. OTDK-ig ebben változás nem történt. A konferencián külföldi (orosz) hallgatók is részt vettek.

A VIII. OTDK Műszaki és Vegyész Szekcióját 1967. március 23–25. között tartották meg a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen. A konferencia igen nagy érdeklődést váltott ki. Nyolc egyetem hallgatói vettek részt, jelentős növekedést mutatott az előadásra bejelentett dolgozatok száma. Több külföldi egyetem küldöttsége is részt vett azon (az egyetem közvetlen kapcsolatait reprezentáló szocialista országok egyetemeinek küldöttségei). A korszerű témák ezen a konferencián is megjelentek. *Ivánka Gabriella*, *Szegi András* ötödéves villamosmérnök-hallgatók „Demonstrációs digitális számítógép aritmetika” című dolgozatukban kifejtettek egy laboratóriumban megépített modellen is bizonyították. A konferencia után a veszprémi Vegyipari Egyetemen nyilvánosan is megfogalmazódott, hogy a vegyész szekciót külön kell választani a műszaki szekciótól.

A IX. Országos Tudományos Diákköri Konferencia szintén politikai évfordulóhoz – a felszabadulás 25-ik évfordulójához és a forradalmi ifjúsági napokhoz –

kötött. A Műszaki Szekció életében ez a konferencia több változást hozott. A vegyész-mérnöki és a vegyészeti tudományág új szekciót alakított. Ezen a konferencián vettek először részt a főiskolák, a felsőfokú technikumok és a honvédelmi felsőfokú intézmények. A konferenciát a Budapesti Műszaki Egyetem rendezte 1970. március 19–21-én. A résztvevő intézmények: Budapesti Műszaki Egyetem, Nehézipari Műszaki Egyetem, Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskola, Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola, Kandó Kálmán Villamosipari Műszaki Főiskola, Felsőfokú Építőgépeszeti Technikum, Felsőfokú Gépjárműközlekedési Technikum, Felsőfokú Könnyűipari Technikum, Felsőfokú Vasútforgalmi Technikum, Felsőfokú Vegyipari Gépeszeti Technikum, Felsőfokú Vízgazdálkodási Technikum, Felsőfokú Távközlési Technikum, Zrínyi Miklós Katonai Akadémia, Egyesített Tisztviselőiskola. Az ülészakon részt vettek és előadásokat is tartottak a külföldi egyetemek küldöttei is. A szekción belüli tagozatokat újra ki kellett alakítani. Ezen a konferencián megjelenik a számítógépes folyamatirányítás témaköre (*Bokor József* és *Szentgáli Adám* ötödéves villamosmérnök-hallgatók munkájában) is.

Az országos konferencia mellett 1970. május 21–22. között a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen megtartották az Anyagmozgatási Tudományos Diákkörök országos konferenciáját is, amely a MTESZ Központi Anyagmozgatási Bizottsága, a MTESZ Borsod megyei Szervezetének Anyagmozgatási Szakbizottsága és a KISZ megyei bizottságának pályázati felhívására szerveződött. A konferencia, amelyen 27 előadás hangzott el, útkeresés volt azokban a diákformációkban, amely a tudományos diákkörök szakmaiságát erősítette. Határozat is született a konferencia kétévenkénti megrendezésére, azonban újabb konferenciára nem került sor.

A X. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Műszaki Szekciójának üléseit 1972. április 6–8. között a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemen tartották. A szekcióban az előadásokat a tudományági csoportosítás szerint 6 tagozatba sorolták be, (alaptárgyi, elektrotechnikai, közlekedéstudományi, építés- és építőtudományi, gépeszeti, földtudományi). A dolgozati témák kimunkálásához egyre nagyobb mértékben vettek igénybe a hallgatók számítógépeket, erősödött az automatizálási és a számítástechnikai témák jelenléte. A konferenciáról szóló beszámoló megemlíti, hogy nagy érdeklődés kísérte a közlekedéstudományi tagozatban *Deák István* és *Horváth Ferenc* harmadéves hallgatók (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola) „Szervokormányművek” című előadását. E tény annál inkább örömdetes, mert oldotta azt a főleg egyetemi körökben tapasztalható idegenkedést, hogy a főiskolások nem lehetnek az egyetemi hallgatók partnerei, és számukra külön tagozatokat (alszekciókat) kellene rendezni.

A műszaki szekcióban újabb változás következett be, mert a soron következő XI. országos konferenciára a számítástechnika és az automatizálástudomány önálló szekcióvá vált, 1973. április 12–13. között Kecskeméten a Gépipari és Automatizálási Főiskolán már önálló ülése volt. A bíráló bizottság a beérkezett dolgozatokat 5 tagozatba sorolta be: számítástechnika természettudományi alkalmazásai; programozás, programnyelvek; gépészeti alkalmazások; rendszerszervezés és tervezés; automatizálás. A legtöbb dolgozatot az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Budapesti Műszaki Egyetem, a Kandó Kálmán Műszaki Főiskola, a gödöllői Agrártudományi Egyetem és a házigazda Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola küldte be. Az automatizálás tudományszak később újra a műszaki szekcióba került vissza, a számítástechnika tudományszak pedig számítástechnika szekció elnevezéssel egészen 1987-ig működött, majd az informatikai szekció egyik megalapozójává vált.

A XI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Műszaki Szekcióját 1973. április 27–29-én a Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskolán tartották. Az ülészak keretében az előadásokat tudományági besorolás szerint kialakított tagozatokban szervezték: alaptárgyi, bányászati, elektrotechnikai, építész és építéstudományi, gépészeti, kohászati, közlekedéstudományi. A tagozatokon belül, ahol az előadások száma indokolta, altagozatokat is kialakítottak. A konferencián 142 előadás hangzott el 229 szerzőtől.

A XII. OTDK Műszaki Szekciója konferenciáját 1975. április 23-25-én a Budapesti Műszaki Egyetem rendezte. A rendezők a beérkezett dolgozatokat 15 alszekcióba (tagozatba) sorolták be. (A szekción belüli *alszекció* vagy *tagozat* elnevezés jelen írásban is, és az azóta szervezett országos konferenciák programfüzeteiben a rendező intézmények különböző megfontolásai alapján vegyesen szerepelnek.) Ez időben a tudományos eredmények felgyorsulásával a termelés diverzifikálódik és több olyan – főleg határterületi – téma kerül elő a kutatásban, és ennek következtében a tudományos diákkörökben is, amely a klasszikus tudományági besorolás szerint nem kezelhető (pl. robottechnika, rugalmas gyártórendszerek stb.), ezért a korábbiakhoz képest jelentősen megnőtt az alszekciók száma. A benevezett dolgozatok számában – az elmúlt konferencia óta – növekedés tapasztalható.

A 70-es években erősödtek a tudományos diákkörök külföldi kapcsolatai, több tudományos diákköri delegáció járt a környező szocialista országokban és Jugoszláviában, az ottani intézmények „tudományos diákköri” konferenciáján. Ezek sok esetben nem a mi tudományos diákköri konferenciáinknak megfelelő rendezvények voltak, hanem tanulmányi versenyek és tudományos rendezvények keverékei (pl. Jugoszlávia). Ezekből a nemzetközi kapcsolatokból BME Mecha-

nikai Technológia Tanszékén működő idegen nyelvű tudományos diákkör emelhető ki, amelynek tagjai aktív részesei voltak a Nemzetközi Hegesztési Tudományos Diákköri Konferenciának, amely 1988-ig folyamatosan működött.

A XIII. OTDK Műszaki Szekcióját 1977. március 30. és április 2. között a Pollack Mihály Műszaki Főiskola, a XIV.-et 1979. április. 5–7-én a Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, a XV.-et 1981. április 15–17-én a Nehézipari Műszaki Egyetem, a XVI.-at 1983. március 21–22-én a Budapesti Műszaki Egyetem, a XVII-et 1985. március 18–19-én a Pollack Mihály Műszaki Főiskola rendezte. Az öt konferencián több olyan jelenség is mutatkozott, amely ma pozitívan és negatívan is értékelhető.

Ezek közül az első, hogy az előadott dolgozatok száma, az 1975-ös 266-ról 308–409-re ugrott. A 409 előadás a XV. OTDK-n hangzott el. A növekvő számok egy mennyiségi szemléletet tükröznek. Ugyanakkor azt is meg kell jegyezni, hogy ez az az időszak, amikor a világ termelési struktúrája átalakul, az elektronika uralkodóvá válik, új berendezések, gépek, termelési módszerek alakulnak ki, egy-szóval, a mérnöki tevékenység átalakul. A különböző Országos Középtávú Kutatási Fejlesztési Tervek (OKKFT) pezségést indítottak el az iparban és a műszaki fejlesztés területén. Az egyetemekre és a főiskolákra jelentős új fejlesztési feladatok kerültek, ez hatással volt a tudományos diákkörökre is, vonzotta a hallgatókat. A megnövekedett hallgatói létszám miatt egyre nehezebb volt a konferenciákat megrendezni, a rendezés anyagi forrásait előteremteni.

Annak ellenére, hogy létezett Országos Tudományos Diákköri Tanács, bizonyos feszültségeket nem tudott kezelni. A megnövekedett dolgozatszám és a fent említett ipari fejlesztési projektekhez kapcsolódó korszerű, új témák miatt az értékelésben és a díjak odaítélésében viták alakultak ki, és elindult egy egészségtelen rivalizálás is. Az OTDT ezt úgy próbálta kezelni, hogy a XVI. Országos Tudományos Diákköri Konferencián díjakat nem adtak ki. A Jövő Mérnöke 1983. III. 7-i számában dr. Géher Károly professzor, a XVI. OTDK Műszaki Szekcióját szervező bizottság elnöke úgy nyilatkozott a *„Miben változik az idei konferencia a korábbi évek gyakorlatához képest?”* újságírói kérdésre: „Az intézményi konferenciák továbbra is azok a szakmai fórumok, amelyeken a szakmai követelményeknek megfelelő dolgozatokat kiválasztják és ajánlják az országos konferencián történő bemutatásra. A cél az, hogy ezeken a házi találkozókön minél több diák vegyen részt, az arra érdemesek díjazásban, konzulenseik pedig elismerésben részesüljenek.

Az országos konferencián a szakmai jelleg kerül előtérbe. Ezen a legtehetségesebb hallgatókat szeretnénk bemutatni a szakmai közvéleménynek és az iparnak. Szakmai fórumról lévén szó, díjakat itt nem adunk ki: – a korábbi évektől

eltérően – a TDK mozgalom számára adott pályadíjkereteket a házi konferenciákon osztjuk majd szét. A korábbi konferenciákon arra voltunk kényszerítve, hogy különböző szintű felsőoktatási intézményekből származó, egységes értékelési rendszerrel elbírálgathatatlan, összemérhetetlen dolgozatokat – akár erőszakoltan is – összehasonlítsunk és rangsoroljuk. Ez a rendszer nemegyszer igazságtalan döntéseket eredményezett, az egyes intézmények közötti egyenlődsdihez vezetett, a különböző egyetemek és főiskolák pedig gyakran presztízskérdést csináltak abból, hogy minél több díjat nyerjenek el. Jelenleg az az alapelv, hogy minden dolgozatot önmagában kell elbírálni, értékeit kiemelni, s szerzőjét – ha arra érdemes – további munkára ösztönözni. A versenyjelleg helyett tehát a tartalmi-szakmai értékelésre helyeződött át a hangsúly.

A konferencia legfontosabb feladata, hogy elősegítse a fiatal szakemberek és az ipar képviselőinek találkozását. Szeretnénk, ha minél több ipari szakember jönne el a konferenciára, hogy megismerkedjék a legtehetségesebb diákokkal, tájékozódjék a gyakorlatban felhasználható dolgozatokról. A tudományos diákköri mozgalom halálát jelenti, ha nem illeszkedik be a szakma országos rendszerébe, és elszakad a műszaki élet gyakorlatától, az ipartól. A tehetséges fiatal hallgató számára óriási jelentőségű, ha vezető oktatók és ipari szakemberek bírálják meg dolgozatát, s adnak számára útmutatást a további kutatáshoz.”

A nyilatkozat az OTDT hivatalos álláspontját is tükrözte, amellyel az intézmények és a hallgatóság sem értett egyet. Nem tudni pontosan, hogy a fenti elv előzetes ismeretének következménye volt-e, hogy a Műszaki Szekcióba benyújtott dolgozatok száma az 1981. évi 409-ről 310-re csökkent, és csak az 1989. évi XIX. konferencián lehetett számottevő növekedésről beszélni.

A tudományos diákkörök megújításáról folyó viták szinte 1985-ig tartottak. 1986-ban a 106/1986 MM. sz. rendelet szabályozta a tudományos diákkörök helyzetét. Többszöri átalakulás után az oktatási törvény szellemében 1987 júniusában újjáalakult az OTDT és intézményesen megalakultak a szakmai bizottságai. A Műszaki Szakmai Bizottság első elnöke Dr. Patvaros József egyetemi tanár (ME) lett, aki ezt a tisztséget 1995-ig töltötte be, 1996-tól pedig Dr. Kulcsár Béla tszv. egyetemi tanár (BME) vette át az elnökséget. A műszaki szekció pontos megnevezése ettől kezdve Műszaki Tudományi Szekció lett. Közben folyt a XVIII. OTDK előkészítése, amelyet még a Tudományszervezési és Informatikai Intézet végzett.

A XVIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Műszaki Szekcióját 1987. április 6–7-én a Széchenyi István Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola rendezte. A benyújtott dolgozatok száma a korábbi két konferenciához képest jelentős emelkedést mutatott, az alszekciók nagy száma még mindig a 80-as

évek témagazdagságát mutatta. A konferencián kiemelkedő eredmények azokban a témákban születtek, amely valamely fejlesztéshez vagy ipari kutatáshoz kapcsolódtak. Itt még nem érződtek azok a jelek, amelyek az ipar hanyatlását követően a Tudományos Diákkörökre is kihatással voltak. Ezen a konferencián már visszaállt a korábbi jutalmazási rendszer.

Az 1989-es XIX. OTDK-ra való felhívást az OTDT adta ki, de az intézményeknek még Pusztai Ferenc művelődési miniszterhelyettes küldte ki. Ennek Műszaki Tudományi Szekcióját 1989. április 5–6-án a Budapesti Műszaki Egyetem rendezte. A benyújtott dolgozatok száma az előző konferenciához viszonyítva csaknem százal csökkent, a szervezők a dolgozatokat 21 tagozatba sorolták be. Ezzel a konferenciával indult el a Műszaki Tudományi Szekció önkormányzati elven való irányítása. Létrejött az ügyvezető elnöki funkció. Az ügyvezető elnököt a rendező intézmény jelölése alapján a szakmai bizottság választja meg és két konferencia közötti időszakban a szekció operatív munkáját a szakmai bizottsággal együtt irányítja. A konferencia befejeztével jelentést készít a szakmai bizottság részére. Az 1989-es országos konferenciára a Műszaki Tudományi Szekció ügyvezető elnöke Dr. Balázs György egyetemi tanár volt.

A XX. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Műszaki Tudományi Szekcióját 1991. április 15–16-án a Miskolci Egyetem rendezte, ügyvezető elnök: Dr. Cselényi József egyetemi tanár. Ez az első olyan országos konferencia, ahol az OTDT és a szakmai bizottságok a teljes önkormányzatiság alapján tevékenykedtek. A konferenciára beküldött dolgozatok száma mélypontra esett (176 dolgozat), amely az 1972-es szintnek felel meg. A konferencia értékelését végző dokumentumok ennek elemzésére nem tértek ki. Így nem lehet pontosan eldönteni, hogy e szám összefüggésben van-e az iparnak és a tudományos kutatásnak a 80-as évek végén bekövetkezett helyzetével, vagy pedig az intézmények anyagi helyzete nem tette lehetővé nagyobb létszámok elküldését.

A XXI. OTDK Műszaki Tudományi Szekcióját 1993. április 14–15-én a Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola rendezte, ügyvezető elnök Dr. Kulcsár Béla főiskolai tanár. A beküldött dolgozatok száma jelentős növekedést mutatott. Ez a szám azóta lényegesen nem változott, kialakult és stabilizálódott a tagozatok száma. Ezen a konferencián tudatosult talán először, hogy az állami forrásokból a konferenciát nem lehet megrendezni, jelentős szponzori támogatás szükséges.

A XXII. OTDK Műszaki Tudományi Szekcióját 1995. április 5–7. között az Erdészeti és Faipari Egyetem szervezte, ügyvezető elnök Dr. Sitkei György egyetemi tanár. Az előző konferenciához viszonyítva sem a beküldött dolgozatok számában, sem az alszekciók számában lényeges változás nem történt. Meg kell

említeni, hogy erre a konferenciára a Fáy András Alapítvány az alszekciók számának megfelelő számban jelentős összegű pénzjutalmat adományozott.

A XXIII. Országos Tudományos Diákköri Konferencia Műszaki Tudományi szekcióját 1997. április 2–4. között a JPTE Pollack Mihály Műszaki Főiskolai Kara rendezte, ügyvezető elnök Dr. Varga Lajos főiskolai tanár. A konferencia struktúrájában (előadások, alszekciók) lényegi változás nem történt.

A XXIV. OTDK Műszaki Tudományi Szekcióját 1999. április 7–9-én öt főiskola szövetségként alakult Budapesti Politechnikum (Bánki Donát Műszaki Főiskola, Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola, Gábor Dénes Főiskola, Kandó Kálmán Műszaki Főiskola és a Könnyűipari Műszaki Főiskola) rendezte, ügyvezető elnök Dr. Czinege Imre egyetemi tanár. Első eset, hogy főiskolai szövetség vagy több főiskola rendezésében került a konferencia megtartásra. A megnyitó ünnepségen Pokorni Zoltán oktatási miniszter mondott beszédet.

A jubileumi XXV. OTDK Műszaki Tudományi Szekcióját 2001. április 5–7-én a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem rendezte, ügyvezető elnök Dr. Stépán Gábor egyetemi tanár. Ezt a konferenciát a jubileumon túl az is jellemezte, hogy az évezred első Országos Tudományos Diákköri Konferenciája. A megnyitóünnepségen jelen volt és beszédet mondott Dr. Pálinskás József oktatási államtitkár. A beküldött dolgozatok és az alszekciók száma az előző konferenciáknak megfelelően alakult. Azt lehet mondani, hogy az intézmények és a Műszaki Szakmai Bizottság közötti jó munkakapcsolat olyan minőségbiztosítási rendszert jelent, hogy valóban csak a legjobb dolgozatok kerülhetnek az országos konferenciára. Ennek következményeként a kiadott okleveleknek tudományos értéke van.

A Műszaki Szakmai Bizottságnak egy ad hoc bizottsága van: a Pro Scientia Aranyéremre és a Mestertanár kitüntetésre javaslattevő bizottság. E bizottság elnöke 1993-ig Dr. Szabó Imre egyetemi tanár (BME), 1993-2000. között Dr. Kozák Imre egyetemi tanár (ME) 2000-től Dr. Jármái Károly egyetemi tanár (ME). A bizottság titkára Dr. Keisz István egyetemi adjunktus (BME), tagjai a leköszönő és a megválasztott ügyvezető elnökök.

A szakmai bizottság és a szekció törzstagsága

A Műszaki Tudományi Szekció törzstagsága a IX. OTDK-n kezdett kialakulni. Azon vettek részt először a felsőfokú technikumok, amelyek főiskolákká alakultak át.

A törzsin intézmények végül is a következők lettek:

- Budapesti Műszaki Egyetem (az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem 1952–1967. között külön szerepelt). Az utolsó konferencia: Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen.
- Nehézipari (majd Miskolci) Műszaki Egyetem, továbbá annak Kohó- és Fémipari (majd Dunaújvárosi) Főiskolai Kara. Előfordult az egyetem Vegyipari Automatizálási Főiskolai Kara, Kazincbarcika is.
- Erdészeti és Faipari Egyetem (Sopron) és annak Földmérési és Földrendezési Főiskolai Kara, Székesfehérvár.
- Agrártudományi Egyetem, Gödöllő (majd Szent István Egyetem)
- Kertészeti (majd Kertészeti és Élelmiszeripari) Egyetem, Tájépítészeti, Védelmi és Fejlesztési Kar.
- Bánki Donát Gépipari (később Gépipari nélkül) Műszaki Főiskola. Az első konferencián Budapesti Műszaki Főiskola Bánki Donát Gépészmérnöki Főiskolai Kar.
- Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola, az utolsó konferencián Kecskeméti Főiskola Műszaki Főiskolai Kar.
- Kandó Kálmán Villamosipari (később Villamosipari nélkül) Műszaki Főiskola, az utolsó konferencián Budapesti Műszaki Főiskola Kandó Kálmán Villamosmérnöki Főiskolai Kar.
- Kossuth Lajos Katonai Főiskola (elődje: Egyesített Tiszti Iskola), majd Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem Vezetés és Szervezéstudományi Kar, Szentendre.
- Közlekedési és Távközlési, majd Széchenyi István Műszaki Főiskola, Győr. (Elődje: Felsőfokú Gépjárműközlekedési Technikum Budapest és Felsőfokú Vasútforgalmi Technikum, Szeged).
- Pollack Mihály Műszaki Főiskola, Pécs, majd Janus Pannonius Tudományegyetem Főiskolai Kar, végül Pécsi Tudományegyetem Pollack Mihály Műszaki Főiskolai Kar, Pécs. (Elődei: Felsőfokú Vegyipari Gépészeti Technikum Pécs és Felsőfokú Építő- és Építőanyagipari Gépészeti Technikum, Budapest.)
- Eötvös József Főiskola Műszaki Fakultás, Baja (korábban: Felsőfokú Vízgazdálkodási Technikum, majd a BME Vízgazdálkodási Főiskolai Kara Baja, végül Pollack Mihály Műszaki Főiskola Vízgazdálkodási Főiskolai Intézet, Baja).
- Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskola, Budapest, majd Építőipari nélkül, az utolsó konferencián Szent István Egyetem, Ybl Miklós Főiskolai Kar. (Elődje: Felsőfokú Építőipari Technikum, Budapest).

- Ybl Miklós Építőipari Műszaki Főiskola Debreceni Területi Egysége, majd Kossuth Lajos Tudományegyetem Műszaki Főiskolai Kar, az utolsó konferencián Debreceni Egyetem Műszaki Főiskolai Kar (elődje: Felsőfokú Épületgépészeti Technikum, Debrecen).

- Könnyűipari Műszaki Főiskola, az utolsó konferencián Budapesti Műszaki Főiskola Rejtő Sándor Könnyűipari Mérnöki Főiskolai Kar.

Esetenként részt vevő intézmények

- Veszprémi Vegyipari Egyetem, majd Veszprémi Egyetem (ill. annak Mérnöki Kara)

- Kilián György Repülő Műszaki Főiskola, Szolnok
- Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola
- Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola
- József Attila Tudományegyetem (2001-ig)
- Budapesti Műszaki Főiskola Neumann János Informatikai Főiskolai Kara
- Nyíregyházi Főiskola Természettudományi Főiskolai Kara
- Szegedi Tudományegyetem Élelmiszeripari Főiskolai Kara

Új vonásként említjük meg, hogy a XXV. Országos Tudományos Diákköri Konferencián a résztvevő intézmények között szerepeltek a *szakközépiskolák*. Ezek közül a Puskás Tivadar Távközlési Technikum és a Hild József Építőipari Szakközépiskola, Győr egy-egy diákja előadást is tartott.

Már a XIX. Országos Tudományos Diákköri Konferencián is szerepelt egy-egy külföldi hallgató. A BME Építőmérnöki Kara – TDK kapcsolatai révén – vendégként egy-egy gráci, pozsonyi, müncheni, valamint négy szovjet hallgatót is meghívott. A külföldi vendégek az előadásokat megtartották és könyvjutalmat kaptak.

A XXIV. Országos TDK-n azonban már résztvevő intézményként felsorolták a Kassai Műszaki Egyetemet, a Petru Major Tudományegyetemet és a Temesvári Műszaki Egyetemet és egy-egy hallgatójuk részt vett a versengésben.

A Műszaki Tudományi Szekcióban *részt vevő intézmények* közül az országos konferenciákra a Budapesti Műszaki Egyetem és a Nehézipari Műszaki Egyetem küldte be legalább a dolgozatok felét. A főiskolák közül a Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, a Pollack Mihály Műszaki Főiskola, a Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola és az Ybl Miklós Műszaki Főiskola szerepelt a legtöbb dolgozattal (bár nem egyenletesen). A rendező intézmény mindig igyekezett kitenni magát.

Az *alszekciók száma* 15–31 között változott, az előadások száma alszekciónként 7–25 között ingadozott, a beküldött dolgozatok témájától függően. Ha az azonos témájú dolgozatok száma nagy volt, akkor két alszekcióra bontták, ha nagyon kicsi volt, akkor összevonták.

Az *országos konferenciák témáinak* állandóságára utalnak az alábbi témák:

A VIII. országos konferencia műszaki és vegyész szekciójában még műszaki alaptudományok, gépészmérnök, elektrotechnika és automatizálás, vegyész, bányászati és földtudományi, kohászati és kohászati kémia, építés- és közlekedéstudományi alszekcióra ágazott. A főiskolák belépésével viszonylag állandó alszekciók alakultak ki, amelyek azonban magukban hordozták a változást is.

Állandónak tekinthetők a következők:

- anyagtudomány, anyagvizsgálat,
- építészet és építészettörténet,
- építés és épületszerkezet (benne az építéskivitelezés és építésszervezés is),
- geodézia, műszaki földtudomány.
- közlekedésépítés, közlekedésüzem,
- gépgyártástechnológia és eszközei, géptervezés,
- közlekedésgépészet,
- műszaki mechanika.

A vízépítés és vízgazdálkodás alszekció a vízépítő- és környezetvédelem, az anyagmozgatás és gépei alszekció anyagmozgatás gépei, robottechnika, termelési rendszerek, logisztika témakörre fejlődött.

A fejlődés részeként új alszekciók jelentek meg:

- minőségtervezés, minőség-ellenőrzés, mérés technika,
- számítógéppel segített tervezés és gyártás,
- elektronika, elektronikai és számítástechnikai eszközök,
- energetika, hőtani és áramlástan folyamatok és gépek.

Idővel csökkent a bányászati alszekció jelentősége. A kohászat alszekciót a metallurgia és öntészet, ill. a képlékeny alakítás technológiája és eszközei metallurgia váltotta fel.

Előfordultak rövidéletű alszekciók is:

- általános gépészeti,
- gépipari folyamatok mérése,
- gépszerkesztési,
- híradástechnikai,
- erőáramú,

- géptervező,
- városépítési,
- vegyipari és könnyűipari,
- könnyűipari,
- szerkezetépítő,
- mérnöki pedagógia.

A *bírálati rendszer* fokozatosan alakult ki. A XII. Országos Tudományos Diákköri Konferencián nem törekedtek az azonos létszámú alszekciókra. Az alszekció munkájában részt vevő intézmények képviselőiből alakult bizottságok a hallgató teljesítményét két lépésben értékelték. Egyik lépésben a beküldött előadás, második lépésben az előadások alapján állítottak fel rangsort, a kettőt összeadták és ez lett a végleges rangsor. A dolgozatot és az előadást tehát 50-50%-ban vették alapul.

A konferenciák pénzügyei

Az országos konferenciák szervezéséhez szükséges pénzösszeg rendszerint 3 részből tevődött össze. Erre példákat mutatunk be.

XIX. OTDK-n

központi támogatás, (adóval csökkentve):	485 217 Ft
egyetemi támogatás	100 000 Ft
29 vállalat által nyújtott támogatás	634 580 Ft
<i>Összesen:</i>	<i>1 219 797 Ft</i>

A vállalati támogatást a rendező Budapesti Műszaki Egyetemhez közel álló vállalatok adták. A támogatás összege 10–25 ezer Ft volt. Ennél többet csak a MÁV Vezérigazgatóság (50 ezer Ft), UVATERV (50 ezer Ft), MÁV (70 ezer Ft), VILATI Automatika V. (100 ezer Ft) adott.

A XXI. OTDK-t a Gépipari és Automatizálási Műszaki Főiskola szervezte. A támogatás megoszlása:

központi támogatás	434 350 Ft
résztvevő intézmények befizetései	613 400 Ft
szponzori támogatás	730 000 Ft
<i>Összesen:</i>	<i>1 777 750 Ft</i>

Ez a konferencia már a rendszerváltás után volt. Szponzorként megjelent az OMFB mecénatúra (250 ezer Ft). Ezen kívül 13 vállalat adott 10–100 ezer Ft-ot (közülük egy sem volt azonos a XIX. konferencia támogatóival). Különdíjként szerezelt még értékes szakkönyv, 4 tudományos kalkulátor.

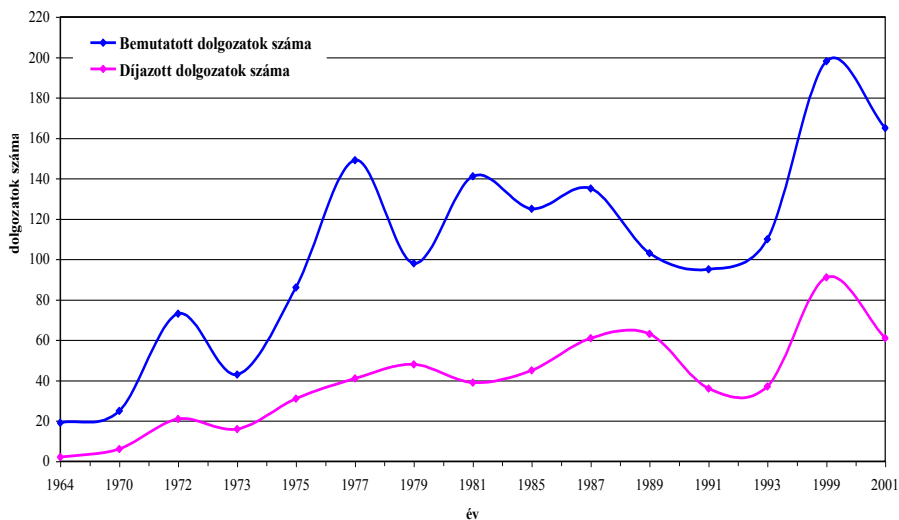
A XXIII. OTDK-t a JPTE Pollack Mihály Főiskolai Kar szervezte. A támogatások megoszlása:

központi támogatás	1 150. 000 Ft
résztvevő intézmények befizetése	1 040 000 Ft

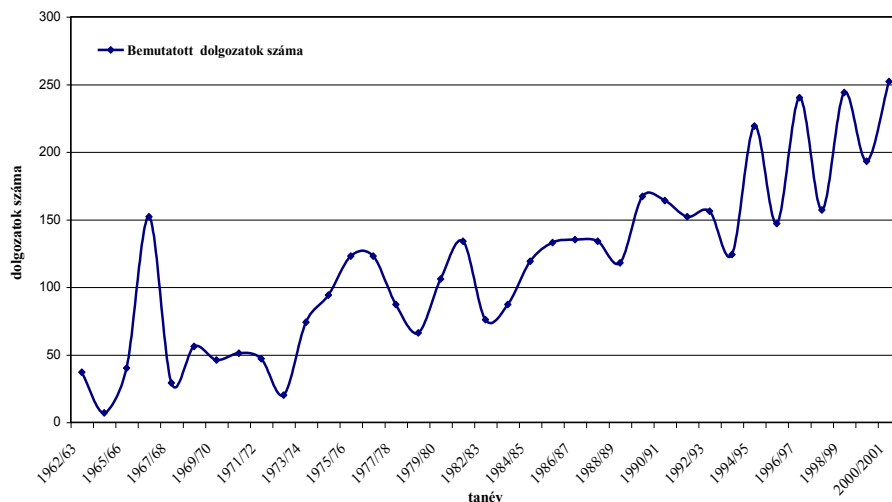
szponzorok
Összesen:

245.000 Ft
2 435.000 Ft

Az intézmények szereplése az OTDK-n a kezdetektől – kisebb megtorpanásokkal – felfelé ívelt. Példaként a Miskolci Egyetem szereplését mutatjuk be (1. és 2. ábra).

1. ábra. A Miskolci Egyetem hallgatóinak szereplése az Országos Tudományos Diákköri Konferenciákon

2. ábra. Részvétel a Miskolci Egyetemen megrendezett házi Tudományos Diákköri Konferenciákon

Nemzetközi kapcsolatok, a hallgatók elismerése

A nemzetközi kapcsolatok a 60-as évek elején kezdtek kialakulni.

Az 1965. április 12–22-én tartott gliwicei (lengyel) TDK konferencián 2 negyedéves villamosmérnök-hallgató vett részt.

1965. november 10–15. között nemzetközi diáktalálkozót tartottak Varsóban, amelyen a SZU, NDK, Csehszlovákia, Bulgária, Magyarország képviselői vettek részt. Hazánkat Antal Éva harmadéves vegyészmérnök- és Kováts László Dezső ötödéves villamosmérnök-hallgató képviselte.

Rendszeres volt a *Nemzetközi Hegesztési Konferencia*. A moszkvai V. Nemzetközi Hegesztési TDK konferencián (1974. június 24–29.) a BME-t 5, a Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemet 2 hallgató képviselte. A konferencia nyelve az orosz volt. Hallgatóink jól vitatkoztak. Egy I. és egy II. díjat kaptak. A VI. Nemzetközi Hegesztési Tudományos Diákköri Konferenciát a Budapesti Műszaki Egyetem szervezte 1976. június 21–26. között. A 80 fős létszámból 43 volt külföldi. A VII.-et Varsóban (1977. június 21–27.) a VIII.-at Magdeburgban (1978. június 19–26.) rendezték. A hivatalos nyelv az orosz volt. A további konferenciák terve: 1980. Csehszlovákia, 1982. Bulgária, 1984. Szovjetunió, 1986. Magyarország, 1988-ban Lengyelország, 1990-ben Csehszlovákia.

A pályázatok intézményi elismerése intézményenként eltérő volt, de előfordult hasonlóság is. Az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemen a hallgató indexébe beírták a házi és az országos konferenciákon elért eredményeket. A Közlekedésmérnöki Karon a tudományos diákköri tevékenység bekerült a végzett hallgatók minősítésébe.

A díjazott hallgatók oklevelet kaptak. De még a XIX. országos konferencia zárójelentése is javasolta, hogy a hallgatók oklevelén fel kellene tüntetni a hallgató nevén, hovatarozásán és dolgozatának a címén kívül az elért eredményt is (az elnök ezt az igazolást akkor még külön lapon adta meg).

Az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemen az 1965/66. tanévben első ízben osztották ki a „Kiváló diákköri munkáért” emlékérmét, amelyet ebben az évben az Építészmérnöki Karon 2 fő, a Közlekedési Üzem mérnöki Karon 4 hallgató nyert el.

Az 1963/64. tanévben megjelent az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem első tudományos diákköri kiadványa „ÉKME Diákköri Munkák I.” címmel, amelyet a diákkörök tagjai és állami vezetőink a VI. OTDK-án kaptak kézhez.

Az 1964/65. tanévtől az egyetemi TDT szerkesztette a KISZ KB megbízásából, a KISZ KB „Tudományos diákköri dolgozatok” c. kiadványát is, amelyben karonként és számonként 2-2 dolgozat jelent meg. Ezt a példát más intézmények is követték.

További fokozat, ha a TDK dolgozatot doktori disszertációnak fejlesztik tovább. A TDK munkát elismerik azáltal is, hogy a doktorandusz jelölt felvételi vizsgáján a TDK munka alapján max. 20 pontot lehet szerezni a 100 pontból. A rendszer e téren még nem hibátlan, mert előfordul, hogy olyat is felvesznek, aki nem TDK-zott.

A diákkörök, az ipar és a tudományos szakmai szervezetek kapcsolata

Az Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetemen az 1953/54. tanévben különös gondot fordítottak az iparral való kapcsolat elmélyítésére. Egyes témák feldolgozásához ipari konzulensek segítségét vették igénybe. Egyes TDK előadások tudományos egyesületekben hangzottak el. Az egyes tanszékeken különös gondot fordítottak arra, hogy a választott elméleti témák mellé gyakorlati kérdésekkel és laboratóriumi vizsgálatokkal is foglalkozzanak. Így pl. az alapozás és talajmechanika, fizika, geológia és ásványtan diákkörökben figyelemre méltó eredményeket értek el.

A hallgatók gyakorlati életre nevelésének példája bekapcsolásuk a tanszékek ipari megbízású kutató munkájába. Egyrészt a hallgató ezért pénz kapott. A 60-as

években heti 18 órás munkatanulást engedélyezett az egyetem a tanulmányi időben. Az órabér 8-Ft volt (kb. 10- Ft-ért ebédelni lehetett). Másrészt megismerhették a kutatás módszereit, nőtt önállóságuk. Egy-egy feladatot rendszerint 2-3 hallgató oldott meg oktatói irányítással. Ezt felhasználhatták TDK dolgozat készítésére. Dávid Sándorné (Jövő Mérnöke 1964. nov. 30.), a diákkör vezetője 10 ötéves hallgatóról számolt be, akiket a Vízgazdálkodási Tanszéken kutató munkába vontak be. Az Építőanyagok Tanszék hasonlóan vont be építőmérnök-hallgatókat, volt olyan nyár, amikor kb. 20 hallgatót (reggel 6 órától, este 10 óráig).

Voltak elképzelések arról, hogy – elsősorban gépész- és villamosmérnök-hallgatókat – központi szervező iroda irányításával tervező munkába vonnák be. De még 1969-ben is arról írt a Jövő Mérnöke, hogy a tervezői diákkör jó lenne. Úgy látszik, hogy a KISZ KB e terve nem valósult meg.

Bobok Elemér (1971) szerint növelné a TDK munkák eredményességét, ha a Miskolchoz közeli gépipari, vegyipari üzemek – kapacitáshiány miatt megoldatlan műszaki fejlesztési problémáikkal – pályázatok formájában az egyetemhez fordulnának.

Káldy József (1975) fontosnak tartja a nyilvánosság növelését. Ennek módjai:

- Évenként házi konferenciát rendeznek, amelyre meghívják a környező erdőgazdasági és faipari vállalatokat, kutató intézeteket. Így a vállalatok megismerhetik a hallgatók javát, s ez segíti náluk a káderfejlesztési elgondolások megoldását.

- A díjmentes dolgozatokat leközlük az Erdészeti és Faipari Egyetem Tudományos Közleményeiben.

- Az elismert diákköri dolgozatokról tájékoztatják az illetékes minisztériumokat, vállalatokat és felhasználásra felkínálják azokat.

A TDK és a vállalatok közötti kapcsolatot fontosnak tartják, ezért

- az erdőgazdasági és faipari vállalatok újítási feladattervét és kutatási témáit meghirdették TDK témaként, továbbá

- bevonták a hallgatókat a tanszékek megbízásos munkáinak a kidolgozásába.

Annak érdekében, hogy a TDK munkának közvetlen hasznossága legyen, egyes vállalatok olyan pályamunkákat tűztek ki, amelyek kapcsolódtak egy-egy ipari üzem vagy intézet munkájába. Az ilyen feladatok megoldása elősegítette a hallgató munkába állását is és a tényleges mérnöki tevékenység megismerését. A BME-n például pályázatot írt ki a Kőolaj- és Gázipari Tröszt, az Országos Víz-

ügyi Hivatal, a Zománcipari Művek, a Szellőző Művek, az Országos Anyagmozgatási és Csomagolási Intézet, az Állami Biztosító, stb.

A Közlekedési Minisztérium a 70-es évektől rendszeresen írt ki közlekedési témájú pályázatot. Előzetes megbízás szerint a kari TDT-k a pályamunkákat az egyetemi bírálati rendszer alapján rangsorolva továbbították a minisztérium felé. A minisztérium évente 10-15 dolgozatot jutalmazott.

* * *

A MTESZ és a tudományos diákköri mozgalom szervezett együttműködése a 70-es években kezdődött el. A MTESZ és egyesületeinek oktatási bizottságai foglalkoztak a TDK-val, az egyetemi, a kari TDT-okban ott volt a MTESZ képviselője is, hozzájárultak a házi, esetleg az országos konferenciák, díjazandó tagjainak a jutalmazásához.

A Műszaki Egyetemen TDK munkáját a tudományos egyesületek (Közlekedéstudományi Egyetem Gépipari Tudományos Egyesület stb.) úgy támogatták, hogy különdíjakat tűztek ki. Ezek összegét a kari TDT-vel közösen úgy állapították meg, hogy az az egyetemi díjak összegével egyezzen meg. A különdíjasok így az egyetemi pályadíjnak megfelelő összeget kapták jutalmul és az egyesületi oklevélen kívül TDK oklevelet is kaptak.

A konzulensek – akik esetenként a MTESZ egyesületeiben szakosztályvezetők voltak – megszervezték a pályadíjnyertes dolgozatok ismertetését a szakosztály rendezvényein. Pl. dr. Koller Sándor a KTE Városi közlekedés, dr. Balázs György, a KTE Mérnöki Szerkezetek Szakosztályában. Gál József (1977) szerint azonban ebben is a mennyiségi szemlélet érvényesült anélkül, hogy tartalmi érzelmű kötődés kialakult volna a MTESZ és tagegyesületei, valamint a hallgató között. A kapcsolat lényegében felszínes maradt. Gál József (1977) azt javasolta, hogy a „MTESZ Központi Oktatási Bizottságának javaslatai kidolgozása során tanulmányoznia kell az oktatási intézményekben leghatásosabbnak bizonyult módszereket, hogy azok ismeretében szervezhesse meg – a maga különleges adottságai birtokában – azokat az új munkakapcsolatokat, amelyek gazdagítani fogják a szaktudományos diákköri munkában választható és vállalható tevékenységek fajtáit és az azok végzése során nyerhető tapasztalatokat.”

Balázs György – Kulcsár Béla

A Műszaki Szakmai Bizottság történeti anyagának összeállításához nagy segítségünkre volt Dr. Timár Imre tszv. Egyetemi docens (VE), Dr. Bokányi Ljudmilla egyetemi docens (ME), Dr. Lehoczky László osztályvezető (ME), Fazekasné Dr. Berta Mária főiskolai docens (GAMF) Ledniczky Györgyné könyvtáros (BME), Bogschütz Béláné előadó (BME), munkájukat köszönet illeti.

MŰVÉSZETI ÉS MŰVÉSZETTUDOMÁNYI SEKCIÓ

Az Országos Művészeti és Művészettudományi Diákköri Konferenciák (OMDK) megrendezését az a felismerés hívta életre, hogy a művészetnek és a művészeknek is szüksége van a tehetséggondozásnak az Országos Tudományos Diákköri Konferenciák ötvenkét év alatt kialakult formájára és intenzitására.

Kétségtelen tény, hogy a művészetben – a képző- és iparművészetben, a dízajban, a zeneművészetben és a többi művészeti ágban – a kutatás, illetve az innováció sajátosan, nem a tudományok esetében megszokott módon történik, így aztán látszólag nincs is szükség olyan jellegű megmérettetésre, mint amit az OTDK biztosítani tud. Ráadásul a művészet – talán a zenei versenyeket, illetve a filmes seregszemléket nem számítva – nem is igazán a versengés terepe: nehéz értelmezni például két festmény versenyét, nem beszélve egy sótartó és egy camera obscurának átalakított sátor küzdelméről.

Mégis, az a mód, ahogy a készülő művekről konzultálni kell, az elkészült munkákat pedig írásban és szóban be kell mutatni, majd egy értő zsűri és időnként egészen nagyszámú közönség előtt meg is kell védeni, nagyon sokat segít a sokszor ösztönös művészi gesztusok tudatosításában, és így egy érett alkotásmód kialakításában. Ha úgy tetszik, az OMDK-n való részvétel a művészeti iskolákat – hallgatóikon és oktatóikon keresztül is – segíti abban, hogy kutatási és innovációs programjuk átgondoltabb és megalapozottabb legyen. Ráadásul a házi, majd az országos versenyek prezentációinak tanulságai nem elhanyagolható rutinhoz segítik a művészhallgatókat, amelyet azok az egyetemi pályafutást követő szakmai megmérettetések – például egy tervpályázaton való indulás – is jól tudnak hasznosítani.

A következőkben a 2003 óta lezajlott négy országos konferencia történetét és legfontosabb tanulságait mutatom be.

Az I. Országos Művészeti és Művészettudományi Diákköri Konferenciát 2003. április 23–26. között rendezte meg a Magyar Iparművészeti Egyetem (ma: Moholy-Nagy Művészeti Egyetem). Két kategóriában (művészeti és művészettudományi) és három alkategóriában (a vizuális művészetek; színház-, film- és táncművészet; zeneművészet) 133 érvényes pályamű vetélkedett egymással. Kádasi Éva, az I. OMDK levezető elnöke beszámolója szerint: „sikerült a szakmák és a tagozatok jeles képviselőit, mestereit megnyerni ügyünknek, továbbá a Fialat Képzőművészek és a Fialat Iparművészek Stúdiója is delegálta tagjait a zsűribe. Az ő munkájuknak is köszönhetően zajlott az I. Országos Művészeti és Művészettudományi Konferencia szakmailag pezsgő és barátságos légkörben.... A kiállítás és dolgozatok értékelése alapján megállapítható, hogy az I. Országos

Művészeti és Művészettudományi Diákköri Konferencián magas színvonalú művek kerültek bemutatásra, izgalmas erőpróba és fontos tapasztalatok forrása volt a résztvevőknek... Szendrő Péter az OTDT elnöke záróbeszédében méltatta a konferenciát, már elsőre kiforrottnak és sikeresnek ítélte, mindezek alapján az I. OMDK értékeléseként bejelentette, hogy a következő alkalommal már, mint a XXVII. OTDK hivatalos rendezvénye, 16. szekcióként lesz meghirdetve.”

A II. Országos Művészeti és Művészettudományi Diákköri Konferenciát, immáron az OTDK hivatalos rendezvényeként 2005. március 30. és április 2. között a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Tanárképző Főiskolai Kara szervezte meg. A konferenciára 18 intézmény (kar) 144 érvényes munkával pályázott. Arany Sándor OMDK elnök beszámolója szerint: „A konferencián (a vizuális művészetek területén 33, a zenei területen 14) 47 helyezést és a felajánlónak köszönhetően összesen 23 különdíjat volt módunkban kiosztani a győztesek között.” A konferencia egyik fontos tanulságát az elnök így foglalta össze: „Az OTDK más szekcióinak megrendezésével összehasonlítva a Művészeti és Művészettudományi Szekció megrendezése sokkal több szervezőmunkát igényel, és jóval több költséget emészt fel. Amíg máshol az elkészült munkát egy utazással meg lehet védeni, itt a szervezők és résztvevők részéről is komoly költségbe kerül (a pályaművet nem számítva) az odautazáson túl a begyűjtés, szállítás, a vizuális művészeteknél az installáció, színes reprodukciós kiadvány, a nagy létszámú zsűri elhelyezése és (tiszteletdíj nélküli) egyéb költségei stb.”

A III. Országos Művészeti és Művészettudományi Diákköri Konferenciát a Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kara 188 hallgató részvételével rendezte meg 2007. április 12–14. között. Ennek elnöke Somody Péter volt, aki a következő szavakkal jellemezte az eseményt, illetve a művészhallgatók számára a konferencia létrejöttét követőben adódott lehetőséget: „A magyar művészeti felsőoktatásnak ez az országos és országhatárokon túli seregszemléje a legszélesebb körben tette lehetővé, hogy a művészeti tanulmányokat folytató hallgatók próbára tegyék felkészültségüket. Kivételes lehetőség ez, mely lakóhelytől és tanulmányi intézménytől függetlenül kínál a fiatalok számára bemutatkozási és egyben kitekintési lehetőséget. A konferencián a művészet szabad és egyetemes emberi értékekből táplálkozó eszméi érvényesültek, ahol a pályázók nyolc képzőművészeti és három zenei szekcióban mutatkozhattak be.”

A IV. Országos Művészeti és Művészettudományi Diákköri Konferenciát a Magyar Képzőművészeti Egyetem rendezte, elnöke Nagy Gábor György volt. E konferencia egyik fontos újdonságát az jelentette, hogy immár nemcsak a versenyben, de annak szervezésében is tevékenyen részt vettek a hallgatók, akik úgy látták, hogy iskolájuk működésére ráfér egy olyan felrázás, mint amit az országos kon-

ferencia megrendezése, illetve jelenléte nyújt. Nagy Gábor György a versenyző munkák szakmai színvonalát a következőképpen értékelte: „A beérkezett pályamunkák többsége megfelelő színvonalú volt. A műfaji és stílári sokféleség, egy sor kitűnő pályamunkát eredményezett (pl. festészet). A munkákhoz kapcsolódó kutatás és elméleti okfejtés legtöbbször karakteresen bemutatta, ill. feltárta az alkotói folyamat rejtett zugait, karakteres munkafázisait, és így megfelelt annak az alapeszmének amely az OMDK lényegét jelenti. Reményeink szerint, egy sor fiatal tehetséges alkotó került a konferencia kapcsán a figyelem középpontjába, és ez által olyan lehetőségek birtokába, amikor is innovatív, teremtő energiáikat megsokszorozhatják, ill. kiterjedt, széles körben publikálhatják.”

Horányi Attila

ORVOS- ÉS EGÉSZSÉGTUDOMÁNYI SZEKCIÓ

Bevezető*

Az Orvostudományi Szekció fejezetét úgy állítottuk össze, hogy érzékletesen tükrözze az elmúlt 50 évet. A történeti áttekintés megírására a Szakmai Bizottság Dr. Kövér András egyetemi tanárt kérte fel, aki 18 éven át volt a Debreceni Orvostudományi Egyetem Tudományos Diákköri Tanácsának tanárelnöke és egyben az Orvostudományi Szekció Szakmai Bizottságának elnöke is. Felkérésünket elfogadta, amit ezúton is külön köszönünk a professzor úrnak. Tanulmánya szerepel fejezetünk első részében. A történetíró természetesen a Debreceni Egyetemet helyezi érdeklődésének előterébe (a kezdetektől 1989-ig), de megállapításai általánosíthatók a többi orvostudományi egyetemre is.

Két 1989-ben illetve 1991-ben megjelent tanulmányt tartottunk fontosnak fejezetünk további részében szerepeltetni. Mindkét tanulmány megjelenésekor nagy érdeklődést váltott ki nemcsak az orvostudományi egyetemeken, hanem más felsőoktatási intézmények oktatói és hallgatói körében is. Ez volt ugyanis az a periódus, melyben megfogalmazásra kerülhettek azok a komoly problémák, melyek a tudományos diákköri tevékenységet, így az egyetemek jövőjét illetően felhalmozódtak az évek során. Két tudományos diákköri tanárelnök (ma már egyetemi tanárok), felelősségtől áthatva fogalmazta meg aggodalmát, felvetve azokat a legfőbb problémákat, melyek nemcsak az orvostudományi egyetemeket, hanem az egész magyar felsőoktatást is érinthetik. Dr. Kellermayer Miklós, a Pécsi Orvostudományi Egyetem Tudományos Diákköre tanárelnökének írását 1989-ből, és Dr. Benedek György, a szegedi Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem Tudományos Diákköre tanárelnöke tanulmányát 1991-ből olvashatják e fejezetben. Végül különösebb kommentár nélkül szerepel a fejezet végén egy összeállítás, mely az elmúlt 10 év tudományos diákköri konferenciáinak számbeli statisztikai mutatóival jellemzi az Orvostudományi Szekciót.

Ez az összeállítás mintegy válasz a korábbi problémákra, részben elosztatva az aggodalmakat is. Az adatokból kiderül, hogy a diákkörök megtorpanása a 80-as évek második felében csak átmeneti volt, napjainkra a tudományos diákköri tevékenység az egyetemek oktatói és hallgatói számára kiemelt oktatási/tanulmányi/kutatási feladat, és mint szervezet, az egyetemek vezetése által maximálisan támogatott, intézményesült diákmozgalommá vált.

*In: Anderle Ádám (szerk.): *A magyar tudományos diákköri konferenciák fél évszázada*. OTDT, 2001. 172. o.

Ludány Andrea

Diákkörök a Debreceni Orvostudományi Egyetemen*

A Debreceni Tudományegyetem elődjének a több mint 450 éves Református Kollégium tekinthető, ahol már a XVI. és XVII. században figyelemre méltó eredményei és hagyományai voltak a természettudományoknak. Az ősi Kollégium lelkész-, tanár-, és tanítóképző intézményeivel, jogi, mezőgazdasági akadémiájával, főgimnáziumával és szerte az Alföldön kiépített algimnáziumi iskola-rendszerével olyan kultúrközpontot képviselt, amely szinte követelte magának e területen, Debrecen központtal az egyetemszintű fejlesztést. Debrecenben született meg Méliusz Juhász Péter (ref. püspök, 1536–1576) Herbárium; az első magyar botanikai, gazdasági és orvostudományi munka. Itt élt és dolgozott Hatvani István (1718–1788), a legendás hírű polihisztor, aki Debrecenben, majd Baselban tanult, ahol teológiai és orvostudományokból doktorátust szerzett. Hiába hívták professzornak Heidelbergbe, Marburgba, Leidenbe, inkább hazajött a Kollégiumba matematikát, fizikát, kémiát tanítani, s orvosi magánygyakorlatot folytatni. Külön kiállítóteremben ma is megtekinthető az általa létrehozott Szer-tár. Itt született Diószegi Sámuel (1760–1813), aki Linné rendszerét magyar nyelven közismertté tette, és megteremtette a leíró növénytan és az alaktan magyar szaknyelvét. Fazekas Mihállyal együtt írták a Magyar Fűvészkönyvet (1807), míg önálló munkája volt az 1813-ban megjelent Orvosi Fűvészkönyv. Itt, Debrecenben működött kirurgusként Csokonai Vitéz Mihály apja, kinek orvosi receptjeit messze földön ismerték. De meg kell emlékezni az Iskola demokratikus, ma is elevenen élő diákkörműködéséről, önképzőköréről, amelyek jogutódjának tekinthetjük magunkat.

Végre a Magyar Országgyűlés 1912-ben (XXXVI. tc.) intézkedett a debreceni egyetem felállításáról, amelynek öt kara volt: református hittudományi, jog- és államtudományi, orvostudományi, bölcsészeti-, nyelv- és történettudományi, mennyiség- és természettudományi karok. Az építkezés 1914-ben indult, a háború miatt lefékeződött, de nem maradt abba. Talán intő jel lehet, hogy az utolsó magyar király, IV. Károly az akkor ötéves Ottó trónörökös jelenlétében, az olasz front összeomlása, 1918 októberének 23. napján avatta fel a Tudományegyetem első épületét. Másik intő jel lehet, hogy az orvosi fakultás sokévi előkészítő munka után 1921-ben, éppen november 4-én nyílt meg. A Fakultás első professzorai

*In: Anderle Ádám (szerk.): *A magyar tudományos diákköri konferenciák fél évszázada*. OTDT, 2001. 173–177. o.

voltak: Leíró- és Tájékoztató Intézet: Huzella Tivadar; Gyógyszertani és Közegészségtani Intézet: Belák Sándor; Kórbontani- és Törvényszéki Orvostani Intézet: Orsós Ferenc; Élettani- és Általános Kórtani Intézet: Verzár Frigyes; Belgyógyászati Klinika: Csiky József; Sebészeti Klinika: Hüttl Tivadar; Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika: Kenézy Gyula; Szemészeti Klinika: Blaskovics László; Bőr- és Nemi Kórtani Klinika: Neuber Ede; Gyermekgyógyászati Klinika: Szontágh Félix; Elme- és Ideggyógyászati Klinika: Benedek László; Orvosi Vegytani Intézet: Bodnár János; Orvosi Fizikai Intézet: Gyulai ill. Szalay Sándor; Fül-Orr-Gége Klinika: Verzár Gyula. Neveiket azért említem, mert személyükhöz kötődik az utánpótlás és az új generációk nevelése.

A legeredményesebben vizsgáló hallgatók közül a legjobbakat már hallgató minőségben, külső tagként, externistaként felvették intézetükbe/klinikájukra. Különös gondot fordítottak további sorsuk alakítására, bekapcsolva őket az intézetek oktató, kutató tevékenységébe. Így évek során olyan munkatársak, kutatók nőttek fel, akik biztos alapot szolgáltattak a további szakirányú képzéshez, különböző státusok pályázat útján történő betöltéséhez.

Kezdetben természetes volt, hogy a megürülő tanszékvezetői állásokat csak külső személyekkel lehetett betölteni, így pl. Verzár Frigyes baseli egyetemre történt távozásakor Went Istvánt, a Pázmány Péter Tudományegyetemről választották meg, vagy Huzella prof. Budapestre történt áthelyezését követően Debrecenben Törő Imre nyert kinevezést, vagy Belák prof. távozását követően helyére Jeney Endre, Benedek László helyére a Schaffer tanítvány Sántha Kálmán került. Így néhány év alatt egy stabil oktatói gárda nevelődött fel, amely most már a többi egyetem számára is növelte a meghívhatók és választhatók körét. Minthogy az újabb és újabb évfolyamok bőven szolgáltatták az utánpótlást, az externistákból belső tagok lettek, akik köré újabb fiatal munkatársak csoportosultak, s a természetes szelekció úgy mehetett végbe, hogy a legkiválóbbak az egyetemi oktatásban maradtak, s nyertek itt vagy másutt magasabb pozíciókat, vagy szakterületet változtatva más tudományágakban juttatták érvényre korábban megszerzett tudásukat.

Ugyanúgy mint most, az intézetek pályatételeket hirdettek meg; a hallgatók pályamunkákat nyújtottak be, s jutalomban részesültek. Mindez természetesen intézeti keretek között történt.

Néhány megmaradt pályamunka szerzői és címe (Élettani Intézet könyvtára) a huszas-harmincas évekből (Verzár prof. idejéből):

Páter J.: A szövetek vegyhatása gyulladásnál. 1928

Csiké I. és Juhász Á.: A mellékvesekéreg szerepe. 1928

Fekete L.: A reticuloendotheliális rendszer blockirozása. 1931

Harsányi D.: *Különböző hormonok hatása a szövettényészetekre és azok növekedésére.* 1932

Soós J.: *D vitamin és Ca-anyagcsere* 1931

Sarkadi L.: *A berék befolyása a foszfor anyagcserére.* 1934

Went István prof. I. periódusából, 1945-ig:

Végh L.: *Vizsgáltassék meg a haemoglobin mint antigén, különös tekintettel precipitin képző sajátosságaira.* 1937

Mayersky Klára: *A cervicális gerincvelő hidegátmetszésének hatása a hőszabályozásra.* 1938.

Valenta A.: *Vizsgáltassék meg a fehér patkány különböző szerveinek histamin tartalma.* 1939

Várterész V.: *Vizsgáltassék meg a tetanus-toxin hatása a ganglionáris szinapszisosokra.* 1941

Kakas F.: *Anaphilaxiás shock hatása a lép simaizomzatára.* 1940

Kocsis A.: *Thymus kivonatok hatása különböző szervek adrenalin érzékenységére.* 1942

Pásztor J.: *Vizsgáltassék meg a sympathicus idegrendszer kiirtásának befolyása a vérképre.* 1943

Polányi M.: *Vizsgáltassék meg az ideg ingerület átvédésének mechanizmusa béka nyirokcszerveire.* 1943

Zsador B.: *Vizsgáltassék meg a Hb molekulák különféle komponensei serológiai hatásuk szempontjából.* 1943

Varga E.: *A pressoreceptor idegek befolyása a Traube-Hering f. nyomáshullámokra.* 1944

Varga E.: *Vizsgáltassék meg a B₁ vitamin és normális patkányokon az a.) izomfáradás; b.) izom ingerlékenység; c.) átvédés kapcsolata.* 1943.

A háború után az Élettani Intézetben megmaradt pályamunkák adatai jelezhetik, hogy milyen intenzív utánpótlás-nevelés folyt már az Egyetem életének első szakaszában.

A II. világháború befejeződését követően viszont mindent, az építést előlről kellett kezdeni. A demokratikus átalakulás élére állt Sántha Kálmán professzor, úgy is mint a megalakult Nemzetgyűlés alelnöke. Az elmenekült professzorok jó része visszatért, s megindult az újjáépítés. Az oktatói kar is fokozatosan kiegészült. A társadalom igényének megfelelően a hallgatói létszám emelkedett, s az 1944/45-ös csonka évet követően újult erővel indult meg a képzés. Mindez az oktatói kar bővítését igényelte. Így elkerülhetetlenné vált az idősebb, ill. legkiválóbb hallgatók bevonása a nagy létszámú évfolyamok oktatásába. Ezen 5-6 évet felölelő periódusban két szinten folyt a képzés: a visszatért professzorok, s az intézetenként/klinikánként 1-2 vezető oktató külön foglalkozott a már

externistaként vagy díjas demonstrátorként alkalmazott hallgatók képzésével, hogy azok a megnövekedett követelményeknek eleget tudjanak tenni. Minthogy magam is e periódusban kezdtem el tanulmányaimat, saját tapasztalatom alapján is kijelenthetem, hogy mindannyiunkra súlyos felelősség és teher hárult. Egész életünk az intézetekben, klinikákon zajlott. Mindemellett a fizikai munkából is kivettük részünket. Az élni akarás, az új haza építése iránti vágy és akarat hajtott bennünket.

Az egyes intézetekben megindult az alapképzés. A fizikai intézetben az alapvető mérési módszerek megismerésére, begyakorlására tanfolyam, a kémiai intézetben Straub János tanár úr vezetésével, a kvalitatív és kvantitatív analitikai módszerek elsajátítása, az élettani, anatómiai intézetekben a műtéti és kísérleti módszerek, technikák elsajátítása kezdődött. Minden a legnagyobb erőfeszítéssel és lelkesedéssel. Közben bekövetkezett, ill. elkövetkezett a fordulat éve. A kirekesztések és címkézések korszaka, a parasztság beteretése a termelő szövetkezetekbe, a kulák-, középparaszt-üldözés, az osztályidegen elemek deportálása, a hallgatók származás szerinti kategorizálása. A szovjet típusú párturalom, a korrupció és a terror uralma, idegen érdekek érvényre juttatása. Az egyetemeken megalakultak a pártbizottságok, megkezdődött a kontraszelekció, s a megosztottság. Közben szovjet mintára az egyetemek ún. szakegyetemekké degradálódtak: Orvos-, Agrár-, Mű-, „Tudomány-” stb. egyetem. Mindegyik más minisztérium felügyelete alatt. Ez 1950-ben történt. Feltehetően azért, hogy könnyebben tudják politikailag irányítani az ugyancsak szakosodó hatalmi struktúrákat. Tehát egyszerre folyt a rombolás és az építés. A demokratikusan dolgozó és gondolkodó vezetőket meghurcolták és eltávolították (l. Sántha Kálmánt!). Kényszerzubonyt húztak az értelmiségre. Túléltek!

Végül ráeszméltek odafent is, hogy csinálni kell valamit, mert baj lesz. Kicsúszik az egyetemi ifjúság kezeik közül. Hozzuk létre a TDK-t, mint minden területre kiterjedő mozgalmat, s annak Országos Tanácsát, helyezzük azt közvetlenül pártirányítás alá. Minden egyetemen megindult az intézményi TDK-k szerveződése. De minthogy maguk az intézmények sem voltak hajlandók alávetni magukat egy szakmailag arra alkalmatlan irányításának, a TDK mozgalom is intézményi szinten, ill. ágazatok szerint szerveződött, hiszen anyagi támogatásuk is saját minisztériumuk útján, ill. intézményi szinten történt.

Így alakult ki az a helyzet, hogy az orvostudományi egyetemek minden évben, hosszú évtizedeken keresztül megrendezték országos konferenciájukat, amelyek közül minden második elnevezését úgy módosították, hogy az Országos Tudományos Diákköri Konferencia Orvosi Szekciójának a tudományos ülése (I., II. stb.). A nagy hallgatói létszám miatt szükségessé vált továbbá a helyi konferenci-

ák megszervezése is, minthogy az anyagi háttér hiánya azt indokolta, hogy az ezeken elhangzott előadások, ill. munkáknak csak kb. tíz-húsz százaléka kerüljön kiküldetésre az országos konferenciákra.

1965-ig Varga Emil adjunktus, majd docens lett a TDK tanárelnöke, s Kelentey Barna tanársegéd, majd adjunktus volt a TDK oktatói titkára. Kelentey doktornak komoly szerepe volt a mozgalom intézményi szintű szervezésében. Később Simárszky János vette át e funkciót. Varga tanár úr professzori kinevezését, ill. Went professzor úr halálát követően Dévényi István lett a TDK tanárelnöke, egészen 1972-ig Furka István látta el az oktató titkári funkciót. Dévényi tanár úr halálát követően, majd 18 éven át Kövér András docens nyert megbízást a tanárelnöki poszt, ill. a Központi Kutató Laboratórium igazgatói állásának betöltésére, aki Módis László adjunkttal együtt s együttműködve az intézeti diákkörök megbízott vezetőivel s az intézetek diákköreinek demokratikusan választott egy-egy képviselőjével (TDT) számos újítást vezettek be a TDK életének fellendítésére. Ezek közül a legfontosabbak:

1. A TDT működőképességének megtartása érdekében a tanácstagok számát 10 fő hallgatóból és 10 fő oktatóból álló keretre korlátozza. Az előbbieket az összes intézeti/klinikai oktató vezetőből és az összes intézeti/klinikai diáktitkárból álló Választmány jelölést követően titkos szavazással választja meg. A megválasztott TDT tesz javaslatot a TDT diák elnökének személyére ill. személyeire is. A TDT tanárelnökére ill. oktatótitkárára a rektor tesz javaslatot és az Egyetemi Tanács ad megbízást.

2. A TDT elnöksége és a TDT tagjai a kapcsolattartás érdekében rendszeresen meglátogatják az intézeti/klinikai TDK-kat, s kötetlen beszélgetés formájában ismerkednek a körök problémáival.

3. Minden évben megtárgyalja, s a Rektorhoz felterjeszti javaslatát a legjobb TDK munkát, s eredményt felmutató hallgató/k részére alapított Veszprémy-díj odaítélésére.

4. A nyári hónapokban 100 órás intenzív nyelvtanfolyamot (kiscsoportos) szervezett szállás és étkezés biztosítása mellett. Sikeres állami nyelvvizsga letétele esetében a vizsgadíjat a TDT térítette. Mindkettőre írásban pályázhattak a TDK-tagok.

5. A jól szereplő hallgatók részvételével az oktatott nyelveken külföldi hallgatók részvételével (angol, német, orosz, francia) szakkonferenciákat rendeztünk, az előadói és vitakészség növelése érdekében. A TDK legjobban szereplő hallgatói nyertek kiküldetést külföldi konferenciákon való részvételre. A DOTE-n 20 sikeresen lezajlott (évente 2) konferenciáról számolhatok be.

6. A helyi konferenciákon egy-egy korábban Veszprémy-díjban részesült volt hallgatót kértünk fel életútjuk, ill. eredményeik ismertetésére.

7. Az 1974/75-ös tanévtől több éven át konferenciasorozatot rendeztünk, továbbképzés jelleggel, „Modern kutatási módszerek alkalmazási lehetőségei az orvostudományban” címen, amelyeken előadások tartására a szakma kiváló képviselőit kértük fel. Minden esetben komoly részvétellel, még a professzorok, oktatók részéről is.

8. A fentebb említett konferenciasorozat anyagát saját DOTE kiadványként rendelkezésre bocsátottuk. Több kiadást ért meg.

9. Életútjuk bemutatására neves professzorokat kértünk fel.

10. Kidolgoztuk a tudományos diákköri pályamunkák készítésének és bírálatainak szempontjait, s azt, hogyan fogadhatók el a pályamunkák diplomamunkaként. Minden belépő TDK-s rendelkezésére bocsátottuk. Házi nyomda: Debrecen, 1982. szept.

11. Részt vettünk az össz-orvosegyetemi Elective Courses megszervezésében. HuMSIRC: Hungarian Medical Students' International Relation Comitee, Elective Courses – Fialat kutatókat fogadtunk Svédországból, Hollandiából, Németországból, Finnországból stb. A Soros Alapítványtól pályázatokat nyertünk hallgatói USA tanulmányutak anyagi fedezetére.

12. Számítástechnikai Klub és kurzus létrehozása.

†Kövér András

A tudományos diákkörök és az egyetemi oktatás

I.*

Az évszám: 1989, amelyben ez a kis közlemény íródott. Ezért egy általános megjegyzés kívánczik előljáróban.

Valamennyiünkre érvényes, hogy létünk minden korábbinál jobban függ attól, amit az ember eddig megismert, feltalált, alkotott és megteremtett. Több ember él ma a Földön mint valaha, és életvitelüknek olyan sajátosságai fejlődtek ki, melyek korábban elképzelhetetlenek voltak. Ezen életviteli sajátosságok egyik oldalról nagyszerűek, másik oldalról viszont általuk az élet és benne az emberi élet vált

* *Felsőoktatási Szemle*, 1989. 38/9.

és válik egyre esendőbbé, egyre függőbbé az emberi cselekvéstől, az emberek moráljától, alkotásától, szellemi teljesítőképességétől.

Így az ígért általános megállapítás nem lehet más, mint az, hogy az egyetemek, az egyetemeken folyó munka valamennyi nemzet létének és jövőjének kiemelt fontosságú záloga. *Az egyetem nemzeti kincs.* A legfontosabb nemzeti kincsnek, az alkotó elmének „kitermelő műhelye”. Ez a megállapítás mindenkor, mindenütt igaz, de minél kisebb egy ország, annál nagyobb súlya van, és annál féltettebben kell törődni ott az egyetemekkel, a pótolhatatlan kincsekkel.

Az egyetemek fő célja az állandó önképzésre motivált, önálló egyéniségek, alkotó elmék „kitermelése”. Ehhez a fő célhoz a tudományos diákköri tevékenység nélkülözhetetlen fontosságú. A tudományos diákköri munka pont azt a keretet biztosítja, ahol az egyéni felelősség, az egyéni kibontakozás, az önbizalom és a többletteljesítésre való vágy fejlődik ki. Szemben az általános egyetemi oktatási kerettel, ahol, sajnos, az egyetemistákat leggyakrabban lecke-felmondó gyerekként kezelik és tartják ezen a szinten a diploma átvételéig.

Baj, nagyon nagy baj volt és ma is az, hogy az egyetem feladatát gyakran egy tételes tananyag bebiztosítására és számonkérésére korlátozzák. A fő célnak nyilvánvaló eltévesztése ez, hiszen egy alap tudásszint kiépítése csupán töredékes része az egész feladatnak. Többször kell ismételni, hogy a fő cél maga az ember, aki hisz önmagában és munkájában. Akinek egyre erősödő önbizalma van. Akinek olthatatlan vágya van a továbbtanulásra, a mérhető megmérésére és az igazság feltárására. Aki képes a megfigyeléseken alapuló szintézisre, aki képes létrehozni olyant, amit még más nem csinált, és mindezt azzal a vággyal teszi, hogy nap nap után túlszárnyalja önmagát, vagyis reflexszé válik benne az egyéni csúcscsok megdöntésének állandó kényszere.

Mi következik a fő feladat állandó szem előtt tartásából? Több mindent lehetne itt említeni, de mi egyet emelünk ki, nevezetesen azt, hogy fokozott szerepet kell adni minden egyetemen a tudományos diákköri tevékenységnek. Ehhez először is meg kell erősíteni egyetemeinken a kutató morált. Az egyetemekre tudós tanárok kellenek!

Másodszorban az egyetemeknek kiemelt fontosságú kutatóműhelyeknek kell lenniük és ezeket koncentráltan támogatni kell. Az egyetemi kutatóműhelyek mércéje az egyetemes tudomány előbbre vitele, a beilleszkedés a legmagasabb szintű nemzetközi tudományos életbe. Az egyetemektől elszakítottan kutatóműhelyeket létrehozni valószínű nagy kár volt, de most, ha erre lehetőség van, feltétlenül be kell vonni e kutatóhelyeket az egyetemek tudományos munkájába. Lehetővé kell tenni, hogy az egyetemi hallgatók tudományos diákköri munkát végez-

hessenek az egyetemekhez szervezetileg ugyan nem csatolt, de drága műszerekkel felszerelt kutatóintézetekben.

Harmadsorban, biztosítani kell a kutatói szabadságot. Az egyetemi kutatóhelyek nem lehetnek célfeladatok megoldásának, bér munkák vállalásának helyei. Óriási baj az ún. „KK” munkákat vállalni és gyógyszereket kipróbálni ott, ahol fiatal tudományos diákkörösökkel kellene az új utakat felkutatni és új felismerésekkel, új alkotásokkal meglepni a világot. A bér munka deformálja a tudós tanárt, távol tartja a diákkörös hallgatókat a tudomány műhelyétől, és azt a hamis képzetet kelti, mintha a célfeladatokat kijelölő vállalatok egy „alamizsna” fejében rendelkezhetnének az egyetemek tudományos műhelyeivel.

A tudós tanárok fontossága, a tudományos műhelyek létrehozásának és támogatásának sarkalatossága, valamint a tudományos munka szabadságának biztosítása mellett két további szempontot kell megvizsgálni az egyetemeken folyó tudományos diákköri munka komplettebb megvilágításához. Az egyik maga a tudományos diákköri munkát végző hallgató. A másik az egyetemi légkör és az egyetem intézményi rendszere. Ez utóbbit úgy kell megvizsgálni: vajon az egyetemi intézményrendszer miként serkentheti, vagy miként gátolhatja a tudományos diákköri tevékenységet, ezt az ismételten hangsúlyozott, fontos oktatási területet.

Kezdve a hallgatóval, megállapíthatjuk, hogy az ifjú eredendően ártatlan. Mindenre fellelkesíthető, tartósan motiválható. Itt kell leszögeznünk, hogy fiataljaink, a magyar ifjak, úgy mint őseink voltak, kiváló alanyok nagy szellemi teljesítményekre. Ha egy egyetemista nem jelentkezik tudományos diákkörbe, hanem Bolond Istók módjára elherdálja élete legfontosabb óráit, napjait, akkor nem az ő génjeiben kell keresni a bajt. Először is nekünk kell sokkal jobban tudni, hogy a korábban részletezett fő cél eléréséhez a fiatalok életében kitüntetett fontosságú időszakok vannak. Ahogy akcentus nélkül egy idegen nyelvet egy adott életkorban lehet csak megtanulni, a tudományos diákköri munkát sem lehet bármikor elkezdni. Így nem lehet a végzés előtt egy évvel ilyen munkába kezdeni. Az első és a második év befejezése után, vagyis 19–20 éves korban kell a tudományos diákköri munkát elkezdni. Így a fő cél elérése szempontjából az egyetem első és második éve kiemelt fontosságú. Ismételném, nem az oktatott anyag, hanem a hallgatók miatt. Fontos itt hangsúlyozni, hogy nem közömbös az sem, milyen önbecsüléssel és önbizalommal jön ki a diák a középiskolából. Persze, ha olyan a rendszer, hogy a legkitűnőbb időt el lehet egy fiattól venni; ha az alkotó, képzett felnőtté válás szempontjából visszafordíthatatlanul fontos tanulási periódust meg lehet szakítani pl. „elő-éves” katonai szolgálat miatt, akkor a lényegről, az emberi élet kiemelt fontosságú periódusairól semmit sem tudunk, vagy tudatosan

ártunk. Ekkor persze ne csodálkozzunk szomorú lemaradottságunk miatt más, természeti kincsekben hasonlóan nem dúskáló nemzetekhez viszonyítva is.

Az általános egyetemi légkör és az egyetem intézményrendszere természetesen meghatározó módon befolyásolja az egyetemen folyó tudományos diákköri munkát, és ezzel együtt az egyetem fő céljának elérését. Az egyetemi légkör befolyásoló szerepénél leghelyesebb megvizsgálni, hogyan lehet és hogyan kell, illetve kellene a tudományos diákköri munkához, a tudományos diákkörösökhöz viszonyulni. A leggyakoribb nézet, hogy a tudományos diákköri munka az egyetemi káderutánpótlás kiművelésének helye és módja, s mint ilyen, nem más mint „elit”-képzés. E cikk írója nem osztja ezt a véleményt. Ellenkezőleg, fennhangon hirdeti, hogy a tudományos diákköri munka oktatási munka, sőt nélkülözhetetlen oktatási munka az egyetem fő céljának eléréséhez.

Igaz, hogy a tudományos diákköri munkát nem lehet kötelezővé tenni minden hallgató számára. Ugyanúgy nem, mint ahogy nem lehet kötelező a versenyszerű sportolás valamennyi általános iskolás gyerek számára. De ugyanúgy, ahogy nélkülözhetetlen a sport, a versenyszerű sport egy tizenéves gyerek számára, hogy testi és lelki fejlődése töretlen legyen, ugyanúgy nélkülözhetetlen egy húszéves egyetemista számára, akit alkotó egyéniséggé akarunk formálni az, hogy egyetemi éve alatt saját kutatómunkát végezzen, vagyis mindaz a behatás, ami egy tudós tanár melletti tevékenység során érheti, valóban érje is. Így nem lehet kétséges, hogy a sok diákot foglalkoztató tudományos diákköri mozgalom kell, nélkülözhetetlen módon kell az egyetemeken. Diák van, és oktató is van bőven. Így csak az kell, hogy az oktató kutasson, kutasson úgy, hogy mellette lelkes fiatalok tevékenykedhessenek.

Jobb külföldi egyetemeken már sok-sok évtizeddel ezelőtt átmentek ezen a problémán. Így például Kármán Tódor 60 évvel ezelőtt amerikai egyetemeken hirdette, hogy a konkrét munkahelyi problémák megoldását a végzés után a munkahelyeken kell megtanulni. Az egyetemeken a képességet kell kiépíteni arra, hogy még az új, az ezután felmerülő problémák megoldására is képes legyen az egyetemet elvégzett fiatalember. Nálunk az orvosi egyetemeken az a gyakorlat ma, hogy a hallgatók zöme akár több hónapra is, több száz kilométerre kénytelen elhagyni az egyetem székhelyét, a tudományos atmoszférát, a tanárokat, a kutató laboratóriumokat, a könyvtárat, azaz mindent, ami az egyetemet jelenti. Ezt a rendszert területi gyakorlatnak nevezzük. Felesleges hangsúlyozni, milyen káros rendszer ez.

A légkör legyen olyan az egyetemeken, hogy példakép legyen a jó eredményeket elérő, tudományos kutatást végző hallgató. Ugyanúgy példakép legyen a tudományos diákkörösöket intenzíven tanító, istápoló kutató tanár is. Az intéz-

ményrendszer olyan legyen, hogy levéltárosok, tűzrendészek és portások ne akadályozhassák a hallgatókat munkájukban akár éjjel, akár ünnepnapokon sem. A fellelkesült, a több munka végzésére hevült hallgatók használhassák a könyvtárat, az összes könyvet késő este is és ünnepnapokon is egyaránt. Az egyetemi légkörnek és az intézményi rendszernek is a fő célt, a minél nagyobb számú alkotó egyén megteremtését kell szolgálnia valamennyi egyetemen.

Kellermayer Miklós

II.*

Az egyetemeken folyó diákköri munka régi hagyománya az orvostudományi kutatásoknak. Lényegét abban foglalnám össze, hogy miközben az orvostudományi kutatások lényeges részét adják a Magyarországon folyó kutatómunkának, addig az orvostanhallgatók curriculumában nem szerepel egyetlen órában sem kutatómunkára való felkészítés. Gyakorlatilag a diákkörben végzett munka készíti fel az orvos-kutatókat későbbi hivatásuk ellátására, miközben laboratóriumi és klinikai gyakorlatokon és előadásokon a praktikus orvoslás alapjait sajátítják el. Ha körülbekintünk hazánk elméleti orvostudományokban élenjáró egyéniségein, gyakorlatilag mindenki általános orvosi képesítéssel és diákköri háttérrel kezdett szakmájához.

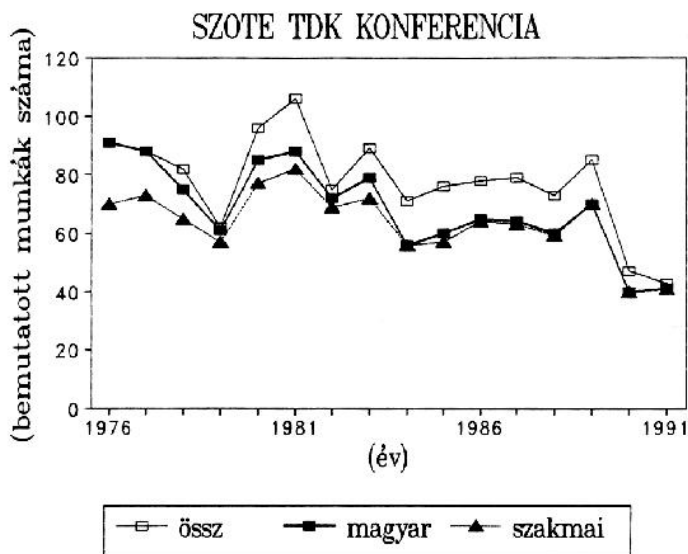
Személyes meggyőződésemm, hogy a végzés után kezdett elméleti intézeti munka meglehetősen késő, legalábbis jelentős hátrányban van az illető azokkal szemben, akik 19 éves koruk óta már a kutató laboratóriumban dolgoztak.

Ezek előrebocsátása után térnék rá arra a problémára, hogy a magyarországi orvosegyetemeken a diákköri munka rohamosan teret veszít, egyre csökken a diákköri munkák száma. Illusztrációként bemutatom a szegedi Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem éves diákköri konferenciáinak előadásszámát az elmúlt 15 évben (*1. ábra*). A tendencia világos, egyetlen igazi kérdés marad, hogy mi lesz két év múlva, hol fogja a görbe elérni mélypontját?

A másodlagos kérdés az, hogy mi az oka a diákköri előadások csökkenésének. Természetesen ki kell zárni a helytelen mintaválasztásból származó buktatókat. Nem áll rendelkezésemre a diákkörösök száma, az általuk ledolgozott munkaórák száma, a diákköri dolgozatok száma és csak híreim vannak arra vonatkozóan,

* In: *Diáktudós*, 1991.

hogy más egyetemeken is hasonló a helyzet. El tudom képzelni, hogy csak lokális jelenséggel állunk szemben.

1. ábra, SZOTE diákköri konferenciái, 1976–1991

Amennyiben mégis generális a kérdés, és a magyarországi orvosegyetemeken folyó diákköri munka válságban lenne, akkor érdemes erre egy kis idő szentelni. Keresnünk kell a megoldást, a kivezető utat. Logikus válasz a problémára, hogy a diákkör mint szervezet alapjában véve elavult a társadalmi változásokkal, és helyet kell adnia más szervezeti formáknak. Erre utalna a függvényében a rendszerváltással kapcsolatos meredek esés. Lényegében ez csak elnevezés kérdése. Nem az érdekes, hogy az orvos- vagy gyógyszerészhallgató milyen elnevezéssel dolgozik a laboratóriumban. A szakdolgozat rendszere például a diákkörrel párhuzamos tudományos munkaszisztémát vezetett be, de ez nem oldotta meg a helyzetet. Elvileg a szakdolgozat egyenértékűnek kellene, hogy legyen a diákköri munkával, gyakorlatilag a legtöbbször sajnos legfeljebb a dolgozatkészítés formai részére tanítja meg a hallgatót.

Hadd soroljam talán a felhozható magyarázatokat a diákköri munka hanyatlására.

1. A leggyakoribb vélemény a következő „a diákköri munka népszerűsége pontos mutatója az elméleti intézetek állapotának. Az alacsony kereseti viszonyok miatt az elméleti intézetek elnéptelenednek. Természetes, hogy az orvostanhallgatók is belesznek ebbe a trendbe.

Erre csak azt hozhatom fel ellenérvül, hogy az 1970-es évek végén sem volt jobb a helyzet, sőt most a későbbi esetleges külföldi munkavállalás lehetősége láthatólag visszafelé fordítja a trendet. Az is elméleti intézetbe jön dolgozni, aki korábban – hogy családját ne döntse nyomorba – más pályát választott volna. És éppen a jelenlegi években csökken meredeken a diákköri aktivitás.

2. A második magyarázat az előző gondolatmenetből következik. A brain drain, a nyugati intézetek elszívó hatása miatt csökken a potenciális diákköri vezetők száma. A jelenség dimenzióját, azt, hogy mintegy felére esett vissza a diákköri aktivitás, sajnos ez se magyarázza (bár egyetemünkön valós szerepet játszik benne).

3. A harmadik magyarázat a fiatalság, ezen belül az orvostanhallgatók szemléletének változását veti fel, mint a diákköri aktivitás csökkenésének okát. Az egyre szélesedő egyéb időtöltési lehetőségek elvonják az energiát a laboratóriumtól. Ebben beleszámíthatjuk azt, hogy egyre több azoknak a száma, akik szakmai érdeklődésből, vagy anyagi megfontolásból klinikai ügyeletben vagy hasonló helyen dolgoznak. Ebből sohase születik tudományos dolgozat.

4. Hogyan lehet bent maradni az egyetemen? Egyáltalán érdemes-e bent maradni az egyetemen? A klinikákon való bent maradáshoz édeskeveset segített eddig a diákköri eredmény. Ez is messzire vezető kérdés. Nem kívánom elemezni, túl sok indulatot szabadítana fel.

Lehetne még szaporítani a magyarázatok számát, nyilvánvalóan mindnek megvan a maga igazságtartalma. Talán közelebb jutunk a megoldáshoz, ha végigtekintjük egy átlagosnál lényegesen jobb képességű, középiskolában tanuló diák néhány évét.

Először is második középiskolás évetől tudja, hogy minden a felvételin múlik. Nosza, fizika, biológia tanulás, különórák, felkészítő. Esténként könyvolvasás helyett tíz fizikapélda. Egyetlen cél van 10 pontos fizika és biológia dolgozat, majd tíz pontos szóbeli. Nagyon jól tudja, hogy ezen múlik az élete.

Majd az egyetemen három éven keresztül egyik demonstráció a másikat éri, zárthelyi, írásbeli, tesztvizsga, pót-tesztvizsga, gyakorlati pótlás. Az index alá nem írás réme, vagy a sikertelen vizsgák miatt megismételt félév ott lebeg előtte. Minden héten van legalább egy buktató jellegű vizsga. A hallgató belefárad, kezdi már csak a túlélés érdekelti, a diákkör gondolata eltolódik a negyed-ötöd évre.

Aztán megvannak a harmadik év végi szigorlatok, kezdődik a klinikum. Most már lehetne bejárni a biokémiára vagy az élettanra, de már késő. A hallgatót vagy megragadja a betegek gyógyításának, a diagnosztikának, a kezelésnek a varázsa, vagy már nem érdekli semmi, csak, hogy végre élhessen egy kicsit stressz nélkül. Valójában csalódás éri a klinikán is, ahol látja, hogy sokan nem veszik komolyan az oktatást, (megint tisztelet a kivételnek) a gyakorlatvezető örül, ha nem lát medikust, mert boldog, ha el tudja végezni klinikai munkáját.

Aztán jön az álláskeresés, a család gondolata, anyagi nehézségek.

Persze most is vannak (egyre kevesebben), akik még megpróbálják. A középiskolában igyekeznek képezni magukat a felvételi kérdéseken kívül is. Kantot és Heller Ágnest olvasnak. Ezek nagy része sohase kerül be az egyetemre, mert nem tudja megválaszolni a „gondolkodást igénylő” fizikakérdéseket, pl., hogy ki tud-e a szél a tengerből egy csepp vizet hasítani? A másik része bejut, de másod-harmadéven már biztosan „elvérzik”.

Az elmúlt évben – kérdőívek segítségével, anonim alapon – felmértük 161 másodéves orvos- és gyógyszerészhallgató életrendjét. A megkérdezettek átlagosan egy szemeszter nem szorgalmi része alatt átlagban 4,56 könyvet olvastak el, a fiúk 22%-a, a lányok 10%-a a hivatalos tankönyvön kívül egyetlen könyvet sem olvasott még abban az időszakban sem, amikor nem kellett közvetlenül vizsgára készülni. Biztosra veszem, hogy egyik sem így képzelte az egyetemet, amikor orvosnak vagy gyógyszerésznek jelentkezett.

Felvetődik a kérdés egy egészen eltérő aspektusa. Kérdés, hogy milyen érdekek mozgatják az intézeteket, hogy diákköröst alkalmazzanak. Hasznos-e a diákkörös, vagy csak plusz oktatási kötelezettség. Elképzelhető, hogy a diákköri munkák csökkenése arra vezethető vissza, hogy azok az intézetek, amelyek eddig csak kötelességből tartottak diákkörösöket, most a „központi hatalom” nyilvánvaló gyengülésével lerázzák a plusz megterhelést. Mindenesetre elvitathatatlan, hogy Magyarországon fokozódik az eredményorientált kutatásirányítás. A pályázati rendszerek előbb-utóbb rá fogják kényszeríteni az intézeteket az eredményes publikációorientált kutatásra. A diákköri mozgalomnak – véleményem szerint – ebben a dimenzióban kell terveznie. Addig, amíg az intézetek anyagi támogatása, az oktatók anyagi és erkölcsi elismerése független a valós eredményektől, nem lehet realisan meghatározni a diákkörös helyét az intézetben.

Ezek után felmerül a kérdés, hogy mit lehet tenni. A fentiek alapján az első teendő (és erre a diákköri munka csak egy ösztönző) a jelenlegi merev oktatási rendszer fellazítása. Meggyőződésem, hogy az elméleti intézetek merev hozzáállása az oktatáshoz, „szigorúsága” nagymértékben onnan következik, hogy nem

látják a biztosítékát annak, hogy az egyetem többi intézetében megkapja a hallgató a megfelelő tudásanyagot.

Ismeretes, hogy az orvosegyetemekre nehéz bejutni, de nehéz is – diploma nélkül – kikerülni.

Megoldást csak az jelenthet, ha Magyarországon is bevezetésre kerül az államilag ellenőrzött és koordinált egységes államvizsgarendszer (talán a mai formában, de eltérő koncepcióval). Ez mérhetővé, összehasonlíthatóvá tenné az egyetemeken folyó oktatást, versenyhelyzetet teremtené az egyetemek között. Remélhetőleg erre a válasz nem a hallgatók fokozott oktatási megterhelése lesz. Természetesen – és ebben senkinek sincs kétsége – a jelenlegi felvételi vizsgarendszert is meg kell változtatni (logikusan a középiskolás képzési rendszerrel együtt).

A másik feladat a diákköri munka intézményesítése. A diákkörös vagy egy kurzusra jelentkezik az intézetben, amelyet az indexben felvesz (holland rendszer) vagy legyen az intézet, vagy a klinika dolgozója, akit munkaszerződés köt az intézethez, felelőséggel, fizetéssel.

Ez veti fel a diákköri grant-ok kérdését. Legyen elhatárolható pénzmennyiség, melyre pályázni lehet (esetleg oktató és diákkörös együtt) diákköri munka végzésére.

Természetesen tisztában vagyok az állammal, az egyetemek pénzügyi helyzetével, de felteszem a kérdést, belátjuk-e, hogy 10-20 év múlva azok fogják oktatni a hallgatókat, akiket ma kiképzünk és 20-30 év múlva azok az orvosok fognak gyógyítani (és kutatni), akiket a mai diákkörösök képeznek? Ha nem látjuk be ezt, akkor feleslegesen vitatkozunk a diákköri munkáról.

Benedek György

Tudományos diákköri konferenciák a számok tükrében

Az Orvostudományi Szekció országos tudományos diákköri konferenciáinak nemes hagyományai vannak. Az önállóan megrendezésre kerülő Orvostudományi Szekcióban a négy egyetemi központ (Budapest, Debrecen, Szeged és Pécs) házi konferenciáin megméretett legjobb tudományos diákkörös hallgatók vehetnek részt: az általános orvostudományi, fogorvosi, gyógyszerésztudományi és egészségtudományi karokról. Az előadások kizárólag *szabad előadások*, melyeket meghatározott időtartamban vita követ. A Szakmai Bírálóbizottságok az *előadásokat* értékelik, formai/tartalmi és a vitakészség szempontjából. Az OTDK-k forgó rendszerben követik egymást a változó egyetemi székhelyeken.

Tekintettel a pályázók igen nagy számára, az évtizedek folyamán úgy alakult, hogy az országos rendezvények előadóinak száma intézményenként előre meghatározott, korlátozott. Korábban az előadások számát ezért esetenként poszter nevezésekkel növelték a rendező intézmények. Később a Szakmai Bizottságok arra a döntésre jutottak, hogy poszter ne szerepeljen, kizárólag előadás formájában kerüljenek a munkák bemutatásra. Az előadások nyelve míg korábban angol is lehetett, a későbbiekben csak az idegen tannyelvű oktatásban résztvevő hallgatók élhettek ezzel a lehetőséggel. Az előadók tudományterületenként összeállított tagozatokban szerepelnek, melyben a résztvevők száma szintén meghatározott: így elkerülhető, hogy a „legdivatosabb” tudományterületek uralják a konferencia programját.

Az Egészségtudományi Karok országos szintű szervezésével és beindulásával felmerült az az igény (az OTDT felé), hogy a főiskolai képzés számára esetleg új szekció megnyitása lenne indokolt. Mivel az új szekció létrehozása a Szakmai Bizottság kérésére nem jöhetett létre, a 2001-es évvel az Orvostudományi Szekció az egészség-tudományi képzés számára 30 előadást hirdetett meg elkülönített alszekciókban, az orvostudományi előadások korábbi számának megtartása mellett.

A 90-es évekkel kezdődően az előadások színvonalára jelentős befolyással volt a számítógépes technikai lehetőségek maximális kihasználása. A bíráló bizottságok azonban újabban néhány esetben figyelemelterelő, ezért nem szerencsés, túlzó megoldásokra is felhívták az előadók figyelmét.

Az Orvostudományi Szekciókat értékelve megállapíthatjuk, hogy az előadók szereplése az évek folyamán egyre professzionálisabbá válik. Az előadások bármely felnőtt konferencia programjában is méltán képviselhetnék az intézet/klinika kutatócsoportját.

A rendelkezésünkre álló kiadványok alapján az alábbiakban foglaltuk össze az 1985–2001 között rendezett OTDK-k adatait. Az *1. táblázatból* szembetűnik az előadások számának korlátozott volta, ami nem tükrözheti azt az öröndetes fejlődést, mely az orvostudományi egyetemek tudományos diákköri tevékenységét az elmúlt években újra jellemzi. Ezek az adatok leginkább az egyetemi házi tudományos diákköri konferenciákból, a tudományos diákköri dolgozatokból, a tudományos diákkörök tagságát visszaigazoló egyetemi adatbázisokból derülhetnek ki.

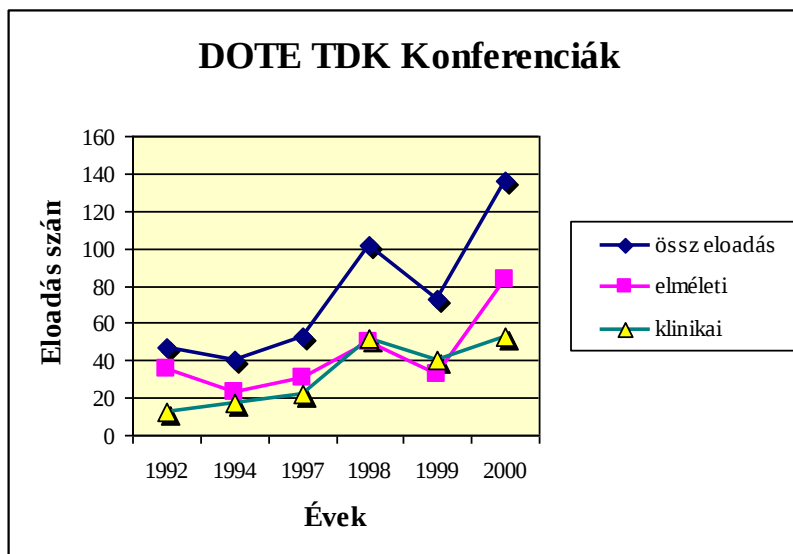
Ezért a házi tudományos diákköri konferenciák rendelkezésünkre álló programfüzetei alapján grafikonokat állítottunk össze, melyek az előadások számát, valamint az elméleti és klinikai tárgyú kutatási témáinak összefoglalását adják intézményekre lebontva. Áttekintésük egyrészt a tudományos diákköri előadások

számszerű növekedését, másrészt a klinikai tárgyú munkák egyre nagyobb részarányát tükrözik valamennyi orvostudományi egyetemi centrumban.

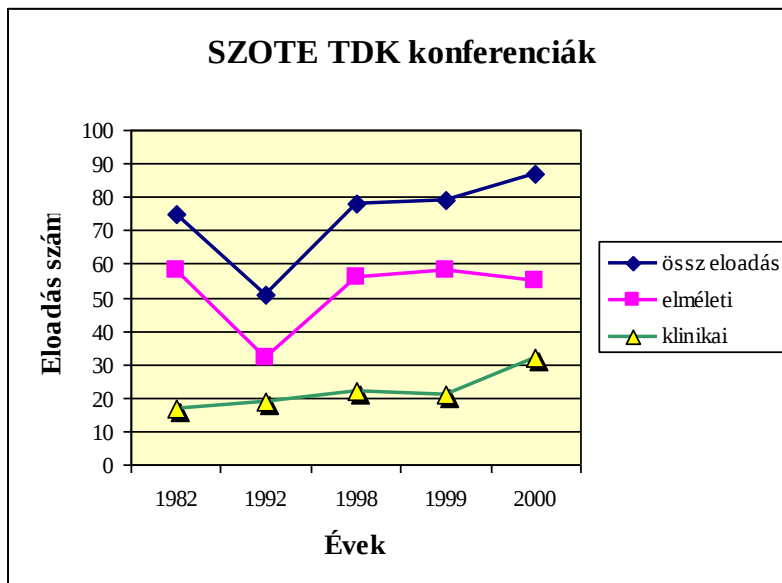
1. táblázat. Országos Tudományos Diákköri Konferenciák Orvostudományi Szekciói 1985-2001

Rendező	OTDK	Év	Szekció és zsűri	Előadások (+ poszter)	Főiskolai előadások
SOTE Dr.Kovách Arisztid	XVII.	1985	21 6 zsűri	148E +35P	
POTE Dr.Kellermayer Miklós	XVIII.	1987	24 6 zsűri	112E +55P	10
DOTE Dr.Módis László	XIX.	1989	20 4 zsűri	115E +50 P	10
SZOTE Dr.Benedek György	XX.	1991	11 5 zsűri	98E +40P	5
SOTE Dr.Spät András	XXI.A.	1992	10 5 zsűri	82E	3
POTE Dr.Ludány Andrea	XXI.B.	1993	15 3 zsűri	103E	3
DOTE Dr.Oláh Éva	XXII.	1995	17 5 zsűri	111E +27P	10
SZOTE Dr.Duda Ernő	XXIII.	1997	*	*	*
SOTE Dr.Spät András	XXIV.	1999	21 7 zsűri	112E	17
PTE ÁOK Dr.Ludány Andrea	XXV.	2001	20 5 zsűri	141E	27

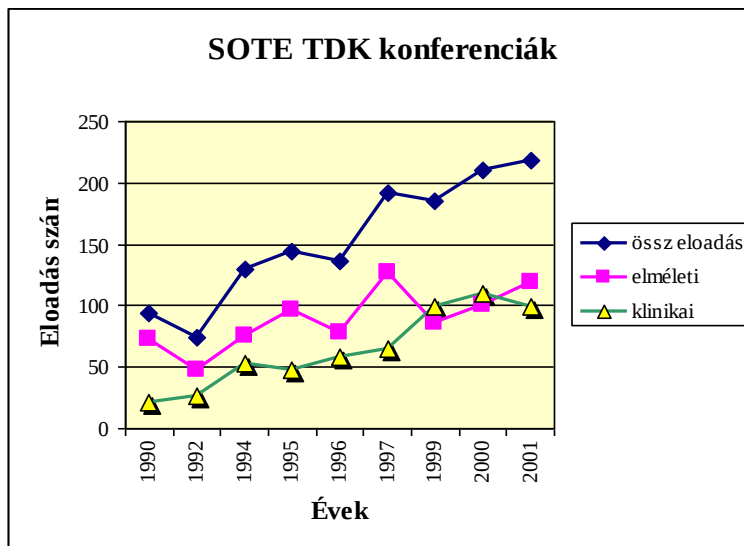
* nincs összesített adatunk

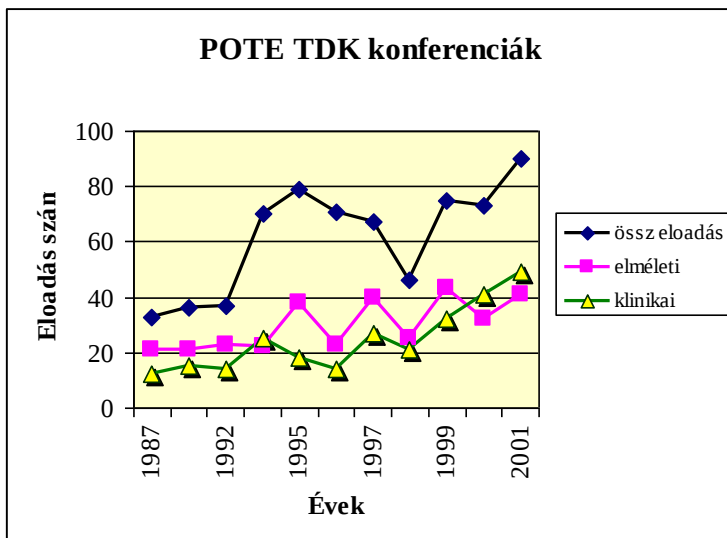
2. ábra. A DOTE Intézményi Tudományos Diákköri Konferenciái (1994–96-ban a főiskolai hallgatókkal együtt)

3. ábra. A SZOTE Intézményi Tudományos Diákköri Konferenciái

4. ábra. A SOTE Intézményi Tudományos Diákköri Konferenciái

5. ábra. A POTE Intézményi Tudományos Diákköri Konferenciái

Ludány Andrea

Az utolsó évtized (2001–2010)

A sors különös szeszélye lehet, hogy a Tudományos Diákköri Konferenciák 50 éves történetét bemutató kiadvány részeként Dr. Kellermayer Miklós, Dr. Ludány Andrea és Dr. Kövér András (DOTE) által írt tanulmányok után a Pécsi Orvostudományi Egyetem szellemi utódjaként működő PTE Általános Orvostudományi Kar jelenlegi TDK elnökeként és egyben az OTDT Orvos- és Egészségtudományi Szekciója soros elnökeként rám hárult az a feladat, hogy az elmúlt egy évtized fontosabb eseményeiről röviden beszámoljak. Ezt az időszakot az OTDK történetében is egy ciklus befejezésének tekinthetjük, amennyiben az OTDK 50 éves fennállásában a Pécsen megrendezett XXV. jubileumi konferencia után ismét Pécsen adhattunk helyet a XXIX. konferenciának, ahol a stafétát egy újabb periódus kezdeteként a 2011-es XXX. OTDK-t megrendező Debreceni Egyetem vette át.

A kiadvány céljának megfelelően összefoglalóban nem az egyes intézményi (orvostudományi és egészségügyi főiskolai) tudományos diákkörök tevékenységét írom le, hanem a XXV. Jubileumi OTDK utáni konferenciák összefoglalójának kapcsán mutatom be a szekció tevékenységében bekövetkezett változásokat, a működését meghatározó környezetet. Ezek alakításában való közvetlen személyes részvételre 2007-től, a XXVIII. OTDK rendezvény idejétől nyílt módom, amikor a PTE ÁOK frissen kinevezett kari TDK elnökeként elődöm, Dr. Csermely Péter, a Semmelweis Egyetem TDK elnöke és a hazai tehetséggondozás meghatározó személyisége felkérésére az OTDK jóváhagyásával átvettem a Szakmai Bizottság soros elnöki feladatát. A több évtizedes hagyományoknak megfelelően ezen bizottság szakmai munkájában az intézményi kari TDK vezetői és hallgatói képviselők vesznek részt.

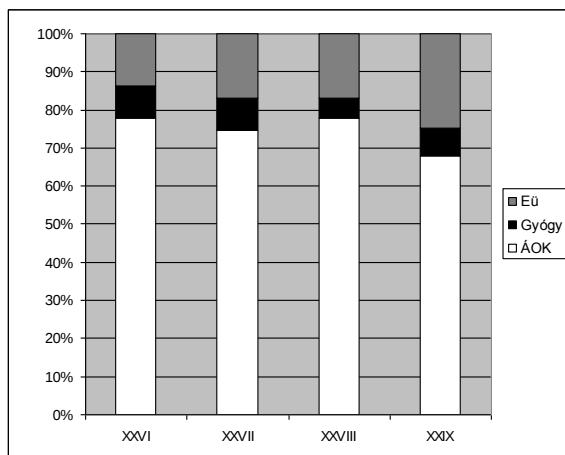
Az OTDK részvételi alakulása a számok tükrében, és a várható trend

Az Orvos- és Egészségtudományi Szekció munkájában az OTDK megfigyelhető, hogy arra a hagyományosan magas színvonalú TDK tevékenység minőségének megtartása és a történeti folytonosság (tagozatok száma, témakörök) mellett a tudományág folyamatos és szerteágazó fejlődése miatt egyre fokozódó szervezői-szervezeti nyomás nehezedik. Ennek eredményeképpen az elmúlt OTDK rendezvényeken bemutatott pályamunkák száma 149 és 174 előadás között váltakozott, a tagozatok száma jelentősen gyarapodott, miközben a résztvevő intézmények száma a 2001-es 25-ről folyamatosan csökkent 17-re (2. táblázat). 2. táblázat: A XXV. Jubileumi OTDK utáni OTDK rendezvények helyszínei és fontosabb adatai

OTDK rendezvény és helyszíne és éve	Ügyvezető elnök	Résztvevő intézmények száma	Tagozatok száma	Bemutatott pályamunkák száma
XXVI/Debrecen, 2003	Dr. Sziklai István	25	10	154
XXVII/Szeged, 2005	Dr. Mihály András	20	8	161
XXVIII/Budapest, 2007	Dr. Csermely Péter	20	12	149
XXIX/Pécs, 2009	Dr. ifj. Kellermayer Miklós	17	15	174
XXX/Debrecen, 2011	Dr. Paragh György			234

Az orvostudományi szekciókon belül hagyományosan az elméleti kutatások dominálnak, melyet a konzervatív és operatív klinikai orvostudományi tagozatok követnek. Az utóbbi időben jellemzővé vált az intézeti és klinikai együttműködésben végzett kutatás is.

A szekció hagyományosan kiemelkedő fontosságú intézményeiként az orvoskarokon végzett diákköri kutatások önmagukban is szerteágazó tudományágai mellett egyre nagyobb számban jelentek meg az egészségtudományi (főiskolai és egyetemi) TDK intézmények (6. ábra), ami az egyes konferenciák megszervezésének jelentős átgondolását tette szükségessé. A tagozatonkénti létszámkorlátok miatt ebben a tagozatok számának növelése és átalakítása nyújtott megoldást, amelyet mindhárom fő tudományterületi (orvostudomány, gyógyszerészi és egészségtudományi) irányban alkalmaztunk. A tagozatok számának növelése természetesen jelentős számban növelte a rendezvények igényeit (hely, infrastruktúra, költségek – részvételi és díjtételek). Figyelembe véve az orvos- és egészségtudományi karokon folyó oktatási spektrum bővülését (új szakok vagy szakirányok megjelenésével, pl. orvosi biotechnológia vagy népegészségstan) feltételezhető, hogy ez a tendencia a jövőben is, esetleg fokozódó mértékben, folytatódni fog.

6. ábra. Az egyes OTDK rendezvények résztvevőinek kari-szakági megoszlása (ÁOK: orvostudományi kar/előadás; Eü: egészségtudományi kar/előadás; Gyógy: gyógyszerész-tudományi kar/előadás)

Megkerülhetetlen, hogy a tagozatok várható átalakulása a jövőben az OTDK zsűrizési rendjét is átalakítsa. Hosszú évek hagyományaként a négy orvoskar a

hallgatói létszámnak megfelelően delegált hallgatókat és zsűritagokat, mostanra azonban a szélesebb spektrumú képzés felveti ennek revízióját, a díjazás pártatlanságának és elfogulatlanságának szigorú fenntartása mellett.

A szekció díjnyertesei

Az OTDK értékeléséhez szorosan kapcsolódik a legsikeresebb hallgatók és felkészítő mentoraik elismerése *Pro Scientia* és *Mestertanár Aranyérem* díjakkal. A XXVII. OTDK-tól kezdődően bemutatott adatok szerint a fenti kitüntetésekben részesültek száma és munkahelye (3. táblázat) az egyes orvoskarok méretének megfelelő arányokat tükrözik, ugyanakkor feltűnő, hogy sem a gyógyszerész-tudományi tagozatokban induló hallgatók és mentoraik, sem pedig az egészség-tudományi tagozatokban résztvevők és felkészítőik az utóbbi kilenc évben nem nyerték el ezeket az elismeréseket. A XXVI–XXIX. OTDK adataik alapján a résztvevők között a legnagyobb mértékű növekedés az Egészségtudományi szekcióban volt (1. ábra). Miután a díjra való Szakmai Bizottság általi előterjesztés az intézményi TDK javaslata alapján történik az OTDT által limitált díjazási kereten belül, érdemes lenne ennek a keretnek a bővítésével elérni mind a gyógyszerészi, mind az egészségtudományi tudományágakban résztvevő hallgatók és felkészítőik megfelelő elismerését.

3. táblázat: Az utóbbi 3 OTDK rendezvény *Pro Scientia* és *Mestertanár Aranyérem* díjazottjai (DE, Debreceni Egyetem; SE, Semmelweis Egyetem; SZTE, Szegedi Tudományegyetem; PTE, Pécsi Tudományegyetem)

Kitüntetés éve	Pro Scientia	Mestertanár Aranyérem
2005	Friedländer Elza (DE) Horváth Béla (SE) Kovács Ágnes Zsófia (SE) Órsy Petra (SE) Zádor Zsolt (SZTE)	Dr. Hunyady László egyetemi tanár (SE) Dr. Mihály András egyetemi tanár (SZTE) Dr. Sasvári Márta egyetemi docens (SE) Dr. Szeberényi József egyetemi tanár (PTE) Dr. Szondy Zsuzsa egyetemi tanár (DE)
2007	Földi Viktor Péter (PTE) Kugler Eszter (SE) Lukács Viktor (SE) Magyarics Zoltán (DE) Mészáros Livia (SE)	Dr. Balázs Margit egyetemi tanár (DE) Dr. Kempler Péter egyetemi tanár (SE) Dr. Merkely Béla egyetemi tanár (SE)

2009	Hegedüs Viktor Zsolt (SE) Horváth Gábor (PTE) Kiss Huba (PTE) Szabari Margit Veronika (SZTE)	Dr. Bari Ferenc egyetemi tanár (SZTE) Dr. Furka István egyetemi tanár (DE) Dr. Oláh Imre egyetemi tanár (SE) Dr. Reglődi Dóra egyetemi docens (PTE)
------	---	--

A szekció működésének átalakulása: kihívások és lehetőségek bolognai folyamat árnyékában

Az OTDT törekvésének megfelelően – a többi tudományági szekcióhoz hasonlóan – szükség volt az Orvos- és Egészségtudományi Szekció Szervezeti és Működési Szabályzatának kidolgozására, amely a szekció szakmai javaslatait tartalmazta, és megfelelő jogász ellenőrzés után került elfogadásra. Ennek leglényegesebb eleme a társszekció koncepció beemelése volt, ugyanis az Orvos- és Egészségtudományi Szekció az egyetlen, ahol osztatlan (orvostudományi és gyógyszerészeti) és osztott (egészségtudományi) képzési formákat művelő kari TDK van jelen egyidejűleg. Ebből következőleg az osztott képzés miatt már egyéb szekciókban jelentkező gondok a TDK tevékenységének megőrzésében ezen szekció munkáját is befolyásolni fogják, ezért felmerülhet a két társszekció idővel bekövetkező szétválása is az OTDK szervezésében, illetve a jelenleg kezdeti stádiumban lévő, egyéb képzési formák (népegészségtan, orvosi biotechnológia) beemelése azok önálló kari megjelenését követően. A korábbi időkben kialakult hagyomány szerint – a többi szekció előírásaitól eltérően – az Orvos- és Egészségtudományi OTDK rendezvényeken továbbra sem szerepelnek írásbeli munkák.

Az osztott képzésekben részt vevő karokra jellemző TDK helyzettel ellentétben az orvoskari (ÁOK) TDK tevékenységét a bolognai rendszer életbe léptetése jelentősebb mértékben nem befolyásolta, ugyanakkor a nem orvoskari hallgatók esetében jelentkeztek azok a korlátok, melyek az osztott képzés során általánosan ismertek. Ez több okra vezethető vissza, melyek közül az egyik bizonyos tantárgyak MSc képzés periódusára való toldódása, a másik az ebből következően lerövidült periódus a TDK tevékenységben való részvételre. Ennek megfelelően várható, hogy az a fajta nagymértékű karok közötti átjárás, mely egyes egyetemeken a PhD felvételnél jelentkezett, várhatóan csökkenni fog. A PhD felvétel során ugyanis a TDK tevékenység is hangsúlyosan szerepel a felvételi kritériumok között, ezért belátható, hogy az 1-2 éves TDK tevékenységet folytató nem-ÁOK hallgató esetében az várhatólag kevésbé lesz eredményes, mint a hosszabb ideig tevékenykedő ÁOK hallgató esetén.

A bolognai rendszert megelőzően bevezetett kreditpontos oktatás részeként már több karon is lehetőséget teremtettek a TDK mint kreditpontos tantárgy felvételére azon hallgatók számára, akik kiemelkedő eredményességgel végzik kutatómunkájukat. Öröndetes jelenség a hazai orvoskarokon idegen (angol és német) nyelven tanulmányaikat folytató hallgatók érdeklődésének fokozódása a TDK munka iránt és részvétele OTDK rendezvényeken. Ez egyúttal a hazai orvoskarok leendő együttműködő partneri személyes kapcsolatait is megalapozhatja és bővítheti.

Az OTDT helye az orvostudományi TDK munkájában – támaszok és korlátok

Az OTDT több évtizedes tevékenységének elvülhetetlen érdemei vannak az orvostudományi diákkörök munkájának országos szintű megszervezésében és a tevékenység előmozdításában. Ennek során számos kormányzati szintű intézkedés meghozatalában, a hallgatói kutatás mint tudásnövelő és értékteremtő tevékenység jelentőségének minél szélesebb tudatosításában és a megfelelő támogatás lehetőségek szerinti biztosításában kiemelkedő szerepet tölt be. Figyelembe véve az egyetemi autonómiát és a TDK hallgatói önszerveződés jellegét, az OTDT Orvos- és Egészségtudományi Szakmai Bizottságának hatásköre nem érinti az intézményi TDK egyéb rendezvényeit, de messzemenőig támogatandónak tartja azokat a TDK konferenciákat, melyek elősegítik az orvos- és egészségtudományban kutatómunkát végző hallgatók szakmai fejlődését. Ilyen, mostanra már intézményesült rendezvények pl. az SE által rendezett Korányi Frigyes Tudományos Fórum, az egyes karok szomszédos külföldi partnerintézményeinél rendezett hallgatói konferenciák, az erdélyi TDK-rendezvények, valamint egyéb szakmai szervezetek (pl. az Amerikai Magyar Orvosok Szövetsége – HMAA) és nemzetközi diákszervezetek által szervezett évenként (pl. Portóban és Groningenben) megrendezett konferenciák. A szakmai fejlődés elősegítésére további lehetőségként felmerül az egyetemi TDK szakmai konferenciák szervezése. Az OTDT Orvos- és Egészségtudományi Szakmai Bizottsága ezeket a rendezvényeket és a rajtuk való sikeres szereplést a *Pro Scientia* pályázatok rangsorolásánál is megfelelően értékeli.

Az orvostudományi OTDK rendezvények számára a gyarapodó létszám miatt egyre hangsúlyosabbá vált az OTDK pénzügyi támogatásának biztosítása. Az OTDT részvételével elért költségvetési pályázatok ugyan segítséget nyújtanak, de nem pótolják akár a rendező kari támogatást, akár megfelelő szponzori részvételt. Az egyetemekre vonatkozó pénzügyi és számviteli szabályok sok esetben rendkívül megnehezítik a megfelelő időpontra történő részvételdíj-fizetést, illetve a

díjazottak számára a nyeremények átutalását, esetenként több hónapnyi, kirívó esetekben akár egy éves késedelemmel. Emiatt fontosnak gondolom, hogy az OTDT – ezen rendezvények kiemelkedő fontosságára tekintettel – , akár a törvény alóli felmentést is kérvényezze, mely révén az egyetemek számára a keretátutalás lényegesen leegyszerűsödne, illetve a támogatást adó cégek számára a támogatás mértékének és céljának figyelembevételével egyéni adókedvezmény igénybevételét tegye lehetővé.

Balogh Péter

PEDAGÓGIAI, PSZICHOLÓGIAI, ANDRAGÓGIAI ÉS KÖNYVTÁRTUDOMÁNYI SZEKCIÓ

Bevezetés

Az OTDT Pedagógiai, Pszichológiai, Andragógiai és Könyvtártudományi Szekciója az országos tudományos diákköri mozgalom egyik legsokszínűbb, legtöbb felsőoktatási intézményt érintő területének tekinthető. A szekció sokszínűségének egyik magyarázata az, hogy a pedagógusi pályára készülő, a közoktatás különböző szintjein (óvoda, általános iskola, középiskola) dolgozni kívánó hallgatók kötelező jelleggel és jelentős óraszámban tanulnak pedagógiai és pszichológiai tantárgyakat, illetve vesznek részt olyan foglalkozásokon, ahol lehetőségük van az elméleti stúdiumok során elsajátított ismereteiknek a mindennapi gyakorlattal történő összehasonlítására. A felkészítés kettős (elméleti és gyakorlati) orientációja változatos témaválasztási lehetőséget kínál a hallgatók számára.

A közművelődési (andragógiai) és könyvtártudományi alszekciók elvileg szintén nyitottak – a pályázó felsőoktatási intézményének profiljától függetlenül – minden olyan hallgató számára, aki e tudományterületek valamely kérdésével foglalkozik. A gyakorlatban azonban nagyrészt főiskolai és egyetemi közművelődés (1976 előtt népművelés), valamint könyvtár szakos hallgatók vettek részt ezeknek az alszekcióknak a munkájában.

A szekció történetének megírásakor komoly gondot okozott, hogy a diáktudományos tevékenység első évtizedéről kevés forrás állt rendelkezésünkre. A Felsőoktatási Szemlében megjelent írások csak esetenként utaltak a pedagógiai, pszichológiai diákkörök tevékenységére. (Többnyire a pedagógusképző intézmények belső életéről, rendezvényekről megjelent tudósításokban szerepelt rövid híradás a diákkörökről.) A *Felsőoktatási Szemlében* a diákköri mozgalom második évtizedétől szaporodtak meg a területünkkel foglalkozó írások: Hunyady György (1965), Trencsényi László (1970), Nagy Andor (1971), Füle Sándor (1973), Zsolnai József (1974), Kóbor Jenő (1977, 1983), valamint Varga Sándorné és Dombi Alice (1986) foglalkoztak nagyobb terjedelemben a pedagógiai és pszichológiai diákkörök fejlődésének és fejlesztésének kérdéseivel.

Az országos tudományos diákköri konferenciákon (OTDK) elhangzott pedagógiai, pszichológiai, andragógiai (közművelődési, népművelési) és könyvtártudományi témájú dolgozatokról a XIX. OTDK (1979, Kaposvár) óta van viszonylag teljes körű (programfüzetekre, rezümékötetre és az 1987-től megjelenő Diáktudósra alapozott) áttekintésünk. A korábbi konferenciák közül a IX. (pécsi), a X. (budapesti) és a XI. (szegedi) konferenciákról vannak többé-kevésbé részletes, az

OTDT irattárából, a volt KISZ Archívum Egyetemi és Főiskolai Osztályának és Titkárságának dokumentumaiból, valamint a Délmagyarország című napilapból származó adataink.

A források közül a Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség Hajdú Megyei Bizottsága által 1964-ben és 1965-ben, illetve az ELTE BTK KISZ szervezete által 1970-ben kiadott Acta Iuvenum érdemel említést.

A felsorolt írott források mellett bizonyára voltak és vannak olyan helyi és országos dokumentumok, amelyek tanulmányunkat teljesebbé tehetnék volna, de írásunk elkészítésekor nem álltak rendelkezésünkre. Szekciónk és egyben az OTDK-k történetének további kutatását segítené elő, ha az olvasók ezekre az anyagokra felhívnák a szerző figyelmét.

A tanulmányban kronológiai megközelítésben kíséreljük meg szekciónk fejlődésének bemutatását. Egyes kérdésekről (pl. a szekcióba tartozó intézmények történetével) sajátos helyzetünk megértése miatt kissé bővebben, más kérdésekkel (pl. a közelmúlt konferenciái) kevésbé részletesen foglalkozunk. A konferenciák kezdeti időszakáról írva gyakrabban és részletesebben említjük a közreműködők nevét, a legutóbbi rendezvényeknél erről keveset írunk. Adataink egy részét táblázatba foglaltuk és függelékként adjuk közre. A díjazások ismertetésére nem vállalkoztunk, az országos konferenciákon való részvételi arányok többnyire a díjnyertes pályamunkák arányaiban is tükröződtek.

Az első évtized

Az 1945 utáni hazai tudományos diákköri tevékenység kezdési időpontjának egyesek a diákkörökkel kapcsolatos 1952-es miniszteri utasítás (85-011/1952) kiadását szokták tekinteni, de több egyetemen (ELTE TTK, Vegyipari Egyetem) már az 1950/51-es tanévben bemutatásra kerültek szabadon választott témákból készített dolgozatok.

Feltűnő, hogy az első tudományos ülésszakok és szakkörök, diákkörök nagyrészt a természettudományi karokon és a műszaki jellegű felsőoktatási intézményekben kezdték meg működésüket. Pedagógiai diákkörökről mindössze két híradást találtunk: a Felsőoktatási Szemle 1974-ben a Testnevelési Főiskola diákköreinek előzményeiről tudósított. Dobozy László írása szerint az első – sporttörténeti – diákkört Földes Éva 1949-ben szervezte meg és „... Ettől kezdve egy-egy tanár, s vele néhány tehetséges hallgató lelkes munkája jelezte a TF diákköreinek létezését 20 éven keresztül. Támogatás és visszhang nélkül folyt ez a munka, ám éppen nem eredménytelenül: az akkori diákkörös hallgatók közül számosan ma a TF vezető káderei.” (A TF-ről mint szekciónkhoz is tartozó in-

tézményről azért teszünk említést, mert az OTDT Testnevelési és Sporttudományi Szekciója létrehozása előtt dolgozataik egy része a mi szekciónkban szerepelt.)

Másik viszonylag korai (1953-as) híradás a Gyógypedagógiai Főiskola két tudományos diákköréről, a fiziológiai és a pedagógiai diákkörnek a működéséről tudósított. Ezek a diákkörök az illetékes tanszékek irányítása alatt álltak, vezetőik a tanszékvezetők és a tapasztaltabb oktatók köréből kerültek ki.

Tudománytörténeti tény, hogy a diákköri mozgalom kibontakozásának időszakájában egyes tudományterületek viszonylag kedvező helyzetben voltak, más területek és módszerek viszont méltánytalanul háttérbe szorultak, esetleg nem kívánatos, „burzsoá tudománynak” nyilvánították (pl. pedológia, pszichológia). Ez a különbségtétel nem csupán az adott tudományterületeket, hanem azok képviselőit is érintette. A felsőoktatás humán szférájában a tudományos kutatás lehetőségei korlátozottak voltak, más tudományterületeknél nagyobb volt a személycserék aránya is. Ezek a tényezők eleve behatárolták a diákköri mozgalom fejlődésének és fejlesztésének lehetőségeit.

A pedagógusképzés fejlődésében is ellentmondásos tendenciák érvényesültek. A pedagógiai főiskolák képzésidejét 1947-ben három évben határozták meg. A szegedi főiskola mellett 1955-ig Budapesten (Apáczai Csere János Pedagógiai Főiskola néven), 1948-tól Pécsen és Debrecenben (utóbbit 1949-ben Egerbe telepítették át) működött pedagógiai főiskola. (A Nyíregyházi Tanárképző Főiskola 1962-ben, a szombathelyi pedig 1971-ben előbb a pécsi főiskola kihelyezett tagozataként, 1974-től önálló intézményként kezdte meg, illetve folytatta működését.) A tanárképző főiskolák számára 1967-ben kettős célt jelöltek meg: hallgatóikat készítsék fel mind az általános iskola alsó tagozatán végzendő osztálytanítói, mind a felső tagozaton szükséges szakrendszerű oktatási feladatok ellátására. (Mindennek háttérében az a gondolat állt, hogy a főiskolák átvehették volna a megszüntetendő tanítóképzők feladatát.) 1950-től a felső tagozatos szaktanárképzés lett a főiskolák feladata, de az elméleti képzés idejét két évre csökkentették, a harmadik évben már tényleges iskolai munkát kellett végezni.

Az 1954/55-ös tanévtől az 1959/60-as tanévig hároméves és kétszakos képzés folyt a főiskolákon, amelyet 1959 után négy évfolyamú háromszakos oktatás váltott fel. A négy évfolyamú és két szakon folyó képzés 1964-től jellemzi a főiskolai oktatást.

A képzés jellegében és időtartamában bekövetkező változások részben demográfiai okokkal (tanárhány), részben takarékosági törekvésekkel, részben pedig oktatáspolitikai megfontolásokkal függtek össze, de erőteljesen hatottak a

főiskolai oktatói kar létszámára is: több alkalommal csökkentették, majd ismét emelték az oktatók létszámát.

A tanítóképzés területén – a pedagógusképzés más intézményeihez képest – kevésbé volt ellentmondásos a fejlődés. 1923-tól 1955-ig középszintű 5 éves képzés folyt, amely 1950-től 4+1 évre tagolódott: a tanítóképző középiskolák növendékei a 4. év végén érettségi vizsgát tettek, ezt az 1 éves gyakorlóév követte, ennek teljesítése után lehetett képesítő vizsgát tenni. Az 1958. évi 26. sz. tvr. megszüntette a középfokú tanítóképzést, elrendelte az érettségire épülő hároméves tanítóképző intézetek létesítését. Az új típusú felsőfokú képzés 1959-ben indult meg (Baján, Budapesten, Debrecenben, Esztergomban, Győrött, Jászberényben, Kaposvárott, Nyíregyházán, Sárospatakon és Szombathelyen). Az 1974. évi 13. sz. tvr. a képzést főiskolai szintűvé tette, az 1974. november 11-i kormányrendelet pedig 4 éves képzési időt vezetett be. (Időközben főiskolai szintű tanítóképzés indult Békéscsabán, Kecskeméten, Nagykőrösön, Szekszárdon és Zsámbékon is, illetve két tanítóképző – a nagykőrösi és a debreceni – a református, kettő pedig – a zsámbéki és az esztergomi – a katolikus egyház kezelésébe került át.)

Az óvónőképzés 1959-ig középfokon, alapvetően hároméves képzési idejű intézményekben folyt. 1959-ben megszűnt a középfokú óvónőképzés, és megkezdtek munkájukat az érettségire épülő, kétéves képzési idejű felsőfokú óvónőképző intézetek (Kecskeméten, Sopronban, Szarvason, valamint 1971-től Hajdúböszörményben is). A 70-es években átmenetileg – az óvodáztatás általánossá válása és a nagy létszámú óvodáskorosztály miatt – a középfokú szakközépiskolai képzés beindítására is szükség volt, de 1986-ban már a főiskolai hároméves képzés megszervezésére, beindítására kerülhetett sor.

A pedagógusképzés további érdekességeként említjük meg, hogy az ötvenes évek közepén felmerült az egységes tanárképzési koncepció részeként a pedagógiai főiskolák megszüntetésének a gondolata is, de hamarosan felismerték, hogy az általános iskola felső tagozatos szaktanárigényét csak a főiskolai képzés megtartásával lehet biztosítani.

A különböző feladatok ellátására képesítő pedagógusképző intézmények fejlődéstörténetének vázlatos áttekintése alapján bizonyosan érthetővé válik az a megállapítás, hogy ezekben az intézményekben csak fokozatosan teremtődtek meg a tudományos diákköri munka végzésének objektív és szubjektív feltételei.

A *Tudományos Diákkörök I. Országos Konferenciáján* (1955. április 21–23. között) 19 szakkonferencia keretében 108 előadás hangzott el, de az egyes szakterületek pontos elnevezéseit nem ismerjük. A konferencia legjobb előadásait az OM Felsőoktatási Főosztály Módszertani Osztálya és a DISZ KV Egyetemi Ifjúsági

Osztálya 1955-ben három kötetben jelentette meg. A szerkesztett változatban közreadott dolgozatokból 16 készült a társadalomtudományok, 37 pedig a természettudományok köréből. (Az arányok a hivatalos értékpreferenciákat is tükrözték.) A társadalomtudományi témájú dolgozatok között szerepelt Kemény Csaba: A kultúrforradalom és történelmi előzményei a magyar közoktatásügy területén (1945–1948) c. dolgozata, amely témája szerint egyértelműen pedagógiai kérdéskört dolgozott fel.

Az első országos konferenciát megelőzően és azt követően is az OM és a DISZ KV rendelkezései alapján ún. szervező irodák jöttek létre az intézményi diákköri munka népszerűsítésére, irányítására. Gyakori jelenség volt, hogy a tanzsékek mellett korábban működő szakkörök alakultak át diákkörökké. A korabeli helyzetet, elsősorban a bölcsészkar diákköri munka kibontakozása személyi feltételeinek fogyatékosságát jelezte Barta János professzor 1956-ban a Felsőoktatási Szemlébe írt tanulmánya, amelyben kritikusan állapította meg, hogy „... a szocialista oktatáshoz szükséges pedagógus káderek biztosítása érdekében majdnem sikerült egyetemeink tudománytalanítását előidézelnünk”. Barta professzor fellépett a diákköri munka fetisizálása, a dolgozatcentrikusság ellen is. Szerinte a debreceni egyetem egyes intézeteinek diákkörei (pl. a nyelvészeti és neveléstudományi) megfelelnek az általa támasztott elvárásoknak: „Ha a dolgozatok számát néznénk, nem sokat tudnánk mondani a mi nyelvészeti vagy neveléstudományi intézeteink diákköeiről. A valóságban mindkét intézet több hallgatót foglalkoztat, akik kutatócsoportszerűen helyszíni gyűjtést végeznek, illetve okleveles anyagot, egykorú forrásokat búvárolnak át.”

Az 1956-os forradalmat követő első évek a diákköri mozgalomban is törést okoztak. Részben ezt a törést az is jelzi, hogy a *III. Tudományos Diákköri Konferencia* megrendezésére csak 1959 tavaszán került sor. A konferenciát megelőzően, valamint 1959-ben azonban több olyan oktatáspolitikai döntésre is sor került, amely hosszabb távon befolyásolta a felsőoktatási intézmények egy részének az életét.

Az 1957/58-as tanévtől ismét ötéves lett a tudományegyetemeken folyó kétszakos tanárképzés, emelkedett a pedagógiai és pszichológiai tantárgyak óraszámja és a gyakorlatra fordítható idő. Ebben az időszakban vált négy évfolyamúvá a pedagógiai főiskola, lett felsőfokú a tanító- és óvóképzés.

A pedagógusképzés egészét érintő változások egy idő után a diákköri munkában is éreztették hatásukat. A Felsőoktatási Szemlében Ember Lászlóné arról adott hírt, hogy a Magyar Testnevelési Főiskolán 1960-ban már hetedik alkalommal rendezték meg a különböző – köztük a lélektani – diákkörök szakkonferenciáját.

A IV. és az V. OTDK Bölcsészettudományi Szekciójának tagozataiban ismertett pályamunkákról nincs érdemi adatunk, de a VI. OTDK Szegeden rendezett Társadalomtudományi Szekciójában a bölcsész alszekcióban már külön tagozatban mutatták be a pedagógiai és néprajzi tárgyú dolgozatokat.

1965-ben a VII. OTDK-n a pszichológiai témájú dolgozatok „erőteljes előretörése” jelentett új szint. Ennek háttéréről szólt Hunyady György (végzős hallgató) 1965-ben megjelent tanulmánya. Hunyady úgy látta, hogy 1963-tól élenkült meg az ELTE BTK diákköreinek élete. Népszerű diákkörként említette a pedagógiai (13 tag), a lélektani (35 tag) és a népművelési (25 tag) diákköröket. A diákköri tagok többsége (90,5%-a) a gimnáziumban végzettek közül került ki, de a vidéki tanítóképzőt végzettek száma is jelentős volt. (Hunyady írását a VII. OTDK adatai igazolták: a Bölcsészettudományi alszekcióban 15 pedagógiai és 11 lélektani témájú dolgozatot mutattak be, az alszekció dolgozatainak közel 22%-át ez a két tagozat adta.)

A diákköri munka szervezeti kereteinek formálódása

A sajátos képzési hagyományok és lehetőségek miatt a pedagógiai főiskolák (1962-től elnevezésük tanárképző főiskola) számára a 60-as években teremtdtek meg a tudományos kutatásban és az oktatás színvonalában a tudományegyetemekhez való felzárkózás esélyei. Lényegében ebben az időszakban jöttek létre a diákköri munka intézményi keretei, ekkor kezdődött meg a főiskolai hallgatók nagyobb arányú részvétele az országos konferenciákon.

Az óvónő- és tanítóképző intézetek diákköri munkája fejlődésében fontos előrelépést jelentett a *Tanító- és Óvónőképző Intézetek Országos Szakmai Konferenciája* (OSZK) rendezvénysorozatának a kialakítása. Az OSZK-t 1962-től minden év tavaszán más intézetben rendezték meg. Az OSZK-kat (hasonlóan az OTDK-khoz) a tavaszi „nagy évfordulók” megünnepléséhez kötötték, s kimondottan a pedagógiai, pszichológiai, módszertani, népművelési és ifjúságmozgalmi problémákkal való elmélyült foglalkozások színterévé igyekeztek tenni. A konferenciák szervezői központi (pályázati) tételeket hirdettek meg. A dolgozatok minősítésére országos bíráló bizottság jött létre, a dolgozatokról készített véleményeket a pályázók is kézhez kapták.

A tanító- és óvónőképző intézetekben gyorsan népszerű lett a diákköri tevékenység, a helyi és országos konferenciák rendszere. A diákkörök szakcsoportokhoz kötődtek, éves munkaterv, egyéni és kollektív feladatvállalás alapján működtek. Az intézeti diákkörök célját 1967-ben Hegedűs András bajai tanítóképző intézeti igazgatóként a következőképpen fogalmazta meg: „... a tudományosság

íránt érdeklődő hallgatókat megismertesse a tudomány szak alapvető irodalmával, bevezesse az anyaggyűjtés, elemzés, feldolgozás, kísérlet stb. módszerébe, a kapott eredmények értékelésébe, s közben nevelje a tudomány továbbfejlesztéséhez szükséges képességeket.” Lényegében az előzőekhez hasonlóan fogalmazott Soós Pál, a Debreceni Tanítóképző Intézet tanára is, aki a tudományos gondolkodáshoz és a tudományos jellegű munka végzéséhez szükséges technikai és módszertani ismeretek átadását tekintette a diákkör legfontosabb feladatának.

Az OSZK-k inspiráló hatására több intézetben szervezett formákban történt a „technikai és módszertani ismeretek” elsajátíttatása. Zsolnai József intézeti tanár (Kaposvár, Tanítóképző Intézet) a kaposvári hallgatók sikereinek titkát a diákkörös hallgatók számára előírt kutatásmetodikai tanfolyam elvégzésében látta. Tapasztalatai szerint „... a TDK-s hallgatóknál jobb a gondolkodás flexibilitása, a szempont- és beállítódásváltás képessége, jóval nagyobb a problémaérzékenység, produktívabban tanulnak”.

Az OSZK évről évre ismétlődő rendezvényeivel párhuzamosan, de eltérő időpontokban került sor az OTDK-k megtartására. Az 1967-ben rendezett VIII. OTDK idejéből fennmaradt adatok szerint mind a tudományegyetemen, mind a tanítóképzőkben magas (18,9%, illetve 32,4%) volt a diákköri tagok aránya. (A szervezettségi mutatók túlzónak tűnnek, mert más források azt említik, hogy még 1972-ben is volt olyan tanítóképző, ahol nem működött diákkör.)

A VIII. OTDK Debrecenben megrendezett Társadalomtudományi Szekciójában a pedagógiai, pszichológiai, valamint a néprajzi és népművelési témájú dolgozatokat külön alszekciókban mutatták be. Ezen a konferencián a tanító- és óvónőképző intézetek hallgatói még nem vettek részt, az egyetemek és főiskolák hallgatói közül kerültek ki a pályamunkák szerzői.

A IX. OTDK Társadalomtudományi Szekcióját 1970. március 26–28. között a Pécsi Tanárképző Főiskolán rendezték meg, ahol 28 pedagógiai és pszichológiai tárgyú dolgozatot mutattak be. A szerzők többsége az ELTE-ről jött (10 fő), de a Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola (8 fő), a pécsi és nyíregyházi főiskola (7, illetve 5 fő), a győri tanítóképző (3 fő), a KLTE és a JATE (1-1 fő) is képviselve volt. Dolgozattal szerepelt – többek között – Barabás János, Csepeli György, Faragó Klára, Köpf László, László János, Gyimes Erzsébet, Hadházy Jenő. A pszichológus hallgatók és gyógypedagógiai főiskolások témái erősen szaktudományos orientációjúak voltak, a tanárképzősök és tanítójelöltek az audiovizuális nevelés, a hátrányos helyzet és a pályaválasztás kérdéseivel foglalkoztak.

Ebben az évben jelent meg a Felsőoktatási Szemlében Trencsényi Lászlónak az ELTE BTK diákköreiről szóló írása. Trencsényi a speciális kollégiumok és a választható előadások arányának emelkedésével magyarázta a bölcsészkar diák-

köri élet fellendülését. Legnépszerűbb a pszichológus diákkör volt – közel 50 taggal -, amelyen belül különböző szekciók is tevékenykedtek. A pécsi konferencia előtt minden dolgozatot a diákkörökben megvitattak, első fokon ezek a fórumok döntöttek a dolgozatok továbbításáról. A dolgozatok készítésére ösztönzően hatott az *Acta Iuvenum* tematikus számainak és az *Acta Iuvenum* Pszichológiai Tanulmányok c. kötetének megjelenése. (Az *Acta Iuvenum* utóbbi kötetében az előző évek díjnyertes dolgozatai között szerepeltek Pléh Csaba, Kónya Anikó, László János, Séra László, Faragó Klára, Csepeli György tanulmányai is.)

A X. OTDK társadalomtudományi szekcióját 1972. április 13–15. között az ELTE-n rendezték meg. A konferencián csak azok a dolgozatok vehettek részt, amelyeket korábban már intézményi (házi) szinten bemutattak és értékelték. A pedagógiai, pszichológiai és néprajzi témájú dolgozatok közül 3 nyerte el a KISZ KB és az MM nagydíját: Horváth Erzsébet (Pécsi Tanárképző Főiskola), Oláh Attila–Zétényi Tamás (ELTE BTK) és Barna Gábor (KLTE BTK). Az Egyetemi Lapoknak adott nyilatkozatukban Oláh Attila és Zétényi Tamás témavezetőjüknek, Barkóczi Ilona docensnek mondtak köszönetet sikerükért, aki az Eötvös Kollégium pszichológus hallgatóiból hozott létre olyan tudományos műhelyt, amelynek tagjai aktuális társadalmi kérdések pszichológiai szempontú elemzésével foglalkoztak.

A IX. és X. OTDK-kon a tanítóképző intézetek hallgatói néhány dolgozattal már jelentkeztek, de ezek a konferenciák – a megelőzőekhez hasonlóan – még elsősorban az egyetemi hallgatók, a TDK terén komoly hagyományokkal rendelkező Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola és a tanárképző főiskolák (Nyíregyháza, Pécs, Szeged) hallgatóinak bemutatkozási-szereplési színterei voltak.

A pedagógusképző intézmények pedagógiai, pszichológiai, néprajzi-népművelési, tantárgy-pedagógiai, oktatástechnikai és ifjúságmozgalmi diákkörei számára először 1971-ben nyílt lehetőség az együttes szereplésre. A pedagógusképzés minden intézménytípusát reprezentáló szegedi konferencia az addigi nagyrészt külön keretekben folyó tanító- és óvónőképző intézeti, illetve tanárképző főiskolai és egyetemi testvér diákkörök szervezeti integrálódása szempontjából tekinthető mérföldkőnek. Az egyetemek és főiskolák hallgatói számára hagyományos és természetes volt az OTDK-kon való szereplés, a tanító- és óvónőképzős diákok számára azonban csak fokozatosan jöttek létre a közös szereplés feltételei. (Az utóbbi intézetekben éveken át nem, vagy csak hiányosan voltak meg az oktatói tudományos munka feltételei, esetenként és időlegesen az előírtnál alacsonyabb végzettségűeket is kénytelenek voltak oktatóként alkalmazni.)

A tanító- és óvónőképzős diákköri élet kibontakozását nagymértékben elősegítették a minden évben sorra kerülő OSZK-k. Az OSZK létrehozásának jogosságát, fokozódó népszerűségét jelzi, hogy 1965-ben a Jászberényi Tanítóképző Intézetben megrendezett IV. OSZK-n már az ország 10 tanítóképzőjének és 3 óvónőképzőjének több mint 70 hallgatója és 20 intézeti tanára vett részt. A pályamunkák száma 59-re emelkedett, jelen voltak a szombathelyi és debreceni tanítóképzők népművelés és könyvtár szakos hallgatói is. A legtöbb dolgozat (29) népművelési kérdéssel foglalkozott.

Az V. OSZK-n (Sárospatakon) 112 személy (84 hallgató és 28 tanár) volt jelen, de az OSZK létrehozásában komoly szerepet játszó MM Pedagógusképző Osztálya, a KISZ KB Egyetemi és Főiskolai Osztálya, illetve a Népművelési Intézet képviselői is megjelentek. A dolgozatok időszerű kérdésekkel (programozott oktatás, az osztályon belüli nevelőmunka sajátossága, a tanulók és tanulói közösségek megismerésének módszerei, eszközei, az óvoda és az iskola közötti átmenet problémái) foglalkoztak. Ezen a konferencián a pedagógiai, pszichológiai, néprajzi és könyvtári tagozatok voltak a legnépesebbek, de a későbbi konferenciákon a tantárgy-pedagógiai és oktatástechnikai tagozatok létszáma is jelentősen megnőtt. (Utóbbi tagozatban az egri és a nyíregyházi főiskolások szerepeltek különösen eredményesen.)

A 60-as évek második felének és végének sajátos fejleménye, hogy az OSZK és az OTDK közötti korábbi merev elkülönülés oldódni kezdett. Szervezetileg ugyan továbbra is megmaradt a konferenciák kettős rendszere, de 1969-től az OSZK-k munkájába bekapcsolódtak a tanárképző főiskolák pedagógiai, pszichológiai, népművelési és könyvtári diákköreinek hallgatói és oktatói is. Ezzel párhuzamosan egy másik irányú folyamat is megindult: a tanítóképző intézetek diákkörei – az OSZK-n való szereplés mellett – megjelentek az OTDK-kon is. (Pl. 1970-ben a Győri Tanítóképző Intézet diákkörös hallgatói az OSZK-n 14 dolgozattal, az OTDK-n pedig 6 dolgozattal szerepeltek.)

Az OSZK-n szereplő dolgozatok intézményi megoszlását (Kóbor Jenő táblázatát közreadva) külön is érdemes megtekinteni (1. táblázat).

1. táblázat. A Pedagógusjelöltek Országos Szakmai Konferenciáján bemutatott dolgozatok számának alakulása (Kóbor Jenő nyomán)

Évi (OSZK)	1962 (I.)	1964 (III.)	1967 (VI.)	1970 (IX.)	1973 (XII.)
Összes dolgozat	9	9	22	115	232

Ebből Tanárképző főiskolák	-	-	-	39	105
Tanítóképzők	9	5	21	58	109
Óvónőképzők	-	4	1	18	18

A táblázat adatai szerint a 60-as évek végén, a 70-es évek legelején emelkedett meg ugrásszerűen a tanító- és tanárképzős dolgozatok száma. A növekedésben, annak ütemében az is szerepet játszhatott, hogy ebben az időszakban alakultak ki azok az intézményi diákköri műhelyek (a tanítóképzőkben lassabban, az 1964-től négy évfolyamú és kétszakos képzésre áttért tanárképző főiskolákon pedig gyorsabban), amelyek több és felkészültebb diákkörös hallgatót tudtak az országos konferenciákra küldeni. Ugyanakkor ebben az időben megjelenik a dolgozat- és konferenciacentrikusság, a konferencián szereplő intézmények közötti versengés állandósul, s ennek eredményeként az országos konferenciákon bemutatott dolgozatok száma folyamatosan növekedett. (Ez a növekedés és versengés azonban sokak szerint a dolgozatok színvonalának emelkedését eredményezte.)

A 70-es évek elejére az eredetileg a tanító- és óvónőképző intézetek számára létrehozott OSZK-k egyre inkább a pedagógusjelöltek pedagógiai, pszichológiai, népművelési és tantárgy-pedagógiai témájú dolgozatai gyűjtőhelyeivé válnak. 1971-ben a X. OSZK-n Egerben a módszertani témájú dolgozatok mellett 184 egyéb (44 pedagógiai, 48 pszichológiai, 48 népművelési, 28 technikai eszközökkel, 16 mozgalmi neveléssel foglalkozó) pályamunka érkezett be. Az egri OSZK már elnevezésében is jelezte, hogy a résztvevők köre kibővült: Pedagógusjelöltek (jubileumi) Országos Szakmai Konferenciájaként írtak róla.

A 70-es évek elején – az egri rendezvény sikere alapján – előbb Pécsen, majd 1973-ban Szegeden rendezték meg a Pedagógusjelöltek Országos Találkozóját. Ezeknek a találkozónak az újszerűségét az jelentette, hogy demonstratív jelleggel a szélesebb társadalmi közvélemény figyelmét igyekeztek a pedagógusképzésre, a pedagógushivatásra ráirányítani. Az országos rendezvény elnevezése azt sugallta, hogy abban minden pedagógusképző intézmény részt vesz. Az együttes fellépésre ténylegesen 1973-ban került sor első alkalommal, amikor a Szegedi Pedagógiai Főiskolán megtartott Pedagógusjelöltek II. Országos Találkozóján első ízben jelentek meg az egyetemek tanárszakos hallgatói. A szegedi főiskolán került sor a XII. OSZK-ra és a XI. OTDK-ra, amelynek keretében 16 szekcióban 450 pedagógiai, pszichológiai, népművelési, ifjúságmozgalmi, tantárgy-pedagógiai és az audiovizuális nevelés kérdéseivel foglalkozó dolgozatot mutattak be.

A szegedi konferencia sikere, a tanító- és óvónőképzős hallgatók eredményes szereplése igazolta, hogy a diákköri konferenciák területén kialakult párhuzamos-

ságra, az OSZK és az OTDK külön-külön történő megrendezésére nincs szükség. A XII. OTDK-n a tanító- és óvónőképző intézetek hallgatói is főiskolás és egyetemista társaikkal egy szekcióban mutatták be dolgozataikat. Szövényi Zsolt a hagyományok folytatásaként és egyben a diákköri mozgalom új fejezeteként szólt erről: „Az idei konferencián – a Pedagógusképző Intézetek Országos Szakmai Konferenciáinak hagyományait folytatva – részt vettek, és eredményesen szerepeltek a tanító- és óvónőképző intézetek hallgatói is. Ezzel a tudományos diákköri munka felsőoktatásunk egészére kiterjedt, általánossá vált.”

A XI–XII. OTDK-val létrejött és az országos konferenciák rendszerébe önálló szekcióként helyet kapó pedagógiai, pszichológiai és közművelődési szekcióról nem lehet azt mondani, hogy a pedagógusképző intézmények valamely csoportja (óvónő- és tanítóképzők, főiskolák, egyetemek) számára jött létre. Az OSZK-k rendszere korábban életképes volt, sőt egy idő után integrálta a tanárképző főiskolai tudományos diákköri munka egy részét is, így – lényegében – a tudományegyetemek maradtak csak kívül az OSZK-n, ők képezték az OTDK pedagógiai, pszichológiai és néprajzi-népművelési tagozatainak bázisát. Az valóban igaz, hogy az OTDK későbbi történetében a tanító- és óvónőképzők diákkörös hallgatói – intézményük profiljából adódóan – többnyire a pedagógiai, pszichológiai és népművelési-közművelődési alszekciókban szerepeltek, de részvételi arányuk az 1977-től rendelkezésünkre álló adatok szerint soha nem érte el a főiskolások és egyetemi hallgatók együttes arányát.

A XI. és a XII. OTDK megrendezése időszakában jött létre az Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT), amelyben egyes intézmények képviselői is helyet kaptak. (Az OSZK-kat előkészítő szakmai bizottságok összetétele is demokratikus volt: minden közreműködő intézmény tanári és hallgatói képviselőt delegálhatott.) Az OTDT szorgalmazta az intézményi (házi) minősítések szigorítását, a bemutatásra kerülő dolgozatok bírálati szempontjainak egységesítését. A pedagógiai, pszichológiai és népművelési szekcióban (ld. Kóbor Jenő tanár úr 2. táblázatán közreadott kimutatását) határozottan törekedtek a minőségi szelekcióra.

2. táblázat. A pedagógiai, pszichológiai és néprajzi szekcióban bemutatott, be nem mutatott, valamint a bemutatott és díjazott dolgozatok arányának megoszlása (1973–1975) (Kóbor Jenő nyomán)

Intézménytípus	A dolgozatok %-os megoszlása					
	Bemutásra nem került		Bemutásra elfogadott		Fő- és különdíjban részesült	
	1973	1975	1973	1975	1973	1975
Tudománygyetemek	-	12,8	13,4	20,4	19,2	25,0
Tanárképző főiskolák	30,3	38,4	39,1	37,8	51,3	41,0
Tanítóképzők	33,2	38,4	40,6	33,1	23,6	23,4
Óvónőképzők	36,6	10,2	6,7	8,6	5,2	10,6

Az adatok közül figyelmet érdemel, hogy az óvónőképzős be nem mutatott dolgozatok aránya rövid idő alatt visszaesett. Ez jelentheti a minőségi szempontok előtérbe kerülését, a házi (intézményi) minősítés szigorodását, de utalhat a gyengébb dolgozatoknak a diákkörökön belüli arányának a csökkenésére is.

A bemutatásra elfogadott dolgozatok arányai hasonló tendenciákat jeleznek: jelentősen nőtt az egyetemekről, kisebb mértékben az óvónőképzőkből beadott dolgozatok aránya. A tanárképzőké kissé, a tanítóképzőké erőteljesebben csökkent. A díjazásban részesült dolgozatok esetében a tudománygyetemek és tanárképző főiskolák mutatói a legkedvezőbbek, de az óvónőképzők díjazott dolgozatainak aránya, ill. részaránya is nőtt.

A rendszerváltás előtti évtized

A rendszerváltást megelőző egy-másfél évtized és az azt követő közel tíz év egyik fontos jellemzője szekciónkban a bemutatott dolgozatok számának a csökkenése volt. Ez a folyamat 1997-ig tartott. (3. táblázat). Megbízható adataink a XIII. OTDK óta vannak, amikor (1977-ben) szekciónkban 272 dolgozatot mutattak be. Ha ezt a számot kiindulási pontnak fogadjuk el, akkor ehhez viszonyítva a 90-es évek első felében rendezett (XX., XXI. és XXII.) konferenciákon megközelítően csak az 1977-ben bemutatásra elfogadott pályamunkák felével lehetett találkozni.

3. táblázat. A különböző intézménytípusokból szekciónkban bemutatott dolgozatok száma (1977–2001)

Intézménytípus megnevezése	A konferencia száma és időpontja
----------------------------	----------------------------------

	1977 XIII.	1979 XIV.	1981 XV. .	1983 XV I.	1985 XV II.	1987 XV III.	1989 XI X.	1991 XX .	1993 XX I.	1995 XX II.	1997 XX III.	1999 XXI V.	2001 XXV.
Összes dolgozat	272	237	224	174	190	191	168	147	140	149	192	210	187
<i>Ebből: Egyetemek</i>	39	37	31	27	34	30	19	31	20	33	54	67	62
Tanárképző főiskolák	112	99	72	68	71	76	72	45	58	40	53	46	52
Tanítóképzők	102	62	60	57	62	61	59	58	50	60	66	76	55
<i>Óvónőképzők</i>		24	23	8	13	10	11	7	7	10	11	15	6
Katonai/rendőr f.	13	10	10	8	2	6	-	1	3	3	-	-	-
Műszaki/agrár főiskola	6	2	5	5	6	6	6	3	2	3	5	5	10
Zenei főiskola	-	2	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Egyéb (ismeret- len)	-	1	15	1	2	1	1	1	-	-	3	1	2

A dolgozatok számának csökkenése jórészt a pedagógiai és a népművelési (utóbbi elnevezése 1977-től közművelődésre módosult) alszekciókat érintette. A közművelődési alszekcióban a dolgozatszám visszaesését részben magyarázza a könyvtártudomány „kivonulása”, önálló alszekcióvá szervezése (4. táblázat).

4. táblázat A szekcióban bemutatott dolgozatok alszekciók szerinti megoszlása (1979–2001)

Alszekció neve	A konferenciák száma és időpontja											
	1979 XI V.	1981 XV .	1983 XV I.	1985 XV II.	1987 XV III.	1989 XI X.	1991 XX .	1993 XX I.	1995 XX II.	1997 XX III.	1999 XXI V.	2001 XX V.
Pedagógiai	139	143	84	75	83	74	55	67	61	95	111	84
Pszichológiai	68	41	41	51	48	39	54	32	47	50	48	62
Közművelődési	30	40	49	64	60	35	23	22	23	25	39	22
Könyvtártudomány	-	-	-	-	-	20	15	19	18	22	12	19

A dolgozatszám csökkenését a tanítóképző intézetek főiskolai szintre emelése (1975-től), illetve az óvónőképzés tanulmányi idejének 3 évre és főiskolai rangra emelése (1986-tól) sem tudta érdemben befolyásolni. Egyébként ezen időszakban, egyetlen intézménytípusban sem nőtt tartósan az országos konferenciákon bemutatott dolgozatok száma (*ld. 1–3. függelék*).

A dolgozatok számának csökkenése mögött alapvetően két ok állhat: egyrészt – erről még később részletesebben szólunk – országosan és intézményi szinten egységesebbé, egy idő után egységessé váltak a bírálati szempontok, másrészt a politikai rendszerváltás a hagyományosan erőteljesen ideológiai megalapozottságú pedagógiai területen paradigmaváltással járt, s ez mind az elméleti kérdések, mind a praxis értelmezésében új kihívást és új megközelítésű válaszok megfogalmazását igényelte.

Az 1977-ben megtartott *XIII. OTDK*-n a megelőző konferenciákhoz képest változást jelentett a „témára orientálás” hagyományának elvetése, az egyéni érdeklődésnek megfelelő szakmai tudományos tevékenység lehetőségének előzetes deklarálása. A konferencia résztvevői egységes oklevelet, a legjobb dolgozatok témavezetői emléklapok kaptak. Szekciónkban kiemelkedően magas volt a tanárképző főiskolákról, valamint a tanító- és óvónőképző intézetekből bemutatott dolgozatoknak a száma. Ezeknek az intézményeknek a felülreprezentáltsága azonban átmeneti jelenség volt, mert már az 1979-es, de főképpen az 1981-es konferenciára (és azt követően a napjainkig tartó időszakra) jóval alacsonyabb részvételi arányuk a jellemző. A tanárképző főiskolák magas részvétele (a *XIII. OTDK*-ra készített 239 dolgozathoz 112-t szekciónkban mutattak be) az 1972-ben megjelent, majd 1975-ben módosult formában kiadott Nevelési programmal is kapcsolatban állt. A Nevelési program a főiskolai képzés intézményi sajátosságaként fogalmazta meg a napközis és kollégiumi nevelőmunkára felkészítő pedagógiai szaknak, az oktatástechnológiai, valamint a népművelő és könyvtár szakos képzésnek a gondozását. A főiskolai képzés új területeinek megjelenése a diákköri munka lehetőségeinek bővülését, s egyben az e területeken folyó egyetemi képzés monopóliumának megszűnését is jelentette. (Mindez tovább árnyalható azzal, hogy a tanítóképző intézetek egy részében már 1962-től folyt népművelő és könyvtáros képzés.)

A *XIII. OTDK* dolgozatai között jelentős számban szerepeltek katonai főiskolás fiatalok pályamunkái is. Szekciónk „népszerűségét” jelzi, hogy a katonai főiskolások által készített 21 dolgozathoz 13-at szekciónkban mutattak be.

Az 1977-es konferencia után állásfoglalás született az OTDT állandó szakbizottságainak létrehozásáról. Ezek a szakbizottságok a konferenciák előkészítésé-

ben és megrendezésében játszottak szerepet. Szekciónk szakbizottsága az érdekelte intézmények képviselőit bevonva szervezte meg a XIV. OTDK-t, amelynek házigazdája a Kaposvári Tanítóképző Főiskola volt.

A XIV. OTDK Pedagógiai, Pszichológiai, Közművelődési szekciója népes mezőnyt vonzott: 33 intézményből 237 dolgozat szerzője, témavezetők, kísérő tanárok és hallgatók, valamint népes zsűri találkozott 1979. április 5–7. között Kaposvárott. A nyitó előadáson Horváth Márton, az MTA PKCS igazgatója „A köznevelés fejlesztését célzó kutatások Magyarországon” címen tartott előadást, amelyben a jelentősebb pedagógiai kutatásokat, az azokban való részvétellel összefüggő lehetőségeket ismertette.

Az egyes alszekciók létszáma erősen eltért: a pedagógiai alszekcióban 139, a pszichológiaiában 68, a közművelődésiben 30 dolgozat szerepelt. A pedagógiai alszekcióban nevelésméletből 4, oktatásméletből, óvodapedagógiából, mozgalmi nevelésből és szomatikus nevelésből 2-2 tagozatot kellett kialakítani, de a viszonylag kisszámú (8) neveléstörténeti dolgozatnak elég volt egy tagozat. A zsűrik munkájában – többek között Orosz Sándor (elnök), Bíró Katalin, Bernáth József, Ritoók Pálné, Golnhofer Erzsébet, Vass Miklós, Kovács György, Lőrinczné Szabó Margit, Vermes Károlyné, Komlósi Sándor és Bajkó Mátyás vett részt.

A pedagógiai alszekcióban sokan írtak a családi és közösségi nevelés kérdéseiről. A szociometriai felmérések, attitűd skálák segítségével végzett vizsgálatok a méréses módszerek, az empirikus adatgyűjtés előretörését jelezték. A mozgalmi neveléssel foglalkozó dolgozatok (19) nagyrészt a kisdobos és úttörő közösségek, az úttörővezetés és vezetőképzés helyzetét, az ifjúvezetők feladatkörét, az úttörőtanácsok és parlamentek működését elemezték. Ezekben a dolgozatokban a főiskolai és egyetemi oktatásban helyet kapó ifjúságmozgalmi elméleti képzés és a korabeli különböző ún. ifjúságmozgalmi közösségek tényleges működése problematikájával foglalkoztak a szerzők.

Több (6) dolgozatban a hátrányos helyzetű gyermekek, kiemelten a cigány gyermekek szocializációja, személyiségfejlődése és -fejlesztése kérdését tárgyalták. Ezek a dolgozatok túlléptek az általánosságok szintjén: adott településen, meghatározott körben, az intézményes nevelés valamely szintjén szerzett tapasztalatokat elemeztek. Egy-egy dolgozatban megjelent az általános iskolás korban elkövetett öngyilkosságok okaival, a hemofiliás gyermekek életével, a pedagógusi pálya társadalmi értékrendje megítélésével, az ITV-műsorok hatásaival, az 1978-as biológia felvételi adatok jellemzőivel való foglalkozás is.

A pszichológiai alszekció zsűrijében is ismert személyek (Ungárné Komoly Judit, Kozéki Béla, Domján Károly, Bödör Jenő, Kürti Istvánné, S. Kádár Júlia

stb.) vettek részt. Az alszekcióban 7 tagozatot hoztak létre. (A tagozatok elnevezése, a dolgozatok tagozatokba való besorolása későbbi konferenciákon, illetve más alszekciókban is gyakran okozott gondot, mert kevés igazán „tisztá profilú” tagozat alakítható ki, vegyes összetételű tagozatoknál viszont a szerzők és témavezetők reklamálhatnak a dolgozatok besorolása ellen.) A dolgozatok témaválasztása változatos volt: a tanító- és óvónőképzősök dolgozataiban a különböző tevékenységek, képességek és készségek fejlesztése, az ELTE és a KLTE pszichológus hallgatóinál szakpszichológiai kérdések (a külső és belső kontroll összefüggései, a Szondi-teszt faktorai egysége, a gyermeki testkép szervezettsége stb.) vizsgálata állt előtérben.

A közművelődési alszekcióban könyvtártudományi, művelődéstörténeti és -elméleti, művelődésszociológiai témájú dolgozatok szerepeltek. A bemutatott 30 dolgozathoz legtöbb a Szombathelyi Tanárképző Főiskoláról érkezett. (A szombathelyi főiskola e tudományterületen kialakult „hegemóniája” később is megmaradt.) A zsűritagok (Andrássy Mária, Kamarás István, Soós Pál, Horváth Margit, Tanczos Gábor) változatos témákról (pl. a munkásművelődés korabeli formái, dolgozók általános és középiskolájába járók szövegértése, főiskolai hallgatók filmélménye) hallhattak ismertetéseket.

A XIV. OTDK-n szekciónkban több olyan fiatal is szerepelt dolgozatával (pl. Benda József, Pócze Gábor, Gönczi Ibolya, Ormándi János, Szenes Márta, János György, Bárdossy Ildikó), aki később egyetemi-főiskolai oktatóként, tudományterületük szakembereként vált országosan ismertté.

A 80-as évek szekciónk és a szekciónkhoz tartozó intézmények diákkörei életében is eseménydús időszakot jelentettek. Az országos konferenciákról rezümék, programfüzetek, a legjobb pályamunkákból a helyi Tudományos Diákköri Közlönyökben, Acta Iuvenumokban válogatások jelentek meg.

Kóbor Jenő 1983-ban egy országos adatgyűjtés alapján úgy látta, hogy a főiskolákon általában 16–18 diákkör működik, a hallgatók 22–28%-a diákköri tag. Fontosnak nevezte a rokon területen működő diákkörök közötti kapcsolatokat kialakítását, az I–II. éves hallgatók diákkörök iránti érdeklődésének felkeltését, kutatásmetodikai ismereteik megalapozását.

A XV. OTDK-t 1981. április 1–3. között a KLTE-n rendezték meg. A megnyitón Kozma Tamás „Művelődéspolitikánk és a közoktatás fejlesztésének tendenciái” címen tartott előadást. Az alszekciókban 224 dolgozat (megoszlását ld. a függelékben) került bemutatásra. A számszerű adatok között feltűnő az ELTE-s dolgozatok számának csökkenése, de Egerből és Szombathelyről is a korábbiaknál kevesebb dolgozat érkezett. (Az adatokkal kapcsolatban meg kell említenünk, hogy tanulmányunkban a programfüzetekben szereplő dolgozatokkal számol-

tunk, így bizonyosan voltak olyan esetek, amikor a feltüntetett dolgozatok mindegyike nem lett bemutatva, más esetekben viszont dolgozatok maradhettek ki a programfüzetből. Ennek ellenére összességében adataink megközelítő pontossággal tükrözhetik a tudományterületi arányokat, az intézményi részvétel tendenciáit.)

A pedagógiai alszekció zsűrijeinek munkájában – többek között – Báthory Zoltán, Trencsényi László, Brezsnýánszky László, Falus Iván, Fehér Irén, Bakonyi Pál, Náhlik Zoltán, Kereszty Zsuzsa vett részt. Az alszekció 9 tagozata közül az egyik legnépesebb a didaktikai tagozat volt (16 fő), elsősorban a tanítási és tanulási módszerek hatékonyságát vizsgálták a pályamunkákban. Legtöbb dolgozatot (18) a neveléstörténeti tagozatban mutattak be, ahol sajátos kettősség alakult ki: a „hagyományos” témák mellett (NÉKOSZ öröksége, a 30-as évek forradalmi ifjúsági mozgalma) jelentős számban foglalkoztak a két világháború közötti évek felekezeti iskoláinak történetével is. Több dolgozat született a cigány tanulók iskolai beilleszkedése problematikájáról, de újszerű kérdésként megjelent a kábítószer-probléma, valamint a társadalmi értékek átrendeződésének, a módosuló értékek mindennapi életre gyakorolt hatásának a vizsgálata is.

A pszichológiai alszekcióban (zsűritag volt – többek között – Hunyady György, Kulcsár Zsuzsa, Komoly Judit, Balogh László) erőteljesen elkülönült egymástól a pedagógusjelöltek és a pszichológus hallgatók témaválasztása. Előbbieknél a társas kapcsolatok, a tanulás és motiváció, a lelki fejlődést befolyásoló környezeti tényezők vizsgálata, a pszichológus hallgatóknál viszont a szaktudomány újabb eredményei megítélésének és alkalmazásának kérdései (pl. az öngyilkossági kísérlet személyiség háttere, a kora gyermekkori bilingvizmus, a tanári-tanulói interakció és kommunikáció készségei, a tanulásképtelenség) vizsgálata állt előtérben.

A közművelődési alszekció (zsűritag: Soós Pál, Maróti Andor, Tóth Gyula, Bényei Miklós, Sz. Szabó László, Rubovszky Kálmán) könyvtártudományi tagozatában a kategorizálás szabályozása, a hátrányos helyzetű rétegek és tanulói csoportok olvasási szokásainak vizsgálata jelentett újszerű témákat. A közművelődési tagozatban a kulturális ellátás tervezése, az ifjúsági turizmus helyzetének értékelése és az amatőr színjátszás hazai jellemzőinek elemzése szerepelt aktuális témaként. (Ezen a konferencián szerepelt először az OTDK szakmai nyilvánossága előtt Tóth László, Mészáros Aranka, Szokolszky Ágnes, Pöcze Gábor és Mikonya György.)

Az 1983-as XVI. OTDK-n (amelyet a Szombathelyi Tanárképző Főiskola rendezett április 5–7. között.) az OTDT előzetes döntése értelmében nem került sor díjazásra. A gazdag szabadidős kínálatot biztosító konferencián 174 dolgoza-

tot mutattak be. A pedagógiai alszekció tagozatai (1–2. neveléstudomány, 3. nevelésszociológia, 4. családi nevelés, életmód, szabadidő, 5. pályapedagógia, 6. ifjúsági mozgalom, 7. oktatástudomány, 8. neveléstörténet) a korábbiakhoz hasonló elnevezéssel szerepeltek. Népszerű témák voltak: a napközis nevelőmunka, az erkölcsi tudatformálás, a cigány gyermekek helyzetének, nevelésének vizsgálata, új területként megjelent a lakótelepen élő gyermekek szabadidős szokásainak kutatása. A pszichológiai alszekció témaválasztásában a korábban már jelzett kettősség megmaradt, a pszichológus hallgatók általában az elméletigényesebb, a szakirodalomban újaknak számító, esetleg vitatott módszerek, kérdések adaptációjának, illetve megválaszolásának lehetőségével foglalkoztak. A közművelődési alszekcióban megjelent a képregények, a regionális rádiók, könnyűzenei irányzatok, a játszóházak vizsgálata. A konferencián megtartott oktatói fórumon kívánságként hangzott el a zsűrik munkájának további egységesítése, a díjazás rendszerének visszaállítása, a témavezetők munkája, fokozottabb megbecsülése. (A konferencián szereplő hallgatók között volt Szirák Judit, Czike Bernadett is.)

A XVII. OTDK Pedagógiai, Pszichológiai és Közművelődési Szekciójának konferenciáját 1985. március 23–30. között a Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán rendezték meg. A pedagógiai alszekcióban a didaktikai, a neveléstudományi és neveléstörténeti tagozatok voltak a legnagyobbak. Újszerű témakörként jelentkezett az iskolai légkör jellemzőinek, a szocializációs folyamat zavarainak, a veszélyeztetettség összetevőinek, az iskolai beilleszkedési problémák okainak a vizsgálata. Egyes intézményeknél (ELTE, KLTE, JATE) látványosan visszaesett a dolgozatok száma. A pszichológiai alszekcióban a témaválasztás már jelzett kettőssége megmaradt. Az ELTE és a KLTE hallgatói (Bernáth Anikó, Düll Andrea, Ülkei Zoltán) mellett a rendező intézmény, a debreceni tanítóképző és a JPTE diákjai szerepeltek legnagyobb létszámban és legsikeresebben. A közművelődési alszekció magas létszámú volt. A változatos témák sorában szerepeltek a táncházmozgalom, aratási és cséplési hagyományok, kiháló népi mesterségek, a diákszínjátszás hagyományai. Mindhárom alszekció zsűrijében ismert szakemberek (pl. Bakonyi Pál, Báthory Zoltán, Pataki Ferenc, Klein Sándor, Hanák Péter, Lukács László stb.) vettek részt.

A XVII. OTDK után jelent meg Varga Sándorné és Dombi Alice tanulmánya, amelyben a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola pedagógiai diákkörének történetét mutatták be. Különösen az intézményen belüli diákkörök közötti kapcsolatok, valamint az intézményközi együttműködés kialakítása terén értek el a szegediek szép eredményeket. (Kapcsolatban álltak a JPTE, a SZOTE, a bajai, kaposvári és kecskeméti főiskolák diákkörökével.)

A rendszerváltás előtti utolsó, (XVIII.) OTDK szekciónkbeli házigazdjája 1987. április 8–10. között a JATE volt, ahol 34 intézmény 191 dolgozatát mutatták be. A rendszerváltás „előszele” a dolgozatok témaválasztásában már érzékelhető volt: a kisdobos- és úttörővezetés kérdésével mindössze három dolgozat foglalkozott. A konferencia plenáris ülésén elhangzott előadások (Szövényi Zsolt és Csoma Gyula voltak az előadók) a közoktatás és pedagógusképzés helyzetéről adtak értékelést, s egyben a fejlesztési elképzelések dilemmáiról is szóltak.

A pedagógiai alszekcióban a neveléstörténeti témák és az erkölcsi nevelési kérdések mellett a pedagógus pályán dolgozók helyzete, közérzete, pályaelhagyása, a deviáns jelenségek (szülők alkoholizmusa, fiatalok drog- és italfogyasztása, a gyermekkori bűnelkövetés okai, az agresszív magatartás befolyásolásának lehetősége) iránt minden korábbit meghaladó érdeklődés nyilvánult meg.

A pszichológiai alszekcióban a kreativitás (kreativitás és tehetséggondozás, kreativitás és szociometriai-szocioökonómiai státusz, a kreatív játékok személyiségfejlesztő hatása) problémaköre a dolgozatok 15%-ában szerepelt.

A közművelődési alszekcióban 9 tagozatot alakítottak ki. Erőteljes érdeklődés mutatkozott az egykori hagyományokat teremtő és ápoló közösségek (egyletek, körök) iránt. Más dolgozatok az amatőr csoportok, művészeti együttesek, kezdő zenekarok problémáival foglalkoztak. A könyvtári témák (tantárgyi ajánló bibliográfiák, katalógusszerkesztés, vízjelek stb.) is jelentős arányt képviseltek. Az alszekciók munkáját Nagy József, Duró Lajos és Apróné Laczó Katalin irányította, a rendezvényt előkészítő szakmai bizottság vezetője Ágoston György volt.

A rendszerváltás után

A XVIII. OTDK-t követően több olyan változás történt, amely hosszabb távon befolyásolta a diákköri munkát, szekciónk életét. Egyik ilyen változás volt az OTDK újjászervezése, amelybe szakmai bizottságunként egy oktatót (szekciónkból e tanulmány szerzőjét) és a következő OTDK-t rendező intézmény (a Nyíregyházi Tanárképző Főiskola) hallgatói képviselőjét választották meg, illetve delegálták.

Szakmai bizottságunk (más bizottságokhoz hasonlóan) feladatul kapta a dolgozatok bírálati szempontrendszerének az elkészítését. A bírálati szempontok kidolgozásakor Csapó Benőnek a szegedi konferencia előtt kidolgozott szempontrendszerét tekintettük kiindulási alpnak, amely mind az elméleti, mind az empirikus témájú dolgozatok minősítésére alkalmas volt. Ezt a szempontrendszert – kisebb módosításokkal – a nyíregyházi konferencia előtt is elfogadta a

szakmai bizottság, s lényegében a későbbi konferenciákon az ekkor elfogadott kritériumok alapján történt a dolgozatok értékelése.

Az SZMSZ-ben szakmai bizottságunk működésének olyan rugalmas kereteit fogalmaztuk meg, amelyek összhangban álltak az OTDT szabályzatával, nem korlátozták az intézményi TDT-k működését, de egyértelműen előírták a szakmai bizottság működésének rendjét, koordinációs feladatkörét.

1986 után az OTDT-ben új szekciók jöttek létre (testnevelés- és sporttudományi, hadtudományi, informatikai), szekciónk elnevezése is módosult: a könyvtártudomány külön alszekcióvá vált, s ezt szekciónk elnevezésében is kifejezésre juttattuk.

A XIX. OTDK Pedagógiai, Pszichológiai, Közművelődési és Könyvtártudományi Szekciója 1989. március 31. és április 2. között Nyíregyházán ülésezett. Az Orosz Gábor ügyvezető elnök és munkatársai által jól előkészített rendezvény megnyitóján Szövényi Zsolt és Báthory Zoltán tartott előadást.

A konferencia egyik „meglepetése” a dolgozatok számának erőteljes, mintegy 20%-os csökkenése volt. (Ez legjobban a pedagógiai és pszichológiai alszekciókat érintette.) Intézményenként eltérő volt a csökkenés, legnagyobb arányúvá az egyetemekenél vált, és – változó intenzitással, intézménytípusonként eltérő trendeket produkálva – lényegében egészen a 90-es évek második feléig elhúzódott.

A pedagógiai alszekcióban népszerűek maradtak a neveléstörténeti feldolgozások, eltűntek az ifjúságmozgalmi témakörök, változatlanul jelentős volt az érdeklődés a nevelési problémák (iskolai konfliktusok, a családi szocializáció zavarai, erkölcsi veszélyeztetettség, fiatalkori bűnözés, családi agresszió), valamint a gyógypedagógiai témák iránt. Hiányoztak a didaktikai, az oktatási rendszer működését vizsgáló feldolgozások.

A pszichológiai alszekció 39 dolgozatából 24 dolgozatot 4 intézményből (ELTE, nyíregyházi és szombathelyi tanárképző főiskolák, debreceni tanítóképző) mutattak be. Elmaradtak a munkalélektani vonatkozású témák, szűk területre korlátozódott a klinikai pszichológia. A főiskolai hallgatók dolgozataikban a pedagógusjelöltek személyiségvizsgálatával, különböző tevékenységeknek a személyközi kapcsolatokra gyakorolt hatásával foglalkoztak nagyobb arányban.

A közművelődési alszekcióban a tizenéves munkavállalók, a szakképzetlen fiatalok elhelyezkedési gondjai, az életmódbeli változások különböző aspektusai (cigányközösségek életmódjának változásai, értelmiségi életmód a főiskolai hallgatók véleménye tükrében, a lakótelepi életmód sajátosságai) kerültek előtérbe.

A könyvtári alszekcióban változatos témájú könyvtártörténeti feldolgozások, személyi bibliográfiák, könyv- és könyvtárhasználati munkafüzetek, könyvtárhasználattal foglalkozó felmérések bemutatására került sor.

A XIX. konferencia országos zárásán első alkalommal került sor a kiemelkedő teljesítményt nyújtó diákkörös hallgatók számára alapított *Pro Scientia Aranyérem* átadására. Szekciónkból az elsők között Hangodi Ágnes, Nagy Sándor Zoltán, Sándor Ildikó (Bába Károlyné) és Szabolcsiné Mecsei Andrea vehette át ezt a kitüntetést.

A XX. OTDK-t (szakmai bizottságunk döntése alapján) a debreceni Kölcsey Ferenc Tanítóképző Főiskolán rendeztük meg. Gircsek János ügyvezető elnök és munkatársai nagy körültekintéssel készítették elő a konferenciát, amelyen 147 dolgozatot mutattak be.

A pedagógiai és a közművelődési alszekcióban a korábbi éveknél jóval kevesebb dolgozat szerepelt, az intézmények jelentős része legfeljebb 1-2 dolgozattal jelentkezett. A dolgozatok témaválasztásában további arányeltolódások figyelhetők meg. A pedagógiai alszekcióban népszerűek maradtak az intézménytörténeti feldolgozások, a nevelésméleti tagozatban a kísérleti iskolák, reformpedagógiai törekvések, az innovatív iskolai programok kerültek a középpontba, a didaktikai tagozatban pedig az oktatási keretek és formák differenciálásának kérdése iránt volt komoly érdeklődés. A pszichológiai alszekcióban több szerző elemezte az emóciók és az intelligencia, az intelligencia és a tanulmányi teljesítmény kapcsolatát. A kreativitás és a tehetséggondozás, valamint a nevelőotthonban élő gyermekek körében végzett vizsgálatokról is több ismertetés hangzott el.

A közművelődési alszekcióban erőteljesen jelentek meg a szegénység és az elszegényedés, a marginális helyzetű falvak, a gyermek- és fiatalkori bűnözés problémái. Kiütkereső, perspektívát felvázoló dolgozatok szóltak a falusi üdültetés lehetőségeiről, a parlamenti pártok kulturális programjainak hasonló, illetve eltérő elemeiről.

A könyvtártudományi alszekcióban a hazai és külföldi kutatóintézeti folyóirat-közlemények tudományometriai összehasonlítása, egyes magyar folyóiratok hivatkozásainak vizsgálata, a magyar tudomány 1976–1986 közti időszaka tudományos információellátásának visszaesését elemző pályamunkák voltak leginkább újszerűek.

A XX. OTDK záróünnepségén szekciónkból három hallgató (Fancsik Judit, Farkas Gábor és Makó Ferenc) vehette át a Pro Scientia Aranyérem kitüntetést.

A XXI. OTDK-t a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola rendezte meg. Ügyvezető elnök Balogh Tibor volt, az alszekciók zsűrijeinek munkáját Orosz Sándor, Barkóczi Ilona, Bessenyi Sándor és Fülöp Géza irányította. A konferencián 140 dolgozatot mutattak be, s ez negatív csúcsot jelent szekciónk történetében. (Az egyes alszekciókban a tagozatok elnevezése a korábbiakhoz hasonló volt.)

A pedagógiai alszekcióban előadott témák a hagyományos kérdésekkel, problémákkal (intézménytörténet, hátrányos helyzet, az emberközpontú nevelés lehetőségei, értékekre nevelés) foglalkoztak.

A pszichológiai alszekcióban is – a korábbi évekhez hasonlóan – részben empirikus anyagok elemzése, részben teoretikus feldolgozások, illetve egyes új, vagy újszerű módszerek alkalmazásának, adaptációjának kérdései szerepeltek.

A közművelődési alszekcióban az esztétikai tagozatban szereplő, a vallási témák művészi feldolgozásának problematikájával foglalkozó pályamunkák jelentettek – a hagyományos témák mellett – új színt.

A könyvtártudományi alszekció dolgozatai közül a számítógépes adatfeldolgozás és -elemzés, a hipertext alkalmazási lehetőségei, a folklórszövegek számítógépes tipológiája és a molekuláris biológiai cikkek idézettségéről szóló dolgozatok témái voltak különösen aktuálisak.

A szekció előterjesztése alapján Pro Scientia Aranyérem kitüntetést kapott Bacsné Makai Margit, Kisváriné Kelemen Ágnes és Vitai Miklós.

Az 1995-ös XXII. OTDK-n az előzőkhöz hasonló számú (149) dolgozat vett részt. Az 1995. április 5–7. közötti konferencia újszerű volt, mert szekciónk történetében először került sor felekezeti felsőoktatási intézményben, a Zsámbéki Katolikus Tanítóképző Főiskolán konferencia megrendezésére. A konferencia – Kádár Gyula ügyvezető elnök és munkatársai, segítői előkészítő munkája eredményeként – az eddigi egyik legsikeresebb rendezvény volt: szabadidős programok, igényes előadások, (pl. Mészáros István előadása), nagyvonalú szponzori támogatás biztosította a kellemes hangulatot.

A pedagógiai alszekcióban a korábbi témakörök voltak túlsúlyban, új megközelítést az iskolák kulturális sokszínűsége kialakítását szolgáló multikulturális nevelési törekvéseket ismertető dolgozatok jelentették.

A pszichológiai alszekcióban újszerű volt a párkapcsolatok jellemzői (a párkapcsolatok minősége és egyenlősége, párválasztási preferenciák és stratégiák) iránti fokozott érdeklődés.

A közművelődési alszekcióban a kulturális animáció, az iskolai drogprevenációs tevékenység alapjául szolgáló feldolgozások megjelenése hozott új színt. A könyvtártudomány területén folytatódott a számítógépek könyvtári és könyvtárközi alkalmazásával összefüggő új lehetőségek és módszerek bemutatása.

A konferenciát követően szekciónkból Pro Scientia Aranyérem kitüntetésben részesült Gocsál Ákos és Zvara Edina.

*

A XXII. OTDK-t követő három országos konferencián (az 1999-es nagy létszámú XXIV. konferenciától eltekintve) a rendszerváltozást megelőző évek átlagának megfelelő számú dolgozat vett részt. Jelentős növekedés először a XXIII. OTDK-n (Szekszárd, 1997. április 2–4.) következett be, de Kurucz Rózsa ügyvezető elnök és az Illyés Gyula Pedagógiai Főiskola jó előkészítő munkája eredményeként a dolgozatszám emelkedése semmilyen problémát nem okozott.

A XXIV. konferencia házigazdája a Kőrös Főiskola Pedagógiai Fakultása (Békcécsaba) volt, ahol 1999. március 30. és április 1. között 210 dolgozattal szerepeltek a diákok. A nagyszámú dolgozat alszekciókba és tagozatokba sorolása esetenként problémákat okozott, a hozott pontok beszámítását sem lehetett biztosítani. Ügyvezető elnökként Micheller Magdolna irányította a konferencia előkészítését.

A XXV. jubileumi konferenciát a Berzsenyi Dániel Főiskola rendezte meg 2001. április 10–12. között. Gáspár Mihály ügyvezető elnöknek és segítőinek a jubileumhoz méltó feltételeket sikerült biztosítani a résztvevők számára.

A legutóbbi három konferencia jellemzőit, az egyes alszekciók jellegzetességeit a következőkben foglaljuk össze.

A pedagógiai alszekcióban magas volt a cigány gyermekek nevelésével foglalkozó dolgozatoknak a száma. Új vonást jelentett a felzárkóztató programok értékelése, előtérbe került a hagyományok, szokások és az életmódbeli eltérések megismerésére való törekvés. A gyermekvédelem, a hátrányos helyzet, a viselkedési zavarok, a fiatalok agresszivitásának és kriminalitásának problematikája is visszatérően jelentkezett a konferenciákon. Megjelent (2001-ben) a másság kérdéskörének árnyaltabb elemzése, a drogprevenció igényesebb és átfogóbb vizsgálata. A neveléstörténeti témák mellett izgalmas didaktikai problémákról (tankönyvelmélet és tankönyvelemzés, tanári munkaformák hatásvizsgálata) születtek feldolgozások.

A pszichológiai alszekcióban a deviancia különböző megnyilvánulási formái (fiatalkori bűnözés, drogfogyasztás, alkoholizmus, öngyilkosság, féltékenység), a számítógép- és internetfüggés, a személyiségjellemzők feltárására alkalmas módszerek felhasználása, illetve az általános pszichológia egyes kérdései iránt nyilvánult meg komolyabb érdeklődés.

A közművelődési alszekció dolgozatai közül a kisebbségi (német, zsidó, cigány, horvátországi magyar) hagyományörzés, a kultúráközvetítés új lehetőségei (teleházak, helyi televíziózás, image-alakítás) és a művelődéstörténeti értékek ápolása témakörei domináltak, s voltak újszerűek is.

A könyvtártudományi alszekcióban a hagyományos könyvtártörténeti témák mellett a könyvtárhasználati szokások, egyes tudományterületek bibliometriai

jellemzőinek vizsgálata és a modern könyvtári adatbázis kialakításának és kezelésének kérdései álltak az érdeklődés előterében.

Az utóbbi években a diákköri dolgozatok szerzői egyre komolyabb anyaggyűjtés és forrásfeltárás alapján állították össze pályamunkájukat. Az igényesebb dolgozatok természetes jellemzője lett az idegen nyelvű szakirodalmi források ismerete és felhasználása, egyes témakörök feldolgozásában elengedhetetlenné vált a matematikai módszerek, számítások alkalmazása. Esetenként azonban problémát okoz a „súlytalan” publicisztikai írásokra való hivatkozás, az autentikus források elhanyagolása, pontatlan a források feltüntetése, összemosódik a dolgozat írójának személyes véleménye a szakmai jellegű kutatási eredmények ismertetésével. A számítógép felhasználása időnként bűvészmutatvánnyá válik, öncélúan fordul elő.

Konferenciánkon 1995-től a kolozsvári Bolyai-Babes Egyetem magyar diákjai is jelen voltak, eddig 12 dolgozatot mutattak be. 2001-ben a Mihail Eminescu Tanítóképzőből is pályamunkát bemutató hallgató érkezett konferenciánkra.

A legutóbbi konferenciákat követően gyarapodott az előterjesztésünk alapján Pro Scienza Aranyéremben részesült hallgatók száma: 1997-ben Antal (Kovács) Judit, Domsa Zsófia és Király Ildikó, 1999-ben Csukonyi Csilla és Kora András, 2001-ben pedig Békési Kálmán, Nemoda Zsófia és Rajnai Judit nyerte el ezt a kitüntetést.

Az 1997-ben alapított Mestertanár kitüntetést 1999-ben Kádár Gyula, Kurucz Rózsa és Sztanáné Babits Edit kapta meg.

A legutóbbi évtized főbb eseményei

Az ezredforduló időszaka a felsőoktatás korábbi struktúrájának jelentős átalakításával, a régebben önálló, többnyire főiskolai szintű intézményeknek az egyetemekhez való csatlakozásával kezdődött el.

A 2003 tavaszán Nyíregyházán megrendezett XXVI. konferenciára érkező intézmények egy része már (ELTE, PTE, DE, SZTE) hivatalos elnevezésében is az egyetemhez tartozó karként tüntette fel azokat a korábban önálló intézményeket, amelyek az integráció során kaptak új szervezeti kereteket.

A korábbi években kidolgozott és bevált szekciófelhívás (témakörök meghatározása, a dolgozatok bemutatási szempontjainak pontosítása, a rezümé elkészítési módjának meghatározása) alapján a rendezők mind a lektorok és zsűritagok felkérését, mind a rezümékötet összeállítását kellő időben el tudták végezni. Szabó Antal ügyvezető elnök és a főiskola vezetése – az érintett tanszékek és hallgatók bevonása mellett – az egész város, illetve megye közös rendezvényévé tette a

konferenciát. (A résztvevőket Gazda László, a megyei közgyűlés elnöke, valamint Csabai Lászlóné polgármester is köszöntötte.)

Az alszekciókban bemutatott dolgozatok időszerű és újszerű témákkal foglalkoztak (a cigány tanulók nevelésének és helyzetének problémái, külföldön használt pszichológiai vizsgálati módszerek adaptációja, a hazai civil társadalom és az EU felnőttoktatási törekvései, 1945 előtti folyóiratok feltárása stb.).

A fakultatív programok (a főiskola Botanikus Kertjének megtekintése, Sóstófürdő meglátogatása, a Nyírségi Táncegyüttes fellépése, az OTDK DISCO) a felüdülésre is lehetőséget biztosítottak.

A dolgozatok színvonalát és egyben az első díjas szerzők kiemelkedő felkészültségét jelzi, hogy öt pályázó (Garab Edit Anna, Hoffmann Nóra, Kálmán Orsolya, Mészáros György, Tóth István Balázs) kapta meg a Pro Scientia Aranyérmet, s így öt tanár (Golnhofer Erzsébet, Katonáné Sallay Hedvig, Lőrinczné Szabó Margit, Palotayné Lengváry Judit, Gaál Sándorné) részesülhetett Mestertanár kitüntetésben.

A 2005. március 21–23. között tartott *XXVII. konferenciának* a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Főiskolája adott otthont Győrben.

Ezen a konferencián és későbbi rendezvényeinken is eltekintettünk a hozott pontok (az intézményi belső értékelés) beszámításától, mert az intézmények egy része nem, illetve komoly késsel, esetenként a helyi szerző iránti elfogultságtól sem mentesen küldte meg a belső pontszámot.

A konferencián részt vevő intézmények listája alapján megállapítható, hogy – az előző konferenciához viszonyítva, ahol az integráció érvényesülését tapasztaltuk – a differenciáció erősödött fel (ld. Szombathely, Eger, ELTE). Az is valószínűsíthető, hogy a kétlépcsős (BA, MA) tanárképzési modell bevezetésével egyes főiskoláknak új arculatot és képzési profilt kellett kialakítani, s egyben újszerű oktatási feladatokat is fel kellett vállalni. A dolgozatok számának komoly visszaesése – amely majd 2007-ben éri el mélypontját – bizonyosan azzal is összefügghet, hogy több olyan témavezető, aki korábban intézményi „motorja”, lelkes támogatója volt a TDK-nak részben vagy teljesen kivált (nyugdíjazás, betegség, egyéb feladatok miatt) a TDK-ból.

A győri konferencia ügyvezető elnöke Kovátsné Németh Mária volt. A jól előkészített és jó hangulatú rendezvényen a kar, illetve az egyetem vezetői mellett Szendrő Péter OTDT elnök is jelen volt.

Sikeres pályamunkája és eddigi szakmai életútja elismeréseként Pro Scientia Aranyérmet kapott Gaskó Krisztina, Harsányi Szabolcs Gergő és Szabó Beáta. A Mestertanár elismerést a diákköri mozgalomban, a hallgatók támogatásában ki-

emelkedő munkát végző kollégáink (Falus Iván, Hunyady Györgyné és Sári Mihály) kapták meg.

A XXVIII. OTDK megrendezését a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kara vállalta el. A konferencia előkészítése során felmerült, hogy szekciónk résztvevői is elektronikusan küldjék be anyagaikat. (Ennek eredményeként sikerült összeállítani és a résztvevők rendelkezésére bocsátani a dolgozatokat tartalmazó CD-t.)

A konferencia ügyvezető elnöke Nábrády Mária volt, aki Boross Ottilia titkárral együtt jó érzékkel és nagy szorgalommal irányította az előkészítő munkát, valamint a rendezvény lebonyolítását.

A főzűri elnöke Pléh Csaba, az MTA főtítkárhelyettese volt. Pléh professzor már a korábbi konferenciáinkon is részt vett, Piliscsabán a konferencia megnyitóján „A katolicizmus és a magyar pszichológia kapcsolata” címen tartott előadást.

Az alszekciók értékelése szerint nőtt az empirikus és az interdiszciplináris tartalmú dolgozatok száma, a dolgozatok bemutatóira magabiztosság, határozottság, jó kommunikációs készség, valamint az elektronikus eszközök zökkenőmentes kezelése volt jellemző. A kedvező változások mellett problematikus jelenségekre is fel kellett figyelni: többek számára okozott gondot a minta megválasztása, a reprezentativitás értelmezése, a hipotézisek megfogalmazása és a legújabb kutatási eredmények ismerete. A kutatómódszertani felkészültség hiányosságai mellett kritikaként szóltak arról, hogy a dolgozatokban gyakran fordult elő nyelvhelyességi, helyesírási hiba, amely nem csupán figyelmetlenséggel, hanem az esetek egy részében az anyanyelvi felkészítés fogyatékoságaival is összefügghet.

A dolgozatok számának jelentős csökkenését ezen a konferencián is tapasztalhattuk. Legfeltűnőbb visszaesés a pedagógiai dolgozatok számában következett be. (Az ún. bolognai folyamat legérzékenyebben ezeket a képzési területeket érintette, 5. táblázat)

5. táblázat. Az alszekciókban bemutatott dolgozatok száma (2003–2010)

	ALSZEKCIÓK MEGNEVEZÉSE				
	Pedagógiai	Pszichológiai	Közművelődési (Andragógiai)	Könyvtártudomány	Összes dolgozat
XXVI. OTDK 2003	88	58	32	18	196
XXVII.	65	59	23	13	160

OTDK 2005					
XXVIII. OTDK 2007	53	55	17	10	135
XXIX. OTDK 2009	56	98	56	14	224
XXX. OTDK 2011					279

A hallgatók közül Pro Scientia Aranyérmet kapott Bokrétás Ildikó, Ormai Eszter és Weisz Katalin. Mestertanár kitüntetésben részesült Ambrusné Kéri Katalin, Barátné Hajdú Ágnes és Husz Mária tanárnő.

A Piliscsabán rendezett konferencián a szakmai bizottság elnöke felmentését kérte az elnöki feladatok alól és elnöknek Gáspár Mihály főiskolai tanárt javasolta. A bizottság a személyi változást elfogadta, érdemei elismeréseként a korábbi elnököt tiszteletbeli elnöki címmel ruházta fel, Gáspár Mihályt pedig ellenszavazat nélkül új elnökké választotta. AZ OTDT ajánlása alapján – új funkcióként – elnökhelyettes választására is sor került: Falus Ivánt közfelkiáltással választották meg erre a tisztségre.

A XXIX. konferencia házigazdája a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kara volt. A konferencia előkészítését már a Szakmai Bizottság új elnöke, Gáspár Mihály, illetve az ügyvezető elnök, Koltai Dénes irányította.

Örömmre adott okot, hogy jelentősen megnőtt a bemutatott dolgozatok száma (5. táblázat). Különösen látványosan nőtt a pszichológiai és közművelődési (andragógia) témájú pályázatok száma. Az emelkedésben talán az is szerepet játszott, hogy ez a két terület szenvedte meg legkevésbé a felsőoktatásban bekövetkezett változásokat. A pszichológiai területhez tartozó dolgozatok növekedése elég egyértelműen mutatja, hogy a felsőoktatás azon területein, ahol a felvételekre jelentkező hallgatók közül érdemi válogatásra van mód, ott a minőségi munka számára kedvezőek marad(hat)tak a feltételek.

A dolgozatok jelentős részénél újszerű volt a témaválasztás, mind a négy alszekcióban nőtt az empirikus feldolgozások aránya.

A rendező intézmény külön irodát hozott létre a konferencia zökkenőmentes előkészítése érdekében. Lektori feladatokat 251 fő vállalt, közülük sokan a zsűrikben is dolgoztak. A hallgatóknak és témavezetőiknek módjuk volt színházlátogatásra, jelen lehettek az Európa Kulturális Főváros, 2010 Pécs bemutatóján is.

A rendezvényhez – a szervezők jóvoltából – anyagi és erkölcsi támogatást nyújtott az Alexandra Könyvkiadó, az MTA, az Oktatási és Kulturális Minisztérium, az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, a Paksi Atomerőmű, a PTE és a Zsolnay Porcelánmanufaktura Zrt.

A legjobb pályamunkák szerzői közül Pro Scientia Aranyérem kitüntetésben részesült Janáček Karolina és Vámos Gabriella. A diákköri munka segítségével végzett tevékenysége elismeréseként Mestertanári kitüntető címet kapott Holecz Anita és Péley Bernadette.

1. FÜGGELÉK

A bemutatott dolgozatok megoszlása az egyes egyetemek között (1979–2001)

Intézmények megnevezése*	A konferencia száma és időpontja											
	1979 XIV.	1981 XV.	1983 XVI .	1985 XVI I.	1987 XVI II.	1989 XIX .	1991 XX.	1993 XXI .	1995 XXI I.	1997 XXI II.	1999 XXI V.	2001 XXV.
Egyetemek												
ELTE	23	9	11	17	6	10	15	8	14	22	19	15
KLTE	11	18	15	13	15	7	9	8	9	18	16	16
JPTE	-	-	-	3	-	-	2	3	9	7	23	11
JATE	1	1	1	1	5	-	4	1	-	-	-	10
Bolyai-Babes	-	-	-	-	-	-	-	-	1	4	1	6
DOTE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
GATE	1	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-
Közgazdasági	1	1	-	-	4	2	-	-	-	-	-	-

Műszaki	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Miskolci	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	7	3
Veszprémi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1

* Az egyetemek integrációja előtti elnevezéseket használjuk

2. FÜGGELÉK

A bemutatott dolgozatok megoszlása az egyes tanárképző főiskolák és egyéb főiskolák között (1979–2001)

	A konferencia száma és időpontja											
Főiskolák megnevezé- se*	1979 XIV .	1981 XV. .	1983 XVI .	1985 XVI I.	1987 XVI II.	1989 XIX .	1991 XX. .	1993 XXI .	1995 XXI I.	1997 XXI II.	1999 XXI V.	200 1 XX V.
<i>Tanárképző:</i> Pécs	22	21	13	9	13	10	2	-	-	-	-	-
Eger	18	7	4	6	4	1	8	1	1	7	15	10
Nyíregyháza	14	12	12	9	13	25	8	7	4	4	1	3
Szombathely	22	13	21	24	28	29	14	29	19	19	15	23
Szeged	15	17	16	16	13	2	9	16	14	17	5	7
Bárczi G.	8	7	2	7	4	2	3	3	1	2	4	6
ELTE ÁITK	-	-	-	3	3	3	1	2	1	2	4	6
Pető Á.	-	-	-	-	1	1	1	-	-	2	-	-
Testnevelési	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
<i>Egyéb főiskolák</i> Katonai/ rendőri	10	10	8	2	6	-	1	3	3	-	-	-

Műszaki/agrár	2	5	5	6	6	6	3	2	3	5	5	6
Zenei	2	3	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Egészségügyi stb.	-	-	1	2	-	-	-	-	-	1	-	4

*A nem budapesti főiskoláknál működésük helyét tüntettük el.

3. FÜGGELÉK

A bemutatott dolgozatok megoszlása a tanító- és óvónőképző főiskolák között

	A konferenciák száma és időpontja											
	1979 XIV .	1981 XV. .	1983 XVI .	1985 XVI I.	1987 XVI II.	1989 XIX .	1991 XX. .	1993 XXI .	1995 XXI I.	1997 XXI II.	1999 XXI V.	200 1 XX V.
<i>Tanítóképző</i>												
Baja	7	-	4	3	-	3	4	5	8	12	13	8
Budapest	4	10	14	15	8	7	5	4	7	7	6	4
Békéscsaba	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3
Debrecen	8	13	9	15	18	19	15	9	9	8	9	8
Esztergom	3	3	2	2	1	-	2	-	1	-	4	1
Jászberény	7	5	8	4	3	6	3	-	1	2	5	-
Kaposvár	12	9	3	4	6	4	2	1	1	5	6	2
Kecskemét	-	-	-	-	6	3	7	4	7	2	2	1
Nagykőrös	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Pécs (int.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Szekszárd	-	4	-	1	4	3	4	1	4	13	7	-
Sárospatak	3	2	2	3	3	3	2	12	1	3	5	7
Zsámbék	-	2	6	7	7	7	7	4	9	6	10	9
Győr	18	12	6	8	5	4	7	10	12	8	8	8
Csepel	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>Óvodapeda- gógusképző</i>												
Hajdúböször- mény	10	8	6	2	6	2	5	4	9	6	9	3
Sopron	3	2	-	5	1	9	2	1	-	-	4	3
Szarvas	4	7	2	3	3	-	-	2	1	5	2	-
Kecskemét	7	6	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-

* A főiskolánál működésük helyét tüntettük fel.

4. FÜGGELÉK

A bemutatott és díjazott (I–III. hely) dolgozatok megoszlása a felsőoktatási intézmények között (2003–2011)

Intézmény Kódja	Város	A konferencia éve, száma						A konferencián elért I–III. helyezések száma					
		2003 XX VI. OT DK	2005 XX VII. OT DK	2007 XX VIII. OT DK	2009 XXI X. OT DK	2011 XX X. OT DK	ÖSS ZES DO LG OZ AT	2003 XX VI. OT DK	2005 XX VII. OT DK	2007 XX VIII. OT DK	2009 XXI X. OT DK	2011 XX X. OT DK	ÖSS ZES HE- LYE ZET T
AVKF	Vác (Zsámbék)	15	7	1	1			3	2				
BCE (BME) GTK	Budapest	1	1										
BCE (BME) KTK	Budapest		1		1								
BMF KVK (KV)	Budapest	2	1										
DE (KLTE) ÁJK	Debrecen		1										
DE (KLTE) BTK	Debrecen	18	11	7	19			8	2	4	4		
DE (KLTE) GYFK	Hajdúböszörmény	5	3	5	6				1		2		
DE (KLTE) IK	Debrecen		2	2	4					1	1		
DE (KLTE) TTK	Debrecen	2						1					
DF	Dunaújváros	2		1	1					1			
EJFP	Baja	4	3	6	6			1	1				
EKF BTK	Eger	15	4					4	1				
EKF GTK	Eger		5	3						1	1		
EKF TKTK	Eger			2	18					1	6		
EKF TTK	Eger		1										
ELTE BGGYK	Budapest	1	3	1	2				1		2		
ELTE BTK	Budapest	16		3				11		1			
ELTE PPK	Budapest		11	14	36				6	7	19		
ELTE TFK	Budapest	2						1					
ELTE TÓK (TÓFK)	Budapest	6	8	2	2			5	2	1			
ELTE TTK	Budapest	1						1					
KE PK (CSPFK)	Kaposvár				2								
KF TFK	Kecskemét	1			1								
KJF	Székesfehérvár	1	2	1									
KRE BTK	Budapest		5	6	6				2	1	2		
KRE TFK	Nagykőrös	1		1						1			
KTIF	Debrecen	5	3		1			2					

ME BTK	Miskolc		4	2	5					1			
ME CTFK	Sárospatak	¹ 2	2	1	1				1		1		
NYF BTMK (BMFK)	Nyíregyháza	6	1		1								
NYF PKK	Nyíregyháza				1								
NYME AK (ATFK)	Győr	2	2	2	4				2	1			
NYME BPK (BPFK)	Sopron	2	2		2			1					
NYME BTK (BDF)	Szombathely	19	5	2	3			7	1		1		
NYME FMK	Sopron		1										
NYME MNSK (BDF)	Szombathely				2								
NYME TMK (BDF)	Szombathely		3	4					3				
NYME TTK (BDF)	Szombathely		5						1				

PE BTK (MFTK)	Veszprém	1		1	3			1					
PPKE BTK	Piliscsaba	9	3	4	9			1	1	2	1		
PPKE VIK (VTIF)	Esztergom	1	1	1	2						1		
PTE BTK	Pécs	11	12	10	16			5	5	5	11		
PTE FEEK (FEFI)	Pécs	4	2	7	19			3	1	2	8		
PTE IFK	Székszárd	2	1	1					1				
PTE PMMK	Pécs	8	10	6	8			1	2	1	1		
RTF	Budapest		1										
SZE MTK	Győr	5	3	5	1			2	2				
SZHF	Szeged			1						1			
SZIE ABK (JTK)	Jászberény	1		1	1								
SZIE GK	Békéscsaba				1								
SZIE GTK	Gödöllő	2	2		1				1				
SZIE MKK	Gödöllő			1									
SZIE PK (TSPFK)	Szarvas	3	3										
SZTE BTK	Szeged	4	13	23	24			1	4	10	9		
SZTE JGYPK	Szeged	4	6	7	7				2	4	3		
SZTE TTIK	Szeged			1						1			

ZSKF	Budapest				6						1		
BBTE PNTK	Kolozsvár	2	4		1			2					
UE	Szabadka		2										
Összesen		196	160	135	224			61	45	47			

Kékes Szabó Mihály

TANULÁS- ÉS TANÍTÁSMÓDSZERTANI, TUDÁSTECHNOLÓGIAI SEKCIÓ

„Az embert nem lehet valamire megtanítani,
csak hozzásegíteni ahhoz,
hogy a tudást maga szerezzze meg”

Galilei

A tanár-diák együttes kutatómunkáján alapuló diákköri mozgalom 1950–51-es tanévben való elindulását követően a II. Országos Tudományos Diákköri Konferencia megrendezésére 1956-ban került sor. A szakkonferenciák sorozataként szerveződött rendezvényen Debrecen adott otthont a társadalom- és bölcsészettudományoknak, ahová meghívást kaptak a tanárképző főiskolák is. A résztvevőkre, a pályamunkákra vonatkozó adatokkal, információkkal nem rendelkezünk ezekből az évekből, azt azonban tudjuk, hogy a pedagógiai főiskolák diákjai először a IV. OTDK-n (1960) vettek részt és mutatkoztak be 13 dolgozattal.

A diákkörös hallgatók számának folyamatos növekedése a diákkörök differenciálódásával járt együtt. Ennek a folyamatnak a részét képezte az a terv is, amely szerint 1963-ban a VI. OTDK részeként Szarvason került volna megrendezésre az óvónőképző főiskolák konferenciája.

Tíz évet kellett várni arra, hogy a társadalomtudományi szekcióból 1973-ban kiváljon a pedagógia, pszichológia és közművelődés szekció. Mivel a pedagógiai szekciót elsősorban a tanárképző, a tanítóképző, valamint az óvónőképző főiskolák hallgatóinak részvétele, valamint a módszertani témájú dolgozatok befogadása jellemezte, így az történeti szempontból a tantárgy-pedagógiai szekció elődjének tekinthető.

A ma már Tanulás- és Tanításmódszertani, Tudástechnológiai Szekció néven létező Oktatástechnika Szekció új szekcióként először a XII. OTDK-n (1975) tűnt fel, elsősorban a tanító-, az óvónő- és a tanárképző főiskolák hallgatói lehetőségeinek bővítése céljából. Az 1977-es győri konferenciáról készült OM statisztika (1. táblázat) azt mutatja, hogy az Oktatástechnika Szekció megteremtése nem hozta a várt eredményt, hiszen a fent említett főiskolák ebben az évben még főként a pedagógiai szekció lehetőségeivel éltek.

1. táblázat. Résztvevők intézményi eloszlása a Pedagógia, Pszichológia, Közművelődés, valamint az Oktatástechnika Szekcióban

	Pedagógia, Pszichológia,	Oktatástechnika
--	--------------------------	-----------------

	Közművelődés	
Tudományegyetemek	33	1
Műszaki egyetemek	3	-
Műszaki főiskolák	5	2
Agrártudományi egyetemek	3	-
Agrártudományi főiskolák	1	-
Katonai főiskolák	13	5
Tanárképző főiskolák	112	24
Tanító- és óvóképzők	102	9
Összesen	272	41

Az 1970-es években a tudományos diákköri mozgalom erősödésével párhuzamos jelenséggént zajlott le az Oktatástechnika Szekció erősödése, amit az is mutat, hogy az 1976 őszi Pécsett megrendezett szocialista országok Első Nemzetközi Diákköri Konferenciáján önálló szekcióként volt jelen. Ez az erősödő tendencia a 80-as években is folytatódott. (2. táblázat)

2. táblázat: Az 1980-as években megrendezett Oktatástechnika, Tantárgypedagógia Szekció benevezett dolgozatainak száma

OTDK	Rendezvény időpontja	Rendezvény helyszíne	Nevezett dolgozatok száma
XV.	1981	nincs adat	184
XVI.	1983	Szentendre	159
XVII.	1985	Esztergom	184
XVIII.	1987	Kaposvár	111
XIX.	1989	Győr	107

A megrendezett öt országos konferencia (1981, 1983, 1985, 1987, 1989) dokumentumaiból megállapítható, hogy a bemutatott pályamunkák számának változása mellett a tematikus és a diszciplináris sokszínűség is a szekció jellemző jegyévé vált.

A megjelenő, új kihívásokra való válaszkeresés fontos állomásának tekinthető, hogy az 1985-ben újjászerveződő OTDT mellett elkezdődött az Oktatástechnika Szekció Oktatástechnikai Szakmai Bizottsággá történő átalakulása, amelynek feladata a konferenciák szakmai előkészítése, lebonyolítása, színvonalának, minőségének biztosítása mellett „az adott szakterület egész tudományos diákköri tevékenységének folyamatos segítése” – olvashatjuk az OM Tudománypolitikai és Informatikai Intézetének a XVI. OTDK-ról készített részletes összefoglalójában. A szakmai bizottság megalakulásakor előírta, hogy ügyvezető elnökének a min-

denkori szervező intézményben a szervezéssel megbízott vezető oktatót kell megválasztani, ezután létrehozta saját szervezeti és működési szabályzatát is.

Szalay László elnöksége idején tovább formálódott az Oktatástechnika Szakmai Bizottság szervezeti rendje, amint ezt a győri OTDK (1989) dokumentumai is rögzítették. A szakmai bizottság munkáját a tudományterületek képviselői mint tagok látták el, és többnyire az ő soraikból kerültek ki a tagozati zsűri elnökei is. A fenti elvek figyelembevételével létrejött szervezet 1992-ben szilárdult meg, amikor is a felsőoktatási intézmények képviselőiből újjáalakult bizottság elnökévé Hauser Zoltánt – aki 2001-ig volt a szakmai bizottság elnöke - választotta elnökévé. Az alakuló ülésen döntés született arról is, hogy a bizottság munkáját szervezési joggal rendelkező állandó meghívottként segíti a Pro Scientia Aranyérmesek Társaságának egy képviselője is. A szakmai bizottság legfőbb feladata továbbra is az országos konferenciák megszervezése, lebonyolítása maradt. Nem történt meg azonban az MTA megfelelő bizottságaival, kutatóintézeteivel való intézményes kapcsolatok kialakítása, amely éreztette hatását ezen időszak konferenciáin.

Az 1980-as évek végén megalapított *Diáktudós* megfelelő számai összefoglalást adnak az 1991–1999 között megrendezett OTDK-k Tantárgypedagógiai és Oktatástechnológiai Szekciójának munkájáról (3. táblázat).

3. táblázat: A nevezett dolgozatok számának alakulása a Tantárgypedagógiai és Oktatástechnológiai valamint a Testnevelés- és Sporttudományi Szekcióban 1991 és 1999 között

OTDK	Rendezvény időpontja	Rendezvény helyszíne	Nevezett dolgozatok száma	Testnevelés- és Sporttudományi Szekció
XX.	1991	Szombathely	111	28
XXI.	1993	Eger	90	51
XXII.	1995	Baja	77	50
XXIII.	1997	Szeged	91	62
XXIV.	1999	Nyíregyháza	104	66

A táblázat adataiból látható, hogy a Tantárgypedagógiai és Oktatástechnológiai Szekcióhoz benyújtott dolgozatok száma csökkenő tendenciát mutat. Ez azzal magyarázható, hogy 1991-ben létrejött a Testnevelés- és Sporttudományi Szekció, amely a testnevelés, a sportolás módszertanával foglalkozó pályamunkákat is befogadta, ezzel megszüntetve a Tantárgypedagógiai és Oktatástechnológiai Szekcióban az ilyen tematikájú tagozatot. A csökkenés másik oka valószínűleg a rendszerváltás utáni értékátrendeződéssel magyarázható, amely a felsőoktatásban bizonyos szakok válságával, leértékelődésével járt együtt.

2001-ben Hauser Zoltánt az Egri Tanárképző Főiskola rektorává választották, ezért lemondott a Tantárgypedagógiai és Oktatástechnológiai Szakmai Bizottság elnöki tisztéről. Ezután a szakmai bizottság az ügyvezető elnökség javaslatára Poór Zoltánt választotta meg elnöknek. Ebben az időben a szakmai bizottság összetétele is jelentősen megváltozott. A tudományegyetemek mellett a tanárképző főiskolák alkották továbbra is a magját, azonban egyre erősödött a tanítóképző főiskolák szerepe is.

A Tantárgypedagógiai és Oktatástechnológiai Szakmai Bizottságba integrálódott:

Kölcsy Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Debrecen
 Széchenyi István Főiskola, Győr
 Veszprémi Egyetem Tanárképző Kar, Veszprém és Pápa
 Nyíregyházi Főiskola Bölcsészettudományi Kar
 Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
 Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
 Kaposvári Egyetem Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Kar
 Országos Közoktatási Intézet, Budapest
 Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar
 Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kar
 Bárczy Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskolai Kar, Budapest
 Berzsényi Dániel Főiskola, Szombathely
 Nyugat-magyarországi Egyetem Tanárképző Intézet, Sopron
 Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar
 Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Kar, Nagykö-
 rös
 Veszprémi Egyetem Mérnöki Kar
 Szent István Egyetem, Gödöllő
 Eötvös József Főiskola Pedagógiai Fakultás, Baja
 Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kar

Bár a 2000-es integráció egyes főiskolák, egyetemek önállóságának a végét jelentette, mégis a kari státuszuk révén továbbra is aktív tagjai maradtak a szekciónak, ezzel magyarázható, hogy 2001-ben a XXV. konferenciára 25 intézmény hallgatói neveztek be dolgozataikkal.

A szakmai bizottság a jubileumi OTDK-ra – az előző konferenciákon felmerült problémákra reagálva – pontosította a részvételi feltételeket, átdolgozta a pontozás szabályait (20 pontnyi vagy annál nagyobb eltérés esetén harmadik bíráló-

lónak is kiadta a dolgozatokat), a tagozati zsűrik munkájába a felsőoktatási szakemberek mellett közoktatási szakembereket is bevont. Mindezzel végső célja színvonalas szakmai rendezvény megvalósítása volt. A konferencia beszámolója igazolta, hogy a szakmai bizottság elérte előzetes célkitűzését. Ebben a beszámolóban olvashatók az alábbi adatok is: a bemutatott pályamunkák száma 79, a díjazott dolgozatok száma 30. A 25 intézményből nevezett hallgatók 10 zsűri előtt mérték össze tudásukat. Az első három helyezés összesítő adatai azt mutatják, hogy a legeredményesebb az SZTE két kara (JGYTFK, TTK) 4-4 helyezéssel. Őket követte a BDF, az EKF és az ELTE TÓFK 3-3 helyezéssel. A legnagyobb újdonságot az informatikai dolgozatok számának növekedése okozta, amely szükségessé tette két tagozat megszervezését.

Az említett beszámolóban Poór Zoltán és Hauser Zoltán a következőképpen foglalta össze a XXV. OTDK Tantárgypedagógiai és Oktatástechnológiai Szekciójának problémáit: „a dolgozatok számának növekedése mellett szót érdemel az évről évre növekedő technikai igény a konferencia szóbeli megmérettetésének támogatására. Célszerű lenne valami megoldást találni arra, hogy lehet megfelelni az egyre növekvő elvárásoknak.”

A következő, Kecskeméten megrendezett konferencia tanulságai – mint az a 4. táblázatból is látszik – megerősítették és igazolták az előrejelzést.

4. táblázat: A nevezett és bemutatott dolgozatok számának alakulása a Tantárgypedagógiai és Oktatástechnológiai Szekcióban 2001 és 2011 között

OTDK	Rendezvény időpontja	Rendezvény helyszíne	Nevezett dolgozatok száma	Bemutatott dolgozatok száma
XXV.	2001	Veszprém	83	79
XXVI.	2003	Kecskemét	120	102
XXVII.	2005	Sopron	107	97
XXVIII.	2007	Debrecen	111	99
XXIX.	2009	Szombathely	93	80
XXX.	2011	Szarvas	83	

A két évvel ezelőtti konferenciához képest megnövekedett dolgozatszám miatt 112 szakembert kértek fel a bírálóakra, 14 tagozati zsűrit szerveztek meg 51 zsűritag részvételével. A tagozati zsűrikben az egyetemi és a főiskolai szektor mellett a közoktatás is képviseltette magát kiemelkedő gyakorlópedagógusok, illetve a pedagógiai szakszolgálatban tevékenykedő szakemberek személyében.

A 2003-ban megrendezett szekciót az a megtiszteltetés érte, hogy nyitóünnepélye egyúttal a XXVI. OTDK országos megnyitója volt. Ezt a kiemelkedő al-

kalmat megtisztelte jelenlétével Horn Gábor a Miniszterelnöki Hivatal államtitkára, Mang Béla felsőoktatási, és Medgyes Péter nemzetközi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkár, a hazai tanító- és óvóképző főiskolai karok főigazgatói, az OTDT ügyvezető elnökségének tagjai, a Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés elnöke, valamint Kecskemét polgármestere. Az esemény rangját emelte, hogy a konferenciának Kecskemét város adott otthont, amelynek polgármestere a Pro Scientia Aranyérem egyik korábbi kitüntetettje, Szécsi Gábor.

A XXVI. OTDK Tantárgypedagógiai és Oktatástechnológiai Szekciójába 29 felsőoktatási intézményi karról 120 pályamunkát neveztek és küldtek be a hallgatók, amelyek közül 102 került bemutatásra. Maga a rendezőintézmény 9 pályamunkával képviseltette magát. Ebben az évben már bemutatásra került egy határon túli pályamunka is. A tagozati zsűrik 14 első, 14 második és 8 harmadik díjat ítéltek oda. A seregszemplén a legeredményesebb intézmény maga a rendezőintézmény volt 4 helyezéssel. Őt követte a BDF, az ELTE GYFK, az ELTE TÓFK és az NYF TTFK 3-3 helyezéssel. Kiemelendő a NYF TTFK szerepe, ahonnan 15 pályamunkával neveztek a hallgatók.

A konferencia után 2003 októberében a szakmai bizottság elemezte a rendezvény tanulságait. Bár a benevezett dolgozatok száma növekvő tendenciát mutat, a szakmai bizottság vezetése úgy gondolta, hogy a következő években nagyobb mértékben kell építeni a határon túli magyar hallgatók részvételére – ami a szekció egy jelentős bázisát adhatja – így elkezdődött egy erőteljes nyitás ezen intézmények felé. A kapcsolatfelvétel eredményeként a 2005-ben Sopronban megrendezett OTDK-n „megfigyelőként”, illetve „versenyen kívüli” bemutakozóként jelen voltak a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, valamint a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem hallgatói, az őket kísérő tanárok pedig meghívást kaptak egy-egy tagozati zsűribe.

A konferenciára 28 intézményből neveztek a hallgatók, 107 pályamunkával, amelyből végül 97 került bemutatásra. A 14 tagozat közül a legnépszerűbb a Művészeti nevelés–Drámapedagógia volt 10, valamint a Pedagógiai informatika 8 pályamunkával. A soproni záróbeszámoló alapján készítettünk egy tájékoztató táblázatot (5. táblázat), amely a részvétel intézményi arányaira utal.

5. táblázat: Az egyes intézmények által bemutatott és díjazott dolgozatok számának alakulása 2005-ben

Intézmény	Előadások száma	I–III. helyezések száma
AVKF	3	0
BDF TMK	3	2
BDF TTK	3	1

BME VIK	1	1
BMF KVK	1	0
EJF	3	2
EKF GTK	1	1
EKF TTK	8	2
ELTE TÓFK	5	2
ELTE TTK	4	2
KF TFK	15	7
KTIF	1	0
ME CTFK	1	0
NYF BMFK	1	1
NYF TTFK	10	4
NYME BPFK	1	1
PPKE BTK	2	0
PTE IFK	1	1
PTE TTK	3	1
SZE MTK	3	2
SZIE JFK	7	2
SZTE JTFK	4	2
SZTE TTK	1	1
TSF PFK	6	2
VE MTK	4	2
VE TK	3	2
VHF	1	1
Összesen	96	42

A helyezések azt mutatják, hogy a résztvevő intézmények közül továbbra is a Kecskeméti Főiskola Tanítóképző Főiskolai Kar hallgatói a legeredményesebbek, őket a Nyíregyházi Főiskola hallgatói követik a sorban.

A konferencia szervezőinek elkötelezett és odaadó munkáját igazolta, hogy az egyre nehezedő gazdasági körülmények között is jó házigazdái voltak a rendezvénynek, és szponzoraik támogatásának köszönhetően minden résztvevő hallgatót megjutalmaztak egy ajándécsomaggal is.

2007-ben a XXVIII. konferencia megszervezését a Debreceni Egyetem Természettudományi Kara vállalta. A Gál István ügyvezető elnök és Kovács András titkár irányításával előkészített konferencia jól szervezett volt, tartalmas programokat biztosított a résztvevők számára. Ezen a rendezvényen 34 intézmény képviseltette magát, amelyek között – a szakmai bizottság előzetes munkájának köszönhetően – jelen volt a kolozsvári Babes-Bolyai Tudományegyetem is, három nevezett pályamunkával.

A szervezés során legnagyobb problémát a hallgatói jutalmazás jelentette, hiszen a szakmai bizottság javaslata – a támogatók köréből kiindulva – az volt, hogy a hallgatók ne kapjanak pénzjutalmat. A társintézmények, valamint a civil szervezetek támogatói tevékenységének eredményeképpen azonban a konferencia végén minden résztvevő értékes könyvcsomagot kapott, a helyezetteknek pedig emellett konferencia részvétellel, publikálási lehetőséggel értékelték a munkáját.

Némi feszültséget okozott a konferencia előtt annak a kérdésnek a felvetődése, hogy az idegen nyelvi tagozat résztvevői idegen nyelven mutathassák be kutatómunkájuk eredményeit. A szakmai bizottság a konferencia nyitóértekezletén ismét megerősítette álláspontját, miszerint a szóbeli bemutatkozást csak magyar nyelven lehet megtartani.

A szekció ebben az évben is 12 tagozatban szervezte meg a konferencia munkáját, ahol 34 intézmény 93 dolgozattal képviseltette magát. A 32 helyezésből 4-4 helyezést a KF TFK és a TSF PFK hallgatói kaptak meg, 2-2 helyezést értek el az EKF GTK, az ELTE TÓFK, PTE TTK valamint az SZTE TTK hallgatói.

A konferencia után a szakmai bizottságnak több kérdéssel kellett szembenéznie, amelyek közül a legjelentősebb a bolognai folyamat hatása a tudományos diákköri munkára. A bolognai folyamat hatásaira való felkészülést jelentette a szakmai bizottság 2007 októberében történő átalakulása is. Mivel a Tantárgypedagógiai és Oktatástechnológiai Szekciót elsősorban a BA-képzésben résztvevő hallgatók szekciójának tartották/tartják még ma is, így a szakmai bizottság vezetésébe ezen képzés egyes területeiről kerültek ki az új tagok. A bizottságban kooptált tagként jelen van a határon túli magyar intézmények egy képviselője, a PSAT képviselője, valamint az előző és a következő konferenciákat rendező intézmény képviselője. A Tantárgypedagógiai és Oktatástechnológiai Szakmai Bizottság vezetőségének tagjai 2007–2012 között: Poór Zoltán, elnök; Tóth Péter, elnökhelyettes; Lesku Katalin, titkár; Munkácsy Katalin; Gion János; Hanczár Gergely, PSAT képviselő; Vančóné Kremmer Ildikó, a határon túli magyar intézmények képviselője; Balogh Imre, a 2009-es OTDK ügyvezető elnöke és Kovács András a 2007-es OTDK ügyvezető titkára.

Az új szakmai bizottság nagy lendülettel kezdte meg munkáját, átalakította SZMSZ-ét, felülvizsgálta értékelési szempontjait, pontosította tagozatait. E változások jegyében hirdette meg a XXIX. OTDK-t, amely megrendezését az akkor már NYME SEK-ként ismert intézmény vállalta fel.

A Szombathelyen lebonyolított konferencián 14 tagozaton 99 hallgató mutatta be tudományos diákköri pályamunkáját. A szervezőbizottság a tagozatok ki-

alakításánál igyekezett a hallgatók kérését maximálisan figyelembe venni, és egyeztetni azzal az irányelvvel, hogy a szerteágazó témájú dolgozatok úgy alkoszanak egy tagozatot, hogy minden esetben fenntartható legyen az összevethetőség.

A konferencián részt vett és előadást tartott Szalay László, a szekció alapítója. Munkájának elismeréséért az OTDT kitüntetésben részesítette, amelyet a nyitóünnepségen vehetett át Szendrő Pétertől, az OTDT elnökétől.

A 14 tagozati zsűri a konferenciát a következőképpen értékelte: „Színvonalas előadások és konstruktív légkör, jó és kollegiális hangulat volt jellemző a konferenciára. A hallgatók fejlődésének elősegítése és a tudományos pályán való elindítása volt a tagozati zsűrik egyik legfőbb célja.”

Az eredményeket tekintve ebben az évben az ELTE TÓFK hallgatói kerültek az első helyre 3 helyezéssel, őket szorosan követte a sorban az NYME TTMK, a PTE TTK, az SZTE TTK, a TSF PFK, a DE TTK, a KF TFK, az SZE MTK valamint a KTIF 2-2 helyezéssel.

A szombathelyi konferencián nagymértékben megváltozott a dolgozatok témája. Előtérbe kerültek a tananyagfejlesztéssel, -elemzéssel, az alternatív pedagógiákkal, az egy-egy témakör hatékony elsajátításának módszertanával foglalkozó pályamunkák. Ezt a változást a szakmai bizottság nevének megváltoztatásával is jelezni kívánta, azt remélve, hogy a pontosabb elnevezés segíti a hallgatókat abban, hogy a nevezéskor a megfelelő szekcióba küldjék pályamunkáikat.

Az immáron Tanulás- és Tanításmódszertani, Tudástechnológiai néven létező szakmai bizottság 2011-re meghirdette a XXX. jubileumi konferenciáját, amelynek rendező intézménye a Szent István Egyetem Pedagógiai Kara lett. Erre a konferenciára 83 nevezést regisztrált az OTDT. Amennyiben megnézzük a konferencia programfüzetét láthatjuk, hogy az idegen nyelvi tagozatban az angol és a német nyelv tanításával foglalkozó pályamunkák mellett megjelenik a lengyel nyelv is. Jelentős továbbá a környezeti neveléssel, a fenntarthatóságra neveléssel, valamint az egészséges életmódra neveléssel foglalkozó dolgozatok száma is. Érdekes, tapasztalatgyűjtésre, a tudomány fejlődését elősegítő szakmai vitákra alkalmat kínáló konferencián való részvételre adnak lehetőséget a szarvasi rendezők.

A szekció, valamint a szakmai bizottság történetét áttekintve a következőket állapíthatjuk meg: a szekcióban bemutatott dolgozatok száma az erős kezdés, valamint egy átmeneti növekedés kivételével csökken. Ennek magyarázata lehet egyrészt a képzési rendszer átalakulása, amelynek köszönhetően a tudományegyetemek hallgatói inkább a tudományterületi szekcióban mérettetnek meg, másrészt az, hogy a határon túli magyar intézmények részvételének még hiányoznak a

megfelelő intézményi keretei. A dolgozatok számának csökkenése ellenére a résztvevő intézmények száma egyenletesnek mondható, tehát e tudományterület iránti érdeklődés és kutatás folyamatos, igény mutatkozik a továbbfejlesztésére. Ebben a munkában döntő szerepet vállalnak a felsőoktatási intézmények oktatói és hallgatói, valamint, az akadémiai kutatóintézetek, pedagógiai szakszolgálatok, civil szervezetek szakemberei egyaránt.

Lesku Katalin

TÁRSADALOMTUDOMÁNYI SZEKCIÓ¹

A társadalomtudományok mindvégig szerves részét alkották a tudományos diákköri tevékenység immáron több mint fél évszázados történetének. Jelenlétük történeti áttekintését azonban nemcsak a források szűkössége nehezíti, hanem az is, hogy az idők során rendre változtak a társadalomtudományi ágakat egybefogó szerveződési keretek is.

Forrásként elsősorban a diákköri mozgalomról és annak konferenciáiról többkevesebb rendszerességgel beszámoló Felsőoktatási Szemle megfelelő számaira, Anderle Ádámnak a mozgalom történetét felvázoló úttörő jellegű tanulmányára² ill. az OTDT dokumentumaira támaszkodhatunk. A korai múlt feltárásához azonban további, lényegében történeti jellegű kutatásokra lenne szükség (a még fellelhető dokumentumok begyűjtésére, a még élő résztvevők segítségével megalkotható „oral history” alkalmazására).

A társadalomtudományi diákköri mozgalom történetében három jelentősebb szakasz különíthető el, s történeti áttekintésünkben e szakaszok (1953-1967, 1969-1987, 1989-2009) mentén tesszük meg.

Az első szakasz³

Az 1953-tól 1967-ig terjedő időszakban társadalomtudományként lényegében a természettudományoktól elkülönülő tudományterületek összessége szerveződött meg, azaz a szűkebb értelemben vett társadalomtudományi területek (pl. filozófia, gazdaságtan) a bölcsészettudományokkal alkottak egységet. Jól jellemzi ezt a közös szervezeti keretet, hogy ebben az időben a konferenciáknak rendre (egyetlen kivétellel) a tudományegyetemek bölcsészettudományi karai adtak otthont. Ismert ugyanakkor, hogy a politikai-ideológiai mozzanat (befolyás, befolyásolás) már a kezdetektől jelen volt, s nemcsak a társadalomtudományi területen,

¹ Az anyag elkészítéséhez nyújtott segítségükért köszönettel tartozunk Katona Péter és Balog Péter szociológus kollégáinknak (SZTE, Szociológia Tanszék)

² Anderle Ádám: A magyar diákkörök, mint országos mozgalom. Történelmi vázlat. In.: Anderle Ádám (szerk.): *A magyar tudományos diákköri konferenciák fél évszázada*. Országos Diákköri Tanács. 2001. Budapest. 13–70.

³ Lásd az 1. függelékét.

hanem a diákköri mozgalom egészére vonatkozóan is⁴. Magának az első országos konferenciának a megrendezése (1955-ben) is politikai aktualitás kereséséhez kötődött. Bizonyos adatokból arra következtethetünk, hogy az alakuló diákköröknek mintegy harmada lehetett társadalomtudományi profilú. Az 1. függelék is mutatja, a társadalomtudományi diákköröket tömörítő szekció a kezdetektől fogva szervezte és az egymást követő konferenciákon szervezetileg is képviselte a társadalomtudományi területen folyó diákköri munkát.

A korabeli szekciók munkájáról, a konferenciák lebonyolítási módjáról keveset tudunk. 1956 nyarának végén megjelent írásokból⁵ arra következtethetünk, hogy a diákkörök hatékonyabban intézményesültek a természettudományos és műszaki tudományterületeken, mint az ún. humaniorák területén.

Fontosabb adalékokat a III. országos konferencia társadalomtudományi szekciója munkájáról találhatunk a Felsőoktatási Szemlében⁶. Ezt a konferenciát az ELTE-n tartották 1959-ben. A társadalomtudományi szekció három alszekcióra tagolódott: állam- és jogtudomány, bölcsészettudomány valamint közgazdaságtudomány. A társadalomtudományi alszekciók programja a Tanácsköztársaságot tematizálta: a jogtudományi alszekcióban több dolgozat is e korszak államszervezetének és jogalkotásának problémáit taglalta. A közgazdaságtudományi alszekcióban a Tanácsköztársaság gazdasági és pénzügypolitikája dominált. A bölcsészettudományi alszekció a Tanácsköztársaság történeti vonatkozásaival foglalkozott, illetve nyelvészeti, irodalmi, muzeológiai alszekciókról történik említés. A társadalomtudományi szekció közgazdaságtudományi részlegének munkájáról külön részletes tudósítás⁷ is olvasható, mely bemutatja a díjnyertes dolgozatokat is. 1959 nyarán a konferencia szegedi bölcsész, illetve jogász díjazottjairól olvasható írás⁸. A társadalomtudományi szekcióban bemutatott dolgozatok teljes számáról nincs adatunk, azt azonban tudjuk, hogy a III. OTDK-n bemutatott közel háromszáz dolgozat döntő része nem társadalomtudományi témájú volt⁹.

⁴ Lásd Anderle (2001), továbbá Rajnai Rudolf: A tudományos diákkörökről. *Felsőoktatási Szemle*, 1953. 3.

⁵ Barta János: Tudományos diákköreink és a tudományos utánpótlás. *Felsőoktatási Szemle*, 1956. 7-8. és Nagy Ödön: A természettudományi karok szak – és diákköreinek szervezési kérdéseiről. *Felsőoktatási Szemle*, 1956. 7-8.

⁶ Tihanyi József: Tudományos ülésszak és Diákköri Konferencia az Eötvös Loránd Tudományegyetemen. *Felsőoktatási Szemle*, 1959. 5.

⁷ Nyíri Károly: Tudományos előadások és tudományos diákkonferenciák a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen. *Felsőoktatási Szemle*, 1959. 5.

⁸ Gruber László: A Szegedi Tudományegyetem. *Felsőoktatási Szemle*, 1959. 6.

⁹ Anderle, 2001. 20.

Az 1960-as években megrendezett IV–VIII. konferenciák társadalomtudományi szekciójának tevékenységéről nagyon kevés információval rendelkezünk. Annyit tudunk, hogy az V. országos konferencia (KLTE, Debrecen) 1962 áprilisában tartott Természet- és Társadalomtudományi Szekciójában 57 előadás hangzott el, három előadás kapott központi jutalmat.

Az 1963. novemberében tartott VI. konferencia Természet- és Társadalomtudományi Szekciójában (JATE, Szeged) már 93 társadalomtudományi előadás mutattak be¹⁰, a közelebbi arányokról csak annyit tudunk, hogy ebből 29 volt a jogászdolgozatok száma¹¹. A jogász és a közgazdasági alszekciók melletti harmadik alszekció (a bölcsész) foglalta magában a legtöbb társadalomtudományi szakterületet. Egyik tagozata a marxizmus–leninizmus témakörébe vágó dolgozatoknak adott szervezeti keretet, de a szűkebb értelemben vett bölcsésztagozatok mellett itt szerveződtek pl. a néprajz, a történelem és a pedagógia tagozatai is¹².

Az 1965 áprilisában tartott VII. konferencia (ELTE, Budapest) Természet – és Társadalomtudományi Szekcióján belül továbbra is három társadalomtudományi alszekció szerveződött, az előadott dolgozatok pontos számára és megoszlására vonatkozóan az adatok lényegesen eltérnek egymástól. Az egyik forrás¹³ szerint a közgazdaságtudományi alszekciót (melynek ülését nem az ELTE-n, hanem a Közgazdasági Egyetemen tartották) 40, az állam- és jogtudományi alszekciót 26, a bölcsészettudományi alszekciót pedig 29 előadás reprezentálta. A kérdéskör kutatójától¹⁴ ugyanakkor tudhatjuk, hogy más források ettől eltérő számokat is közölnek (pl. a közgazdászoknál 49, a jogászoknál pedig 40 előadást is emlitenek). A legnagyobb eltérés a bölcsész alszekció esetében mutatkozik, a kutató maga 119 előadásról tájékoztat.

Az 1967 márciusában tartott VIII. OTDK Társadalomtudományi Szekciójának Debrecen (KLTE) adott otthont. Ennek a találkozáson az volt a legfőbb érdekessége, hogy itt már nem voltak jelen a korábbi jogász alszekció képviselői, ők ugyanis önálló szekciót alkotva különváltak a Társadalomtudományi Szekciótól.

¹⁰ Gruber László: A VI. Országos Tudományos Diákköri Konferencia. *Felsőoktatási Szemle*, 1964. 1.

¹¹ Anderle, 2001. 22.

¹² Anderle 2001. 23.

¹³ Frank Henrikné: Beszámoló a VII. Országos Tudományos Diákköri Konferenciáról *Felsőoktatási Szemle*, 1965. 7–8.

¹⁴ Anderle 2001. 24.

A második szakasz¹⁵

A soron következő 1970-es IX. konferencia (SOTE, Budapest) új állomást jelent a társadalomtudományi OTDK-k történetében. 1969-ben ugyanis megszervezik (KLTE, Debrecen) a „Marxizmus–Leninizmus Tudományos Diákkör” I. országos konferenciáját. Ez egyúttal azt is jelentette, hogy az itt képviselt területek (a filozófia, melyet a „dialektikus és történelmi materializmus”, a közgazdaságtan, melyet a „politikai gazdaságtan”, továbbá a politikatudomány, melyet pedig az ún. „tudományos szocializmus” elnevezésű ideológiai tantárgyak keretében oktattak)¹⁶ kiváltak a korábbi társadalomtudományi szekcióból. A debreceni konferenciára beküldött kb. 200 dolgozattól válogatódott ki az 1970-es OTDK önálló „Marxizmus–Leninizmus és Közgazdasági Szekció” keretei között bemutatandó előadások¹⁷. További új fejlemény volt, hogy a IX. konferencián e szekció tagozatai közé sorolódott a magyar felsőoktatásba ekkor beépülő szociológia.

A IX. OTDK-tól kezdve jelentősen átrendeződtek a társadalomtudományi területek szervezeti keretei: a jogászok már korábban önállósultak, a közgazdászok a marxizmus–leninizmus köréhez tartozó tudományterületekkel alkottak közös szekciót (a szekció elnevezésében jelezve elkülönülési igényüket), míg a nevében társadalomtudományi szekció valójában a bölcsészettudományi karok keretében művelt (nem a marxizmus–leninizmushoz sorolt) tudományterületek képviselőit tömöríti.

A IX. konferencián egyébként ez utóbbi szekció hét tagozatában 157, míg a marxizmus–leninizmus szekció 8 tagozatában 91 dolgozat bemutatására került sor.

Az 1970-től „Marxizmus–Leninizmus és Közgazdaság”, 1975-től pedig (ekkor váltak ki a közgazdászok e szekció keretei közül, s alakítottak önálló szekciót) „Marxizmus–Leninizmus” nevet viselő szekcióban a *filozófia*, a *politikai gazdaságtan*, a *tudományos szocializmus* és a *szociológia* területéről érkező dolgozatok kaptak helyet. Ezek száma¹⁸ erősen változó volt: 1970-ben és 1972-ben még nem érte el, 1973-tól viszont már rendre meghaladta a százat. 1979 volt a legaktívabb év, 222 dolgozat került bemutatásra.

¹⁵ Lásd a 2. függelékét.

¹⁶ A marxizmus–leninizmusnak a magyar felsőoktatásba történő beágyazódásáról, diákköri szerveződései kísérleteiről, az 1969-es „diákköri zászlóbontás” feltételezett társadalmi okairól, továbbá az 1969 és 1989 közötti időszak értékeléséről lásd Anderle 2001. 264–269.

¹⁷ Tóth Pál: Tudományos diákköreink *Felsőoktatási Szemle*, 1970. 9.

¹⁸ Lásd a 3. függelékét.

Az egyes alszekciókban szereplő dolgozatok száma is változó volt, belső arányaik alapján azonban megállapíthatjuk, hogy a *politikai gazdaságtan* (26–34%) és a *filozófia* (23–33%) alkotta a két nagyobb alszekciót, hozzájuk képest valamelyest kisebb alszekciót képviselt a *szociológia* (16–27%) és a *tudományos szocializmus* (18–24%). A „csúcst” jelentő 1979-es konferencián 62 filozófiai, 60 politikai gazdaságtani, 53 tudományos szocializmus és 47 szociológiai dolgozat szerepelt.¹⁹

Mindössze két konferencia adatai alapján tudunk képet alkotni arról, hogy a hallgatók dolgozataikkal mely felsőoktatási intézményeket képviselték. A XIII. konferencia (1977) összesített adataiból tudjuk, hogy a dolgozatok kétötöde (42%) a tudományegyetemokről, ugyanakkor egyötöde (19,5%) a műszaki felsőoktatásból érkezett. Meg kell még említeni az orvostudományi egyetemek (14%) és az agrártudományi egyetemek (10%) hallgatóinak arányát is (a 15 százaléknyi többi hallgató különböző főiskolákról érkezett).

A XVIII. konferencia (1987) kimutatásaiból azt láthatjuk, hogy a marxizmus–leninizmus szekcióban minden más szekcióhoz képest nagyobb arányban képviseltették magukat a hazai egyetemek és főiskolák (a maguk 38 intézményével). Ez azonban érthető is, hiszen a marxizmus–leninizmus által képviselt ismereti területek kötelezően előírt módon (többnyire ún. általánosan művelő tárgyként) voltak jelen a hazai felsőoktatásban, s így csaknem minden főiskolai, ill. egyetemi hallgató találkozhatott velük. Ugyanakkor nem volt kimutatható ugyanilyen „felülreprezentáltság” a dolgozatok száma tekintetében. A 121 dolgozatot felmutató szekció inkább a kisebbek közé tartozott, a korábbi társterületek önállósult szekciói közül egyedül az állam- és jogtudományi szekciót (113 dolgozat) előzte meg, elmaradván viszont a közgazdaság-tudományi (156 dolgozat) és a humántudományi (387 dolgozat) szekciótól.

* * *

Összességében elmondható, hogy a társadalomtudományi diákköri tevékenység mintegy hat évtizeddel ezelőtt együtt indult más tudományterületek mozgalmával, de hozzájuk képest több tekintetben is eltérő vonásokat mutatott. Amíg némely tudományterület (természettudományok, műszaki tudományok stb.) és szak esetében a diákkörök elsősorban a tanárok és diákok együttes munkavégzésének természetes velejárójaként jöttek létre, addig a humán tudományok területén inkább a tehetségesebb hallgatók érdeklődését kielégítő intézményi formaként jelentek meg. A társadalomtudományi diákkörök esetében sokkal kevésbé volt jelentősége a képzési szakokhoz való kötődésnek, itt a hallgatói érdeklődést erőteljesebben formálták egyfelől politikai-ideológiai mozzanatok, másfelől pedig

¹⁹ Anderle 2001. 267.

társadalmi folyamatok és történések. Különösen az 1960-as évektől jelentek meg újabb kutatásra érdemesnek tartott tematikák, s ebben sokat segített a tudományos és a felsőoktatási szféra részéről megmutatkozó „depolitizálási” törekvés is. Már önmagában az is közrejátszott a változásokban, hogy megnőtt az érdeklődés a „napnyugatról” érkező (s jó ideig a politika és az ideológia által bizalmatlanul fogadott) új társadalomtudományi szakterületek iránt. Ezek (szociológia, kommunikációelmélet, politológia, nemzetközi tanulmányok, filmtudomány stb.) lépésről lépésre kerültek be a társadalomtudományi felsőoktatásba. Előbb csak a „bevett” szakok képviselői figyeltek fel rájuk, s az „interdiszciplinaritás” jelszavával emelték be e területeket (az általuk képviselt kutatási problematikákat, szemléletmódot és módszereket) az oktatásba és a kutatásba.

Tanulságos ebből a szempontból a szociológia esete. A szociológiai kutatásnak például már az 1960-as években voltak intézményes keretei, az évtized végén pedig már nem csupán tantárgyként jelent meg néhány egyetemen (pl. a jogászképzésben), hanem megindult maga a szociológus szakképzés is. Sőt az 1970-es évek végén egyenesen parthatározat tette kötelezővé szociológia tanszékek létrehozását a tudományegyetemeken, továbbá a tantárgynak általánosan művelő tárgyként való bevezetését a hazai felsőoktatásba. A politikai-ideológiai hatás ugyanakkor abban is érvényesült, hogy a szociológia tanszékeket az egyetemek marxizmus–leninizmus intézeteihez rendelték, mint ahogyan a szociológiai témájú tudományos diákköri dolgozatok is a marxizmus–leninizmus szekció keretei között jelentek meg az országos konferenciákon.

Az 1980-as évek második felében egyre erősödő igény jelent meg egy új szekció elindítására, s ebben egyaránt szerepet játszottak az „alulról” (a felsőoktatási társadalomtudományi szakma részéről) érkező nyomás és „felülről” (pl. az OTDT vezetése részéről) megfogalmazott szándékok is. Ne feledjük azonban, hogy a döntő hatást a háttérben zajló magyarországi társadalmi és politikai változások jelentették.

Egyértelműen le kell szögeznünk, hogy a marxizmus–leninizmus szekció keretében folyt tudományos diákköri munka előzményét, előtörténetét képezi az 1989-től megjelenő új szekcióban (Társadalomtudományi Szekció) folyó szakmai munkának. A munka tekintetében tehát 1989 nem szakítást jelent (az 1980-as évek végére a hallgatók diákköri munkáját segítő társadalomtudományi szakma is átalakult, s az sem lényegtelen, hogy a politikai-ideológiai befolyásoltság az 1980-as években már egyre kevésbé érvényesült). Az átalakult szakma azonban a névváltoztatással a megszakítottságot kívánta hangsúlyozni, ezzel is jelezvén, hogy egyértelműen szakítani kíván a társadalomtudományok művelésének korábbi modelljével és gyakorlatával.

A harmadik szakasz: a Társadalomtudományi Szekció²⁰

1987-ben a *Diáktudós* című periodikában a XVIII. OTDK lezajlása utáni beszámoló még a Marxizmus–Leninizmus Szekcióról szól, és jelzi, hogy a XIX. OTDK (1989) is ezen a címen indítja a szekciót. Azonban, amikor egy év múlva felhívás jelenik meg, akkor a budapesti Államigazgatási Főiskolán a szekció már a Társadalomtudományi Szekció megnevezéssel szerepel. A lezajlott konferencia értékelésében is ezzel az elnevezéssel számolnak be a szekció munkájáról. A jubileumi XX. OTDK (1991) Társadalomtudományi Szekciójának megrendezését előbb az MSZMP KB Politikai Főiskola vállalta el, de végül mégis a Budapesti Műszaki Egyetemen került lebonyolításra (a szekció befogadását Farkas János, a Szociológia Tanszék vezetője kezdeményezte, a konferencia megszervezése és lebonyolítása S. Nagy Katalin irányítása mellett történt).

Szűkebb értelemben véve 1991 óta számíthatjuk a Társadalomtudományi Szekció történetét, hiszen ez az első konferencia, melyre ezzel a szekciónévvel hirdették meg és fogadták a diákok jelentkezését. A konferenciákat budapesti és vidéki főiskolák és egyetemek egyaránt befogadták. Sajátos módon alakult az a folyamat, ahogy egy-egy alma mater elfogadta és lebonyolította a nem kis szellemi és anyagi ráfordítást igénylő országos esemény megszervezését. Gyakran az egyetemek, főiskolák egy-egy nagy tekintélyű tanára érte el mind az OTDT-nél, mind saját intézményénél, hogy a Társadalomtudományi Szekció (TTSZ) országos konferenciájának a megrendezésére náluk kerüljön sor. Arra is volt példa, hogy a konferenciák megrendezésére vállalkozó tanárok a Társadalomtudományi Szakmai Bizottság tagjai voltak (az igazsághoz hozzátartozik, hogy ilyenkor az „önkéntesség” inkább a bizottság tagjainak rábeszélése nyomán alakult ki). Ugyanakkor olyan tanáregyenységek is harcoltak a következő konferencia megrendezésének jogáért, akik hosszú ideje folytatott áldozatkész munkájuk (sok hallgatójuk indult éveikig egy-egy konferencián, nem egyszer a díjazottak közé kerülve) nyomán szoros kapcsolatba kerültek az elnökséggel, ill. a szakmai bizottsággal. Az országos elnökség pedig éppen azokból a tanárokból választódott ki, akik jelentős munkát végeztek a hallgatók megmérettetésre történő felkészítésében.

A szekcióhoz tartozó tudományterületek (tagozatok) képviselői közül eddig leginkább a szociológusok vállaltak szerepet a konferenciák befogadásában és rendezésében. Az 1991. és 2011. között megrendezésre kerülő 11 konferencia közül legtöbb esetben körükből került ki a rendezésért és szervezésért felelős

²⁰ Lásd a 4. függelékét.

ügyvezető elnök (S. Nagy Katalin két alkalommal, aztán Kéri Teréz, Szilágyi Erzsébet²¹, Varga Károly, Szekeres Melinda²², Hrubos Ildikó, Schadt Mária, Kabai Imre), mellettük néhány alkalommal filozófus (Vajda Mihály, Darai Lajos²³ és Lőrinczné Thiel Katalin²⁴), egy alkalommal pedig történész (Kardos Zoltán) látta el az ügyvezető elnöki tisztséget és teendőket.

Az immáron két évtizedes múlttal rendelkező TTSZ az eddigiek során igazi befogadó szekcióként működött. Nemcsak az újonnan szerveződő tudományterületeknek (pl. politológia, nemzetközi tanulmányok, környezettudomány, kommunikációelmélet, filmtudomány, médiatudomány, vallástudomány) biztosított fórumot az országos konferenciákon való részvételre, hanem olyan nagy hagyományokkal rendelkező területeket is befogadott, mint pl. a filozófia, esztétika, művelődéstörténet, tudomány- és technikatörténet²⁵.

Ez a nyitottság jelentős mértékben segítette az indulást és nagy tematikai gazdagságot eredményezett, ma már azonban nem kevés kérdőjelet is felvet. Sok bírálat érte a szekció befogadási stratégiáját, az interdiszciplinaritás kihangsúlyozását, a jelenlegi tagozati összetételt, továbbá magát az elnevezést is. Az ok nyilvánvaló: a Társadalomtudományi Szekcióban kialakult tudományterületi struktúra jelentősen eltér a hazai akadémiai és felsőoktatási szférában kialakult (intézményszerű) tudományterületi struktúrától. Kétségtávolú igaz, hogy tudománydogmatikai értelemben a társadalomtudományok lényegesen szélesebb skálát ölelnek fel, mint amely a szekcióban képviseltetve van. Ugyanakkor az sem tagadható, hogy a szekció néhány tagozata tudományterületi értelemben szervezettebben illeszkedhetne be más szekciók keretei közé. A felsőoktatási struktúrákhoz való illeszkedést az is zavarhatja, hogy néhány tagozatnak nem feleltethető meg vele adekvát egyetemi szak, képzési terület. Ezt a kérdéskört a szekció szakmai bizottsága már többször megvitatta, de mind az elnevezést, mind pedig a tagozati struktúrát – egyelőre – megtartotta.

A vitában fontos érvként hangzott el, hogy az interdiszciplinaritás felvállalása teszi egyedivé a szekció profilját. Éppen ennek jegyében történtek kísérletek más humántudományi területek (néprajz, kulturális antropológia, szociálpszichológia, környezettudomány) integrálására. A *néprajz* csak egyetlen konferencián (1999) társult a szekcióhoz; a *kulturális antropológia* 1995-től integráns része a szekciónak; a *szociálpszichológia* hosszabb együttműködést követően (a 2005-ös konferencia

²¹ 1997-ben társelnökként

²² A konferencia idején az ügyvezető titkári teendőket látta el.

²³ A konferencia idején már Hervainé Szabó Gyöngyvér látta el az ügyvezető elnöki teendőket.

²⁴ 1997-ben társelnökként

²⁵ A szekció tagozati struktúrájának alakulásáról lásd az 5. függelékét.

után) lépett át másik szekcióba; a *környezettudomány* a 2003-as konferenciát követően vált ki a szekcióból, de nem társult másik szekcióhoz, hanem az OTDK konferenciák köztes éveiben tartja országos diákköri fórumait.

A szekció új struktúrájának kialakítására vonatkozó döntések elodázásában szerepet játszottak a bolognai folyamat nyomán bekövetkező felsőoktatási változások is, a kétszintűvé vált felsőoktatás ugyanis újabb problémákat vetett fel. Ilyen például a főiskolai hallgatók növekvő versenyhátránya (ez egyaránt megmutatkozott a jelentkezők arányában, s a díjazottak összetételében), de ilyen, talán még nagyobb probléma az, hogy a bolognai szisztéma bevezetése nemcsak a felsőoktatási rendszert metszette ketté, hanem azt az érési folyamatot is, amely a hallgatói tudományos teljesítmény felmutatásához szükséges a társadalomtudományokban.

A hallgatói aktivitásról – tagozati és intézményi összefüggésben

Örvendetes tényként állapíthatjuk meg, hogy a megelőző (1970 és 1987 közötti) időszakhoz képest nőtt a hallgatói érdeklődés és aktivitás a társadalomtudományi szekció konferenciáin. Ez a számok nyelvén kifejezve annyit jelent, hogy míg a korábbi időszak során egy-egy konferencián átlagban 145 dolgozat szerepelt, addig az 1989 és 2009 közötti időszakban átlagban 228 előadásra került sor²⁶. Ez a közel hatvanszázalékos emelkedés is jól mutatja, hogy a társadalomtudományi felsőoktatás egyre eredményesebben orientálta hallgatóit a tudományos kutatás irányába.

A tagozati struktúra mellett fontos jellemzőjévé váltak a szekciónak a tagozatok között kialakuló „erőviszonyok” is, melyet leginkább szintén a benevezett dolgozatok és az előadások számán keresztül tudunk szemléltetni²⁷. Az OTDT internetes információs rendszerére támaszkodva a 2001-es országos konferenciától kezdve állnak rendelkezésünkre pontos számok. A 2001 és 2009 közti adatok alapján azt állapíthatjuk meg, hogy a szekció „zászlóshajója” a *sociológia*, hiszen összességében is, s kivétel nélkül minden konferencián is e tagozatban volt az előadások (dolgozatok, részt vevő hallgatók) száma a legmagasabb. A nagyobb tagozatok közé tartozik még a *politikatudomány*, a *filozófia*, valamint a *kulturális és szociálintropológia*, a közepesek közé sorolható a *média- és kommunikációtudomány*, a *szociálpolitika és szociális munka*, a *vallás- és hittudomány* továbbá a *nemzetközi tanulmányok*. A dolgozatok és az előadások számát természetesen nem csupán az adott

²⁶ Erre vonatkozóan lásd a 3. és a 6. *függelék*et.

²⁷ Lásd a 7. és a 8. *függelék*et.

tagozat kutatási problematikáinak önmagában vett népszerűségével, avagy az azon a területen dolgozó kollégák munkájának ösztönző hatásával magyarázhatjuk. Nagyon nagy mértékben játszik közre az is, hogy a felsőoktatásban részt vevő hallgatók mekkora köre találkozik tantárgyként egy-egy adott tudományterülettel. Például a *filmtudományt* a művelődésszervező szakokon belül specializációként kezdték oktatni, a *kommunikáció- és médiatudomány* oktatása pedig kezdetben a szociológus- és az újságíróképzés keretei között folyt. Máig kevés helyen van önálló tanszéke vagy tanszéki csoportja mindkét területnek, miközben az általános és középiskolai képzés részét képezi.

Határozott „versenyelőnyt” jelent viszont, ha a tudományterületek által képviselt tantárgyakkal ún. általánosan művelő tárgyként találkozunk a főiskolai és egyetemi hallgatók. Éppen ezzel magyarázható az is, hogy a társadalomtudományi szekcióban a hazai felsőoktatási intézmények szinte teljes köre képviselteti magát. A 2001 és 2009 közti időszakban 51 felsőoktatási intézmény hallgatói vettek részt a konferenciák munkájában. Az előadások felét négy tudományegyetem (az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Pécsi Tudományegyetem, a Debreceni Egyetem és a Szegedi Tudományegyetem), további egynegyedét pedig másik négy egyetem (Miskolci Egyetem, Budapesti Corvinus Egyetem, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapesti Műszaki Egyetem) diákjai tartották. Ez a nyolc intézmény tehát kimagaslik a többiek közül, közülük is egyértelműen az ELTE mutatta föl a legnagyobb aktivitást, hiszen csaknem minden ötödik (18,5%) konferencia-előadás ebből az intézményből érkezett²⁸.

Az elmúlt húsz év alatt a felsőoktatás szerkezete jelentősen megváltozott, ami kihatott a konferenciákon megjelenő (hallgatókat küldő) főiskolák és egyetemek arányára is. Pontos arányokat azonban már csak azért is nehéz adni, mert az intézményi összevonások miatt számos korábbi főiskola ma már egyetemi karként funkcionál, így azonos intézménynév mögött egyetemi és főiskolai képzés egyaránt megtalálható. Ezt az arányváltozást egyébként a bolognai képzésre való áttérés is növelte. Itt természetesen nemcsak „kontextuális” tényezők hatásáról van szó, hanem arról is, hogy a főiskolák gyakorlatorientált képzésében háttérbe szorult a tudományos érdeklődés felkeltése, a tudomány felé orientálódó tehetségek gondozása. Az eredményt (az egyetemi dominancia erősödését) már az előadások számának intézmények szerinti megoszlására vonatkozó adatok is egyértelműen mutatják. A főiskolai hallgatók aktivitásának csökkenésében nyilván szerepet játszhat az is, hogy az egyetemi „dominanciát” látva, tapasztalva, felerősödhetett bennük is és tanáraikban az esélytelenség érzése. Ugyanakkor találhatók

²⁸ Lásd a 9. *figyeléket*

kivételek is, mégpedig olyan főiskolák (pl. a KJF és az EKF) szereplése, ahol minden évben rendeznek helyi konferenciát a társadalomtudományok számára is.

Az egyetemi dominancia nemcsak az előadással jelentkező hallgatók számában, hanem a díjak elnyerésében is érvényesül, sőt, ott még egyértelműbben mutatkozik meg. Az előadások háromnegyedét prezentáló fentebb nevesített nyolc egyetem szerezte meg a helyezések közel kilencven (85,1) százalékát. Az ELTE szerepe itt is kimagaszló, az I–III. helyezések 25,5 százalékát, az I. helyezések 26,7 százalékát szerezte meg 2001 és 2009 között.

A bolognai rendszer hatása

2001 és 2007 között a kimutatások szerint 616 különböző díj odaítélésére került sor. A díjazott (helyezést elért vagy egyéb díjazásban részesült) hallgatók legnagyobb hányadának (477 fő) ismerjük az évfolyamát²⁹. A képviselt évfolyamok átlaga két alapvető dolgot jelez. Egyfelől azt, hogy a társadalomtudományok terén nemcsak a végzés utáni tudományos „érésnek” (tudományos fokozatszerzésnek), hanem az egyetemi, főiskolai évek alatt végzett tudományos munkának is viszonylag hosszabb időre van szüksége. Másfelől pedig azt, hogy a bolognai rendszer időben jóval az „éresi” pont előtt metszette át a tudományos teljesítményre való felkészülés folyamatát. Számításaink azt mutatják, hogy a díjazott hallgatók átlagban „4,3” évfolyamosok voltak.³⁰ Az I. és II. évfolyamosok aránya a díjazottak között elenyésző (mindössze 7,3%), de még a III. évfolyamosokkal együtt sem éri el a díjazottak egynegyedét (23,9%). Kiemelkedő teljesítményt tehát döntően a IV. és V. évfolyamos hallgatók mutatnak fel. Ez, ha nem is bizonyítja, de valószínűsíti, hogy társadalomtudományi területen a bolognai szerkezet inkább szűkíti, semmint bővíti a diákköri munkában részt vevő hallgatók rekrutációs bázisát.

Az együttes munka élményeiről

Az elmúlt húsz év történetének megírásából nem hagyhatjuk ki azt a tényt, hogy a legszebb pillanatokkal maga a konferencia ajándékozta meg a szervezőket és a felkészítő tanárokat. Ha volt is sok bizonytalanság és kétkedés (például a pénzügyi problémák avagy a bírálatok megszervezésének nehézségei miatt) körünkben, ha sokszor fárasztónak tűnt is a munka, mindenért kárpótltak ben-

²⁹ A 2009-es konferencia díjazottjainak évfolyamát nem ismerjük.

³⁰ Az évfolyamok szerinti megoszlásra vonatkozóan lásd a 11. függelékét.

nünket azok az élmények, melyekkel a konferenciák során találkoztunk. Öröm volt látni a hallgatók formálódó tudományos teljesítményét, igényességre való törekvését, tanúinak lenni induló tudományos karriereknek, látni a hallgatók közösséggé szerveződését, s alkalmat találni a kollegiális együttlétre a szakmabeliekkel. Ilyenkor elfeledkeztünk arról, hogy mennyi szervezési problémát és nehézséget okozott a felkészülés. Önmagában például az, hogy rendre 2-300 dolgozat elbírálásának megszervezésekor 5-600 oktatót és kutatót kellett megnyerni. Szerencsére sokat segített ebben a munkában, hogy 2005 óta áttértünk az elektronikus kapcsolattartásra. Ez sem problémamentes ugyan, de lényegesen kevesebb gonddal és nehézséggel jár.

A konferenciák ünnepélyes nyitása és zárása mindig emlékezetes volt. A megnyitóinkon a hazai tudomány kiválóságai beszéltek a tudomány fontosságáról, azokról a vállalásokról, lemondásokról és persze örömeikről, amivel a tudomány művelése jár (Pungor Ernő, Vámos Tibor akadémikusok). Az utóbbi években az Európai Unióhoz tartozó országok társadalomtudományos kutatásainak helyzetéről és a magyarországi kutatások színvonaláról is szó esett (Bayer József akadémikus), legutóbb (2009-ben) pedig a tudósok felelősségéről, a jövő alakításában betöltött szerepük fontosságáról beszélt Ormos Mária akadémikus.

Az interdiszciplinaritásra való törekvés azonban nemcsak a konferenciákhoz kapcsolódó ünnepségeken, hanem a konferencia során végzett munkánkban is jelen volt és van. Szép példáját adta ennek Gyimesi Sándor történettudós (1933–1995) részvétele szekciónk munkájában. Gyimesi professzor sokoldalú, hazai és nemzetközi téren elismert társadalomkutató volt, aki kutatói munkája mellett jelentős egyetemi oktatói teljesítményt mondhatott magáénak. Élete végéig tanított. A JATE-n például egyetemes történelmet, a Közgazdasági Egyetemen pedig gazdaságtörténetet oktatott. Az általa tanított tantárgyakhoz írott jegyzeteit³¹ több más egyetem és főiskola képzésében is használták. A Közép- és Kelet-Európai Akadémiai Kutatási Központ helyettes vezetője volt 1980-85 között, majd 1985-től haláláig vezetője. Szerteágazó tudományos munkásságából különösen két téma emelhető ki: a városok alakulásának története és az agrártörténet. Azon történészek közé volt sorolható, akik a társadalomtudományok közül a szociológia módszereit is használták történeti kutatásaikban³². A munkásságát értékelő kortárs tudós szerint tudományos tevékenysége elsősorban a „város és vidéke” kölcsönkapcsolatra irányult, ennek a feltárását tekintette történetírói feladatának.

³¹ *Magyar gazdaságtörténet 1948-ig* (1971); *A feudalizmus kialakulása és típusai* (1985); *Utunk Európában. A magyar gazdaság és az európai gazdaság viszonya a bonfoglalástól a XX. század elejéig* (1993).

³² *Vásárok és kereskedők Debrecenben feudális kor végén* (1982)

Felismerte, hogy a paraszti világ – melynek mindvégig értő kutatója volt – egy olyan vonzásrendszer részét képezi, melynek alapegységei, meghatározó központjai a városok³³. Szerteágazó tudományszervezői tevékenysége mellett, azzal összhangban, nagy figyelmet fordított a fiatal tehetségekkel történő foglalkozásra. Nemcsak arról van szó, hogy gyakorta volt doktori disszertációk konzulense, hogy sok diákja indult OTDK konferenciákra. Számunkra talán az volt a leginkább figyelemre méltó, hogy a Humán Tudományi Szekció munkája mellett többször is részt vett a Társadalomtudományi Szekció munkájában országos konferenciákra. Bírálóbizottsági elnökként elsősorban a gazdaságot szociológiai szemlélettel és módszerekkel vizsgáló dolgozatok és előadások értékelésére vállalkozott. Nevét viselő és emlékét őrző *Gyimesi Sándor Alapítvány* ezért is döntött úgy 1997-ben, hogy díjat ajánl fel a Társadalomtudományi Szekcióban interdiszciplináris megközelítést képviselő, s kiváló teljesítményt felmutató hallgatónak.

Ez a példa is jól mutatja, hogy bár kiállítások, hangversenyek, hajókirándulások, filmvetítések tették hangulatosabbá a konferencián részt vevők szabadidejét, a meghatározó élményt mégis mindig a különböző nézőpontok és megközelítésmódok találkozása, az előadásokat kísérő eszmecserekből megnyilvánuló *együttes munka* jelentette, leginkább ez tette emlékezetessé a Társadalomtudományi Szekció konferenciáit.

Az „élmények” közül azt sem szabad elhallgatni, hogy az országos szakmai bizottság és a konferencia rendezéséért felelős intézményi (szervező, ügyvezető) bizottságok közötti együttműködés nem volt mindig felhőtlen. A szervező bizottságok nem egyszer úgy ítélték meg, hogy az országos szakmai bizottság kompetenciája csak a két konferencia közötti időszakra terjed ki, s a konferenciák tekintetében a helyi szervező bizottság az illetékes. A nem örömteli „élmények” közé sorolhatjuk a hallgatók részéről megfogalmazott panaszokat is, melyek leginkább a szervezéssel, ill. dolgozataik és előadásaik értékelésével (tehát az opponensi munkával és a zsűrizéssel) voltak kapcsolatosak. Nagy súlyt helyeztünk arra, hogy ezeket a panaszokat komolyan kezeljük, s az érintett felek számára megnyugtató módon rendezzük.

A zsűrikben az egyes tudományterületek legjobbjai képviseltették magukat. Például a filozófia zsűri elnökei között rendre ott találtuk Heller Ágnes akadémikust, aki bárhol tanított is, bárhol tartott előadást a világban, a konferenciákra hazajött, mert legfontosabb feladatának tekintette a tudományos utánpótlás nevelését, a fiatalokkal való foglalkozásnak ezt a formáját is. Vagy említhetjük a

³³ Orosz István: Gyimesi Sándor köszöntése. In.: *Korok, régiók, társadalmak*. Tanulmányok Gyimesi Sándor 60. születésnapjára (1994).

szekció megújításában úttörő szerepet játszó Farkas János szociológus professzor, aki minden konferencián részt vett, s élményszámba menő vitákat folytatott a hallgatókkal egy-egy tudományos problémáról. A diákok visszajelzései azt mutatták, hogy sokuk számára kiemelkedő és életre szóló élményt jelentett a szakma tekintélyes képviselőivel való találkozás, a velük folytatott eszmecsere.

Összegzés helyett

Ez az anyag szükségképpen nem vállalkozhatott másra, minthogy vázlagszerű áttekintést adjon az elmúlt 60 év releváns fejleményeiről, s ahol erre lehetőség kínálkozott, ott adatokkal is alátámassza főbb megállapításait. A mögöttünk álló időszak „rekonstrukciójára” tett kísérlet során – a mindmáig hiányos ismeretek, a sok-sok kérdőjel miatt – világossá vált, hogy a közeljövőben akár önálló kutatási témát is jelenthetne a diákköri mozgalom történetének és intézményesülésének alaposabb feltárása³⁴. Ma még nincs elégséges és megbízható ismereti alapunk ahhoz, hogy érvényesen összegezhessük az elmúlt évtizedek fejleményeit és tapasztalatait. Azonban a múlt és a jelen mégoly vázlatos ismerete is hozzájárulhat azon kérdéskörök és problémák felelősségteljes átgondolásához (pl. a szekciók szerinti ill. a szekciókon belüli tudományági szerkezet újragondolása, a bolognai rendszer hatásának felmérése és az arra adható válaszok kimunkálása, a társadalomtudományi ágak eltérő intézményi beágyazottsága az egyetemi szférában stb.), melyek a jövőben még eredményesebbé tehetik a Társadalomtudományi Szekció, s egészében a társadalomtudományi diákköri mozgalom munkáját.

Szolid optimizmusra ad alapot, hogy az OTDT Titkárság tájékoztatása szerint az előző konferenciához képest nőtt a benevezett dolgozatok száma (4470). Bár a Társadalomtudományi Szekcióban a növekedés igen szerény mértékű (317-ről 328-ra), mégis örülnünk kell neki.

1. FÜGGELÉK

Az országos konferenciák időpontjai, rendező intézményei és helyszínei (1955–1967)

³⁴ Jelentős segítséget nyújthatnak ebben a feltáró munkában a diákköri dolgozatokat magukban foglaló kötetek is. Az országos kiadványok mellett érdemes figyelmet fordítani az egyes egyetemek és főiskolák által kiadott olyan gyűjteményes kötetekre is, melyben saját hallgatóik dolgozatait szerepeltetik. Időközben pedig egyre komolyabb „közmegismertetési” lehetőséget kínál az internetes publikáció. A közelmúlt konferenciáit rendező intézmények közül a BCE és a PTE például internetes kötetben is publikálták az első, a második és a harmadik díjas hallgatók dolgozatait.

OTDK	A szekció neve	Év	Rendező intézmény, szervezeti egység	Helyszín
I.	Társadalomtudományi Szekció	1955.	Eötvös Lóránd Tudományegyetem	Budapest
II.	Társadalom- és bölcsészettudományok	1956.	Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	Debrecen
III.	Társadalomtudományi Szekció	1959.	Eötvös Lóránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	Budapest
IV.	Társadalomtudományi Szekció	1960.	Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	Szeged
V.	Társadalomtudományi Szekció	1962.	Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	Debrecen
VI.	Társadalomtudományi Szekció	1963.	József Attila Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	Szeged
VII.	Társadalomtudományi Szekció	1965.	Eötvös Lóránd Tudományegyetem Természettudományi Kar	Budapest
VIII.	Társadalomtudományi Szekció	1967.	Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	Debrecen

2.FÜGGELÉK

Az országos konferenciák időpontjai, rendező intézményei és helyszínei (1969–1987)

OTDK	A szekció neve	Év	Rendező intézmény, szervezeti egység	Helyszín
	I. Marxizmus–Leninizmus Tudományos Diákkör	1969	Kossuth Lajos Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	Debrecen
IX.	Marxizmus–Leninizmus és Közgazdasági Szekció	1970	Semmelweis Orvostudományi Egyetem Marxizmus–Leninizmus Intézet	Budapest
X.	Marxizmus–Leninizmus és Közgazdasági Szekció	1972.	Gödöllői Agrártudományi Egyetem	Gödöllő
XI.	Marxizmus–Leninizmus és Közgazdasági Szekció	1973.	Bessenyei György Tanárképző Főiskola	Nyíregyháza
XII.	Marxizmus–Leninizmus Szekció	1975.	Műszaki Egyetem	Budapest
XIII.	Marxizmus–Leninizmus Szekció	1977.	József Attila Tudományegyetem Marxizmus–Leninizmus Tan- székcsoport	Szeged
XIV.	Marxizmus–Leninizmus Szekció politikai gazdaságtan	1979.	Semmelweis Orvostudományi Egyetem Marxizmus–Leninizmus Intézet	Budapest
XV.	Marxizmus–Leninizmus Szekció	1981.	Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem	Budapest
XVI.	Marxizmus–Leninizmus Szekció	1983.	Bessenyei György Tanárképző Főiskola	Nyíregyháza
XVII.	Marxizmus–Leninizmus Szekció	1985.	Gödöllői Agrártudományi Egyetem	Gödöllő
XVIII.	Marxizmus–Leninizmus Szekció	1987.	Kossuth Lajos Katonai Főiskola	Szentendre

3. FÜGGELÉK

A bemutatott dolgozatok száma (1970–1987)

Év	1970	1972	1973	1975	1977	1979	1981	1983	1985	1987
A dolgozatok száma	91	69	130	189	169	222	170	124	163	121

4. FÜGGELÉK

A Társadalomtudományi Szekció, ill. az országos konferenciák időpontjai, rendező intézményei, helyszínei és tisztségviselői (1989–2011)

OTDK	Év	Rendező intézmény, egység	Helyszín	Ügyvezető elnök	A Szakmai Bizottság elnöke
XIX.	1989.	Államigazgatási Főiskola	Budapest	Dr. Iván Géza főiskolai tanár, Dr. Rajnai Vilmos főiskolai tanár	Dr. Tausz Katalin egyetemi adjunktus
XX.	1991.	Budapesti Műszaki Egyetem Természet- és Társadalomtudományi Kar	Budapest	Dr. S. Nagy Katalin egyetemi docens	Dr. Tausz Katalin egyetemi adjunktus
XXI.	1993.	Pannon Agrártudományi Egyetem	Keszthely	Dr. Kardos Zoltán egyetemi tanár, rektorhelyettes	Dr. S. Nagy Katalin egyetemi docens
XXI.	1995.	Vitéz János Római Katolikus Tanítóképző Főiskola	Esztergom	Dr. Kéri Teréz	Dr. S. Nagy Katalin egyetemi docens
XXIII.	1997.	Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola	Eger	Dr. Szilágyi Erzsébet egyetemi docens Lőrinczné dr. Thiel Katalin főiskolai docens	Dr. S. Nagy Katalin egyetemi docens
XXIV.	1999.	Kodolányi János Főiskola	Székesfehérvár	Dr. Darai Lajos főiskolai tanár, oktatási főigazgató- helyettes Hervainé dr. Szabó Gyöngyvér tudományos fő- igazgató-helyettes	Dr. S. Nagy Katalin tszv. egyetemi tanár
XXV.	2001.	Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar	Piliscsaba	Dr. Varga Károly egyetemi tanár	Dr. Szilágyi Erzsébet főiskolai tanár
XXVI.	2003.	Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar	Debrecen	Dr. Vajda Mihály akadémikus, egyetemi tanár	Dr. Szilágyi Erzsébet főiskolai tanár
XXVII.	2005.	Budapesti Corvinus Egyetem Társadalomtudományi Kar	Budapest	Dr. Hrubos Ildikó egyetemi tanár, oktatási	Dr. Szilágyi Erzsébet főiskolai tanár

				rektorhelyettes	
XXVIII.	2007.	Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar	Pécs	Dr. Schadt Mária egyetemi docens	Dr. Szilágyi Erzsébet főiskolai tanár
XXIX.	2009.	Budapesti Műszaki és Gazda- ságtudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtu- dományi Kar	Budapest	Dr. S. Nagy Katalin tszv. egyetemi tanár, intézetigazga- tó	Dr. Feleky Gábor tszv. egyetemi docens
XXX.	2011.	Zsigmond Király Főiskola	Budapest	Dr. Kabai Imre főiskolai tanár, kutatási igazgató	Dr. Feleky Gábor tszv. egyetemi docens

5. FÜGGELÉK

Az országos konferenciák tagozati struktúrája (1991–2011)

Tagozat	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011
Esztétika	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Etika		x	x								
Ergonómia		x									
Filozófia	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Filmtudomány				x	x	x	x	x	x	x	x
Kommunikációelmélet, médiatudomány		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Környezettudomány	x	x	x	x	x	x	x				
Kulturális és szociálintropológia			x	x	x	x	x	x	x	x	x
Művelődéstörténet és -elmélet	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Művelődéstörténet és -elmélet, tudomány- és technikatörténet											x
Menedzsment	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
Nemzetközi tanulmányok								x	x	x	x
Néprajz					x						
Politikatudomány	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Szociális munka				x	x						
Szociális munka, szociálpolitika						x	x	x	x	x	x
Szociálpszichológia			x	x	x	x		x			
Szociológia	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tudomány- és technikatörténet	x		x	x			x		x	x	
Társadalmi nemek kutatása									x		
Vallástudomány és hittudomány	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

6. FÜGGELÉK

A bemutatott dolgozatok száma (1989–2009)

Év	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
A dolgozatok száma	153	177	191	229	257	266	262	283	230	233	285

7. FÜGGELÉK

Az előadások száma tagozatonként összesítve (2001–2009)

Tagozat	Előadások száma	Százalékos arány
Szociológia	217	17,5
Politológia, politikatudomány	161	13,0
Filozófia	138	11,1
Kulturális és szociális antropológia	128	10,3
Média- és kommunikációelmélet, média- és kommunikációtudomány	96	7,8
Szociális munka, szociálpolitika	84	6,8
Vallástudomány, hittudomány	73	5,9
Nemzetközi tanulmányok	71	5,7
Esztétika	57	4,6
Filmtudomány	53	4,3
Menedzsmenttudományok*	51	4,1
Művelődéstörténet- és elmélet	45	3,6
Környezettudomány, tudomány- és technikatörténet	41	3,3
Szociálpszichológia**	14	1,1
Társadalmi nemek kutatása***	9	0,7
Összesen	1238	100,0

* 2001-től 2007-ig

** 2001-ben és 2005-ben

*** 2007-ben

8. FÜGGELÉK

Az előadások száma tagozatonként és évenként (2001–2009)

Tagozat	Év					
	2001	2003	2005	2007	2009	Össze- sen
Esztétika	15	10	13	8	11	57
Filmtudomány	10	10	7	11	15	53
Filozófia	27	28	33	16	34	138
Kommunikációelmélet		10				10
Környezettudomány- tudománytörténet	9					9
Környezettudomány és technikatörténet		16				16
Kulturális és szociálintropológia	24	35	27	25	17	128
Média- és kommunikáció- tudomány			19	10	31	60
Média és kommunikáció- tudomány	15					15
Médiaelmélet		11				11
Menedzsment		14	14	9		37
Menedzsmenttudományok	14					14
Művelődéstörténet- és elmélet	11	19	6	7	2	45
Nemzetközi tanulmányok			13	18	40	71
Politikatudomány			30	34	30	94
Politológia	29	38				67
Szociálpolitika és szociális munka	16	14	7	24	23	84

Szociálpszichológia	10		4			14
Szociológia	31	62	35	39	50	217
Társadalmi nemek kutatása				9		9
Tudomány- és technikatörténet			9	6	1	16
Vallás- és hittudomány	8	16	13	17	19	73
Mindösszesen	219	283	230	233	273	1238

9. FÜGGELÉK

Az előadások száma a küldő intézmények szerint (2001–2009)

Intézménynév	Előadások száma	%-os arány
ELTE	229,5	18,5
PTE	148	12,0
DE	132	10,7
SZTE	97	7,8
ME	85	6,9
BCE	80	6,5
PPKE BTK	76	6,1
BME	63	5,1
VTIF	33	2,7
EKF	27	2,2
NYME	26	2,1
BBTE	24	1,9
KJF	18	1,5
KRE	17	1,4
DRHE	16	1,3
BKÁE	15	1,2
PE	14	1,1
ZSKF	13	1,1
SZE	11	0,9
BKF	10	0,8
EJF	10	0,8
SZIE	10	0,8
BGF KKFK	8	0,6
DF	7	0,6
TSF	6	0,5

KF TFK	6	0,5
HT	5	0,4
RTF	5	0,4
SZHF	5	0,4
VHF	4	0,3
ORZSE	4	0,3
ÁVF	3	0,2
VE	3	0,2
EMTE TTMK	3	0,2
SZIF	3	0,2
SZPA	3	0,2
BDF	2	0,2
KDOSZ	2	0,2
KE ÁTK	2	0,2
KTIF	2	0,2
WJLF	1	0,1
ZMNE KHK	1	0,1
BGK	1	0,1
AVKF	1	0,1
EHE	1	0,1
KE MFK	1	0,1
KF KFK	1	0,1
SE ÁOK	1	0,1
SSZHF	1	0,1
TKBF	1	0,1
BMF NIK	0,5	0,4
ÖSSZESEN	1238	

10. FÜGGELÉK

A diákköri munka terén meghatározó szerepet játszó egyetemek reprezentáltsága (2001–2009)

Küldő intézmény	Előadások (%) (N=1238)	Díjak (%) (N=616)	I–III. helyezések (%) (N=376)	I. helyezések (%) (N=116)
ELTE	18,5	22,1	25,5	26,7
PTE	12,0	13,0	13,8	8,6
DE	10,7	10,4	10,1	12,1
BCE	6,5	9,4	10,6	13,8

SZTE	7,8	8,3	7,2	6,9
PPKE	6,1	6,5	6,4	4,3
BME	5,1	6,2	6,4	6,0
ME	6,9	5,0	5,1	5,2
Összesen	73,6	80,9	85,1	83,6

11. FÜGGELÉK

A díjazott hallgatók évfolyamok szerinti megoszlása (2001–2007)

Évfolyam	%
I. évfolyamos	0,6
II. évfolyamos	6,7
III. évfolyamos	16,6
IV. évfolyamos	30,6
V. évfolyamos	32,7
VI. évfolyamos vagy már végzett	12,8

FELEKY GÁBOR–SZILÁGYI ERZSÉBET

TESTNEVELÉS- ÉS SPORTTUDOMÁNYI SZEKCIÓ

Kezdetek

Az Országos Tudományos Diákköri Konferenciák hat évtizedes történetében a testnevelés és a sport területén folyó munka iránt érdeklődő szakember sajátos érzelmekkel teli. Forrásmunkákból értesülve arról az erőteljes felbuzdulásról, ami a hallgatók, a leendő értelmiség szakmai-elméleti ismereteit hivatott elmélyíteni a diákköri mozgalom beindítása kapcsán, s látva az egész országot megmozgató 50-es évek sportkultuszát és egyetemi sportját, akár arra is gondolhatunk, „lám a termés – legalább is területünkön – megelőzte a vetést!” „Van már elegendő tapasztalat a sportban ahhoz, hogy legyen miről beszélni a »tesisek« előtt”.

Az igazság inkább az, hogy bizonyos sportbeli ágazatokban jól felkészült és a megszállottságig motivált tanár- és edzőegyénségek nagy sikerrel adták át tapasztalataikat, valósították meg elképzeléseiket, s munkájuk nyomán csodálatos eredmények születtek. Ők „csinálták a sportot”, ellentétben azokkal, akik „csak beszéltek róla!” (Bizony, milyen jó lett volna nekünk, érdeklődő és kíváncsi utódoknak, ha ezekről a műhelymunkákról még több írásos dokumentum maradt volna fenn! Így sokszor emlékek, történetek, már-már legendák nyomán próbáljuk összerakni a XX. század lendületes sportbeli fejlődését szimbolizáló képet, pontosabban ennek a főiskolai oktatásra vetülő változatát).

Az 1925-ben létrehozott Magyar Királyi Testnevelési Főiskola – akkor az országban egyedülként, majd a 80-as évek végéig a középiskolai tanári tevékenységre kizárólagosan képző felsőfokú intézményként, küldetési nyilatkozatában megfogalmazott elveknek megfelelően, – a testben és lélekben egészséges, ép és erős, a mozgás és a versenyzés iránt elkötelezett generáció nevelését, szakmai felkészítését eredményesen végző szakemberek képzésére nyert felhatalmazást. Már a kezdetektől szorosan összekapcsolódott tehát az iskolában munkálkodó testnevelő, a tanárember és sportbeli eredményeit túlszárnyalni akaró, a sportolót felkészítő edző képzésének fontossága.

Az intézmény tanárelődei, bár nem tudományos diákkörnek nevezett formában, de mindig is teremtettek a TF falai között olyan szakmai fórumokat, ahol az akkor még szűk létszámú, ám igen elhivatott hallgatóság közvetlenül nyert betekintést a teljesítményszakozás háttérét jelentő műhelymunka kulisszatitkaiba. Maga a teljesítmény elérését szolgáló szituáció aztán szinte maga is katalizálta ezeket a tartalmas, két- és többoldalú tapasztalatcseréket.

A test „gyakorlatoztatásával”, fejlesztésével, az extrém teljesítmények elviselésével kapcsolatos tudományos felismerések – az ókori példák nyomán – a mindenkori gyakorlat sok szempontú megfigyelésével, a tanulságok rendszerezésével és az első törvényszerűségek megfogalmazásával indultak. Második lépésként – s erre a 30-40 évvel ezelőtti diákköri munkák témaválasztásaiból értesülhetünk – minél többet kellett megtudnunk a praxist művelő ember felépítéséről és motoros kvalitásairól, a felkészítést és a versenyzést kísérő pszichikai történetekről, valamint a tanár–diák, az edző–sportoló közös foglalkozásait kísérő pedagógiai hatásrendszerekről. A testnevelés és a sport „tudománya” tehát nagyon is komplex, interdiszciplináris közelítést kívánt az elemzés, a megértés és az értelmezés lefolytatásához már a kezdetek időszakában is.

A fent vázolt összetettség jól tükröződött a testnevelés és sport területén induló tudományos diákkörök „startján”, az 1952-ben a TF-en megrendezett első alakuló konferencián.

A tanszékek köré csoportosuló diákkörök hallgatói tudományos dolgozataikat az alábbi szervezeti egységeket képviselve mutatták be:

- Atlétikai Diákkör,
- Élettani–Egészségtani Diákkör,
- Marxizmus–Leninizmus Diákkör,
- Sporttörténeti Diákkör,
- Testnevelés-elméleti Diákkör,
- Torna Diákkör.

A szakmai specifikumokat tehát két tradicionális sportág, az atlétika és a torna képviselte, míg a pedagógiai és szak módszertani ismereteket a testnevelés-elmélet fogta össze. Az Élettani Diákkör pedig mind az elemi testméretek (az „antropológia” elnevezés ez idő tájt nem volt tudománypolitikailag kedvelt) mind a fiziológiai reakciók eredményt befolyásoló szerepét igazoló elemi vizsgálatokat gondozta.

Az alapok megteremtéséhez szükséges szervező munkát példaadó szeretettel végezte Dr. Kereszty Alfonz orvosprofesszor és segítője, Gál Erzsébet adjunktus asszony, aki titkári minőségben segédkezett a mozgalom indulása ezen kezdeti időszakában.

Évről évre újabb diákkörök alakultak, de arra is láttunk példát, hogy bizonyos területek összevonásra kerültek, sőt, egy-egy agilis tanárkollega nyugdíjba vonulásával diákkörök megszűntek. Mégis, az 50-es és 60-as évekre, legalábbis a Testnevelési Főiskolát tekintve, a tudományos diákköri mozgalom kiszélesedése volt jellemző. A Sportjáték Tanszék, a Neveléstudományi Tanszék a gondozásukban

levő tantárgyaknak megfelelően több diákkört is indítottak. Ezek eredményeképpen 1969-ben az 56 TDK-ra jelentkező hallgató már az alábbi tíz diákkör között választhatott:

- Atlétikai Diákkör,
- Edzéselméleti Diákkör,
- Élettani Diákkör,
- Gyógytestnevelési Diákkör,
- Marxizmus–Leninizmus Diákkör,
- Pedagógiai Diákkör,
- Pszichológiai Diákkör,
- Sportjáték Diákkör,
- Testnevelés-elméleti Diákkör,
- Torna Diákkör.

A 60-as évek elején a legjobb, „dobogós” hallgatók előadásainak díjazásáról is tudunk, 1967-ben viszont már arról értesülhetünk, hogy nyolc fő kapott különdíjat munkájáért. Feltétlenül elismerés illeti azokat az iskolateremtő egyéniségeket, akik a mozgalom kezdeti időszakában gondot fordítottak a hallgatók tudományos ismereteinek, szakmai tudásának magas szintű bővítésére. A teljesség igénye nélkül említjük az alábbi kollégákat: Lindner Ernőné, dr. Ember Lászlóné, Zalka András, dr. Apor Péter, dr. Makkár Márta, dr. Lángfy György, dr. Miltényi Márta és dr. Kovács Etele.

A kiteljesedő arculat

Az 1970-es év jelentős, a diákköri mozgalom életét távlataiban meghatározó döntésekkel indult. 1970. május 29-én a TF Tudományos Bizottsága határozatot hozott a Tudományos Diákkör további szervezeti erősítéséről, valamint arról, hogy a hallgatók minél tevékenyebben vegyenek részt a diákköri munkában. Kitért továbbá a diákköri tevékenység nagyobb mértékű támogatásának szükségességére.

A határozat szellemében 1970 októberében kezdődtek az újjászervezésre irányuló legfontosabb intézkedések. Felmérésre került, hogy az egyes tanszékek részéről milyen támogatásra számíthat az intézmény. A Tudományos Diákkört működtetni kívánó tanszékek ismeretében kezdett hozzá a vezetőség a diákkörök megerősítéséhez. A tudományos munkára jelentkező új hallgatókkal együtt 1970 novemberében tartották meg az ülésüket. A munkaprogram azonban nem volt

hosszú életű, tekintettel arra, hogy a Művelődésügyi Miniszter 112/1973. (M.K. 8.) MM számú utasítása újraszabályozta az egyetemeken, főiskolákon folyó tudományos diákköri munkát. Az intézményi TDK Tanács tehát ismét elkészítette a működési szabályzatát. Napjainkban már tudománytörténeti kordokumentumként fogadhatjuk az akkori irányelveket és a TDK munka működésével kapcsolatos rendelkezéseket.

Érdeklődéssel „mazsolázhatunk” a szabályzatok pontjaiból:

1. A Tudományos Diákkör (a továbbiakban: diákkör) az oktató-nevelő munka, valamint az ifjúsági mozgalom olyan sajátos munkaterülete, amelynek célja annak előmozdítása, hogy a legtehetségesebb hallgatók a képességeiknek megfelelően készüljenek életpályájukra, bekapcsolódjanak a Testnevelési Főiskola és a testnevelési és sportmozgalom tudományos életébe, segítsék a főiskolai oktató-nevelő munka és a társadalmi tevékenység terén a szocialista testnevelő tanárok, edzők és sportszervezők képzését.

2. Az 1. pontban megállapított célkitűzések megvalósítása érdekében a diákköri munkát az alábbi fő feladatok figyelembevételével kell végezni:

A diákkör:

a) biztosítsa, hogy tagjai a tantervben előírt kötelező foglalkozásokon felül tevékenykedjenek a testnevelési és sporttudományok területén,

b) nevelje tagjait a szocialista építés gyakorlati kérdéseinek tudományos igényű tanulmányozására, az elért eredmények alkalmazására,

c) segítse tagjainak marxista-leninista szemléletű tudományos munkáját és a kutatási módszerek elsajátítását,

d) törekedjen a hazai tudományos eredmények és tradíciók tudományos közéletünkbe való bekapcsolására,

e) mozgítsa elő az oktató és a hallgató között az oktató-nevelő munka hatékonyságát befolyásoló jó kapcsolatok kialakítását,

f) tegye lehetővé tagjai részére a külföldi, korszerű tudományos eredmények megismerését, és működjék közre a nemzetközi tudományos diákkapcsolatok fejlesztésében,

g) vállaljon részt a közművelődés országos feladataiból, erősítse kapcsolatait a tudományos egyesületekkel, társaságokkal,

h) biztosítsa a fenti feladatok ellátásához szükséges, a szocialista építés konkrét kérdéseit tartalmazó információkat.

3. Diákkört – az érdekelt oktatási, szervezeti egység vezetőjének hozzájárulásával – azonos tudományos érdeklődésű hallgatók szervezhetnek. Diákkör alakításához a Tudományos Diákköri Tanács engedélye szükséges. A Tudományos Diákköri Tanács, döntése előtt, köteles az illetékes KISZ-alapszervezet vélemény-

nyét meghallgatni. Minden diákkör nevében szerepelnie kell a Főiskola nevének és meg kell jelölnie benne azt a tudományágat, területet, amelynek művelését feladatául választotta (pl. a Magyar Testnevelési Főiskola Diákköre, vagy a Magyar Testnevelési Főiskola Pszichológiai Diákköre).

6. A tudományos diákkörök irányítását a Főigazgató a Tudományos Diákköri Tanács útján látja el és gondoskodik a működési feltételekről.

7. A Tanács elnökét és tagjait a Főigazgató határozott időre bízta meg feladatuk ellátására.

A Tanács diák-alelnökét és titkárát a Főiskola KISZ-szervezetének vezetősége bízta meg határozott időre.

A tudományos Diákköri Tanács a diákkörök teljes tagságának részvételével plenáris üléseket rendez, amelyeken a diákköröket érintő legfontosabb kérdéseket és a diákkörök munkáját tárgyalják.

11. A Magyar Testnevelési Főiskola Tudományos Diákköri Tanácsa évente, de legalább kétevenként megrendezi a Magyar Testnevelési Főiskola Tudományos Diákköreinek Konferenciáját.

Ezek napirendjén szerepelhetnek:

- a testnevelő tanári, edzői és sportszervezői hivatás gyakorlatának aktuális kérdései,
- a testnevelési és sporttudományokat átfogóan érintő ideológiai, elméleti és gyakorlati problémákról készített tájékoztatások,
- a testnevelési és sporttudományok legújabb és legjelentősebb eredményeiről szóló ismertetések,
- a legjobb diákköri dolgozatok megvitatása (a diákköri tagok csak diákkörük ülésén megvitatott dolgozattal szerepelhetnek).

A szabályzatot a központi utasítások szellemében az újonnan választott elnökség fogadta el. A TDK Diákköri Tanács élére Dr. Frenkl Róbert professzor került.

A hallgatói létszám némi ingadozással, de 70 fő fölé emelkedett (sajnálatos, hogy a különböző költözések és felújítások következtében az éves dokumentumok egy része megsemmisült, így az évenkénti létszámkimutatás hiányos).

Az 1978-as év mérföldkőnek számít a testnevelés és sport TDK mozgalmának történetében. Az addig ún. házi konferenciák a társintézmények és nemzetközi résztvevők delegátusaival bővültek. A tárgyév konferenciáján a Testnevelési Főiskolát 24 hallgató, a tanárképző társintézményeket (Nyíregyháza, Szeged, Eger) 6 fő, míg 10 előadó Pozsonyt, Varsót, Poznant, Szófiát képviselte. Így ezt

az évet tekinthetjük a testnevelés területére képző felsőfokú intézmények közös részvétele dátumául.

Szolgáljon adalékul a nemzetközi konferencia hazai díjazott előadóinak névsora:

Díjat nyertek:

1. Dubecz József	TF Sportélettan TDK
2. Porkoláb Péter	TF Pszichológia TDK
3. Magyar Beatrix	TF Pedagógia TDK
4. Gizur Katalin	TF Sportélettan TDK
5. Hortobágyi Tibor	TF Atlétika TDK

Díjat nyertek:

1. Litkay Mária	TF Sporttörténet TDK
2. Isbók Ferenc	TF Atlétika TDK
3. Pintér Ágnes–Horváth János	TF Sportélettan TDK
4. Kovács T. László	TF Torna TDK
5. Wachtler J. György–Tóth László	Szeged

Díjat nyertek:

1. Kocsis Zsuzsa	TF Pedagógia TDK
2. Kovács Kinga	TF Atlétika TDK
3. Márfoldi Gabriella	Eger
4. Mocsai Lajos–Salamon István	TF Sportjáték TDK
5. Moduna Ágnes–Szabó Zsolt	TF Sportélettan TDK
6. Petróczy Gábor	TF Pedagógia TDK
7. Pöltz János	TF Pedagógia TDK
8. Török Gábor	TF Sporttörténet TDK
9. Vidor Zsuzsa	TF Testneveléstudomány TDK
10. Zádor Livia	Nyíregyháza

Az 1980. évi TDK konferencia a hazai és a nemzetközi résztvevőket tekintve ismételt kibővített formában került megrendezésre. A hazai főiskolákat ezúttal Pécs, Szeged és Baja, a külföldieket Szófia, Poznan, Prága, Lipcse, Rostock egyetemi karainak testnevelés szakos hallgatói képviselték. A konferenciát az értékelés ezúttal is eredményesnek ítélte, bár az elismerés mellett kritikai hangok is megjelentek: a minőségi szinthez képest csökkent az előadások száma. A TF-en belül kritikát kaptak a sportági témák megoldási módjai. A kifogások főleg a módszer-választást illették.

Az év azonban új szint is hozott: Polgár Tibor, Barna Tibor, Fokváry Adrienn a poznani, Mónus Irén és Fokváry Adrienn a szegedi TDK konferenciára kaptak meghívást.

A 1982–83. tanév TDK munkájának fő eseménye ismételten a társintézményekkel kibővített Nemzetközi Konferencia volt. Úgy véljük, érdeklődésre tarthat számot, ha a hazai előadások sorából megemlítjük a hazai díjazott, sikert jelentő előadásokat.

I. helyezett témák:

- Gyors- és hátúszás oktatásának összehasonlító elemzése 4- 8 éves gyermekek tanításakor (TF, Úszás TDK)
- A kajakozás és kenuzás mozgásfázisainak biomechanikai filmelemzése (Pécs)
- A FEV_{0,5}, FEV₁ értékek összehasonlító elemző vizsgálatai alsó tagozatos, normál és testnevelési osztályos tanulóknál (Szombathely)
- Adalékok a testnevelő tanárok szerepjellegzetességeinek leírásához (TF, Pedagógia TDK)
- Hét hetes ugrókötel edzés hatása a térdfeszítő izmok mechanikai tulajdonságaira és a PWC₁₇₀-re (TF, Testneveléstudomány TDK)

II. helyezett témák:

- Korszerű oktatástechnológiai eszközök szerepe az iskolai testnevelés atlétikai oktatásában (TF, Atlétika TDK)
- Hét hetes nyújtó-lazító „stretching” edzés hatása az izületi lazaságra, az izom mechanikai tulajdonságaira középiskolás fiúknál (TF, Testneveléstudomány TDK)
- A számítógép alkalmazása a teljesítőképes tudás vizsgálatában anatómiai tantárgyban (Szombathely)
- Biomechanikai mozgáselemzés a karatében (Pécs)
- A biológiai fejlettség szerepe az utánpótlás-nevelésben (TF, Sportélettan TDK)

III. helyezett témák:

- Sport és személyiségfejlődés (Vizsgálatok a főtípusú gyermekváros tanulói köréből) (TF, Testneveléstudomány TDK)
- Testnevelés és nem testnevelés tagozatos középiskolai tanulók társas beilleszkedésének összehasonlító vizsgálata (TF, Pszichológia TDK)

- A kartömeg, a, mozdulatgyorsaság, a dinamikus és statikus maximális erő, valamint a különböző súllyal történő dobások összefüggése (TF, Atlétika TDK)
- Az úszóbója – mint segédeszköz – alkalmazása az úszás oktatásában (TF, Úszás TDK)

TF tudományos rektorhelyettesi különdíj:

- Kísérlet az iskolai torna anyag hatékony feldolgozására az új tantervi koncepció jegyében (TF, Torna TDK)

A díjazott pályamunkák egyben kirajzolják azokat a frekvenciált témaköröket, amelyeket a 20 évvel ezelőtti tudományos műhelyek előszeretettel műveltek. A szorosan vett sportági és testnevelésméleti szempontból a figyelem több helyen is a hatékony mozgásoktatás korosztályi specifikumaira, a folyamatot segítő eszközök alkalmazására irányult. A testi képességek edzéshatásokra történő alakulása, s a változások kísérleti igazolása – az alkalmazott kutatási eredmények hasznosításán kívül – a sporttudomány alapkutatási eredményeinek gazdagítását is szolgálták.

A pedagógiai és pszichológiai tartalmú témák előszeretettel fordultak a tanári és a hallgatói személyiség alakulása, formálódása felé, s ami újkeletű, az az, hogy először találkoztunk a hallgatók (és természetesen a felkészítő tanáraink) részéről azon törekvésekkel, hogy a bölcsészeti tudományok területén is az eredmények objektív mérésére, kifejezésére törekedtek.

A biológiai fejlődés-érés mindig is klasszikus téma volt a testnevelő szakos hallgatók számára, hiszen a jól mérhetőség következtében a változások egzakt módon kifejezhetők és értékelhetők.

A TDK mozgalom kiteljesedése időszakának – területünkön – a 80-as éveket tekinthetjük. A korábbi, elsősorban a tanszékekhez kötött diákkörök esetében kétségtelenül a témakínálatban mutatkozó bővülés volt ekkor jellemző. A gyakorlattal kapcsolatos területek közül a cselgáncs, az úszás, a vívás kerültek új területként be a programba. Az ún. elméleti, megalapozó képzés oldaláról – a kor igényeinek megfelelően – a Szociológia és a Biomechanika Tanszék, illetve szakcsoport alakított diákkört.

A kínálat ilyen irányú kiszélesedése összhangban volt azzal, az egész testnevelés és sport képzését érintő tudománypolitikai elismeréssel, melynek értelmében a Testnevelési Egyetem elnyerte az egyetemi doktori cím adományozásának lehetőségét. A minősítés nyomán egyre több kolléga tartotta fontosnak szakterülete

tudományos igényű művelését, és így a fokozott figyelemből a hallgatók TDK munkáinak gondozására is nagyobb hányad jutott.

A 80-as évek másik jelentős állomása a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen megindult, egyetemi szintű testnevelő tanárképzés volt. A nagy múltú egyetem hatalmas szellemi kapacitással ugyancsak jelentős, máig tartó pezsgést indított. Mindezek hatására a parciális diákkörökből Testnevelési- és Sporttudományi Szekció alakult.

Az intézmények házi, majd az országos diákköri konferenciáit szervező bizottságok egyetértésével a kisiskolások, sőt az óvodások motoros fejlesztésével kapcsolatos terület is integrálódott az egyre bővülő szekcióba, lehetővé téve ezáltal a szakterület teljes vertikumát felölelő intézmények hallgatóinak megnyilatkozását.

A 90-es években az országos, nemzetközi, valamint az egyes felsőfokú intézményekhez kapcsolt házi konferenciák szervezésekor újabb jelentős változás figyelhető meg: az addig tanszéki, tantárgyi diákkörökre bontott differenciálódás folyamata megállt, sőt inkább nagyobb léptékű témakörökbe, úgymond „alszekciókba” való integrálódási folyamat indult el és erősödött fel. A háttérben az a felismerés munkált, hogy az egyes előadásokban tükröződő komplexitás, a választott módszerek és megoldási módok hasonlatossága, nem különben az addig külön-külön diákkörben dolgozó hallgatók közös társszerzősége a nagyobb egységekben való gondolkodást kívánták.

A témaintegráció azt az előnyt is hozta, hogy megnőtt az egyes alszekciók munkája iránt mutatott hallgatói érdeklődés. A felkészítő tanároknak, nem különben az előadó hallgatóknak ugyanis az volt az együttes érdeke, hogy a végzett munkáról szóló beszámoló minél szélesebb hallgatói körben hangozzék el. Úgy véljük, hogy ennek az irányzatnak a jövőbeni létjogosultsága tovább erősödik!

A több évtizedre visszanyúló és mind a főhatóságok, mind a közreműködők szempontjából eredményesnek ítélt munkából – a terjedelmi korlátokra is tekintettel – nehéz számot adni. Különösen így van ez akkor, ha az intézményekben tapasztalt átszervezések, költözések miatt az intézményi TDK-t vezető, valamint a kutatásokat és vizsgálatokat patronáló tanárok esetében jelentős fluktuációról is beszélhetünk. Mindezek alapján úgy véljük, hogy a Testnevelés és Sporttudományi Szekció múltbeli és jelenlegi működésére legjobban néhány orientáló táblázat közreadásával tudunk leginkább információval szolgálni.

Az 1. táblázatban a diákkörök differenciálódását követhetjük nyomon a konferenciák típusa és az egyes alkalmak során, az adott alszekciókban elhangzott előadások száma alapján. Tapasztalhatjuk – s erre vonatkozóan a szekció szakmai bizottsága döntést is hozott –, hogy a korábban szinte kizárólagosan a Testneve-

lési Főiskolához, majd Egyetemhez kötött országos konferenciák megrendezésére a vidéki felsőoktatási intézmények is egyre inkább feltételt biztosítanak. Ezzel a döntéssel is szeretné a szakterület tanári és vezetői kollektívája kifejezni azon szándékát, hogy az itt folyó TDK munka ugyan most már megoszlik az integrált egyetemek intézményei között, azonban az eredményes működés záloga az, ha megmarad önálló, sajátos területnek is, aminek irányítását a széleskörű „országos szakmai integrációt” adó egyetemek és szakos főiskolák végzik.

A hazai társintézmények szervezett formájában történő megjelenését, a 80-as évek esetlegességét is kalkulálva, az elmúlt évtizedre tehetjük (*lásd. 2. táblázat*).

Az országos TDK mellett, azzal párhuzamosan bővült a Nemzetközi Tudományos Diákköri tevékenység is. A folyamat (*lásd. 3. táblázat*) a jövő szempontjából is figyelemreméltó, hiszen egy leendő európai csatlakozást feltételezve, még inkább számolhatunk azzal, hogy hallgatóinknak illetve az intézményekben folyó témakutatásoknak országhatáron kívüli dimenziókat tekintve is helyt kell majd állni.

1. táblázat. TDK rendezvények (1992–2001)

Alszekciók	1992	1993	1994	1995	1997	1998	1999	2000	2001
<i>Típusa</i>	NTDK	OTDK	NTDK	OTDK	OTDK	NTDK	OTDK	NTDK	OTDK
Rendező intézmény	TF	TF	TF	JPTE	BDTF	TF	TF	TF	PTE
Társadalomtud.	7	9	6	8	9		13	11	11
Edzésmélelt	9		6				11	10	
Biomech/Mozg.elm.	16		6		11				
Orvostud./Élettan	11	8	9	11	12	26	13		
Iskolai és óvodai tn.	9	8		6	13	14	11		8
Videó előadások	8								
Sport		18	22		9				
Gyógytestnevelés	4	8		11	8				9
Pszichológia	6		6					19	
Szociológia	7		9			13		29	
Pedagógia	15								

Sporttörténet	5								
Humánkineziológia				13		19	10	14	13
Versenysport			6	15	20				6
Tn. elmélet			6			9	8		
Rekreáció,turizmus									7

NTDK = Nemzetközi Tudományos Diákköri Konferencia

OTDK = Országos Tudományos Diákköri Konferencia

2. táblázat. Az Országos Tudományos Diákköri Konferenciákon részt vevő egyetemek és főiskolák (1991–2001)

Intézmények	OTDK konferenciák					
	1991	1993	1995	1997	1999	2001
TF, Bp	•	•	•	•	•	•
ELTE, Bp		•	•	•	•	•
JPTE, Pécs	•	•	•	•	•	•
BDTF, Szombathely	•	•	•	•	•	•
BGYTF, Nyíregyháza	•	•		•	•	•
EKTF, Eger	•	•	•		•	
GYTF, Bp		•				
JGYTF, Szeged	•	•	•	•	•	
ATIF, Győr					•	
BPTIF, Bp	•	•		•		
BGGYPTF, Bp		•			•	
CSTIF, Kaposvár				•		
EJTIF, Baja		•				•
IPF, Szekszárd		•	•	•	•	
KGFI, Szolnok					•	
KCSF, Békéscsaba					•	
BOF, Szarvas		•	•	•	•	
HOF, Hajdúböszörmény		•				
BME, Bp				•	•	
OTE, Bp	•			•		
POE, Pécs	•					
VJTF	•					
SZRTF, Szolnok			•			
POTE-EPZ, Zalaegerszeg			•	•		
SOTE, Bp					•	
WIPE, Hajdúböszörmény				•		
ÁF, Bp	•			•		
GANF, Kecskemét				•		
HETE-EFK, Bp				•		
HIETE, Bp					•	
TSFI, Kőrös						•
SZTE, Szeged						•

Jelmagyarázat: • = az intézmény egy vagy több résztvevővel képviseltette magát

3. táblázat. Nemzetközi résztvevők a Testnevelés és Sporttudományi Szekció rendezvényein

ORSZÁG	1986	1988	1992	1994	1996	1998	2000
Anglia	•	•	•	•	•	•	•
Ausztria	•						
Benelux		•	•				
Brazília			•				
Bulgária		•	•	•			
Canada			•	•	•	•	•
Csehország	•	•	•	•	•	•	
Dánia				•			
Dél-Afrika						•	
Észtország				•			
Finnország				•			•
Franciaország							•
Görögország					•		
Horvátország				•			
India				•	•		
Irán							•
Japán					•		
Jugoszlávia	•	•	•			•	
Kína			•				
Lengyelország	•	•	•	•		•	•
Lettország				•			
Németország	•	•	•	•	•	•	
Olaszország				•			
Oroszország		•	•	•		•	
Románia			•		•	•	•
Spanyolország			•				
Svédország		•					
Szerbia					•		
Szlovákia	•	•	•	•	•	•	
Szlovénia							•
Taiwan							•
Ukrajna				•	•		•
USA					•	•	

†Riegler Endre–Trzaskoma-Bicsérdy Gabriella–
Sáringerné Szilárd Zsuzsanna–Tihanyi József

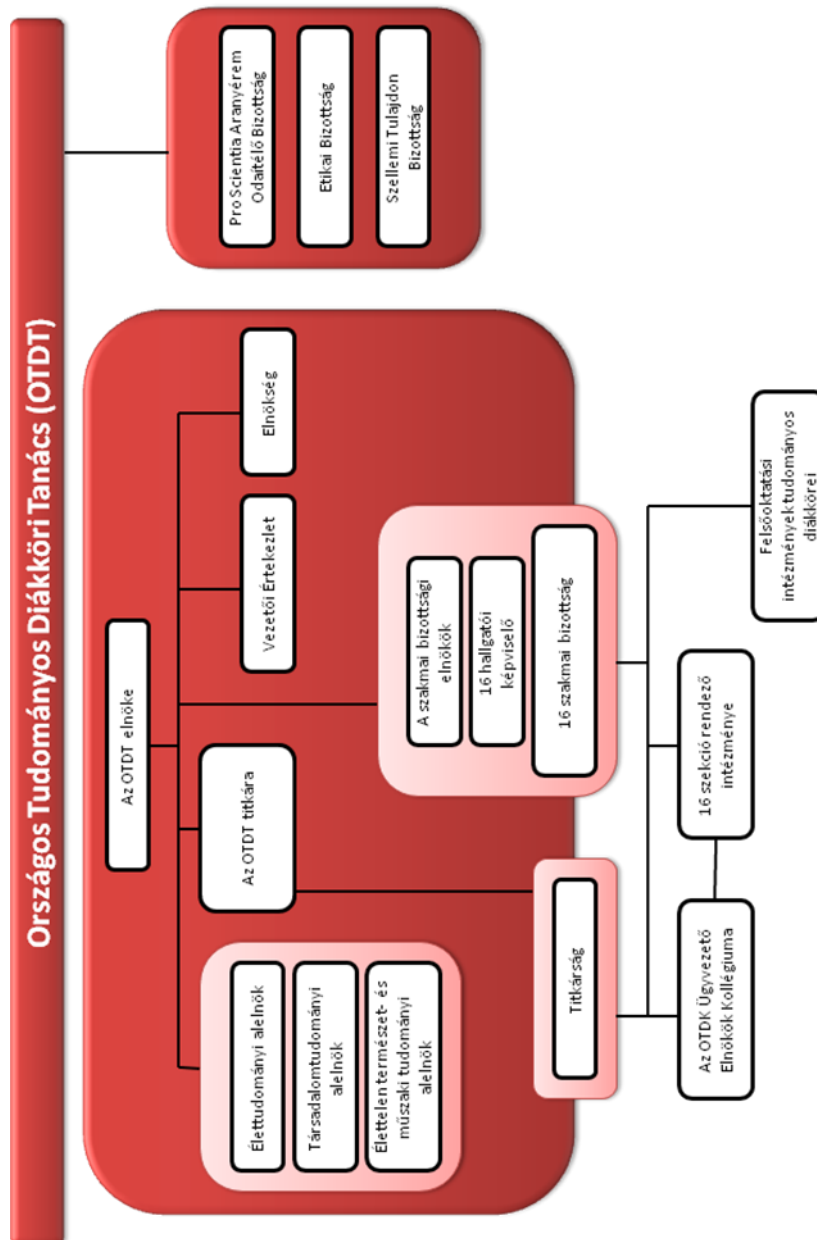
MELLÉKLETEK

**ORSZÁGOS TUDOMÁNYOS DIÁKKÖRI TANÁCS
ELNÖKSÉGE
(2007–2012)**

„(1) Az OTDT Elnöksége a Tanács elnökének irányítása mellett működik, titkára az OTDT titkára, tagjai az OTDT tagjai közül választott ügyvezetők.” – kiemelés az OTDT Szervezeti és Működési Szabályzatából.

Elnök: **Dr. Szendrő Péter** egyetemi tanár
Titkár: **dr. Cziráki Szabina** az OTDT titkára

Tagok: **Dr. Anderle Ádám** egyetemi tanár
Dr. Bakacsi Gyula tszv. egyetemi docens
Dr. Balogh Judit tszv. egyetemi docens
Fazekas Dávid egyetemi hallgató
Dr. Hrubos Ildikó egyetemi tanár
Dr. Kékes Szabó Mihály egyetemi docens
Dr. Kulcsár Béla tszv. egyetemi tanár, dékán
Dr. Pénzes Béla egyetemi tanár, az OTDT alelnöke
Dr. Poór Zoltán egyetemi docens
Dr. Selényi Endre egyetemi tanár
Dr. Szabari Miklós a PSAT elnöke
Dr. Szécsi Gábor egyetemi docens, az OTDT alelnöke
Dr. Weiszburg Tamás egyetemi docens, az OTDT alelnöke

HAZAI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK 2011-BEN

Felsőoktatási intézmény	Rövidítés	Karok száma
Adventista Teológiai Főiskola	ATF	1
Általános Vállalkozási Főiskola	ÁVF	1
Apor Vilmos Katolikus Főiskola	AVKF	1
Baptista Teológiai Akadémia	BTA	1
Bhaktivedanta Hittudományi Főiskola	BHF	1
Budapesti Corvinus Egyetem	BCE	8
Budapesti Gazdasági Főiskola	BGF	7
Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola	BKF	2
Budapesti Kortárs Tánc Főiskola	BKTF	1
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	BME	8
Budapesti Műszaki Főiskola (Óbudai Egyetem)	BMF (OE)	6
Debreceni Egyetem	DE	15
Debreceni Református Hittudományi Egyetem	DRHE	1
Dunaújvárosi Főiskola	DF	1
Egri Hittudományi Főiskola	EGHF	1
Eötvös József Főiskola	EJF	2
Eötvös Loránd Tudományegyetem	ELTE	8
Esztergomi Hittudományi Főiskola	ESZHF	1
Eszterházy Károly Főiskola	EKF	4
Evangélikus Hittudományi Egyetem	EHE	1
Gábor Dénes Főiskola	GDF	1
Gál Ferenc Hittudományi Főiskola	GFHF	1
Győri Hittudományi Főiskola	GYHF	1
Harsányi János Főiskola	HJF	1
Kaposvári Egyetem	KE	4
Károli Gáspár Református Egyetem	KRE	4
Károly Róbert Főiskola	KRF	2
Kecskeméti Főiskola	KF	3
Kodolányi János Főiskola	KJF	1
Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola	KTIF	1
Közép-Európai Egyetem	KEE	1
Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem	LFZE	1
Magyar Képzőművészeti Egyetem	MKE	1
Magyar Táncművészeti Főiskola	MTF	1
Miskolci Egyetem	ME	9
Modern Üzleti Tudományok Főiskolája	MÜTF	1
Moholy-Nagy Művészeti Egyetem	MOME	1
Mozgássérültek Pető András Nevelőképző és Nevelőintézete	MPANNI	1
Nemzetközi Üzleti Főiskola (International Business School)	NÜF IBS	1

Nyíregyházi Főiskola	NYF	5
Nyugat-magyarországi Egyetem	NYME	10
Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem	OR-ZSE	1
Pannon Egyetem	PE	5
Pápai Református Teológiai Akadémia	PRTA	1
Pázmány Péter Katolikus Egyetem	PPKE	5
Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola	PHF	1
Pécsi Tudományegyetem	PTE	10
Püskösdi Teológiai Főiskola	PTF	1
Rendőrtiszti Főiskola	RTF	1
Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola	SSZHF	1
Sárospataki Református Teológiai Akadémia	SRTA	1
Semmelweis Egyetem	SE	6
Sola Scriptura Teológiai Főiskola	SSTF	1
Széchenyi István Egyetem	SZE	5
Szegedi Tudományegyetem	SZTE	12
Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola	SZAGKHF	1
Szent István Egyetem	SZIE	11
Szent Pál Akadémia	SZPA	1
Színház- és Filmművészeti Egyetem	SZFE	1
Szolnoki Főiskola	SZF	1
A Tan Kapuja Buddhista Főiskola	TKBF	1
Tomori Pál Főiskola	TPF	1
Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola	VHF	1
Wekerle Sándor Üzleti Főiskola	WSUF	1
Wesley János Lelkészképző Főiskola	WJLF	1
Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem	ZMNE	2
Zsigmond Király Főiskola	ZSKF	1

KÖTETÜNK SZERZŐI

- DR. ANDERLE ÁDÁM egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem
DR. BAKACSI GYULA tanszékvezető egyetemi docens, Budapesti Corvinus Egyetem
DR. BALÁZS GYÖRGY professor emeritus, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
DR. BALOGH JUDIT tanszékvezető egyetemi docens, Debreceni Egyetem
DR. BALOGH PÉTER egyetemi docens, Pécsi Tudományegyetem
DR. BENEDEK GYÖRGY tanszékvezető egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem
DR. ERLICHNÉ DR. BOGDÁN KATALIN nyugalmazott főiskolai tanár, Nyíregyházi Főiskola
DR. FELEKY GÁBOR tanszékvezető egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem
DR. GULYÁS LÁSZLÓ egyetemi tanár, Szent István Egyetem
DR. HARAI DÉNES nyugalmazott ezredes, egyetemi tanár, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem
HORÁNYI ATTILA egyetemi adjunktus, Moholy-Nagy Művészeti Egyetem
DR. HORVÁTH ATTILA tanszékvezető egyetemi tanár, Veszprémi Egyetem
DR. KATHÓ ÁGNES tudományos főmunkatárs, Debreceni Egyetem
DR. KÉKES SZABÓ MIHÁLY egyetemi docens, Szegedi Tudományegyetem
DR. KELLERMAYER MIKLÓS tanszékvezető egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem
DR. KÖVÉR ANDRÁS (1927–2004) professor emeritus, Debreceni Egyetem
DR. KULCSÁR BÉLA tanszékvezető egyetemi tanár, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
DR. LAKATOS JÁNOS rendőr alezredes, Rendőrtiszti Főiskola
LESKU KATALIN főiskolai tanársegéd, Kecskeméti Főiskola
DR. LUDÁNY ANDREA egyetemi tanár, Pécsi Tudományegyetem
DR. MÁTHÉ GÁBOR egyetemi tanár, Budapesti Corvinus Egyetem
DR. PATARICZA ANDRÁS egyetemi tanár, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
DR. PÉNZES BÉLA egyetemi tanár, Budapesti Corvinus Egyetem
DR. RIEGLER ENDRE (1947–2006) tanszékvezető egyetemi tanár, Semmelweis Egyetem

SÁRINGERNÉ DR. SZILÁRD ZSUZSANNA egyetemi docens Semmelweis Egyetem

DR. SZILÁGYI ERZSÉBET nyugalmazott főiskolai tanár, Kodolányi János Főiskola

DR. TIHANYI JÓZSEF tanszékvezető egyetemi tanár, Semmelweis Egyetem

DR. TRZASKOMA-BICSÉRDY GABRIELLA egyetemi adjunktus, Semmelweis Egyetem

DR. VARGA ZOLTÁN professor emeritus, Debreceni Egyetem

ZSIDI VILMOS, levéltáros Budapesti Corvinus Egyetem